

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОШВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

КЊИГА 6

БОРБЕ У ВОЈВОДИНИ

БЕОГРАД

1955

БОРБЕ У ВОЈВОДИНИ

1941—1943

**ДОКУМЕНТА ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА
И ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА**

БР. 1

**ПИСМО ОСЛОБОЂЕНИХ РОБИЈАША ОД 31 АВГУСТА
1941 ГОД, ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ
О ПРИПРЕМАМА И БЕКСТВУ ИЗ КАЗНИОНЕ СРЕМСКЕ
МИТРОВИЦЕ¹**

Драги другови,

Обавештавам¹о Вас како смо припремили и извели бекство из казнионе.

1. На бекство смо помишљали још пре почетка нем. [ачко] сов.[јетског] рата -и тражили да нам исто одобр'ите, поготову у случају да до тога рата дође.

2. До почетка рата нисмо добили одговор.' Кад је рат почео нама је било јасно да је настала нова ситуација. Настала је с једне стране опасност по наше животе, јер смо били свесни да ће нас фаш.[истички] бандити држати и у одговарајућем моменту побити као таоце. С друге' стране схватили смо да је дошао час кад треба да будемо напољу, у редовима "народне борбе а не да мирно, у тлмници, чекамо на своје мрске целате. Стога смо почели и са техничким припремама за излаз, пре чега што смо добили одговор и одобрење споља.

Припреме које смо ми вршили напредовале су споро. Требало је прокопати, под врло тешким условима, још око 35—40 м канала.

Везе су нам тада биле за дуже времена потпуно пре-Јсинуте, па смо радили да створимо излаз којим би про-шли и без помоћи споља. Да су везе постојале и помоћ

¹ Оригинал, писан мастилом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 882.

споља организовала брже, ми смо могли доста лако да изађемо и из ..,² зграде, разоружавањем 1 или 2 стражара.

Кад смо били на пола готови изненада нас пребаде из мл.[адићке] зграде у велику зграду и сместе један део у школу а други у болничку собу изнад школе. Баш тога дана добијемо поруку споља, да су припреме штове и да јавимо начин како да се изведе излаз из [велике] зграде. Било је дакле, касно. Закаснили су за пар дана, стари план пропао, а припреме узалудне.

Чим смо дошли у нов положај тражили смо нов начин за бекство. Предложили смо општи напад на завод и разоружање страже или организовање нашег извођења путем преваре: да дођу „усташе" са „стропо поверљивим актом" и траже неодложно изручивање. То нам је одбијено као неизводљиво. Ми смо истовремено тражили начина да сами створимо излаз. То ни мало није било лако. Треба!о је наћи начина да се 33 друга, м'еђу њима неколико болесних и старих, изведу без опасности по живот из врло тешких услова. Налазили смо се у две собе, једна изнад друге, с једне стране поред *prozora шета* стражар од 71¹/₂ увече до 6 ујутру. Одмах до школе на 10,5 м налази се спољни зид завода висок око 4 м.

Ту смо наишли на једну врло повољну и олакшавајућу околност. Школска соба у којој смо спавали има један мали ходник, тачније претсобље. Итогод тог претсобља налази се велики канал за водовод и парно грејање. Тај канал води чак до у млад.[ићку] зграду. Улаза у канал има више пошто је он на неколико места преграђен зидом. Један од тих улаза налази се и у споменутом претсобљу. Ми смо покушали да ту потражимо решење.

Најпре смо рачунали и покушали да пробијемо преграду у каналу која је тачно испод спољњег великог зида. Кад би то успело излаз би био на отвору канала који се налази између ул.[ичне] зграде и вел.[ике] зграде. Показало се да је то немогуће јер је преградни зид био дебео Преко 1 м а зидан са цемент-малтером, док смо ми као алат имали само »ожеве. Покушали смо да пробијемо зид са стране али ни то није ишло. Морали смо да тражимо друго решење. И нашли смо га у следећем:

² Реч је нечитка у оригиналу, али се вероватно односи на „младићку зграду" — како су је затвореници звали — а у којој су се најпре налазили политички кажњеници. Тих дана у казниону је доведена једна група бивших југословенских официра на грлозу за немачке логоре и њих су сместили у „младићку зграду", али управу казнионе није се свиђало што су се комунисти састајали са сфицирима па је одлучила да кажњенике пребаци у другу зграду.

Установили смо да из споменутог великог канала води један отвор испод пода школе. Кроз њега се улазило у неке врсте подрума, од 1 м висине. Тада смо решили да покушамо да прокопамо канал из тога „подрума“ који би ишао испод темеља зграде и спољњег зида. Био би дуг око 14 м. Показало се, крај надчовечанских напора и упорности, да је то изводљиво.

Радили смо овако:

Улазили смо у канал преко подне $1\frac{1}{2}$ ч и ноћу од 8—5 $\frac{1}{2}$ у групама по 4. Један је „копао“ (уствари бушио) рупу у почетку само једним ножем. Он или један иза њега товарили су земљу у лавор. Један је на почетку рупе извлачио лавор ужетом напоље, а четврти је на њебету одвлачио земљу од рупе и испуњавао подрум. Колико је тај посао био тежак за оне који су радили у рупи довољно је ако се каже, да су радили потпуно у мраку и скоро без кисика. У ваздуху у коме су напорно радили у лежећем ставу по 2—3 сата, у [каналу], није могла горети ни свећа па ни шибица да се упали. Једно време се била појавила вода па смо радили потпуно голи и у благу, те смо излазили из рупе ирљави као свиље из најгоре каљуге, и то ирљави од главе до пете. Да ноћу не би скренули пажњу стражара нисмо се смели опрати, већ мало скинути блато, лећи ирљави и тек ујутру рано се опрати.

Тако смо мало по мало допрли нешто преко ноловине пута. Тада се неочекивано јавља једна тешка запрека. Наишли смо на неки зид који нам је препречио пут. Послали смо једног „стручњака“ (зидара) да нам да савет, може ли се тај зид пробити. Он је „утврдио“ да не може јер је зидан цемент-калтером, а и да се поткопа не може пошто ће се појавити вода. И тако ми одустанемо од копања. Јавимо друговима и потражимо друго брже решење. Убрзавање смо тражили и због тога јер нас веза обавештава да су долазили у завод немачки официри и рекли да ће тражити од хрватске владе да нас све преда Београду.

После извесног договарања другови споља довосе решење да се изврши препад машинским пушкама на стражара који шета између школе и зида, а ми да изађемо и блокирамо пролазе којима би евентуално покушао да умакне и алармира стражу. Нама се овај план није допадао али смо га примили и у заказано време, ноћу у $12\frac{1}{2}$ ч пошаљемо по три друга на сваки бок. Тамо смо чекали изложени највећој опасности и шлоруки. Уговорено време је прошло, ми смо чекали још око 20 минута. Тада смо чули да долази дежурни наредник. Само пуким случајем ми смо стигли да се повучемо незапажени унутра. Да је наишао уобичајеним

путем издао би нас и ми би скоро сви платили животом. Још горе би се десило, тј. никако не бисмо могли да ствар заташкамо да се пре пар дана нисмо сви скупили у истој соби на вешто изведен потез с наше стране кад је лекар штаба — фашиста — избацио све из болнице и хтео да задржи свега 3—4 друга. Да су другови још били горе и да су се спустили кроз паркет, који смо већ били [хтели] да пробијамо, било би нам немогуће да их вратимо назад нити да затворим О отвор на плафону. Тако би све пропало и завршило се катастрофом. (Колико смо сада обавештени то се десило услед тога што су неки људи (чак и [одговорни] функц.[ионери]) отказали у последњем моменту да предају потребно оружје за акцију, а неко и учешће у акцији. Због тога је акција отказана а ми нисмо на време обавештени и поступили према добивеној директиви. Требало би испитати ову ствар и позвати на одговорност кривце.)

Кад је тако ствар пропала морали смо потражити други излаз. Проверили смо „изв.“[ештај] „стручњака“ о могућности пробоја зида или поткопавања и утврдили да је нетачан. Не знам да ли се радило о свесној саботажи из кукавичлука или погрешци јер се испитивало у мраку. Али ми смо ту изгубили опет преко 10 дана. Посао смо отпочели изнова и за 4—5 дана били готови. Међутим веза са д.[руговима] споља била је нередовна и слаба. Ми смо били готови већ у суботу а могли смо да их обавестимо тек у среду (наша веза била је чак врло добра — није радила добро она између нашег посредника и њих).

У заказано време у среду нисмо примили заказани знак. Нисмо знали шта је. Сутрадан смо већ би[ли] спремни да идемо и без њихове помоћи, већ сами, па у Фруш.[ку] Гору. Међутим, они нам јаве да су долазили са закашњењем, чекали 2 сата и отишли, а да ће у исто време доћи данас.

Тако^се и десило. У заказано време добили смо знак да су ту. Тада смо пробили остатак земље на излазу канала. Пошто смо претходно осигурали тихо и непримећено излажење из собе и увлачење у канал, у 12¹/₂ ч започело је излажење. Код излаза нас је дочекао један друг са револ.[вером]³, даље на путу у завод.[ском] кругу још један, а на зборном месту смо се састали сви.

Све је протекло по плану и непримећено. Тек ујутру око 6 ч открило се да нас нема, а тада смо ми већ били део партиз.[анског] одреда у Фр. Гори где се и сад налазимо.

³ Вошко Палковљевић-Пинки, народни херој, погинуо јуна 1942 год. у селу Мала Ремета.

У припреми и извођењу већина је била добро расположена. Било је 4—5 нолебљиваца паникера али смо сви До једнога изишли.

Захвални смо друговима на пруженој помоћи. Али морамо напоменути да је било много алкавости, па изгледа чак и саботаже са стране неких. Како смо каслије донали било се због свега тога чак и одустало од непосредне акције за наше спасавање и да ми сами нисмо створили излаз прокопавањем канала, да би још дуго остали иза зидова.

Сада је већина нас спремна за борбу и на расположењу Партији да нас пошаље на рад тамо где осећа најпречу потребу.

Много друг. поздрава

КК.⁴

Митр.

ПС. Извините за нечиткост рукописа и недовољну срећеност. Пишемо под шатором лежећи и дрхтећи од лшше и хладноће.

31-УШ

БР. 2

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ФРУШКОГОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД СЕПТЕМБРА 1941 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ¹

ГЛАВНОМ ШТАБУ ПАРТ. ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Драги другови, у име Фрушкогорског одреда јављам вам се овим путем. Од курира (две другарице)² добићете детаљнија обавештења о досадашњем развиту и акцијама нашег Одрода, од времена када је Тодор³ пошао к вама у

⁴ Писмо је потписао за Казнионски комитет Станко Пауновић-Митраљез.

¹ Копија оригинала, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 2—1, к. 3.

² Роса Вилић-Нада и Душанка Јовичић требало је да као курири усгоставе везу са ВПН НОП одреда Југославије. На пут је требало да пођу децембра 1941 год., али тада је Врховни штаб већ био у Босни и зато је њихов пут одложен. Јануара 1942 год. везу између Срема и Врховног штаба успоставио је народни херој Ботко Палковљевић-Пинки.

³ Јусуф Тулић-Тодор, члан Бироа ОК КПЈ за Срем, погинуо у Србији у Првој непријатељској офанзиви.

сврху успоставе везе али се није вратио. Изнећу вам оамо најважније наше потребе и стање покрета у Срему, у нашој ближој околини.

Пре свега друг Тодор¹ учинио је погрешку што је допустио да људи из нашег Одрета (спроводници робијаша⁴) прећу у Србију и тамо остану и читаво еаше оружје остане тамо. Тиме је наш Одред јако осакаћен и за дуго време онеспособљен за озбиљније акције. Оставили [су нас] тиме без главног дела оружја и најбољих људи, рамали смо све до сада, а у погледу оружја и данас стојим!о слабо. То нам је најслабија страна.

Уз то смо остали и без везе с вама јер се друг Т. одорј није вратио. Тако нисмо добили бдговор на питање ни помоћ коју сте требали да пружите. Наша веза је с вама [неопходна. И то редовна веза ради обавештавања и координације сарадње на вашем терену у борбама на Сави и при прелазу. Један од главних задатака који смо обавили јесте буђење фемских села. Већину села у Иришком' срезу, затим део у Румском и другим срезовима смо већ организовали. По селима су формиран партиз. одреди од по 10—50 људи. Ти људи живе легално по селшга али су положили заклетву, изабрали командира и политкомесара. Неки су већ учествовали и у акцијама. Ситуација брзо сазрева и за општи устамак у Срему.

Велиш део људи спреман је на све. Треба само оружја. Сеоски одреди су делимично наоружани и то неравномерно. Сада убрзано радимо на организовању осталих села и коноолидовању формираних одреда, затим' ћемо одржати среске Конферењције да би добили јасан преглед читавог стања покрета и изабрали руководства. Главни је проблем: како доћи до оружја за наоружавање сељака. Отимање од непријатеља везано је са специјалним¹ теренским тешкоћама: Цема мбгуУности за повлачење и скривање испред потера, које су јаке и за које нем'амо бнаге да им се отворено супротставимо, а села су ненаоружана, и било би преурањено да их увучемо у отворену борбу.

Нама је сада потребно:

I. Да нам у вези са општим положајем у свету, особито у Србији, поставите задатак: да ли да се задржимо засада при ситнијим саботажама или да дижемо устанак тамо.где' се може. У том случају треба и ви да покушате прелаз Саве.

II. Потребно нам је хитно оружја, особито аутоматско?.

¹ Односи се на партизанае који су пратили побегле другове из казнионе у Сремској Митровици.

III. Потребан нам је хитно један јачи војни стручњак за командовање већим јединицама. Треба нам и војне литературе.

IV. Потребан нам је један лекар.

V. Слабо смо обавештени о борбама у осталим крајевима. Добили смо тек „Билтен“ број 6.

Ако стојите добро са новцем, била би нам потребна и новчана помоћ, особито сада када морамо да плаћамо и нешто оружја.

Врло важно би било када би са вама могли да успоставимо радио-телеф. везу. Уговорите све са куририма или напишите. У том случају нама би требало набавити и потребне апарате. Једном речју: борбено расположење међу сељацима — Србима се брзо шири и сазрева. Треба се још организовати и наоружати и биће спремно за општи устанак. Зависи од опште ситуације да ли је zgodно да сада дође овде До општег устанка. То морате решити ви и ми очекујемо то решење.

Остало што вас буде интересовало питајте курире или писмено нас.

С партизанским поздравом
Вељко⁵
(Полимјот)

БР. 3

УПУТСТВО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА ЗА СЕВЕРНИ БАНАТ О СТВАРАЊУ ДИВЕРЗАНТСКИХ ГРУПА И О ФОРМАМА БОРБЕ ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА У ЗИМСКИМ УСЛОВИМА¹

Драги другови!²

Зато што су наше партиске организације врло Мало урадиле на прикупљању оружја и на покретању широких народних слојева против зликовачких окупатора, фашистичке

⁵ Станко Пауновић-Вељко („Полимјот“), народни херој, погинуо крајем августа 1942 год. као комесар Штаба партизанских одреда за Срем. Када је ово писмо писано Вељко је био комесар Фрушкоског НОП одреда.

¹ Препис оригинала, писан оловком, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину.

⁵ Писмо је упућено Среском комитету КПЈ за Нови Кнежевац који се у то време налазио у Крстуру. Писмо је без датума, али је Редакција утврдила да је писано крајем 1941 године.

хорде нису протеране ни из једног села, а камо ли из једнога среза. Пошто ће за 10—15 дајна нестати кукурузишта која су у Банату једина склоништа за партизанске одреде, нужно је пронаћи нову организациону форму борбе. Партизански одреди (који су поред осталих задаћа [имали за циљ] уништавања живе снаге окупатора) биће стављени под услове који омогућују даље уништавање окупаторске војске и протеривање исте са наше територије.³

³ Обласни војни комитет за Банат Еећ првих дана јула 1941 год. формира среске штабове у срезовима Баната, а у многим местима организују се месни штабови који руководе војним десетинама и другим оружаним групама у својим местима. Прве акције у Банату почињу између 20 и 25 јула. Прву диверзантску акцију извео је Мокрински партизански одред, који се почетком августа 1941 год. спаја са Кикиндским одредом, који је бројао око 15 бораца. Највећу партизанску снагу у северном Банату претстављао је Меленички одред (коме се придружио Куманачки одред) и то не само по бројности (имао је 70 бораца), већ и по организованости, борбеној спремности и искуству војног и политичког руководства. Командант Одрета био је Бора Микин, а комесар Жарко Миланков. Одред је претстављао одлично организовану партизанску јединицу способну не само за успешне војне акције, већ и за обуку нових кадрова, а својом политичком активношћу био је жариште ослободилачке борбе у читавом делу северног Баната.

Поред ових одреда дејствовали су и Карађорђевачки и Александровачки (који су се убрзо после оснивања спојили), а затим Стајићевско-бечкеречки (основан почетком јула). Сви одреди су развили врло живу партизанску делатност која је обухватила цео северни Банат. Због тога фашисти организују специјалне полицијске снаге за борбу против партизанских одреда. Стални напади непријатеља били су срачунати на разбијање и уништење одреда. Јаки одреди полиције уз подршку петоколониша из дана у дан блокирају села, хапсе и убијају родољубе. Али упркос томе херојска борба партизанских одреда са много надмоћнијим непријатељем наставља се до зиме 1942 године. У то време руководство партизанског покрета донело је одлуку да се један део људства из одреда пребаци у Срем где је ситуација за борбу против окупатора била повољнија. Међутим, људство које је одређено за Срем није добро познавало терен, а поред тога било је невреме ~л везе са Сремом биле су слабе. Због свега овога колона се у току марша поцепала, групе су лутале у мрачним кишним ноћима и тиме откриле своје намере. Немци су одмах предузели напад и својим надмоћнијим снагама онемогућили прелазак у Срем. У оваквој ситуацији руководство даје директиву да се одреди врате на свој терен, да се поделе на групе (3—5 партизана) и да се отпочну свестране припреме за пролећне акције. Окупатор, међутим, дознаје да се партизански одреди нису пребацили у Срем и крајем 1941 и почетком 1942 год. врши масовна хапшења и убијања. Блокаде су све чешће и трају по десетак дана; пољима покривеним снегом крстаре јаке патроле и коњички одреди. Но и поред тих тешких удараца ипак су сачувани организовани делови Меленачко-куманачког и Карађорђевачко-александровачког одреда. Захваљујући томе јануара 1943 год., одлуком СК КПЈ за Карађорђево, једини сачувани срески комитет у Банату који није био откривен, формиран је Севернобанатски партизански одред. Одред је одмах стпочео војне акције и имао знатне успехе у уништавању мањих не-

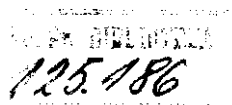
Нова форџа оринизационе борбе јесу диверзисте гру-
Ше. Њихово је главно обележје, да имају 3—5 до 7 људи,
који живе у овом месту **који нису комгитомитовани или су**
врло мало. Но у д. групама могу да буду људи који се
строго крију. Група се састаје ради утврђивања плана и
ради извођења акције. Чим се акција заврши људи се ра-
зиђу својим кућама и раде свој редовни посао. Задаће див.
група јесу: уништавање сваког материјала и хране којима се
служи окупатор или је њему намењен. Рушити, палити,
дизати у ваздух пруге, теретне возове, магазине, слагали-
шта, извозне млинове, сушаре, убијање шпијуна, дошапача
и издајника. Дакле, све што је побројано у циркулару
ПК КПЈ. Диверзионе групе не хватају се у борбу с војском
окупатора, дакле нису партизански одреди у правом смислу.

Но било би погрешно кад би се цео рад на уништа-
вању свега чиме се служи окупатор или се користи, биа
сваљен само на диверзионе групе. Напротив, комунисти мо-
рају да упуте и многе појединце да у свако доба наноса
штету непријатељу. Затим поред сталних диверзионих група
треба створити групе за извођење само једне акције, за коју
се укаже прилика, коју могу искористити људи који иначе
не би улазили у диверзионе групе. Треба многим радни-
цима, сељацима, интелигенцији и другима давати идеје,
потстрека, да на свом месту, делокругу итд. чине штете
непријатељу.

Партиске организације у Војводини обавезне су да се
у свему придржавају упутстава у циркулару бр. 1 ГИК КПЈ.
Обавезне су, даље, да саме проналазе могућности и сред-
ства за акције и не чекати упутства, предлоге и иници-
јативу од виших форума. То се нарочито захтева, јер под

пријатељских снага. Одред је дејствовао у северном Банату све до
септембра 1943 год. када је прешао у Срем, где се — после краћег
одмора и сређивања — главнина Одред прикључила сремским је-
диницама које су ускоро прешле у Источну Босну.

У то време, одлуком ПК КПЈ за Војводину, формиран је нови
Окружни комитет за северни Банат на челу са "Буром Јовановићем-
Мићом, а са задатком да обнови Народноослободилачки покрет. Нови
ОК одмах приступа формирању партиских руководства, организује
курсе за војне и политичке руководиоце, сакупља оружје и фор-
мира оружане тројке и петорке по селима, које ликвидирају агенте
и остале слуге окупаторове и врше мање акције. Све је то омогућило
да се у пролеће 1944 год. формирају јачи оружани одреди који су
били способни да изводе веће и крупније акције. Ускоро је у Банат
прешао и један батаљон из Срема који својим акцијама и искуством
помаже даље разгарање устанка. И тако су у августу створени
услови за формирање још једног батаљона. Оба ова батаљона по-
сле низа успешних акција успоставили су везу са Црвеном армијом и
заједно с њом наставили чишћење окупатора и ослобођеше северног
Баната.

овим тешким приликама партиски материјал И упутства доцкан или уопште не стижу. Дакле, тражи се пуна самоиницијатива и самосталност у борби свих месних организација и одговорних партиских руковођилаца.

Даље, треба скупљати новчане и друге прилоге од оних другова и поштених родољуба који се у тоМ послу покажу најбољи. Треба стварати комитете Народно-ослободилачког фронта Да би се прилози скупљали што уредније. Треба усменим и писменим путем (где год је ово друго Могуће) редовно обавештавати народ о стварном стању на оовјетском фронту. Тако ће се најуспешније сузбијати фашистичке лажи.

БР. 4

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЈУЖНИ БАНАТ ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О СТАЊУ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА И ПОТРЕБИ ЊИХОВОГ НАОРУЖАЊА¹

. ?

III)³ *Оружје*. Оружја је у јужном "Банату врло мало. То је због тога што су се ввдје борбе слабо водиле, што су наши војници већином били преко у Србији, а вратили су се без оружја, што партијци одмах после рата већином нису били у својим местима и најзад што је прилична количина оружја предата због страха пред властима после првих стрељања. Тек сада смо прикупили у округу десетину пушака, револвера и бомби, али то је још увек сасвим недовољно. Револвери су расути код илегалаца који друкчије не могу ни мислити на одржање свога живота. Већ је било случајева да су [се] само са јоружјем у руци спасли. Муниције имамо мало, а бомбе су проблематичне, јер су иеке рд њих биле у води. Стога Вам се обраћамб да нам уколико је то мбгуће дате нешто оружја. Ми би сами Јмогли организовати пребацивање. Без оружја не може се ни мислити на некакве успешне акције. То је показало и искуство. Одреди који су били форМирани или тек у 'формирању пропадали су или су се растурали. Многи дра-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 1774.

² Изостављен текст односи се на партиски рад на терену.

³ На документу нема датума, али је Редакција установила да је писан децембра 1941 године.

гхзцени људи су пропали. Ми смо покушавали да вршимо саботаже без оружја али су успеси били незнатни. И поред свих тешкоћа и губитака ми смо спремни да се и даље боримо али смо уверени да ће борба тек онда бити успешна ако будемо имали бар минимум оружја.⁴

Са другарским поздравом
о к КПЈ
(ЗА ЈУЖНИ БАНАТ)

⁴ За разлику од северног Баната устанак у јужном Банату се нешто друкчије развијао. 1941 год. овде су се углавном изводиле диверзантске акције, а марта 1942 год. формирана је у Ковинском срезу група партизана која је бројала 12 бораца. Друга група илегалца била је формирана у околини Вршца, која је такође изводила ситније акције. У лето 1942 год. донесена је одлука да се створи Јужнобанатски одред, кој'и је стварно формиран тек крајем 1942 год. (у времену од 25—27 децембра). Командант Одред била је Милутин Пиштин-Мића, стрељан као отпадник јер је покушао да ликвидира Одред; комесар Жарко Златар-Јернеј, погинуо у селу Крушчици почетком 1943 год. (после погибије Златара за комесара Одред дошао је Реља Стефановић, учитељ, погинуо 1944 год.); заменик команданта Живојин Јовановић-Жица, учитељ; заменик комесара Одред била је Душан Бузација, радник из Делиблата, погинуо 1943 године. Одред је имао 33 друга и морао се борити под врло тешким околностима. С обзиром на такву ситуацију Штаб одред донео је одлуку да пређе у Румунију. Границу је прешао почетком маја 1943 год. и већ истог дана имао је сукоб с румунским жандармима, али му ипак полази за рјском да избије на другу страну Банатске клисуре. Но ту Одред буде опкољен од румунске војске. Иако је непријатељ био надмоћнији Одред је ипак успео да се пробије и ускоро иза тога вратио се у Делиблатску шуму.

Окупатор је одмах предузео чишћење. Одред је из дана у дан гоњен и претила му је опасност да буде уништен и зато се на партиској конференцији доноси одлука да се привремено Одред подели у три групе. Једној групи, која је имала 17 бораца, стављено је у задатак да се пребаци у Румунију; другој да крене према Вршцу; а трећој групи од 14 бораца да се пребаци у Србију и ухвати везу са партизанима. После раздвајања, групи која је пошла за Румунију успело је да се пребаци преко границе и тамо задржи. Група која је послата у правцу Вршца претрпела је тешке губитке и само су осморица успели да се спасу. И група која је пошла према Србији такође је откривена, опкољена од Нзмаца и после борбе, у којој су погинули петорица, група се вратила на стари терен, а затим је прешла у Румунију.

Одред је стално покушавао да успостави везу са Сремом, али у томе није успео. Тек фебруара 1944 год. Одред је упутио у Срем три друга. Два су се удавила у Дунаву пролазећи кроз Панчевачки Рит, а трећи курир успева да пређе у Срем. Упознавши се са ситуацијом и стањем у Одреду ПК КПЈ за Војводину донео је одлуку да пошаље у јужни Банат Душана Богданова-Сенка (као повереника ПК), а за омладинског руководиоца Радовава Влајковића-Бату. Поред њих у Банат је отишао и Живан Перичин-Јоле и два курира. Ова група је крајем маја прешла у Банат и тада долази до формирања новог Окружног комитета, а ускоро затим и до реорганизације Одред.

БР. 22

АКЦИЈЕ ФРУШКОГОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА НОВЕМБРА И ДЕЦЕМБРА 1941 ГОДИНЕ¹

АКЦИЈЕ ФРУШКОГОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

У воћи између 4 и 5 новембра извршио је Одред сабо-тажу на прузи Вогањ — [СреМска] Митровица. Акција је успела делимично. Саобраћај на једном колосеку био је обустављен до 3 сата после подне. Кратко време иза тога Одред је извео исто тако акцију на прузи између Марти-Наца и Кузмина.

10 новембра Одред је требало да изведе једну акцију против жандармерије у Г.[ргуревцима] Међутим, случајно су партизани били примећени од жандарма и опкољени у једној колиби у близини Гргуреваца. Настала је борба. И поред тога што су жандармима убрзо притекли у по-Моћ и гргуревачки петоколонаши, партизани су успели да се пробију до шуме и да се без губитака повуку. Да ли је било губитака на страни непријатеља није познато. Су-традан партизани су били откривени од једног петоколонаша у једној кући. Петоколанаш је заробљен са л^овачком пу-шком. Одред је одмах морао да се повуче у шуму. Са собом је повео и заробљеника, који је касније стрељан због свог издајничког и шпијунског рада. Пошто се знало да ће одмах уследити потера, руководство Одрода решило је да прихвати борбу. До борбе је дошло око 12 сати у] подне.

Најпре је наишла једна група усташа и жандарма а затим¹ је добила појачање у домобранцима и петоколана-шима. Напад су Извршили партизани бацањем бомбе у групу,

У августу 1944 год. Главни штаб Војводине формира Штаб Ва-натске зоне и за команданта именује Марка Ташурчића-Шиптара, за комесара Милојка Филипчева, а за начелника штаба Живана Перичина-Јоле. Штаб зоне је формирао на територији јужног Ба-ната три одреда. У то време из Срема је прешао у јужни Банат и један батаљон Шесте војвођанске бригаде који је имао задатак да ликвидира јача фашистичка упоришта и да обезбеди пребацивање бораца из Баната у Срем. Овај батаљон заједно са три одреда из ју-жног Баната учествовао је у коначном ослобођењу Баната. После ослобођења Панчева од ових јединица формирана је Дванаеста вој-вођанска бригада.

⁵ Текст изостављен јер се односи на партиски рад на терену.

¹ Штампано јануара 1942 год. у листу „Наша борба“, органу На-родноослободилачког покрета за Срем. Оригинал, умножен на ге-штетнеру, латиницом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2224.

устаха. Ови су одмах полегали и прихватили борбу. Они су били боље наоружани и са притеклом помоћи били надмоћнији. Али наши другови су" се храбро борили. После једночасовне борбе кад су наши почели да бацају бомбе непријатељ се повукао и ућутао. Немајући довољно снаге за јуриш и наши су се тада у реду без губитака повукли. Непријатељ је у овој борби имао знатне губитке у мртвима и рањенима. Према ономе што се касније дознало на страни непријатеља било је 7 мртвих, 8 теже и 3 лакше рањена.

То је била највећа и најуспешнија акција нашег Фрушкогорског одреда. Све велике потере непријатеља, који је у бесу заклао два невина чобана, остале су без успеха,

После тога Одред је извео једну неуспелу акцију саботаже — кидање жица.

Чланови Одреда су посекали телефонску линију у Фрушкој Гори. Они су посекали и уништили неколико десетина Метара телефонске жице и полупали порцулане на стубовима.

Крајем децембра, у заједници са члановима меоних одреда, чланови Ф.[рушкогорског] одреда упали су у једну сеоску општину и за своје потребе однели један радио-апарат.

БР. 6

ЗАДАЦИ МЕСНИХ ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА У СРЕМУ¹

ЗАДАТАК НАШИХ МЕСНИХ ПАРТИЗАН. ЈЕДИНИЦА

С развитаком и јачањем Народно-ослободилачког покрета у Срему, почели су да ничу, да се развијају и јачају и месне јединице партизанских одреда. Велику, а у неким местима одлучујућу улогу у буђењу и организовању партизанског покрета одиграо је Фрушкогорски партизански одред и другови које је Одред слао као инструкторе. Сам живот и злочиначко поступање непријатеља покренуло је народ на пут отпора и борбе. Одред и људи из одреда унели су у масе политичку свест о потреби организованв снажне борбе народа за своју победу, о потреби стварања

¹ Штампано јануара 1942 год. у листу „Наша борба“, органу Народноослободилачког покрета за Срем. Оригинал, умножен на гештетнеру, латиницом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2224.

организованих наоружаних јединица по местима. У томе раду постигнути су велики успеси. Али тај задатак још «ије решен. Његово довршавање до краја јесте најпреча и неодложна задаћа свих до сада јединица — партизанских одреда.

Сваки одред 'и сваки партизан треба да ради на хватању веза и успостави организације тамо где оне не постоје.

Поред тога задаци ових наших одреда јесу:

1) Особито оспособљавање одреда за извршавање свих задатака саботажних акција. Нарочиту пажњу треба посветити војној обуци партизана: сваки партизан мора добро руководити са оружјем и да је упознат са партизанским начином ратовања.

2) Политичко просвећивање, каво чланова одреда тако и широких народних Маса ван одреда, сталан је и врло важан задатак руководства одреда. То васпитање мора да буде у духу Народноослободилачке борбе народа Срема, који су на томе животно заинтересовани. Развити најпуну солидарност у борби против нем.[ачког] фашизма. То васпитање треба вршити предавањима, литературом и листовима које издаје Народноослободилачки покрет Југославије („Билген" *Врховног штаба*, „*Вијесник*", „*Борба*", „*Наша борба*" итд.).

Појачати ред и Дисциплину у одре^има. Треба извршавати како наређења командира и комесарја или других старешина. Нико Не сме приватним послобима да се изговара да не мјоже извршити неки партизански задатак. Ко иоступа друкчије — није достојан да буде партизан.

У некиМ местима се запажа да је у партизанске одреде ушао изванредан број људи са тежим пороцима: људи који, често пијанче или се коцкају. То се коси са партизанским! моралом и то се у одредима не сме трпети. Ти људи или се мбрају одрећи тих порока или морају летити из одреда са упозорењем да ће бити стрељани ако учине било какву издају без обзира да ли то учине у трезвом или пијаном;' стању. Ми см'о народни борци и својим читавим владањем то морам'о да доказујемб.

У одреде треба увлачити оМладиНу и жене. С њима ваља организовати широко зас'нован васпитни рад. Са женама организовати течајеве за прву помоћ, а све партизане активизирати (на прикупљању [поМоћи] за Народноослободилачки фонд.

На тај начин наши Месни одреди извршиће све своје задатке, биће акционо способни и вршиће саботаже и друге акције, биће политичкП активни, средиште и извор за бу-

ђење и увлачење у борбу најширих маса свих народа Срема, очистиће и ојачаће своје редове, васпитаће своје чланове и околину у правом партизанском духу.

Тиме ће допринети бржем ослобођењу свих народа Срема.

БР. 7

ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 5 ЈАНУАРА 1942 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ВОЈВОДИНУ О РАДУ ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И АКТИВНОСТИ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА¹

Драги другови, примили смо писмо² друга Тозе³ од 17 децембра 1941 те у вези са њим шаљемо вам следећи извештај:

1) Другови са Циглане⁴ (Митров.[ица]) пребачени су у Србију пре три месеца.⁵ Са њима прјешло је и осам наших најбољих партизана. Са собом су однели наше оружје (најбоље). Када су они прешли, прешао је и Т.⁶ Он је отишао да тражи војног стручњака и лекара. Прелаз наших другова, као и Тодора,⁷ није био предвиђен. Напротив, наши са оружјем имали су се вратити. Неки, њих двојица доцније: су се вратили без оружја, са поруком да су оружје предали Мачв.[анском] одреду и да ће се Т. вратити за 10 дана. До данас Т. се није вратио, те смо на његово место у Биро узели друлога.⁸ Са Циглане овде су остала 4 друга.⁹ Два¹⁰ су ухваћена и враћена на Циглану, а један¹¹ је, како смо обавештени, из Б.[еограда] дошао до вас у Банат. Другови који су остали распоређени су сада овако: Ј.¹² ради на техници и сада као члан Бироа. П.¹³ иорбд рада на линији) одреда ради на терену као члан Бироа на организационом

¹ Оригинал у архиви Војноисториског института.

² Види Зборник том I, књ. 2, док. бр. 80.

³ Светозар Марковић-Тоза, народни херој, обешен 9 фебруара 1943 год. у Новом Саду.

⁴ Тако се звао казнени затвор у Сремској Митровици.

⁵ Види Зборник том I, књ. 2, док. бр. 26.

⁶ Јусуф Тулић-Тодор

⁷ Јусуф Тулић

⁸ Јован Веселинов-Жарко

⁹ Јован Веселинов, Станко Пауновић-Вељко, Јовица Трајковић и Слободан Бајић

¹⁰ Антун Франовић и Ћира Петровић

¹¹ Кнежић Иван-Цота

¹² Јован Веселинов

¹³ Станко Пауновић-Вељко, народни херој

послу Пар^{тн}Т^с Т.¹⁴ као комесар Фрушногорског одреда ради на терену- Б.¹⁶ смо примили у Партију, а оста^{ће} као члам одреда и радити по линији Скоја. За сада, прва два-три су наше најбоље снаге. Без њих ми бисмо били превише слаби.

2) У моменту напада нем. фашизма на СССР извршен је већи напад на наше парт.[иске] снаге у месту и Срезу. С. Мит.[ровица] тако да се читав актив разбио. Једни су отишли у Србију, други у илегалност, од којих су И. М.¹⁶ и други чланови Бироа престали са сваким активним радом после огомена, сада су као паникери и ликвидатори искључени. У легалности остаје само М. Х.,¹⁷ али је доцнија ;проваљен и ухапшен. Он би се извукао, али се десила једна ве^{ћа} провала по линији одреда (Ској), у коју је резу доведен и он. ОвоМ провалом, издајом неког Жоржа,¹⁸ који је дошао из Н.[овог] С.[ада], проваљено је 35 другога и другарица. Из саме С. М.[итровице] пало је 5 од којих М.¹⁹ — члан Бироа, секретар ОК СКОЈ-а, чланови! скојрук.[оводства] и два сељака из тог среза, опет одлична друга, а остали су из Ср. К.[арловаца] и Петроварадина (више официра и подофицира). Сви су стрслани, изузев двојице који су ослобођени. Тако смо у овом срезу претрпели велики губитак и тамо је доскора био престао сваки рад. Сада се и у томе месту прикупљају нове снаге са рреосталим те је формирано рук. Партије и Скоја. Села су се одржала, али су дуго била без везе. У Ср. К[арловцима] хапшењем и одвођењем Р.²⁰ и других у конц-догор била је престала свака активност. Хапшења и прогони, који су се тамо понављали, нису нам дали могућности да у Ср. К.[арловцима] формирамо СК и МК СКОЈ-а,²¹ те смо цривремено поверили рук.[оводство] једном селу.^{2г} За сада обновљен је рад у овом срезу и проширен на сва села. Срезови Р.[ума] и И.[риг] нису трпели од јачих ррогона. Овде су наше орг. биле најслабије. Помоћу дру-

¹⁴ Јовица Трајковић

¹⁵ Слободаи Бајић, члан ПК Војводине, погинуо јула 1943 год. путу Тузла—Зворник као комесар Главног штаба за Војводину.

¹⁶ Ивица Микуличић, члан Месног комитета КПЈ у Сремској Литровици, ликвидатор и отпадник, ухапшен од усташа крајем 1941 год. и стрељан.

¹⁷ Јохан Михе, секретар Окружног комитета СКОЈ-а за Срем. (Трељан 1941 године.

¹⁸ Т>орђе Елфимов, ухапшен од Гестапоа и **издајнички се држао** Јхред непријатељем. Обешен је 1941 године.

¹⁹ Јохан Михе

¹⁰ Павле Геренчевић

⁸¹ Срески комитет и Месни комитет СКОЈ-а

" Чортановци

гова из одреда сада је у свим местима настала велика активност, те су наше најбоље снаге у тим срезovima. У срезу Ст. П.[азова] до Црнине²³ провале било је све по старом. Једини недостатак био је што за време ропства друга Ј. није било већих активности. После повратка друга Ј. развила се већа активност и проширен је рад. После провале Црне, која је довамо доведена, тешко је погођена П.²⁴ и два села.²⁵ Друг Ј. код покушаја бекства теже је рањен, сада се налази у бекству. Остали су предани суду, њих око 20. Одложено је суђење на интервенцију адв. Немца из Словачке странке. У таквим приликама радио је ОК. Кад је био спремљен излазак другова из Циглане, донели смо одлуку да се ОК пресели у П., а М. Х. да у месту формира МК и остане. Тако је било до хапшења М. Х. и у П. а сада смо се и ми иселили.

3) Снаге у нашим одредима биле су веће. Сада је остало у Фруш.[когорском] одреду око 20 друлова и другарица, а у Подунавском 6. Оба су слабо наоружана пушкама, револверима и бомбама. Има један пушкомитраљез неупотребљив. Услед слабог наоружања наше снаге нисмо могли ојачати. Сеоски одреди²⁶ исто слабо стоје са наоружањем, док са снагама джбро стојим. У местима имамо 10—50 људи и обухватамо до сада око 65% свих села нашег окружја. Скоро ћемо провести организацију одреда на сва села. Наши одреди врше саботажне акције. Сеоски су још недовољно способни и зато радимо да их оспособимо. Акције које смо имали виде се из „Нед.[ељног] извештаја”,²⁷ док смо у новембру имали ове: једно наше одељење откривено је у једној кућици у пољу, те су петоколонаши и жандарми отворили на њих пушчану ватру. Наши су ва-

⁸⁸ Гордана Ивачковић-Црна, ухапшена је септембра 1941 године. У затвору се издајнички држала чиме је нанела озбиљан ударац партиским организацијама у Војводини. Због таквог издајничког држања није стрељана, већ је од мађарског суда осуђена на 20 година робије. Казну је издржала у Мађарској, а после ослобођења није се вратила у земљу.

²⁴ Стара Пазова

¹⁵ Војка и Стари Вановци

²⁶ Реч је о месним резервним партизанским јединицама које су, по директиви Окружног комитета КПЈ за Срем, организоване у селима и градовима. Ове јединице имале су војно и политичко руководство и изводиле су војну обуку. Служиле су за извођење мањих диверзантских акција и саботажа, а главни задатак им је био да сргакизују одбрану и заштиту народа и имовине од фашистичких окупатора (види Зборник том I, књ. 2, док. бр. 87).

²⁷ Лист је издавао Окружни комитет КПЈ за Срем. Излазио је у западном Срему кратко време, крајем 1941 год., и давао преглед ратних догађаја у нашој земљи и на савезничким фронтovima.

тром одговорили и кад нису могли одагнати непријатеља, који их је опкољавао, наши су почели бацати бомбе изашли из куће. Затим се непријатељ повукао. Сутрадан образоване су потере од усташа и домобранаца. Наши из Фрушкогорског одреда дочекали су их ватром из пушака. Непријатељ са око 200 људи примио је борбу. Борба је трајала читав сат. Наши су употребљавали бомбе, те се непријатељ повукао и код повлачења убио два чобана који нису хтели издати кретање наших партизана. У првој борби не зна се да ли је било жртава на страни непријатеља, док је у другој борби било 3—4 мртва и 12 лакше и теже рањених. Ми нисмо имали губитака. Између Мартинаца и Кузмина као и између [Сремске] Митровице и Вогња прекинута је жел. пруга, услед чега је саобраћај на том делу пруге био прекинут кроз више сати. У децембру извршено је резање телефонске жице која спаја села око Дунава са средњим делом Срема. Из општине Бешеново однет је радио-апарат. Повољан моменат за почетак и развијање акција у Срему пропуштено је. У прво време, када се радило на пуштању другова са Циглане, нисмо форсирали, а доцније, када су изашли, добили смо од Ђаће²⁸ упуту да запославимо све акције њиховом чувању и пребацивању. Када је пребацивање извршено после 2,5 месеца, нагомилале су се велике снаге непријатеља. У томе је време пролазило, а са њиме и повољни моменти за развијање акција. Недостатак је што за Одред немамо војног стручњака и лекара. Војни стручњак, који је предвиђен за нас, прешао је у Србију, али болестан. За ову ствар¹ очекујемо вашу помоћ.

4) За успешнију орг.[а'низацију] и вођење акција добро би било када би се могло координирати са другим срезовима у Срему који нису у саставу на[шег] ОК. У наш ОК спада 5 срезова. Док срезови Илок, Вук.[овар], Шид и Винк.[овци] спадају КПХ[е],²⁹ а Зем.[ун] КПЈ за Србију, Мислимо да би срез и град "З.[емун] требало уступити овом ОК. Колико се тиче координације, ту спада сарадња са Србијом и Војводином. Ако би дошло до чишћења окуп. у Мачви, требало би ово имати у виду. Раније пропуштена прилика била је код Ср. М.[итровице] и Шапца. Наши људи воде се на суђење у Вук.[овар] и ми, па и В.³⁰ (КПХ), не пружа[мо] им помоћ. Сада имамо једног рањеног у З.[емуну] За спасавање дошли смо тамо у везу. Одбили су да ми рршимо ослобођење, с тим да ће то они учинити. Међу-

²⁸ Централни комитет Комунистичке партије Југославије

²⁹ Комунистичка партија Хрватске

³⁰ Владимир Поповић, тада делегат ЦК КПЈ при ЦК КП Хрватске

тим, нисмо у њих поуздани. Ово још није учињено, као ни друго, те молим да се ово обави уз одобрење ЦК. За сада на нашој територији нема већих непријатељских снага, изузев на границама: [Сремској] Митровици, Руми, Петроварадину, Инђији и Ср. К.[арловцима]. Имамо ове авионске базе: у Руми — један км јужно од жел. станице, коју чува 10—15 људи и један авион. Место је настањено са 3/4 Немаца и Хрвата. Укупно наоружање око 700 људи, у Вел. Радинцима — ледине западно од села, у Шуљму — ледине северно од села, у шуми Фрушке Горе — северта од Бешеновског Прњавора. Сва су ова села настањена српским становништвом, а нема већих наоружаних снага. Управо, ми смо ту много јачи.

5) Народно-ослободилачки фонд ради свуда добро. Ради се, наилази се на пуно разумевање народа, нарочито Срба. Као и по свим другим секторима, имали бисмо далеко више успеха да је раније извршена подела рада. Сада се са овим снагама које имамо надамо бољем успеху.

6) Материјала ниоткуда нисмо примили. Тек од 38 бр. „Обавештења“³¹ почели смо добијати и добијали смо до 43 бр. „Билтене“³² смо издали и примили од 1—9. И ово, што смо примили, јесте са великим задоцњењем и умножавали [смо га]. Ми смо издали 4 броја „Недељних извештаја“ (стање на фронту, парт.[изанске] борбе у Југославији, и код нас и у свету). Ванредни број био је посвећен 24. шдишњици Вел. окт. соц. рев., са оба говора друга Стаљина и одјецима прославе. Један проглас и један лист „Наша борба“³³ и број парт.[иског] органа ОК „Ударник“³⁴ са парт.[иског] саветовања и резолуцију³⁵ од дец. 1941 [издали смо]. Фрушкогорски одред издао је 3 броја „Фрушкогорског партизана“.³⁶ Издавао је летке и обавештења. У Руми издали су своја обавештења са фронта, о прошнима, пљачки као и о покрштавању. У Иригу издали смо

³¹ Радио-вести

³⁵ Орган Штаба Сремског НОП одреда. Почео излазити крајем 1941 год. под уредништвом народног хероја Станка Пауновића.

³³ Орган Комунистичке партије Војводине. Почео излазити у Старој Пазови 1941 год. под уредништвом Јована Веселинова. Лист је излазио једанпут месечно. У току рата изашло свега 18 бројева. Престао да излази августа 1944 године.

³⁴ Директивни партиски лист Окружног комитета КПЈ за Срем

³⁵ Односи се на партиско саветовање и резолуцију Окружног комитета КПЈ за Срем (види Зборник том I, књ. 2, д-ж бр. 87).

³⁶ Редакција није успела пронаћи ни један од бројева.

Нети бр. „Истине“.³⁷ При издавању од стране СК било је секташтва, скретања и грешака. Но то се успева, иако тешко, савладати. Надаље, издали смо упутства за рад одбора Фонда, а Одред је издао своја упутства за рад Одрета и парт. орг. ОК, Одред и два среза имају своју технику. До материјала за умножавање тешко долазимо. Настојимо да сваки срез и 'СКОЈ дођу до своје технике.

7) Веза са Ћаћом прекинута је пре 3 месеца. Стално смо радили и сада радимо на поновном повезивању. Само за последњи месец дана путовали смо 5 пута, а они 2 пута. Они су исто одвојено радили да се повежем'о, али без резултата, тек скоро били смо у стању учинити нешто и тим путем ћемо послати извештај. Материјал смо већ раније послали, »о не знамо да ли је Ћаћа примио. У нашем раду много смо штете имали због немања везе.

8) У Бироу, сем мене, од старих нико није остао. Из Пленума један члан, али недовољно изграђен. Стога је нужно да 4 друга са Циглане остану овде на раду, како смо у овом извештају навели.

9) Овај извештај узети уз резолуцију нашег саветовања и „Недељни извештај“ који говори о акцијама у Срему. У акцијама треба издвојити акције у срезу Зем., јер то нису биле наше акције. Друг Тоза³⁸ требало би да дође чим пре може, како би тада одржали седницу Бироа и одредили даљи рад. Уколико располажемо са материјалом из тачке 6. овог извештаја, шаљемо.

Много другарских и пламених поздрава

5 I 1942, Срем

Стари чича³⁹

Драги Ћаћа,

Друг Т.⁴⁰ јавља да је стално V Бачкој, а М. (Уча)⁴¹ у Банату. Жали се да нема везе са тобом и да ми, уколико имамо везу са тобом, ту везу учврстимо. Они су после

” Орган Народноослободилачког фронта за Срем. Почео је излазити у Иригу крајем 1941 године. „Истина“ је уживала велику популарност у народу и одиграла врло важну улогу у мобилизацији маса за Народноослободилачку борбу. Први уредник листа био је Јован Трајковић.

¹⁹ Светозар Марковић-Тоза, народни херој

⁸⁸ Окружни комитет КПЈ за Срем

⁴⁰ Светозар Марковић-Тоза, народни херој

⁴¹ Жарко Зрењанин-Уча, народни херој, политички секретар ПК КПЈ за Војводину. Цетог^ новембра 1942 год. 700 непријатељских војника опколили су ноКу село Павлиш, мало банатско село крај Вршца, у коме се налазио Жарко Зрењанин. Ворећи се до последњег кетка, Зрењанин је најзад пао изрешетан митраљеским мецима. За народног хероја проглашен је 25 децембра 1944 године.

великих губитака, ради слабог наоружања и процењене ситуације, решили да се орг. повуку и да раде на поновном! повезивању и раду. Наша веза са Т. (Тоза, члан ПК) за сада ће се одржати, па ако има шта за њега, пошаљи преко ове наше везе за мене, а ја ћу даље учинити. Може бити да ће он ускоро и сам доћи, бар тако нам је обећао.

Много другарских и пламених поздрава

5 I 1942

Стари чича

Сре^

БР. 8

УПУТСТВО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА СРЕМ ОД 8 ЈАНУАРА 1942 ГОД. ЗА РАД У ПАРТИЗАНСКИМ ОДРЕДИМА¹

УПУТСТВА ЗА РАД У ПАРТИЗАНСКИМ ОДРЕДИМА

1) Партизански одреди су наоружане војне јединице Народно-ослободилачког покрета. Да би са успехом извршили свој задатак одреди морају бити правилно организовани и руковођени: у њима мора да постоји војно и политичко вођство, подела рада и дужности за сваког члана, да су у непрекидном контакту са народом.

2) Одредом руководи штаб одреда. Штаб сачињавају: а) командир, б) политички комесар и ц) заменик командира. Њих бира чланство одреда на општем збору.

3) *Командир одреда има вођо руководство одреда.* Ту углавном спада: а) војна организација одреда; б) организација војне обуке (практична) и руковање оружјем; ц) [организација] теориске војне обуке; д) учествовање у изради Плана за акције, избору људи за акције итд.; е) командује за време извођења акције у борби; ф) врши распоред служби чланова одреда за дуже и краће време, одређује страже, људе за изношење и доношење хране, за извршење специјалних задатака, за набавку и доношење оружја; г) расподељује оружје и контролише да се држи у реду и чистоћи; х) брине се [за] увођење, чување и учвршћење железне војне дисциплине и другарске солидарности.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 2038.

4) *Политички комесар је Политички руководицац одреда:* а) стара се да читав рад и борба одреда одговарају политичкој линији Народно-ослободилачког покрета, да одговарају интересима нашег народа. Политички комесар и командир заједнички и равномерно решавају сва питања из рада, борбе и акција одреда; б) организује читав Политичко-васпитни рад у одреду: проучавање политичке ситуације, стање на фронту, ослободилачке борбе нашег и других народа, потребе и заштите наших народа; ц) тај политичко-васпитни рад врши како он сам директно, тако и преко бираних политичко-васпитних одбора: 1) предавањима по актуелним питањима; 2) културним и забавним приредбама; 3) слушањем радија; 4) издавањем листа и набавком књига и часописа; 5) личним додиром и разговорима са члановима одреда. Свим тим утиче да се чланови одреда преваспитају и оспособе да остану не само чврсти, дисциплиновани и одани борци до уништења фашистичких окупатора, до краја верни Народно-ослободилачкој борби, већ и да могу и сами руководити нашим одредима као војни командири, руководиоци итд.; д) учествује у штабу у решавању свих питања и пази да решења одговарају линији Врховног штаба Народно-ослободилачких партизанских одреда Југославије; е) стара се о уредном снабдевању одреда храном, оделом итд.

5) Између командира и политичког комесара треба да постоји пуна сагласност у раду. Они су то заједно у руковођењу одредом, да би правилно ускладили борбе и акције одреда како би он одговарао војним и политичким циљевима и интересима ослободилачке борбе.

6) *Дужности чланова одреда:* а) да се потпуно ставе у службу Народно-ослободилачке борбе; б) да остану верни заклетви коју су добровољно примили; ц) да дисциплиновано извршују наређења руководства; д) да буду самоиницијативни, тј. да изналазе нове могућности за рад и акције, оружје и људе за одреде, прикупљају и пропеглају Народно-ослободилачку борбу и помоћ за Народно-ослободилачки фронт, да прате кретање непријатеља и народних издајника, да их уништавају, о свему обавештавају своје руководство одреда, подносе предлоге за акције и други рад; једном речи да буду увек активни и да раде на извршењу задатака одреда. Нарочито [да] паже на своје понашање и у сусрету са народом буду, будни и опрезни, али приступачни, стрпљиво и другарски [да] бране потребе Народно-ослободилачке борбе; е) да буду конспиративни, тј. да чувају све тајне одреда, никоме не давати изјаве изван одреда и да они знају да одред постоји, да су они у одреду, моје у руководству одреда, где се и колико налазе и каквог

оружја [имају], које све акције намеравају извести, које су акције изведене и ко је у њима учествовао; ф) ако нешто падне у руке непријатеља не сме никога и ништа издати.

7) *Разњо*. Казне могу бити: давање прекоредног дежурства, опомена и укор, строги укор и последња опомена, а код тежих случајева прекршаја дисциплине у одреду, одлагања оружја, издаје и друш — казна смрти.

8 јануара 1942 год.

ИЗ ГЛАВНОГ ШТАБА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА СРЕМ.²

БР. 9

САОПШТЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА СРЕМ ОД 10 ЈАНУАРА 1942 ГОД. О НАЈВАЖНИЈИМ ЗАДАЦИМА ШТАБОВА И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА¹

САОПШТЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА П. ОДР. ЗА СРЕМ

СВИМА КОМАНДИРИМА И ШТАБОВИМА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРЕМУ, СВИМА ПАРТИЗАНИМА

Отпочео је и ближи се коначни слом' хитлеровачких фашистичких банди и свих његових прирепака и домаћих издајника и слугу. Херојска Дрвена армија већ више недеља разбија и гони крволочне хитлеровске хорде. То је, по речима друга Стаљина, ослободилачка армија. Она помаже борбу свих поробљених народа Европе који су се подигли или се подижу и смелом борбом својих партизана „разносе“ тело Хитлеровој фашистичкој аждаји. У тој херојској борби поробљених народа часно место заузимају народи југославије. Сви народи животно су заинтересовани да се Немац и фашизам и његове слуге што пре смрве и униште. Сви народи су и дужни да допринесу свој удео, да се та крволочна фашистичка Неман уништи и да што пре дође дан слободе свима потлаченим народима.

И народи Југославије: Срби, Хрвати, Словенци, Македонци и Црношрци, Немци, Мађари и други бачени су

² Види Зборник том I, књ. 2, док. бр. 87, примедба бр. 13.

¹ Штампано 10 јануара 1942 год. у листу „Наша борба“, органу Народноослободилачког покрета за Срем. Оригинал, умножен на гештетнеру, латиницом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2224.

у најцрње ропство од када су о'купиранИ од немачких и та-
лијанских фашиста. Данас је то ропство горе и црње него
икада. На смрт рањена фашистичка звер вуче са собом
у понор све народе Југославије, особито Хрвате, Немце,
Мађаре и Словаке. Место обећане слободе и мира фаши-
стичке власти врше мобилизацију и шаљу на фронт у си-
гурну смрт синове ових народа, док над Србима и Јевре-
јима, Црногорцима, Словенцима и др. врше најбруталније
насиље и пљачку.

Крајњи је час да се хитлеровска неман уништи, да се
униште све њене домаће слуге и издајници — Павелић,
Недић, Љотић и њихове банде.

Народно-ослободилачки покрет проширио се по чита-
вом Срему. Поред извесних успеха саботажних и других
акција, покрет је постигао особите успехе на политичко-
Организационом пољу. У највећем делу сремских места ор-
ганизоване су партизанске јединице. Али наш Народно-
(ослободилачки покрет има и својих знатних слабости. Нај-
сажније јесу:

1) Народно-ослободилачки покрет захватио је углавном
Србе и део Словака. Остали народи Срема — Хрвати, Немци,
Мађари — су доскора били по страни. Тек у последње време
покрет је почео захватати и њих, али у »едо^ољној мери.

2) Наши одреди -су још увек врло слабо наоружани.

3) Наши одреди, међу њима и професионални,² још увек
врше мало саботажних акција.

Све те слабости треба неодложно уклбнити.

Главни штаб партизанских одреда за Срем, поставља
пред све командире и штабове одреда и пред све пар-
тизане као најпрече ове задатке:

1) На политичком и организационом пољу: Народно-
ослободилачки рад треба проширити и увући у борбу све
нроде Срема: Србе, Хрвате, [Сло]ваке, Немце, Мађаре и
др. Тај покрет мора да постане ствар»о> Народно-ослободи-
лачки покрет свих народа Срем'а и свих антифашиста без
обзира на веру и политичку припадност.

2) Стварати одреде у местима где не постоје.

3) Постојеће одреде појачати, особито наша два про-
фесионална одреда (Фрушкогорски и Подунавски), увлаче-
њем у њих и припадника других народности поред Срба.

² У Срему су били формиран и одреди од месних партизана
који су легално живели, а по ноћи ишли у акције. За разлику од
свих месних одреда (који су се у Срему звали „аматерски одреди“),
партизански одреди, који су се активно борили, звали су се „про-
фесионални“.

4) Појачати рад на наоружавању наших одреда.

5) Главни задатак свих одреда треба да буде: припремање и вршење саботажних акција, јер су то најосетљивији ударци за непријатеља.

6) У циљу остварења тога задатка наши професионални одреди треба и под садашњим условима да буду тако смештени да очувају и појачају своју акциону способност у вршењу саботажних акција.

7) Читав рад на реорганизацији и Јачању одреда као и извођење акција, треба вршити у знаку припреме среских конференција партизанских одреда.

8) Да би се на конференцијама добила јасна слика о стању и снази нашег покрета и наших одреда као и о снази непријатеља треба одмах приступити прикупљању свих података и спремању извештаја за Главни штаб партизанских одреда.

Сви командири, сви штабови и сваки партизан треба у свом делокругу одмах да приступе остварењу ширњих задатака, не чекајући нека посебна упутства и наређења.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

10 јануара 1942 шд.

ГЛ. ШТАБ НАРОДНООСЛОБОДИ-
ЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ЗА СРЕМ

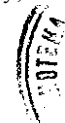
БР. 10

ПРОГЛАС СРЕСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЗЕМУН ОД 12 ЈАНУАРА 1942 ГОД. СРБИМА, ХРВАТИМА И НЕМЦИМА ПОВОДОМ МОБИЛИЗАЦИЈЕ У НДХ¹

РАДНИЦИ, СЕЉАЦИ, ГРАЂАНИ, ЖЕНЕ И ОМЛАДИНО
ЗЕМУНА И ОКОЛИНЕ!

Под страховитим ударцима славне Црвене армије, под Нритиском моћног савезничког блока демократских земаља на чијем се челу налази СССР, као и услед све јачег отпора поробљених Народа од стране хитлеровске Немачке и фашистичке Италије, темељи "фашистичког варварства Ночели су се љуљати и прете да угуше под собом крвнике читавог човечанства — Хитлера, Мусолинија и њихове бан-

¹ Оригинал, на српскохрватском и немачком језику, »лази се у архиви ЦК СКС.

де. Фашисте је обузео паничан страх од блиске пропасти. Они се не жацају никаквих злочина како би могли спречити своју неминовну пропаст.

Сл}те немачког и талијанског фашизма у Хрватској, усташки крволоци и њихов поглавник Павелић, починили су још један велики злочин према нашим народима.

По наредби својих господара усташки бандити врше мобилизацију народа у војску за борбу против СССР-а и наших народа!

Плашећи се народног отпора они ту мобилизацију врше постепено и тајно и шаљу војску против наше словенске браће, а у земљи организују војску за борбу против сопственог народа, против храбрих бораца за националну слободу, хрватских и српских партизана.

СРБИ ЗЕМУНА И ОКОЛИНЕ!

Вас усташе мобилишу у војску која има злочиначке циљеве и противне вашим народним интересима. Зар да ви будете убице своје браће Срба по Хрватској, као и осталих поштених Хрвата, који се такође боре против усташа и окупатора наше отаџбине који свесно распирују братоубилачко клање наших народа! Зар да ви будете убице ваше руске браће који се херОЈски боре за своју и вашу праведну ствар и смртоносно ударају и по вашем крволоку — хитлеровском и талијанском фашизму!

То од вас желе те исте усташе који су поклали и поплъчкали стотине хиљада невиних Срба и Хрвата по Хрватској, Босни и другде; те исте усташе који вас **присилно покрштавају, укидају право употребе српског језика, писма и примену православног календара** и тиме врше најцрње национално и верско порвбљавање какво су у прошлости вршили наши народни злотвори.

Ваша браћа у Србији такође имају злотвора и изрода у лицу генерала Недића. Он пустоши земљу, заводи црни терор, врши бесрамну плъчку, води братоубилачки грађански рат, а све за рачун нашег заједничког непријатеља, фашистичких крвника из Рима и Берлина. Павелић у Хрватској и Недић у Србији пију отров са истог извора и примају издајничке златнике из истих руку.

СРБИ ЗЕМУНА И ОКОЛИНЕ!

Устајте у борбу против тих злочиначких планова крвавог усташког режима који хоће да вас однароди, да уништи ваше традиције, да вас претвори у покорно топовск<

месо на туђим фронтovima. Уједините све своје снаге, поштени Срби, без обзира на ваша политичка схватања и по-
Чачајте фронт поштених Хрвата и антифашистички распо-
'ложених Немаца у својој околини против безумних фаши-
стичких звери и њихових слугу — усташких крвника.

ХРВАТИ!

У ваше се име врше тешки злочини од стране изрода хрватског народа, усташких плаћеника. Поштени Хрвати с гнушањем осуђују масовна убијања и национално угњетавање Срба од стране усташких банди и опирају се да за рачун "фашистичких злотвора" лију своју крв против своје руске браће на Источном фронту. „Независна држава Хрватска“, која у оквиру „новог европског поретка“, обећава-
ног од стране Хитлера и Музолинија, врши такве злочине, није Хрватска хрватског слободољубадог народа који жели братску слогу и миран развитак како својих снага, тако и својих братских народа у швиру независне домовине.

Скините ту љагу са имена вашег народа. У борбу, поштени Хрвати, заједно са Србима а против узурпатора и крвавих слугу, Павелићевих усташа. Саботирајте све наредбе ненародних наметљиваца који вас хоће учинити глорним робљем фашистичких господара.

DEUTSCHE SEMLINS UND DER UMGEBUNG!

Beraubungen und Ausplünderungen von mehreren ruhigen europäischen Ländern und der verbrecherische Überfall von den faschistischen Horden auf die mächtige Union der Sozialistischen Sowjetrepublik hat dem deutschen Volk den Tod von Millionen Deutschen gebracht, ein schweres sklavisches Joch dem ganzen deutschen "Volk, und alles für eine kleine Zahl deutschen Imperialisten. Nach mehreren Jahren gewaltsamer Herrschaft von faschistischen Machthabern, schauerhaftes und allvölkischer Not, hat das deutsche Volk nicht den versprochenen Frieden bekommen, nicht das versprochene Brot bekommen und auch nicht die Freiheit bekommen. Weil der Faschismus heißt: Sklaven Not, Hunger und Tod.

Das deutsche Volk in seiner Heimat hat alle Lügen von den Hitler Banditen. Das deutsche Volk ist heute überzeugt dass, das ganze Menschtum sich in die mächtige antifaschistische Front gestellt hat, die bald den verhassten Hitlerismus begraben wird, und darum hilft das deutsche Volk auch für Hitlers Untergang, überzeugt das von diese abhängt sein Brot, Frieden und Freiheit.

DEUTSCHE SEMLINS UND DER UMGEBUNG!

Der Kampf den die Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken und die grosse demokratische Länder führen gegen den deutschen Faschismus, der Kampf den die Völker Jugoslawiens für seine nationale Freiheit führen ist auch euer Kampf. Auch euer Platz ist mit diesen Völker und gegen den deutschen Faschismus, der euch gegen die tapfere und unbesiegbare Rote Armee in den sicheren Tod schicken will. Vereinigt euere Kräfte mit den serbischen und kroatischen Freiheitskämpfern, die ein ruhiges und glückliches Leben für sich wollen und eine brüderliche Einigkeit mit den Deutschen in Jugoslawien.²

ОМЛАДИНО!

Фашистичке крвопије пожудво су насрнуле нарочито на тебе, омладино. Твоју младосг и твоју снагу хоће да упрегну у јараџ за геостигауће својих диљева. Тебе уводе у чете и дају ти смртоносно оружје против твог оопственог и туђих народа. Бојећи се твоје непокорности и слободољубивости, на тебе насрћу, хапсе те, пребијају и стрељају. Фашистички господари и њихове слуге, Павелићеве усташе, спремају ти, омладино, дуговечно р'опство, желе те однародити, желе те претворити у ратну звер.

! Немци Земуна и околине!

Разбојништва и пљачке које су фашистичке руље извршиле на више мирних европских земаља и злочиначки препад на моћни Савез Социјалистичких Совјетских Република донео је немачком народу смрт више милиона Немаца и тешки јарам ропства целом немачком народу и то све због малог броја немачких империјалиста. После вишегодишњег насилног владања фашистичких властодржаца и страшне беде за све народе, немачки народ није добио обећани мир, као ни обећани хлеб и слободу. Јер фашизам значи ропство, беду, глад и смрт.

Немачки народ у својој домовини мрзи све лажни Хитлерових бандита. Немачки народ се данас уверио да се цело човечанство сврстало у моћни антифашистички фронт и да ће ускоро сахранити омрзнути хитлеризам и због тога немачки народ даје такође свој допринос за пропаст Хитлерову, убеђен да од тога завие његов хлеб, мир и слобода.

Немци Земуна и околине!

Борба, коју Савез Социјалистичких Совјетских Република и велике демократске земље воде противу немачког фашизма, борба, коју и јзгословенски народи воде за своју слободу, то је исто тако и ваша борба. И ваше је место такође са овим народима а против немачког фашизма, који хоће да вас пошаље у сигурну смрт против храбре и непобедиве Црвене армије. Уједините ваше снаге са српским и хрватским борцима за слободу, који желе да живе у миру и срећи, у братској заједници са Немцима у Југославији!

ОМЛАДИНО ЗЕМУНА И ОКОЛИНЕ!

Остваруј борбени фронт младих без обзира на верско, нашконално и политичко уверење, јер је куднуо час опште борбе против највећег непријатеља младог нараштаја — фашизма. Нека славне традиције храбрих предака, бораца за националну слободу и независност, буду ти потстрек у непомирљивој борби за бољу будућност твоју и твојих народа!

ЖЕНЕ!

Фашистичке звери убијају, хапсе и одводе у ропство ваше мужеве, браћу и синове. Незаситном пљачком опустеле су пијаце, трговине и творнице, те авет глади и зиме већ глође кости ваше радости — ваше дечице. Данас им дају глад и болест а за сутра им спремају логор и убијање на фронту. То је стварност и будућност фашистичког; ропства.

ЖЕНЕ!

Ступајте и ви у редове бораца против фашизма, за националну слободу, за бољу и срећнију будућност, раме уз раме са својим мужејима, браћом и синовима. Не дајте своје синове и мужеве да их фашизам крвари на фронтима за себичне интересе фашистичких убица. Тражите хлеба, млека и огрева за своју децу!

РАДНИЦИ, СЕЉАЦИ, ГРАЂАНИ, ЖЕНЕ И ОМЛАДИНО! СРБИ, ХРВАТИ И НЕМЦИ ЗЕМУНА И ОКОЛИНЕ!

Фашистички окупатори су ваши заједнички непријатељи, а Павелић и усташке банде у Хрватској, Недић и остали изроди у Србији су њихове бесрамне слуге, који и у Хрватској као и у Србији убијањем, логорима, пљачком и мобилизацијом за ненародне одреде теже истом циљу: уништити слободу, име и народне традиције; уништити народе да би се остварило светско фашистичко господарство.

Фашистички злотвори желе вас завадити и међусобно закрвити, поцепати ваше снаге како би вас лакше једне за другим поробили. Они желе да вас увуку у братоубилачку борбу. Не дајте се обманути. Устајте у заједничку борбу против заједничког непријатеља — фашистичких по-

робљивача, јер само тако јединствени и сложни можете извојевати своје оправдане и праведне захтеве.

Ступајте у редове партизана, неустрашивих бораца против фашизма!

Смрт фашизму — Слобода народу!

Живело јединство Срба, Хрвата и антифашистичких Немаца Земуна и околине у борби против заједничких непријатеља!

Смрт фашистичким плаћеницима — Павелићевим усташким бандитима и Недићевим, Љогићевим, Пећанчевим и другим изродима!

Живела национално-ослободилачка борба наших народа!

Живели наши храбри партизани!

Живела непобедива Црвена армија, гробар нападачких фашистичких хорди!

Живела Комунистичка партија Југославије, доследни борац за националну слободу и независност!

12 јануар 1942 г.

СРЕСКИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
У ЗЕМУНУ

БР. 11

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА СРЕСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЗЕМУН ОД 16 ФЕБРУАРА 1942 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ШИРЕЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ПАРОЛА НА ТЕРИТОРИЈИ СРЕМА И УСЛОВИМА ЗА СТВАРАЊЕ НОП ОДРЕДА¹

ИЗВЕШТАЈ 2а ПК КПЈ ЗА СРБИЈУ

16/П 42

Драги другови!

...² Овде се у последње време говори да Срби који беже одавде треба да иду у Недићеву војску која ће доћи да прогони Хрвате из Срема и да ће доћи четници са Недићевим знањем да прогоне Хрвате и да „ослободе“ Срем. Ово је на први поглед неозбиљно али није немогуће. 1) Окупатору је потребна жива снага за гушење Народно-ослободилачке борбе, а те снаге 10% лежи у нашим се-

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ДК СКС под бр. 1780.

² Изостављени део текста односи се на партиски рад.

лима неискоришћене, јер је усташе са ообом не могу повести. 2) Све се више говори о пролећу и о борби партизана и они могу провоцирати такве акције бојећи се једи-стцене Народно-ослободилачке борбе. Окупатор би могао Срем предати великосрпском центру упадом четника у Срем да се не компромитује пред усташама, а Недићу би омогућио да се појави као ослободилац и да се популаризује како он уствари води борбу и против Немаца. Овакво оружано предавање Срема, Недићу би омогућило да окупи много веће снаге о^о себе које би после „ослобођења“ могао повести у борбу против партизана. Ми смо до сада раскринкавали Недића, а сада смо то поставили као један од основних задатака нашег политичк^ог рада. Што се пак тиче организовања акција ствар стоји доста тешко. Одред би имао политичке и економске Могућности да оостоји али не би имао стратешке. За заузимање власти у тим селима не поставља се питање већ њезине одбране. То би биле најмање акције које се пред нас на селу постављају, јер се сва реакција налази у општинској управи и са неколико кулака ван општине и по ког жандара. За организовање и постојање одреда сељаци се боје ваздушног напада. Али долазак партизана из других крајева, например из Србије, па било само две чете, 50% омладине, а велики део и старијих ступило би активно у одреде, па макар се и повлачили преко Саве. После овакве акције одреда Недић не би дошао као „ослободилац“ и не би наишао на никакву потпору осим кулака. Што се пак тиче организовања тројки, четворки и петорки за извођење акција ноћу, а по дану да буду легални није прихватљиво са стране сељака, јер се плаше покоља кога би реакција применила, а ту би страдали најприје наши другови који су у селу познати као комунисти. Оваквим акцијама би одвојили нашег сељака од нас који још добро живи и окупатори му још нису дозлогрдили. Рад оваквих група је применљив за наш град, али не за наше село. Опстанак одреда у нашим селима би био могућ када би била могућност повлачења преко Саве и кад би се имало везе са партизанима Фрушке Горе. Контактот српских и фрушкогорских партизана, о којима се последњих 10 дана говори, ми верујемо да би се могао подићи готово читав Срем у борбу на страни партизана.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА* НАРОДУ!

ба другарским' поздравом

СК У 3. [ЕМУНУ]

ПРОГЛАС СРЕСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СТАРОПАЗОВАЧКИ СРЕЗ ОД 14 МАРТА 1942 ГОД. О ТЕРОРУ ОКУПАТОРА¹

СВИМА СРБИМА, СЛОВАЦИМА, ХРВАТИМА И
АНТИФАШИСТИЧКИМ НЕМЦИМА

Браћо и сестре!

Крвави окупатор и његове најамиичке слуге — усташе, „културбундаши" и полициске псине и даље насрћу на наша мирна села. Заклети непријатељи нашег народа, у првом реду нашег словенског народа, опкољавају наша мирна и незаштићена села, затим¹ чине своја зверска насиља. Упадима у наша места они хапсе, премлаћују и убијају невинне људе, не би ли у њих унели застрашивање, њихова *joш* већа грозна Недела. Похапшене наше људе ови злочинци, уколико не поубијају, отпрамају као топовску храну за своју разбојничку војску, за попуњавање проређених редова своје Пљачкашке војске на Источном фронту, за борбу против наше руске браће. Други део оНи одвлаче у Немачку на робијашки рад на њиховим фабрикама и на пољима где их чека[ју] страшна мучења глађу, где их чека батинање, убијање и умирање. Пљачкањем наших муком стечених плодова, Хитлер И његов слуга Павелић желе да прехрањују своју изгладнелу разбојничку војску, како би продужили поробљивање угњетених народа окупираних земаља.

Последња варварска зверства извршена у нашем Старопазовачком срезу нанела су нашем народу страшне боли. Као побеснели и изгладнели вуци, окупаторски војници, пијане усташе и швапски злочинци, под руководством жупаниских зликоваца, познатих убица десетак хиљада најбољих синова и кћери нашег народа, ненадаво у току ноћи, опколили су наша места Стару Пазову, Нове Карловце, Сурдук и Белегиш. Затим су прешли на претрес места, кућу по кућу. Настала су хапшења. Похапшено је у Ст. Пазови око 60, у Новим Карловцима преко 150, у Белегишу око 80, у Сурдуку око 50 људи. Неке су „поштедили" уценом уз више хиљада, „смиловали" се остављајући их на „слободи". Похапшене су подвргли страшним мучењима и батинању. Тако испребијане спроводили су их из затвора у затвор и насилно одводили у концентрационе логоре, у

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 2789.

разбојничку војску или на робијашки рад у Немачку. Али ни то није најгоре, најгоре је прошла једна група од ош 20 из Белегиша. Ову *групу* наших најбољих синова и кћери зликовци су на путу за От. Пазову Мрцварили, масакрирали и мртве или полумртве побацали у успутне баруштине. Грозном смрћу уморени су Белегишани од твораца т.зв. „новог поретка“ каквог Није било у историји. Таква грозна недела могли су извршити само људождери, без душе и срца, чија су срца гнезда злочина. Та злочинства доликују самозваном жупану Еликеру, његовом шефу жупског редарства Ђиковићу, ученику београдске главњаће агенту Шилду и ниткову и жандарчини Виктору Перићу.²

Браћо и сестре! Љуто се варају ти заклету непријатељи нашег народа ако мисле да ће свим тим зверствима присилити наш народ на ропску покорност. Наш народ испушен безграничном мржњом према окупатору и његовим слугама, уложиће све своје снаге за његово што скорије уништење. Наше мајке не храће и не одгајају своју децу да их фашистички злочинци убијају. Наш народ неће хранити своје убице, своје поробљиваче, он ће још више скривати своју храну од фашистичких грабежљиваца. Наш народ запамтиће сва злочинства окупатора и његових слугу, усташа, „културбундаша“ и четника, он ће их са својом Народноослободилачком нојском немилосрдно истребљивати. Дан Јосвете се ближи, дан када ће за наш народ синуту сунце слободе, када ће и последња дата жртва на олтар наше слободе и независности, бити освећена. Гробови храбрих бораца Цвеје Новоселца „Црног“,³ Лазара Корице,⁴ Цвеје Брусилова⁵ и других вапе за осветом. Наша парола **Крв за крв — Смрт за смрт**, мора бити остварена.

Слава палим жртвама за слободу и независност!

Смрт фашистичком окупатору и домаћим издајницима!

14 марта 1942 г.

СРЕСКИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ЗА СТ. ПАЗОВАЧКИ СРЕЗ

¹ Погинуо 1943 год. у возу који је миниран од стране партизана.

¹ Цвеја Новоселац-Црни из Белегиша, био је командир месне десетине.

⁴ Лазар Корица, из Белегиша, био је командир месне десетине.

⁵ Цвеја Брусилон, из Белегиша, био је командир месне десетине.

БР. 22

УПУТСТВО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД
20 МАРТА 1942 ГОД. ШТАБУ ПОДУНАВСКОГ НОП ОДРЕ-
ДА ЗА ПОВЕЗИВАЊЕ СА СНАГАМА ОДРЕДА ИРИШКОГ
СРЕЗА¹

РУКОВОДСТВУ ДУНАВСКОГ П.О.

Драги другови, како је на основу директива Врхов. штаба и Штаба Г.О. за Срем ваш одред имао да се припоји снагама Одрода за Срез иришки, уколико у томе правцу досада немате других директива, потребно је да све те одлуке проведете тиме:

1) Што ће ваше руководство *ујхитије* доћи у везу са руководством одреда за Срез Ириг. Кад дођете у везу, споразумите се са њима и обезбедите распоред, међусобну везу за премештање и смештај, *(под њиховим руководством, свих ваших снага, на терену и На начин како то они буду одредили.*

2) За време успостављања везе између вас И одреда за Срез Ириг, извршите припреме свих ваших снага, као и снага партизана добровољаца из месних одреда Карловачког и Пазовачког среза, припрему за покрет. Сви партизани нека понесу сву своју спрему са којом располажу, а месни одредИ нека их што издашније помогну у наоружавању, храни и одећи и обући.

3) Директиве Штаба упућене командиру нека отвори и прими одговорни заменик командира [ли] комесар. Ако се командир не одазове позиву на вршење дужности, извршити попуњавање места командира. Испитати и известити виша руководства, зашто се командир налази тако дуго отсутан из Одрода и ако је крив, према њему поступити и казнити.

Вашем Одреду нека се прикључе сви партизани из Ф.О.² уколико су на вашем терену без везе и задатака свога рада.

Све ове мере треба руководство да припреми у тишини и најконспиративније.

20 III 942

С другарским поздравом
За ОК Слободан³

Срем

Прилог: писмо за СК Ириг

„ „ Срез карловачки, ви пошаљите оба.

Напомена: за Пазовачки ми сами шаљемо.

¹ Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 60.

² Фрушкогорски одред

³ Аћим Груловић, секретар Окружног комитета КПЈ за Срем, а касније командант Главног Штаба НОВ и ПО Војводине. 1948 год. извршио самоубиство због тешке и неизлечиве болести.

БР. 14

УПУТСТВО ОК КПЈ ЗА СРЕМ ОД 28 МАРТА 1942 ГОД,
ЗА РАД ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА У ЈЕДИНИЦАМА¹

ПАРТИСКОМ РУКОВОДСТВУ У ПАРТИЗАНСКИМ
ЧЕТАМА

Драги другови,

Да би што лакше спровели неке задаће, које се стављају пред наше партиске јединице, О.К. вам даје следеће упуте:

1. Чишћење Партије у одредима изведите на овај начин. Нека се састане партиско руководство и нека претресе држање и борбеност свих чланова Партије и кандидата па на основу тога нека предложи ћелији, са потребним образложењем, кога и зашто морате искључити. Ако неки члан Партије има недостатака, а даје гаранције да их се може ослободити, не треба га искључити већ му треба дати мању партиску казну (опомену, укор, строги укор и последњу опомену), те своје предлоге руководство треба да изнесе пред целу ћелију и да их тамо брани. Сваком члану Партије треба да буде јасно зашто се такве мере предузимају. Сви чланови Партије треба да гласају по сваком вашем предлогу. Резултате гласања као и ваше предлоге са вашим објашњењима послаћете О.К.

2. У ваше чете често долазе људи који се тамо државају неколико дана, а затим се враћају у село. Колико смо обавештени, људе примате у партизане, а често се упознају са стварима које Не би смели знати. "С овом праксом требало би прекинути. У одред треба да дођу људи са препорукама наших организација и другова. Организације морају послати карактеристику сваког н-овог партизана, да би знали како да поступите према њему, односно какав посао да му поверите. Ако дође до маоовног одлажења у шуме, као што је то био случај у вези с позивом у Немачку, те људе Не треба одмах аутоматски прогласити партизанима. Ви сте дужни да им укажете сваку могућу помоћ у храни, да их чувате итд., али они не могу никако бити упућени у ваш живот и борбе, пошто они сваког момента могу да се врате у села, па би могли својим евентуалним брбљањем да нанесу штету одредима. Онима, пак, који желе да ступе у партизане треба рећи какве све обавезе примају на себе

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 9133.

и да ће се у случају њиховог дезертерства из одреда или непокорвања решењима штаба поступати најстроже све до стрељања.

3. Треба да обратите највећу пажњу раду СКОЈ-а И НОСМГ.² Добрим омладинцима-скојевцима треба давати одговорне функције у штабу и другим руководећим телима. Стално водите рачуна о томе да омладину што више активизирате како би се из њених редова подизали наши млади кадрови. Јер, као што је већ у ранијим директивама речено, партиско руководство ће директно руководити с радом СКОЈ-а и преко скојеваца организује НОСМГ и цео политички, васпитни рад омладине. Добре скојевце можете примати у Партију.

4. Партиска руководства шаљу редовно своје извештаје О.К., а не штабу за Срем. Ове две линије рада и реза не смеју се измешати. Са своје страјне О.К. ће слати директиве и помоћ партиском руководству а штаб војном.

5. Поред осталих редовних извештаја које треба да нама шаљете према упутствима које сте добили, јављајте нам тачно какав сте материјал примили, у колико примерака и када. О.К. мора знати шта све стиже до вас од оног што вам шаљемо. Пошто извештаји које смо досада од вас примили не задовољавају, то вас и овом приликом упозоравамо шта све извештаји треба да обухватају: рад и одлуке руководства, поделу рада, односе између партиског и штапског руководства, на који начин партиска организација врши контролу над целокупним радом у чети, каш радите и подижете партијце, које теме обрађујете, извештаје о раду појединих, васпитно-политички, забавни и културни рад, једном речју све оно што може пружити праву слику живота и рада наше партиске организације у одредима.

6. Свака чета треба да приступи одмах издавању свога листа у којем првенствено треба писати о животу, борбама и њиховом политичком подизању.

Од свега што тамо издајете, шаљите нам ло четири примерка.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

28 марта 1942.

С другарским поздравом
О. К. КПЈ ЗА СРЕМ

² Народноослободилачки савез младе генерације

ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КИЈ ЗА СРЕМ ОД 1
АПРИЛА 1942 ГОД. РУКОВОДСТВУ ПАРТИЗАНСКОГ ОД-
РЕДА СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ О МОБИЛИЗАЦИЈИ И НАО-
РУЖАЊУ НОП ОДРЕДА¹

РУКОВОДСТВУ ПАРТИЗ. ОДРЕДА СР. К.[АРЛОВЦИ]

Положај

Драги другови, у вези задатака које су пред наше одреде у Срему поставили Врховни штаб за Југославију и Штаб за Срем,² потребно је да ваше руководство изврши *приправност* за покрет⁴ и акције спровођењем ових најхитнијих мера:

1) Треба извршити мобилизацију партизана који то добровољно желе из свих места вашег среза, а да се у вашем седишту формира среско руководство свих тих партизана. У тај основни срески одбор треба укључити све илегалце који не раде на пол. и орг. рад[у, или уколикр као такви не могу радити. У одреде не треба узимати само партијце и скојевце него и људе других пол.[итичких] праваца и разних народности. Партизане снабдети са потребним' стварима и алатима, те оружјем, ако га има, и спремити везу, за повезивање и покрет.

2) Руководство одреда треба одмах да изради за себе план како ће извршити потребно наоружавање својих снага разоружавањем непријатеља. У план треба узети акције

¹ Оригинал се налази у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 162.

² Не ради се о регуларном одреду, већ о руководству које је обједињавало рад месних партизанских јединица. Крајем 1941 и почетком 1942 год. у свим местима Срема формиране су месне партизанске јединице од чланова Партије и СКОЈ-а и симпатизера НОП, које су полагале заклетву и вршиле мање акције, обављале стражарску службу, политички радиле са народом итд., а на позив одреда ступале у регуларне јединице. У среским местима су постојали срески штабови који су руководили свим овим јединицама на свом терену. У априлу 1943 год. ове месне јединице су добиле назив „резервне партизанске јединице“.

³ Штаб за Срем формиран је крајем 1941 године. Командант је био Ђорђе Марковић-Ћилас, а комесар Станко Пауновић-Вељко, обојица су погинули у офанзиви на Фрушку Гору крајем августа 1942 године. Неко време овај Штаб се називао Главни штаб за Срем и дејствовао је као оперативно руководство све до почетка септембра 1942 год., када је формиран Трећи одред Треће оперативне зоне Хрватске 21 августа 1942 године. Види документ бр. 52.

⁴ Мисли се на приправност месних јединица да у свако доба буду спремне за мобилизацију у партизанске редове.

које се могу извести и без властитих жртава, али тако да се наше снаге баш и путем прве акције ојачају и оспособе за даље развијање акција саботаже и уништавања мањих снага непријатеља. Овако израђен план треба одмах да нам доставите ради прегледа и одобрења путем најсигурније везе. План треба да обухвати: наше снаге и наоружање, снагу непријатеља и његово наоружање, објекат над којим се има извршити саботажа са свим размештајем. За народне издајнике које треба уништити, објасните [зашто их треба казнити], а нарочито за Србе и др. који не стоје у служби окупатора.

3) За случај да тај одред добије друге директиве било Штаба⁵ или I одреда,⁶ треба да по њима поступи. "За вођење акција на вашем терену треба да се из наша два среза (Ср. К.[арловци] и Ст. П.[азова]) окупе око Дунав. одреда,⁷ пос. руков.⁸ и I одреда сви мобилисани партизани. Потребно је да тражите везу и задатке рд I рук,⁹ и Штаба и о томе обавестите нас, руков.[одство] ДПО.¹⁰ На успостављању везе радите најодговорније све док до ње не дођете.

4) По местима треба оставити потребан број активиста за даљи рад, а за партиз., који треба да су /спремни за покрет, треба руководство да уреди сигурне везе и да врши Припреме и рад на пол.[итичкој] и војној изградњи партизана, гајећи добровољну гврдeну војну дисциплину и другарску солидарност.

Све ове припреме извршити чим пре и проучен предлог пошаљите.

1. IV. 942

С другарским поздрав.
Слободан¹¹

⁵ Мисли се на Штаб за Срем.

« Фрушкогорски НОП одред

⁷ Односи се на Подунавски НОП одред. У то време гро одреда је чинила чета коју је Срески комитет Иришког среза формирао од бораца из Ирига, Крушедолског Прњавора и околних фрушкогорских села. Њој су се придружили и борци Старопазовачког среза.

⁸ Односи се на руководство Посавског НОП одреда. Овај одред је уствари формиран јуна 1942 год., а дејствовао је углавном у Срему (све до реорганизације одреда у Срему, почетком септембра 1942 год.) као Трећи одред Штаба за Срем. По својој јачини био је најмањи одред и дејствовао је са малим јединицама (десетинама).

⁹ Односи се на руководство Фрушкогорског НОП одреда.

¹⁰ Односи се на Подунавски НОП одред.

¹¹ Аћим Груловић, секретар ОК КПЈ за Срем

ПОЗИВ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СЕВЕРНИ БАНАТ ОД 9 АПРИЛА 1942 ГОД. НАРОДИМА БАНАТА ЗА БОРБУ ПРОТИЈ ОКУПАТОРА¹

НАРОДИМА СЕВЕРНОГ БАНАТА — СРБИМА, МАЂАРИМА, НЕМЦИМА, РУМУНИМА, СЛОВАЦИМА И ДР.

6 априла о. г. навршила ее година дана каио је незајажљиви немачко-италијански фашизам са својим слугама напао нашу земљу и поробио нас. Наш народ је са песмом на устима и стиснуте песнице пошао да брани своју земљу, али наша је земља била брзо прегажена од фашистичких звери, због тога што су је изнутра подривали петоклонаши, слуге Хитлерове, који су нас сиетематски свакодневно међусобно свађали, они су и успели у томе.

Не задовољивши се крвожедни фашисти са Југославијом и другим земљама, напали су и на земљу социјализма, на Савез Совјетских Социјалистичких Република, да би се дочепали њихових богатих њива, њихове богате индустрије, да би могли продужити живот, да би могли продужити рат да поробе цео свет. Али совјетски је народ доказао целом свету како се брани радничко-сељачка земља, како се брани слобода коју су они скупљили својих синова платили. Совјетски народ се не бори сам за своју слободу, он својом борбом доприноси и даје могућности да ступе у борбу сви потлачени и поробљени народи за своје ослобођење. Совјетски народ и овог пута је главни терет примио на своја плећа и даје највеће жртве за добро човечанства; Совјетски народ са својом поношвом Црвеном армијом спрема постепену али сигурну смрт фашистичкој аждаји која угрожава свет.

Народи свих народности северног Баната! Већ 9 месеци како народи Совјетског Савеза дају оно што им је најдрагоцепаје, крв своје омладине, својих синова и кћери, у борби против подивљалих фашистичких аждаја. Наша браћа у Србији, Црној Гори, Херцеговини, Лици и на Кордуну воде борбу, њих нису заплашиле казнене експедиције, нису их заплашиле Хитлерове слуге, Недић, Љотић, Пећанац, Павелић, Дангић, они нису устукнули пред Многобројним жртвама, они не презају пред попаљеним селима, јер знају да од фашиста слободу неће добити нешто је морају са оружјем извојевати.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС.

Срби, ви који данас највише страдате од фашистичких целата и домаћих изрода, вама је сада јасно да немачки фашизам није сам'о нашао целате међу Немдима, он је Иашао и издајнице међу Србима; ни једне ни друге неће казна мимоићи, они ће за своја дела одговарати пред народним судом, нека не мисле*да ћемо их заборавити, јер народ свој бол лако не заборавља. Пођите у бој и угледајте се на нашу руску браћу, они нам дају пример како се бори за слободу. Истрајте у овој борби до коначне победе над фашизмом.

Мађари, ви *нисте* добили обећању слободу од Хитлера, вама је Хитлер дао пушке да убијате сваког поштеног; јчовека који је непослушан Хитлеровом режиму; ни ваша браћа у Бачкој нису добили слободу од Хортија и осталих барона, они се шаљу на Источни фронт да убијају руске раднике и сељаке који се' боре против најезде фашизма. Отрезни се, мађарски народе, и угледај се на Србе који воде *борбу са окупатором* и његовим слугама. Престаните са националном мржњом и заједно са свим пошвеним Србима, Немцима и др. пођите у борбу против заједничког непријатеља, фашизма.

Немци, вас је Хитлер својим обећањима и пропагандом толико обмануо обећавајући вам благостање; поред ле'них прича и обећања шаље вас ш Источни фронт, нагнао вас је у *борбу са* совјетским народом, са народом моЈи је са много жртава збацио омрзнути царизам, завео социјалистички уређај и изградио свој миран живот; сада побеснели и повампирени фашизам хоће поново да их баци у ропство и средњовековно мрачњаштво. Зар још не видите да у милионима гинете на фронту и у позадини за рачун лудака Хитлера и „фоНова" (барона)? Саботирајте *војну обавезу* и не идите на фронт, окрените пушке против ваше госпде и бруталног фашизма! Зар не видите како ће вас та ваша господа са свима завадити да би се она несметано богатила, зар још не видите вашег правог непријатеља, вашу госпштину: Хитлера, Геринга, Гебелса, Рибентропа и друге? Отргните се.из тог заноса: сва она луда обећања што су вам обећали — дали су вам 'само пушке да убијате ослободиоце народа! Крените правим путем, путем којим вас позива Комунистичка партија Југославије: у борбу против угњетача читавог човечанства — фашизма!

Румуни, и вас је Хитлер обмануо. Антонеску "је вашу браћу одвео на Источни фронт да ратују за незајажљивог Хитлера и румунску госпду. Докле ћете и ви Румуни ићи *тим путем* којим вам ласка та ваша господа? Ваш пут је

у борби против заклетог непријатеља читавог човечанства — фашизма.

Словаци, и вама — Хитлер обећао нову слободу. Тиоо -'е вб'шу браћу послао'на Источни фронт, а вас овде окупља у Хлинкину странку да би вас могли боље пљачкати и скренути са правог пута и употребити против оних који се супротстављају Хитлеровом режиму а који се боре и за вашу слободу. Увидите, Словаци, ваш прави пут, пут борбе против фашизма!

Комунисти северног Баната! Завет који смо дали на дан велике Октобарске револуције: да ћемо истрајати до последњег дана свете ослободилачке борбе, да ћемо се борити онако како то доликује авангарди радничке класе, да ће нам херојска Бољшевичка партија, СКП(б), послужити као пример како се треба борити на челу Народно-ослободилачке борбе, да ћемо још више дићи заставу Маркса-Енгелса-Лењина-Стаљина, — ми ћемо овај завет испунити ако заиста водимо народ у борбу до уништења непријатеља човечанства — фашизма. Другови, жртве наших палих бораца треба да на^ дају још више полета, још рише снаге до коначне победе. ЗбијмР се као гранитна стена око наше Комунистичке партије Југославије. Не дозволите да скренете са правог пута. Раскринкајте опортунисте, шпекуланте који кажу да још није време за борбу, Њихово место није у нашим редовима. Морамо доказати да смо достојни носити име комунисте и бити чланови КПЈ. Другови, приберице снаге, проширите и учврстите наше редове, непријатељ мора осетити више непо у прошлој години. Фашизам ће бити уништен.

Напред у фронт слободе свих потлачених и поробљених народа!

Напред у борбу против фашистичке најезде!

Живео СССР, заштитник свих поробљених народа!

Живела непобедива радничко-сељачка Црвена армија!

Живела Комунистичка партија Југославије!

ОКРУЖНИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
(ЗА СЕВЕРНИ БАНАТ)

9 априла 1942

БР. 22

**УПУТСТВО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СР-
БИЈУ ОД 19 АПРИЛА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ
КПЈ ЗА СРЕМ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОМ РАДУ¹**

19 IV 1942

ОК-у ЗА СРЕМ

Драги другови,

Примили смо ваша два писма, од 10 и 12 IV и три прогласа. Видимо да имате могућности да се видите са другом који је дошао из Босне. Мада су директиве Врх. штаба од пре 2 месеца, биће потребно да се упознате са њима и да поправите, колико се може, грешку коју је начинио друг спроводећи примљене директиве без вашег знања и ваше помоћи. Неопходно је потребно да се никакве директиве Врх. штаба и Ћаће² не спроводе у одреду без вашег знања, поред осталог и ради тога што често те директиве путују дуго времена до вас, а у међувремену се измени ситуација, и Врх. штаб и Ћаћа пошаљу нове директиве које преко нас стигну пре оних првих које бисте добили преко одреда, тако да може наступити збрка. А главно је да ОК руководи радом¹ на читавом подручју и да он одговара за њега и војно и политички.

Састанак између вас и орг. секр. Ћаће³ неће се сада одржати, јер другови нису у могућности. Уколико би то било могуће убудуће, јавићемо вам на време.

По одлуци Врх. штаба одреди на вашем подручју припадају групи одреда славонско-сремских. Зато ће бити потребно да се Штаб ваших одреда повеже са Штабом славонско-сремских одреда, Ношто је ваш Штаб директно њима подређен у војном погледу. Упознајте свој Штаб са том одлуком, а ми ћемо тражити од другова из ЦК-а КПХ да омогуће ту везу. Уколико ваш одред може сам да се повеже са одредима у Славонији, нека то учини.

У вези са одредом потребно је још следеће. Да омогућите одлазак у ваше одреде друговима из СК-а за Зем.[ун] Друго, да покушате одржавање сталне везе са одредима у Босна (Мајевички), да сарађујете са њима и да се помажете у сваком погледу. Уколико би то помагање захтевало

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 1531.

² Централни комитет КПЈ

³ Организациони секретар Централног комитета КПЈ био је тада друг Александар Ранковић-Марко.

и новаци, одобравамо вам и то, а ако немате, онда тражите од нас колико вам треба. Та веза је важна и ради Врх. штаба, јер, мада имамо и других могућности контакта са Врх. штабом, биће потребан и овај пут. — Видимо да оскудевате у муницији. То је врло важно питање, јер је долазило до жалосних последица у појединим одредима ради тога. Ми смо вам писали прошлог пута да не можете очекивати муницију од одреда у Србији, јер ни они немају. Сумњамо да би и босански одреди могли да вам помогну. Зато је од животне важности за одред да им скренете пажњу на потребу набавке и штедње муниције као на основни проблем. Наши се другови обично сете тога проблема онда када им нестане муниције. Међутим је потребно и саме акције прилашдити, чак и организовати у циљу долажења до муниције.

Орг. секр. Ђаће је донео одлуку да се за сређивање прилика партиских организација у Војводини створе два покрајинска поверенства за Војводину. Једно покрајинско поверенство треба да буде за Срем и Бачку, а друго за Банат. Друг секретар⁴ вашег ОК-а је одређен да поред ове дужности врши и функцију покрајинског повереника за Срем и Бачку, а друг Ђ.⁵ ће радити уз нашу помоћ на стварању Покр. поверенства за Банат. Сарадња између оба покрајинска поверенства за Војводину треба да буде што тешња, што се може остварити на досадашњи начин. "Дужност друга повереника за Срем и Бачку је у првом реду да се повеже са Бачком, а исто тако да помаже другу Ђ. Помоћ другу Ђ. је сада потребна у првом реду у једном другом другом било из вашег ОК-а или таквог квалитета који би могао да живи овамб легално, јер је и друг Ђ. компромис¹ товап у Банату, што му јако отежава повезивање са заосталим друговима и форумима (уколико постоје) у Банату. После страдања ОК-а за ј. Банат, настрадао је и ОК за средњи Банат (Кумање), тако да сада збиља треба почети све изнова.

Јавите нам, другови, своје мишљење о начину спровођења одлуке ЦК-а у вези са ГЖ-ом Војв., јер је на вама главни терет за сређивање прилика у ПК-у Војв.[одини]

Шаљемо вам листу стрељаних у Банату и проглас Гл. штаба за Хрв.[атску]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
Мих.⁶

⁴ Аћим Груловић

⁵ Ђура Јовановић

⁸ Благоје Нешковић

**ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 22
АПРИЛА 1942 ГОД. РУКОВОДСТВИМА ПАРТИСКИХ ЈЕ-
ДИНИЦА НА ТЕРЕНУ И ПОЛИТИЧКИМ РУКОВОДИО-
ЦИМА ФРУШКОГОРСКОГ И ПОДУНАВСКОГ НОП
ОДРЕДА¹**

**РУКОВОДСТВИМА ПАРТИСКИХ ЈЕДИНИЦА И КОМЕ-
САРИМА ФРУШКОГОРСКОГ И ПОДУНАВСКОГ НОП
ОДРЕДА**

Драги другови, надамо се да ће се веза која је успостављена између вас и нас очувати и проширити. На томе треба да радите и ви и ми, јер је стална веза између вас и нас неопходно нужна за успешан рад и код вас и на терену. Сада о неким конкретним питањима.

1) Партиске јединице у партизанским четама потпадају под *неШосредно* руководство ОК-а. Од њега ће добијати директиве за рад, њему ће слати извештаје о политичком и Моралном стању у одредима, о акцијама итд. Ову везу одржавају ћелиска руководства. Партиске јединице у сарадњи са комесарима треба да организују целокупан живот у чети. Као упутство у томе погледу нека вам за сада служе она упутства која је издао ПК за Србију. Та упутства треба, разуме се, применити на наше услове.

2) Однос између партиске јединице и војног руководства треба уредити тако да партијци свестрано указују помоћ штабовима у извршавању војних задатака. Партијци на својим састанцима указују на евентуалне грешке војног руководства, дају разне предлоге о акцијама, како да се нека мера боље спроведе у живот итд., али они не могу доносити одлуке супротне одлукама штаба нити се смеју супротставити решењима војног руководства. Да би се избегао сваки неспоразум између једног и другог руководства, потребна је *најужа* сарадња међу њима. Партија треба да руководи *целокупним* радом и борбом у чети, та руководећа улога треба да се осећа на сваком кораку, али се то не постиже тиме што ће ћелија доносити одлуке обавезне за штаб, већ тако што ће преко комесара и других партијаца који раде у штабу спроводити линију Партије.

3) Треба јачати утицај Партије и чувати њен ауторитет. Сваки члан Партије приликом сваког иступања, па макар

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви 11К СКС за Војводину под бр. 61.

се то радило и о ситним питањима, треба да има на уму да' је комуниста и да због тога његово неправилно или неозбиљно држање наноси штете Партији. Треба *систематски* оадити међу осталим партизанима, популаризирати нашу Партију, а најбоље увлачити у Партију.

4) Партијци треба да се подижу у два правца: с једне стране свестраним упознавањем партиске линије и с друге стране изуча[ва]њем марксизма-лењинизма. Већ су спремљене четири теме (О Партији, Сељачко питање, Национално питање и О фашизму) које ћете ускоро добити. Тај материјал треба прорађивати у кружоцима којима ће руководити најизграђенији другови. У ове кружоке, који су *обавезни* за све чланове и кандидате, треба увлачити и све партизане који то желе. Скојевци такође обавезно прорађују све.

5) Свака чета треба да издаје свој лист у којем треба у првом реду писати о животу и борбама чете.

6) У свим четама треба прославити Први мај. У рефератима треба говорити о борби нашег народа за слободу и независност, успесима Црвене армије, борбама осталих поробљених народа, нашој Партији као организатору партизанских одреда, вашим четама и њиховим задаћама, палим друговима итд. Организујте и културну приредбу макар и са малим програмом, а ако можете, слушајте параду, на Црвеном тргу. Било би добро да уочи Првога маја оду мање јединице наших другова, по могућности наоружаних, у сигурнија села и да тамо с групама сељака одрже састанке посвећене Првом мају. Другови могу понети собом црвену и српску заставу. На видним местима у шуми могли би извесити црвене заставе које би стајале преко целог дана да их народ види. Првога маја увече могли би се такође спустити у нека села са истим циљем као и дан раније. Позовите сељаке на прославу. По селима, салашима, колибама и другим видним местима можете исписати следеће пароле: „Живео 1 мај!“, „Смрт фашизму — слобода народу!“, „Живела КПЈ!“, „Живео СССР!“, „Живела непобедива ослободилачка Црвена армија!“, „Живели партизани!“, „Живео друг Стаљин!“, „Смрт окупаторима и домаћим издајцима!“

7) ОК Партије и ОК СКОЈ-а издаће првомајске прогласе. Постарајте се да то продре у свако село с којим има(те везе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

22 IV 942

С другарским поздраом¹
ОК КПЈ ЗА СРВМ

БР. 22

ИЗВОД ИЗ ПИСМА „ОЦЕНЕ И ЗАДАЋЕ“ ОКРУЖНОГ
КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ О РАДУ ПАРТИСКЕ ОРГА-
НИЗАЦИЈЕ И ЗАДАЦИМА ОДРЕДА¹

ОЦЕНЕ И ЗАДАЋЕ
ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА У СРЕМУ

3) а) Прогонима наших другова и организација, непријатељу је успело да на краће време прекине везе између ОК и неких организација. Због тога ОК није могао у целини — да непосредно руководи са акцијама које су отпочеле. У тој ситуацији, а у вези са примљеним директивама од Врховног штаба п.[артизанских] од.[реда] Југославије, наш Штаб народноослободилачких партизанских одреда у Срему издао је наређење за оружану одбрану свога народа и борбу против окупатора и његових слугу. Тако је још у току зиме дошло до активне борбе наших партизана. Борба која је отпочела у Мартинцима,³ убрзо се пренела и развијала дуж читаве Фрушке Горе. Успеси наших партизана су велики, јер су непријатељу нанели велике губитке у људству и материјалу. И поред велике надмоћности, сви покушаји непријатеља да уништи наше одреде, нису успели.

б) И са стране наших одреда чињене су грешке. Те грешке су биле у првом реду слабости војног руководства »оје су дошле до изражаја у недовољном обезбеђењу, прихватању фронталних борби, и, у извесним моментима, препуштање иницијативе непријатељу. Због тих слабости било је на нашој страни знатних губитака, али су наши одреди сачували главне снаге и ојачали се новим снагама. Борба се наставља и даље се развија. Грешке које су чињене биле су мање-више неизбежне, јер су њене грешке, грешке почетника. На тим грешкама наши су се партизани научили да боље и са мањим жртвама туку непријатеља. У доса-

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 658. На документу нема датума, али је највероватније писан априла 1942 године.

² Текст изостављен јер се односи на рад партиске организације на терену.

³ Марта или почетком априла партиска организација у Мартинцима донела је одлуку да месни партизани уз помоћ бораца из одреда ликвидирају фашистичку посаду — жандарме, домобране и немачке стражаре. Та акција није успела. Већи број учесника је погинуо, а мањи број се пребацио у Фрушку Гору.

дашњим борбама примерно су се истакла поједина одељења наших одреда и поједини партизани.

7) Штаб НОП за Срем треба у првом реду да настоји да бе уклоне све слабости у нашим одредима и исправе чињене грешке, а ОК и Штаб заједно да обезбеде најужу непрекидну везу и сарадњу. Даље, Штаб треба да обезбеди спровођење директива Врховног штаба и других партизанских руководства о задацима и акцијама у Срему и партизанској тактици, а према ситуацији и сам да развија најпунију иницијативу; да развија и појача партизанску делатност на читавој територији Срема; да организује и појача политички рад у одредима и селима; да стално ради на организовању и спровођењу војне наобразбе свих партизана. Партизанске јединице треба прочистити и изнутра учврстити: добре, честите и одане борце примати у Партију и политички подизати а паникере, забушанте и друге деморализаторске елементе безпоштедно очистити из Одреда. Треба уклонити слабости да у четама може бити нечланова Партије који су и бољи борци и оданији нашој ствари и дисциплинованији од оних који су чланови Партије, а испољавају кукавичлук, колебање и свестрану неактивност.

Штаб треба да редовно издаје свој орган „Билтен“ о акцијама и раду.

ОК треба да осигура да у Штабу НОП у Срему буду заступљени војнички и политички најспособнији људи, а са Штабом да обезбеди најбоља војна и политичка руководства у одредима, батаљонима, четама, водовима и десетинама. Вршити сталну добровољну мобилизацију свих расположивих снага у одреде, прикупљати сва оружја и муницију и стављати на расположење нашим одредима за активну борбу.

ОКРУЖНИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ЗА СРЕМ

БР. 14

ЧЕСТИТКА ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА СРЕМ ФРУШКОГОРСКОМ И ПОДУНАВСКОМ НОП ОДРЕДУ ПОВОДОМ ПРОСЛАВЕ ПРВОГ МАЈА¹

ПАРТИЗАНИМА, КОМАНДИРИМА И ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА ФРУШКОГОРСКОГ И ПОДУНАВСКОГ ОДРЕДА И МЕСНИХ ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА

Другови партизани, командири и политички комесари,

На дан нашег великог пролетерског празника — Првог маја, упућујем⁰ вама — ослободиоцима народа, наше пламене поздраве.

Народи Срема дочекују наш велики празник у тешкој борби против мрских крволочних окупатора и његових измењара — усташких банди. У нашем лепом и напаћеном Срему Почео је да се шири пламен оружане борбе. То означава силан прелом у животу и борби нашег народа. Тај прелом сте изазвали ви, народни партизани, који сте се, под руководством наше славне Комунистичке партије Југославије, први латили оружја. Ви сте, другови партизани, већ показали многе примере јунаштва и задали сте непријатељу јаке ударце. Непријатељ је почео да крвари и искрвариће под вашим даљим јуначким ударцима. Заветујте се, на дан нашег великог празника 1 маја, да ћете у борби бити још смелији и неустрашљивији, да ћете употребити све своје снаге и средства да ае у живот спроведу задаци које је партизанима Срема поставио Врховни штаб НОП одреда Југославије, да нећете испустити оружје из руку док се и последњи фашистички бандит не очисти из нашег дичног¹ Срема, да ћете бити уистину ослободиоци народа. У то име честитамо вам Први мај!

Живео Први мај — међународни пролетерски празник!

Смрт фашистичким окупаторима и домаћим издајницима!

Живео Врховни штаб Н.О. одреда Југославије!

Живели наши храбри сремски партизани!

Живео друг Стаљин, вођа и учитељ трудбеника целог света! ;!;

Ш Т А Б
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА СРЕМ

1 мај 1942.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 9133.

БР. 14

ПОЗДРАВ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ФРУШКОГОРСКОМ И ПОДУНАВСКОМ НОП ОДРЕДУ ПОВОДОМ ПРОСЛАВЕ ПРВОГ МАЈА 1942 ГОДИНЕ¹

ПДРТИЗАНИМА, КОМАНДИРИМА И ПОЛИТИЧКИМ КОМРСАРИМА ФРУШКОГОРСКОГ И ПОДУНАВСКОГ ОДРЕДА И МЕСНИХ ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА

Другови партизани, командири и политички комесари,

На позив Комунистичке партије Југославије ви сте се први дигли у оружану борбу против крволочних окупатора и домаћих издајника и узели у заштиту свој обесправљени и прогоњени народ. Стога ви заслужујете да вам се на дан иашег великог празника 1 маја упуту нарочито признање. у име Комунистичке партије ми вас поздрављамо и желимо вам још веће успехе у борби против фашистичких окупаторских бандита. Извршите до краја своју свету дужност према свом народу. Као правим ослободиоцима народа честитамо вам Први мај и шаљемо вам наше пламене поздраве: Живели наши драги борци на фронту!

Живсо Први мај, међународни пролетерски празник!

Смрт фашистичким окупаторима и свим домаћим издајницима!

Живела Комунистичка партија Југославије!

Живео друг Стаљин, вођа и учитељ трудбеника целог света!

ОКРУЖНИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ ЗА СРЕМ

1 мај 1942 г.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 9133.

**ПОУКЕ ИЗ ПАРТИЗАНСКИХ АКЦИЈА И БОРБИ ВОЂЕ-
НИХ НА ТЕРИТОРИЈИ СРЕМА¹**

ПОУКЕ ИЗ ПАРТИЗАНСКИХ АКЦИЈА И БОРБИ У СРЕМУ

(Члановима Партије, СКОЈ-а и Руководствима партизанских одреда и јединица ради упознавања и знања.)

За нама је велики број акција и борби наших сремских партизана. У тим акцијама и борбама наши су партизани постигли знатне успехе. О тим успесима и резултатима ми смо писали у нашим масовним издањима („Билтен“, „Глас омладине“ и др.) Али поред успеха у досадањим борбама испојиле су се и многе озбиљне слабости и почињене крупне грешке. Да би се спречило њихово понављање, неопходно је да се свима члановима Партије, СКОЈ-а и свим нашим партизанима — како онима у шуми, тако и онима по месним партизанским јединицама — укаже конкретно на досадашње слабости, почињене грешке и њихове узроке, као и на потребне мере за њихово отстрањење. Потребно је да се сви користимо стеченим драгоценим и скупо плаћеним искуством, јер губици које смо претрпели због постојећих слабости и почињених погрешака јесу озбиљни. Да би уклонили постојеће слабости и исправили грешке, ми морамо да их упознамо. Отуда се и намеће сва озбиљност проучавања досадашњег искуства. То је главни циљ ових „Поука...“

1) Наши губици и последице

Да би се одмах схватила озбиљност и важност проучавања овог питања, указујемо пре свега на случајеве где смо претрпели тешке губитке и привремене тешке последице.

У нашем „Билтену“ нису наведени бројеви наших губитака у три случаја.

Први случај: Пребацавање из Адишевачтх шума у Фрушкуну Гору.² Тачан број губитака ни сада не знамо. Ка

¹ Докуменат, умножен на гештетнеру, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 8634.

² Реч је о једној групи партизана и партиских радника на челу са Станком Пауновићем-Велком, која је имала задатак да дигне устанак у западном делу Срема а затим да пређе на Фрушку Гору. Устанак је дигнут у с. Мартинцима где је запаљена општина са ар-

фрушкој Гори кренуло је омо 80 другова (3 другарице) еа око 30 пушака, десетак бомби и десетак револвера. Од тога пробило се до Фрушке Горе свега око 25 (14 истога дапа, остали касније) са око 20 пушака, револвера и бомби. Зна 'се да су двојица сигурно убијени, 4 извршили самоубиство бомбом, један теже рањен у руку, а један друг и другарица да су ухваћени са 38.000 дин. новца НОФ-а. За остале немамо податке, али је сигурно да има још доста убијених и заробљених, а остали су се разбежали назад по селима. Тежина губитака у овом случају, поред узрока о којем ћемо касније говорити, лежи и у страховито тешким условима пребацивања. Целе ноћи ишли су партизани кроз снег, лед и воду, газећи на неким местима ледену воду изнад појаса. Тако Мокри, премрзли, изморени и *дезоршизовани* иаишли су ујутру на јаког непријатеља.

*Други случај: Разоружавање казнионских стражара.*³ 6 (шест) другова је убијено, један теже рањен, док је непријатељ имао само неколико рањених.

Трећи случај: Напад непријатеља на дворца РавОн. Цитирамо из извештаја Штаба I чете Фрушкогорског одре'Да: „... Приликом повлачења из дворца наишли смо на непријатеља... Приликом повлачења прекинута је веза између бораца и коморе (око 120 људи) и док су се борци (готово сви) повукли, комора се није повукла, и када је непријатељ на њих почео пуцати, сви су се разбежали. Том приликом погинуло је неколико другова. Неки другови су се сакрили у неко сено код дворца. Непријатељ их је ухватио и стрељао. ... Тога дана било је наших 9 убијених, неколико рање^них и 5 ухваћених”.

То су наши најтежи губици у људству. Међутим, било је појава и последица још тежих и незгоднијих од губитака

хивом, а напад на жандармериску станицу није успео. На путу за Фрушку Гору непријатељ је, код једног већег канала, пресекао даљи пут овој групи. Станко Пауновић-Вељко пробио се до Босутских шума и тек је оданде са групом од 14 људи дошао на Фрушку Гору.

Према подацима које је Редакција добила од НО општине Адашевци приликом пребацивања из Адашевачких шума у Фрушку Гору (које је извршено 3 марта 1942 год.) погинули су: Перић Љубомир и Вујчић Бошко; извршили самоубиство: Шпољарић Ђока и Вучичевић Миливој; заробљени: Васић Славко, Туроман Витомир, Ђурић Никола, Андријевић Бранко, Ковачевић Добривој, Новаковић Никола, Смитванић Митар, Комненовић Јован, Митровић Деспот, Грбатинић Аћим. Од заробљених стрељани у Сремској Митровици: Туроман Витомир, Ђурић Никола, Андријевић Бранко, Новаковић Никола, Митровић Деспот, Грбатинић Аћим.

³ Реч је о акцији на казнионску пустару коју су извели делови Фрушкогорског НОП одреда 9 марта 1942 године.

наше живе снаге. Било је тако жалосних, болних и код партизана недопустивих појава као: бежање из борбе и бацање ствари и оружја, неизвршавање наређења, масовно враћање из одреда у села, а и остављање рањених другова. Све је то водило привременим тежим кризама појединих одреда и чета, до њиховог привременог расипања. Што је најкарактеристичније, до тих појава није долазило само кад смо били разбијени, већ и кад смо непријатеља разбијали. „... Сви подунавци су се вратили кућама, а и Добар део из осталих села... Приликом повлачења са Равна, комора је побацала све ствари, међу њима и апотеку... (из истог горњег извештаја).

Код сукоба на Змајевцу,⁴ такође је дошло до панике. Док је II чета пружила непријатељу одлучајотпор за-давши му јаке губитке, I чета се повукла у неред. IКО-мрра је побацала већину ствари, а неки појединци бацали су и оружје. Због панике остављен је и тешко рањени командир Ђ, Ш.⁵ (пронађен је на том месту тек после 11 дана још жив, али је након два дана умро). После тога Подунавски се одред привремено биС расуо и тек након 2—3 недеље прикупило се опет његово наоружано језгро. Велики део људи из овог одреда био се вратио кућама.⁶ Непријатељ је ухватио 16, испребијао их у затвору и пустио а 4 задржао.

⁴ Подунавски НОП одред је на овом терену водио свакодневне борбе с непријатељем. У циљу консолидације и одмора људства донета је одлука да се партизани Подунавског НОП одреда пребаце на терен Фрушкогорског НОП одреда. После састанка са Фрушкогорским НОП одредом и извршене реорганизације, Подунавски НОП одред је кренуо на свој терен (источни део Фрушке Горе) извршивши успут неколико акција у селима Беочин и Лединци. За време тог покрета, непријатељ, који је знао правац кретања Одред, направио је заседу и у краткој и врло жестокој борби погинуло је 4 а рањено 4—6 партизана. Том приликом чете су се у неред повукле.

⁵ Ђорђе Шундуковић-Шуне, из Ирига, командир Иришке чете Подунавског НОП одреда, био је тада рањен и једна група партизана извукла га је и оставила даље од положаја да би наставила са извлачењем осталих рањеника. Шундуковић се, међутим, у међувремену сам одвукао са места на коме је био остављен и, када су касније његови другови дошли нису га затекли. Тек после пет дана (а не као што стоји у оригиналу — „после 11 дана“) на њега је наишло једно чобанче и обавестило другове из партиске организације у Врднику. Петар Матић-Дуле, који се тамо налазио, организовао је његово довођење у село. Пронађен је чак и лекар. Међутим, Шундуковић је умро два сата после његовог довођења у с. Врдник, (а не „после два дана“ као што стоји у оригиналу).

⁶ Реч је о једном делу млађих људи, како по годинама тако и по свом стажу у Одреду, који су се доеле напада разишли својим кућама.

У успешној борби против 4 сатније домобрана десиле су се сличне појаве: „Унаточ овако успешне борбе, командир II чете, као и другови из Сусека, који су побегли у шуму дан-два пре тога, разбежали су се и вратили кућама. Неки су притом одбацили и оружје. У тој борби је и заменик командира дезертирао... у Дивошке шуме, где се и сада налази са неколико наоружаних људи". (из истог извештаја).

Такав развоз ствари доводио је до опадања морала и борбености и код осталих добрих партизана и околине. На другове који су раније дошли у одред и који су до сада у одреду остали, догађај на Равну изазвао је потиштеност и страх пред акцијама. Зато су касније извођене мање и ређе акције. И у селима је овај догађај изазвао потиштеност, али се то касније успело разбити". (Из истог извештаја.)

2) Узроци слабости и грешака

Нема и не сме бити ниједног честитог народног борца, кога ове појаве неће болно дирнути и који неће питати: Зашто се то догодило? У чему су узроци тих наших недаћа и жалосних појава? Има ли могућности и које су, да се то не понови више?

Има више узрока и они се могу уклонити. Главни су узроци: а) у нарочитом саставу наших одреда, б) у слабости наших војних руководстава и ц) у слабости наоружања.

а) Састав одред-а и утицај тога

Наши су одреди расли врло брзо. Под притиском терора и присилног терања у Немачку, народ се склањао и у нашим одредима су се нашле велике масе људи, који нису били ни издалека спремни, ни политички а особито војнички, за тешку оружану борбу.

Прво, апсолутна већина партизана — махом сељака — нису раније били ни у каквим организацијама, ни у колективним сукобима и борбама са непријатељем; ниске је политичке свести и што је најважније нема никаквог искуства из оружаних борби. Друго, велики је број младића а и старијих који нису служили ни војску и не схватају важност војне дисциплине, одшворности и извршавања наређења. Треће, живећи до сада у релативно добрим условима, нису научили на тешкоће и њихово упорно савладавање.

Све то утиче на њихово држање у борби. Лако их захвата паника чим припуца, макар и не било стварна опасности, а кад је опасно — још више. Отуд појаве бежања из борбе, бацања ствари и оружја, неизвршавања наређења, као и склоност да се враћају кући чим се наиђе на тешкоће и опасности. Знатан део се и вратио кућама, где су лако пали у руке непријатељу. При томе су неки нанели велике штете јер су својим издајничким држањем проваљивали и људе који су радили по селима.

Неизвршавање наређења тешко се светило, погађајуки више пута баш оне који крше наређења и дисциплину, паникере и кукавице. Код пребацивања за Фрушку Гору чело колоне није послушало наређење командира да сачека остале, већ је ишло напред док није наишло на непријатеља. Зна се какве су прследице биле. На Равну — неки паникери Нису послушали наређења о повлачењу већ су се одвојили и сакривали у сену — похватани су и стрељани. Неки нису извршили наређење да обавесте комору о повлачењу. Стога је комора настрадала. Треба ове узети на најтежу одшворност.

б) Слабост војнах руководстава а Шследице

Састав наших војних руководстава је необично слаб. Наши војни руководиоци су већином обични војници и пар подофицира. Што је пак најважније — ни они нису раније уопште пролазили кроз оружане борбе и нису имали искуства. 2—3 резервна официра — такође немају ни теориско, ни практично стручно војно знање. Због свега тога наша војна руководстава су и била јако слаба.

Слабости војних руководстава огледале су се: *Прво, у слабом познавању партизанског наћина борбе, а особито у слабом обезбеђењу да се она спроводи у пракси: изненадни и енергични препад на непријатеља.* Типичан пример кршења овог правила био је у Мартинцима: Ка објектима напада ишло се посред улице у две групе од око 20 људи, а двојица су још, непажњом, и пуцали. Није онда чудо што су од непријатеља били дочекани. Место вршења препада против непријатеља, допустило се више пута да се изврше тешки препади против партизана.

Како искуство других одреда и искуство наших одреда јасно је потврдило тачност и важност партизанског правила: *Стално изненађивати непријатеља, а никад не бити изненађен од непријатеља.* О свим акцијама где смо непријатеља изненадили, са малим снагама и без жртава, постигли смо лаке и велике успехе. И обратно: претрпели смо, ве-

лике и непотребне жртве само тада, кад смо од непријатеља били изненађени.

Друго, у слабој организованости и чврстани војног руководства, у слабој вези и сарадњи чланова Штаба, а често у недоцустивој љабавости и млитавости у спровођењу њихових задатака а особито у спровођењу мера за обезбеђење од непријатеља. Наша војна (а и политичка) руководства слабо се осећају као руководства и у јединицама и у борбама. Ова слабост доводи до тешких последица. Типичан је пример за то случај на Равну. „Што је дошло да тако тешких жртава и до распада чете на Равну, криви су: 1) полит. комесар и командир, јер нису на време наредили покрет, иако се предвиђало да ће непријатељ напасти: ... 2) немање довољно чврсте везе између чланова штаба, као и штаба и коморе.” (Из истог рзвештаја.) И у случају пребацивања ка Фрушкој Гори, љабавост руководства допустила је, да се колона развуче на 1—2 км. и наишла на непријатеља дезорганизована, неспособна ни за покушај организованог заједничког пробоја у Ф.[рушку] Г.[ору]

Треће, највећа је слабост што се њије вршило довољно, а често пута нињжво, обезбеђење како при кретању и тако и при логоровању. Типичан пример Необезбеђења при кретању јесте пребацивање у Ф. Г.: 1) није се претходна испитао тако дуги пут и обезбедио велики транспорт; 2) нису предузете мере да се спречи препад и дочек са стране непријатеља: обезбедити непримећен прелаз поред Кузмина и преко пруге и посећи т.т. жице на друму за Чалму, да непријатељ не би могао обавестити даље ако би кретање ипак приметио. Други је случај — кретање на Змајевцу. Ту је наша патрола наишла на непријатеља и одбила се у десно а за њом и претходница, не обавештавајући команду и главнину шта су приметили. Тако се десило да је средина колоне била дочекана изненадном ватром непријатеља, у нeredу се повукла и два друга била рањена. За логоровање први пример је споменути случај на Равну, а други, још типичнији, јесте онај недавни код Нерадина. Другови су у истом Лошру дуго боравили а нису се довољно обезбедили. Једне недеље били су се потпуно расколотили и разбашкарили „пошто недељом непријатељ неће у потеру”. И управо у таквом стању били су потпуно изненађени и нападнути, неспремни за отпор; изгубили су 4 мртва, 1 заробљен, 8 пушака и много других ствари. Даљи је случај код Лежимира, кад после разоругања стражара нису поставили своје страже, већ су од непријатеља били изненада нападнути, изгубили 6 мртвих и 1 рањеног.

Четврто: Често има руку руководства Губе иницијативу и отуд непријатељ наметне фронталне борбе. Наши одреди ни из далека нису дорасли за такве борбе иако су неколико пута успели да одбију 3—4 и више пута јачег непријатеља, задајући му озбиљне губитке.

Пето: Велику слабост показују и војна руководства и партизани у већим фронталним борбама, које су трајале по неколико сати, а једна целог дана: нема јединственог плана и руководства, не постоји компактњо деловање појединих јединица на челу са њиховим (руководством) старешиима. Све се измеша и људи и старешине. Затим у тим борбама наши партизани нису знали правилно да се развијају и наступају кад се борба прихвати, нити правилно и организовано да се повлаче из борбе. Војна руководства и сама слаба нису предузимала мере да се вјном обуком то незнање отстрани.

Шесто: Слабо се рукује оружјем, експлозивом и другим оруђима: нити се оружје држи довољно у реду и чисто. Многи слабо рукују с пушком, добар део још не уме да баци бомбу (дешавало се да су жандари враћали бомбе бачене на њих), а са експлозивом рукује врло мали број, и то недовољно сигурно.

ц) Слабо шоруюкање

Од највећег је утицаја било што су људи са напред наведеним слабостима били још и слабо наоружани, а најнећи део и без оружја. То је при оружаним сукобима код њих повећавало осећај несигурности и доводило до њиховог распршавања. Осим тога те велике масе ненаоружаних, оглашене „комором“, чиниле су одред тешко покретним, везивале их дуже времена за једно место и везивале део наоружаних енага да чувају „комору“. Све је то олакшавало непријатељу да открива та места боравка и врши нападе на тако војнички и политички слабо припремљену масу.

3) Остале слабости и грешке

а) Врло је слаба обавештајна служба. Дешава се да непријатељ више дана припрема нападе и изведе их а одреди не буду обавештени.

б) Вршено је мало саботажних акција, а извршене саботажне акције су од малог значаја. Значи да се још нисмо оспособили да вршимо наш главни задатак — кочење

саобраћаја. То је и због тога што не располажемо са експлозивом и слабо га набављамо.

ц) ГТрављено је мало заседа, а прављене заседе нису постављане довољно вешто.

д) У одредима није још заведена ни теориска ни практична војна абука.

е) Ни политичко-васпитни и културно-забавни рад још није систематски, а у неким јединицама није никако заведен.

ф) Најзад, од највеће је важности, што су и наше партиске ћелије и скбјевске групе у партизанским јединицама слабе, недовољно, а негде и никако нису активне.

4) Мере за обезбеђење и консолидацију наших одреда

То су и такве су слабости и погрешке у нашим одредима и њихови главни узроци. Какве су мере потребне за њихово дефинитивно уклањање.

Потребне су појачане и војно и политичко-васпитне и организационо-дисциплинске мере. Војне и политичко-васпитне мере биле би:

1) да сви партизани, а у првом реду наши руководиоци, спознају све наше слабости и погрешке и да из тога извуку све поуке;

2) да проучавају и да се упознају са искуством других одреда, особито са искуством совјетских партизана и партизана у Србији, Црној Гори, Босни и др.

3) да организују систематско проучавање свих војних питања, а особито тактике партизанског рата.

4) да се врши стално проучавање оружја, његова Јбој-Ност и врши вежбање, да се оспособе до краја убојности сваког оружја, и

5) да се организује систематски политичко-васпитни и Културни рад и до максимума активирају у раду политички комесари.

На основу досадашњег искуства и погрешака, Штаб НОП Одред за-Срем¹, је наредио нашим одредима, да предузму неодложно следеће мере:

а) Мере за обезбеђење одреда

Прво, избор места за дневно и Ноћно (логоровање; борављење мора бити такво, да га непријатељ не може лако открити; ако га открије, да му не може неопажено лако приступити и са малим снагама лако опколити; затим Ла је погодно за брзо и лако повлачење у друге сигурне

заклоне. Све то треба унапред на терену испитати, предвидети и одредити.

Друго, места боравка треба стално мењати, особито после извршених акција.

Треће, на месту боравка одмах предузети све мере за обезбеђење: страже поставити на тако удаљена места, да на време могу опазити приближавање непријатеља. На тај начин добиће улогорени времена да се спреме било за повлачење, било за прихватање борбе. А да би се лопор брзо ставио у борбено стање *ше сме се доустити. никада разбашкареност, напред и удаљивање од оружја.* Сваки партизан у свако време мора при себи да има своје оружје исправно и спремно за дејство. Мора се повећати будност и предострожност наших стражара на стражарским местима. Мора се најстрожије кажњавати свака немарност, а за поновно спавање на стражи и у тежим случајевима — стрелјати. Ми не смемо допустити да због неодповорног и несавесног обављања војних дужности са стране неких појединаца, буду угрожени животи десетина и стотина наших бдличних и храбрих партизана. Поред стража треба упућивати и посебне патроле, које ће стално крестарити у свим правцима одакле би непријатељ могао неопажено да се приближи. И при кретању одреда и чета мора се правилно организовати и строго спроводити обезбеђење: стално постављати предње и бочне страже и претходнице; осигуравати добру и брзу везу између патроле и претходнице, а ових са командом и са главнином. Кретање и дању и ноћу, мора се вршити у највећој тишини. Ноћу се не сме пушити при кретању и на незаклоњеним местима. Сви партизани а особито патроле морају стално бити у највећој будности (изоштрити очи и уши), јер непријатељ сваког момента може да искрсне.

Такво обезбеђење мора се стално вршити: и дању и ноћу, по лепом и ружном времену, радним даном и празником. Искуство показује — да нема места где непријатељ не вреба и да нема времена кад непријатељ неће покушати препад да би уништио партизанске одреде.

Штабови чета и одреда морају стално да наређују и контролишу да се ове мере спроводе у живот. У том случају непријатељ неће моћи да нас изненађује и да нам задаје тешке губитке.

Четврто, у циљу зававања непријатеља у погледу места боравка и поавца кретања, треба вршити акције на разним странама и удаљенијим крајевима.

Пето, *неопходно је организовати сигурну обавештајну службу.* Обавештајна служба непријатеља не сме бити боља

шего наша. Ми имамо све услове за добру обавештајну службу — симпатије и активна помоћ народа су на нашој страни. То треба правилно искористити. У сваком жесту, *Особито у важнијим, треба ићи 1—2 тдесна лица, чији ће једини посао бити обавештајна служба* да будно прате кретање непријатеља, да купе остале потребне податке и о свему најхитније обавештавају штабове одреда и чета. Без добре обавештајне службе нема успешног партизанског рата.

б) Мере за учвршћење дисциплине и дизање борбене способности одреда

Прво, *не сме се више десити да некажњено партизани беже из борбе, бацају ствари и оружје и остављају рањене*, (треба увек односити и сахрањивати мртве, да непријатељ не би дозигао наше губитке и препознавао убијене). *Не сме се више десити да живи партизан баца оружје и бежи из борбе*. То је дезертерство и издаја. Такве случајеве треба одмах и немилосрдно кажњавати смрћу.

Друго, *у борби се морају безусловно извршавати, сва наређења стареших*. За време борбе и акције не сме бити никакве критике и дискусије о издатим наређењима. Критика се врши после свршене акције.

Треће, *у одредима ег мора свуда и неодложно завести теориска и практична војни обука и стаЛЦФ]>ој Швећиаши најпуну пажњу*. Треба се угледати на Црвену армију и совјетске партизанае, који стално учвршћавају своје знање, особито у руковању са Оружјем. Од колике је то важности, види се по првомајском наређењу друга Стаљина, у коме он као један од главних задатака Црвеној армији поставља: *Изучити руковање оружјем и до краја искористити њеШеу* убојност*. Сваки наш партизан треба да научи савршено да рукује са свим орунсјима и експлозивом, који се налазе у одреду и да Познаје добро тактику партизанског рата. Сваки треба да себи постави за циљ и да се труди да постане мајстор војне вештине, мајстор партизанског рата.

Четврто, *одреди морају бити лак[о покретљиви*. У том циљу стално спроводити следеће мере: 1) *расподељивати одреде у чете и водове*. Ове не држати на окупу, већ им! додељивати одређене секторе боравка и акција, а међу њима одржавати редовне везе; 2) *оелободити се велике „коморе“ — у људству и материјалу*. Сваки партизан нека носи резервну храну за 2—3 дана, за плен и веће резерве спремити сигурна склоништа; 3) *ненаоружане људе органиЈовати у Шпионирске једиШце* и снабдети их са оруђима за разарање

(прокопавање и закрчавање) друмова, пруга, мостова, паљење магацина, фабрика итд,

Пето, не еме се допустити да наши одреди и јединице ретко или никако не изводе акције. Ни тренутка не заборавити познато правило: војска која се не бори дежоралисе се. Код нас је било појаве деморализације и страха од акција. Од тога се нећемо излечити нити ћемо сачувати одреде и борбену способност — избегавањем акција. Напротив — то би нас деморалисало и олакшало непријатељу да преузме иницијативу и првом приликом да нас разбије и уништи нашу живу силу. Пут нашег јачања јесте пут сталних, што чешћих и успешнијих акција. Оне ће дизати морал и нашим борцима и нашем народу. Стога сви наши штабови морају израдити план онаквих акција — при чему тежиште мора бити на акцијама саботаже и прибављања оружја и експлозива.

| 1 I .

5) Политичко и војно-васпитни рад и орган. дисциплинске мере

За завођење реда, дисциплине, високог партизанског морала и борбене способности партизана — треба Полазити од побољшавања и појачавања полит. васпитног и војно-васпитног рада у партизанским јединицама. Треба стално објашњавати нашим борцима циљеве наше борбе и убеђивати их да су све те мере у интересу победоносног развијања наше борбе, као и у личном интересу сваког партизана да се не излаже сувишним и непотребним опасностима и жртвама. Али то није довољно. Треба имати стално на уму састав наших јединица; треба бити свестан чињенице да су Поред сирових и неизграђених људи, који ће бити и многи већ јесу одлични борци, чим су схватили зашто се боре и како треба да се боре, — нагрнули у наше одреде (много туђи и непоправљиви, покварени, кукавички елементи. Зато је поред васпитног рада потребно завести и најстрожије војно-дисциплинске мере и казне — све до избацивања из одреда или стрељања непоправљивих паникера, кукавица и дезертера. Одреди се морају одлучно очистити од свих несигурних, брбљивих и издајничких елемената, као и од пијаница и пљачкаша. "Добре и одане борце, особито јунаке, треба издизати и хвалити; несавесне, алкаве, колебљиве критиковати и кажњавати а кукавице, пијанице, брбљивце, издајнике и пљачкаше треба жигосати и одлучно очистити из одреда све до стрељања. "Само правилним комбиновањем свих наведених васпитних и орг.

дисциплинских мера наши одреди ће се очистити и оспособити се морално и акционо, да извршују велике и тешке задатке који стоје пред шима.

Руководства одреда и нижих јединица, као најодговорнија, парт. ћелије и ској. групе, треба упорно да раде на преваспитавању чланова одреда и спровођењу свих осталих мера, енергично савлађујући све многобројне запрехе и тешкоће на томе путу.

б) Закључак

Ми смо дали много жртава, највише због незнања. Савладајмо то незнање и наше жртве ће бити много мање а успеси већи и лакши. Стога позивамо све чланове Партије, СКОЈ-а и сва партизанска руководства да темељно проуче ове „Поуке“, да се користе стеченим искуством и да траже да се свуда и одлучно спроводе наведене мере. Само искуство већ доста је научило наше партизана. Они чине све мање и мање тих почетничких грешака. "Једног блиског дана они ће преотати да чине такве грешке. Ове „Поуке“ треба то да убрзају. — Изнели смо наше главне слабости, грешке и губитке. Сада је то било најпотребније. Али да онај, који би прочитао само ове „Поуке“ не би добио утисак да су наши партизани до сада имали само слабости, губитке и преживљавали кризе, упозоравамо на „Билтен“ Штаба и друге документе, у којима су изнесени успеси наших партизана. Кад се узме у обзир, да је снага наших одреда сада већа него раније, поред свих покушаја непријатеља да их надмоћним силама уништи, можемо углавном бити задовољни са крајњим резултатом. Учинили смо крупан корак напред у организовању и вођењу партизанске борбе у Срему.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

22.У.1942.

ШТАБ НОП ОДРЕДА ЗА СРЕМ

БР. 23

ПРОГЛАС ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД МАЈА 1942 ГОДИНЕ¹

РАДНИЦИМА, СЕЉАЦИМА, ГРАЂАНИМА,
НАРОДНОЈ ИНТЕЛИГЕНЦИЈИ И ОМЛАДИНИ

Већ дуже времена немачки фашистички окупатор и његове слуге чине све напоре да Изврше општу мобилизацију. Они су прво почели да одвлаче на Источни фронт један део наших Немаца, а затим и Хрвате, Словаке, Мађаре и друге, а сада покушавају да мобилишу и Србе, народ над којим се врши најгори терор, убиство и пљачке. Зашто је крвавом окупатору потребна ова мобилизација?

Она му је потребна, прво, због тога што је немачки фашизам на руском фронту доживео велики пораз, услед чега се његова армија налази пред општим расулом. Немачки фашистички разбојник *троши* своје последње резерве како у људству тако и у ратном материјалу. Своје огромне губитке, нарочито у људству, он не може да надокнади унутар Немачке. Изгубљених око 7 милиона војника, на више десетина хиљада тенкова, авиона, топова и другог материјала, најбоље нам сведочи о страховитом поразу и ненакнадивим губицима. Али, како наш народ лепо вели: „Дављеник се и за сламку хвата“, тако и немачки фашизам. Да би могао да продужи даље поробљавање и пљачку над народима, Хитлер тражи од својих слугу Хортија, Антонескуа, Бориса итд., па и од Павелића, да му за пролећну офанзиву дају што више топовског меса. Хитлер тражи да му Павелић спреми до 10 дивизија. Он хоће да и синови нашег народа гину за интересе фашистичких завојевача. Хитлер хоће овим да учини последњи покушај за одлагање своје безусловне пропасти. Но сви ови планови и кад би успели не би могли да надокнаде оно што је досада изгубљено на Источном фронту. Црвена армија и даље уништава људство немачке армије, а њено језгро је већ давно уништено.

Ова мобилизација је, даље, потребна због тога што су се народи Југославије као и народи других окупираних земаља дигли у борбу и на устанак да збаце фашистичко ropство и да извојују своју слободу и независност. Мобилизација коју спрема Павелић треба фашистичким разбојницима да послужи за гушење Народно-ослободилачког покре-

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, налази се у архиви ПК СКС за Војводину.

та у Југославији у коме учествују и Срби и Хрвати и Македонци и Црногорци, па и поштени Немци, Мађари и други. Немачки фашизам и његове елуге желе овом мобилизацијом да организују братоубилачки рат.

Ето, због тога се припрема мобилизација.

СРБИ, ХРВАТИ, СЛОВАЦИ, РУСИНИ, НЕМЦИ, МАЂАРИ И ДРУГИ!

Ви не смете дозволити да вас непријатељи народа претворе у њихове жандаре и народне целате! Ви се не смете одазвати позиву оних који су поробили наше народе и који их систематски уништавају! Ви не смете дићи руку на своју браћу, очеве и сестре који се боре с пушком у руци за срећну будућност свих народа Југославије! Сви они које Павелић наоружа треба да се прикључе херојским партизанима и с њима заједно да се боре против немачких окупатора и усташких банди. Ниједан човек не треба да иде на руски фронт да се бори против јуначке Црвене армије, армије, која пролива своју крв не само за слободу оовјетских Народа, већ и за ослобођење свих поробљених и угњетених. Стварајте борбено јединство свих народа Трема за борбу против заједничког непријатеља — немачког окупатора и домаћих Издајника. Устаните против паклених планова непријатеља који хоће да нас разједини и да нас нахушка једне против других! *Уједињани ви ћете постићи све, а разједињени и међусобно завађајући ви ћете бити тучени једни за другим.*

Црвена армија је досада непрекидно ломила и уништавала снаге фашистичког завојевача. Она му је у досадашњим борбама сломила зубе а ускоро ће му слоMITи и кичму. Совјетски народи носе на својим леђима главни терет борбе за уништење немачког фашизма. Око њих су окупљени сви поробљени народи и цело напредно човечанство. Сјајне победе јуначке Црвене армије дале су потстрека угњетеним народима за њихову борбу против окупатора. Није далеко дан када ће Црвена армија и поробљени народи уништити највећег непријатеља човечанства — фашизам и донети пуну слободу свима народима.

Развија се и јача Народно-Слободилачки партизански покрет у земљама Југославије, који се све више претвара у општи народни устанак. У тој праведној борби кује се јединство свих наших народа без обзира на националне, политичке и верске разлике. Тај покрет захватио је и народе Срема. Том покрету треба да се придруже сви по-

штени и честити Срби, Хрвати, Словаци, Русини, Немци, Мађари и други.

Не одлазите у разбојничку фашистичку војску већ ступајте у Народно-ослободилачки партизански покрет!

Смрт фашистичким окупаторима и домаћим издајцима!

Живела херојска ослободилачка Црвена армија!

Живели јуначки партизани Југославије!

Живела Комунистичка партија Југославије!

ОКРУЖНИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ЗА СРЕМ

БР. 24

ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ СРБИЈЕ ОД 12 ЈУНА 1942 ГОД. О СТАЊУ У СРЕМУ¹

Драги другови,

У вези са стањем код нас подносимо вам овај кратки извештај:

1) Упркос свих наших вастбјања, до сада нам није успело успоставити везу са Главним штабом славопш-сремских одреда. Слањем наших друшва у Хрватску, дошли смо у везу са неким тамошњим друговима, али поред свих обећања да дођемо у везу, на уговорени начин ништа нам не јављају. Ургирали смо и опет ништа.

2) Непријатељ је на нашој територији подузео извесне војне мере против наших снага у Фрушкој Гори. За блокирање, заседе, патролирање и чување објеката и места стално држи око 1.000 људи. Са наше стране подузете су све потребне мере опреза и прилагођавања стању на терену.

3) У вези са нашим акцијама и у борби против наших снага, Немачка војна команда у Срему издала је проглас у коме прети са одмаздама становништву, у првом реду породицама партизана, на територији северно од Шидског Товарника, Ердевика, [Сремске] Митровице, Вогња, Руме, Путинаца, Инђије и Сланкамена.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 1534.

4) У међувремену откада смо јавили да је извршен напад на Штаб Мајевичког одреда,² немамо никаквих извештаја из Босне. Тим поводом од вас тражени и послати новац од 30.000 динара, за сада нисмо могли користити за набавке и потребе другова у Босни. Како се новац ради замене у куне налази у З.[емуну] и како ми сада моментално са новцем** боље стојимо, ви би могли новац из "З.[емуна] натраг повући. За случај да нам новац буде доцније потребан, ми би вас о томе известили.

Ради наше евиденције, молимо вас да нас известите шта сте до сада примили од наших извештаја и материјала.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

12 јуна 1942 године.

С другарским поздравом
ОК КПЈ ЗА СРЕМ

П.С. Писма Ђ³ од 10 и 11 VI примили смо. Чекамо жељно главну ствар.⁴

БР. 25

ЧЛАНАК О БОРБАМА И АКЦИЈАМА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРЕМУ ОБЈАВЉЕН У „ИСТИНИ" БР. 14 ОД 16 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ¹

ПАРТИЗАНСКЕ БОРБЕ У СРЕМУ

Партизанске снаге у Срему налазе се стално у акцијам. Ту скоро у једној заседи партизани су уништили Више десетина непријатељских војника, запленили много оружја и муниције. Заилењено је више аутоматског оружја.² Врше се саботаже на жељ. пругама, на т.т. саобраћају. Нема дана да наши партизани не униште по више окупаторских

² Напад на Штаб Мајевичког НОП одреда извршили су мајевички четници 20 фебруара 1942 год. у селу Вукосавци, Лопарски срез. Том приликом, између осталих, погинули су: командант Мајевичког НОП одреда, народни херој Иван Марковић-Ирац и политички комесар Одрода, народни херој Фадил Јахић-Шпанац. Види Зборник том IV, књ. 3, док. бр. 104.

³ Ђура Јовановић

⁴ Мисли се на штампарска слова и остали материјал за штампарiju кога је из Београда требало да пошаље Ђура Јовановић,

¹ Оригинал, умножен на гештетнеру, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 2524.

² Односи се на акцију Подунавског НОП одреда у селу Буковцу од 10 јуна 1942 године.

војника и њихових слугу, усташа и петоколонаша. "У Ремети спаљена је општинска архива.³ Активна делатност осећа се све више, на свим странама: око Земуна, око Ердевика и дуж и испод читаве Фрушке Горе. На Гладношу партизани су покупили све оружје које се тамо налазило без и једног пуцња.⁴ Партизани су успели да својим маиеврисањем привезу непријатељу његове знатне снаге. Чак је непријатељ присиљен да довлачи своје снаге из других крајева, јер се све више осећа несигуран у своју плаћеничку војску.

Командант немачких трупа у Срему прети терором партизанским породицама. У Врднику је бацањем бомбе у куће порушио 7 кућа, којом је приликом ... едно ... дете. Али све то окупатору неће Номоћи ..⁵

[СМРТ ФАШИЗМУ —] СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 26

УПУТСТВО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 26 ЈУНА 1942 ГОД. КОМАНДИ ДРУГЕ ЧЕТЕ ПОДУНАВСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ПАРТИЗАНСКИХ АКЦИЈА¹

ШТАБУ ПОД. НОП ОДРЕДА, II ЧЕТИ

Драги другови,

1) Обавештени смо да у Крушедол долази неки шофер, који тамо има кућу, издаје се за нашег човека, дао је кључеве од своје куће нашим људима, док уствари служи за везу са Дражом. Он ће ових дана поново доћи тамо, ухватите га, саслушајте и ликвидирајте.

2) Свако вече, између 10—12 сати ноћу, интернационалним друмом од Земуна за Петроварадин пролази аутомобил „Донауцајтућа". Треба ауто уништити, а шофера ликвидирати.

3) Један друг, члан КП, који је упућен из З.[емуна] са групом од 11 другова, вратио се у своје место. Ништа нам не јављате зашто сте га вратили. Учините то одмах!

³ Акцију је извела Трећа чета Фрушкогорског НОП одреда.

⁴ Акцију је извела Друга чета са по једном десетином Прве и Треће чете Подунавског НОП одреда, крајем маја 1942 године.

⁵ Крај чланка је у оригиналу толико избледео и оштећен да Редакција није могла да реконструира текст.

¹ Оригинал се налази у архиви ПК СКС за Војводину.

4) Тамо ћемо вам упутити једног бив. акт. официра.² За њега треба да вам да карактеристику друг „Мрк.“,³ а ви чим примите, са вашим предлогом треба да обавестите наШ Штаб за Срем, са предлогом о могућем искоришћавању његових снага.

5) Карактеристике које сте тражили за Белегишана, Мрк." " Друге јављамо следеће: а) Белегишана познајемо да је био у Београду активан, од раније био је добар, но у новије време за њега немамо података; "б) друг из Сурдука био је члан партизанске јединице у месту; и ц) симпатизер Нар. о. борбе из С., склон алкохолу. Сва три могу се на раду и у борбама употребити.

6) За оне другове из Београда, уколико нисте добили раније у њиховим карактеристикама да су партијци или скојевци, те кандидати, није било потребно да их се посебно проверава. Из њихових исказа ништа се не види, во за вас мора бити меродавно што сте о њима добили од јединице која их упућује. Ниједног члана КП не можете укључити у рад парт. орг. док од њихове јединице не добијете карактеристике или наше одобрење, односно уколико то својим радом и борбом не стекне наша там.[ошњаЈ орг. [анизација] поверење и прими их за члана КП.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

26 јуна 1942 г.

С другарским поздравом
ОК КПЈ ЗА СРЕМ

БР. 27

ЗАКЉУЧЦИ СА ЗБОРА ПОДУНАВСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 26 ЈУНА 1942 ГОД. О ПАРТИЗАНСКОМ ТАКМИЧЕЊУ ПО ЧЕТАМА¹

УГОВОР

О ПАРТИЗАНСКОМ ТАКМИЧЕЊУ ИЗМЕЂУ I, II И III ЧЕТЕ ПОДУНАВСКОГ НОП ОДРЕДА

Партизани Подунавског НОП одреда на заједничком збору одржаном 26 јуна 1942 године закључили су да

² Станко Лужајић-Маријац, касније командант Трећег НОП одреда Треће оперативне зоне Хрватске. Умро 11 фебруара 1943 године.

³ Лука Мркшић

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 1522.

ступе у *Мртизанско такмичење*. Победу ће однети она чета која буде показала најбоље резултате у елелећем:

1) Која буде извела највећи број акција како по броју тако и по важности (као важније сматраће се саботаже на железничком саобраћају, т.т. линијама и акције у сврху наоружавања, уништавање непријатељских слагалишта, магацина итд.), за најкраће време и са што мање жртава.

2) Која буде најдисциплинованија, тј. у којој буде међу партизанима највише реда, дисциплине, извршавање свих обавеза и међусобног другарства, помагања и љубави, у којој буде учињено најмање дисциплинских погрешака и изречен најмањи број казни.

3) У којој буде најбоље организована војно-теориска и практична обука и постигнути најбољи резултати.

4) У којој буде најбоље организован политичко-вапитни и културно-забавни рад и постигнути најбољи резултати.

5) Која буде уредније издавада и боље — садржајно и технички уређивала свој; четни лист.

Такмичење настаје од дана потписивања овог уговора. Контролисаће се резултати сваких 15 дана, а коначни резултат и утврђивање која је чета однела победу извршиће се после два месеца.

У име партизана појединих чета потписују штабови чета:

Штаб I чете:	Штаб II чете:
Командир Раша ² с.р.	Командир Мита ⁶ с.р.
Зам. ком. Пишта ³ с.р.	Зам. ком. Мирко ⁷ с.р.
Политком Вања ⁴ с.р.	Политком Ђокица ⁸ с.р.
Зам. политк. Гара ⁵ с.р.	Зам. пол. ком.

Штаб III чете:
Командир Ница⁹ с.р.
Зам. ком. Геца¹⁰ с.р. .

² Гавра Дундић

³ Јован Матић

⁴ Драго Дикић

⁵ Гавра Радоички

⁶ Никола Маринковић, из Белегиша, погинуо у нерадивској акцији у првој половини 1943 године.

⁷ Бранко Вукајловић

⁸ Душан Лазаревић, поолету августа 1943 год. у Крчединској планини као секретар СК КПЈ за Сремско-карловачки срез.

⁹ Небојша-Неша Крчединац (а не Ница како стоји у документу), погинуо код Тузле јануара 1944 године.

¹⁰ Димитрије Шешеринац

Политком Брка¹¹ с.р.

Зам. политкома Џежеј¹² с.р.

Прегледао и потврђује Штаб Подунавског НОП одреда .

Политички комесар: Доктор,¹³ Командант: Брка¹⁴
Заменик: Велики¹⁵

26-У1 1942 г.

БР. 28

ЧЛАНАК О УСТАШКО-ПЕТОКОЛОНАШКОМ ТЕРОРУ У СРЕМУ ОБЈАВЉЕН У „НАШОЈ БОРБИ“ БР. 4 ОД ЈУНА 1942 ГОДИНЕ?¹

УСТАШКО-ПЕТОКОЛОНАШКИ ТЕРОР У СРЕМУ

Још половином јануара у Срему је почео да бесни свирепи усташко-петоколонашки терор над нашим народима. Кроз затворе у Руми и [Сремској] Митровици прошло је преко хиљаду људи и жена, омладине и стараца, скоро из свих места у Срему. Било је више случајева да «су хапсили и децу. У затворима су вршена средњевековна грозна мучења, али ни то није све.

У селу Мартинцима усташко-петоколонашки бандити без икаквог повода бацили су бомбу у кућу једног сељака. Том приликом убили су човека, жену и дете. Усред дана, на улици су ухапсили једног омладинца и немилосрдно тукли, а затим га испребијаног пустили.

У селу Бешенову, приликом хапшења, убили су три сељака, а да ником нису познати разлози убиства.

У селу Пећинцима, фашистички оружани бандити, ноћу су дошли да на спавању хапсе друга Миливоја Адамовића, фарбарског радника. Друг Миливој решио је да се жив но да хапсити, покушао је да се с оружјем одбрани, али је том приликом рањен. Кад су петоколонаши и усташе побегли из његове куће, друг Миливој је покушао да се склони у оближње село, али услед великог излива крви, нао је на друму, ухапшен и спроведен у затвор где је и умро.

¹¹ Драган Рајнпрехт

¹² Воја Живановић

¹³ Јован Бељански-Лала

¹⁴ Светозар Милошевић, сељак из Ирига, погинуо 1942 године.

¹⁵ Дамјан Петковић-Велики

¹ Оригинал, умножен на гештетнеру, латиницом, налази се у архиви ПК СКС за Војвину.

У селу Шуљму под конад априла усташе и жандари ухапсили су једнога, а у селу стрељали 12 мирних сељака.

Многи ухапшени, после два и више месеци мучења и злостављања, присилно су спроведени на рад у Немачку, док су 28 другова и другарица предати усташком преком суду. Суд је све, сем једног, осудио «а смрт и над њима је извршио стрељање у [Сремској] Митровици 6 маја 1942 г. Страшан и грозан приказ био је тога дана. И опет је пала Иевина крв нашег народа. Поново се угасило 27 живота Иаших синова и кћери. И опет су остала многа деца без родитеља и хранитеља, многи очеви и .матере без нужног храниоца. Убијени су радници, сељаци, средњошколци, учитељи и други. Пре извршења стрељања чуо се крик србце, крик кћери нашег народа чији живот одузимају крволоци — фашистички бандити: „Браћо, ми гинемо само зато што смо се борили за слободу нашег народа“!

Међу палим борцима за слободу и независност, пали су и многи наши храбри и одани другови. Наш народ трпи велики губитак, јер су пали многи познати борци за права нашег народа. Међу палим жртвама налази се и име друга Миливоја Веселиновића, железничара из Старе Пазове, познатог старог синдикалног и политичког борца за права радничке класе у Срему. Губитком друга Миливоја губи наша КП верног и оданог члана. Име друга Миливоја служиће нашем народу и његовој борби као пример како се живи, бори и умире за свој народ. Друг Миливој, стар 46 г., пролетер, ожењен, отац петоро деце, која су сада остала без свога хранитеља, свесно је умирао, знао је да његова жртва неће бити узалудна, јер без жртава нема слободе.

Последње пале жртве само ће потстаћи наш народ на још одлучнију борбу. Наше дате жртве осветиће наши јуначки партизани: крв за крв, смрт за смрт, за један живот стотину пасјих и >окупаторских живота.

Наш народ треба да појача своју помоћ нашој деци, Мајкама и очевима који су остали без својих хранитеља. Народно-бслбодилачки фонд треба да стално води рачуна о томе, да породице наших погинулих бораца не гладују, да деца не иду гола и боса.

Слава палим жртвама за слободу свога народа!

Смрт фашистичким окупаторима и домаћим издајцима!

БР. 23

УПУТСТВО ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА СРЕМ ОД ЈУНА 1942 ГОД. ЗА ВОЂЕЊЕ ПАРТИЗАНСКОГ РАТА¹

ПАРТИЗАНСКИ РАТ

Увод

Данас у свим окупираним земљама пламти и све се више шири партизански рат против крвожедних фашистичких окупатора и њихових плаћених слугу — народних издајника као што су Недић, Дража Михаиловић и Павемић у Југославији, Квислинг у Норвешкој, Лавал у Француској и њима слични бандити у другим земљама. Партизански рат није нека Нова појава. Он није везан само за садашњи рат против фашист. окупатора. Он се је водио у прошлости. Особито је био заузео велике размере и одиграо огромну улогу у Русији за време грађанског рата и војне против страних интервената, када су ови покушали да угуше Велику октобарску социјалист. револуцију. Али никад у историји партизански рат није заузео толика размере и играо толику улогу као сада. А он се и даље све више и све брже шири, играјући све већу улогу у борби за коначно уништење хитлеровско-фашист. банди.

У војном погледу партизански рат се води онда кад је непријатељ у великој оружаној премоћи — у људству и оружју — и кад -би прихватање опште, фронталне борбе с њим, водило сигурном поразу и уништењу партизан. одреда и јединица. Стога се под тим условима с њим не прихвата *фронтална борба*, коју он жели да наметне, већ се ступа у *партизански рат* и примењује *партизанску тактику*. Партизански (од латинске речи *парти*, што на нашем језику значи *део*), *рат* значи *не општи*, *не фронтални*, већ *делнични, појединачни, групни рат*, напади и уништавање *делова* непријатељских снага — било живих, било материјалних. На тај начин непријатељу се задају све јачи и све осетљивији ударци док се постепено не припреме и политички и војни услови за *општи оружани устанак народа* против непријатеља, за његово уништење или протеривање.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, валази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 1003.

Део I

ПОЛИТИЧКИ ЦИЉ, ВОЈНИ ЗАДАЦИ И ТАКТИКА ДАНАШЊЕГ ПАРТИЗАНСКОГ РАТА

1) **Полит. циљ** садашњег партизанског рата који се шири по окупираним земљама јесте, да уз помоћ победоносне херојске Црвене армије, уништи немачки фашизам са свим његовим прирепцима и слугама — домаћим издајницима свих врста и да поробљеним народима извојује слободу и независност. Партизански рат који у Југославији води Народно-ослободилачка партизанска и добровољачка војска, има за циљ да протера и уништи хитлеровске и Мусолинијеве фашист. окупаторе и њихове плаћеничке баИде изроде и издајнике Недића, Љотића, Пећанца и Драже Михаиловића у Србији, Павелићеве усташе у Хрватској, Станишића у Црној Гори итд., да народима Југославије Извојује слободу, независност и равноправност. Такву доследну борбу против окупатора води данас еамо партизанска и добровољачка војска, око које се окупљају сви искрени родољуби. Између партизана и четника нема више ничег заједничког: партизани су остали с Народом, а четници свих врста прешли на страну окупатора, борећи се заједно са окупаторима и усташама против партизана и комуниста, као најоданијих и Најдоследнијих народних бораца.

2) **Непосредни војни циљ и задаци** партизан. рата јесу да *уништавањем живе и материјалне силе непријатељи* Шостепено припреми политичке и војничке услове• за његово уништење* и за ослобођење народа испод непријатељског јарма. То се постиже: убијањем официра и војника окупатора, петоколонаша и шпијуна, и уништавањем саобраћаја, транспорта, фабрика, рудника, складишта хране итд., једном речи, свега што служи окупатору за вођење и продужавање рата.

КОНКРЕТНИ НЕПОСРЕДНИ ВОЈНИ И ПОЛИТ. ЗАДАЦИ У СРЕМУ

Полазећи од стратешког положаја Срема и осталих услова који код нас владају, Врховни штаб НОП и Д. војске поставио је партизанима Срема следеће задатке.:

а) *војни задаци:*

1) Темелјито рушење свих комуникација И телеграф. и телефон. линија. Дакле, саобраћај треба спречити или га непрекидно кочити. Ви сте на таквом положају — на главним непријатељским комуникацијама — да можете непри-

јатељу нанети велике штете и тиме увелико потпомоћи нашу борбу... Треба рушити комуникације од првенствене важности по непријатеља.

2) У вези са порушеним местима на комуникацијама као и ван њих, постављати заседе, с тежњом, да се непријатељу нанесу губици и да се дође до што више оружја и муниције.

3) Дочекивати и сузбијати непријатељске казнене експедиције, јер ће то донети велики политички престиж.

4) У појединим географским пределима искидати све везе између вароши, не дозвољавати снабдевање вароши, заседама спречавати комуницирање а не мртвом блокадом, па након тога ноћним нападом заузети варош. У освојеним варошима не треба гомилати потјезебе и материјал.

5) Чистити терен од четничких и плаћеничких банди.

6) Ликвидација петоколонаша, шпијуна и свих оних који су разбијачи Народно-ослободилачке борбе. Сва покретна добра оваквих лица треба запленили у корист Народно-ослободилачке борбе... Палити све општинске архиве али не и зграде.

7) „Спречавати пљачке и отимачине и ко се у овоме ухвати — јавно га стрељати" (Из писма Врх. штаба).

8) „СвиМ силама онемогућити окупаторе да одузимају сељацима жито, стоку и остале намирнице. Реквиривно треба силом одузети окупаторима и разделити народу а потребну количину задржати за исхрану одреда, онемогућити убирање пореза и других дажбина, јер у данашњем моменту све то служи непријатељу за вођење освајачких ратова и даље угњетавање наших народа".

9) Партизански одреди морају на сваком кораку уништавати фашист. одреде нарочито офицере и гестаповце, црне кошуље итд."

10) „Неуморно развијати отпор народа, дижући Народне устанке и стављати се на чело тих устанака као борбено језгро". (Из 1 бр. Билтена Врх. штаба).²

11) *Глвни војни задаци ФрушкоГорског НОП одреда:* Да „укочи или заустави сваки саобраћај на главној линији непријатеља ... на прузи и друму З—З³", на „осталим линијама преко Фрушке Горе, поред Дунава као и пловидбу на Дунаву". *Подунавскт НОП одреда:* „зауставити или бар лако укочити саобраћај на пругама и путевима Н.С.—З.⁴

² Види Билтен Главног штаба НОП одреда Југославије бр. 1 од 10 августа 1941 год., Зборник том. II.

³ Земун — Загреб

⁴ Нови Сад — Земун

Н.С.—Б.⁵ и Н.С.—И⁶, као и кочење пловидбе и саботажа на Дунаву" (Штаб за Срем).

б) Полит. задаца:

„Вршити јаку пропаганду и полит. рад, а нар-очито у заосталим селима. У овом диљу ићи са четама и водовима на конференције. Са партизанским одредима пролазити кроз насеља, нарочито она која су реакционарна. Приређивати културне приредбе. Настојати да партизани буду увек опремљени, весели, војничког понашања" (из писма Врх. штаба).

3) Партизанска ратна тактика

У партизанском рату, особито у његовом почетку, борба се мора водити против много пута јачег непријатеља, и у људству и у наоружању. Таквог непријатеља се не може уништити обичном војном тактиком. Напротив, таквом тактиком би партизани били брзо уништени. Стога партизани примењују своју партизанску, герилску тактику. Али важно је одмах истаћи оно чему нас уче совјетски мајстори партизанског рата: ни у једном рату, а у још већој мери у вођењу партизанског рата — „нема шаблона". Све зависи од низа конкретних околности које се унапред не могу предвидети. Брзо се сналазити, доносити решења и поступати према тим конкретним околностима — битни је услов за вођење успешног партизанског рата. Али при извођењу акција и борби ваља полазити од неколико основних тактичких правила која је створило партизанско ратно искуство.

а) Главни ударци на најосетљивија и најслабија места непријатеља

При извођењу акција узимати за циљ и вршити главне ударце тамо где је непријатељ најосетљивији, а истовремено у погледу одбране тих циљева, — најслабији. Иако пример, рушити комуникације, које он никада не може обезбедити толико да чак и мање групе не би могле доћи до њих и разорити их. А њиховим разарањем — непријатељу се задају најосетљивији ударци јер му се онемогућује или бар отежава пребацивање трупа и њихово снабдевање ратним материјалом, храном итд. Осетно погађа непријатеља и рушење и паљење фабрика, слагалишта и других ратних објеката.

⁵ Нови Сад — Београд

⁶ Нови Сад — Ириг

б) *Изненађење — препад*

И у акцијама саботаже и у нападима на његову живу силу држати се правила: *увек изненадити непријатеља, извршити на њега препад а никад не бити од непријатеља изненађен*. Затим радити брзо и одлучно не дајући непријатељу времена да се среди и пређе у организовану борбу са својим надмоћним снагама. Искуство је небројено пута показало да п мале партизан. јединице разбцају и унвштавају више пута јачег непријатеља и у људству и савршенијем наоружању ако одлучно и вешто примењују горње правило.

ц) *Ноћна борба*

За извођење свих партизанских акција и борби *најпогоднија је ноћ*, — и то не свака ноћ. Напр. по светлој месечној ноћи непријатељ може лако да примети кретање и да осујети препад. Зато су најпогодније тамне, кишне и ветровите ноћи, под чијим плаштом партизани могу неопажено да се приближе на најмање отстојање од објекта за напад. Појединачним пузањем могуће је приближити се непријатељским стражама и на 2—3 корака и скоком, хладним оружјем, свршити с њим у тишини. На тај се начин ствара лак пут за препад на остале делове непријатеља или разарање објеката. Ноћ је толико опасна за непријатеља који је стално окружен непријатељским становништвом, да се он обично предвече повлачи у-добро штићена и утврђена места.

Да би ноћни напади били успешни и осигурани сигурно сналажење и кретање партизана, потребно је још за дана извидети целу околину, положај главног објекта за напад као и распоред осталих важнијих предмета који ће служити за оријентацију, стражарског места итд. Најбоље би било кад би сваки учесник у тој акцији могао лично да дању види све то. Уколико је то немогуће, онда треба осигурати да то извиде бар водићи сваке групе које имају поједине задатке.

Да би изненађење било што. веће нападе треба вршити кад је непријатељ већ заморен, кад будност попушта, кад се почне стицати уверење да је опасност те ноћи прошла а то је рано ујутру, пред зору. Али се изненађење може извршити и у свако друго доба. Треба увек конкретно испитати држање и расположење непријатеља и према томе одредити моменат препада.

У ноћној борби употребљавати хладно, а изузетно ватрено оружје. За то се треба увежбавати.

д) *Бусија — заседа*

Како за уништење живе силе непријатеља тако и за уништење или заплону његових транспорта, најзгодније је постављати заседе (или заузети бусије). И за њих је најзгоднија ноћ. Али тамо где нема таквог кретања ноћу, могу се постављати и дању. За успех врло је важан избор погодног места. То су она места, на којима партизани могу да се маскирају и не буду примећени, а они да могу већ издаље пратити кретање непријатеља док не дође близу, затим да могу лако и неопажено да се привуку као и да се лако и сигурно повуку, било по свршеној акцији било за време борбе ако то буде требало. Бусије или заседе могу бити *обичне* или *дубинске*.

Обичне су кад већа или мања група партизана, маскирана, у једноставном распореду дочека непријатеља било челном било бочном ватром кад се дође близу. Такве бусије су успешне кад се ради о дочекивању мањих снага непријатеља.

Дубинска бусија је доста сложена војна операција. Она се доставља кад се дочекују веће снаге и транспорти непријатеља. Поставља се овако: Прво, изабере се место — кроз неку увалу или пут обрастао с обе или бар с једне стране шумом, цбуњом, коровом или кукурузом у којима би се партизани могли добро маскирати. Друго, према положају партизани се разделе у неколико мањих група. Најзгодније је да буду 3, ако је терен повољан, да се пут запоседне с обе стране. Једна група запоседне терен и маскира се, • при улазу у предвиђени простор, друга запоседне средину тога простора, најбоље ако је могуће на супротној страни од прве групе, трећа група залоседа пролаз пута с обе стране у дубини која се жели, што зависи [како] од очекиване снаге непријатеља тако и од теренских могућности. Ако је погодно, тај пролаз се још и барикадира било обарањем дрвећа, било навлачењем камења и земље. Треће, већ унапред мора да се за сваку групу предвиди и осигура правац повлачења.

Дочек непријатеља и борба изводи се овако:

Прва и друга група добро мјскиране, пропусте непријатеља између себе и не откривају се. Он слободно иде до треће групе која у дубини затвара пролаз. Она пушта чело непријатељске колоне да се што више приближи. Где је могуће треба чак пропустити да прође непријатељска патрола извидница. Кад чело колоне — људске или транспорта — дође на колико је могуће мање убојно отстојање ова трећа група на дати знак отвара изненадну сложну и

предизну ватру, увек најпре гађати етарешине и наоружане аутоматским оружјем. Дочекан таквом убитачном ватром, непријатељ се збунује и почне у паници да бежи, бацајући све па и оружје, или се пак снађе и покуша да прихвати борбу заузимајући бојни поредак према групи која га је напала. Тада на непријатеља отвара изненадну ватру прва група, која му се сада налази полу с леђа полу с бока. То непријатеља збуњује и доводи у још тежи положај. У најбољем случају по себе он се и ту сналази и део снага окреће против ове групе, остављајући незаштићен супротан бок. Тада врши напад и последња (друга) група. Непријатељ се сада нађе опкољен са свих страна и под јаком ватром, на брисаном простору, ако је заседа Добро изабрана. Ако се још располаже са аутоматским оружјем и може обасути бомбама, непријатељ ће се наћи у безизлазном положају: или ће се предати или ће бити уништен, док ће се поједини делови спасавати у дивљем бекству бацајући оружје и спрему. Ако су пак непријатељске снаге и сувише јаке и успеју да се организују за дужу борбу која би угрозила партизане, они треба такву борбу да избегну. Они су свој циљ постигли: изненадили непријатеља и задали му јаке губитке. Сада треба да се повуку. Повлачење се врши по напред одређеном плану и одређеним правилима. Најпре се повлачи група чији је положај најтежи, а остале држе ватру. За њом се повлаче и остале групе. Повлачење се врши у разним правцима да се снаге непријатеља растргну и тако ослабе. Кад се располаже са резервним снагама, ово повлачење треба увек претворити у увлачење непријатеља у нове дубинске или обичне заседе. Да би то успело, треба групе водити које се повлаче да створе утисак код непријатеља, као да су прешле у панично бежање, пуштајући га да брзо гони и тако упадне у нову заседу. Тако растргнутог, првим нападом осакаћеног и ослабљеног непријатеља, опет напасти, задати му нове ударце и уништити га, а ако то не успе опет се повући.

Заседе треба постављати и при улазу у шуму не пуштајући непријатеља унутра, као и при излазу из шуме, када се „безбрижно“ буде враћао после потера и борби.

Настојати да при нападу непријатељ буде на брисаном простору и да не може лако доћи до заклона. Пуштати га близу и изненада га обасути бомбама и ватром из аутоматског оружја и пушака. Потребна је крајња хладнокрвност а отварање ватре само на команду. Отварање ватре пре правог момента претвара се у провокацију, у обавештавање непријатеља и опасности пре него што је претрпео ударце и запао у убитачну ватру и дезорганизацију. То не само

да упропашћује акцију већ најозбиљније угрожава животе партизана. Стога ту мора владати најстрожија дисциплина и отворати ватру само по команди.

Дубинске заседе ваља постављати и с мањим нашим снагама, подељеним у тројке, четворке и петорке, које зазимају положај и почињу дејство према напред изложеноме.

Увек унапред уговорити знак за распознавање у борби и дању а особито ноћу да не би дошло до међусобног сукоба и борбе.

Врло је важно још нешто чему нас уче совјетски партизани. За дочекивање непријатељских транспорта нису погодне бомбе и пушке. Оне се далеко чују. За те нападе свака јединица треба да набави по неколико малотлибарних пушака и добро хладно оружје. Кад транспорт наиђе, из мачокалибарних пушака најпре ранити шофера и спроводнике а онда их дотући хладним оружјем. Ово је потребно да не би појачана оружана пратња у позадини или оближње непријатељске снаге чуле и притрчале у помоћ и осујетиле да се дотични материјал однесе или уништи. Овако, ствар се изведе у тишини, добијајући време да се све сврши до краја.

е) *Избегавање фронталних борби и држање иницијативе*

„При извршењу свих ових задатака треба избегавати *Ш сваку цену фронталне борбе*". (Врх. штаб) Ово треба добро упамтити, јер *фронтална борба* особито у почетку *Артизанског рата*, значи смрт за партизан. одреде, значи уништење њихове живе силе, што и јесте главни циљ непријатеља. Стога све дотле док партизани не ојачају у људству и наоружању толико да могу да ослоботе и држе већи део ослобођене територије морају „по сваку ЦЈну” да избегавају фронталне борбе. Разуме се то никако не значи да треба у паници бежати чим се дође у д) хир и сукоб са већим снагама непријатеља. Треба се увек организовано извлачити из борбе и повлачити се. „Фронталним борбама ми супростављамо заседе, препаде, задавање утараца, повлачење и „ишчезавање” пред надмоћним непријатељем, чувајући своју живу силу и оружје и нападање непријатеља на другом месту, где се не нада и где је слаб.

„Иницијатива се не сме препустити непријатељу. У том случају скоро увек би дошло до фронталних борби...” (Врх. штаб) Имати иницијативу значи бити у положају да одређујеш време, место и објекат за напад, да нападаш непријатеља где је најслабији, намећеш борбу како се не нада и кад је за њега најнеповољније, значи спочити му да нам наметне фронталну борбу. А да би задржали иницијативу,

цијативу, партизанске јединице морају стално да буду у акцијама на разним странама: нападати га, узнемиравати, задавати му страх, кидати му живце и постепено унишгавати не допуштајући му да се среди, организује и пре^е у напад. Ако пак пређе, пребацити се на други терен и продужити са нападима, задржавши иницијативу ш.т у својим рукама. Препустити иницијативу непријатељу, з^а :и ставити се у положај да нам непријатељ намеће своју в)л.у и онемогући примену партизанске тактике.

„У извршењу постављених задатака одреди се морају потпомагати". (Врх. штаб)

ф) *Обезбеђење партизанских одреда и јединица*

Искусство је показало да нема времена кад непријатељ неће покушати да нападне и уништи партизанске одре^е. Он преко својих шпијуна настоји да открије место боравка, снаге, намере и правац кретања парти.ан. јединица, поставља им заседе, врши препаде и опкољава. Због тога је питање обезбеђења од непријатеља једно од најваж.шјих, да би се одреди сачували. Стога треба најстрожије и ста но примењивати све мере за обезбеђење како за време логоровања тако и за време кретања.

Пре свега, треба будно и стално пазити да се у редове партизана не увуку шпијуни, а кад се ови ухвате нем...ло-срдно их истребљивати.

За логоровање бирати места, којима се непријатељ не може лако и неопажено привући и опколиги их малим снагама и са којих се партизани могу лако повући.

Места логора често мењати, -особито после акција.

Логор добро обезбедити — стражама и патролама — тако да се на време примети непријатељ и добије времепаз за стављање у покрет или организовање борбе. У логору се никад не сме допустити неред и разбашкареност. Сва и партизан у свако време мора да има при себи свзје ору. је спремно за дејство, а остале ствари спремне за покрет. Поред стража упућивати и патроле које ће стално крстариги - у свим правцима одакле би непријатељ могао неопажено да се приближи.

При кретању такође се мора правилно организовати обезбеђење: стално постављати извидничке патроле, предње и бочне. Осигурати добру и брзу везу између патроле и претходнице а ових са командом и главником. Кретање и дању и ноћу мора да се врши у највећој тишини. Ноћу се при кретању и у незаклоњеним местима — не сме пушити. Сви партизани а особито патроле морају се кретати са нај-

већом опрезношћу и будношћу, јер непријатељ може сваког, момента да искрсне.

Одреди морају бити тако организовани, раздвојени и опремљени да буду лако покретљиви.

г) *Обавештајна служба*

Да би акције партизана биле успешне а партизани били обезбеђени од изненађења и препада, морају претходно све тачно знати и о сваком околностима обавештени [бити]. Они не смеју радити наслепо или на претпоставкама. Партизански штабови и јединице морају знати све о снагама и кретању непријатеља, а непријатељ не сме ништа знати о снази, кретању и месту боравка партизанских јединица. И за једно и друго потребна је сигурна обавештајна служба. Без добре обавештајне службе нема успешних препада против непријатеља нити обезбеђења од његових препада. „Без правилне обавештајне службе нема успешног вођења рата. Треба пронаћи поуздане људе који ће штабове и Комаиде места обавештавати стално о свему шта се ради како у позадини непријатеља, тако и у властитој позадини. За тај посао треба изабрати нарочито жене и омладину, чак и дечаке. Тај посао у штабу треба да изврши једно лице које одговара штабу". (Главни штаб Партизан. одреда)

Организовању обавештајне службе мора се посвећивати велика пажња и предузимати у том правцу енергичне мере. Настојати да се за њу што пре пронађу и примене и модерна техничка ередства — радио итд.

Део II

ИЗВОЂЕЊЕ САБОТАЖЕ И ДИВЕРЗИЈЕ, УЛИЧНЕ БОРБЕ — НАОРУЖАЊЕ

Сваку акцију треба темељито припремити: претходно извидети околности под којима ће се извести, проверити добијене податке о месту и важности објекта за напад, о снази и стању непријатеља код објекта и околини, расположењу околног становништва, условима приступања и отступања итд. На основу тих добијених и проверених чињеница израђује се план за акцију. У план улази: време и место за напад, број људи и оружја са којима ће се извести акција, када поћи к објекту и како, куда се и како повући после акције (одредити зборно место) и начин како извести акцију — хладним или ватреним оружјем или комбиновано.

КОЧЕЊЕ И ОБУСТАВЉАЊЕ ВОЗНОГ САОБРАЋАЈА

Саботажа возног саобраћаја мРже се изводити на много начина.

1) Разарање већих желез. мостова. Врло ефикасан начин. Оправка је тешка и саобраћај стаје дуже времена. Проблем је само у добављању потребног експлозива.

2) Разарањем пруге. Ово је ефикасније ако се комбинује са бацањем у ваздух и воза и на тај начин закрчи Пруга. За то су потребне нагазне мине. Иначе пруга се доста брзо оправи и саобраћај наставља.

3) Одвртањем шрафова и померањем или уклањањем шина што доводи до искакања воза. Ово треба чинити на кривинама и код већих провалија јер се ту возови сурвају и униште. При повољним условима развалити и разнети пругу више километара и потпуно обуставити саобраћај. Заседама или нападима ометати или онемогућити оправку.

4) Избацивањем розова из колосека коњским потковицама и другим железним предметима постављеним на саставима шина на кривинама.

5) Ако свега тога нема набацати на колосек камење, дрвеће, греде или земљу. То доводи до заустављања или искакања и рштећивања воза.

Да буде успеха, све ово, особито последња 3 начина, треба извршавати пред самб наилажење воза, иначе чувари Пруге могу приметити и уклонити предмете или обавестити надлежне о рпасности.

Све ове саботаже могу вршити мале групе па и поједини партизани.

Кад се располаже с јачим снагама то се може комбиновати и са заседама и нападима на возове, који се заустављају закрчивањем пруге каквим било материјалом ако нема експлозива. Напад мора бити енергичан чим воз стане, особито ако је то транспорт војске. Ваља искористити забуну и панику наоружане пратње, путника и службеника. На војни воз отворити паљбу, у вагоне убацивати бомбе и онда упасти, брзо разоружати и побити оне који су то заслужили, уништити што се не може понети, уништити локомотиву и вагоне разарањем и паљењем и брзо се повући са пленом.

б) Врло је ефикасно кочење саобраћаја упадом¹ и запоседањем желез. станица. Има удаљених и усамљених, слабо чуваних станица, које се могу лако запосести и извести следеће: разоружати стражу, сачекати воз и разоружати пратњу ако је буде било, побити непријатеље, скинути путнике ако је воз путнички. Ако ће се моћи да изазове

судар са неким другим возом, воз пустити даље у одређеном моменту. Ако је немогуће на тај начин закрити пут, уништити воз овако: одвојити део вагона с локомотивом и са већег отстојања пустити их са највећом брзином на остале вагоне. Судар ће бити толико јак да ће се вагони разлупати и закрити пругу. Затим се може све то још и потпалити. Локомотиву разорити експлозивом, ако је то немогуће полупати арматуру и друге механизме и набијати песка у мазаонице и лагере, који ће изазвати рибане и упалу осовине при вучењу локомотиве "(наиме другови који раде у жел. радионицама, ложионицама и станицама, мбгу успешно вршити саботажу ако неприметно сипају песка у мазаонице, локомотиве и вагоне). Најзад, пре поласка, треба уништити т.т. и друге инсталације на станици (скретнице итд.) и покупити сав плен.

7) Кочење жел. саобраћаја се може вршити и сечењем стубова и жица на прузи, за то су довољне тестера и секира.

Овакве акције задају непријатељу најтеже ударце и претстављају велике успехе. Могу се извршити у свако доба ноћи (неке могу и дању) али совјетски партизани препоручују да је најзгодније вршити их ујутро рано.

Наши одреди треба што пре да приступе овим акцијама.

СЕЧЕЊЕ И ПРЕКИДАЊЕ Т.Т. ВЕЗА

Сечење телеф. телеграф. веза не претставља толико материјалне колико моралне ударце. Непријатеља хвата нервоза и паника. Он не зна шта се крије иза прекида везе, не зна шта се дешава у другим местима. Не може тражити помоћ нити може да је шаље ако је има. Сечење веза у највећој мери деморалише непријатеља. Стога то ваља стално вршити, настојећи да се т.т. везе између вароши као и између њих и села потпуно прекину. Вршење те саботаже је доста лако. Могу да је врше и појединци где се линија не чува а где се чува могу лако. Да је врше мање групе наоружаних партизана. Алат: маказе за жицу или тестера и секира. Кад се сечење врши у вези са неком другом акцијом у близини и не сме да се чује и примети, успузати се на стуб и сећи маказама. Кад је сечење циљ акције, тестером треба посећи што више стубова а секиром сећи жице и лупати шоље. Стубове сећи што више, да их опет не могу употребити а жице одвући и бацити да их не могу пронаћи. За време сечења с обе стране треба поставити страже, да не би они који раде били изненађени и нападнути.

КОЧЕЊЕ САОБРАЋАЈА НА ДРУМОВИМА

Кочење друмског и сухопутног саобраћаја вршити: сталним заседама на погодним местима, као и рушењем постојећих мостова или прокопавањем за возила непролазних јаркова или закрчивањем истих, наваљивањем камења и земље или обарањем дрвећа на погодним местима. За ово се треба снабдети свим потребним оруђима. Уколико на неким зиданим мостовима нема готових рупа за стављање експлозива (оне се налазе испод моста у темељима), треба у рудницима и каменоломима запленити оруђа за бушење камена. За њихово рушење може се употребити и динамит чија је употреба код гвоздених мостова неефикасна или непримењива.

КОЧЕЊЕ РЕЧНОГ САОБРАЋАЈА

Речни саобраћај се може кочити вештим препадима на Пристаништа или на лађе близу обала, запосести пристаниште и лађе непријатеља разоружати и уништити, плен Нонети а лађе потопити. Несигурност и кочење пловидбе може се изазвати и* отварањем јаке изненадне ватре на непријатељске бродове из аутоматског оружја, топова и пушака.

Уништавање **фабрика, електрич. централа, рудника, млинова, магацина, слагалишта** итд. претставља најјаче ударе непријатељу. Врши се од наших људи изнутра или упадом споља. Ојекти са лако упаливим материјалом могу се упалити и уништити изнутра ма колико да су чувани само ако се унутра налази који наш човек, а располаже са упаливим материјалом са хемиским паљењем.

Упад споља треба темељито припремити. Поред осталих Припрема треба у довољној количини спремити упаливи материјал (бензин, нафта итд. и разорни експлозив). Магацине, млинове, слагалишта и неке фабрике — спаљивати. У другим фабрикама, елек. централама, рудницима — разорити најважније машине, механизме и инсталације и тако их онеспособити за рад. Ако нема других разорних ередстава — разлупати их и поломити тешким чекићима или гвозденим полугама. И овде — саботажу и диверзију треба вршити у фабрикама итд. од првенствене важности по непријатеља.

НАПАД НА ПИТАБОВЕ НЕПРИЈАТЕЉА

Потребно је тачно утврдити где је седиште штаба и официрски станови у месту и снаге непријатеља. Снаге за

напад сместити раније у близини места, а оне које ће извршити напад на сам штаб најбоље је ако се могу разместити у самом месту раније. Напад је најрође извести ујутру на следећи начин: пред сам напад посећи жице и прекинути везу с другим местима. Напасти истовремено штаб и станове официра и са неколико места око села отворити ватру. На тај начин, створиће се осећај да је село опкољено и да је сваки отпор безуспешан. Код непријатеља ће настати забуна, и паника коју треба искористити и енергично и брзо свршити са штабом и официрима. За сламање отпора штаба и официра, као и за продирање у зграде и њихово освајање, треба се снабдети са довољно разорних и упаљивих бомби или материјала и ако се непријатељ не предаје, убацити их кроз прозоре и изазвати пожар, који ће присилити непријатеља или да се преда или да изгори унутра.

ЗАУЗИМАЊА ГРАДОВА И НАСЕЉЕНИХ МЕСТА

Увек претходно извршити темељите политичке и војничке припреме. Мобилисати и наоружати и део грађанства чије ће ступање у дејство у одређеном моменту изазвати пометњу и дезорганизацију код непријатеља и убрзати пад места.

Припреме:

1) Преко извиђача и становника самог места сазнати: јачину и распоред, наоружање, утврђене тачке, јавне зграде, штаб итд. непријатеља.

2) Израдити план упада узимајући у обзир све горе наведене околности и према томе одредити правац упада, главни ударац итд., кад ће ступити у дејство поједине наше снаге и где. Свакој јединици морају се дати одређени задаци и сигурни водичи к циљевима.

3) Пре напада посести путеве и поставити заседе на странама одакле би могла непријатељу доћи помоћ. Све путеве како год је могуће треба прокопати, минирати или закрити, да би осујетили пролаз тенкова или камиона и аутомобила с непријатељским снагама.

4) Пре самог напада уништити телеф. телеграф. везе и одрезати место од осталог света.

Напад:

1) Напад извести изненада, препадом — најбоље рано УЈУТРУ-

2) Главни и најпречи циљ треба да буде: најжешћи напад — препадом — на штаб и главне тачке непријатељског отпора и запоседање најважнијих објеката: поште, желез. станице, касарне, општине итд. и важних стратeгиских зграда и објеката одакле би непријатељ могао да пружа дуг отпор ако бп их задрлсао.

3) Веза између појединих операционих јединица И група и са штабом мора се одржавати за време целе акције преко за то одређених људи.

4) Заузеће важних места или јак отпор непријатеља показати уговореним светлећим знацима.

5) За стварање потпуне пометње код непријатеља ватра се отвори и око места и свуда у»месту да се створи утисак) да је место опкољено и већ у рукама партизана. *То убија ^морал непријатеља и убрзава капитулацију.*

Не сме се заостајати и губити време у споредним задацима. Споредније отпорне тачке и пушкарање гушити мањим групама или чистити касније, а сад ићи за главним циљем. Не растурати своје снаге.

6) Прелаз преко тргова и широких улица обезбедити заузимањем околних доминирајућих положаја — кровове кућа, вишеспратне зграде, с којих се има преглед трга и улице, па чак и суседних улица — и ватром из аутоматског оружја штитити пролаз. Ту важи правило „ко држи кров куће држи целу улицу“.

7) Нападати такође под заштитом. ватре са доминирајућих положаја. Код заузимања важних и добро брањених зграда, заузети околне стратeгиски важне зграде и под заштитом ватре с истих, извршити напад на ове.

8) Аутоматска оружја утврдити добро, или чешће мењати места, јер непријатељ тежи да њих првенствено уништи.

9) Ако непријатељ пружа отпор и држи целу улицу — рад је врло отежан. Мора се освајати кућу по кућу, често и пробијањем зидова и кроз те продоре освајати једну за другом.

10) Ако је непријатељ изненадном ватром моментално распршио и дезорганизовао коју јединицу, уредити је брзо У заклониМа као што су ходници, дворишта, дућани, паркови Итд.

11) Увек осигурати пресецање отступнице непријатељу. Изненада га напасти кад се повлачи за то одређениМ снагама, разбити га, заробити или уништити.

При свем^ је [од] одлучујуће важности: радити брзо и бдлучно, без колебања не дајући непријатељу да се снађе и среди за борбу. „

НАПРЕДОВАЊЕ ЧЕТЕ С ПУШКОМИТРАЉЕЗОМ НА УЛИЦИ

Напредовање улицом мора се вршити организовано и у одређеном поретку, са обезбеђењем: Свако унапред мора знати своје место и задатак.

а) Патрола претходница, чији је задатак да открије Непријатеља и присили га на борбу или повлачење, иде напред, осматра, одржава везу са пушкомитраљезом и осталим снагама чете које наступају.

б) За патролом иду пушкомитраљесци и остали борци, у извесном отстојању које зависи од ширине улице, по један поред кућа и свако осматра и по потреби туче С)Протну страну улице.

ц) Унапред се одреде по неколико војника за затварање попречних улида док јединица исте не пређе па се после прикључују својим десетинама или задњим деловима колоне. Не слати крилне патроле у побочне улице да се не би расуле снаге.

Напад се обично врши комбиновано: снаге се поделе у више група од којих свака добија одређен задатак и обезбеди се у раду као самостална јединица.

д) Уколико постоји ком:ора водити је иза главнине јединице.

е) По сваку цену мора се спречити отсецање, нарочито не сме доћи до празнине између појединих група и њихових заштитника. Оне морају чинити компактну масу за све време напредовања. Ни веза са осталим групама се не сме црекидати.

БОРБА И РАЗНИ ВИДОВИ НАПАДА У ГРАДУ

1) Борба у сусрету са непријатељем који врши напад Или организовање за одбрану. Одмах посести све стратешке тачке и отворити јаку ватру. Под заштитом -Јаке ватре из аутоматског оружја, извршити напад, користећи дворишта за бочни напад. Важно је имати иницијативу, радити енергично и брзо, пошто је при изненадним нападима непријатељ растурен и неорганизован, што олакшава и убрзава победу над њим. Ако непријатељ врши при-Преме и концеНтрацију снага, пресећи му све везе и на тај начин поцепати и разбити његове снаге.

2) Напад на групу кућа организовану и заштићену слабирм барикадама за одбрану. Извиђање и израда плана. Правац главног напада према снагама непријатеља. Рашчистити терен околo, заузети осматрачнице и стратешке тачке

и онда извршити напад. Ако откријемо најслабију тачку непријатеља, напад извршити у том правцу — најкраћим путем. Бомбама и експлозивом порушити све препреке, продрети у зграде и ликвидирати непријатеља.

3) Напад на јаку и дуже времена припреману и добро наоружану одбранбену позицију. Најпре темељито извиђање снага и орулсја и распореда, начин утврђивања, барикаде, зграде, могућности што ближег приласка под заштитом других заклона. Израда плана. Напад. Јаком ватром постићи надмоћ и извршити јуриш користећи бомбе, револвере, ножеве у борби прса у прса. Најважнији је фактор — изненађења, затим постићи јединство акције ако је непријатељ нападнут с више страна или су њу снаге растурене. Ако је непријатељ иза барикаде, заузети куће и са њих некомбинованим нападом главне групе очистити барикаде. Ако се непријатељ са великим снагама утврдио у кућама, морају се освајати куће једна по једна, пробијањем зидова и убацивањем бомби кроз продоре и прозоре, непријатеља уништити и тако напредовати даље.

ОДБРАНА ВАРОШИ И НАСЕЉЕНИХ МЕСТА

Одбрана вароши и насељених места доводи до фронталних борби. Отога ми „не смемо држати вароши по сваку цену. За нас су важије масе, него зидине". Према томе ми организујемо одбрану вароши и насељених места. Пре свега свуд наоколу на много км. разоримо све путеве и железнице, да непријатељ не би могао напасти тенковима и оклопљеним аутомобилима, нити проћи камионима. Затим на главним правцима, одакле ће непријатељ наићи, пре приступа вароши. Тако му задајемо ударце, наносимо губитке код силажења из кола и раскрчавања путева, и повлачимо се ако надлази с великим снагама. Тако, пре него што стигне до вароши, он прође кроз више заседа трпећи велике губитке. Ако је положај згодан, он се дочекује и при улазу у варош где су унапред ископани ровови и извршена утврђења и туче и с кровова кућа и на све начине, настојећи да му се задају што већи губици, али пазећи увек на то да наше снаге не буду опкољене и уништене. Чим запрети таква опасност, повући се, уништивши претходно све што би могло користити непријатељу. Најзад, заседама блокирати место и онемогућавати њу снабдевање намирницама итд.

У свим акцијама партизани треба да се одликују смелошћу и херојством и да свуда примењује и ратно лукавство у борби против крволочних непријатеља.

НАОРУЖАЊЕ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

Партизани се наоружавају ватреним оружјем (пушка, бомба, револвер, пушкомитраљез, митраљез, топ, бацач мина и разни експлозивни), са одговарајућом муницијом и хладним оружјем и оруђима (бајонет, боксер, кљешта, маказе, кључеви за одвртање шрафова, тестера, секира); запаљивим Материјалом (бензин, нафта и др. флашама). Све то треба брижљиво прикупљати и употребљавати за борбу и саботажу.

Из којих се извора партизани снабдевају оружјем и муницијом.

Све се то налази у рукама непријатеља. Од њега се мора отети. Уколико се одреди повећавају, питање набавке оружја и муниције постаје једним од најважнијих задатака. Особито је важно питање муниције. Она се брзо троши а не производи се. Стога је њено набављање и *штедња* жићотно питање. Не сме се на то мислити тек кад муниција нестане, због чега „долази до жалосних последица у поединим одредима". Морају се и акције организовати у циљу набавке муниције. Стога водити рачуна о свакој метку. Ни један метак не сме да оде улудо.

Осим тога, треба прикупљати оружје, муницију и експлозив који су сакривени у народу. Крајње је време да се све то стави у борбу против непријатеља. „Пушка која не пуца против непријатеља — пуца против нас".

Најзад, треба организовати радионице за прављење оружја, муниције, експлозива. Пронаћи за то потребне стручњаке, Наше партизанске бомбе доказују да је то могуће.

Део наоружања се набавља из војних магацина успоставом веза са војском.

Свако од наведених оружја има своју одређену убојност која се мора упознати, да би се искористила до краја, задајући непријатељу што жешће ударце.

Део III

ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА — ДУЖНОСТИ И ПРАВА — ВОЈНА И ПОЛИТИЧКА НАОБРАЗБА ПАРТИЗАНА

1) Организациона структура:

Организациона структура прилапођена је задацима и тактици партизан. одреда. Партизанске јединице су мале и лако покретљиве. На саветовању Врх. штаба с претставницима главних штабова изграђена је следећа орг. структура:

1) „... Основна тактичка јединица одреда је чета од људи, који се деле у водове и десетине. Већа тактичка јединица је батаљон, који се састоји од 2–4 чете. Већа такт. јединица од батаљона је одред у кбји улази 3—4 батаљона. Према употреби може се створити и група одреда... са својим посебним штабом, коме су потчињени сви штабови одреда а он главном штабу. Као што се види структура је следећа: чета подељена на водове и десетине, батаљон, одред, група одреда”.

Под условима кад је непријатељ јак на мањим теренима у четама може бити и мањи број људи — око 50.

2) „*Штабови*: Штаб одреда — састоји се од команданта и заменика, политкомесара и заменика. Они су руководство одреда који за свој рад одговара главном штабу. Уз њега се налази лекар, вод за везу, интендант са потребним бројем курира.

Штаб батаљона: Командант и заменик, политкомесар и заменик, то је руководство које одговара штабу одреда. Затим интендант, помоћно особље и потребан број курира.

Штаб чете: Командир и заменик, политкомесар и заменик те потребан број курира. У свакој чети потребан је комесар за исхрану, четни екном, који се брине о читавом четном добру сем оружја о коме води бригу командир чете”.

„Штаб мора бити срце, центар Вредбодаваца за војску, и јединице”.

На челу свих одреда стоји Врховни штаб Народно-ослободилачке партизанске и добровољачке војске Југославије, коме су потчињени сви главни штабови појединих покрајина Југославије.

2) Војно и политичко руководство:

1) Наши партизански одреди јесу права народна војска која штити интересе народа а не његових издајника, гули-Кожа и пљачкаша. Зато су они и уређени на демократски начин: у њима се најцелисходније уједињује гвоздена војничка дисциплина с демократским правима бораца. За време акције и борбе мРају се безусловно извршавати на Ређења старешине. После свршене акције сви борци имају право и дужност да критикују, да утичу на исправљање евентуалних грешака као и на читав живот и рад у јединици, а под извесним⁷ условима да бирају старешине.

2) „Однос командира и политкомесара: они, са заменицима, чине руководство чете. Заједнички доносе одлуке.

⁷ Зборник том I, књ. 6

Кад се одлуке донесу, командир, као »ојно-стручно лице, спроводи их у дело, а полит-комесар одреда дужан је већи део свога времена да посвети обилажењу батаљона и чета, да на лиду места конкретно помогне полит-комесарима. Потребно је да се времена на време држе саветовања политкомесара на којима ће се претрести искуство о раду по четама".

„Потребно је као правило увести саветовање команданата батаљона са штабом одреда, те командира чете са штабом батаљона. Таква саветовања особито су важна пред сваку крупну операцију".

3) „Улога политкомесара је огромна у одреду; он је тај који се брине о дисциплини, моралу и политичком и васпитном раду. Он се не сме губити у ситницама око исхране и дељењу цигарета, али мора надзирати рад комесара за исхрану као и четног економа. Дужност му је да упозна! Политичко лице сваког човека у чети и да живо осећа расположење људства. Треба својим примером а не само говором¹, да предњачи свима у напору и лишавању, смелости и пожртвованости".

4) „Како војне командире тамо и политкомесаре ваља издизати из саме партизанске масе. Нека нико не мисли да ће му их штаб печене послати".-

5) Везе: „Што бржа и сигурнија веза између чета, батаљона и штаба одреда као и између штабова одреда и главног штаба, је неопходан услов за конкретно руковођење операцијама које добијају све шири карактер. Стога је потребно организовати добру курирску службу. За курире бирати људе смеле, промућурне, који ће умети да се пробију кроз непријатељске редове и који ће бити кадри да умру а да не издају".

3) Војна и политичка наобразба:

а) Војна обука:

Вођење партизанског рата јесте војна вештина. Она се постиже упорним радом и борбом и озбиљним изучавањем и примењивањем те вештине. Војна обука се састоји из теориске, примењене и практичне обуке.

Теориска обука упознаје борце са јоштим правилима вођења рата, са основима партизанске тактике (начина вођења рата): бусија, препад, ноћна борба, улична борба итд.; са условима борбе, наоружањем, дејством оружја, узajамно дејство и примена итд., о правилима напредовања и повлачења, обезбеђења, маскирања.

Практична и примењена обука јобухвата обуку бораца у руковању оружјем, постројавању, кретању, практичноМ извођењу организованог отступања и повлачења, заузимању и прављењу заклона, заузимању бусије, гађању, одржавању везе итд.

Обука бораца: „... Обавезно је да сваки партизан научи руковање пушком, бомбом и камом, осим тога научити сваког партизана основима из партизан. начина ратовања као што су бусија (обична и дубинска), уличне борбе, ноћни препади итд.“

Један од најважнијих задатака војних руководилаца јесте да упознају борце са војним вештинама. Обуку вршити: појединачно, групно, по десетинама и ^четама. Наше акционе групе и јединице су мале, а самоиницијатива игра одлучну улогу. Стога треба обучити сваког борца тако да се може сналазити у свакој, па и назложенијрј ситуацији.

Поред наведеног — познавање и рукОвање оружјем — научити борце особито још у следећем¹:

1) — да заузимају такав положај и заклон у борби, да имају преглед дела бојишта, кретање непријатеља и потпуно користе своје оружје;

2) — да ометају бојиште, уочавају циљеве и одређују отстојање;

3) — да отварају н користе разне видове ватре (јединачне, плотунске, брзе паљбе Итд.);

4) — да ее постројавају и правилно развијају за борбу и у борби;

5) — да ее правилно крећу у зони дејства непријатељске ватре (далеке, средње и блиске): трчање, скокови, пузање, котрљање итд.;

¹ 6) — да ее утврђују и користе као „заклбн од метка“: сваку избочину, груду, камен, дебело дрво, јаругу, зид итд. или ашовчићем, да копањем земље етворе заклон; као „заклон од ока“ за неприметно кретање: кукуруз, жито, траву, цбуње, шуму итд.; да утврђују аутоматска оружја која непријатељ тежи прва да уништи. Користити цакове песка као бпште и најпогодније средство за утврлђивање за све случајеве; ! : • Т !

7) — да извиђају положај и снагу непријатеља — што омогућује сигуран успех у нападу и борбц;

8) — да знају одржавати везе између јединица у борби и ван ње, између бораца у борби и са штабовима; сваки борац мора одржавати везу са својим -суседом, да преноси Наређења свог суседа итд. како би се на време и јединственб предузимале све мере и противмере;

9) — како изводити и одбијати јуриш: јуриш изводити бомбама, револвером и камом. Бомбе изазову панику код непријатеља. Он губи главу и то треба брзо искористити за енергични јуриш. Изводити га увек концентрацијом већих снага, по могућности Комбинован обичним нападима. Треба добро уочити непријатеља, изабрати што краћи пут, и под заштитом ватре из аутоматског оружја извршити напад.

Одбијање јуриша у партизанском ратовању долази ређе у обзир. Најчешће је код евентуалних покушаја опкољеног непријатеља да се пробије: одбијати их бомбама и револверима, ако се непријатељ јако приближио и одговорити контранападом;

10) — како гонити непријатеља: најважније је одржавати добру и сталну везу са командом и између самих бораца. Не дозволити разбијање наших снага већ гонити непријатеља организовано, развијањем у стрелце. Прва, главна група гони непријатеља, њен један део прикупља заробљенике и предаје их другој групи, која их чува и скупља остали плен;

11) — правилно отступати и извлачити се из борбе. Мора се радити организовано. Строј се не сме кварити. У зони дејства непријатељске ватре користити све заклоне за повлачење. Ватром аутоматског оружја, а ако га нема, делом јединице штитити повлачење; кад се први део побукао, он отвори ватру и штити повлачење другог дела. Увек изабрати што краћи пут да би се за што краће време и са што мање жртава извршило повлачење;

12) — обучити борце у курирској служби: носити писма, наређења, извештаје у јединице, штабове итд.

13) — обука [у гађању] и штедњи муниције.

ОБУКА РУКОВОДЕЋЕГ КАДРА

„Будући да се наши одреди нагло повећавају, питање руководећег кадра поставља се врло оштро. Ми га немамо одакле узети осим из наших властитих одреда. Стога је неопходно потребно да се посвети пажња водницима и десетарима, да се усаврши њихово војно знање и да их се оспособљава да предузимају команду у четама“.

Војне руководиоце треба обучити:

1) У оцењивању ситуације, изради плана за акције и командовању. Важно је сналазити се и брзо реаговати на покрете непријатеља.

2) Поред наведеног у обуци бораца, обучити десетаре и роднике: о утврђивању десетине вода и чета, управљању ватром, употреби аутоматског оружја, о борби с разним родовима војске као пешадијом, коњицом; коришћење заклона од митраљеза, артиљерије, тенкова, авиона итд.

3) Обука десетине, вода, чете да се тако креће земљиштем да постигне циљ за што краће време и са што мање губитака, да се брзо развију у строј за борбу у свим правцима, да увек могу отворити ватру на сваку страну и да примене сваки вид за паљбе, да потпомажу ватром суседне јединице, да држе напред одређени правац кретања и мењају правац по наредно добијеним наређењима, користе све заклоне, граде нове итд.

4) Обука десетине, вода и чете у нападу, јуришу, гошењу, одбрани, одбијању јуриша, повлачењу и противнападу!

Особито је важно обучити сваког партизана још:

1) — Да правилно баца бомбу из свих ставова: стојећег, лежећег, клечећег и у кретању појединачно и заједнички. Вешто бацање ручних бомби је корисно за њихову употребу. Држати се начела: бацати бомбе правилно и благовремено, увек бити заклоњен, бити присебан, хладан и храбар.

2) — Да уме руковати са свим врстама експлозива и да врши све врсте саботаже и диверзије.

ПОЛИТИЧКО-ВАСПИТНИ РАД

„Посветити велику пажњу политичком васпитању људства. Не губити се у високоученим предавањима, неприступачним за масу партизана, већ тежиште поставити на ситна, свакодневна питања, да би се кроз њих сваки партизан васпитао да буде не само борац са пушком већ и агитатор. Треба у свакој чети образовати четне новине које ће бити одраз живота у чети. Потребно је организовати разоноду, као певање, и друге приредбе које морају бити таквог карактера да партизане бодре у њиховој борби“.

ДУЖНОСТИ И ПРАВА ПАРТИЗАНА

Ступање у партизанске одреде врши се добровољно. Полагањем заклетве на верност Народно-ослободилачкој борби „до потпуног уништења фашистичког освајача и свих

домаћих издајника". Поставши тако партизаноМ, Наступају за сваког обавезе: дисциплина, извршавање свих наређења старешина, вршење свих дужности и задатака. Не сме се опијати, не сме се без дозволе удаљавати из одреда итд. Истовремено стичу се права: на зборовима и састандима јединице утицати на уређење живота И рада у одреду, предлагати акције, бирати руководиоце ако се то врши, критиковати рад и грешке у својој јединици, и руководства, примати одећу, обућу, храну, материјалну помоћ за породицу ако је потребна итд.

Дизање и јачање дисциплине и морала у одредима је стално на дневном реду. Дисциплину је „потребно учврстити свакодневним васпитањем људства али и енергичним мерама према онима који је крше. Оне који злонамерно крше дисциплину искључивати из одреда, а у тежим случајевима стрељати. Неопходно је потребно указивати људству примером шта је партизанско другарство, а шта однос млађег према старијем'. Опште искуство из партизанских борби показало је да морал људства зависи од досадањих активности одреда. 'Чим нема активности и борби, људство тежи да се деМоралише, нарочито ако у одреду није довољно организован политичко-ћаспитни рад".

Стога стална и успешна акциона активност одреда и свестрани политички рад морћју да се развијају упоредо. Тада ће дисциплина и морал бораца бити чвршћи, а бојна спообност одреда највећа. Уз то, успешне акције дижу морал и борбеност народа читавс околине.

ЗАКЉУЧАК

Код нас у Срему већ се дуже време развија И шири оружана партизанска борба. Поред мНогих успеха у тој борби испољиле су се и многе слабости. Ова брошура има за циљ да укаже на проблеме и основе партизанске борбе и тактике и тако убрза уклањање постојећих слабости. Задаци пред којима стојимо су озбиљни, велики и тешки. Да би потукли Јокрутног и још увек јаког непријатеља, треба да створим'о још јаче партизанске одреде. Они ће то постати само ако борци и руководиоци буду спремни не сам'о да погину ако треба, већ и да буду способни да туку непријатеља са војним знањем и вештином', да буду мајстори партизанског рата. Кад наш узор, херојски црвеноармејци, постављају као главно питање изучавање оружја и војне вештине, то у још већој мери важи за нас, који смо тек шегрти у ратној вештини. Зато, другови партизани, на но-

сао! Сваки партизан треба да се труди — радом и учењем — да постане мајстор партизанског рата. Свако то може и свакоме је то дужност. Такмичимо се у томе: између себе као и по десетинама, водовима, четама и одредима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Јуни 1942 године

БР. 30

ПРОГЛАС ШТАБА ПОДУНАВСКОГ НОП ОДРЕДА НАРОДИМА СРЕМА ЗА СКЛАЊАЊЕ ЖЦТА ОД ОКУПАТОРА¹

НАРОДИМА СРЕМА!

Сремски народе! Срби, Хрвати, Немци, Мађари, Словаци и други.

Већ годину дана и више, како !наша земља стење у јарму и под чизмом фашистичког окупатора. Већ годину дана је како се врше зверства над нашим народом и убијају се најбољи синови нашег народа. Убијају се жене, старци и деца. Убија се невино становништво.

Већ годину дана је како се пљачка и односи из наше земље све што је окупатору до руке дошло, како се осиромашује и огољује наш народ.

Већ годину и више дана је како се из нашег равног, Срема, из нашег богатог Срема извлачи имовина и крваво стечена добра нашега Народа, а за кога? За највећег крвника и непријатеља нашег народа, за немачког фашистичког окупатора.

Али фашистима и то је мало, они хоће још, они хоће све дотле, док не осиромаше наш народ и док га не до-терају [да постане] голи и покорији роб. Хоће да са опљачканом имовином продуже свој злочиначки рат.

СЕЉАЦИ СРЕМА СВИХ НАРОДНОСТИ!

Сада је жетва. Фашистички окупатор хоће и овога пута Да пљачка твоју крваво стечену летину за своје злочи-

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 969. Документ је без датума, али је највероватније да је писан јула 1942 године.

Начке циљеве, за продужење разбојничког империјалистичког рата, за продужење свог господства, угњетавања и пљачке Над окупираним народима.

Ми не можемо гледати да фашисти мирно односе криво 'Стечену муку нашег народа, коју употребљавају да би Јтсхранили своју разбојничку војску, која је поробила наш народ — која води злочиначки рат против СССР-а заштитнице мира и свих поробљених народа.

Ми не можемо дозволити да фашистички окупатор пљачка и харачи по нашој земљи, а све у циљу да би одржао своју варварску владавину над нашим народом и да би наше ропство продужио у бесконачност. Данас цео народ зна шта је то фашистичка власт, осетио је на својој кожи. Нећемо више да подносимо терор фашистичког окупатора. Напоље с њим! Смрт окупатору!

Зато је Подунавски народно-ослободилачки партизански одред издао наређење свим својим јединицама и партизанима да пале и уништавају сва државна и петоколонашка жита која припадају искључиво окупатору.

Да онеспособљава косачице и вршалице, како би се успорила жетва и вршидба, да окупатор не би могао од народа покупити сву његову муку.

Зато се и вама друшви сељаци обраћамо, да саботирате жетву и вршидбу, да склањате жита што је више могуће, и да уништавате оно што не можете склонити, јер ће фашистички разбојници све опљачкати, оголити наш народ и оставити га да гладује, а са пљачкањем продужити свој злочиначки рат.

Фашистичким зликовцима чаоови су одбројани и ни сва пљачка ни разбојништво неће им помоћи.

Зато ни зрна жита за фашистичког окупатора и његову војску. Уништавајте и палите све оно што припада окупатору и његовим слугама!

Напоље с окупатором!

Смрт окупатору!

Напоље с фашистичким гадовима!

Нека живи Народно-ослободилачка борба!

Нека живи јединство народа Срема!

Нека живе наши херојски партизани!

Слобода нашем напаћеном народу!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ШТАБ ПОДУНАВСКОГ НАРОДНО-
ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА

БР. 31

ИЗВЕШТАЈ КОМЕСАРА НОП ОДРЕДА ЗА СРЕМ ОД 8
ЈУЛА 1942 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА
СРБИЈУ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОМ РАДУ НА ТЕРЕНУ¹

Драги другови,

Ја сам вам се досад јавио више пута. Из ваших писама која сам примио пре неки даи, као и из о'ног јуче, не видим да ли сте примили та писма и материјале које сам слао или нисте. Послао сам из бр², мислим, два писма и неке материјале из Подунавског, и два писма и неке материјале из Фрушкогорског. Јавите да ли сте то примили или не. Ни сада нећу моћи све да вам Нишем³ што бих желео и имао да јавим. Овде по четатама има толико много посла и разноврсних питања, да је потребан читав кадар способних друшва да би могло све на време и правилно да се реши. И то не самр унутарњих питања, која су такође бројна и тешка јер се ради о људима са којима се мора много тактизитрати и припремати терен за правилно решење. Данас се ради и о решавању низа питања која поставља сам народ пред нас као оружану народну снагу и власт у зачетку. Наши народно-кзслободилачки одбори који ничу по селима нису још у стању да самостално решавају сва многобројна питања која се данас постављају пред њих. Сваког дана долазе како претставници тих одбора тако и други сељаци и сеоска сиротиња и радници који траже помоћ и савет за решавање тих њихових Животних питања. Јуче су из Сус[ека] били радници а данас смо позвали газде да уредимо питање жетве и величину и облик плаћања радницима. То су данас врло осетљива питања, а и једни и други спремни су да примају наше савете јер осећају да смо ми сила која може да та питања решава.

Прошле недеље био сам са групом другова у с. Виз.³ Прошли смо пре тога кроз Ђ.⁴ Певали смо наше песме. Цело село је изишло из кућа и поздрављало нас подигнутих песница када смо пролазили, певали и поздрављали их. У В.⁵ слегло се цело село — људи, жене и мала деца, једном. речи скоро све што није било спречено неким разлозима дошло је на митинг. Најпре смо отпевали две песме, па је један партизан отворио митинг и дао мени реч. Говорио

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС.

² Село Чортановци

³ Село Визић

⁴ Село Ђипша

⁵ Визић

сам о нашој борби и циљевима, о нашим задацима као партизана и њиховим у позадини, о улози СССР и победа Ц. армије, о улози наше Партије и жртвама које је дала у борби, 10 савезницима и скорој победи над Непријатељем иако нас чекају још тешке борбе и жртве за које морамо да будемо спремни. Маса је често прекидала говор поклицима СССР-у, Ц. армији, другу Стаљину, партизанима, прихватајући и остале наше пароле. "После тога су сеоски малишани певали наше песме које се сада свакодневно чују по овом селу и најзад смо заједно са читавим народом певали „Устај, сељо, устај, роде..." У село смо ишли специјално ради збора који је, као што видите, потпуно успео и био велика радост и за нас и за сељаке.

Немам времена да пишем о многим другим интересантним стварима и догађајима. Курир мора убрзо да крене и пишем даље само што је најнужније.

1) У писму од јуче постављате ми толико задатака, да ја то нећу моћи све да стигнем да уредим¹, "бар 'не таш брзо. Једва стижем да пажљивије прочитам материјале и писма које примам од вас.

2) Ђаћину⁶ критику примам јер је правилна и на месту. Да смо пажљивије упоредили наше документе после пријема Гоље⁷ морали би и самИ уочити своје грешке. Мислим да би Ђаћи требало упутити онај главни Документ који сам донео из Босне и рећи Му да су га написали делегати који су се вратили са саветовања⁸ (Брка⁹ и још један) и да су говорили да су то самИ изводи из реферата д[д.¹⁰ Тита и Марка. Што се тиче главних узрока најгих слабости, Ђаћа је и ту у праву, али напомињеМ следеће. Слабост јесте у томе, али наша је несрећа била, а делом јесте и сада, што су и наше парт. организације слабе и пате од ових рних слабости од којих и наши одреди. Партијци Нису предњачили, већ били често и носиоци панике и сл. Данас је већ учињен корак напред и у парт.Орг. и одредима. Стекло се искуства, парт.брг. су очишћене и активизиране а то је утицало и на активизацију одреда. Стога је сасвим правилно, а што смо ми заборавили у Поукама, да се мора полазити од учвршћивања и активизирања парт.орг. у одредима.

• Централни комитет КПЈ

⁷ Односи се на „Пролетер“, орган Централног комитета КПЈ.

⁸ Односи се на партиско саветовање Покрајинског комитета за Босну и Херцеговину, коме је присуствовао и Станко Пауновић-Вељко.

⁹ Редакцији није познато на кога се односи.

¹⁰ Другова

3) За Тозу¹¹ сам већ јавио да је њему порука однесена тек пре неки дан. То је због тога јер онај који је донео његово писмо није знао шта носи. Кад је требао да носи назад уплашио се и није хтео да носи. Чим дође упутићу, га тамо. Ако је његов долазак и у вези са решавањем питања нашег даљег рада и у С.¹² сматраМ да би требало у вези с тим и ја да дођеМ.

4) О другу из МК из Б.¹³ ја саМ већ јавио раније и да саМ га запослио.

5) О везама водићу рачуна, али док саМ на терену у одредима нећу мнопо моћи да учиним. За који дан доћи ће овде онај трећи из ОО¹⁴ (Струја)¹⁵ из Пут.аинаца], па ћу с њим уредити колико је могуће.

6) Стева¹⁶ је уведен у посао око [об.равештајне] сл.[ужбе] Поверићу му и проверавање проблематичних. О свему у, вези с тим водиће се добро рачуна. О доктору који ће муди проверићу и јавити како смо уредили. Пре неки дан сам послао писмо из Босне из којег ћете видети да се заиста радило о нашим друговима.

7) Прилажем Пајино¹⁷ писмо и два извештаја из Под.¹⁸ да се упознате с Најновијим догађајима о акцијама. Овде у 2 ч задржавамо се мало дуже због стања овде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

8-УП-42 г.

С другарским поздраом ваш

Вељко¹⁹

¹¹ Светозар Марковић-Тоза, народни херој

¹² Срем

¹³ Београд

¹⁴ Окружни Народноослободилачки одбор за Срем

¹⁵ Славко Пушић

¹⁶ Јосип Хрнчевић, обавештајни официр Штаба НОП одреда за Срем

¹⁷ Слободан Бајић-Паја, народни херој. Редакција не располаже поменутиим писмом.

¹⁸ Подунавски НОП одред. Редакција не располаже поменутиим извештајима.

¹⁹ Станко Пауновић-Вељко, народни херој

УПУТСТВО ОК КПЈ ЗА СРЕМ ОД 8 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ПОДУНАВСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА АГИТАЦИОНО-ПРОПАГАНДНИ РАД НА ТЕРЕУ¹

ШТАБУ ПОДУНАВСКОГ НОП ОДРЕДА

Положај

Драги другови, за последњу групу другова за коју нисте до сада примили шаљемо ове карактеристике:

1) Јова-,„Црни", члан Партије, који нема никаквих услова да то даље буде и кога одмах саслушајте и искључите.

2) Ратомир-,„Росин", бив. члан СК (месец дана био члан), искључен због лажног обавештавања, слабог рада и др. Он је и увео горњег у Партију.

Ова двојица су интелектуални и стварни кривци да се у групи од 41 борца који су већ хтели да иду у одред дави недисциплина, дезертерство. Они су говорили: нећеМо да идемо у Ф. Гору, створићемо одред ту да брани наше Домове итд., унели колебање код људи (2 пута) а сами јпошли у одред. Штета њиховог злочиначког рада се и данас осећа: неповерење према Партији и њениМ руководиоцима. Нарочито се одликовао Ратомир, под чијиМ је јаким утицајем и Јова. Саслушајте их по овоме и нека иМ се одмери казна по прописима одреда.

3) Мирослав-,„Кокан", 4) Нега-,„Ооца", 5) Немања-,„Цамбас", 6) Небојша-,„Сења", 7) Миливој-,„Чаца", 8) Светислав-,„Срђа", 9) Љуба-,„Мргуд", 10) Драгомир-,„Мањгран", 11) Срета-,„Ђука", 12) Ратомир-,„Тиндир" и 13) Ђура-,„Прпић".

Сељаци, средњаци и спромашни, који су одбили да иду на рад у Немачку. О овим' људима немамо довољан греглед, јер су из села где немамо парт. јединице, али обзиром да поред роварења РатомИра и Јове нису одустали од жеље да се боре.

Према горњем треба испитати случај прве двојице и доставити нам на одлуку; уколико се не би у потпуности доказали наводи јединице која нам их шаље, то ћемо ми са овом јединицом донети коначну одлуку.

Тражених 0.5 лит. киселине и шалитре чим примимо послаћемо. Ми смо вам једанпут слали пре један и по месец, али нам до данас нисте пријем потврдили. Ако ово требате за саботажу, добро би било да нас упознате са на-

¹ Оригинал се налази у архиви ПК СКС за Војводину.

чином употребе, како би могли на више страна користити. Јавите накнадно.

Са групом која је тамо последња дошла налази се другарица Хрватица.² Она је добра, дисциплинована и способна другарица. Могли би је употребити за политички рад у срезу и у одреду.

Од II чете примили смо извештај о стању — броју људи и оружја. Ово није згодно. Стога нам можете слати своје извештаје само кад наступе промене. Кад јављате, јављајте само разлике, опадање или растење. Могли би за чете узети као основ број 50. Кад јављате да није потпун број, јавите еамо број који недостаје до 50, а кад има Премо 50, јављајте само број који прелази. На тај начин избећићемо да може извештај пасти у руке непријатеља И да нам зна наше стање. За стање наоружања на исти начин можете јављати. О овоме упознајте све чете, а чете мбгу вама ове извештаје слати, а ви нама за све чете, укупно.

За акцију која је изведена 24 VI ништа не јављате по чему је створен добар утисак код радника и где се то десило.³ Ако је тамо одржан састанак, конференција и сл. требало је то назначити. Ништа нема у извештајима да се наши материјали деле код акција. То је велика штета. Видите да виша руководства поклањају исту пажњу политичким акцијама.

За акцију 30 VI ништа не јављате где ее и како извела.⁴ Ова II чета јавља да је учествовала и да није било добре организације, а ви наМ ништа не јављате. Одакле ми Уожемо користити материјале о акцијама ако од наших јединица не добијамо извештај. О свему што се тамо дешава, ради итд. треба да нас политичко руководство стално обавештава. О случају успеле акције код Буковца, а ова се акција сигурно извела 30 VI како се овде спомиње, али Није, другови, правилно да ми погађам^о. У нашим публи-

¹ Бобинац Ивка. Као члан КПЈ радила је на терену у Земунском срезу.

³ Акцију је извела Трећа чета (Каменичка) Подунавског НОП одреда на каменолом-у селу Парагову. Заробила 10 „културбундоваца“-стражара и запленила 10 пушака, исекла жице за вучу вагона и порушила стубове.

⁴ Акцију су извели делови Подунавског НОП одреда, јачине 50 бораца, на домобране из Петроварадина који су били на гађању у селу Букозцу. Погинула су 3, рањено је 7 и заробљено 50 домобрана. Заплењено је 57 пушака и већа количина муниције. На страни партизана није било губитака. Касније, 21 августа, изведена је друга акција на усташе из села Буковца, која није успела; на страни партизана рањена су 2 друга. Идући дан акција је поновљена, усташе у разбијене и село ослобођено. На нашој страни није било губитака, док је непријатељ имао 4 рањена.

кацијама не смео измишљати извештаје. Оно што чујемо од народа, често је погрешно, преувеличано или умањено, никад немамо праве слике. "Сада смо могли искористити у нашој штампи, а овако кад не добијамо, изгубиће у актуелности, јер се догађаји нижу, развијају. После сваке успешне акције ваших јединица, шаљите нам одмах извештаје, као и у другим хитним случајевима. Стално треба да имамо читаву слику живота и рада ваших одредских јединица. Одмах јавите како за ову акцију, тако и за све остале, поред онога што Штаб шаље за свој виши Штаб. О томе треба политиком да строго води рачуна. Не сме се, другови, десити да чекамб на те извештаје. Зато шаљите одмах, нај- (подробније, са војне и политичке стране. Не смета како ће то изгледати. Ми ћемо употребити тај материјал, зато су **нам** потребни верни прикази свега што нам шаљете.

Ни једна прилика за Политичке акције не треба да се пропусти. Сва где долазите у додир са народом, треба га обавештавати и повезивати са нашим материјалима. Много је досада у томе пропуштено. Нигде ни речи о томе не јављате. Наши прогласи где су растурени, како су на Ишли на одјек иди. А све је ово важно и за вјештачко развијање наших акција. Успеси наших борби везани су и са нашим политичким радом.

Очекујемо да ћете нас о свему известити и убудуће да ћете осигурати стално обавештавање. Скрећемо вам пажњу на жалбу II чете у погледу, људи за снабдевање и на случај што није у акцији од 30 VI учињен распоред и одређени задаци. Не би било згодно да је дошло због љових пропуста до међусобног пушкарања. Ви треба да извидите у чему су њихове жалбе и да ствар уредите, камо се ме би ове појаве понављале. Сваку акцију треба брижљиво припремати. Није довољно акцију одредити, а **НЕ** осигурати њен успех.

Надамо се да ће успеси постигнути код Буковца унети још више полета за нове, још веће успехе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

8 јула 1942 г.

С другарским поздравом
ОК КПЈ ЗА СРЕМ

БР. 23

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА СА КОНФЕРЕНЦИЈЕ ПОКРАЈИНСКОГ ПОВЕРЕНИШТВА ЗА БАНАТ ОД 12 ЈУЛА 1942 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КПЈ¹

2

•••

II ОКУПАТОР И ЊЕГОВЕ СЛУГЕ

1) Економска политика. Окупатор је узео директно и у потпуности привреду у своје руке. На централ. и преко „Задруга“ организује пљачку широких народних маса (потр., набављ. млек., пол'опр.) поред отворене насилне пљачке. Обавезно је све сељачке производе продавати тим „Задругама“ по минималним ценама. Огорчење маса због те пљачке расте. Маса свих народности па и самих немачких јер „војђе“(!) имају првенство у крађама од пљачке. Потврђују се речи нашег великог Стаљина да код оног који убија, силује, пљачка... морал пада. У Бан.[ату] окупатор улази и у ту етапу деморализације.

Иначе ова година ће углавном подбацити у жетвеном доприносу. Јесен је била кишовита, недостатак радне снаге, доплаве и др. Примећује се у „планској“ пољопр. да окупатору недостају индустријске биљке (сунцокр. лан, конопља, крбмбир) за вођење рата па их зато форсира.

2) Снаге окупатора у Бан.[ату].

а) Окупат. има још увек довољно војске у Бан. Ту се налази како војска из Рајха тако и остаци од око 15.000 мобилисаних Немаца из Бан. Мобилисани су сви од 17—55 г. стар. Сада се говори о мобилизацији и свих оних који су били ослобођени и проширењу о'д 16—60 год. стар. С друге стране, примећује се њихово масовно упућивање На Ист. фронт и Србију, чиме се растерећује Бан.[ат] и може се очекивати пад „морала“ полиције — „црних кошуља“ а дизање морала народа у Бан.[ату].

б) Полиција од униформисаних „црних кошуља“, партиска полиција, умногоме црпи „снагу“ и „морал“ ослањајући се на војску. Поред Немаца има и нешто Мађара као стражара у полицији. Од старе југосл. полиције скоро искључиво су задржани само агенти.

После напада фаш. хорди на СССР почела је права хајка на наше другове, и све остале а'нтифаш.[истички]

¹ Препис оригинала, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 3249.

² Текст изостављен јер се односи на партиски рад.

расположене. Тако процењујемо да је кроз затворе Бан. прошло између 3—5.000 људи, жена и деце (стараца и старица). Да је од тога стрељано — обешено око 1.000. Не знам'о [колико], али знамо поуздано да је један де'о одведен у конц. логоре у Немачку. Ове цифре, поред компликоване борбе у Бан.[ату], мнош-нац.[ио'нални] терен, масовна конф.[искација] у лицу „Шваба" и можда, што је најважније, што је Партија (Бан.[ата] и Војв.[одине] преценила дужину трајања рата — увелико објашњава зашто је парт. орг. сада тако слаба. Нама су живу снагу, и то скоро цео руководећи део те снаге, уништили. Методе полиције су биле разноврсне. Највише су „успели" преко издајника, масовним хапшењима и шпијунима (у виду сељака, избеглица, „послат од друге орган.[изациз'е]")!

СМРТ ФАШ[ИЗМУ] — СЛОБ[ОДА] НАРОДУ!

12 јула 1942 г.

С ком. поздр.
ППК за Б.з

БР. 34

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА СРЕСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЗЕМУН ОД 16 ЈУЛА 1942 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О УПУЋИВАЊУ БОРАЦА У НОП ОДРЕДЕ НА ФРУШКОЈ ГОРИ¹

16. VII. 1942 г.

ПК КПЈ ЗА СРБИЈУ

2 Драги другови,

До сада смо у Фрушкогорске одреде послали око 80 бораца, међу њима 10 добрих партијаца и 6 кандидата. Предлажемо да се они групишу у једну „Земунску, чету" и замолимо ваша упутства за њено евентуално деловање на нашој територији.³ Ми бисмо послали све податке о условима деловања, скицу терена и политичке прилике у срезу,

³ Покрајинско Повереништво за Банат

¹ Препис оригинала, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 1789.

² Изостављени део текста односи се на партиски рад на терену.

³ На тражење СК КПЈ за Земун послата једна чета из Фрушкогорског одреда која је деловала на терену Земунског среза. Комесар те чете био је Милан Узелац-Шуле.

а све у вези са ранијим директивама ПК о стварању одреда на нашој територији.

Акције. У току задње две недеље извршене акције у ИК⁴ прилажемо на засебном списку,⁵ а других акција имали смо следеће:

Писање парола масном фарбом и кредом имамо гот«зво сваког дана. Пресечена су два кајиша погонска на батеријама који су на кеју избацивали шљунак за аеродром. Теме је обустављен рад за неколико дана, док нису набавили отсечену парчад за кајиш (то је специјални гумени кајиш). На аеродрому је пресечен подземни телефонски кабл за радио станицу. Три дана је прошло док су открили место кvara.

с. к.⁶

БР. 35

ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 2 АВГУСТА 1942 ГОД. КОМЕСАРУ ПОДУНАВСКОГ НОП ОДРЕДА О АКТИВНОСТИ И ГРЕШКАМА ОДРЕДА¹

Драги друже,²

Поводом твојих извештаја јављамо ти следеће:

1) Самим тим што си ти и зам. политкома у Штабу, сматрамо да друг Велики³ може бити секретар у штапској парт. јединици. На тај начин мбћи ћеш се још више осветити раду у Партији и оживети читав политички рад у одредима.

2) Карактеристике нових партизана тражили смо од СК, те се надамо да ће СК-а теби непосредно послати. **На**стој да се у Одред не увуку туђи, непријатељски елементи. За сваког партизана треба да Штаб добије карактеристику јединице која га у Одред упућује. Бежање из Одредa може нанети велике штете, те и оно треба онемогућити.

⁴ Икарус — фабрика авиона у Земуну

⁵ Редакција не располаже поменутим списком. У њему су, према исказима учесника, назначене машине које су онеспособљене у овој акцији.

⁶ Срески комитет КПЈ за Земун

¹ Оригинал се налази у архиви Покрајинског комитета СКС за Војводину.

² Јован Бељански-Јлала, комесар Подунавског НОП одреда

³ Дамјан Петковић, заменик команданта Подунавског НОП Одредa

3) Нас интересује случај акције код Буковца и код пребацивања Одр^еД^а на терен Фрушкогорског одреда. Видимо да у првом случају није било плана, није се знало за лево и десно крило, правац напада итд. У другом случају, код пребацивања, читаве снаге су вођене без обезбеђења са претходницама итд. Штаб би требало после сваког случаја — акције да изврши темељну анализу, и да се осврне на то критиком и самокритиком. "Само пребацивање изгледа да је извршено под утицајем нетачног обавештења о „великим“ снагама које је непријатељ „спремно“. Овај „случај“ говори колико се *одрезно* морају примати оваква обавештења.

4) Друг Вељко⁴ надамо се да се већ налази у вашем КХДреду. Ако је он већ тамо или чим дође, нека обави са нама емо нажитније послове и нека се одмах упути садањим каналом Д^о на с^а.

5) Из легитимација које си нам послао, видимо да је С. Миодраговић путовао по Банату. Није ли он можда из Баната? Ако је, може бити, фирми Новац⁵ или симпатизер, тражите од кега да вам напише за нас обавештење о Банату, стању и људима које зна.

6) Кад шапете легитимације, јавите за сваку може ли се *легално* ушгребити.

7) Код акције на Лађевићевом салашу, чујемо да је било опијања, па и сами руководиоци да су оставили лош утисак. Јави нам овај случај, уколико је то тачно.

8) Група друга Јоцике⁶ чујем да је активна. Она се ојачала, бројво и оружјем. Ликвидирала је возаре и још 3 издајника. Палила је доста жита петомолонаша у Инђији и др.

9) У село 4,⁷ на м^есто машина Срба, доведена је [петоколонашка] машина из Бешке, коју чува 20 домобрана. Срби се жале да иеће мбћи скривати жито ради тога што је машина петоколонаша. Боље би било да су саботирали швапске, а не српске машине. Таква је и директива, овако се ишло лишјом мањег отпора, што нам *може* нанети штете. Сем тога, кулаци су на време оврли, а мали, ситни сељаци највише су саботажом на српским машинама погођени.

⁴ Станко Лауновић-Вељко, народни херој

⁵ Члан КП

⁶ Душко Дароњски, заменик командира чете Подунавског НОП одреда

⁷ Чорташвици

10) У селу 9⁸ месни људи су онеспособили 1 српску, [машину], док су оставили 8 хрватских, што је лоше примљено. Тамо је из заседе убијен издајник Тишма.⁹

11) Група са Џокејом¹⁰ није задовољила првих дана. Није показала веће активности. Не знамо да ли сад последњих дана није била активнија. Др}т „Шваба“¹¹ са његовом групом чујемо да је имао већег успеха код разоружавања у Крњешевцима и Шимановцима. Она треба да се већ кренула на стари терен. Код ових ваших група чујемо да има експлозива, али још нисмо чули да су га употребили. Свакако ће водити и о томе рачуна. Снаге које се налазе на терену у источном делу, вису имале губитака, док је непријатељ имао. Тако чујемо да су се код Сланкамена сукобили домобрани, између себе. Има 3 мртва и много рањених. Наши су на путу Н.К.—Ст. Паз.¹² напали на камион усташа. На њиховој страни било је доста рањених.

12) Радио на струју који смо тражили, требало би да нам чим пре пошаљете.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

2. VIII. 1942 г.

С другарскиМ поздравом,
Обрад¹³

П.С.

а) Све што шаљеш, шаљи: „за *Обрада*“.

б) Не знамо да ли је штаб предузимао кораке **око** набавки ствари за саботажу на пругаМа. Добро би било имати доста тога алата: кључева, справа за вађење шrafoва, ашова, пијука, лопата итд. И са већим снагама оштетити не само шине и онеспособљавати пругу, или онеспобити воз, него и рушењем читаве пруге — земље И тако онеспобити пругу за дуже време.

Поред овога требало би прибавити запаљИвИх ствари за магазине, нарочито жита, петоколонашких млиИвова. МРжда би требало овакву организацију поверити одшворно једној групи, способној за овакав рад.

Обрад

⁸ Голубинци

⁹ Илија Тишма из Голубинаца

¹⁰ Воја Живановић, заменик комесара чете Подунавског НОП сграда

¹¹ Драган Рајнпрехт, комесар чете Подунавског НОП одреда

¹² Нови Карловци — Стара Пазова

¹³ Аћим Груловић, политички секретар ОК КПЈ за Срем

БР. 23

ПИСМО ОК КПЈ ЗА СРЕМ СЕКРЕТАРУ СК КПЈ ЗА СРЕМ-
СКОКАРЛОВАЧКИ СРЕЗ ОД 6 АВГУСТА 1942 ГОД. О ИЗ-
ДАВАЊУ ЛЕТАКА И АКТИВНОСТИ НЕПРИЈАТЕЉА НА
ОВОМ ТЕРЕУ¹

Драги друже,² пре месец и више дана упозорш смо Штаб Под.[унавског] одреда, да се у Крушедол навраћа један издајник иоји служи Дражи Михаиловићу за везу. Исти Издајник има своју кућу и даје кључеве нашим партизанима. Овога издајника треба ухватити, саслушати и ликвидирати. — Скоро у исто време јавили смо да окупаторске новине „Донауцајтунг“ носи њихов ауто из Земла за Петроварадин сваке вечери после 10,30 интернационалним друмбм. Треба ово извидити и уколимо није урађено, урадити наКнадно: шофера ухватити или ликвидирати, а дуто уништити.

Ту скоро чујеМо да у 5³ има око 70 пушака које власти желе поделити народу за борбу против наших снага. ДруИови Из тога места, уз помоћ неких људи, сматрају да се 'до овога оружја Може лако доћи. ИспИтадте ово и подумите потребне Мере, (строго чувајући да не дође у уши непријат.[еља].

Летак који сте издали, добар је. Можете издавати летке Кад се за то укаже потреба. Код састава летака, нека ваМ Номогне неко од другога, колико ради бољег састава и исправног, писања, толико и ради састава парола. У овом летку ставили сте једну исту паролу два пута: „Напоље с окупатором“ и „Напоље с фашистичким гадовима“. Парола: „Нека живи Народно-ослободилачка борба“ и „Нека живи јединство народа Срема“ могла је гласити: „Нека живи Несаломљива и јединствена Народно-ослободилачка борба народа Срема!“ Парола: „Нека живе наши херојски партизани!“ могла је гласити: „Нека живе наши осДободиоци, јунаши партизани!“ Парола: „Слобода нашем напаћеном народу!“ садржана је у пароли: „Смрт фашизму — слобода народу“, па се стога и ова парола понавља.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

6 VIII 1942

С друг. поздравом
Обрад⁴

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ПК СКС за Бој-
вину.

² Душан Лазаревић, погинуо августа 1943 год. у Крчединској
планини кас секретар СК КПЈ за Сремскокарловачки срез.

* Сремски Карловци

* Аћим Груловић

БР. 23

ПРЕДЛОГ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА СКОЈ-А ЗА СРЕМ ОД 11 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА СРЕМ О ИЗВОЂЕЊУ ПОСЕБНИХ ОМЛАДИНСКИХ ВОЈНО-ПОЛИ- ТИЧКИХ АКЦИЈА¹

ШТАБУ НО ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА СРЕМ

Драги другови,

У вези са директивама нашег ОК КПЈ у Срему и вашим директивама о извођењу акција, сматрамо да нам је, дужност да вам поднесемо извесне предлоге.

Када су наши партизански одреди започели са оружаном борбом и акцијама, наша омладина се активно придружила тој борби под вођством, свога Савеза комунистичке омладине. Поред постојећих недостатака и слабости — недовољне иницијативе, самоиницијативе и др. — она је показала и примере самопрегора и пожртвовања. Наша омладина данас хоће да се бори и она је то у досадашњим борбама доказала. Али, иако се она у одредима налази у великом броју, њена снага, као целине, није се до данас довољно показала. Није довољно да наши млади партизани буду само добри војници, него треба да постану и добри руководиоци како војни тако и политички. Њима треба помоћи да се осамостаљују, да се у датим ситуацијама сналазе и да се развију у добре борце.

У вези са овим што смо горе изложили, предлагемо:

1. Да сви наши млади партизани у одредима, поред редовних акција које изводе чете, изводе и своје посебне *Омладинске* акције. Да једна акција буде омладинска потребно је да омладинци сами дају иницијативу, проналазе и предлажу објекте за напад, сами израде план који подносе штабу на одобрење, изврше све потребне припреме и најзад сами учествују у извођењу акције. У ту сврху млади партизани треба да стварају своје омладинске ударне групе, које ће се међусобно такмичити. У ударне групе треба да улазе и наше другарице младе партизанке. Омладинци и омладинске ударне групе треба да врше све врсте акција саботаже, разоружавања итд.

2. Поред војних акција млади партизани треба да изводе и своје омладинске политичке акције. На зборовима и митинзима које организују одреди или поједине чете,

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину.

ггоред осталих говорника треба да иступају и по један омладинад који ће говорити у име омладине и једна омладинка која ће шворити у име женске омладине. Сви омладински говорници треба да објашњавају улогу и значај омладине у данашњој Народно-Јослободилачкој борби. Поред ових зборова и митинга наши омладинци треба и сами да организују омладинске зборове, митинге и конференције по местима.

Кроз ове војне и политичке акције наши омладинци у одредима стећи ће искуство, развијаће им се иницијатива, подизаће им се борбени дух и морал. Ове омладинске акције имаће и широк и јак политички одјек међу омладином. Тим акцијама порасти ће углед нашим младим партизанима, они ће стећи популарност, симпатије и подршку најширих маса омладине одакле ће пристизати све нове, и нове снаге.

Драги другови, надамо се и очекујемо да ћете се сложити са овим нашим гфедлогом, и да ћете нашбј омладини у партизанским одредима указати свестрану помоћ око организовања омладинских акција.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

11-УШ-1942

ПримИте много другарских поздрава

ОК СКОЈ-а ЗА СРЕМ

БР. 31

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ФРУШКОГОРСКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 12 АВГУСТА 1942 ГОД. КОМАНДАМА ЧЕТА ЗА ПО-
БОЉШАЊЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ УНУТРАШЊЕГ РЕДА И
ФОРМИРАЊЕ БОЛНИЦЕ И ИНЖИЊЕРИСКОГ ВОДА¹**

**Ш Т А Б
ФРУШКОГОРСКОГ НОП ОДРЕДА**

Бр. 4.

12 августа 1942 г.

Положај.

Трајне вредности

Унутарњи ред, дужности по-
јединих водећих личности и «
општа организација у одре-
ду

ШТАБУ ЧЕТЕ

Према наређењу Штаба НОП одреда за Срем бр. 3
од 1 августа 1942 шдине,² наређујеМо следеће:

И д е о

1) Избор бивака. — Свака чета, као и остале јјединице
и установе овога одреда при избору бивака морају обра-
тити пажњу на следеће:

а) да бивак одговара тактичкиМ условима, тј. да је
На таквом месту где се може са свих страна нримити и
борба ако би нас непријатељ изненадио. — Да је место
заклоњено од осматрања непријатељског како са земље тако
И из ваздуха. Да је бивак довољно удаљен од предњих
обезбеђивачких делова тако, да уперена ватра на обезбе-
ђивачке делове не може уједно загорити и биваку-логору;

Б) да бивак одговара хигијенским условима, **Тј.** да је на
Извесном брежуљку, коси или валовитом земљишту које је
оцедито и на коме се не задржава вода, да у непосредној
близини нема неких баруштина или неки загађени део зе-
Мљишта. — Првенствено да бивак буде у шуми, да је за-
Клоњен са северне стране и да није изложен јаким ве-
тровима;

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви
ПК СКС за Војводину под бр. 167.

² Овај докуменат није нађен.

в) да бивак одговара економским условима: да има у непосредној близини дрва за огрев, да има траве, сламе или какве друге простирке како за људство тако и за стоку. Да је на правцу села и наших извора за снабдевање како сточне тако и људске хране, да има у непосредној близини воде за пиће људи и стоке као и за кување и умивање људи, прање веша итд.

2) У сваком биваку одредити место и ископати нужнике, место за бацање ђубрета и отпадака, место кухиња, прање судова, место вешернице, место за спавање људства, место где се врши клање стоке итд.

3) Ред у биваку: у сваком биваку постоје знаци који регулишу рад и ред и то:

а) устајање, доручак, знак збора за рад или занимање, ручак, по подне: збор, вечера и повечерје. Ови знаци одређиваће се према годишњем добу путем наредбе. — Знаке давати чујне или исте да саопштава четни дежурни на најподеснији начин.

4) Кухињу редовно одвајати од бивака људства, Јер кухиња је неборачки део а бивак борачки. — У свакој јединици мора постојати главни кувар који је одговоран: да се јела скува у довољној количини, да јело буде ва време готово, да буде укусно, да се све намирнице правилно искоришћу, подела хране да се врши правилно а нарочито стање расхода. — Сви судови, казани, порције итд. да буду примерно чисти.

Одредити потребно особље и сваком одредити своје дужности. Забранили да се код кухиње задржава непотребно људство а нарочито код кухиња забранили спавање свим сем куварског особља. — Забранили спремање и готовљење ма каквог јела другог сем оног што се спрема — кува за све другове. — Изузетак може да буде само по одобрењу старешина и савету лекара.

5) Дужности четног комесара јесу: Да се стара о набавци како људске тако и сточне хране и доношењу исте у чету. Његова је дужност да води бригу да увек има довољно животних намирница и за више дана те како не би чета остала без хране у случају блокаде Појединих села или постављањем заседа испред истих. —

Дужности четног економа: Да се стара о целом четном добру сем оружја о коме води бригу командир чете. Он је дужан да сав четни материјал као и поједине животне Намирнице правилно размешта, издаје и чува од евентуалног квара. —

б) Командири јединица у заједници са својим комесарима, економима, куварима као и осталим особљем предви-

деће за све случајеве како ће и где евакуисати — склонити четну кухињу као и све животне Намирнице и осталу опрему, како не би пала непријатељу у руке. —

7) Забрани свима непозваним лицима улазак у бивак као и остала одељења која се налазе у биваку и његовом саставу. Сва лица задржавати пред биваком и тражити одобрење од надлежних старешина за њихов улазак тј. од штаба чете.

8) Ради јаче безбедности у биваку људство да спава увек по борбеним групама, десетинама и водовима тако, да у случају узбуне свако одељење може најлакше изаћи и поести Положај за одбрану или кренути на положај ван бивака са својим старешином.

9) Забрањује се свако удаљавање из логора или појединих установа ван логора без претходног одобрења. Надлежан је четни штаб да одобрава излазак и удаљење појединих другова из логора а тако исто и улазак појединих лица у логор, а из осталих одредских установа надлежна лица.

10) Одвајање избеглица из војничког логора у посебне лошре; ово одвајање да изврше оне чете које још нису извршиле. — Командири чета у циљу одржавања реда као и исхране избеглица регулисаће рами на тај начин што ће одредити командира логора, комесаре итд. и с њим се споразумети о набавци хране и осталих потреба. — Настојати да се све избеглице којима не прети опасност поврате својим кућама, те како би олакшали исхрану и живот у биваку.

11) Обезбеђење бивака: Сваки бивак мора се обезбедити бивачком стражом, јачину страже одредиће командири чета по своје нахођењу а обзиром на ситуацију у појединим прилицима.

12) У сваком биваку одређивати дежурне бивака, чије ће дужности бити следеће: Да одржавају ред у биваку, да дају предвиђене знаке у одређено време, да се брину о правилној смени бивачне страже и о вршењу њихове дужности, да ни једно лице ненадлежно не сме ући у бивак без њиховог знања. — Да воде рачуна о евентуалној опасности и да дају знак за узбуну и извештавају четни штаб најхитније. — У случају наласка другова из виших штабова јављају се истима и дају потребна обавештења и о њиховом доласку извештавају четни штаб.

13) Промену бивака вршити у овим случајевима: Када се сазна да је исти откривен, када се загади или ако нарочита ситуација захтева његову промену, препречљиво је да се бивак чешће мења. —

П д е о

1) Командири чета и осталих јединица извршиће правилну поделу ћебади тако да свака десетина има подједнак број ћебади и да се друлови покривају.

Мале шаторе командири чета да поделе по десетинама и да се исти употребљавају за време непогода код оних делова који су на положају односно на дужности обезбеђења.

2) Командири чета образоваће перионице у најкраћем времену и о извршењу известити штаб. Настојати да се веш уредно пере, крпи, пришивају дугмета, а да би сваки друг могао добити свој веш треба исти маркирати, тј. четни економ направиће списак другова и редни број, дотичнога списка тушем написати на кошуљу и на гаћама.

3) Командири чета од другова који су по занимању обућари образоваће обућарску радионицу и настојати да се у њој обућа поправља а потребан материјал набављаће из четних средстава.

4) Командири чета који у својим четама имају стоку одредиће потребан број другова који ће исту чувати, хранити и правилно употребљавати за поједине 'радове. —• Где има више стоке одредити нарочитог командира коморе.

5) Командир I чете одредиће потребно особље вично пекарском занату за мешење и печење хлеба и настојаће да се у његовој пекари пече хлеб и за остале чете кад наступи потреба. У циљу што бољег реда и рада одредити једног друга као вођу пекарнице.

6) У одреду је образована пушкарница, ковачница у којој ће се вршити поправка за све чете. Свака чета која преда извесна оружја на поправку да тражи на иста потврду и стараће се сама да их по оправци узме.

7) Све јединице почев од 15 августа т.г. па убудуће изводиће војничку и политичку наставу практично и теорно. и то, командири чета и водници главни су наставници у војној обуци и зато ће еносити и одговорност у случају неуспеха. Обуку изводити по предвиђеним распоредима рада а време трајања одређиваће сами командири чета, са напоменом да иста у нормалним приликама и по лепом времену треба да траје најмање 4—5 часова дневно, све дотле док се људство не оспособи за вођење савремене борбе.

8) Командири чета разврстаће све другарице тако, да се зна које другарице спадају у борце, које су бблничарке а које су на некој другој унутарњој дужности, јер ни з'една другарица не сме бити без одређених дужности.

9) Обзиром да чете добијају стално нове другове, то се ставља у дужност штабовима чета да приступе одмах њиховом образовању како војном тако и политичком. — Нарочиту пажњу обратити из војне наставе за обуку у нишањењу, окидању итд. а потом с њима извршити и гађање са 2—3 метка.

Обучити све другове о начину употребе бомби и са по једном бомбом систем „Крагујевац“ и „Партизанком“ извршити гађање тако, што ће командири чета скупити све другове који нису вршили гађање и нису употребљавали бомбе у борби и пред њима бацити по 1 од означених бомби тако да сви јасно виде њену употребу. Ово вршити и са приношљеним друговима када се скупи већи број (10—15 другова).

10) Одлазак људства из појединих чета по хлебац или друге животне намирнице да буде увек под командом извесних старешина и то: од 10—15 људи да редовно води по 1 десетар, а више од овога броја по 1 водник. — При одласку и повратку увек се обезбедити са патролама претходницама, односно заштитницама као и са стране бочним извиђачима. Одлазак и повратак вршити у највећем реду без ларме и забранити пушење.

11) Извођење акција: Акције мањег обима изводиће поједине чете по нахођењу штаба чете, а за веће акције тражити одобрење и сагласност Штаба одреда, који ће сваку акцију расмотрити и одобрити а по потреби и изградити заједнички план са командирима чета те како би се иста што успешније извршила.

12) Командири чета појачаће обавештајну службу на својим четним рејонима, те како би увек знали шта се испред четних рејона догађа и о свакој појави и покрету непријатеља били благовремено извештени. Свака чета треба да има из сваког села према свом рејону по неколико озбиљних и поузданих повереника — другова нама наклоњених, који ће организовати у своме селу службу-јављања њима, а они што бржим и краћим путем четама односно у важнијим случајевима у одреду.

13) Одржавање тајности По јединицама: Да би поједине акције и ма какве радње војничке природе па и политичке остале у тајности и да их не би са знала лица која не треба да за њих знају, командири чета, политички комесари као и њихови заменици настојаће да се све радње важније природе припремају у највећој тајности и да за њих знају што мање личности. Важније акције када се припремају за њих не сме знати нико сем Штаба одреда, чете и вође акције, остало људству саопштава се тек по изласку

из лошра те како не ^и У логору сазнали и они који не треба да знају. Нарочито бити пажљив при прикупљању, Података од грађанских лида те да не би иста прозрела нашу намеРУ-

При поласку у иоједине акције људима скренути пажњу и предвидети све Могуће евентуалности те како би се избегло компромитовање акција грешком самих појединих другова, а о чему и^амо доста искуства 'о жалосним па и несретним случајевима.

14) Св^е старешине настојаће да се наређења безусловно извршавај/, ^{с е м} *отих* која би била директно уперена противу нашег реда, поретка и живота тј., она наређења потчињени неће извршити ако се косе са линијом нашег Народно-ослободилачког покрета, као напр., предаја непријатељу, наговарање другова на бекство, напуштање положаја без наређења старијих, наговарање против претпостављених, евентуално и убиство истих, ширење лажних и паничних вести итд. У овим случајевима млађи одмах извештава оног старешину којој је старији о ономе који ово покуша.

15) Поступак када се једно наређење не може да изврши уаед промене ситуације, нпр. патрола, стражарско одељење, курири итд. када добију наређење да изврше извештан задатак и одмах у почетку буду спречени од непријатеља или мештана непријатељски расположених према Нама задржавају ^{се} на најподеснијим местима одакле могу пратити рад непријатеља и о томе одмах извештавају. старешине од којих су упућени; курири у овим случајевима враћају се старешини који их је послао.

16) Поступак када се добију два супротна наређења. "Кад потчињени добију наређење од својих претпостављених да изврше цеки задатак као патрола или одељење, у акцији, или стражарско одељење на претстражарском положају, и у току извршења наиђу више старешине и промене прво добивено наређење и нареду други начин извршења или савим обустављање добивеног задатка, тада ризици од одељења извршавају наређење вишег војства а о томе првог претпостављеног извештавају.

17) Удаљавање особља штаба чете из бивака или положаја сме да буде случај да цео штаб чете напусти исти и ц се удаљи са свога рејона. Од штаба чете не сме се једногремено удаљити комадир чете и *поштитчки комесар*, већ увек од њих двојице по 1 мора бити у чети.

'ба време нејасне ситуације, у очекивању и извесног Непријатељског напада или "борбе ни један од штаба чете не сме се удаљити, већ напротив цео штаб чете мора бити

на положају п управљати борбом и својим примером, уместошћу и храброшћу давати пример друговима.

18) Убудуће после извршених успешних акција и доношења плена, командири чета подносиће у што краћем року извештај о извршеној акцији и количини плена и сачекаће поделу истог од стране овог Штаба.

19) Све старешине при одређивању појединих патрола, стражарских одељења, поседања положаја итд. исте по могућству одводити лично на место и постављати, а удаљеним патролама давати тачне правце и задатке. Све обезбеђујуће делове старешине ће с времена на време обилазити и контролисати, те да се увере да ли су исти на својим местима и да ли врше службу правилно.

Ш д е о

Услед повећања одреда настала је потреба да се од досадање амбуланте образује болница и да се образује нова јединица — један инжињерски вод. Према предњем наређењу:

1) Досадања амбуланта носи назив болница и потчињена је непосредно Штабу одреда.

2) Формација болнице биће следећа:

а) Лекар, б) политком', в) економ, потребан број болничарки, масерка и куvariца.

3) Услед велике удаљености чета указала се потреба да се образује у свакој чети четна амбуланта. — Устројавање четних амбуланата извршиће одредски лекар у сагласности са четним штабовима.

4) Дужности одредског лекара су следеће: да лечи и негује рањенике и болеснике, да се стара и оспособљава потчињено особље, да обилази четне амбуланте и даје потребна упутства болничаркама, да се стара о благовременој набавци лекова како за болницу тако и четне амбуланте, да се стара о спречавању појединих заразних болести и врши вакцинације по четама.

5) Дужности политкома болнице јесу исте као и дужности политкома чете.

6) Дужности економа болнице јесу исте као и дужности економа чете.

7) Дужности болничарки јесу да извршавају безусловно сва наређења лекара и политкома и да што ревностније негују и надгледају рањене и болесне другове.

8) Дужности болничке куварице јесте иста као и ку-
вара У четН.

9) Забрањује се дужи боравак и бављење здравих дру-
пова и ненадлежних лица у болници, а о чему ће водити ра-
чуна лекар и политком.

10) Исхрана болнице врши се из оне чете на чијем се
рејону болница налази. Пошто извесни болесници ради по-
правке здравља имају пбјачану храну и 'једу више пута
Дневно, то је потребна и већа количина хране. "Командири
чета настојаће да се болници издају артикли по тражењу
болничког вомесара.

11) Образовање инжињерског вода извршиће се у сле-
дећој формацији: бројно стање вода износиће око 20 дру-
гова, 1 водник и 2 десетара. «Вод се дели на 2 десетине и
то једна минерска и једна пионирска десетина.

12) Дужности водника инжињерског вода јесу "следеће:
да обучи вод у пешадиском егзерциру, како из стројеве
тако и из борбене обуке и понаоооб оспособи десетине за
извршење својих задатака како пионирску десетину тако и
МИнерску; — водник за стручну наставу користиће друга
(мДјора који је служио у инжињерији и има способности за
[минерску и пионирску службу.

Задатјак инжињерског вода биће да извршује поједине
акције на четним рејонима по плану кбји ће добијати из
(одреда а обезбеђујуће делове за извршење својих задаТака
добијаће из појединих чета.

Наоружање: пионирска десетина биће наоружана пу-
шкама и пионирским алатом а минерска група пиштољима и
са по једном бомбом.

13) Исхрана вода биће у 1 чети као и смештај, до даљеп
Наређења Штабови чета ће потврдити пријем овог наређења. —

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком **Паја**³

Командант

Зам. политком **Коља**⁵

Гојко⁴

Достављено-
Штабовима чета 1—6
Болници;
Инжињерском воду.

³ Слободан Бајић-Паја, народни херој

⁴ Гојко Дудаш, капетан I класе у бившој југословенској војсци,
погинуо крајем августа 1942 год. у офанзиви на Фрушку Гору.

⁵ Срета Савић-Коља

БР. 23

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 15 АВГУСТА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ
ЗА СРЕМ О ПОТРЕБИ РЕДОВНОГ СЛАЊА ИЗВЕШТАЈА
И РАЗОБЛИЧАВАЊА ДРАЖЕ МИХАЙЛОВИЋА НА ТЕ-
РИТОРИЈИ СРЕМА¹**

ОК-у ЗА СРЕМ

15 VIII 1942

Драги другови,

Нисмо од вас добили већ дуго никаквих вести. На ваша последња писма вам нисмо одмах одговорили, јер смо очекивали новије материјале за вас од Врх. штаба. Надамо им се ускоро.

Ћаћа² се слаже са вашом самокритиком у вези ваших оцена рађеиих на основу оног документа.

Наше последње писмо сте правилно схватили.

Потребно је да нам што чешће шаљете извештаје са ваше територије, и то о стању парт. орг., а поред тога о делатности одреда и информације о приликама у Срему, о терору окупатора и отпору народа, о раду издајника, о односу разних политичких групација према окупатору и Нар. осл. борби. Све нам је то потребно не само ради чвршће везе између Ћаће и вас, не само ради бржег решавања организационих тешкоћа око сређивања парт. орг. на територији ПК-а Војв.[одине], већ и ради објављивања одговарајућих вести према „Слободне Југославије“.

Такви ваши извештаји за Ћаћу мбгу и да прелазе оквире „Билтена“, „Истине“ и осталих ваших публикација. Постарајте се, другови, да то што пре добијемо. О борбама у Срему чујемо са свих страна само не од вас.

Ми емо очекивали већ давно долазак друга Тозе³ на вашу територију или уопште чвршћу везу са њим, јер се иначе јако отеже са решавањем низа питања у вези са парт. орг. ПК-а Војв. Ми смо вам Ј- последњем писму изнели како треба почети са решавањем тих питања. Одуговлачењем тога отежава се и рад другова одговорних за сређивање прилика у Банату. Мислимо да сте о свему обавестили

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 1772.

² Централни комитет КПЈ

³ Светозар Марковћ-Тоза, народни херој

друга Тозу, те очекујемо његов детаљан извештај као и ваш у вези с другом Тозом и ПК-ом.

„Слоб. Југославија“ даје у свакој -емисији *извештаје* Врх. штаба. Потребно је да те извештаје нарочито широко популаришете као извештаје Врх. штаба. Приметили сте сигурно оштрији став Врх. штаба у разобличавању Драже Михаиловића. Обратите пажњу на начин како се то износи те и ви у својим публикацијама спроводите тако правилан Издиференциран став по свим тим питањима, издиференциран по *оснодном* питању данас, питању *борбе* против окупатора и његових слугу. "Не смете дозволити упадање у секташтво због таквог става лондонског радија и владе, али исто тако морате по *основном* питању разобличавати Дражу Михаиловића и не дозволити му да поцепа јединство народа Срема стварањем братоубилачког и грађанског рата на вашој територији.

Да ли сте постигли остварење ослободилачких одбора, како и с ким?

Каквих вести имате са територије Мајевичког одреда? Помозите им на све начине да се опораве и ојачају јер ми за сада немамо никаквих могућности.

Предузете су све мере да што пре добијете давно очекивани шт.[ампарски] материјал.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
Михајло⁴

⁴ Благоје Нешковић

БР. 40

УПУТСТВО ШТАБА ФРУШКОГОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД
15 АВГУСТА 1942 ГОД. ЗА ВРШЕЊЕ ПРЕТСТРАЖАРСКЕ
СЛУЖБЕ И ПОСТУПАК У СЛУЧАЈУ НАПАДА НЕПРИ-
ЈАТЕЉА¹

Ш Т А Б
ФРУШКОГОРСКОГ НОП ОДРЕДА

Бр. 6

15 августа 1942 год.

Положај.

, I . . . I

Вршење претстражарске
службе и поступак у
случају напада.

ШТАБУ ЧЕТЕ

Посматрајући¹ поједине претстражарске делове код свију чета а који нису у духу нити правила и прописа а нити у духу прилика у којима се налазимо⁰, да би се служба обезбеђења што боље и успешније вршила, то се штабовима чета прописује следеће упутство И наређење:

1) Обезбеђење по војничким начелима врши се на следећи Начин:

а) Маршевским претстражама, које се иостављају за време кретања а када смо удаљени од непријатеља да нас не мбже у току 24 часа напасти на копну.

б) Сталним претстражама које се постављају када смб у домашају непријатеља на таквој даљини, да нас у току 24 часа може Напасти.

в) Бојне претстраже, када смо сасвим близу непријатеља или је вођена и прекинута борба и непријатељ је на таквој близини да нас свакога момента може напасти.

2) Код сталних Претстража постоје претстражарски делови и то:

Стражарска одељења са стражарима¹ у стражарском низу који су на 10 до 15 корака испред одељења. Мртве страже које су позади одељења на 400 до 500 метара на средњој рејона својих одељења. Прихватнице које су на 500 метара позади мртвих стража а на средини простора које исти поседају. Потпорнице које се налазе позади прихватница на

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 169.

800—1000 метара а што зависи од земљишта, могу бити и ближе и даље. И главна трупа претстраже која се налази на сличном отстојању као И потпорнице, а што зависи кбји је главни претстражарски положај.

3) Код бојних претстража свака јединица налази се на своме положају где ће водити борбу или где је водила борбу. Сва одељења — десетине налазе се прикупљене у заклону на своме положају, а испред себе одређују 1—2 стражара који их обезбеђује, осматра непријатеља и у случају појаве непријатеља отварају ватру а што је знак да сваки стрелац заузме свој заклон и ступи у борбу. Четне резерве налазе се на истиМ местима где се налазе и у току борбе.

4) У разматрање маршевских претстража не упуштамо се јер код нас према садањем стању нису у примени али ипак напоменућемо их:

Маршевске претстраже постављају се када трупа кбја се кретала застане у циљу одмбра или преноћишта и обезбеди се претстражом. Распоред маршевске претстраже јесте слабији него сталних претстража. Ове претстраже обезбеђују се затварањем појединих главних праваца — путева, стаза или просторија којима би вероватно непријатељ наишао брзим јединицама.

5) Обезбеђење код нашег Фрушкогорског одреда сада како се врши није нити по принципу сталних а нити бојних претстража, већ средина између једних и других без свих напред побројаних делова који постоје код регуларних вјдски, тј. немамо дубинског распореда.

6) Обезбеђење код свих чета овог одреда, обзиром¹ на јачину јединица, продужиће се и Надаље и то:

а) Према непријатељу постављаће се стражарска одељења разне јачине а обзиром на важност појединих праваца и њихових положаја.

б) Уместо мртвих стража, прихватница итд., вођство чета настојаће да појача своје чете и наоружа људство, те да може службу обезбеђења вршити са најмање пола снаге своје чете а половина да буде као резерва односно у дубинском претстражарском распореду.

Стражарска одељења обзиром на јачину и важност морају бити у потпуној тајности и увек скривени или маскирани. — Свако одељење мора имати неколико израђених ровова у случају пријема борбе. — Ровове ископати за групице 2—3 човека и да буду у полукружном распореду, те како би са њих могли дејствовати фронтално, косо дееНо и косо лево ако би непријатељ наишао на међупростор или напао суседно одељење десно или лево. — Узајамно потпо-

магање, како за време осматрања тако и за време борбе, мора да постоји.

7) Свако одељење мора бити лодаљено на смене — стража[ре] почев од двојке па до шесторке. Више од б стражара имају командира стражарског одељења који их смењује и контролише правилно вршење службе. Стражар код сваког одељења, па и најмањег, мора бити издвојен од осталог људства у ... 15—20 корака и мора неирестано осматрати у правцу непријатеља цео ... рејон. Осматрање се врши почев од себе па у напред до највећих даљ[Ина ко]је може да види. Међупростори појединих одељења који се не могу осматрати са места уелед покривености, јаруга, увала, потока итд., морају се осматрати и обезбеђивати Покретом и то: с времена на време од 2 удвојена стражара; један је у месту а други иде десно и осматра рејон по-Екривен, застане на појединим местима, осматра, а ћоћу и послушкује. Изјутра на тим скривеним местима гледа се да нема неких свежих трагова, тј. да се Непријатељ није провукао у дубину.

8) Одржавање везе изМеђу стражарских одељења у чети и крајњих стражарских одељења са суседним четата. Веза Између свих претстражарских делова мора безусловно да Постоји и то с десна иа у лево и обратнo с лева у десно. Свако одељење, без обзира на јачину, мРра најмање у току 24 часа једаред ухватити везу са суседним одељењеМ на тај начин што се пошаље и по 1 од стражара, или лак сам' командир страже оде до суседног одељења да види где је и да ли има штогод ново. Задржавања не сме бити дуго и одмах се враћа на своје одељење. У случају да се у току дана или у току ноћи код еуседних одељења деси узнемиравање или напад непријатеља, суседна одељења дужна су да се известе шта је и каква им је ситуација.

9) Поступак стражара у стражарском низу следећи је:

а) Да зна где је непријатељ, да зна ко му је десно, а ко му је лево и има ли наших делова испред стражарског низа.

б) Да познаје испред себе земљиште и земљишне предмете као: важније путеве, насељена места, увале којима би непријатељ скривено м!огао провући се итд.

в) Да зна знаке распознавања и да свако лице заустави које наилази на његовом рејону, па било дању или ноћу. Свако лице које покуша да бежи убија га. Заустављање се врши увек из заклона и са узвиком „стој", ако лице стане пита шта је одзив, а ако добије одзив дужан је да тражи лозинку. Ово све треба да је полугласно и на отстојању

15—20 метара ноћу, а дању може да буде и веќе. — Исто овако заустављају се лица са стране, ради везе.

10) Свдао одељење ако је имало колибе, шаторе и томе слично на појединим путевима, исте ће одмах склонити у заклон тако да*се исти не смеју видети од стране пролазника. Тако исто стражари увек су заклоњени и морају све да виде а да не буду виђени. Најстрожије се забрањује да цела одељења седе на појединим путевима, 'стазама или отвореном терену и сви заједнички разговарају међусобно или спавају, требе се од вашака, преобувају итд. а нико од стражара не осматра рејон и не обезбеђује их. И ако би било два стражара ;1 осматра а друш се позади њега одмара.

11) У случају непријатељског напада:

а) Маља одељења пуштају што ближе на 20—30 метара и тек тада отворе ватру што тачнију да их побију, евентуално протфају.

б) У елучају напада јачих непријатељских делова отварају ватру на отстојању 4—500 метара а у циљу да што више успоре непријатељу кретање те како би се добило што више у времену.

в) № једно одељење не сме отступити пре него што да најжилавији отпор непријатељу. Ако би јачи -непријатељ надирао и покушао да протера одељење, исто се Новлачи у највећем реду на правцу своје позадине и то повлачеше има да буде са прихватним линијама, тј. отступе највише 200—300 метара, еачекају непријатеља и ббаспу га што трецизнијом ватром, *па* ако исти и даље надире, повлаче *се* на следећу линију тако, да једно одељење на неколико борбених линија задржи непријатеља док стигне на ивицу венца, Ни у коМ случају не смеју одељења напустити свеје положаје и прећи у панично бекство јер ће безусловно овакво одељење одговарати и искусити најстрожије казне кбје постоје.

12) Старешине — воћство чим чује борбу дужно је да похита у томе правцу и да се увери о ситуацији, те како би предузели мере за што јачу и жилавију одбрану са резерво?! која им стоји на расположењу. Одељења која Нису нападнута, у случају јаких непријатељских снага дејствују лосом ватром и повлаче се на својим правцима у циљу груписања целе чете. Одељења, када се повуку до испред ивице венца као главног положаја, задржавају се и обезбеђују бокове, деснокрилно десни а левРкрилно одељење леви. Командири чета [у] оваквој ситуацији морају наредити појединкм одељењима шта треба да раде, да ли да остају.

на месту или да се примичу четној резерви у циљу заједничке одбране.

13) Командири чета и политкомесари увек се налазе [ту], и то командир код једног дела чете а политком код другог дела чете — ако је чета на развученом простору, у Противном могу бити и у непосредној близини један другог.

Вођство мора управљати борбом и командовати целом четом. Командир не сме као обичан стрелац заузети једно место и ту остати а занемарит[^] остале делове чете. Ради лакшег командовања и управљања борбом вођство мора имати потребан број курира-ордонанаса помоћу којих издати наређења и примати извештаје од појединих делова. —

14) Извештавање; веће одељерве почев од четворке, ако ситуација дозвољава, извештава штаб, односно ако је резерва по водовима-водника, [а] овај штаб чете. Мања одељења брзом паљбом туку непријатеља и тиме јављају о наступилој опасности. — Стога старешине код мањих одељења одмах шаљу своје курире а по потреби и поМоћ, а од јачих одељења или сачекују извештај или то исто чине као код мањих. — Опасност се може оценити по јачини ватре и ако је јака ватра уперена на поједина одељења не чекати извештај већ у том правцу одмах похитати и проверити шта је.

15) Све чете нумерисаће своја одељења стражарска лочев с десна па у лево напр.: прво стражарско одељење, другб стражарско одељење, треће итд., те. и те чете. Свака чета почиње са редним бројем својих одељења с десна па у лево. — Сви делови који врше службу на месту према непријатељу убудуће имају се називати стражарским одељењима.

Ови делови који ирше службу у покрету, тј. нису везани за једно место већ га могу мењати, зову се тајне патроле, које, ако их има више, такођер нумерисати број 1, бр. 2 итд. Сваком одељењу одредити рејон осигурања. —

16) Делови који врше слулсбу у позадини на пбјединим! Путевима зову се стража код пута или објекта итд. Стража која обезбеђује бивак, односно стражари, зове се бивачНа стража-стражари.

СЕима деловима издавати благовремено знаке распознавања и настојати да се правилно примењују.

Поједини курири или одељења Која излазе у циљу акције, треба да добију знаке распознавања, а ако остају више дана треба им скренути пажњу да се враћају пред зору када се Могу распознати или при заустављању да уместо ^одзива Јаве име вође или неколико имена те како би стражари

уверили се да су наши делови и да се избегну несрећни случајеви.

17) Да би се избегли неерећни случајеви код свих делова, како претстражарских тако и у резерви, настојати да пушке увек буду код предњих делова пуне и укочене а код задњих делова укочене или да није метак у цеви. Све људство подучити да се прст Меће у обарачу само онда кад се пушка изнесе на нишан и хоће да гађа. У свима осталим случајевима прст се Не држи никад на обарачи нити при заустављању на стражарском месту а нити у патроли или у некој акцији, — Онај ко нема времена да прст са браника помери на обарачу а чији је простор 2—3 см, тај није способан ни за борбу.

18) Увек при пуњењу и испражњавању пушака исте држати тако, да је цев навише и да ни у ком случају не дође до несрећних случајева. — Да би опруге ударне докле биле опружене и да се не би квариле, препоручљиво је да делови у резерви не држе метак у цеви и да пушке буду окинуте.

19) Штабови чета настојаће да се Штаб одреда извештава у свима важнијим случајевима. Не сме се дозволити да на једном четном рејону дође до јаче и дуже пуцњаве а да о томе штаб нема ни појма. Штаб одреда од свђе стране настојаће да се информише кад чује поједине догађаје путем курира или хитним доласком појединих чланова, а нарочито команданта.

Поред предњег наређења Штаб ће предвидети и задничку одбрану целог Одреда ако би до тога дошло.

Са предњим наређењем у детаљу упознати, подучити људство и настојати да се по истом врши служба. Све што треба отклонити и уредити ставља се командирима рок до конца овога месеца. — У погледу израде заклона командири чета еа водницима да одреде трасе а сама одељења да приступе изради, а код мањих одељења упутити на радове и људство без оружја. — Да би се ово извело треба сваки вод да има 2—3 пијука, 2—3 дшова и да почне рад по одељењима са крила левог. или десног.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**Политком Паја
Зам. политком. Коља**

**Командант
Гојко**

Достављено:
Свима штабовима чета
1—6.

БР. 41

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ОД АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ЗА ФОРМИРАЊЕ ШТАБОВА И КОМАНДИ И УПУТСТВО ЗА РАД ШТАБНИХ ОФИЦИРА¹

Ш Т А Б
III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛОБ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА*
ХРВАТСКЕ

ШТАБУ
III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ

Фрушка Гора

Ових дана стигао је до нас ваш курир Милан,² према томе је и веза између Вас и нас ушостављена. Пошто до данас није било никакве везе између Вас и нас, то морамо у будуће настојати да одржавамо што сталнију и чвршћу везу. Ово је потребно тим више што је наредбом Врховног штаба Партизанске и добровољачке војске Јушславије, а преко Главног штаба Хрватске одређено да сектор Вашег дјеловања тј. Срем закључно са Земуном потпада под команду Штаба III Оперативне зоне. Да би ту везу могли успјешно одржавати, потребно је да штаб Вашег Одред пошаље 4 курира који ће се стално налазити при овоме Штабу.

Према наређењу Главног штаба Народно-ослободилачких партизанских одреда Хрватске формиран је ових дана код нас Штаб III Оперативне зоне. Пошто у ту зону спада читав Славонија и Срем, то и све партизанске јединице које оперирају на том подручју спадају, под команду овога штаба.

Одлуком Штаба III Оперативне зоне Ваш Одред је добио службени назив „III Народноослободилачки партизански одред III Оперативне зоне“. У интересу што потпуније и тјешће политичке и војне сарадње између наших јединица, Ваш. ће Одред хитно послати овамо 2 руководећа друга И то оперативног официра за Штаб III Оперативне зоне И Једног полит. рук-а. При томе водити строго рачуна да се пошаљу другови који ће заиста мони одговарати повјереним им дужностима. Исто тако ћете упутити И друга полит. мо-

¹ Препис оригинала, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 33—2, к. 102.

² Милан Благојевић-Жицар

месара Одрета Станка Пауновића који се службено позива на сједницу, с тим да се послѣје одржане сједнице врати назад на Ваш сектор. У интересу што успјешнијег руковођења нашом борбом потребно је да смјеста приступите формирању штабова, у колико их нисте до сада формирали.

- 1.) Штаб III. Одрета
- 2.) Штабове батаљона
- 3.) Команде чета

У Штаб Одрета као у *штабове* батаљона улазе ова лица: командант одрета односно батаљона, полит. ком. Одрета односно батаљона, замјеник команданта Одрета односно батаљона, замјеник полит. ком. Одрета односно батаљона. Ова лица сачињавају штаб односно командни дио Штаба. Официри при Штабу су: оперативни официр, обавјештајни официр и информативни официр штаба Одрета односно батаљона, и шеф штаба Одрета односно батаљона. Чете немају штабова, него само команде чета у коју улазе: командир чете и полит. комесар, замјеник командира и замјеник полит. комесара. У воду водник и политички делегат и коначно десетар у десетини.

Да би командни састав вршио што успјешније своју дужност дајемо неколико упута:

Дужност оперативног официра: Израђује план акција (скице, планове за напад итд.), помаже команданту при руковођењу акцијом и руководи самом акцијом уколико није присутан командант односно његов замјеник (види упуство за оперативне официре Главног штаба).

Дужност обавјештајног официра: То је једна од најповјерљивијих личности која треба да изврши организацију обавјештајне службе првенствено унутар самих јединица, а исто тако и у нашој позадини. Проналази најповјерљивије људе у свим јединицама крји га у сваки час, кад се зато укаже потреба, обавјештавају о држању појединих партизана а исто тако и евих руководећих другова. Преко свога апарата кога сам лично успоставља у нашим јединицама и преко службе у позадини најбудније пази да се у нашим редовима не би појавили непријатељски елементи (петоколонаша, четници, шпијуни, провокатори, капитулант итд.). У велико се такове појаве догађају настоји да их што пријв отклони.

Дужност информативног официра: Настоји да прикупи Податке о непријатељу (првенствено у војсци). Дознаје непријатељске намјере и покрете трупа. Јачину непријатеља у појединим мјестима и гарнизонима, његово наоружање, од којих јединица су састављене непријатељске снаге. Зна-

лази повјерљиве људе из непријатељских редова који су склони да дају тачна обавјештења о непријатељу.

Шеф штаба: ПриМа и отпрама сву пошту. Саставља Наређења и дописе према упутама која добива од команданта И полит. комесара. Води дневник догађаја, води дјеловодни протокол, код себе држи штамбиље и печат Штаба и остале повјерљиве ствари у Штабу, стара се око снабдјевања самога Штаба и уопће рада у Штабу.

По примитку ОВОга дописа Ваш ће Штаб по првим куририма хитно упутити извјештај и то:

- I. Оперативни извјештај
- II. Политички извјештај
- III. Обавјештајни извјештај
- IV. Информативни извјештај
- V. Бројно стање и наоружање.

I Оперативни извјештај: У оперативни извјештај унијети све акције од првога дана појаве партизана на Вашем сектору. У извјештај унијети када је акција извршена, у ком мјесту, који срез, колико је заробљено оружја и каквог, непријатељски губици и властити губици и рањени, на какве снаге је вршена акција, у колико се ради о неуспјелој акцији, зашто није успјела итд.

II Политички извјештај: У политички извјештај унијети развој политичког стања од дана формирања партизанских јединица па до данас. Исто тако и политичко стање у народу на сектору дејства Ваших јединица. Затим, која и каква су политичка предавања одржавана у јединицама, културно-просвјетни рад у партизанским јединицама и у народу, колико и каквих је митинга и зборбва одржано, да ли се држе културни и забавни часови — приредбе и какве. У тај извјештај унијети хигијенске и здравствене прилике међу партизанима, а такође и стање благајне.

III Обавјештајни извјештај: Да ли је било појава петоколонаша и шпијуна у јединицама и у народу, појаве четника или четничких тенденција унутар партизанских јединица а такође и у народу.

IV Информативни извјештај: Стање у непријатељској војсци, бројно стање у гарнизонима. Држање непријатеља за вријеме борбе, његову тактику и начин борбе, снаге које су учествовале на непријатељској страни итд.

V Бројно стање и наоружање: У бројно стање унијети број партизана, наоружање, национални и социјални састав, све то према списку број 1 и 2 који [се] прилаже овом донису.

Уз извјештај приклопити и извјештај о агит. проп. и приложиги примјерке од свега изданог материјала. Исто тако стаје технике, број изданих појединих примјерака и На колики су сектор поједини примјерци растурени.

Да би сте имали што потпунију слику о политичком стању у нашим јединицама и у Народу уКратКо ћемо Вас са истим' упознати. Велику већину наших партизанских јединица сачињавају Срби. Имадемо неколико јединица (чета) у којима се број Хрвата пење и на 50»/о. Националне мањине су још увијек релативно мало заступане. Готово сав српски народ у овим крајевима је уз нас. Озбиљнијих појава четника није било изузев само једне мање групе, чијег су вођу сами борци из те групе убили и сви пришли к нама. Имадемо велики број хрватских села која помажу и хране партизане и гдје постоје народно-ослободилачки одбори, али у борбу још не полазе изузев мањег броја појединаца.

У задње вријеме ухватили смо неколико наоружаних Недићевих бандита, који су дошли са нам^ером да створе овдје терен како би се овамб касније пребациле четничке снаге. Међутим, ти су сви бандити похватани и ликвидирани. НапомињеМо Вам¹ да и Ви у том правцу појачате будност до максимума. Бандит Павелић је покушавао да шаље преговораче мислећи да међу нама имаде четника са којима би водио преговоре о заједничкој сарадњи против нартизана, разумљиво да је то све уништено. И поред релативно повољнијих Политичких прилика међу српским народом вршимо и даље сталну проту-Нетничку пропаганду јер очекујемо да ће банда почети и четничким харангирањем и убацивањем четника са стране у наше редове.

Непријатељ је против нас подузимао неколико већих Похода. У задњем походу на наше јединице које оперирају у Папуку и Крндији учествовало је око 18.000 непријатељских војника, сви ти походи до данас су остали безуспјешни. После је сваког „чишћења" наше су снаге изашле много'бројније, јаче, искусније и прекованије у борби.

Сада опет очекујем!о непријатељску офанзиву која према обавјештењима која до сада посјеДујемо, треба да буде највећа од свих досадашњих. У тој офанзиви треба наводно да учествују двије њемачке дивизије и неколико хрватских. Непријатељ готово сваки дан врши извиђања са авијацијом и бомбардује неке наше положаје и села. Исто тако мјестимЧно врши упаде и насилна извиђања са мањим снагама на подручју које ми држимо у нашим рукама, а то је преко стотину села. Баш јучер смо имали један окршај у коме смо добили 20 пушака и 1 пушкомитраљез, заробљено

8 домобрана, 2 усташе и око 20 мртвих, на њашој страни није било губитака. Непријатељ, видећи да војнички не може да постигне ништа против наших снага, почео је да пали нека наша села и да одводи у логор. Ових дана је убачено на наше подручје неколико хиљада босанских жена и дјеце са подручја око Козаре. Са њима је непријатељ мислио да заплаши народ и нас, али се је у томе љуто преварио. Борбу продужавамо још јаче И оштрије до коначне побједе.

Искуство из Козаре је показало да је у случају великих непријатељских залета корисно копати „бункере“, тајна скровишта за неколико људи који би се могли у њих склонити за вријеме налета. У колико приступите томе раду првенствено водити рачуна да се осигурају такојва склоништа за руководећи кадар. Овај Штаб приступио је формирању Ударног батаљона. Ваш Одред упутити ће једну чету која би ушла у састав тога батаљона. Та чета треба да буде састављена од најбољих бораца и политички свјесних и поузданих људи, добро наоружана. Бројно стање чете да се креће око 100 људи.

Чим извршите формирање штабова предложите исте овоме Штабу ради имековања.

Напомења:

При штабовима батаљона основати интендантуре према наредби штаба III Оперативне зоне број 84 од 17 јула 1942. Потребно је да се одмах приступи стварању залиха хране на подесним мјестима у шуми. Исто тако потребно је хитно подузети мјере да се организује плетење вунених предмета за зиму (рукавице, пуловери итд.), прављење скија итд.

Извјештаје слати сваких 8—10 дана.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Лолит. комесар:
Гашпар в. р.³

Командант:
Грга в. р.*

Да је препис вјеран своје оригиналу
тврди и овјерава

Шеф штаба III Опер. зоне
Максим⁵

³ Карло Мразовић-Гашпар

⁴ Грга Јанкес

⁵ Мане Трбојевић-Максим

ПРОГЛАС ШТАБА ПОДУНАВСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 3 СЕПТЕМБРА 1942 ГОД. НАРОДИМА СРЕМА ЗА БОРБУ ПРОТИВ ОКУПАТОРА И ПОМАГАЊЕ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ ПОКРЕТА¹

НАРОДИМА СРЕМА

Крвави терор фашистичког окупатора бесни и даље широм Срема. Нарочито је пбјачан у местима око Фрушке Горе. Непријатељ у својој нембњи да уништи или зада тежи ударац нашим јуначким партизанским одредима, окреће се голоруком народу, становпиштву градова и села и ту искаљује свој бес, ту показује своје „јунаштво“ проводећи своју злочиначку политику истребљења наших народа, нарочито Срба, које на најзверскији начин премлаћује и убија.

Овим свирепим мерама непријатељ жели постићи двоје: уништење и истребљење Срба у Срему и пљачкање сремског народа. Између осталог најважнија му је пшеница »соја је скоро овршена, а која је фашистичком окупатору потребна за продужење злочиначког рата. Да би застрашио Народ и одвојио га од његових херојских партизана, он се служи лажном пропагандом у којој познва народ да не помаже партизана и да ће му загарантовати миран живот. То је крупна лаж; јер није било партизана од увек, а терор немачких фашистичких окупатора почео је откако је он ушао у нашу земљу. Као пример, имамо зверства у Хрватској, Лици и Босни пре организовања партизанских одреда. Тамо је заклано на стотине хиљада Срба (мушкараца, жена и деце). Тек када се је народ пренуо и узео оружје у руке, тада је фашистички окупатор устукнуо, јер се плаши одмазде угњетеног народа.

Непријатељу не треба веровати, јер он жели да одвоји Народ од партизана и да га тако остави Голоруког да би га могао лакше уништити. Он се боји нашега оружја, а и треба да се боји. Казна ће га стићи. Осветићемб сваку невину жртву. Фашистички окупатор и његове слуге платиће својим животима злочине које су починили и које чине нашем народу. Сва наетојања непријатеља да одвоји народ од партизана узалудна су, јер народ зна да без борбе Никада неће доћи до своје слободе. Партизани су народна војска која чини јединствени фронт заједно са народом у овој тешкој али одлучној Народно-ослободилачкој борби.

¹ Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви ПК ККС за Војводину под бр. 970.

Непријатељу никада неће поћи за руком да уништи партизанске одреде, јер њихове резерве леже у поробљеном народу који неће да трпи ропство и терор. Непријатељ неће уништити партизане и зато, што су партизани таква војска која може да се бори под најтежим условима и да односи победе. Може да се бори са мнопо јачим непријатељем, да му наноси велике губитке, а са сопственим малим губицима, а најчешће без икаквих губитака,

Зато сремски народе, имај поверења у своје партизане и само са њима у заједници издејствоваћеш себи слободу. Поштени Хрвати и Немци, не верујте НацистичкбЈ пропаганди да сте угрожени од партизана. Партизани воде борбу за ослобођење свих народа Срема. Они се боре и за вашу ствар, зато их и ви морате помагати. Указујте им помоћ у храни и одећи, одлазите у редове партизана и борите се за ослобођење Срема. Срби у Срему, не чекајте да вас непријатељ уништава. Не идите у руке фашистичким целатима, склањајте се од кућа када долазе да вас хапсе, устаните сви као један против хапшења ваших другова и браће. Оружајте се и са оружјем браните своје животе. Обавештавајте партизане о неделима која врше оклтхатор и његове слуге и у заједници са својим партизанима удрите по мрском непријатељу.

Доле терор крвавог фашистичког окупатора!
Смрт за смрт, крв за крв!
Жигвело јединство народа и партизана у борби против окупатора и његових слугу!
Живела Народно-ослободилачка борба!
Живели наши херојски партизани!
Смрт фашизму — слобода народу!

ШТАБ
ПОДУНАВСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

3-1X-1942 г.

БР. 48

ПОЗИВ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 7 ОКТОБРА 1942 ГОД. СВИМ ПАРТИСКИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА У СРЕМУ ЗА ПРИПРЕМУ И ПРОСЛАВУ ОКТОБАРСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ¹

СВИМА ПАРТИСКИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА У СРЕМУ

Спремајмо се за прославу велике Октобарске социјалистичке револуције!

7 новембра ове године напуниће се 25 година откако су руски радници и сељаци са осгалим народима царске Русије оборили власт капиталиста и велепоседника и успоставили власт радника и сељака. Октобарска победа радног народа Русије имала је силног одјека на трудбенике целог света, она је указала пут борбе и бољем животу свим експлоатисаним и угњетеним. Зато је тај дан постао празник радничке класе и радног сељаштва свију зеМаља.

Ове године прослава ће се извести у знаку појачане борбе совјетског народа и његове Црвене армије против крвавог немачког окупатора. И код нас у Југославији славиће наш народ и наши партизани Октобарску револуцију такође у знаку још јаче борбе против немачког и италијанског окупатора и домаћих издајника.

Да би што боље прославили *Велии октобар* треба одмах приступити припреми прославе.

У партизанским јединицама треба организовати мање групе партизана кбје ће за тај дан спремити наше и руске песме, рецитације и друго. Могу се читати песме и фељтони који описују борбе наших сремских партизана. Партизанске јединице треба да изведу неколико значајнијих акција као поклон Великом октобру. Прослави могу присуствовати сељаци и радници из места, али да се то изведе конспиративно, то јест, да се не зна [за] имена тих људи и одакле су. Реферат који ће се тога дана одржати треба да садржи укратко значај Октобарске револуције, шта је она дала совјетским народима, затим значај ослободилачког рата који воде народи СССР-а, о Црвеној армији као ослободилачкој војсци и Народно-ослободилачкој борби коју воде народи Југославије.

По местима наше партиске и скојевске организације треба 7 новембра да у мањим групама одрже састанке са сељацима и радницима на којима ће се укратко говорити

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, ћирилицом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 3747.

(оно што је ЈкчеНо да треба да садрже реферати у партизанским јединицама.

Материјали за реферате налазиће се у „Нашој Борби“, прогласу итд.

На видним местима треба тога дана или неколико дана раније исписати следеће паролe: „Живела руска Октобарска револуција!“ „Живео Оовјетски Савез!“ „Живела непобедива Црвена армија!“ „Живео друг Стаљин!“ „Живела Народно-ослободилачка партизанска и добровољачка војска Југославије!“ „Смрт фашистичким окупаторима и дохмаћим цздајницима!“ „Живели наши савезници СССР, Енглеска и Америка!“ „Живела Комунистичка партија Југославије!“ „Смрт фашизму — слобода народу!“ „Живели фрушкогорски партизани!“

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

7 октобра 1942 шдине

ОКРУЖНИ КОМИТЕТ
КОМПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ЗА СРЕМ

БР. 44

ИЗВЕШТАЈ ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ВОЈВОДИНУ ОД 10 ОКТОБРА 1942 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КПЈ О СТАЊУ ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ¹

Драги друже Тито и остали!

Већ је прошло годину дана од Твог последњег дописа упућеног секр. ПК. Тај се допис односио На отимање ухапшеног друга Шиље² (Р. М.) и на Упуте у погледу успостављања чвршћих веза. Од тада нисМо имали никакав непосредан контакт.

О раду и стању организације у Бачкој и Барањи, те о иодацима о Банату и Срему, који су нама познати, подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

1 — ДОСАДАШЊИ РАД
А) БАЧКА

1) Партија

а) *Опште прилике под којима се радило у Бачкој*

Опште прилике под којим'а смо радили од окупације на до сада биле су ове. НациоНални састав у Бачкој је

¹ Оригинал у архиви Покрајинског комитета СКС за Војводину.

² Ратко Митровић-Шиља, члан ЦК СКОЈ-а, предао се полицији и својим издајничким држањем нанео велике штете НО покрету Војводине.

33% (око 320.000) Мађара, 22% (око 190.000) Немаца, 22% (око 190.000) Срба, 10% (око 90.000) Буњеваца и Шокаца, 12% (око 115.000) Словака и Русина. — Окупација је Мађаре и Немце потпуно удалила од осталих народа. Слоенско живље је било притешњено и осетило се као Мањина. — За разлику од осталих крајева терор је у Бачкој Отпочео одмах по доласку мађарске војске. Још тада је поубијано око 15.000 душа, а око 60.000 је бачено у монц. 'логоре или протерано (већином добровољци и колоНисти). Нов талас терора наишао је нешто после напада Нем. На СССР. Овај талас је био уперен искључиво против комуниста. У дец. 1941 и јан. 1942 г.ј наишао је још један талас крвавог терора, али је и овај, као и први, био уперен против српског живља уопште. Овом приликом је поубијано око 10.000 душа у Шајкашкој и Н. Саду. — У Бачкој постоји изванредно организована и несхватљиво бројна полициско-жандармериска служба. Углавном ове три чињенице деловале су застрашујуће на масе и масе су, се удаљавале од нас.

б) Губици Партије од априља 1941 до 1-Х-1942 I.

У Бачкој је било око 400 чл. Партије — непосредно Пред рат Нем.—СССР. Од тог времена је прилив у Партију био веома мали, а губици велики. Тако је обешено, стрељано, убијено у полицији или се и данас налази у затворима око 350 чл. Партије, док број симпатизера који се налазе по затворима и логорима износи данас преко 5.000 (ојим добровољаца и колониста којих у логорима има још око 20:000, а који су у велиној већини сада наши симпатизери). Најзначајнији наши губици били су у Мртви-Ма: у августу 1941 обешен је у Н. Саду први ухваћени партизан Бачке, Живко Радовановић.³ Тако страховито мучен држао се јуначки. Почетком' октобра (1941) обешени су у Н. Саду: Иван Кочи, члан ОК за Ј. Б.,⁴ Варга⁵ (Мађар), који се ванредно држао и пред само вешање је одржао приеутној маси говор, као и још 5 другова⁶ — сви текстилни

³ Живко Радовановић, члан СКОЈ-а у Новом Саду. Учествовао је са својом десетином у првој акцији паљења жита код Саилова која је изведена у другој половини јула 1941 године. Том приликом били су примећени и опкољени. У борби су погинули десетар Милан Симин и Мађар Немет Антол, кројачки радник. Један партизан успео је да побегне, а Живко је пао у руке непријатеља пред којим се храбро држао. Обешен је 2 августа 1941 год. у Новом Саду.

⁴ Јужна Бачка

⁵ Варга Ђула, члан КПЈ

⁶ Тада су обешени Клаус Рудолф, Немац, текстилни радник и члан КПЈ, Карас Пал, крзнарски радник, члан КПЈ, и Радујков Ђорђе.

радници у Н. Саду. Почетком октобра (1941) обешени су у Б.[ачком] Петровцу: Јован,⁷ металац, чл. ПК, познати синдикални радник, са још 21 другом, међу овима 8 Словака из Кисача (срез Н. Сад) и Гложана (срез Н. Сад). Крајем октобра (1941) обешени су у Футогу: Б. Ледерер и Грин,⁸ чланови ОК — Ј.[ужна] Б.[ачка] (радници). 11-ХП-41 обешени су у Н. Саду: Сава Ђисалов, граф. радник, члан ПК Скоја, Лилика Бем', намешт., члан ОК Ј. Б., Цвето Божић, студент, инж. агр. Венда Цимер, Душан Шућов, чииовник, Б. Бркић,⁹ ђак и још 6 другова.¹⁰ У Новосадској полицији су убијени: Влада Живановић, намешт., секретар ОК Ј. Б. (крајем септ. 1941), скојевац Пејин¹¹ (новем. 1941) и др. 5 окт. убијен на улици у Н. Саду Радивој Ћирпанов, чл. секр. ПК, у борби убивши једног полицајца пао је Коста Шокица,¹² члан ОК Ј. Б. (октобар), на улици у Н. Саду убијен је Микеш,¹³ секр. ОК Скоја Ј. Б., а у стану у Н. Саду (фебруара 1942) убијен је Ђорђе Зличић, секр. ПК Скоја, са још 3 другарице.¹⁴ У Петровцу је убијен (април 1942) Ком,¹⁵ секр. СК Б.[ачка] Паланка, убивши претходно 2 жандарма. Почетком октобра (1941) обешен је у Ст. Бечеју Вујица Чиплић, етудент, са још 32 друга партијца, одн. скојевца. У Ст. Бечеју су убијени у борби: Михаљ Шаму, члан КП (Мађар) и Неца Џилитов, члан

⁷ Јован Жерављев, секретар Среског комитета Нови Сад и члан ОК КПЈ за Нови Сад. Ухваћен 2 октобра 1941 год. у Бачком Петровцу од мађарске обавештајне службе и обешен 28 октобра 1941 год.; на полицији се слабо држао и одао целу партијску организацију. Оном приликом обешени су још следећи другови: Дорославски Љубомир, из Старог Бечеја, члан Среског комитета СКОЈ-а за Срез Нови Сад, Лабат Јан, студент филозофије, Мокић Бранислав, правник, Хрубик Рудо, кројачки радник, Хрубик Мартин, механичар, Ђуга Павел, кројачки радник и Марчок Јан, ковач, сви чланови Партије, Словаци из Бачког Петровца.

⁸ У Футогу су тада обешени Блам Ото, студент ветерине из Новог Сада, Кардош Ференц, тапацирски радник из Новог Сада и Грин Рудолф, док је Ледерер Андрија обешен у Новом Саду.

⁹ Јозан Бркић, ђак из Новог Сада

¹⁰ Вешање је извршено 25 XI 1941 год. а не 11 XII 1941 год. како стоји у док. Том приликом обешени су поред осталих још следећи другови: Љубојев Сава, Тимар Золтан, Блажић Петар, Ледерер Андрија-Ванди и Марчок Андрија.

¹¹ Иван Пејин, студент из Новог Сада, убијен 17 новембра 1941 године.

¹² Рањен и ухваћен 18 октобра 1941 године. Умро у болници у Новом Саду 26 новембра 1941 године.

¹³ Ђорђе Микеш, секретар ОК СКОЈ-а за јужну Бачку, погинуо 5 фебруара 1942 године.

¹⁴ Каћански-Лучић Вида, секретар Рејонског комитета СКОЈ-а У Новом Саду, Дејановић Душица и Анкица Вол, чланови СКОЈ-а.

¹⁵ Милан Ком, ђак средњотехничке школе из Новог Сада

СК, а убијени су у полицији Здравко Гложански, студент и скојевка Прохчев (Русинка). У Сенти су почетком новембра (1941) обешени А. Бакош (Мађар из Аде) и још 8 другова Мађара из Сенте и околине. Крајем октобра (1941) обешени су у Суботици Ото Мајер, секретар ОК сев. Б.¹⁶ и члан ПК, уредник мађарског. напредног часописа „Хид“, Јола Вал, чиновница, Геза Сабо, дрводељац, Тиквицки и Матковић, пољ. радници, др. М. Зингер, лекар и још 11 другова. Осим овога убијено је неколико другова у суботичкој полицији, а у борби је погинуо металац Јосип Марковић, члан ОК. У Сомбору је обешен почетком августа 1941 г. члан ОК Скоја Бане Секулић. Почетком октобра у Сомбору су обешена 22 друга. Обешен је у Сегедину и Ерне Киш, секр. ОК зап. Б.¹⁷ и Б.¹⁸ и члан биро-а ПК (један од најбољих Мађара-комуниста из Бачке). Марта 1942 г. у Сомбору су стрељани Ујко Бебић,¹⁹ граф. радник из Н. Сада, Јозеф Крамер, дрводељац, секр. "СК Кула (Немац) са још 4 друга. У децембру 1941 погинуло је у борбама у околини Жабља 11 другова.²⁰ Међу њима и члан СК Жабља Ђуло (Мађар). Не зна се што је било са Ђорђем Бешлином,²¹ чл. ОК Ј. Б. и са још 10—15 другова. Сви су ови изгледа поубијани по полициским мучилиштима. У Шајкашкој је у дец. 1941 — јан. 1942 г. у општем **ПО** кољу пало и више другова.²²

Као што се види, наши губици нису тако велики у мртвима колико у осуђенима који се сада налазе по казаматима у Вацу, Калочи, Сегедину, Будиму и Пешти. Под истрагом се налази приличан број другова и то у Сегедину, Суботици, Н. Саду и Србобрану. По најновијим вестима осу-

¹⁶ Северна Бачка

¹⁷ Западна Бачка

¹⁸ Барања

¹⁹ Милош Бебић-Ујко, члан КПЈ

²⁰ Овом приликом погинули су Апић Ђока, члан КПЈ, Чурчин Нова, члан КПЈ, Доловац Здравко, секретар Месног комитета СКОЈ-а, Илин Рајко, члан СКОЈ-а, Человић Жарко, Человић Ката и Ђитков Душан, сви из Првог шајкашког НОП одреда. Одред је формиран октобра 1941 год. на територији Жабљског среза, јачине око 60 бораца. Четвртог јануара 1942 године Шајкашки НОП одред опколиле су једикеце мађарске дивизије из Сегедина и жандармерија из Новог Сада. После тешке борбе Одред је разбијен и од тада до половине 1943 године на територији Бачке нема оружаних партизанских јединица.

²¹ Ухваћен од мађарске жандармерије у близини новосадског купалишта „Штранда" и убијен у Бачкој Тополи, а затим бачен са спрата полициске зграде да би се приказало као да је извршио самоубиство.

²² Односи се на познату рацију мађарских окупатора у Чуруту и Жабљу, која је имала за циљ уништење Шајкашког НОП одреда

ђени ће бити упућени у војне радне логоре у Украјину. у септ. пр. г. иавршено је масовно хапшење у Турији (срез Ст. Бечеј). Од ухапшених су 2 друга убијена (до сада) батинама.²³

в) *Стање организацаје*

Стање организације, после убистава и терора, изгледа овако:

а) *ПК*. — Од секретаријата²⁴ жив је само Тоза, а од биро-а: Г. Т.,²⁵ металац, Б. Б.,²⁶ адв., инж. Н. П.²⁷ и Ст.

²³ У вези са хапшењем у Турији, о коме се говори у овом документу, Редакција се обратила другу Ђурици Јојкићу за објашњење како је дошло до тог хапшења. И према шеговом објашњењу до хапшења у Турији, септембра 1941 год., дошло је после пада Гордане Ивачковић-Црне, која се у затвору издајнички држала. Заједно са члановима Среског комитета СКОЈ-а били су ухапшени из Турије секретар Месног комитета СКОЈ-а Петар Стојаков и Анкица Сремчев, члан Месног комитета СКОЈ-а. Они су се пред полицијом добро држали, али неки чланови Среског комитета СКОЈ-а на са слушању су открили скојевску организацију и тако је у Турији ухапшено 25 чланова СКОЈ-а и 35 неорганизованих другова — симпатизера и припадника НО покрета. Сви ухапшени су осуђени на временске казне које су издржавали у мађарским затворима.

Приликом тог хапшења није нико подлегао под батинама, као што се наводи у документу. Према изјави друга Јојкића, Светозар Марковић-Тоза и Бранко Бајић, који су писали овај извештај, вероватно су мислили на хапшење које је извршено септембра 1942 године. Ако се у извештају мислило на ово хапшење, онда је потребно дати следеће објашњење:

Средином 1942 год. мађарске војне власти позвале су у војску регруте из Турије који су се одазвали том позиву, али када су примили оружје онда су побегли из јединице и вратили се у Турију. У селу су се одмах пријавили месној партизанској јединици. Крајем августа 1942 год. ова јединица се приликом извршења једне диверзантске акције (у близини Србобрана) сукобила са мађарском војском и том приликом је погинуо Ђура Вујин. После дуже истраге мађарска полиција је утврдила да је убијени партизан из Турије и онда је септембра 1942 год. извршена блокада села и том приликом је ухапшено око 300. Ухапшени сељаци су подвргнути страшном мучењу тако да су под батинама умрли следећи другови: Никола М. Јојкић, Раде Д. Јојкић, Живко Степанов и Миленко Куцурски; а обешени су: Лазар-Сремчев, Петар Степанов, Велимир Гањин, Бранко Андрић, Марко Миланков, Игњат Гајић, Богдан Медурић, Данило Медурић, Божа Јоцић и Коста Јоцић. Остали затвореници су осуђени на временске казне које су издржавали у Мађарској. За време издржавања казне у мађарским затворима умрло је око 100 људи.

²¹ Остали чланови секретаријата били су: Радивоје Ђирпанов, Иван Вијоглавин и Соња Маринковић.

²⁶ Геза Тиквицки

²⁶ Бранко Бајић, члан секретаријата ПК Војводине, погинуо 19 новембра 1942 год. у Новом Саду у борби са мађарском полицијом.

²⁷ Никола Петровић

Д.28 прив. нам., од пленума: Бабо²⁹ (Жабалъ) и Ж. Љ.³« (Сомбор).

б) ОК. — Од 3 окр.[ужна] ком.[итета] функционишу 2,³¹ а I³² не постоји од октобра 1941 г.

в) Постоје свега 4 СК [среска комитета] (а у Бачкој и Бараши има 11 срезова).

г) МК. — Непотпуни у Н. Саду и Сомбору, а у Суботици и Сенти не постоје.

д) *Партиско чланство*: Н. Сад 16 (од којих само 5 легалних) и 6 канд. (5 легалних). У (округу Ј.[ужна] Б.[ачка]: 8 сеоских ћелија и 13 повереништава. Укупно у округу (и граду) око 70 чл. Партије и 17 канд. Сомбор: 6 чл. (2 илег.) и 2 канд. (лег.). У целом округу 3 сеоске ћелије. Укупно око 20 чл. Партије. Суботица: Град за сада има само 2—3 добра повезана симпат. У округу постоји само 1 повереништво. Постоје још 10—15 чл. Партије, који су се склонили и са њима све до сада немамо никакве везе (међу овима секрет. ОК сев. Б.[ачка] и 1 члан ОК сев. Б.[ачка]).

ђ) *Досадашњи рад и узроци слабих резултата*

До преласка секретаријата ПК из Баната у Бачку, крајем септ. 1941 г. (с тим да пређе у Срем и тамо пребаци око 200 партизана из Баната и партизане из Шајкашке), радом у Бачкој руководио је део ПК на челу са чл.[аномј секр.[етаријата] Р. Ћирпановим (поред њега Е. Киш и „Црна“³³ (Г. Ив.). Од слома југосл. војске па до рата Нем.—СССР организације су бројно напредовале са ово 100 чл. Од рата СССР—Нем. издавани су 2 пут недељно билтени, који су достигли тираж од 8.000 прим. Пропаганда је била добро организована. Функционисала су сва три ОК. Акционо се, пак, није много радило. Предузете су паљевине жита, вршалица, кудеље. Створене су војне десетине, које су напр. само у Н. Саду обухватиле преко 300 људи. Но њих тих десетина није било никакве практичне користи, јер су акције извршавали чланови Партије, Скоја и најбољи симп.[атизери].

У октобру и новембру наишао је талас реакције и пало је много другова. ОК за сев. Б.Ј.ачкуј престао је

²⁸ Стеван Дејанов, био осуђен и пуштен као болестан из Мађарске, умро од туберкулозе 1943 године.

²⁸ Стеван Дивнин, народни херој, секретар СК Жабалъ, погинуо новембра 1942 године.

⁸⁰ Жарко Љубојев

³¹ Окружни комитет КПЈ за јужну и западну Бачку

³² Окружни комитет КПЈ Суботица

⁵⁸ Гордана Ивачковић-Дрна

да функционише, а ОК за зап. Б.[ачку] и Б.[арању] такође престаје са радом удаљавањем другова са терена. ОК за ј.[ужну] Б.[ачку] је јако окрњен и неспособан за рад. Многе месне и средске организације формално су уништене. У нов.[ембру], после погибије Р. Ћ.³⁴ и хапшења Вијогла-!вина³⁵ (чланови секр. ПК), решено је да Уча пређе у Банат а Тоза да остане у Бачкој и раде самостално на обнови парторг. Од тада је у Бачкој урађено ово: обновљене су орг. у Шајкашкој и Н. Саду и Кулском и Паланачком срезу. Јануарски покољ и хапшења свих сумњивих у Кулском и Паланачком срезу поново су уништили све што је обновљено. (У овом периоду су издана 2 прогласа и 1 цирк. писмо). Од тада па на овамо створено је оНо што је најзад изнето. Подовином априла издан је проглас ПК („Не идите на окупат. војску!"), крајеМ !јула и почетком авг. умножен је „Пролетер" (Март—април), издан де I број „Истине" и проглас ПК.

Досадашњи се рад сводио на:

а) Издавање билтена, прогласа, „Пролетера" (умножавања) и „Истине".

б) Паљевине жита, вршалица, кудеље и мање нападе ради уништавања живе снаге окупатора. Све ове акције су поред малих резултата повукле за ообом велике жртве (Убијено је око 35 врјника, жандарма и агената),

в) Обнављање организација и организовање технике у два маха.

Овако мали резултати последица су, поред општих прилика, које смо имали, још и наше слабости. Та слабост, приказана у „Истини", састоји се нарочито у овоме: наша слабост од раније (скорб није било чланова Партије у редовима Буњеваца и Шокаца и нарочито Немаца). Чланови Партије Мађари нису били довољно учвршћени и у приличном броју су дезертирали. Слабост чланова Партије испољила се не само у раду, него и у држању пред окупаторским полиц. властима. „Црна" (Гордана Ивачковић) понела се као провокатор највише врсте и провалила је све што је знала, а знала је доста. УглавноМ њеним држањем

³⁴ Радивоје Ћирпанов, народни херој, члан бироа и секретаријата ПК КПЈ за Војводину. 5 октобра 1941 године у улици Краљевића Марка у Новом Саду Ћирпанов је имао састанак са Жарком; Зрењанином-Учом и Светозаром Марковићем-Тозом, али је том приликом наишао на заједну мађарских полицајаца и агената и у борби с њима погинуо.

³⁵ Иван Вијоглавин из Кумана — Банат. Ухваћен од мађарске жандармерије на спавању у кући Глуваков *Токе* (у Шајкашкој улици у Новом Саду) и стрељан.

доведени су у рпасност не еам'о руководиоци, него и све организације, које су врло често падале целе и то скооо све у исто време. Њеном је издајом испроваљивано доста другова у Срему. Преко ње је утврђен и идентитет Вијоглавина. Вероватно је њеНа издаја имала последице и у Банату. Све што је знала *горе*, изнад ПК, вероватно је провалила. Због. великих услуга које је чинила окупаторима помилована је и еада је"у Пешти у затвору. Даље. Лоше процењивање ситуације и неспремање склоништа за илег. другове. Немарност, лакомисленост, потцењивање окупаторских снага итд. доводило је до хапшења, до провала и упропастило је читаву организацију у Бачкој и оно што је најтеже — скоро све другове способне за самосталан рад.

2) Ској

Ској је још јаче погођен од Партије. Осим једног сви чланови ПК Скоја из Бачке убијени су. И скојевске (организације су формално уништене и тек сада се ради на њиховој обнови. Број скојеваца је мали. (У Н. Саду. кжко 75, а у другим местима свима скупа још око 100). Скојевци су падали више приликом масовних хапшења и нећина их је послата на робију, а да окупаторИ нису били ни обавештени о њиховоМ раду, чланству и функцијама.

ПК Скоја још не функцибнише. Постоје 2 ОК, али је рад још увек слаб. Помоћ Партије биће што је више могућа.

3) Народна помоћ

Организација Н. П.³⁶ још није обвовљена. Нар. ослоб. фонд још није'јорганизован. Партија је до сада долазила до прилично материјалних средстава, која су скупљали чланови Партије и симпатизери. Благодаревћи овоме мРгли су се склањати и сачувати преоетали руководиоци и поново организовати технику. Само ПК је од 1-1 до 1-X-1942 г. раепологао са округло 12.000 пенги.

4) Војни одреди и оружје

Војне десетине састављене од поштених родољуба, које у своје време нису ништа радиле, распале су се делимично услед провала, а делимично услед страха пред хапшењем. Појединце који су хтели у одреде нисмо могли пребацити у Срем услед редостатка веза, а пребацивање без везе

" Народна помоћ

било је терати људе у смрт. Од почетка борбе располагали смо са веома мало оружја, а данас га имамо још мање, јер Је проваљивано, а и падало је са људима. Осећа се велик недостатак у ситном оружју. Питање оружја само делимично можемо сами решити. У томе ће нам требати највише помоћи.

5) Синдикати

У Бачкој до сада постоје само владине синдикалне организације. Чланство је екоро искључиво мађарске народности и не посећује синдикалне просторије. Њилошке синдикате³⁷ (фашистичке), као и соц.-деМ., власти не одобравају у Бачкој. Функционери владиних синдиката су олош из редова радника и др., налик на југорасовце, и немају никакав утицај на радништво. СаМо радништво потпуно забоставља синдикалну борбу у данашњој ситуацији. Радници не одлазе у Немачку. Наши иокушаји да вратимо неке другове у синдикате, као нашу фракцију, нису донели никакве резултате, обзиром на некупљање радника у синд. просторијама, осим функционера и малог броја изразитих фашиста.

6) КП Мађарске и ми

КПМ није до сада покушавала са успостављањем организација на нашем терену. Њен рад у самој Мађарској сасвим је неприметан. Њени леци који су нам дошли у руке сведоче о ^ниском политичком нивоу Партије. ЧињеНица да ретки покушаји саботаже по творницама још пре извршења бивају проваљени (Ђер) сведочи да је Партија болесна и пуна провокатора. Ставови појединих мађ. партијаца о партизанским борбама и окупацији Бачке, као и о акцијама у садашње време говоре о неисправној полит. лиНији Партије (партиз. акције на Балкану карактеришу као шовинистичке, окупацију Бачке као исправљање версальске неправде, акције }копште као расипање снага, које ће бити потребне у претстојећој револуцији, акције наших другова на робији у заједници са млађим друговима из Мађарске ометају старији' другови. Мађари и сматрају то за лупање главе о зид). Сходно ставу да са КПМ не ступамР у везу (мај 1941 г.), не постоји до сада између КПМ и нас никаква сарадња. У евако доба можемо с њом ступити у везу без гаранција да је то баш здрави део Партије. Један члан КПМ из Пеште настојавао је по сопственој иниција-

³⁷ Мађарски фашисти који су носили стреласте крстове, а које је предводио чувени мађарски, фашиста Салаши, обешен 1944 год. у Пешти.

тиви да ступи са нама у везу. Ово је по његовом казивању одобрио за њега надлежан форум КПМ. Састанак који је Предлагао, а који би за нас могао да буде само информативне природе — одбили смо.

Б) БАНАТ

Хапшење другова у Банату почело је већ првог дана рата СССР—Нем. Одмах је пао скоро цео МК — В. Ки*кинда и велик број другова по селима, иако су све организације још десетак дана пре избијања рата добиле упутство у погледу склањања свих компромитованих другова. Већ та прва хапшења која су ишла по списковима и уз помоћ бив. југосл. агената, извршена у јуну, јулу и августу 1941 г., разбила су скоро све организације, покидала везе и бацила у илегалност преко 300 другова. Скоро сви ти другови били су у партиз. одредима, који су водили и успешне акције. План ПК о пребацивању тих партизана на погоднији сремски терен није могао да се оствари због недостатка веза са Сремом и због касног предузимања мера у вези са пребацивањем, као и због хапшења у Бачкој, где је тада био секр.[етар] ПК. Нису на време предузете мере око склањања илег.[алних] другова и партизана. Отуда падање тих другова, а делимично и провале. Као што смо рекли, у Банат је прешао Уча (тек 5-ХП-1941 г.). Што је тамо урадио није нам познато (јавио се само да је стигао). Ко је од друшва остао у животу после догађаја у Куманима, где је изгледа био како Уча, тако и другови, из ПК Скоја и ОК за сев. Банат — није нам познато. Имамо један извештај од једног друга који је одавде био Нолид. спровођен у В. Бечкерек, ради употпуњавања истраге над њим, у коме се каже (подаци од маја јов. г.): да је Уча жив, као и још неки другови, а да су Шогинули: Ст. Јовановић, члан биро-а ПК, Брацо Петров, бив. секр. ПК Скоја, проф. Драгица Петров, Прока Средојев, секр. ПК Скоја за Ј.[ужни] Б.[анат] и др. Од тога времена не знамо ништа. Једино смо из Срема добили извештај да је тамо Уча убијен (непроверено) и да је Ђ.³⁸ из Бгд постављен за повереника. Предузимали смо кораке да дођемо до другова у Банату. На бројне адресе које су нама познате слали смо усмене и писмене поруке и јављали за наше адресе, али

³⁸ Ђура Јовановић, повереник ПК КПЈ за Банат. Мислећи да су погинули и Жарко Зрењанин и Светозар Марковић-Тоза, ЦК КПЈ је оформио Повереништво КПЈ за Банат и Повереништво за Срем и Бачку. Међутим, Тоза је — не знајући за ово — оформио Покрајински комитет кооптирајући неке другове, али само од људи из Бачке, јер са Банатом и Сремом није имао везе дуже времена.

никада нисмо могли доћи до другова. Ту скоро предузели смо кораке преко 2 места, да пронађемо преостале другове. Резултат ћемо видети за десетак дана.

Ц) СРЕМ

Како смо писмено обавештени, 8-У1 ов. г., од секретара ОК — Срем, са њима ви директно одржавате везу и тамошње стање знате боље него [овде], те није потребно да понављамо оно мало података што знамо,-

Скојевци из Н. Сада прешли су у септ. пр. г. у Петроварадин и из тамошње тврђаве су изнели веће количине оружја и експлозива. Та је акција била провална, али су оружје и експлозив спасени. Предузећемо мере да се то што пре преда тамо где је то најпотребније.

Секретар ОК Ср[е]ма тражио је да друг Т.³⁹ пређе у Срем ради договора о даљем раду како тамо, тако и (овде и у Банату. Друг Т. то није учинио, јер је веза била прекинута. Иначе сматрамо да се ти послови могу обавити и писмено. Присутност друга Т. је овде неопходна обзиром на обнову организација.

II ПЛАН НАШЕГ ПРЕТСТОЈЕЋЕГ РАДА

1) Учвршћеште веза. — Уложити све силе да се успостави редовна веза између Бачке, Баната и Срема. Надамо се да ћемо са Сремом одржати и учврстити ову везу, преко које шаљемо и овај извештај, а за Банат, као што је речено, предузели смо потребне кораке. Преко Срема осигурати сталну везу са вама. Уколико би нам КП Хрватске предала везе за Међумурје и Прекомурје могли би наш рад да проширимо и тамо, јер ми можемо лако да дођемо до тих крајева.

2) Руководство за покрајину. — "Сазнавши за смрт Уче, која још није тачно проверена, али њега очито нема на терену, попунили смо секретаријат ПК са још 2 друга. Садашњи састав секр. ПК је овај: Тоза, досадашњи орг. [анизациони] секр. [етар] ПК, Б. Б., досадашњи члан биро-а ПК и Г. Т., досадашњи члан биро-а ПК. У биро ПК смо кооптирале: инж. Н. Пет. (Бгд) и Ст. Деј., члан биро-а ПК од 1940 г., али због тешке болести није могао вршити ту функцију. Питање другова за биро и пленум ПК из Баната и Срема решићемо споразумно са тамошњим друговима. Ово смо спровели зато што сматрамо да је руковођење радом у целој покрајини од једног форума не-

³⁹ Светозар Марковић-Тоза, народни херој

опходно, иако то до сада није Могло у пракси да се оствари — треба настојати свим силама да се оствари. Питање полит. секр. стоји отворено. Најбоље би било да ЦК упути једног искусног друга и повери му ту функцију. Уколико то не би било могуће, онда предложимо да ЦК постави за полит.[ичког] секр.[етара] ПК друга Т. и да овако постављен секретаријат потврди. (Прилажемо податке о друговима из секретаријата ПК).

3) Обновљање организација у Банату. — Држимо да је у Банату остало мало другова способних за самосталан рад. Зато мислимо да је потребно одмах обновити ОК за сев. Банат и истом поверити обнову Партије у целом Банату. Ми би одржавали везу са овим ОК и помагали би му око обнове рада не само упутствима него и елањем материјала, организовањем технике и омогућили би му издавање паралелних издања „Истине“, „Слободне Војводине“, „Младог Борца“ и осталих материјала директивног, просветног и пропагандног карактера. Али ово не би било још доста. Потребно би било нарочито сада и помоћ другова из Бгд. Сматрамо да би друг Ђ. требало да напусти Бгд. и да буде секретар ОК сев.[ерни] Б.[анат] уместо досадашњег секр. ОК Ж. Т.,⁴⁰ који је полит. доста слаб, иако веом'а добар, храбар и довитљив. Поред њих двојице у тај ОК требало би да уђу: „Црни“⁴¹ (Р. Г.), металац, орг. еекр. ПК Скоја, Ник.,⁴² чл. еекр. ПК Скоја и Д. Б.,⁴³ бив. секр. МК — Вршац, уколико су ови другови још у животу. Овакав форум би могао, уз нашу помоћ, оолидно да ради служећи се легалним' друговима.

4) Погпомагање раду у Срему. — Обзиром да је борба у Срему на вишем нивоу него у Бачкој и Банату, то би ОК СреМ морао и даље да ради више самостално, а ми би му помагали само у оним стварима које су од нас тражили: умножавање материјала, те поред тога би им помагали око издавања материјала за СреМ и ел. (Све ово уз сигурне и добре везе). Руковођење самоМ борбом било би и даље под вашом директном контролом, одн. Врх. штаба. А то је олакшано тиме што они и тако одржавају директну везу са . вама. Учвршћење веза са Ср.⁴⁴ допринеће да се постепено омбгући заједничко руковођење радом у целој покрајини.

⁴⁰ Жарко Турински, погинуо 1943 год. као члан ОК КПЈ за северни Банат.

⁴¹ Раде Грујић

⁴² Никола Живановић, погинуо 1942 године.

⁴³ Дејан Бранков, погинуо 1942 године.

⁴⁴ Сремом

5) **Веза еа ЦК.** — Поред везе која се м*оже уредити преко ОК Срема, а која би служила за слање материјала и директива трајнијег карактера, мислимо да би вас о стварима хитне природе могли обавештавати преко „Слоб. Југославије" — уколико је то згодно обзиром на њене садашње задаће. Могло би се за ову сврху направити и шифра, коју би нам ви послали. Оваква веза била би нам не-обично потребна, да се не би догодило да останемо и даље без везе и то у перноду када борба улази у завршну фазу и када^ ће нужно доћи и до прерастања садашњег облика борбе у виши' и под новим паролама. Ми редовно слушамо вечерњу емисију „Сл. Југ."

6) **Организоване, обнова, оснивање парторг., народно-ослоб. одбора, нар. осл. фонда, обнова Скоја, формирање омл.[адинских] ком.[итета], ударних и див.Јерзантских] група, издавање материјала, техника.** — Попунити постојећа 2 ОК и обновити 3-ћи у Бачкој. Обновити ПК Скоја, обновити одн. попунити ОК Скоја. За секр. ПК Скоја предвидели смо најбоље постојеће омладинце чл. Партије, који су и до сада радили у Скоју. Извештај ПК Скоја биће идућом приликом упућен за ЦК Скоја. Обновити сеоске ћелије и МК и СК и формирати парторг. у местима у којима нису до сада постојале. Формирати Нар. осл. одборе (до сада постоје само у неколико места, а у формирању Покрајински), организовати НОФ и обновити одборе Н.П. Партизанска борба како смб је првобитно замислили није Могућа и стало нас је доста жртава. Директива о парт. одредима и борби круто је пренесена и примењивана. УслР-ви су, горе и у „Ист.[ини]" изнети, такви да објективно узевши не можемо за сада водити партиз. борбе са већим' одредима. Зато смо се тако рећи опет вратили од Ночетка и формирамо ударне и див. групе. У том правцу ћемо наставити и трудићемо се да борба порасте.

Поред „Истине" која је орган ПК и коју ћемо редовно издавати (крајем октобра излази 2—3 број) издаваћемо (све су припреме већ извршене): „Слободну Војводину" — орган Покрај. нар. ослоб. одбора за Војводину. Овај лист је намењен широким народним масама (први број излази рко 15-Х ов. г.). „Млади Борац" ће бити орган ПК Скоја. „Сл. В." ће излазити 2 пута месечно, а „М. Б." 1 (пута месечно. Поред овога још овог и идућег месеца (X и XI) издаћемо од Лењина (из VI књ.): „Задаће пролетаријата У нашој револуцији", „Сељаци и радници", „Избори за Уставотворну скупштину и диктатура пролетаријата", „Говор о годишњици револуције" и „Говор о четворогодишњици

револуције". Од Стаљина: „Проблеми лењинизма" и „О Стаљину" од Молотова, Димитрова, Ворошилова, Калињина и др. ("Издање ЦК ВКПб и оводом 60-годишњице Стаљина). Ову смо књигу купили од једног мађарског војника, који је то донео из Украјине. Књига је на руском, има око 30 чланака и садржи око 400 страница. (Издаћемо избор тих чланака). Поред тога умножаваћемо поново „Историју". Припремили смо и издаћемо брошуре „О националном питању и буржоаском национализму", „Зашто је пропала -Југославија?", „Двадесет година унутрашње политике Југославије" и др. Летке ћемо издавати на мађарском, немачком, словачком и русинском, а „Слоб. Војв." и др. важније материјале поред српског и на мађарском. Листови ће носити ознаку: „Издање за Бачку". Ове исте листове мислимо да издајемо, односно омогућићемо, и помажемо њихово издавање за Банат, односно за Срем, док материјал општег карактера одмах ћемо издавати и за потребе Баната и Срема.

У циљу организовања Н. осл. одбора у словачким и буњевачким -местима ступили смо у додир са поштенним вођствима ових народа. У том правцу ћемо радити интензивно и даље. Партиски рад "ћемо управити од сада и према овима, јер смо исте до сада прилично запостављали, Иарочитр Буњевце (а њих заједно у Бачкој иМа исто толико кблико и Срба).

III — ДРЖАЊЕ НАЦИОНАЛНИХ ГРУПА У БАЧКОЈ

1) Немци. — Маса су још увек у већини изразито фашистички настројене. Иако постоји незадовољство са Мађарима и сумње у Хитлерову победу, то још није толико и такво да би нам омогућило да им се приближимо и међу њих продремо. (У целој Бачкој имамо само "једног Немца партијца, неколико скојеваца и пар добрих и активних симпатизера.)

2) Мађари. — Ревизионистички вал који је захватио листом све Мађаре у Бачкој, па чак и добар део чланова Партије (Домањи, чл. ОК — за Ј. Б. и некадашњи члан ЦК КПЈ — период 1919—24, Кучера и др. из Сомбора, Салај из Суботице итд.) — постепено цопушта. Зверства окупатора и делимично учествовање Мађара из Бачке у тим зверствима начинила су дубок јаз између Мађара и словенских народа. И поред отвореног незадовољства против постојећег стања (економска ситуација, слање на фронт и сл.) и разочарења у ослобођење — мађарске масе још увек не прилазе Србима, а ни Срби њима. Ретки су случајеви

дезертерства из војске. Мађарска сиротиња, која није ништа добила уласком хонведа у Бачку, постепено се одваја од буржоазије, за коју је пак окупација значила изванредне профите. Можемо очекивати да ће мађарске масе прилазити убрзо и директно к нама. Мађари се боје повратка старе Југославије, јер у том елучају рачунају на освету Срба над свим Мађарима без обзира на кривице. Наш став је по том питању (противно ставу срп. буржоазије) да кривци за терор морају бити кажњени, а не Мађари уопште. Настојавамо да тај став продре у мађарске масе, које са окупаторским целатима и пљачкашима немају никакве везе.

3) Буњевци и Шокци. — У својој укупности боље се држе од Срба. Њихов је став: „Мађарску мрзимо, а стару Југославију не волимо!“ Они исто тако мрзе и усташку Независну. Отуда су нам Они по свом расположењу у целини најближи. КоМпактни су, имају мало издајника и према Мађарима прететављају затворену целину. Бојкотију чак и цркву уколико им Мађари преко свештенства нешто желе натурити. Нису ретки сукоби са мађарским насељеницима, нарочито на одузетој земљи од Буњ. на Колонији Рати (код Бајмока).

4) Словаци се држе исто тако добро као и Буњевци. Међу њима је било добрих партијаца а и данас има. Они су многи хапшени, убијени и затворени. Ударцима окупатора била су највише изложена њихова места: Кисач, Петровац и Гложан.

5) Срби. — Опште расположење Срба је добро (против фашизма, вера у победу Савезника). Међу богатијим слојевима има доста активних англофила, али је њихов утицај засада слаб. Њихова се активност засада своди само на уску пропаганду за „старо стање“ — за освету над Мађарима и против комуниста. То су све драживовци. Њихов покушај организовања „тројки“ и „петорки“ пропао је највише због тога што је организаторе захватио страх после терора у јануару, који није био уперен само против нас него против Срба уопште. Сада ти исти поново дижу главу. Ми им онемогућујемо организовање и раскринкавамо њихове намере. Уколико они пак нешто организују слаћемо наше људе као фракцију. Мађарска буржоазија у Бачкој заједно са српском спрема неке одреде за одржавање реда (у евоје време!). У лецима месног карактера почели смо да их раскринкавамо (у Н. Саду др. Милош Петровић, бивши градоначелник, који је организовао гарду у априлу 1941 г. и држао ред док нису дошли Мађари, сада држи састанке

и позива народ да се организује, добиће оружје, треба одржати ред када побегну Мађари. Овај и данас седи у градској управи. Слично ради у Сомбору др. Симо Росић, адв.).

Подносећи вам овај извештај умољавамо вас да нас о примитку обавестите преко „Сл. Југ.“ тиме што ћете шворити о терору у Бачкој и навести нека од назначених Имена. Уколико нам „будете слали једног искусног друга за полит.[ичког] секр.[етара] јавите то речима: „ШаљеМо поздрав Дунаву!“ Уколико одобравате садашњи састав секр. ПК са предложеним секретаром (полит.[ичким]), као и предузети рад, јавите: „ОдобравамР рад на Дунаву!“

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

10-X-1942 г.

Тоза и Б. Б.

Прилажемо:

- 1) 2 прим. „Истине“ број 1.
- 2) Подаци о чл. секретаријата.

Подаци о друговима који су сада у секретаријату ПК

1) С. Ж.-Тоза, приват. намештеник, стар 29 година. Члан Партије од 1935. 1938 г. секретар ОК за с'ев. Банат. 1939 г. (од фебруара) члан биро-а ПК. Од децембра 1940 г. члан секретаријата ПК. Од марта 1941 г. (после смењивања друга Тулића) организациони секретар ТЖ — све до формирања новог секретаријата. Знају га: М. Ђилас, Леко, „Брка“⁴⁵ (Хрват), а најбоље Ј. Тулић⁴⁶ са којим је радио,

2) Б. Б., адвокат, стар 31 г. Члан Партије од 1939 г. И исте године у децембру члан МК — Н. Сад. Од априла 1940 г. секретар МК — Н.С. Од јула 1940 г. члан ОК за ј. Бачку. Од августа 1940 г. секретар ОК — Ј. Б. У септембру 1940 г. изабран је за члана пленума ПК и за заменика полит.-секр. ПК. 1941 г. (новембар) члан биро-а ПК — до сада. Зна га „Чворак“⁴⁷ и Тулић.

⁴⁵ Раде Кончар, народни херој, члан Политбироа ЦК КПЈ и политички секретар ЦК КПХ, ухваћен од италијанских фашиста у Сплиту и стрељан у Шибенику 26 маја 1942 године.

⁴⁶ Јусуф Тулић

⁴⁷ Иван Милутиновић, народни херој, члан Врховног штаба и члан Политбироа ЦК КПЈ. Погинуо 23 октобра 1944 год. пребацујући се преко Дунава у тек ослобођени Београд.

3) *Г. Т.*, металац, стар 26 г. Члан Партије од 1939 г. (Ваљево, а затим Бгд). У штрајку аеронаутичара (1940 г.) био је члан штрајкашког одбора. Од маја 1941 г. члан ОК — сев. Бачка. Исте године од новембра члан биро-а ПК — до данас. Знају га другови из Бгд. (Радио је у Земуну.)

БР. 45

ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 20 ОКТОБРА 1942 ГОД. СРЕСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ЗЕ- МУН ПОВОДОМ ЖАЛБЕ СРЕСКОГ КОМИТЕТА НА РАД ДЕЛОВА ПОДУНАВСКОГ НОП ОДРЕДА¹

СК-у У 3.²

Драги другови,

Примили смо ваше писмо од 15 и 25 IX и од 8 X о. г.³ Исто тако добили см'о и препис ваше жалбе на рад наших партизанских јединица, коју сте упутили вашем вишем руководству. На све то одговарам^Р вам следеће:

1) Кроз дуже време наше енаге у Ф.[рушкој] Гори стално су биле под ударцима јаким напада непријатеља. То се десило и пре наше директиве за одбрану жита. У то време, да би ослабили притисак непријатеља да Ф. Гору, издали смо преко евих наших организација директиву да се отпочне са разним акцијама ван Ф. Горе, а како смо се налазили уочи жетве, одмах се приетупило уништавању непријатељских вршалица, косачица и др. Ове акције према првобитном плану требале су [да] изводе првенственб месне јединице, а тамо где оне нису мogle, да траже помбћ наших партизана. Међутим', како је тих дана непријатељ Нападао са јаким снагама наше јединице, оне су морале да се повуку из шуме а да нису имале довољно времена да се припреме око пребацивања на терен. Због Тога оне су се упућивале тамо где је најповољније. Свака група добила је водича из краја који дотични крај најбоље познаје. Тако је био и случај са групом која је упућена на ваш терен,⁴ њом је руководио друг, Шваба-Брка.⁵ Према ње-

¹ Оригинал, писан латиницом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 1787.

² Земун

³ Редакција не располаже овим писмима.

⁴ Реч је о једном воду Треће чете Подунавског НОП одреда.

⁵ Драган Рајнпрехт, комесар Треће чете Подунавског НОП одреда

говом извештају, он се одмах повезао са једним претставником вашег СК-а. Из тога произилази да је СК-а знао за ту групу која је тамо имала приступити акцијама. Не знамо зашто СК-а није и сам на своме терену предузео потребне мере да се многе од учињених слабости на време отклоне, јер смо ми у једном писму вама још раније јавили о акцијама које ће се изводити у вези са жетвом и да треба у томе да указујете помоћ. У осталим срезовима нашег округа СК [срески комитети] су били уско повезани са партизанским јединицама које су биле на терену и указивали им свестрану помбћ. Мислимо да је овако нешто учињено и у вашем срезу, да би се избегле многе грешке и да би резултати акција били бољи. Својевремено смо од вас тражили извештаје о акцијама на вашем терену, али до данас ништа нисмо добили. Сматрамо да је СК погрешно кад је упутио извесне жалбе своме руководству, а да нас о томе претходно ништа није известио.

2) На састанку, коме је присуствовао И ваш претставник, где је требало да се испитају све ваше жалбе и критике, а и из извештаја којима ми располажемо, утврдило се:

а) да су наше јединице које су оперисале у вашем рејону стварно чиниле крупне грешке, кршећи најосновнија правила конспирације. Није вођено рачуна о људима који раде у месту, без потребе су их деконспирисали итд. Партизани су шећкали без икакве потребе по местима и тако се откривали. Често пута обраћали су се за помоћ и недовољно сигурним људима. Храна је ношена колима у саму базу. Велик број сељака који помаже наше партизанима знао је где се они налазе;

б) према исказу домобрана-скојеваца Који је дошао са Минобацачем у одред, као и према изјави друга који је учествовао у припреми акције у Петровчићу, произлази да није тачно да је већина домобрана била спремна да преда оружје партизанима кад их ови нападну, већ напротив, 75% домобрана било је спремно да да отпор партизанима. Од 6 домобрана које ви наводите да су били спремни да убију сатника, наредника и два домобрана издајника, до краја је за ово остао само наш друг скојевац. Кад су после неизведене намераване акције домобрани, ових 6, били позвани да пређу партизанима, прешло је свега два, од тих један скојевац. Према оцени партизанске јединице, односно њеног руководства, напад на домобране није се могао извршити без јаче помоћи изнутра, пошто су се домобрани били утврдили у своме боравишту. Напад на тако, бројне домобране и још у утврђеном месту, био је унапред осуђен на неуспех. То је главни разлог зашто

ова акција није изведена. Према томе није тачно да „партизанска група у близини није хтела ту да интервенише“;

ц) никоме није познато да је неки заробљеник-пздајник шетао са одредом два дана из пункта у пункт, пуштен и све открио, тако да су усташе похапсиле 30 симпатизера, који су примали партизане, давали ^рану итд. Постоји један случај да је један заробљени домббран био преко дана с нашим друговима, али ваН базе и кад је увече пуштен, не сам'о да није никога провалио, већ је домобрани^ врло повољно причао о партизанима;

д) овај Одред на који се жалите да последње време не врши никакве акције не заслужује ову критику. Он је од 14 слабо наоружаних друлова кроз акције порастао за непуна два месеца на 180 добро наоружаних људи, са 6 аутоматских оружја кбје је отео од непријатеља. Он је стално вршио акције, а само што су последње акције биле мање значајне. Овај је Одред очистио Многа села од окупаторских власти, спречио непријатељу саобраћај на друму Рума—Земун, спалио више општинских архива, уништио неколико непријатељских аутомобила, 1 аутобус итд. У последње време овај Одред уопште није вршио акције на вашем терену, јер му је Штаб доделио нов рејон. Мање групе овога "Одред" долазиле су у ваш срез сам'о кад су Морале да се повлаче испред непријатељске навале;

е) на челу овог Одред" стварно иМа младих" партијаца и Неискусних другова. То Долази отуда што је читав Наш актив у својој већини млад, недвољно искусан и изграђен. То су људи кбји су се подигли тек у току Ослободилачке борбе у нашим одредима. Ми смо сзесни да такав актНв не може у потпуности да задовољи и утолико му је потребнија помоћ партиске организације, у првом реду ОК-а. Мила,⁶ о којој је реч у писму, није била у руководству Одред, она је била само политички делегат у воду. Јовичин⁷ случај није нам био довољно познат. Њему је дата карактеристика из његовог места и према тој карактеристици, он је могао да добије функције у одреду. На састанку партиског актива' овога Одред, где је било покренуто и нитање Јовице и Миле, активисти су се једногласно сложили да је рад Јовице и Миле у Одреду задовољавајући.

ф) Штаб се никада није налазио у месту П.⁸ па према томе није могао бити откривен да је тамо. Не знамо ко вас

⁶ Хедита Пиекар

⁷ Овде се вероватно ради о Неговану Љубинковићу-Јовици који је касније био комесар Треће чете Сремског одреда. Погинуо децембра 1943 године.

⁸ Прхово

је обавестио да овај одре'д бро'ји 300 људи и да се налази око једног места!

Поред стварно установље'них грешака, овај одред чинио је и чини многе друге грешке које прбизлазе из слабе активности партиске организације. Тек у последње време наша партиска организација у овоМ Одреду (батаљону) почела је активније да ради. Досада су наши другови више радили као појединци а не као целина. ТЗдговорниМ друговима у Одреду речено је да убудуће строго воде рачуна о раду батаљона, да ни у ком' случају не дозволе да се понове старе грешке, да пазе на кретање појединаца итд. Штаб одреда издаће посебне упуте о кретању партизана, њиховоМ понашању у месту где се налазе, како да се Наши месни активисти односе према партизанима итд.

Према нашем договору ви треба да дате неколико адреса на које ће се партизани обраћати и одредићете место, за њих. За та места и адресе знаће само комесар, који ће упућивати другове куда треба. Штаб ће вам јавити колико ће партизана бити на вашем терену и у коме крају ће се налазити. Ово ће зависити од конкретних задатака које ће Партизани добити. Постарајте се да комесар батаљона чим пре добије адресе и лозинке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

20-X-1942

С другарским поздравом
ОК КПЈ ЗА СРЕМ

БР. 46

ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 26 ОКТОБРА 1942 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КПЈ О БОРБАМА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА И СТАЊУ ПАР- ТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ У СРЕМУ¹

ЗА ЋАЋУ²

Драги другови,

Примили смо писмо од друга Ђ.³ из кога видимо да нисте примили једно наше писмо које вам је послао један иаш члан док смо били одвојени. Писмо о коме је овде реч, послато је 13 септембра са преписом-извештајем за

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС.

² Централном комитету КПЈ

³ Ђура Јовановић

друга Уччу,⁴ „Гласом Омладине“ број 5 и „Истином“ број 23, са још једним другим материјалом. Подузели смо мере да сазнамо где је ово писмо изгубљено. Уз писмо — извештај за вас било је још једно писмо за друга Ђ. и Уччу. Није искључено да је ово на нама непознат начин могло пасти у руке непријатеља, те ћемб услед тога морати променити и наш канал. У ту сврху било би потребно ако би ви могли дати једно погодно лице — члана Партије, који би могао легално имати седиште у тачки 3.⁵ Овде ^и ћемо вам поновити поменути извештај уколико је то актуелно за данас.

У уводу писма потврдили смо пријем вашег писма од 15 септембра о. г.⁶ које смо примили са великим закашњењем. То се десило због тога што се ми тада нисмо налазили у близини главног пункта, у то време били смо одвојени, повукли смо се на терен наших одреда. Даље се у писму каже:

„Пре него што смо се растали решили смо да вам напишемо опширан извештај о евему, али нас је напад непријатеља спречио да то на време учинимб. Пошто сада немамо могућности да вам напишемо заједнички извештај то ја узимам на себе да вам' поднесем кратки преглед стања код нас, а чим будем могао ја ћу остале другове упознати са овим што вам пишем.

1) *Сгање партиске ориентације.* До пре неколико месеци наше окружје' имало је пет срезова: Пааовачки, Карловачки, Иришки, Румски и Митровачки. Касије су, нам прикључена два среза — Илочки и Шидски. Најбоље стојимо у првих пет срезова, у којима имамо наше организације у 3—4 м'еста, а са неким осталим местима одржавамо везе по народно-ослободилачкој: лИнији. Нисмо успели да продремо у чисто немачка и чисто хрватска места. Велика већина наших организација су Младе, настале у доба борбе против окупатора и зато нам је актив малобројан и Недовољно изграђен. Велики Део партиског чланства чине сељаци, сиромашни и средњаци, чији је 'ниво прилично низак. У Шидском срезу имамо само неколико чланова Партије, а у Илочком еамо неколико кандидата. У овим срезовима се слабо раније радило. Колико смо обавештени, у Илочком ерезу се није ништа радило 'ни пре рата. Са ова два среза ми смо се прилично повезали и надамо се успеху — јер постоје добри услови за рад чак и м'еђу Хрватима. У

⁴ Жарко Зрењанин-Уча, народни херој

⁵ Земун

⁶ Редакција не располаже поменути писмом.

Шидском срезу излази наш лист. До сада је изашло 4 броја. У Илочком срезу смб успе'ли да у 5—6 места организујемо НОО. У првих пет ерезава постбје срески коМитети који сем Иришког доста добро раде. У читавоМ округу, рачунајући ту и одреде, имамо око 300 чланова Партије и око 600 чланова СКОЈ-а. Огромна већина чланова Партије и СКОЈ-а су Срби.

Дивљачким прогонима које непријатељ врши већ месец дана нанете су веће штете нашим организацијама. Многи месни активисти су стрељани а један део морао је да оде у одред, или у илегалност. Сада постоје Места у којима имамо свега 1—2 легална партијца, а има таквих места где немамб легалних људи. У провалама су се многи наши другови и другарице одлично држали не откривајући ни иоједпцс ни организације. Али нажалост било је и таквих појединаца који су се држали издајнички и провокаторски. Колико нам је познато, ни у једном месту није успео да разбије читаву организацију. И тамб где је било мНого хапшења и стрељања • наше организације Нису разбијене, у најгорем случају су ослабљене. Ово се има захвалити добром држању већег броја друРова а делимично и конспирацији која се мнош Нобољшала, м!ада још увек није на потребној висини. До већине прРвала долазило је случајно, кривицом' појединаца или баш сасвим случајно. Као што је био случај у Новим КарлОвцима, где је до провале дошло због панике газдарице Која је рекла да је претрес (а то није било тачно) и кад је друг Стиховић⁷ почео да бежи из стана, прим'етио га је жандарм Из суседног дворишта и убио. После овлога је претресан стан, нађен радио, г.ештетнер и др. На основу овлога отпочела су хапшења људи, која нису била с нама у,вези. Колико је мени познато, сеМ појединаца партиско чланство није захватила паника и дИциплиновано раДе и даље. Из наших директивних писама имате увид шта је ОК све подузимао за јачање партиских организација, нарочито шта смо све урадили после ваше критике и добијања „Пролетера“.

Као главне слабости у нашем партиском раду могу, се, по моме мишљењу, навести ове: а) што нисмо успели да створимо наше партиске организације у важнијим центрима, нарочито што нисмо успели да у "Партију увуче'мо више градског пролетаријата; б) што нисмб успели да се приближимо поштеним Немцима и Хрватима |и да их увучемо у Партију; в) што нисмо посветили довољну пажњу ћодизању нових кадрова који треба да замене бне другове

⁷ Никола Стиховић, уредник „Истине“, погинуо 1942 године.

који падну или морају да иду у одред; г) број чланова; могао је бити већи да се Није секташки прилазило новим људима; д) нисмо посветили довољну пажњу подизању женског актива итд.

ОК СКОЈ-а мало је урадио на формирању Савеза Младе генерације, а по осталим линијама рад се развијао углавном добро.

2) *Делатност наших одреда.* Наши одреди немају повољан положај за операције и базе на којима би се могли одржати. Ови објективни услови под којима делују наши одреди стално су се негативно јодражавали на њихову делатност. Од прошлог извештаја До данас наши одреди су знатно порасли и бројчано и у наоружању. Сада имДмо преко 500 прилично наоружаних партизана који располажу [са! десетак пушкОмитраљеза, доста пушчаних метака и 300—400 бомбе. Бомбе и сами правимо, такозв. партизанске, које имају прилично дејство. Руводећи кадар знатн^о се побољшава. Дисциплина је порасла. Ово се постигло благодаречи активности партиских организација по четата и неуморном раду појединих наших другова. У животу наших одреда настао је већи прелом и у погледу извођења акција. Док су раније све веће акције биле одбранбеног карактера, Пре 2 месеца наши партизани су отпочели извођењем значајних нападНИх акција, нарочито акција за наоружање.

Пре него што је отпочела жетва, ОК и Штаб за Срем издали су директиву да се приступи већој акцији у читавом Срему за уништавање непријатељског жита и да се помогне народу да сакрије од непријатеља. Упоредо са ОвиМ акцијама приступило се !и акцијама за разоружање Непријатеља и наоружање наших одреда. Ове акције партизана потпомогнуте су од мештана. Акције су почеле успешно да се развијају. Одједном је читав Срем био захваћен пожарима и нападима на непријатеља. Спаљена је већа количина жита (још се не зна тачно колиКо), исечено је много бандера и покидано доста т.т. жица, и што 'је за нас взло значајно, изведено Ј'е неколико успешних напада на домОбранце који су разоружани. Разоружани су домобрани чували вршалице и већа петоколбнашка имања и то у местима: Буковцу, Краљевцима, Попинцима, Суботишту, Врднику, Ашањи итд. Разоружано је И неколико жандармериских станица. Овим акцијама добили смо десетак пушкомитраљеза, око 150 пушака, доста муниције и разних војничких ствари. Убијено је доста петоколонаша, шпијуна и усташа, народ је био одушевљен овим акцијама, а органе власти по местима захватила је паника и нису се такорећи ни осећали. У прво време трајања ових наших

акција непријатељ се више бранио него што је нападао на нас. Скоро у сваком селу било је по 40—70 домобрана који су чували вршалице и друго ништа нису предузимали.

За ово време (јули, август) изведено је и неколико успешних политичких акција. Одржано је више политичких збора на којима је присуствовало цело село. У једном месту збору су присуствовали и разоружани домобрани. На зборовима се говорило о Народно-ослободилачкој борби, партизанима, нашој Партији као организатору Народно-ослободилачког Нокрета, "СССР и Црвеној армији као и о савезницима Енглеској и Америци. Говорили су и представници младине и жена. После збора, у селу се певало и играло, настало је право народно весеље. Клицало се партизанима, нашој Партији, Црвеној армији и другу Стаљину, савезницима итд.

Кад је акција око жита била углавном завршена, Штаб је издао наређење да се све чете врате у своје базе у шуму, да се види шта је урађено и је ли све добро било, као и да се свакој чети дају нови задаци. Чете су се вратиле и у томе је дошло до напада на шуму.

Још пре нешто што је извршен напад на шуму непријатељ је отпочео са масовним прогонима становништва, нарочито српског. Створени су преки судови у свима већим местима, који су у масама осуђивали на смрт. Овим се хтело заплашити становништво и да би их присилили да Одустану од помоћи партизанима, ка и да се осигура пљачка Срема. У првом реду су хапшене породице партизана и оних који се нису одазвали позиву на рад у Немачку и Павелићеву војску.

23 августа по подне око 8 сати је напао на Подунавски одред, који оперише у источном делу Фрушке Горе. Напад је био јак и непријатељ је успео после краће борбе да уђе у шуму. Ово му је било још лакше, пошто је пре напада већа група од 100 најбољих другова са најбољим оружјем отишла да изврши једну крушну акцију. Штаб је оценио ситуацију тако да се борба не може примити и да се све чете још у току ноћи пребаце у разне крајеве појединих срезова, како би избегле уништење, а уједно да тамо изводе акције. Велику тешкоћу одреду су чинили ненаоружани људи, којих је тада било веома много, око 1.500. То су били сељаци оближњих села који су се ту, склонили испред усташког терора. Најгоре је било то што одред није могао да узме овај народ у заштиту од напада фашиста, нити је могао да их поведе са собом кад се повлачио у кукурузе. Сви ти људи крили су се у шуми как

су знали. Сем малог броја фашисти су похватили и спрели их у Сремске Карловце. Отуда су неки пуштени, неки стрељани а многи су отерани у логор. Ови људи су се јако -разочарали кад су видели да и партизани неће Уоћи да их одбране. При повлачењу из шуме све чете, сем ,једне, наишле су на заседу која је на њих отворила ватру из митраљеза. Ту су чете разбијене и тек после неколико [дана чете' су се сакупиле на одређеноМ месту и средиле за акцију. Неколико другова се у овим нападима изгубило. Сада се чете налазе на терену и како сам' обавештен већ су неке отпочеле са акцијама, на два места су разоружали непријатељске војнике.

На нашој страни било је доста губитака. Погинуло је преко 20 другова, међу њима и неколико врло добрих партијаца. Није Ми познато колики су губици непријатеља. Другови мисле да су већи од наших. Морал код партизана после ове борбе доста је добар.

То је оно што ја знам О Подунавском одреду. Шта је било са Фрушкогорским одредом не знамо.

Из овог кратког приказа задње борбе у Фрушкбј Гори видите како су, тешки услови у Којим:а раде наши одреди, да врло тешко могу да се одупру надмбћнијем непријатељу. Фрушка Гора је мала, мбгућности за маневрисање. Но шуми скоро немогуће. Непријатељ може да нас нападне са свих страна. (Ово је мишљење војних стручњака.)

3) *Опште прилике код нас.* Са малим изузетком све српско становништво је против окупатора и његовог слуге Павелића. Са окупатором рд Срба сарађују само разне пропалице и народни издајници који су на овај или онај Начин учествовали на пљачкању народа за време разних антинародних режима. Хрвати и Немци у својој већини су за Хитлера и Павелића, а многи мањи део незадовољника још увек се пасивно односи према данашњбј борби. Тек Иојединци и мање групе Немаца антифашиста и Хрвата пришли су нама у отворену борбу. Овакво држање српског становништва разумљиво је, пошто окупатор од првих дана Поробљавања нашег народа дивљачки прогони и убија српски живаљ. Наша Партија је правилно пришла СрбиМа, организовала их у борбу. У свим¹ нашим организацијама и одредима огромну већину чине Срби. Радом у. народу, стварањем разних народно-ослободилачких организација и пропагандним материјалом наша Партија је успела да се омасови. Утицај наше Партије најбоље се види по томе што се народ на њен позив на разне начине бори против окупатора и његових слугу: одлажење у, одреде, извођење низа

мањих акција у местима (сечење бандера, спаљивање жита Нтд.), масовна одбијања да иду на робијашки рад у Немачку и Павелићеву војску, давање обилне помоћи нашим партизанима, сакривање хране, стоке и др. да не би пало у руке непријатељу итд. Са малим изузетком ми смо успели да продремо у сва српска места где смо створили наше разне организације.

На нашем терену политички је рад само наше КПЈ. Остале се партије нигде не појављују а нити се осећа рад присталица Драже Михаиловића. У Старој Пазови, Сремским Карловцима и неким другим мањим местима постоје групе интелектуалаца који се са Матрају присталицама Лондона, састају се и причају да ће Енглеака сигурно победити, али у народу, колико је нама познато, не раде. Они желе да разговарају са неким „бољим домаћинима“ и то у четири ока. Ови интелектуалци су противници комуниста и данашње Народно-Ослободилачке борбе и говоре да треба чекати, Енглеска ће нас ослободити. Због ове неактивности бивших грађанских партија сељаштво се разочарало у те партије. Није претерано кад се каже да велика већина сељака, сем врхушке,⁸ отворено се изјашњава за СССР и за нашу Партију наглашавајући да спас може доћи само ако победе СССР и комунисти. Велики део богатих сељака такође на разне начине потпомаже Народно-ослободилачку борбу, а има кулачких синова и у одреди Ма. (Ово се односи све на Србе).

Код оваквог стања ми нисмо могли да прилазимо разним Политичким групама кад смо почели да стварамо НОО. У одборе, поред комуниста, ушли су сељаци непартијци, многи од њих су припадали разним грађанским партијама, или се сада сматрају присталицама тих партија. НОО имамо и у оним местима у којима не постоје партиске организације, радили смо на томе да одбори постану оно и врше оне задатке како је то поетављено у „Пролетеру“, много смо у томе успели, али не у потпуности. (Чланак у „Прјолетеру“ „Шта су народно-Ослободилачки одбори“ умножили смо у 400 примерака.)

У градовима слабо стојимо. С Румом већ више месеци немамб везе, а врло слабе везе имамо и са [Сремском] Митровицом. Радници симпатишу са данашњом Народно-ослободилачком борбом, нарочито Срби. То исто важи и за градску спротину, а што се тиче Срба данашњу борбу симпатише велика већина градског становништва. Утицај на градско становништво вршимо нашим публикацијама и ма-

⁸ Односи се на најбогатије кулаке.

лобројшш људима које тамо имамо. Пронашли смо неколико активиста које ћемо послати на рад у већа места, али то све није довољно.

4) До сада смо издали доста разноврсног материјала. Само техника ОК-а умножила је у току ове године 70.000 страна разног теоретског и пропагандистичког материјала. Умножили смо пет глава кратког курса,⁹ а ускоро ће бити готове и даље три. Последње четири главе немамо, па вас молимо да нам макар привремено пошаљете ове четири главе да их препишемо. Нисте нам послали ваше мишљење о нашој брошури „Партизански рат“. У постскриптуму јавили смо да смо примили ваше писмо, те да ћемо поступити онако како је речено у поменутом писму.

ОК-а је примено углавном горњи извештај као свој, но до сада су се унеколико прилике промениле. Нарочито нас је терор погодио у Сремској Митровици. Тамо где смо имали многобројан актив (партиска, скојевска, народно-ослободилачке организације) све је пало било прво или Масовним хапшењем. У томе месту као и у више таквих наших места није скоро остало српског становништва, нарочито Срба. С друге стране одред су порасли на око 1.000 људи.

Горњи извештај, који вам овде у изводу понављамо био је датиран са 13 септембра 1942 године.

О нападу на наш Фрушкогорски одред у то исто време ми смо вас већ посебно известили. Тамо смо истакли грешку Фрушкогорског одреда што се није у целини и на време повукао.

Молимо вас, друшви, ако сте случајно примили горњи извештај, да нас о том известите, јер претпостављамо да сте ви могли примити, што ћете лако моћи утврдити према садржају из горњег извода.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

С другарским поздравом
ОК КПЈ ЗА СРЕМ

26 октобра 1942 године

⁸ Односи се на Кратки курс историје СКП(б).

БР. 48

БРОЈНО СТАЊЕ ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ НА ДАН 1 НОВЕМБРА 1942 ГОДИНЕ¹

Бројно стање Одред 1П Оп. Зоне НОП одреда Хрватске дне 1 новембра 1942 г.

Јединица	Наоружаних	Ненаоружаних	Предато VI Уд. ² бригади		Остало у Срему		Отишло на Мајевицу	
			Наоружаних	Ненаоружаних	Наоружаних	Ненаоружаних	Наоружаних	Ненаоружаних
I батаљон (Фрушкогорци)	330	-	27	-	70	-	233	-
I батаљон (Подунавци)	260	42	33	-	61	-	166	42
III батаљон (Посавци)	151	69	136	48	15	21	-	-
Босутска чета	61	1	14	1	47	-	-	-
Укупно	802	112	210	49	193	21	399	42

Саставио: Стева⁸

¹ Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 2—8, к. 1481.

² односи се \$ Шесту источnobосанску бригаду.

³ Јосип Хрччевић

ШВЕШТАЈ „ИСТИНЕ" ОД 5 НОВЕМБРА 1942 ГОД. О
БОРБАМА ПАРТИЗАНА НА ПОДРУЧЈУ СРЕМА¹

Извод из листа „Истине",² -органа Агитпропа ОК КПЈ за Срем, од 5 новембра 1942 г.

ПАРТИЗАНСКЕ БОРБЕ У СРЕМУ

Откако је Павлићев „главни стан" други пут објавио да је уништио наше партизана, у Срему је изведено неколико крупних акција и дошло је до већих сукоба са немачко-фашистичким војницима. Непријатељ је сазнао да се у околици Морорића налазе наше јаче снаге партизана, али није знао за њихов број. У том правцу упутио је 2 чете војника. Наш I батаљон III одреда, у заједници са борцима VI ударне бригаде сачекали су непријатеља и примили борбу. За 4 сата Швабе су биле разбијене. Убијено 80—100 немачких војника и неколико официра, иста толико има и рањених. Остале снаге немачко-фашистичких војника су се разбежале. Заплењено је 2 минобацача, 15 мина, 4 пушкомитраљеза, 2 митраљете, већи број пушака, око 10.000 метака, 100 шињела, преко 100 ћебади и 1 радиостаница, доста хране и друго. На страни партизана и бригаде било је 10 мртвих и 15 рањених.

У једној заседи једно одељење I батаљона напали су око 100 немачко-фашистичких војника. У овој борби погинуло је 20 немачких војника и 1 официр. Заплењен је један мотоцикл.

Снаге 3 батаљона извршиле су напад на село Ашању. Ово село настањено с великим бројем Шваба било је добро утврђено, али то није сметало нашим јуначким партизанима да упадну у село и да разбију петоколонашке оружане банде. Убијен је претседник општине, 2 друга петоколонаша и 1 жена. Заплењено је 18 пушака, доста метака, један мотоцикл, 2 бицикла, више војничког одела и друго. На страни партизана 1 погинуо а 2 рањена. У тој борби тешко је рањен и после неколико дана и умро друг Воја Јовановић-„Тома". Друг Воја својим јунашством и самопрегорном борбом служио је за пример нашим партизанима.

¹ Оригинал, умножен на гештетнеру, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину, под бр. 3051.

² „Истина", као орган Окружног комитета КПЈ за Срем, обновљена је 1941 год., у данима устанка. Први број изашао пре рата у Новом Саду и излазио са прекидима до краја рата.

Другога дана на путу у близини овога села, једна раша заседа после краће борбе убила је 3 есесовца који су се враћали у Гргуревце. Ова 3 бандита учествовала су у покољу Срба у Гргуревцима. Својим псећим животима они су само делимично платили невино проливену крв Гргуревчана.

Једно одељење партизана 3 [Трећег] батаљона напало је код села Михаљеваца на 1 камИон са 4 немачка војника. После краће борбе војници су савладани и убијени, а камион спаљен. Заплењен је 1 пушкомитраљез, 3 пушке, 600 Лиетака, преко 29.000 динара, 1 велика цирада и друго.

У једној заседи у Фрушкој Гори убијено је 10 усташа. Заплењено је 8 пушака и друго.

Код пребацивања у Фрушку Гору, код села Ердевика наша чета наишла је на усташку заседу. Наши су заседу усташа разбили, убивши и ранивши више усташа. Наше снаге нису имале губитака.

И чета II батаљона напала је на жандармериску станицу у селу Д. Петровцима. Запаљена је жандармериска касарна заједно са свима стварима. Убијено је 2 жандарма, бележник-усташа и његова жена. Заплењено је 5 пушака и муниција. У исто време спаљена је општинска архива. Заплењено је око 60.000 крша у корист НОФ-а.

Код села Инђије разоружана је стража код надвожњака. Заплењено је 8 пушака, 30 бомби и муниција. Убијена су 2 немачка војника.

II чета II батаљона извршила је напад на село Голубинци, у коме има доста усташа. Убијено је 2 усташе и Минек! који се истакао у клању Срба у Угриновцима. Двојица од усташа су рањена. Заплењено је 4 пушке, 1 радио-апарат и око 16.000 куна у корист НОФ-а.

Код села Краљевци једна група партизана напала је на железничку станицу. Нанета је прилична штета.

Посечено је много т.т. жице и бандера између Руме и Ирига, између Јарка и Митровице и још на другим местима. У селу Јарку ослобођена су 2 ухапшеника.

Једна група партизана запалила је општинске архиве у Војки и Крњешевцима. У Војки је заплењено 12.245 куна у корист НОФ-а, 4 шапирографа, 1 бицикл, у пошти је заплењено 120 куна и уништен т.т. уређај и апарат. Ухваћена су 3 издајника. Заробљени су регрути који су полазили у војску.

Ухваћен је злогласни четник Никола Галечић, који се одмах код прелаза из Србије хвалисао како је клао Србијанце-партизане и њихове обитељи. Никола Галечић није

успео да се одужи својој дужности да изнађе плаћенике за недићевско-'швапске слуге, јер га је тоне наших партизана у томе спречило. У селу Манђелос ухваћен је и стрељан као издајник народа човек који је покушао да оснује одред четника Драже Михаиловића за борбу против партизана.

У Срему је до сада спаљено око 40 општинских архива. Мнош наших села очишћено је од окупаторских и усташких власти. Велики број нашег народа ништа не изиоси на пијаце за непријатеља.

У неколико места одржани су митинзи на којима је говорено народу о данашњој Народно-ослободилачкј борби, Совјетском Савезу, Црвеној армији, Комунистичкој партији као организатору Народно-ослободилачке борбе итд. Народ је одушевљено клицао Црвеној армји, нашим партизанима, КоМ. партији.

БР. 49

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ОД 20 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ТРЕЖЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ О НАОРУЖАЊУ ОДРЕДА¹

Ш Т А Б
III НАР. ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА
III ОПЕРАТ. ЗОНЕ

20 новембра 1942 г.

ШТАБУ III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ЗА ХРВАТСКУ

Наоружање батаљона је следеће:

1. батаљон: 207 пушака, 5 пушкомитраљеза. У борбама је задобијен један пушкомитраљез, а са пушкама није било наоружавања, пошто нема ненаоружаног људства.

2. батаљон: 193 пушке и 4 пушкомитраљеза. У борбама је задобијен један пушкомитраљез и 27 пушака са којима је наоружано људство које је било без оружја.

Промене у наоружању, уколико наступе, доставиће се у следећим извештајима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Миша²

Командант
Маријан³

¹ Оригинал, писан мастиљавом оловком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 19—8, к. 1481.

² Лука Мркшић

³ Станко Лужајић

**ИЗВЕШТАЈ „ИСТИНЕ“ ОД 20 НОВЕМБРА 1942 ГОД. О
БОРБАМА И АКЦИЈАМА ПАРТИЗАНА НА ПОДРУЧЈУ
СРЕМА¹**

ПАРТИЗАНСКЕ АКЦИЈЕ У СРЕМУ

Наши јуначки партизани у Срему са успехом настављају борбу против окупатора и домаћих издајника. У Последње време наши партизани у Срему извели су читав низ војних и политичких акција, од којих истичемо као најзначајније следеће:

На железничкој прузи Загреб—Београд, између Путинаца и Краљеваца разорена је железничка пруга, услед чега је избачена из шина читава железничка композиција, тако да је уништена локомотива са 17 вагона натоварених угљеном и другим материјалом. На том делу био је обустављен промет читавих 72 сата.

Исто тако између 5—7 новембра ове године на железничкој прузи Рума—Шабац, између Буђановаца и Руме порушена је железничка пруга, железнички мост, и исечене су и однете 32 бандере са т.т. жицама. На овој прузи био је обустављен саобраћај за читавих 24 сата, чиме је окупатору нанета велика штета.

Окупатору је био онемогућен саобраћај скјоро на свим друмовима у Срему. На друму Рума—Стара Пазова, на друму Рума—Земун, преко Пећинаца и Карловчића, истих дана иорušено је 17 мостова, а на многим местима прекопапи су друмови, услед чега ни до данас није на многим главним цестама успостављен саобраћај, чиме се спречава пљачка наших села за рачун окупатора.

На железничкој прузи између Старе Пазове и Инђије, десетина партизана исекла је 28 бандера, уништила т.т. жице и полупала т.т. чашице. Приликом извршења ове акције наишао је један воз из кога је непријатељска војска приметила ову групу партизана и одмах на њих приуца. Али партизани нису се дали овим збунити. Друг. водич, који се налазио близу локомотиве, дохватио је „партишанку“ — бомбу и бацио је на машиновођу. Машиновођа је погинуо. Остали партизани приуцали су, на непријатељску војску која се налазила у возу. На страни непријатеља било је неколико мртвих и рањених, док на страни партизана није нико повређен.

¹ Оригинал се налази у архиви Покрајинског комитета СКС за Војводину.

Поред тога партизани су исекли све бандере и жице на путу између Старих Бановаца и Старе Пазове, као и на путу између Бешке и Крчедина. На путу између Сланкамена и Нових Карловаца исечеНо је 30 бандера са т.т. жицама. Између Товарника и Грабоваца посечеНо је 100 бандера и однете су т.т. жице.

Једна група партизана која оперише у околини Моровића, из једне заседе на обали реке Саве потукла је једну жандармериску патролу. На страни жандара било је 6 мртвих док на страни партизана није било никаквих жртава. Партизани су запленили 6 пушака, жандарске спреме и друге ствари.

Поред ових значајних акција, наши партизани у Срему извршили су и велики број других акција. Убијен је један СС-овац из Нове Пазове, један усташа из Босне који је радио са групом усташа, ради пљачке у Срему. 7-ог новембра одржани су многобројни састанци у вези са прославом велике Октобарске социјалистичке револуције, на којима је говорено о настављању борбе против окупатора, о Црвеној армији, Бољшевичкој партији и друго.

Бр. 51

ОПЕРАТИВНИ ИЗВЕШТАЈ ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ОД 20 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ О ПРЕЛАСКУ ОДРЕДА ИЗ СРЕМА У БОСНУ И АКЦИЈАМА И БОРБАМА У ВРЕМЕНУ ОД 31 ОКТОБРА ДО 20 НОВЕМБРА¹

Ш Т А Б
III НАР. ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА
III ОПЕРАТИВ. ЗОНЕ
20 новембра 1942 г.
Босна

ШТАБУ III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ЗА ХРВАТСКУ

На основи наређења тога Штаба доставља се оперативни извештај III нар. осл. парт. одреда III оператив. зоне за Хрватску у времену од 31 октобра 1942 шд. До 20 новембра 1942 г., тј. у времену од преласка одреда из Срема у Босну.

¹ Оригинал, писан мастиљавом оловком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 18—8, к. 1481.

31.X. По'влачење 2 и 3 батаљона са терена у шуму ради груписања за покрет.

1. XI. Одмор и припреме за покрет, прикупљање података о путу и начину превозења преко Саве.

2. XI. У 17.30 часова покрет из шуме Фрушке Горе преко Срема за Босутску шуму на место прелаза, где се је стигло у 7 час. 3 новембра у шуму Кљештевицу. Покрет је вршен у једној колони, прво бригада па за њом Одред. Велике тешкоће око одржавања везе у ноћ. Здравствено стање врло добро. Исхрана: сува храна која је припремљена за пут. Морал и дисциплина врло добри. Време облачно.

3. XI. У Боеутској шуми Кљештевици одмор преко целог дана. Увече око 17.30 часова преко реке Босута и жел.[езничке] пруге Ср.[емска] Рача—Винковци, до места прелаза преко реке. 4. XI. око 2 часа долазак до места званог Лисника код савске обале. Исхрана: сува храна од рез.[ервне] хране по'нете за пут. Здравствено стање врло добро. Морал и Дисц.[иплина] добри. Становање Нод ведрим небом. Време прохладно.

4. XI. У 17.30 часова покрет из бивака према савској обали ради превозења. Пре'вожење је вршено у 20 чамца, прво батаљони Бригаде, затим батаљони Одрета. Прелаз је извршен у потпуном реду до 2 часа после пола Ноћи. Исхрана добра од резервне хране, здравље код људи добро. Морал и дисциплина врло добри.

5. XI. Покрет од савске обале према с. Свињаревцу и Батковићу ради чишћења од четника. До еукоба није дошло (пошто су четници напустили села пре доласка Бригаде и Одрета).

6. XI. Из с. Свињаревца полазак за с. Чађавицу где се остало према дана, а увече настављен је пут за с. Трнову. Услед кише и невремена задржали су се батаљони у с. Загонима и пут настављен идућег дана.

7. XI. У село Загонима одмор преко дана и припреме за даље путовање. Време кишовито и онемогућава ноћно кретање.

8. XI. Око 17 часова наставља се пут у две колоне: једна за с. Трнову, а друга за с. Ченгиће, где се стиже истог дана око 21 час.

9 и 10. XI. одмор људства у Трнови и Загонима, Чишћење одела, обуће и оружја. Од Одрета је у, сваком селу, смештен по један батаљон.

11. XI. Полазак из с. Трнове и Ченгића ноћу у 1 час ради напада на четничка упоришта у селима Тавни, Пилици,

Барама и Локању. Напад је организован у две колоне, свака у јачини од 3 [три] батаљона (два бат. VI Бригаде и по један батаљон Срем. одреда). Командант леве колоне је зам. команданта Бригаде,² а командант десне колоне је командант Бригаде.³ Са десном колоном креће се и пратећа чета.

У јутро око 7 часова лева колона долази до полазног Положаја где се дели у два правца. Главним правцем где је тежиште напада са бока, упућују се два батаљона, један у Први борбени ред, а један у резерви. Другим правцем упућује се један батаљон са једном четом од батаљона из резерве ради напада иза леђа. Десна колона са пратећом четом од полазног положаја такође се дели за два напада правца и то обадва правца су фронтална. Око 7.30 часова пратећа чета отвара ватру из бацача на прво упориште у једном манастиру. Из овог упоришта непријатељ бежи у Нереду где оставља око 30 четника који су се предали, затим су разоружани и пуштени. Лева колона у своје кретању наилази на непријатеља, замеће се борба и непријатељ брзо напушта положај и у Нереду бежи. Сада обе колоне надиру брзо у одређеним правцима и противника Потискују према р. Дрини, који бежи у највећем нереду, потпуно разбијен и дезорганизован.

Губици код непријатеља нису познати, али "је у овој борби заробљено око 40 четника који су разоружани, задовољен је један пушкомитраљез. У штабу ове четничке групе нађена је сва архива, радио-апарат и много разних животних намирница. Властити губици: један мртав и два рањена у 2 батаљону Сремског одреда.

12. XI. Обезбеђене заузетих положаја од претходног дана и одмор људи. Чишћење спреме и оружја.

13. XI. У 5 часова покрет из с. Бара за с. Тобут у циљу напада на четничка упоришта. У место се стигло истога дана у 16.30 часова, али је противник на два и по часа пре доласка партизана напустио своје положаје и побегао. У Месту где [је] био смештен четнички штаб, нађено је доста животних намирница.

14. XI. Покрет из с. Тобута преко с. Вукосаваца у напад на хрватске посаде око друма: Тузла—Бијељина. Овде је једновремено вршен напад на више непријатељских утврђених упоришта са посадом у јачини од 30—80 људи. У нападу је учествовала цела VI Бригада' и Сремски' одред.

² Перо Косорић, заменик команданта Шесте источnobосанске НОУ бригаде

³ Воја Љујић, командант Шесте источnobосанске НОУ бригаде

У овим! нападима савладане су јако утврђене посаде у неколико упоришта, посаде заробљене и разоружане затим! пуштене. Два упоришта нису освојена пошто је из Тузле стигло појачање од 2 тенка, а сама утврђења била су ојачана са препрекама од бодљикавих жица и посада је смештена у солидно изграђена ојачана склоништа — бункере. На ова упоришта вршен је напад у неколико махова у току дана, али је⁴ осим јаке пешадиске пушчане и митраљеске ватре била јака одбрана ватром бацача. У овим нападима истакао се са својом упорношћу 1 [Први] батаљон Сремског одреда, који је већ био изјурio посаду једног упоришта и непријатељ већ поколебан био је спреман на предају, али у тоМ стиже појачање — тенкови, и борба је настављена. Посада у утврђењима је блокирана и трећи дан у току Ноћи напустили положај — утврђење и побегли, док је још остала само једна посада која се није могла ликвидирати. У овим борбама заробљено је преко 100 војника и милиционера, задобијено доста пушака — оКо '63 комада, 2 пушкомитраљеза и неколико хиљада пушчаних метака.

ВластитИх губитака нема, сем 2 рањеНа код 1 [Првог] батаљона Сремског одреда.

У току свих ових покрета и борби, морал и дисциплина остали су на висини, поред свих тешкоћа и непогода, тако да борди не изостају иза својих друшва из Бригаде.

Исхрана доста добра за овдашње прилике, а здравствено стање добро.

15 XI, 16 XI, 17 XI и 18 XI. Држе се заузети нолажаји из последње борбе.

Извештај се раније није мРгао доставити из разлога што је Одред био у кретању и акцијам'а, а везе на овом терену нису поуздане у свако време.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Миша¹

Командант
Маријан⁵

4 Лука Мркшић-Миша
5 Станко Лужајић-Маријан

БР. 40

ПРЕГЛЕД АКЦИЈА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА (СРЕМСКОГ) ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ЗА ПЕРИОД ОД ФЕБРУАРА ДО ОКТОБРА 1942 ГОДИНЕ¹

АКЦИЈЕ III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ⁰

Извршене у времену од мјесеца фебруара до конца октобра
1942

I. АКЦИЈЕ ФРУШКОГОРСКОГ ОДРЕДА (II ЧЕТА)

26. II. Као одговор на усташки терор партизани села Мартинаца с мањом групом фрушкогорских партизана ријешили су да нападну општину, жандармеријску и жељезничку станицу у Мартинцима. Непријатељ је примијетио кретање партизана, те је тако извршен само напад на општину, у којој је заробљен 1 петоколонаш Нијемац, запаљена опћинска архива и заплијењено 1500 куна, 4 пушке, иисаћи прибор. Губици партизана су 1 мртав и 1 рањен. Заробљени Нијемац је стријељан.

27. II. 1942. У селу Адашевцима усташе опколиле су једну групу партизана, који су се одупрли и повукли. Иза тога поставили су засједу и побили усташку патролу од три лица. Заплијењене су двије пушке и нешто муниције. Остатак усташа побјегао је.

28. II. 1942. Код села Грка натјерала је група од десеторице партизана усташе у бјекство након борбе.

1. III. 1942. Друг полит. комесар Јовица Трајковић³ воzeћи се са једном другарицом у саонама био је нападнут од групе усташа. У борби је из револвера убио 3 усташе, дограбио пушку једнога и пружао отпор све док је имао муниције. Кад је испуцао муницију, да не би пао жив у руке непријатеља, убио се је, а другарица је погинула.

¹ Оригинал се налази у архиви Војноисториског института под бр. 3—3, к. 102 Б.

² У септембру 1942 год. јединице партизанских НОП одреда које су оперисале у Срему ушле су као Трећи НОП одред у састав Треће оперативне зоне Хрватске. Стварне, оперативне везе између Трећег (Сремског) НОП одреда и Треће оперативне зоне Хрватске нису постојале јер је терен између Срема и Славоније (Винковци, Шид) држао непријатељ. Такво је стање било све до почетка новембра 1942 год. када је Трећи (Сремски) НОП одред заједно са Шестом источnobосанском бригадом прешао у Боону где су заједно дејствовали, док је један батаљон (Четврти) — са око 150 партизана остао у Срему.

³ Јовица Трајковић-Цвикераш, први комесар Фрушкогорског НОП одреда

2. III. 1942 група партизана упала је на салаш Швабе петоколониша у Моровићу и ондје уништила велике количине жита и кукуруза, а заплијенила троје саонице са три пара коња те нешто свиња и опреме. Услијед подводног терена та се група партизана одлучила пребацити из Моровићких шума у Фрушку Гору. Пошто партизани нису пресјекли телефонске жице, непријатељ је био обавијештен о њиховом покрету и дочекао их. Настала је борба у којој су партизани имали знатних губитака, тим више што су се разбили у мање групе. Неки од њих су ипак успјели Прећи у Фрушку Гору, гдје су наставили са акцијама.

6. III. 1942. Два партизана разоружали су пољара у Шишатовцу и заплијенили једну цивилну, пушку. Пошто исти није био непријатељски расположен према партизанима, пуштен је.

8. III. 1942. 10 партизана извршили су напад на усташе, који су били смјештени у школи у селу Лежимир. Усташе су се разбјежале. Плијена није било, као ни жртва ни са једне ни са друге стране.

10. III. 1942. Група сељака из села Лежимира полазила је на колима за рад у Њемачку. Партизани су их дочекали на друму и вратили кући. При томе им је објашњен циљ Народно-ослободилачке борбе.

• 11. III. 1942. Једна група партизана посјекла је т.т. жице на друму Лежимир—Чалма.

11. III. 1942. На друму Лежимир—Свилош група партизана поставила је засједу у којој је разоружала два лугара и заплијенила двије ловачке пушке и нешто муниције те 1 револвер.

23. III. 1942. Чета је дошла у сукоб са 4 чете домобрана. Двије чете домобрана натјеране су у бјекство, а остале двије нису ни ступиле у борбу. У борби је непријатељ имао знатан број мртвих и рањених, а тројица домобрана је заробљено. Домобрани су након одржаног митинга пуштени. Заплијењено су три маузера и 300 метака. У тој борби имали смо 1 рањеног, и то командира чете,⁴ који се је у борби својом присебношћу и храброшћу истакао.

23/24. III. Двојица партизана упали су у село Лежимир, гдје су заплијенили у општини три пушке са 500 метака, а од тројице петоколониша три пушке са 116 метака.

28. III. 1942. Дошло је до борбе са усташама у Јарчићу. У тој борби су погинула 2 усташе и 4 рањена, а

⁴ Бошко Милошевић-Змај, командир Друге чете Фрушкогорског НОП одреда, погинуо априла 1942 године.

иакон тога су усташе разбијене. Ми смо имали једног мрвог и 1 лакше рањеног друга.

11. IV. 1942. Једна партизанска десетина напала је војничку стражу у селу Дивошу и притом убила два стражара.

12. IV. 1942. У манастиру Кувеждину одузет је радио-апарат, заплијењено 15 хиљада куна и уништен телефон.

15. IV. 1942. У селу Дивошу ухваћена су петорица шпијуна и петоколонаша а међу њима општински биљежник и таборник. Заплијењена је 1 пушка са 30 м.

19. IV. Група партизана заплијењила је у Пиштинцу од петоколонаша три пушке са нешто муниције, а у манастиру Кувеждину нешто стоке и осталих живежних намирница.

21. IV. Четири партизана заплијењила су од петоколонаша три пушке и 200 метака.

28. IV. Мања група партизана исјекла је 9 бандера и телефонске жице између села Дивоша и Чалме.

16. V. Група партизана заплијењила у Визићу три пушке са 100 метака, а у Нештину три пушке са 130 метака.

24. V. 1942. Од лугара у Соту бдузете су двије пушке са нешто муниције. При повратку из те акције пошла је та група до Визића да ондје ликвидира лугара петоколонаша. Међутим је стигла војска и опколила партизана у шуми. Настала је жестока борба, у којој је погинуло 13 непријатељских војника, а 7 их је рањено. У борби су погинула 4 партизана а два рањена.

12. VI. 1942. Стријељани су издајнице и петоколонаши Дикић из Чалме и Богнер из Сусека.

17/18. VI. 1942. Пошла је група партизана у акцију за оружје у село Љубу и том приликом наишла на непријатељску засједу, с којом је ступила у борбу. У тој борби погинуло је 12 усташа и петоколонаша, а заплијењено је 7 пушака и 40 метака. Ми смо имали два мртва и 1 лако рањеног.

18. VI. 1942. Ухваћена је и стријељана једна шпијунка.

Акције I чете

5. III. 1942. Групе усташа из Митровице пошле су у села Шуљам и Бешеново ради напада на партизана. Том приликом успјело им је да ухапсе 1 партизана у Шуљму, док су у Бешенову убили тројицу становника а неколико их ухапсили. У селу Шуљму ухапшена је и једна другарица, коју су партизани исте вечери ослободили и у општинској згради заплијењили шест пушака са нешто муниције.

9. III. 1942. Око 25 наоружаних партизана извршило је напад на жандармеријску станицу у селу Бешенову. Пошто се жандарми нису хтјели предати, запаљена је кућа у којој су они ста'новали. Убијен је командир жандар. станице а неколико жандарма рањено. Лако је рањен и 1 партизан. Запаљена општинска архива. Плијена није било. При повратку из акције ухваћена су три петоколонаша кбји су осуђени на смрт и стријељани. Од њих су заплијењене двије ловачке пушке.

9. III. 1942. Друга група партизана упала је у село Манђелос, гдје је ухватила тројицу петоколонаца, од којих су двојица осуђени на смрт и стријељани. У опћини је заплијењено шест војничких пушка са нешто муниције. Успут је уништен шумски телефон.

10. III. 1942. Извршено је рззоружање казнионичких стражара, који су стражарили над кажњеницима, а који су израђивали дрво у шуми код Лежимира. Заплијењене су 4 војничке пушке са нешто муниције. При концу ове акције опколила је и напала велика група петоколонаша партизане. Дошло је до жестоке борбе/у којој је на страни партизана погинуло 5 другова а 1 оддругова је на више мјеста рањен. На страНи непријатеља било је много више рањених и мртвих.

12. III. 1942. Око 250 жандарма и петоколонаша напало је на партизане, којих је било око 20, и то између села Шуљма' и Бешенова. Борба је трајала пар сати. Ми нисмо имали губитака, а колико цх је имао Непријатељ, не знамо. Непријатељ се повукао.

13. III. 1942. Извршен је (напад на жандарМеријску станицу у Шуљму, којом приликом је 1 жаНдарм убијен и више рањених. Ми нисмо имали ни мртвих ни рањених. Плијена није било*.

13. III. 1942. На салашу петошлонаша Веслаја заплијењене су живежне намирнице, те 1 војничка и 1 цивилна пушка.

15. III. 1942. Од петоколонаш Миленка Павловића из Свилоша одузето 15.000 куна.

18. III. 1942. На вијенцу изнад села Гргуреваца дошло је до борбе са 4 непријатељске сатније. Борба је трајала читав дан. Један партизан је погинуо а двојица су лакше рањена. Након борбе неНријатељ се повукао у Гргуревце. Повукавши са ообом мртве и равене, тако да није познат њихов број.

23. III. 1942. Запаљена је општинска архива у селу Черевиху, а разоружана жандармеријска станица и опћинска

сгража. Заплијењено је 16 војничких пушака и око 16.000 куна те прилично муниције. 1 жандарм је погинуо, а 1 тешко рањен, док ми нисмо имали ни мртвих ни рањених.

24. III. 1942. Непријатељ је с великим снагама извршио напад на дворца Раван, у којем су боравили партизани и велики број ненаоружаних људи који су побјегли у шуму, јер нису хтјели да иду на присилни рад у Немачку. Ненаоружани партизани су се организовано пробали без губитака, док је непријатељ напао на ненаоружане те их знатан број похватио и стријељао.

28. III. 1942. У манастирима Реметици и Бешенову заплијењено је хране и одјеће за партизана.

4. IV. 1942. Четворица омладинаца у селу Манђелосу (извршили су код тројице мјештана пљачку новца у име партизана. Исти су ухапшени, али обзиром на младост пуштени су с поуком кућама. Новац је враћен мјештанима од којих је био одузет. Један од горе наведених омладинаца касније је врло активно учествовао у партизанском покрету, у којему и данас примјерно сурађује.

7. IV. 1942. Која Лукић извршио је у селу Стејановцима пљачку у име партизана. Именовани је ухапшен и стријељан.

7. IV. 1942. У Шуљму је убијен петоколонаш Славко Новковић.

8. IV. 1942. Између Черевиха и Баноштра пресјечене су телефонске жице и стубови.

9. IV. 1942. Група партизана покушала је извршити напад на централу у Врднику ради набавке оружја. Напад није успио. Убијен је непријатељски стражар. Ми нисмо имали губитака.

10. IV. 1942. У селу Черевиху убијен је петоколонаш Франц Кендл, а бачена бомба у кућу петоколонаша Стевана Нађа, јер није хтио кућу отворити. Ову акцију су извршили тројица партизана. Плијена није било.

14. IV. 1942. Између села Баноштра и Сусека исјечено је 14 бандера са т.т. жицама.

18. IV. 1942. Извршен је напад на уташе у Нештину. Пошто нису дали никакав отпор, и пошто су оружје добровољно предали, остављени су на слободи. Заплијењено је 9 аузерки, 1 цивилна пушка, 400 метака, те нешто обуће и одјеће.

19. IV. 1942. У Шуљму је рањен петоколонаш Ђуро Пинтер.

20. IV. 1942. Извршен је напад на усташе и петоколонаше у Шуљму, том згодом убијена су 4 непријатеља, а заплијењене су 4 маузерке и нешто муниције, те 6.000 куна.

25. IVⁿ. 1942. Група партизана извршила је напад на Општину у Лежим'иру, у којој је заплијењено 8.300 куна те сав писаћи материјал.

26. IVⁿ. 1942. Услијед немарно вршене наше патролне службе непријатељ је изненада напао на дворца Тестеру, гдје су били смјештени партизани. Један партизан је погинуо, а остали се у неред у повукли у шуму.

30. IV- 1942. Извршена је реквизиција живежних намирница »а салашу петоколониша Веслаја.

6. V. 1942. Један вод партизана извршио је напад на жандармеријску станицу и општину у Лединцима. Заплијењено је 7 пушака, 1600 метака, 16 бомби, 15 ћебади, 5 униформи те разне одјеће и обуће. У општини је спаљена архива. Препад је извршен вјешто и нагло тако да жандарми Нису доспјели ни да пруже отпор. Заробљено је 5 жандарма, од којих су двојица стријељана а тројица пуштена. Ми нисмо имали губитака.

ц. V- 1942. Тројица партизана ухватили су и стријељали ДБОЈицу усташа из Черевиха. Те усташе су пошли у поље на рад без оружја, тако да није заплијењено никаквог оружја-

12. V. 1942. Извршено је разоружање старог Раковачког каменолом³- Заплијењено је 8 војничких пушака, 550 метака и писаћи материјал и остале спреме. Храна нађена у Раковачком манастиру⁵ раздијељена је сиромашним сељацима.

13. V. 1942. Два вода партизана извршили су напад на село Банаштор ради разоружавања мјесних петоколониша Нијемаца. У почетку борбе заплијењене су три пушке с нешто муниције. Пошто није било јединствене команде и пошто није била организована никаква служба везе, наше јединице су у борби растепениле и услијед отпора непријатеља морале повући у шуму, не извршивши акције до краја.

13. V. 1942. Ухваћен је у Врднику и стријељан 1 петоколониш. Заплијењене су три војничке пушке и 1 ловачка пушка са нешто муниције.

14. V. 1942. Тројица партизана ухватили су тројицу петоколониша из Гргуреваца, који су осуђени на смрт и стријељани.

21. V. 1942. Нијемци-петоколониши из Бешке у заједници са дојобранима извршили су из села Гргуреваца напад на шуму, али су одбијени и у неред се разбјежали. Ра-

5 вјероватно се односи на Раковачки мајдан.

њена су тројица непријатеља, од којих је један умро. Плијена, а ни властитих губитака није било.

27. V. 1942. Усташе, који су били смјештени у БешеновачкоМ манастиру, покушали су продријети у шуму, али су одбијени. Имали су три рањена. Властитих губитака Ни рањених није било.

28. V. 1942. Разоружан малтација на Митровачкој малти и 1 казнионички стражар. Добивено је 1 војничка пушка и 1 пиштољ са нешто муниције.

29/30. V. 1942. Прекинут је електрични вод изм'еђу [Сремске] Митровице и Руме.

29. V. 1942. Стријељан је Влада Рабић из Стејановаца, што је купиО маст од сељака, тобоже у име партизана.

1. VI. 1942. Познати полицијски шпијун Никола Вировљев из Срем. Митровице, који се по неким селима претстављао као студент Бранковић, ухваћен је, осуђен на смрт. и стријељан.

4/5. VI. 1942. Један вод партизана запалио је у манастиру Јаску 160 мтц пшенице, намијењене за исхрану усташа, запалио општинску архиву и заплијенио писаћи материјал.

4/5. VI. 1942. Друга група партизана заплијенила је у манастиру Малој Ремети 30 мтц пшенице и око 70 мтц кукуруза, што је било намијењено усташама, и то подијелила сиромашним сељацима.

4/5. VI. 1942. Група партизана упала је на каменолом у Раковцу, ту је заплијењено 225 кг динамита, неколико хиљада капсли, фитиља, апарат за електрично паљење мина, нешто живежних Намирница, а у општини запаљена архива. У току ове акције одржан је митинг са радницима који раде на каменолому, разложен им циљ Народно-ослободилачке борбе и нарав саме акције. Живежне Намирнице, које су биле затечене у магацину, а које служе за прехрану радништва, нисмо дирали.

5. VI. 1942. Око 80 њемачких војника покушали су над селом Гргуревцима да продру у шуму, те је на Ивици шуме дошло до борбе. Непријатељ је имао 2 мртва официра и десетак мртвих и рањених војника, а ми смо имали¹ лакше рањеног друга. Заплијењене су двије пушке, 2 бомбе и остале спреме. У овој борби су се истакли командир Камењар⁶ и друг Дејан.⁷

⁶ Марко Перичин-Камењар

⁷ Никола Бањац-Дејан, командир вода Прве чете Фрушкогорског НОП одреда, погинуо у лето 1942 год. у Фрушиој Гори на једном салашу између с. Бешеново и Гргуревци.

8/9. VI. 1942. Четири партизана покушали су да дигну жељезничку пругу између [Срем(ске) Митровице и Вогња. При намјештању експлозива иаишла је непријатељска патрола, која је омела акцију. Један стражар је погинуо, а остали су се повукли. Ми нисмР имали губитака. Након тога су се та четворица партизана преко Мале Ремете враћали у шуму. На Ремету су управо упадали њемачки војници испред којих је голоруки народ бјежао. Да би заштитили народ, они су отворили паљбу на непријатеља и свратили непријатељску ватру на себе, тако да се народ склонио. У тој борби су погинула два 'наша друга, од којих је један друг Пинки,⁸ који се у свиМ досадашњим борбама показао ванредно храбрим. Иако тешко рањен, разбио је своју пушку и доглед и убио једног њемачког официра и ранио једног њемачког војника, Који су му се рањеном' приближавали.

11/12. VI. Група партизана је на салашу Ђоке Симића-Барака из Гргуреваца, којег су Нијемци стријељали, заплијенила 19 говеда и запалила чардак са 150 Мтц кукуруза, како та говеда и кукуруз не би пали у непријатељске руке.

У другој половини мјесеца јуна примијећена је концентрација непријатељских снага у селима око Фрушке Горе, услијед чега су организовани положаји на ивицама шума за одбрану.

2/3. VII. 1942. Убијен је у селу Стејановцима један фашиста.

4. VII. 1942. Тројица партизана упали су у аутобус петоколонаша Вајнерта који саобраћа између Гргуреваца и Срем. Митровице и у том аутобусу убили 1 њемачког официра и власника аутобуса, те запалили аутобус и заплијенили два пиштоља са мечама и .2.000 куна.

4. VII. 1942. На пустари Јанковић код Чалме заплијењено је за корист Одред живежних намирница и остале спреме.

7. VII. 1942. Срушен мост из.[међу] Баноштра и Червића на цести.

8. VII. 1942. На цести Баноштор—Сусек порушен мост.

10. VII. Порушен мост на цести између Раковца и Беочина.

10. VII. 1942. Порушен стуб за струју ^исоког, напона, који служи за одвод струје у каменолом Раковац и творницу цемента Беочин.

⁸ Бошко Палковљевић-Пинки, народни херој

Акције извршене по III чети

31. V. 1942. Стријељани су у Јаску познати петоколонаши и народни издајници Бранко Авакумовић и Бранко Кесерица Јекић.

31. V. 1942. Запаљена је у селу [Новим] Карловцима опћинска архива, заплијењен писаћи прибор и 400 кила шећера.

2. VI. 1942. Група партизана разоружала је три сс-овца, који су стријељани. Заплијењен је један прсни митраљез са 130 метака и двије пушке с нешто муниције.

13. VI. Група партизана запалила је нардак петоколониша Јове Ђуричића Арапина и у њему три вагона кукуруза.

17. VII. 1942. Непријатељ је са јаким снагама напао на положаје III чете, али су сви његови напади били одбијени. Након тога је непријатељ поновио нападе и бомбардовао положаје чете из авиона, топова и бацача мина. Чета је избјегла ову ватру, тако да у свим овим борбама није имала ни мртвих ни рањених, док је непријатељ имао доста мртвих и много више рањених. У борби је заробљен 1 рањени домобран, који је превијен и упућен кући. У борбама су заплијењене три маузерке са 120 метака и нешто остале војне спреме.

Акције IV чете

31. V. 1942. Искидана је телефонска веза из Међу Лаћарка и Чалме. Ухваћен је један усташа и стријељан. Плијена није било.

4. VII. На пустари петоколониша Јанковића заплијењено је стоке и свиња те друге спреме.

5. VII. Заплијењено је у селу Лежим Нру у општини 25 мтц. кукуруза, 30 кг експлозива, 100 капсули, нешто штапина и других ствари.

6. VII. Заплијењено је 300 кг брашна намијењеног усташама, те једна државна кола са усташама.

6. VII. У сукобу са једном усташком патролом убијен је један усташа, а један је рањен. Ми нисмо имали губитака. Истога дана је једна група партизана на цести Глок—Баностор зауставила војни ауто и у њему убила једног домобранског бојника и 1 наредника. Заплијењене су двије маузерке са 240 метака и два војнодржавна пиштоља са 40 метака. Ауто је спаљен.

7. VII. На илочној цести заплијењено је 280 кг вина намијењеног непријатељу.

7. VII. Стријељана шпијунка Мара Савић из Лежимира.

9. VII. 1942. Ухваћена је и стријељана још једна шпијунка.

11. VII. 1942. Стријељан усташки водник, који се је истакао мучењем наших другова у затвору.

1-1. VII. Ухваћен и стријељан Матија Јерковић, који је сам локлао 53 невине жртве побјегле из логора у Шапцу. Код њега је заплијењена једна маузерка са 40 метака и двије ловачке пушке са "20 Метак.

11. VII. Група партизана напала је казНИонску пустару код села Лаћарка и разоружала стражу. Том приликом заплијењено је 7 пушака са 250 метака, 126 'ћебади, војне одјеће и пет коња са запрегом.

12. VII. Стријељан полиц. агент Ђелић Тоника.

13. VII. На пустари петоклопаша Јанковића заплијењена је већа количина хране и одјеће.

Све горе наведене акције преписане су из "Билтена број 1—4, органа Штаба партизанских одреда за 'СреМ.

У раздобљу од друге половине јула до 26 августа 1942 чете овог Одрода поред вршења бројнијих ситнијих акција приступиле су извођењу напада на поједине усташке гарнизоне по селима. Прва од тих акција била је Напад на усташку посаду од 40 људи у селу Вел.[иким] Радинцима. Напад је извршила I чета и успешно се привукла зградом Које су усташб настањивале. Тада је један друг из непажње испалио метак црије реда и упозорио усташе на напад. Уелијед јаке непријатељске ватре наша се чета повукла а да у акцији није успјела. Губитака нисмо имали. Послије тога су партизани III чете извршили напад на усташе у Лединцима и наНијели Им знатне губитке у људству и материјалу. Унаточ успјеха акције успјело је заНлијенити тек неколико пушака са муницијом. Иза тога слиједи акција II и IV чете на усташе у Сусек. И у овој борби непријатељ је претрпио знатне губитке у људству, али ни ова акција није потпуво успјела, јер наше снаге нису имале јединствене команде. Заплијењено 'је тек неколико пушака и муниције.

Поред горе 'наведених акција у истом раздобљу, тј. од половине јула до 26 августа, вршиле су све чете Фрушкогорског одреда акције паљења жита на државним имањима као и на имањима богатих петоклопаша. Чете Фрушкогорског одреда запалиле су у тим акцијама око 800 јутара пшенице те уништиле велики број вршаћих машина и косачица.

Иза тога је непријатељ спремио велику офанзиву на партизане у Фрушкој Гори. Непријатељ је наступао са преко 10.000 војске. Офанзива је започела 26 августа непријатељском артиљеријском паљбом. Будући да Штабу Одрета није било познато нити бројно стање непријатељских снага те будући да је у шуми било склоњено мноштво свијета избјеглог у шуме, то је штаб одлучио непријатељу пружити отпор. Борбе су трајале два дана, у којима су наше чете задржавале своје положаје све докле је било могуће, а потом су се повлачиле на нове положаје и пружале даљни отпор. У тим борбама била је разбијена наша друга чета, тако да се један њезин дио прикључио IV чети а други дио се расуо у малим групама и склонио по шуми и пољима. I « IV чета су се у тојку ноћи нагсон жестоких борби провукле кроз непријатељске редове и извукле се у поља, те се склониле у кукурузе, а затим у Босутске шуме и коначно су прешле Саву и склониле се у Босни. Дио III чете такођер се је доспио **ИВЉИ** у поље и склонити се у кукурузима, а други дио те чете склонио се је у шуми, гдје му је непријатељ открио склониште и ударао по тој Дијелу паљбом артиљерије и минобацача, тако да је тај дио чете био приморан повући се и расути се по пољима према Дунаву. Та је поља непријатељ претраживао, те је долазило до мјестимичних борби између појединих наших група и непријатељских снага. Офанзива је трајала 10 дана. У тој офанзиви имали смо око 30 што мртвих што ухваћених другова и шест рањених, док губици непријатеља нису познати, али се процјењују на 80—90 непријатељских војника. У тим борбама погинули су командант⁹ и полит. комесар¹⁰ штаба за Срем, командант Фрушкогорског одрета,¹¹ код којих је непријатељ захватио податке о брјном стању и извјештаје о акцијама, као и нека наређења. У току оне офанзиве заплијењена је готово читава опрема Фрушкогорског одрета, која се није могла изнијети из шуме. Осим тога заплијенио је непријатељ знатне количине хране и говеда. И цивилно становништво, које се затекло у шуми, пострадао је у тој офанзиви, јер је више десетака цивила у шуми било заклано и поубијано. Ипак се је већина цивила успјела извући из шуме и склонити се по селима.

Посљедице ове офанзиве биле су тешке за Одред. Наступила је дезорганизација, паника и дезертерство,¹² а ц.¹³

⁹ Ђорђе Марковић-Ђилас

¹⁰ Станко Пауновић-Вељко, народни херој

Гојко Дудаш

Ситуација је била тешка. Паника је захватила један део раца и било је неколико случајева дезертерства. Одред је имао осет-

вилно становништво услијед панике престало је подржавати везе са партизанима и пружати им храну. Кроз читав мјесец дана требало је окупљати партизана и оружје, реорганизирати чете и повезати се поновно са селима. Штабу одреда и командама успјело је то све учинити. Тако да је након мјесеца дана реорганизационог посла Одред био поновно способан за акције. Оне јединице које су се склониле у Босни, вратиле су се у Фрушку Гору, а оне јединице које су се рашириле по Фрушкој Гори и пољима такођер су се окупиле.

Одмах након офанзиве долази до реорганизације Одред у смислу наређења Штаба III оперативне зоне Н.О.П.О. Хрватске од 21. VIII. 1942 број 3—42. Према том наређењу из свих јединица партизанских, које су оперирале у Срему, формиран је III одред. Фрушкогорски одред постао је I батаљон III одреда и формирао је 4 чете. Подунавски одред постао је II батаљон III одреда и формиран је такођер 4 чете. Партизанске групе,¹³ које су оперирале у Посављу тј. испод пруге [Сремска] Митровица—Земун, формирале су III батаљон III одреда. Осим та три батаљона формирана је посебна чета у шумама око ријеке Босута. Именован је нови Штаб одреда као и штабови батаљона.

Након реорганизације Први батаљон постављао је засједе непријатељским снагама које су се задржале на главним тачкама у Фрушкој Гори. У једној таквој засједи под конач мјесеца септембра убијено је 10 усташа и заплијењено 8 пушака и 190 метака.

У исто вријеме вршене су акције за набавку спреме, коју смо изгубили у току офанзиве, као и за спремање резерви хране за зиму. Међутим, одмах у почетку мјесеца октобра примијењено је да непријатељ спрема нов напад на Фрушку Гору. И заиста након припрема од неких недјеља дана непријатељ је ударио на Фрушку Гору из Подунавља и Срема. I батаљон је ту борбу избјегао и повукао се у Босутске шуме, гдје се је присајединио Босутској чети и два батаљона VI ударне бригаде,¹⁴ који су се из Босне били пребацили у Босутске шуме. У вези са овим јединицама I батаљон је вршио борбе са непријатељем. Ваља истаћи борбу од 14. X. 1942, у којој су поред Босутске чете и јединица VI бригаде учествовале и три чете I ба-

не губитке због неравне борбе коју је водио. После реорганизације број чета у Одреду смањен је од шест на четири.

" Односи се на Посавски НОП одред.

14 Шеста источнбосанска бригада

таљона. Непријатељ, тј. Нијемци напали су нас са двије чете. Борба је трајала неколико сати. У тој борби је непријатељ био темељито поражен, те је имао око 70 мртвих и знатан број рањених, дочим се остатак његових чета распршио. У тој борби заплијењен је 1 минобацач са већиМ бројем мина, три митраљеза, 1 пушкомитраљез, два прсна митраљеза, неколико десетака пушака, око 10.000 метака те знатан број војничке опреме. На нашој страни било је 13 мртвих и 15 лакше рањених.

Иза тога батаљон се враћа поновно у Фрушку Гору, гдје прибавља зимску одјећу и обућу као и храну и спрема се за прелазак у Босну, каМо је прешао првих дана мјесеца новембра ов. шд.

II. АКЦИЈЕ ПОДУНАВСКОГ ОДРЕДА

Који је након реорганизације извршене на основу наређења Штаба III оперативне зоне Н.О.П.О. Хрватске од 21. VIII. 1942 број 3—42 постао II батаљон III одреда III оперативне зоне Н.О.П.О. Хрватске:

Половицом фебруара¹⁵ три партизана ослободили су из жандармеријских руку партизана Матића Ђуру и притом убили три жандарма, чије је оружје заплијењено, тј. 3 војничке пушке, са муницијом и опремом.

10. III. У борби с петокOLONашима¹⁶ група партизана убила је једнога усташу и 1 петокOLONаша, те једнога ранила.

10. III. Извршен де напад на Прњаворачку опшину, у којој је спаљена архива. Притом је убијен издајица Бошко Јанковић и 1 полицајац.

10. III. Партизанска засједа дочекала је на цести Крушедол—Ириг ауто са три усташе и једним сатником. Усташе и сатник су стријељани, а ауто је уништен. Заплијењене су четири пушке са муницијом, један пиштољ и неколико бомби.

10. III. У манастиру Крушедол заплијењено је 8640 куна.

12. III. Извршен де напад на Реметски манастир, у којему су рањена двојица усташа и заплијењене двије војничке и једна цивилна пушка са нешто муниције. Заплијењено је и 16400 куна.

14. III. 400 културбундоваца и усташа Извршило је напад на партизана који су се смјестили у манастиру Грге-

¹⁵ 9 фебруара 1942 године

¹⁶ Код Ирига •

тегу. У борби је непријатељ имао 8 мртвих и 13 рањених. На нашој страни није било ни мртвих ни рањених.

У току даљних мјесец дана јединице овог Одрета ликвидирале су неколико петоколониша, сјекле телефонске и телеграфске стубове и вршиле запљену хране и одјеће код петоколониша и народних издајица.

Половицом априла партизани Подунавског одреда имали су тешку борбу с непријатељем у јачини од 400—500 људи.¹⁷ У тој борби је непријатељ имао 29 мртвих и 31 рањеног, док смо ми имали 4 погинула друга. У овој борби нарочито су се истакли другови Доктор,¹⁸ Срета¹⁹ и Сл. Мићашевић²⁰ као и неки омладинци.

7. V. Једна десетина партизана исјекла је на прузи Врдник—Павловци 17 бандера са т.т. жицама.

14. V. 1942. Ухваћен је и ликвидирао Јосип Бабић, шумар у Моринтову, који је као усташа злостављао наш народ.

20. V. У акцији у Шатринцима заплијењене су двије пушке.

22. V. 1942. Група скојеваца партизана сасјекла је на цести Ирнг—Рума 20 бандера са т.т. жицама.

28. V. 1942. Ухваћен је и стријељан један усташа из Марадика од којег је одузета цивилна пушка.

28. V. 1942. Једна група партизана исјекла је на железничкој прузи код Чортановаца 4. бандере са 42 реда жица.

30. V. Ухваћен је и стријељан један усташа.

1. VI. 1942. Ухваћен и стријељан један усташа и заплијењена 1 маузерка и 1 цивилна пушка те 108 метака.

2. VI. 1942. У акцији у селу Путинцима заплијењене су три војничке пушке, 1 цивилна пушка, 1 ииштољ те 170 метака. Окупљеном народу објашњен је циљ Народно-ослободилачке борбе.

14/15. VI. На једном салашу крај Марадика заплијењене су двије цивилне пушке са 10 метака, 1 маузерка са 15 метака, 1 револвер са 12 метака.

19/20. VI. Пригодом акције на санаториј код Каменице заплијењена је већа количина санитетског и писаћег материјала.

¹⁷ Реч је о деловима немачког гарнизона са Иришког Венца и из Ирига, који су изненадили партизана Подунавског НОП одреда, продвинувши из шуме, што раније нису чинили.

¹⁸ Јован Бељански-Лала

¹⁹ Срета Савић

²⁰ Славко Мићашевић из Ирига, десетар, погинуо у поменутој борби.

11. VII. Извршен је напад на општину у Краљевцима и при томе заплијењена 1 маузерка са 30 метака, 1 маили-херка са 40 метака, 1 ловачка пушка, 1 бомба те писаћи материјал, и стријељана три недићевца.²¹

12. VII. Стријељана даљна три Недићева шпиј}та.

Извештаји о акцијама овог Одрета, односно Батаљона за вријеме од половине мјесеца јула до 10. IX. 1942 уништени су за вријеме непријатељске офанзиве коју је отпочела 26. VIII. 1942. Доље наведене акције извршене у том раздобљу означене су по сјећању другова и то:

Једна од најзначајнијих акција је напад на сатнију домобрана, која је дошла на етрелиште 'Буковац да врши гађање. У тој акцији је непријатељ имао око 30 мртвих и већи број рањених. Заплијењено је око 40 пушака са око 1200 метака, те много друге остале војне спреме.

У истом међувремену Одред, односно Батаљон вршио је палеж пшенице на државним имањима и имањима богатих петоколонаша и спалио укупно око 750²² пшенице, знатан број вршалица и косачица.

Између 24 и 26. VIII. долази до велике непријатељске офанзиве на дио шуме који је држао овај Одред.²³ Услијед велике премоћи непријатеља Одред се је одмах након првих сукоба повукао у поља и растепен у мање јединице скло-нио се по кукурузима.²⁴ У тој офанзиви погинуло је не-

²¹ Ако се под 11 јулом мисли на акцију Прве чете Подунавског одреда од 20—25 јула 1942 год. онда треба дати следеће објашњење:

Између 20 и 25 јула 1942 год. Прва чета Подунавског НОП одреда извршила је напад на чету „Шуц-полицајаца“ који су у селу обезбављивали вршидо. Непријатељ је разоружан; заплена су два пушкомитраљеза, 38 пушака, а неколико Немаца је рањено. Пошто су разоружани, Немци су пуштени. Запаљене су 3 вршалице а заплена је и нешто материјала.

²² 750 катастарских јутара

²³ На територији Подунавског НОП одреда офанзива је почела 23 августа насилним извиђањем и подилажењем, а 24 је предузет општи напад непријатеља који је настављен и 25 августа 1942 године. Офанзиву је непријатељ вршио прво на територију источно од линије Рума—Нови, Сад.

²⁴ У току 23 августа 1942 год. Одред је водио борбу с јаким непријатељским деловима који су вршили насилно извиђање. У току ноћи 23/24 Штаб Одрета, ценећи ситуацију и однос снага, донео је одлуку да се пробије из Фрушке Горе и по четам пређе на територију Срема јужно и југоисточно од Фрушке Горе, што је и учињено. У току ноћи, изузев једног дела Треће чете који није успео да се пробије. Непријатељ је сутрадан напао на положај где више није било снага Подунавског НОП одреда. (Четврта чета и део Друге нису учествовали у офанзиви, јер су пре тога послати у акцију на с. Попинце, јужно од Фрушке Горе). Будући да је у шуми било много Цивилног становништва, које је хититио само незнатни број партизана, један део је после офанзиве похватан и стрељан а други одве-

колико партизана, и то оних који су осигуравали цивилни логор и остали у шуми, док је жртва цивилног становништва било много. Услијед ове офанзиве завладала је паника у Одреду и селима. После офанзиве Одред је и даље остао распршен по кукурузима, а тек се је пар десетина вратило у шуму. Услијед таквог стања разбијање панике и учвршћење Одрода ишло је врло споро, а десетине које су се повукле у шуму претрпјеле су у борби с непријатељима осјетљиве губитке.²⁵

У мјесецу септембру по наређењу штаба III одреда долази до окупљања распршених дијелова II батаљона и до његова учвршћења, а иза тога је овај батаљон извршио слиједеће акције:

10. IX. 1942. Приликом напада на каменолом Парагово заплијењено је 60 кг експлозива и 120 капсли. Истодобно је извршен напад на фашисте у Стражилову и побијено 13 фашиста. Заплијењена је једна маузерка и 30 метака.

14. IX. Ма цести Крчедин—Бешка разоружана су два жандарма и заплијењене двије пушке са 100 метака, двије бомбе те два ножа, опасача и фишеклије.

22. IX. У Добринцима запаљена је опћинска архива и заплијењено 7680 куна те канцеларијски материјал.

23. IX. Стријељана четири шпијуна и 1 фашист. Заплијењено 6 пушака. Код Крушедола посечен већи број т.т. бандера.

23. IX. 1942. У Крњешевцима спаљена опћинска архива, заплијењен канцеларијски материјал и 3400 куна. Убијена су два народна издајника.

24. IX. На друму Обреж—Купиново Исјечено 60 бандера, убијена 4 народна издајника и заплијењено пет пушака са муницијом.

26. IX. На друму Купиново—Ашања посјечено 35 бандера.

ден у логоре (прво у прихватни земунски, а затим у Немачку). Том приликом погинуло је неколико партизана Подунавског НОП одреда који су штитили становништво.

²⁵ У току офанзиве, иако се Подунавски НОП одред без озбиљних жртава и благовремено извукао из обруча, ипак је код извесног дела бораца настала привремена деморализација, јер је дошло до погрешно уверење да непријатељ не може продreti у шуму. У селима око Фрушке Горе завладала је велика паника јер је непријатељ вршио масовна стрељања и пљачку, те је Подунавски НОП одред долазио теже до хране и осталих потрепштина. Непосредно после офанзиве Подунавски НОП одред није вршио неке озбиљније акције (изузев сечења т.т. веза, мањих заседа и сл.) све до формирања Трећег НОП одреда Треће оперативне зоне у септембру 1942 године.

3. X. 1942. Убијена два жандарма и заплијењене двије маузерке са 150 метака, 5 бомби, 1 војнодржавни пиштољ са 16 метака и 3 фишеклије са опасачима.

1. X. 1942. Ликвидирана двојица усташа, а на прузи Стара Пазова—Земун разоружано 8 етражара чувара и заплијењено 8 пушака, 160 метака и 4 бомбе. Код Батајнице стријељан 1 усташа и заплијењена 1 пушка са 50 метака.

20. X. 1942. Прва чета овог батаљона напала је на 18 жандарма у Петровцима, заплијењено је шест пушака. Заробљени су и убијени 1 жандарм и 1 полицајац. Са наше стране није било жртава.

21. X. 1942. Прва чета овог батаљона напала је сеоску стражу у Малим Радинцима и у тој акцији заплијенила три маузерке, три мађарске пушке и три винтовке са муницијом.

28. X. 1942. II чета овог батаљона извршила је акцију разоружања у Голубинцима, која је само дјелимично успјела. Непријатељ је имао 10 рањених и мртвих. Ми нисмо имали губитака. Заплијењене су 4 пушке и 5000 куна, те уништен поштански уређај. Поред тога убијена су и двојица усташа из мјеста, 1 усташа цивил, 1 културбундовац и 1 полицајац.

29. X. 1942. III и IV чета овог батаљона извршиле су напад на Марадик. Акција није успјела, јер није било обавјештења о распореду и утврђењу непријатеља. Губици На страни непријатеља нису нам познати, а ми смо имали једног теже и три лакше рањена друга.

Акције III батаљона

Концем мјесеца јула 1942 штаб Фрушкогорског одреда изаслао је једну десетину партизана на подручје јужно од пруге [Сремска] Митровица—Београд у Посавске шуме, да ондје скупља око себе нове партизане и сузбија појаве четника. Ова је десетина приступила одмах акцијама и за кратко вријеме "израсла до близу 200 бораца, из којих је формиран III батаљон.²⁵ Акције тога батаљона су слиједеће:

10/11. VII. 1942. На путу Рума—Ириг исјечено 10 бандера и телефонске жице.

²⁵ Трећи батаљон, односно Посавски НОП одред, формиран је Од једне десетине коју је Штаб Фрушкогорског НОП одреда послао јужно од пруге Сремска Митровица—Рума и једног вода који је Штаб Подунавског НОП одреда послао јужно од пруге Рума—Земун. Ове јединице чиниле су костур Посавског НОП одреда од кога је касније постао Трећи батаљон.

15. VII. 1942. Заплијењена је једна ловачка пушка и 1 пиштољ у Срем. Михаљевцима.

19/20. VII. Извршена акција у селу Прхову, гдје је заплијењена опћинска архива и убијен издајник Ђока Јуришић.

25/26. VII. У Огару запаљене су двије' млатаче, а на друму Товарник—Огар посјечене бандере и телефонске жице.

26/27. VII. На Шевићевом салашу заплијењено 35 врећа брашна и подијељено сиромашним сељацима. Заплијењено је нешто и санитетског материјала.

28/29. VII. 1942. Извршен је напад на жандармеријску станицу у Шимановцима и разоружано 9 жандарма. Након краће борбе заплијењено 11 пушака, 3000 метака, 15 бомби, два пиштоља, 7500 куна, те жандармеријска опрема.

15/16. VII. У Пећинцима ухваћен и убијен 1 издајца и заплијењена једна пушка.

26/27. VII. У Попинцима заплијењена опћинска архива, убијен 1 белогардејац и заплијењено 1900 куна.

28. VII. 1942. Извршен напад на аутобус у којем су убијена тројица фашиста. У току акције наишао је 1 ауто, из којег су путници побјегли, оставивши у ауто 12080 куна који је новац заплијење'н, а ауто запаљен.

1. VIII. Извршена акција у селу Суботишту. Запаљена Опћинска архива и разоружани домобрани, а жандарми растјерани. Заплијењено је 2 пушкомитраљеза, 32 пушке, 800 метака, те знатан број одјеће и обуће. Одржан је митинг са сељацима и домобранима. Домобрани су пуштени.

2/3. VIII. 1942. У Михаљевцима заплијењена 1 маузерка и 30 метака и 1 двоцијевка са 5 метака и 1 пиштољ са 9 метака, те нешто санитетског материјала. Спаљена је опћинска архива.

4. VIII. 1942. У борби са домобранима у Попинцима заробљен је 1 натпоручник и 12 домобрана, а стријељана три домобрана. Ми смо имали 1 мртвог друга. Заплијењен је 1 пушкомитраљез, 16 пушака, 500 метака, 10 бомби, 1 пиштољ са 16 метака и доста друге војничке спреме. Домобрани пуштени након одржаног им митинга.

5. VIII. Извршен је напад на Деч, гдје је разорен усташки стан и разбијени усташе и мјесни петоклонаши. Сви су међутим побјегли са оружјем.

6/7. VIII. Стријељана три издајника.

9. VIII. Разоружан један Нијемац у Брестачу и код њега заплијењен један прсни митраљез са 150 метака.

5. IX, 1942. Извршен је напад на петоколонаше у селу Ашањн који су дали жилав отпор. У борби су погинула четири непријатеља, а ми смо имали 1 мртвог. Заплијењено 8 карабина, 10 цивилних пушака, нешто муниције, 1 мотоцикл те доста војничке спреме.

8. IX. 1942. Код Ашање ухваћена и стријељана три сс-овца. Заплијењене три пушке с прибором и нешто муниције.

9. IX. 1942. Извршен је напад на домобранску патролу између Прхова и Шимановаца. Домобрани су брзо добили помоћ, тако да акција није посве успјела. Убијен 1 домобран, а 1 заробљен. Заплијењена 1 пушка с муницијом.

Истог дана извршен је напад на непријатељски камион са војском, али услјед удаљености засједе од камиона напад није успио. Рањено је тек пет непријатељских војника.

13. IX. 1942. У Пећинцима распуштена је опћинска власт и запаљена опћинска архива. Жито одузето од сељака враћено сељацима. Заплијењен писаћи материјал и нешто новца.

13. IX. 1942. У Прхову ухваћени су и стријељани пет организованих народних непријатеља чији је вођа био мјесни билежник. Истог дана стријељана су још два издајника.

16. IX. 1942. Ухваћена и стријељана два сс-овца и од њих заплијењене двије пушке и муниција.

21. IX. 1942. Између Јарка и [Сремске] Митровице нападнута су два жандарма који су спроводили двојицу ухапшених људи. Жандарми су једног од ухапшених пустили а другог стријељали. Заплијењене су двије пушке с прибором и муницијом те 1 пиштољ.

22. IX. 1942. Заплијењена једна цивилна пушка еа нешто муниције, а на друму између Јарка и Митровице исјечена телефонска веза.

23. IX. 1942. На друму Обреж—Грабовци исјечено 13 бандера и жице.

24. IX. 1942. У старим Витојевцима заплијењене двије маузерке са 200 метака и 1 манлихерка са 35 метака.

28. IX. 1942. Код Грабоваца заплијењена једна пушка са 73 метка и 20 ефенских метака за пиштољ.

30. IX. 1942. Одржан митинг у шуми са сељацима који су сјекли дрва. Објашњен им циљ Народно-ослободилачке борбе.

30. IX. У Огару распуштена опћинска власт и запаљена архива.

30. IX. 1942. У Брестачу распуштена опћинска власт и запаљена архива, те убијен 1 петоколонаш.

29. IX. 1942. Ударни вод овог батаљона напао у Михаљевцима њемачки камион са 4 војника. Војници стрије-

љани, а камион запаљен. Заплијењен 1 пушкомитраљез, три пушке са 400 метака, те 29940 динара, 12840 куна и 301 марка.

Осим ових акција извршен је велики број мањих акција за снабдијевање батаљона храном те одјећом и осталом спремом. Исто тако стријељано је више народних издајника.

За вријеме жетве и вршидбе и овај је батаљон палио жито те уништавао вршалице и косачице. Спалио је преко 700 јутара жита.

IV. АКЦИЈЕ БОСУТСКЕ ЧЕТЕ

Ради формирања партизанских јединица у шумама око ријеке Босут као и ради сузбијања прелаза четника из Босне у Срем, концем мјесеца јуна одаслао је штаб I батаљона двије десетине у Босутске шуме. Оне су ондје одмах приступиле бројнијим мањим акцијама око набављања оружја и за кратко вријеме формирале чету. Та је чета такођер палила жито, уништавала вршалице и косачице те је спалила 300 до 400 јутара жита.

Команда ове чете подржавала је везе с партизанском групом око Бијељине и везивала око 160 четника, који су прешли из Босне у Босутске шуме и који су — не нашавши одазива у народу — након неколико недјеља отишли назад у Босну.

Пригодом једног прелаза у Босну ова је чета са Бијељинском четом²⁷ напала караулу на Дрини и ондје задлијенила 1 пушкомитраљез, 6 маузерки, 2000 пушчаних метака, двије бомбе те војничку спрему. Од тог оружја припало је Босутској чети 5 пушака, 1 бомба и 500 метака, а остало је припало Бијељинској партизанској чети. Ваља напоменути да је чета дошла тада у додир са VI ударном бригадом, од које је за муницију добила један „Шоша“ пушкомитраљез.

23. IX. 1942. У Кузмину заплијењена већа количина апотекарског материјала, а код петоколонаша Везилића 68240 куна,

26. IX. 1942. На насипу Босут—Мартинци убијено из засјезде шест жандарма и заплијењено 6 маузерки с прибором, 5 бомби и 500 пушчаних метака.

27. IX. 1942. Борба с педесет усташа и жандарма код [Сремске] Раче, у којој је 1 жандарм погинуо, а 1 рањен. Жртава нисмо имали, а исто тако ни плијена.

¹⁷ Бијељинска чета Мајевичког НОП одреда

28/29. IX. 1942. Око 40 жандарма и усташа заробили су два наша друга с једном маузерком и 1 ловачком пушком и стрелјали их. Нашима је стигло појачање и натјерали непријатеља у бјекство. Непријатељ је на бојишту оставио два мртва, 1 маузерку са 120 метака и 1 манлихерку са 30 метака, три бомбе и нешто спреме. У наставку борбе непријатељ имао још три мртва и доста рањених.

Послије тога долази до прелаза неких дијелова VI ударне бригаде из Босне у Босутске шуме. Јединице Босутске чете додијељују се јединицама Бригаде као водичи по терену и у акцијама. Напоменути је, да су другови из Босутске чете у сарадњи са друговима из Бригаде показали примјерну храброст, што им је и са стране Бригаде признато.

Осим ових акција према сјећању ваља напоменути још двије важније акције, које су извршиле јединице I багальона, и то:

У току љета 1942 III чета извршила је напад на до-Уобранску стражу на Добоњашу крај Врдника. Ондје је погинуо вођа непријатељске патроле, а 23 домобрана су заробљена, разоружана и пресвучена, а потом пуштена након одржаног збора. С наше стране није било ни мртвих ни рањених. Заплијењена су два пушкомитраљеза и 23 маузерке са преко 1000 метака, а заплијењена је и сва домобранска спрема.

Једна јача диверзантска група изаслана по штабу I батаљона зауставила је на прузи код Д. Краљеваца један воз, у којему је било око 30 наоружаних домобрана и 6 њемачких војника. Домобрани су разоружани и пресвучени, а потом пуштени, док су Нијемци побјегли. Заплијењено је све оружје и спрема код домОбрана.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Дана 22 новембра 1942

ЗА ШТАБ III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ
ЗОНЕ ХРВАТСКЕ
Стева²⁸

²⁸ Јосип Хрнчевић, делегат Трећег НОП одреда (Сремског) при Штабу Треће оперативне зоне

БР. 53

МЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ОД 22 НОВЕМБРА 1912 ГОД. О ПОЛИТИЧКОМ РАДУ ОДРЕДА У ВРЕМЕНУ ОД ЈАНУАРА ДО ОКТОБРА 1942 ГОДИНЕ¹

ПОЛИТИЧКИ ИЗВЈЕШТАЈ

Штаба III одреда III оперативне зоне Народно-ослободилачких партизанских одреда Хрватске за вријеме од почетка године до конца мјесеца октобра 1942.

У току зиме 1941-42 око 25 до 30 фрушкогорских и подунавских партизана, већином партијаца, размјестили су се по сремским селима и ондје развијали своју дјелатност. Организирали су сеоске партизанске десетине и чете, одборе НОФ, НО одборе, и партиске јединице. Издавали су лист „Фрушкогорски партизан“ и одржавали бројне састанке по селима. Извели су тек мали број ситних акција. Успјех овога рада био би без двојбе већи, да другови иису били растепени по селима и да су били тјесније повезани. Ипак им је успјело створити здраву основу за ширење партизанског рада и покрета. Концем мјесеца фебруара и почетком марта излазе партизанске групе у шуму и почињу с акцијама, што доводи до наглог повећања броја партизана и њихова наоружања. До конца мјесеца јуна 1942 дјеловала су у Срему два мања партизанска одреда, и то Фрушкогорски и Подунавски, а љети године 1942 формирана је Посавска партизанска група и Босутска чета. Свим тим јединицама командовао је Штаб НОПО за Срем, у чијем раду се је нарочито иницијативом и марљивошћу истицао политкомесар друг Станко Пауновић-Вељко, који је погинуо приликом велике непријатељске офанзиве почетком мјесеца септембра ов. год. Тај штаб за Срем организовао је сремске партизанске одреде и групе у јуну и јулу мјесецу, поставио штабове одреда и команде чета. Међутим, одмах након велике непријатељске офанзиве, концем мјесеца аугуста, о којој се опширније говори у извјештају о акцијама,² наређено нам је, да се организујемо као Трећи одред III оперативне зоне НОПО Хрватске, те смо томе послу одмах приступили.

Од ранијег Фрушкогорског одреда формирали смо I батаљон са 4 чете, од ранијег Подунавског одреда II батаљон са 4 чете, од ранијег Подунавског одреда II батаљон са 4 чете, од ранијег Подунавског одреда II батаљон са 4 чете,

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 1—18, к. 1486.

² Види докуменат бр. 52.

он такођер са 4 чете, од партизанских група у Посављу III батаљон са 3 чете и једним ударним водом, а у Босутским шумама формирали смо Босутску чету. Све то на основу наређења Штаба III оперативне зоне од 21. VIII. 1942 број 3—42.3

Услијед приближавања зиме, услијед особина сремског терена и јаких непријатељских снага у Срему оцијенили смо, да све ове партизанске јединице не би могле презимити у Срему, па смо одлучили, да главне снаге Одрета пребацимо преко зиме у Славонију или Босну. Након савјетовања са члановима штаба VI ударне бригаде одлучили смо се, да заједно са том Бригадом пођемо преко зиме у Босну. У исто вријеме добијамо од Врховног штаба наређење да с људством и оружјем попунимо VI ударну бригаду. Осим тога ваљало је један дио снага оставити и на нашем, сремском терену. Све је то изазвало нову реорганизацију нашег Одрета, коју смо извршили концем мјесеца октобра ов. год.

Након што смо попунили VI ударну бригаду нашим партизанима и оружјем, излучили смо један дио другова, који већим дијелом нису били способни за дуже маршете од њих и од Босутске чете формирали батаљон, који има преко зиме да остане у Срему. Остатак наших снага, формиран у два батаљона, прешао је са VI ударном бригадом првих дана мјесеца новембра у Босну. Са та два батаљона отишао је у Босну и штаб нашег Одрета.

Бројно стање и организација Одрета извршена овом приликом види се из прилога о бројном стању.⁴

Наоружање нашег Одрета састоји се из дванаест аутоматских оружја, не рачунајући овамо прсне митраљезе, и близу 800 пушака „маузерки“. Имадемо тек мали број „манлихерки“, затим имадемо око 80 пиштоља. Сваки борац располаже стално са 60—70 пушчаних метака.

Већина наших партизана су по занимању сељаци, међу којима има доста средњих сељака, а прилично имаде и занатлија. По народности су готово искључиво Срби. Има тек пар десетака партизана Хрватске и осталих народности Срема.

Животом и радом нашег Одрета руководе штапске и четне партијске ћелије. У Одреду има сада око 100 чланова Партије, а по четама постоје и скојевске групе. Већина чланова Партије и СКОЈ-а састоји се из другова примљених у Партију односно СКОЈ тек након њихова доласка

³ Види докуменат бр. 41.

⁴ Види док. бр. 47.

у Одред, тако да им је партијски стаж четири до осам мјесеци. Партија и СКОЈ дали су Одреду готово све командно особље. Ћелије и скојевске групе не одржавају своје састанке редовно, оправдавајући то растепеношћу по мањим јединицама на терену, но кад год су чете на окупу, редовно се одржавају састанци четних ћелија и СКОЈ-евских група. Иза тих састанака готово увијек слиједе и четни зборови свих партизана.

Све до почетка ијесеца јуна штапске и четне партијеке јединице скретале су свом раду с линије Народ. ослободилачке борбе у лијево. То се је догађало због тога, што нисмо имали готово никакве везе с вишим форумима те нисмо добијали никаквог изворног материјала о том питању, а еами нисмо исправно оцјењивали нашу ситуацију и задатке. Почетком мјесеца јуна добивамо број „Пролетера“ за март—април, којег смо добро проучили и упознали линију Народно-ослободилачке борбе. Одмах смо приступили исправљању грешака у нашем политичком раду како у Одреду тако и у околним селима. У ту сврху умножили смо „Пролетер“ у више десетака примјерака, одржавали политичко-просвјетни курс по четним јединицама, састанке с народно-ослободилачким одборима, конференције и митинге по селима. Грешке скретања у лијево смо размјерно брзо исправили. Политички утјецај Одрода на становништво села услед оваквог рада постаје ванредно велик. Села траже интервенцију Одрода у ријешавању појединих евојих питања (кошња опћинских ливада, сјеча дрва Опћинским шумама, склапање колективних уговора између радника и газда у вријеме жетве итд.). Села нам дају храну, одјећу и све што је потребно.

Сремска села преживјела су страховити терор са стране непријатеља. Побито је више хиљада људи, на хиљаде их је отпремљено у концентрационе лопоре, и на принудан рад, многима су порушене куће и одузета имовина. Само у селу Гргуревцима је њемачка фашистичка солдатеока, након што смо је одбили од шуме, наједанпут стрелала око 350 Срба. Нарочито јак терор вршен је над сремским селима у току велике непријатељске офанзиве концем августа 1942. Уноточ свега тога терора успјело је за кратко вријеме разбити панику међу сељаштвом и поновно се снажно повезати са селима. Жене, омладина па чак и дјеца с љубављу раде на снабдевању Одрода са свим потрепштинама.

У сврху политичке и идеолошке изградње партијских ћелија у Одреду прорадиле су те ћелије слиједеће материјале: „О Партији“, „Национално питање“, „Сељачко пита-

ње", „О фашизму" (издања ОК КПЈ за Срем), „Пролетер" за март, април, дјеломично прву и другу глав}' Хисторије СКП(б), изашле бројеве „Наше борбе" (орган КПЈзаСрем), изашле бројеве „Глас омладине" (орган ОК СКОЈ-а за Срем) и бројне бројеве „Истине" (орган Агитпропа за Срем). Горе наведени материјали осим оних „О Партији", „Пролетер" и „Наша борба" прорађивани су и с партизанима. Штаб за Срем издавао је и свој орган „Билтен", а неке од чета почеле су издавати и своје четне листове. Штабови Фрушкогорског и Подунавског одреда издавали су повремено и летке. Много тога материјала уништено је по непријатељу за вријеме велике непријатељске офанзиве концем августа 1942. У Фрушкогорском одреду била је организирана и радио-обавјештајна служба те су се једно вријеме четама достављали дневни радио-извјештаји станице „Слободна Југославија". Партизани су научили да пјевају бројне партизанске пјесме, које се преносе и пјевају и у народу. Културно-просвјетних приредаба није било.

Политичка изградња, морал и дисциплина партизана на приличној су висини. У првим мјесецима ове године било је потешкоћа због уживања алкохола, па је уживање алкохола посве забрањено. Партизанске женидбе нису дозвољене, јер је једна таква у «ароду врло лоше одјекнула. Из извјештаја о акцијама види се, да су у Срему ликвидирани бројни народни издајници, а нарочито четнички настројени елементи. Партизани су их радо проналазили и уништавали. Политичка и идеолошка изградња чланова Партије још не задовољава, а то се објашњава тиме, штб су већина њих врло мало времена у Партији.

Првих мјесеци ове године појавила се је у Одреду једна четничка петорка, која је ликвидирана, што је наишло на повољан одјек код партизана. Није наМ Лознато, да би у Срему постојале какве четничке организације, али у посљедње вријеме опажамо окупљање Недићу склоних људи, но они још нису организационо оформљени. На њих будно пазимо. Сремски Хрвати, а нарочито Нијемци, још увијек служе фашизму и боре се против нас.

Својим најважнијим политичким задацима сматрамо подржавати и даље развијати политичку и идеолошку изградњу партијаца и партизана, будно пазити на појаву четника и у самим почецима их уништавати те под сваку цијену одржати и проширити наш политички утјецај у народу. Уколико партизанске снаге остављене у Срему зато неће бити довољне, пребацити ће се један дио наших снага натраг из Босне у Срем, кад се зато укаже потреба. Вјерујемо да ћемо све тешкоће знати и моћи свладати.

Обавјештајна служба по четама, батаљонима и Одреду је организована, а извјештајна служба тек је у почечима и оснива се углавном на извјештајима које добијамо од сељака.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Дана 22 новембра 1942

ЗА ШТАБ III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ
ЗОНЕ НОПО ХРВАТСКЕ
Стева³

БР. 54

**ОСВРТ ШТАБА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ
ОД 2 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. НА УСПЕХЕ И СЛАБОСТИ
ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА¹**

Ш Т А Б
III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛОБ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ХРВАТСКЕ

Број: 795

Дана 2. XII. 1942. 7 сати.

ШТАБУ

III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ НОПО ХРВАТСКЕ

на положају

На основу извјештаја делегата III Одрода,² Штаб III Оперативне зоне констатује сљедеће:

1) У својој основи војна и политичка дјелатност III Одрода била је правилна. Кад се узму у обзир теренске тешкоће, недовољне и врло слабе везе са Главним штабом Хрватске и Врховним штабом, па затим неуказивање помоћи са стране штаба III Оперативне зоне, онда се мора признати, да је III Одред у цјелини, унаточ честих непријатељских офанзива, успио да сачува своју живу снагу, [те] истовремено да задаје непријатељу ударце и да задобије оружја и ратне спреме. Нарочито треба истакнути да су акције

³ Јосип Хрнчевић

¹ Копија оригинала, писаног на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 37—4, к. 1481.

² Односи се на извештаје које је Штабу Треће оперативне зоне поднео Јосип Хрнчевић-Стева. Види документе бр. 52 и 53.

паљења жетве биле итекако осјетљиви ударац за окупатора и његове слуге.

2) Исто тако у основи правилна је и војничка организација III Одрода. Из малих партизанских група, створених у августу прошле године, успјело се створити чете и батаљоне, изградити војне и политичке руководиоце, који су по својим војничким и политичким квалификацијама били способни за акције већег стила и ширих размјера.

3) Унаточ моменталном скретању са линије Народно-Ослободилачке борбе, III Одрод радио је у основи политички правилно како у војсци тако и на терену. Види се да је правилно схваћена политичка улога наше Народно-ослободилачке војске. Такођер је правилно схваћена опасност која прети од стране четника, али у том погледу није се довољно радило политички на њиховом раскринкавању.

Недостаци и слабости у III Одроду били су сљедећи:

1) Главни извор свих слабости и недостатака био је сувише уско гледање на развој међународних догађаја и Прилика код нас. Руководећи другови нису схватили какве се перспективе отварају за развој и јачање Народно-ослободилачке партизанске војске, преношењем устанка у Хрватску. Из тако уског гледања произлазила је бојазан од одговорности за свој рад, а исто тако и непостојање једног израђеног војно-политичког плана који би отварао шире перспективе свима борцима.

2) Тако уско гледање на развој ситуације условило је да се војно дјеловање ограничило само на врло ситне акције, на убијање петоколониша, иако је Одрод по својој снази могао да врши акције већег стила и ширих размјера. Потпуно се заборавила важност жељезничке пруге Загреб—Београд. Просто нас чуди да није извршена ни једна успјела и већа диверзија и да се није никаква цажња посветила јоснивању и развијању диверзантских група. Требало се отргнути са уског терена Фрушке Горе и вршити акције на фабрике, електричне -централне итд.

3) Грешка је била што сте одбјегло становништво и оне које сте мобилисали враћали кућама и тако омогућили непријатељу да их мобилише за себе. Иако нисте имали оружја да их наоружате, требали сте људе способне за војску упутити на ослобођени териториј било у Босну или Славонију. Ви-сте још увијек премало пролазили кроз сремска села гдје су требале наше јединице да манифестирају своју снагу. Премало се је искористила мржња народа против окупатора и његових слугу.

4) Самим ликвидирањем петок'олонаша и четничких изрода ви сте погрешно поступили када сте ликвидацију таквих изрода објављивали у својим издањима без ширег политичког образложења, и јсонкретног доказног материјала. Када се неки изрод ликвидира, онда треба народу објаснити и увјерити га да је то политички исправно.

5) Премало сте посветили пажњу мобилизацији Хрвата и радника из Сремске Митровице, Земуна и других мјеста.

6) Однос између паргизана и командног особља није био правилан у војничком погледу. У нашој војсци нема ура-Внидовке. Командни кадар треба да ужива пун ауторитет. Ми немамо анархистичко, сит'но-'буржоаско гледање на руководиоце. Ми их признајемо, дајемо им све удбности које су могуће, али зато захтијевамо од њих пуну одговорност и руковођење борбом. Треба успостављати присне другарске односе са свима борцима али то никако ће смије ићи на уштрб ауторитета војних руководидаца Пего напрбтив присни другарски односи треба да буду један од најважнијих фактора за стварање самодисциплине.

7) Нисте посветили довољно пажње на успостави правилних односа између другова и другарица, што је имало за посљедице да су другарице које би хтјеле да уђу !у војне јединице као борци биле посматране као терет. Како је ово питање ријешено у другим покрајинама најбоље ћемо илустровати са неколико примјера. Херцеговачка бригада у својим редовима има 110 другарица-бораца. Остале бригаде исто тако имају врло велики број другарица И нису се појавили случајеви неморала.

; 8) По питању везе и војно и политичво руководство показало се је потпуно недорасло. Иисте имали везе ни са штабом III Оперативне зоне, нити са Србијом, нити са Босном, нити са Војводином. Услијед тога није се могао користити ваш положај да се утиче на развој борбе у Војводини. Нити сте могли добити потребну помоћ од ваших кадрова.

Задаће које стоје пред штабом III Одрета су сљедеће:

1) Треба водити курс ка стварању јачих војничких Јединица, тј. курс ка стварању бригада. Бригада треба да израста из мањих ударних и покретних јединица, па и диверзантских јединица, које ће крстарити читавим тереном Срема, вршити акције и мобилисати народ у партизанске јединице. То ће бити једино правилан пут, а не да бригаду форм'ирате *на папиру. Ваша бригада носила би назив I Војвођанска народно-ослободилачка ударна бригада.

Постојање Војвођанске бригаде имало би огроман политички значај и много би допринијело за мобилизацију војвођанских маса у борбу. Бригада не би требала да премаши цифру од 500—600 бораца. Таква једна формација могла би се одржати и на вашем терену, а по потреби пребацила би се у Славонију или на који други терен.

2) Поред формирања Ударне бригаде треба посветити велику пажњу и стварању ударних батаљона и чета које би оперисале на појединим секторима. Ваши ударни батаљони не би требали да премашују цифру 150 бораца а ударне чете 50 бораца.

3) Треба да извршите широку мобилизацију читавог становништва у ваше партизанске јединице, а када терен буде презасићен, онда ваше борце треба да шаљете на терен Славоније. Обратите нарочиту пажњу на мобилизацију Хрвата и градског становништва.

4) У политичком погледу треба да развијете највећу дјелатност унутар самих партизанских јединица а исто тако и на самом терену. Треба свестрано раскринкавати и ликвидирати четничке појаве а исто тако треба највећу пажњу посветити раскринкавању југословенске избјегличке, издајничке владе у Лондону, а у хрватским крајевима треба приказати издајничку улогу вођства ХСС-а.

Да би што боље подигли војно-политички ниво наших партизана и руководиоца, потребно је формирати војно-политичке курсеве, курсеве за политичке комесаре, курсеве за диверзанте итд.

5) Настојте да што прије формирате Агит-проп код штаба који ће издавати сталне радио-вијести. Радио-вијести треба у првом реду да доносе цијелу емисију „Слободне Југославије“, Настојте да покренете лист Одрета, док батаљони могу да издају или зидне или цепне новине. Посветите пажњу и културно-просвјетном раду. И надаље треба наше јединице да развију пуну активност на самом терену, то значи да треба помоћи код оснивања народно-ослободилачких одбора, Савеза младе генерације, Антифашистичког фронта жена. Нарочито треба истицати да народно-ослободилачки одбори немају више привремени карактер, већ да они у новонасталој ситуацији претстављају у својој основи сталну и природну народну власт. Искористите сваку прилику да у форми малих летака популаризирате побједу наше војске а исто тако и побједу Црвене армије и наших савезника Енглеске и Америке.

6) Настојте да у наше јединице увучете што већи број жена као бораца и да поставите њихов однос према другцима на правилну основу.

7) Треба да приступите широкој популаризацији Врховнога штаба, команданта друга Тита и Главног штаба за Хрватску.

8) Морате успоставити најчвршћу везу са штабом III Оперативне зоне, затим везу са Војводином, Босном и Србијом. Ми вам шаљемо два курира, који ће донијети обратну пошту, а приликом њиховог повратка ви такође пошаљите своје курире. То је за први Моменат. За успоставу чврсте и сталне везе са штабом III Оперативне зоне ви ћете формирати вод за везу негдје у шуми на простору између Винковаца и Шидских Бановаца. Са своје стране ми ћемо формирати вод за везу у шумама око Врбице (15 км источно од Ђакова). Приликом повратка наших курира један друг из вашег вода за везу, који ће знати гдје се налази вод, доћи ће у Штаб Зоне¹ гдје ћемо му ми показати гдје се налази вод за везу Штаба зоне. Једино на овај начин служба везе биће обезбијеђена. Сличан начин за везу треба да успоставите и са осталим покрајинама. Сваку алкавост која се покаже по овом питању најстрожије ћемо казнити.

9) Треба да формирате војни суд штаба Одред у који улази командант, политички комесар и један партизан. Штабови батаљона формирају привремене војне еудове бд слушају до случаја.

10) Ваш штаб употпунићете са начелником штаба, обавјештајним и оперативним официром. Дужност начелника штаба немојте побркати са дужношћу шефа канцеларије. Начелник штаба уз помоћ оперативног официра нека припрема планове и прикупља потребне податке за акције, затим нека се брине о служби везе. То су њешви основни задаци.

11) Обавјештајни официр брине се о разорном раду непријатеља у нашим редовима како у војсци тако и на терену. Затим се брине о разним политичким припремама које непријатељ врши у градовима и насељеним мјестима а уперени су против наше Народно-Ослободилачке борбе. Борба против пете колоне спада у ресор обавјештајног официра. Он треба да успостави мрежу обавјештајне службе по свим нашим војним јединицама, позадини као и у мјестима које држи непријатељ. Треба да одржава најтјешњу везу са штабом, а нарочито са другом политичким комесаром, како би се могла благовремено користити његова обавјештења и предузети противумјере на рад непријатеља.

12) Сљедећом курирском поштом послаћемо вам једног диверзантског стручњака, који ће обучити ваше другове у прављењу паклених стројева и подизању влакова, уништавању мостова и томе слично. Док не добијете овога друга,

ви ћете морати према расположивим средствима правити диверзије на прузи Ббоград—Загреб и прузи Београд—Нови Сад.

13) Друг Стева овлаштеи је од штаба III Оперативне зоне да среди војно-политичке ириликe на територију Срема у духу овога писма и усмених директива моје је добио ва савјетовању.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

БР. 55

**ПИСМО ШТАБА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ
ОД 2 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕ-
ДА ПОВОДОМ ПРЕБАЦИВАЊА ЈЕДНОГ ДЕЛА СРЕМ-
СКИХ ПАРТИЗАНА НА ТЕРИТОРИЈУ БОСНЕ¹**

Ш Т А Б
III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛОБ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ХРВАТСКЕ

Број: 796

Дана 2. XII. 1942. 9.15 сати.

ШТАБУ
III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ НОПО ХРВАТСКЕ

На положају

Слаба веза моју сте имали са штабом III Оперативне зоне, омогућила је у вашем раду једну од највећих грешака. Наиме, већ прошле године ви сте направили исту грешку: ^шли сте на зимовање, на тај начин што сте распустили партизанску војску по селима. Ове године поновили сте ту грешку само у другом виду. Ви сте, поред 250 бораца који су послати у VI Бригаду према наређењу Врховног штаба, послали у Босну 400 бораца на зимовник. Овакав опортунистички став дошао је услијед тога што(о ви нисте гледали унапред, на развој наше Наро'дно-ослободИлачке борбе и војске, него сте гледали уназад. Послали сте главни-Ну војске са вашег територија, с тим да би остатак од 150 бораца Могли расподијелити по селИма.

¹ Копија оригинала, куцаног на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 38/4, к. 1481.

Овим пражњењем фрушког.орског терена ми смо много изгубили и војнички и политички. Чињеница да се на најосјетљивијем мјесту за окупатора и његове слуге налазио тако јак Одред и водила борба <изазивала је радост и одушевљење код свију бораца у другим покрајинама. Такође је то утицало и на учвршћивање морала у другим јединицама. Можда је мало престрого речено, али оно што није могао непријатељ својим офанзивама и војничком снагом¹, то сте учинили ви. Нема зимовања за нашу партизанску војску све док и један окупаторски војник стоји на нашој земљи, док банду не отјерамо на вјечно зимовање.

Грешку коју сте направили испражњавањем територије Срема, најбрже ћете исправити, ако испуните задатке које смо вам послали у нашем писму број ², што се ми надамо да ћете у потпуности извршити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

БР. 56

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ШТАБА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ОД 5 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ХРВАТСКЕ О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРИТОРИЈИ СРЕМА¹

Ш Т А Б
III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛОБ. ВОЈСКЕ И ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ХРВАТСКЕ

Број: 803/42

Дана 5. XII. 1942. 6.30 сати.

Предмет: Војни извјештај

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДНИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ХРВАТСКЕ

Наш први војни извјештај неће моћи дати у потпуности јасну слику са територија III Оперативне зоне, јер нисмо имали савјетовање са штабовима I и II Одред. Са прет-

² Види докуменат бр. 54.

¹ Копија оригинала, куцаног на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 4—9, к. 1481.

ставником III Одрета (Фрушкошког) имали смо савјето-вање, па ћемо вам моћи у овом извјештају дати кратак преглед ситуације у Срему.

III Одред:

Успјело се ухватити везу са III Одредом, јер је оданде дошао њихов претставник, који нам је поднио извјештај. Из његовог извјештаја могли смо закључити да је рад у основи био правилан и да се имало војничког успјеха. Одред је прогресивно растао и достигао је цифру нешто више од 800 пушака и 12 пушкомитраљеза. Услијед тога што нису имали везу са штабом III Оперативне зоне („Слободна Југославија“ била је једини извор директива за рад) а број партизана нарастао је толико, да је терен био презасићен, другови су направили једну грешку. Послали су у Босну 400 бораца, који су [са] VI Народно-ослободилачком ударном бригадом прешли Саву. Поред ових 400 партизана, по наређењу Врховног штаба, другови су попунили VI Бригаду са 250 бораца. На овај начин напустило је Срем 650 партизана и прешло у Босну. Послије овога на терену СреМј! остало је 150 бораца. И са овим остатком другови су направили једну грешку што су размјестили ту војску по кућама разних села. Из овога се јасно види, да моментално на терену Фрушке Горе и читавог Срема нема организоване, веће војничке јединице. Сличну грешку другови су направили прошле године.

Послије исцрпне дискуеије, која се је развила на темељу њиховог извјештаја, дали смо друговима директиве за рад. На првом мјесту да воде курс ка формирању јачих војничких јединица, курс ка формирању Прве војвођанске партизанске ударне бригаде, чији број не мора да премаше цифру 500—600 бораца. Ова Бригада треба да израсте из мањих ударних група, ударних чета и батаљона који ће дејствовати на тере'ну Фрушке Горе. Из овога се види како треба да се ради да се, док ствар не сазре, формира бригада: бригада ће израсти кроз борбу. Да би се што боље искористио терен Фрушке Горе, ради маневрисања, ударни батаљони на томе терену неће премашити број од 150 бораца, а чета 50 бораца. Бригада би остала на терену Фрушке [Горе] а по потреби пребацивала се и у Славонију.

Друговима смо дали у задатак да врше акције на главним пругама Београд—Загреб и Београд—Нови Сад, затим да иду ка ликвидацији непријатељских упоришта са циљем да се што више добије оружја, заштити народ и створе

услови за најширу мобилизацију. Задаци су им дати у духу реферата који нам је поднио друг Влада.² Даље смо им дали задатак да успоставе везу са штабом III Оперативне зоне, са Србијом, Босном и Војводином. Они досада нису имали везе ни са једном покрајином. Друг Стево, који је из Фрушке Горе дошао у штаб зоне, овлаштен је од штаба зоне да, у духу писмених и усмених директива заједно са друговима, ријеши горуће проблеме који стоје пред штабом III Одрода_____³

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

• Политички комесар

Командант

БР. 57

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ОД 10 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ЗА ФОРМИРАЊЕ И РЕОРГАНИЗАЦИЈУ МЕСНИХ ЈЕДИНИЦА¹

Ш Т А Б
IV БАТ. III ОДРЕДА
III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛ. ПАРТ. И ДОБ.
ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 5/42 од 10. XII. 1942.

Предмет: Наредба о формирању и реорганизацији месних јединица

СВИМА СР. Ш.2 III ОДРЕДА III ОПЕР. ЗОНЕ НОП И ДВЈ

У свима местима на подручју овога Одрода има да се формирају месне партизанске јединице, уколико су оне већ раније формиране извршиће се реорганизација постојећих, тако, да из јединица отстраните стране елементе туђе Нар. осл. борби, затиМ мародере и паникере. Уколико међу

² Владимир Поповић, члан Врховног штаба НОВ и ПОЈ и секретар Централног комитета КП Хрватске

³ Документ је објављен у изводу.

¹ Оригинал, писан на машини, латкницом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 2768.

² Среским штабовима (срески штаб је формиран на територији једног среза са задатком да организује обучавање људи који нису били у војсци, да планира акције на својој територији, упућује људе у одреде и уопште координира садејство са оперативним једи-

овима буде поштених и пријатеља НОБ упутићете их надлежнима да их ангажују за радове које ће они моћи обављати.

Облик и састав јединице:

1) *Десетина*, у коју мора ући најмање 10 а највише 15 бораца.

2) *Чета*, у коју улазе најмање три десетине па даље колико у месту има.

3) *Батаљон*, *с. ш.*: све чете формирани у једном срезу. Командни састав састоји се из:

1) *Батаљон*, *с. [рески]* ш. [таб састоји се] од 4 лица, команданта и заменика, политкома и заменика, информативног официра. Дужност обавештајног официра врши заменик полкома. (Информативни није члан штаба).

2) *Чета*: 4 лица — командира и заменика, полкома и заменика.

3) *Десетина*: 2 лица — десетар и политички делегат.

4) У местима где нема више од две десетине улазе у састав чете другог села.

За формирање месних јединица регрутоваћете д-ве-це³ оба пола од 16 година па навише, из места у којем се оне формирају. Они, који буду уврштени у месне партизанске јединице морају бити пожртвовни, бдани Нар. осл. борби. Да се нису огрешили о Парт., Војску и Нар. осл. борбу. Да су потпуно здрави (нарочито обратити пажњу да не уђу венерично оболели). Поред заклетве морају дати пристанак да ће, када за то буде потреба, прећи у активни одред и у другу партизанску јединицу-формацију НО војске и у њиховим редовима продужити борбу.

Овако формиране јединице вршиће свбје задатке и то:

— По наређењу команди из III Одрета III Операт. зоне НОП и ДВЈ за акције војно-ратничке природе.

ницама. Штаб, као целина, није био формиран у сваком срезу, али је зато из сваког среског комитета био одређен један човек који је руководио овим пословима. Деловање среских штабова није дошло до изражаја у толикој мери колико су деловале месне десетине на челу с командиром.)

Штаб четвртог батаљона обраћа се свим среским штабовима на територији Трећег НОП одреда због тога што је он, после одласка главнине сремских партизана у Босну новембра 1942 год., био најстарија јединица у Срему.

³ Другове — другарице

— Управне и јавне оезбедности места и среза, према наређењу њихових старешина, који у ту сврху морају имати и сагласност НОО.

За координацију и сагласност са НОО у раду команде месних јединица делегираће једног свог члана (полкома или заменика) у Нар. осл. одбор.

Команде месних јединица поред осталих дужности морају се старати за смештај активних (професионалних) јединица када ове наиђу.

За координирани рад између меених и активних дужни су једни и други одржавати везу са најближим јединицама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком Лала¹ ' за команданта IV батаљона Дуле⁵

БР. 58

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ОД 15 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. О АКЦИЈАМА ДРУГЕ И ТРЕЋЕ ЧЕТЕ¹

ШТАБ IV БАТАЉОНА
III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОД. ПАРТИЗ. И ДОБРОВОЉ. ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Број: 7/1942. од 15. XII. 1942 године.

Предмет: Извјештај II и III чбге
о изведеним акцијама од 20. XI.
до 7. XII. 1942- године,

АКЦИЈЕ

КОЈЕ ЈЕ ИЗВЕЛА 2 ЧЕТА

1) Од 15. XI. [до] 21. XI. 1942 године 2 десетина 1 вода 2 чете заплијенила је: 9 пари чизама, 2 пушке „маузер“, 115 метака, 1 пиштољ 7/65, 1 цивилну пушку, 4 војна ћебета, 20 метака за пиштољ Ф.Н.,² 2 пара војних

⁴ Јован Бељански

⁵ Петар Матић

¹ Препис оригинала, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 25—3, к. 102 Б.

² Војно-државни (Фабрик — национал), белгиски — 9 мм ,

ципела, 4 пара војних одијела, 1 цираду, 2 војне чакшире, 2 шињела.

У пређашњем извјештају заборављено је поменути акцију ове иете десетине,, а то је: на друму Прогар, Купиново, исјечено је 20 т.т. бандера и заплијењена је једна пушка „маузер" са 50 метака и 2 бомбе.

У Белегишу су била наша два друга опкољена у једној кући од стране жандарма и усташа, али су ипак успјели да се извуку. Обојица су лакше рањени.

АКЦИЈЕ

КОЈЕ ЈЕ ИЗВЕЛА 3 ЧЕТА (НЕДЈЕЉНИ ИЗВЈЕШТАЈ ДО 8. XII. 1942.)

1) 5. XII. 1942. 2 вод 3 чете напао је жељезничку станицу Бечмен, Сурчин. Циљ је био сачекати ссобни воз, претрести га и уништити. Међутим, у часу када је взз улазио у станицу из чекаонице је изашло 9 усташа, па је одмах дошло до пушкарања. Убијено је 3 усташе, дск су се остали разбјежали. Рањен је један цивил, неки инжењер, који се налазио у друштву усташа. Због пуцњаве воз се није заустављао, али је један друг ускочио у воз у намјери да га заустави. Међутим, морао је брзо искочити, у чему се мало повредио. Заплијењена је једна пушка „маузер" са 60 метака и 2 пара војничког одијела. У самој станици је излупан телеграф, телефон, уређај и заплијењено 60 куна.

2) 6. XII. 1942 године ухваћен је и стријеач на друму Шимановци—Угриновци, бивши биљежник из Шлма:о'аца Светислав Момировић, који је раније тиранисао народ, а сада запослен у градској апровизацији у Земуну, до азио чешће у село ради шпијунаже. Од њега је заплијењено једно дебело свињче од 150 килограма.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Политкомесара
Потпис нечитљив

М.П.

Командант
Перо Матић в. р.

Да је овај препис вјеран оригиналу тврди:

Начелник Штаба III Оп. зоне:
[Франц]Инкрет

**ДОЗДРАВ КОМУНИСТА СА ПАРТИСКОГ САВЕТОВАЊА
ОДРЖАНОГ У СРЕМУ ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. БОРЦИМА
ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА (СРЕМСКОГ) ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВ-
НЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ¹**

ПАРТИЗАНИМА, КОМАНДАНТИМА, КОМАНДИРИМА И
ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА Ш НАРОДНО-ОСЛОБО-
ДИЛАЧКОГ ОДРЕДА Ш ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ

Другови,

Активисти Комунистичке партије Југославије у Срему, окупљеи на партиском саветовању шаљу вама, нашим борцима на фронту, своје топле, борбене поздраве.

Саветовање је са задовољством конста-товало да сте ви досадашњим борбама нанели велике губитке непријатељима нашег народа. Нарочито де истакнуто да се део наших *бораца* одлично снашао на новом терену наневши у последњим' борбама велике ударце окупатору, усташама, четницима Драже Михаиловића, министра избегличке издајничке владе у Лондону. Вашим јуначким борбама за слободу и независност наше поробљене дом'овине, ви сте одушевили сав наш народ, који у вама гледа своју народну војску, која ће му извојевати бољу и сретнију будућност.

Непобедива Црвена армија немилосрдно гони и уништава разбојничке фашистичке хорде. Она чисти привремено окупирани крајеве Совјетског Савеза од фашистичке Нечисти, ослобађа крајеве и села свете земље совјета.

Наша херојска Народно-ослободилачка партизанска и добровољачка *војска* Југославије — чији сте и ви део, под руководством Врховног штаба и Врховног команданта друга Тита, наноси све теже ударце окупатору, четницима и усташама и ослобађа стопу по стопу наше отаџбине.

Дан пуне победе над непријатељима није далеко.

Наставите још одлучније са својом оружаном борбом, другови партизани. Нека под вашим ударцима падне љути

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 1530.

душманин нашега народа, фашистички окупатор и његове слуге.

Живели наши јуначки сремски партизани!

Живела Народно-ослободилачка партизанска и добровољачка војска Југославије!

Живела наша Комунистичка партија Југославије, организатор и вођ Народно-ослободилачке борбе!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Децембра 1942 г.

ПАРТИСКО САВЕТОВАЊЕ

БР. 60

**ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗА СРЕМ ПОДНЕТОГ НА ПАРТИСКОМ САВЕТОВАЊУ
ДЕЦЕМБРА 1942 ГОДИНЕ¹**

2

.. .

3) Рад наших партизанских одреда

Велики део нашег народа одазвао се позиву наше Партије и стао је на пут Народно-ослободилачке борбе. Знатан део најбољих синова нашег народа ступио је у отворену оружану борбу, улажењем у партизанске одреде. Велики талас Народно-ослободилачке борбе захватио је најшире слојеве нашег српског становништва, које је Масовно ступало у партизанске јединице, свестрајно помаже нашим партизанима, прогоњеним борцима итд.

Партизански покрет почео је да се организује још у прошлој години, али шири замах постигао је тек у току ове године, када је наш Одред отпочео са извођењем крупнијих акција. Сада то нису више мале групице партизана већ чете, батаљони, *добро* организовани, са релативно искусним војним и политичким руководством, доста добро наоружани.

Одред у својој целини оспособљен је за извођење и крупнијих акција, што је потврђено у многим борбама, а нарочито у борбама вођеним задњих месеци.

¹ Оригинал се налази у архиви Покрајинског комитета СКС за Војводину.

² Извештај је поднет на партиском саветовању децембра 1942 године. Редакција је објавила само део који говори о партизанским акцијама.

Руководећи се директивама вишег партиског руководства и потребама ослободилачког рата, изванредан део партизанских снага пребачен је на други терен. Са радошћу можемо истаћи да се наши борци одлично боре на том новом терену, доказујући тиме своју високу свест правих народних бораца.

Наши одреди извели су низ акција: разоружано је више домобранских јединица и жандармериских станица и на тај начин смо дошли до знатне количине пушака, аутоматског оружја и муниције; уништена је већа количина непријатељског жита, кукуруза, кудеље и разне људске и сточне хране, велике су, количине хране сакривене у народу и непријатељ није могао да дође до њих, а нешто хране подељено је сиротињи. Спаљено је преко 40 општинских архива; у већини наших места ликвидирана је пета колона, а на једном делу наше територије протерана је окупаторска власт; у отвореним борбама с непријатељем побијено је више стотина немачких војника, усташа, жандарма, домобрана и других; порушено је много мостова, а на више места разорени су главни друмови; у шест случајева била је прекинута железничка пруга, уништено је више вагона и једна локомотива заједно са материјалом и у тим случајевима био је обустављен саобраћај на железници по неколико дана; посечен је већи број бандера и телефонских жица и овим је на дуже време онемогућен т.т. саобраћај непријатеља. Акције ове врсте извођене су преко целе године, а неке телефонске линије непријатељ уопште није могао да обнови; партизани су онемогућили непријатељу да се користи шумом, дрва су партизани бесплатно делили сељацима; изведено је неколико значајних акција саботаже у предузећима и рудницима; уништено је и онеспособљено за рад преко 50 вршалица и око 100 косачица које су биле власништво усташких власти и петоколонаша; нарочито велику улогу одиграли су наши борци у ликвидирању четничких банди. У заједници са VI ударном бригадом и Мајевичким одредом, наши партизани очистили су два пуга већу територију него што је Срем од окупаторских и четничких банди. Четничке банде су уништене, партизани су им запленили скоро све њихово оружје. Побијено је преко 200, а далеко је више заробљено, од којих су неки прешли на страну партизана. Наши губици су врло незнатни, неколико мртвих и рањених.

Одржани су многобројни политички састанци, конференције и митинзи партизана и народа.

Све ове наше акције биле су свестрано потпомагане од великог дела нашег народа, а у многим акцијама учешћем

ствовали су и људи са терена. Није редак случај да су чак и врло значајне акције извели другови из месних партизанских јединица.

Развијањем нашег одреда и извођењем наведених акција Народно-ослободилачки покрет све се више развијао у широким народним масама. Ни најбешњи терор окупатора није могао да задржи процес прелажења народа на страну партизана, није могао да онемогући остварење чврстог јединства партизана и народа.

Морално-политичко стање нашег одреда је задовољавајуће. Појаве недисциплине, дезертерства и панике све су ређа појава.

Успеси би били још већи да се у раду нису испољиле извесне грешке и недостаци.

Поред онога што смо већ рекли за слабости партиске организације, указујемо још и на следеће: у прво време Наш одред није изводио нападне акције на непријатеља. Главне акције вођене су тада кад их је непријатељ наметнуо, па је због тога иницијатива душ време била у његовим рукама. Чим се прешло на напад на непријатеља успеси су били већи и ова тактика је омогућила увлачење у борбу и народа. Овом тактиком непријатељ је имао више штете, док су наши губици били све мањи. Руководства наших бдреда у већини случајева нису довољно припремила и организовала акције. Највећа слабост нашег руководства била је у недовољном или скоро никаквом "форсирању спровођења главне директиве Врховнога штаба о кочењу и спречавању железничког и речног саобраћаја. Изговор руководства да није било експлозива и другог материјала, не може се примити, јер се касније показало да је могуће успешно кочити саобраћај и са најпримитивнијим оруђем. Није била правилно изведена подела расположивих снага, нити правилна подела рада. Ово је допринело да одред није био способнији за извођење својих задатака и није смелије Подизао војне и политичке руководиоце. За време последње офанзиве другови из Фрушкогорског одреда нису смели да приме борбу и да је воде два дана са далеко надмобњнијим И добро наоружаним непријатељем. Да су поступили онако као другови из Подунавског одреда, избегле би се многе жртве и губици. За време такозване буковачке акције, штаб Подунавског одреда није био на потребној висини и зато није могао да читаву ствар држи у својим рукама. Ово је омогућило разним типовима и непријатељима да се ова акција ^{св}веде са правилног пута и да се претвори у борбу Срба против Шваба, а не у борбу против Шваба петоколонаша и

ћздајника. Ти покварени типови искористили су ову борбу у прљаве личне сврхе, пљачкањем сељака.

Било је случајева одбране прогоњеног народа, али се овим не можемо задовољити, но и на овоме врло важном питању могло би се много више учинити. Криво је бив. руководство Фрушкогорског одреда што није показало вољу и одлучност за ослобођење ухапшених другова из Руме у току прошле зиме.

Иако су многе ове слабости резултат недовољног искуства, затим немање потребне помоћи виших војних и политичких руководстава, оне би се ипак лакше савлађивале да је партиска организација у одреду била на потребној висини.¹

БР. 61

ПИСМО ШТАБА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ОД 29 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА О СТВАРАЊУ НОВИХ ЈЕДИНИЦА НА ТЕРИТОРИЈИ ЗОНЕ И ПОТРЕБИ УСПОСТАВЉАЊА ЧВРШЋИХ ВЕЗА¹

Ш Т А В
III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛОБ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ХРВАТСКЕ

Број: 881/42
Дана 29. XII. 1942. 10.15 сати

ШТАБУ
III НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА

На положају

1) За посљедњих мјесец дана, тј. од одласка друга Стеве, јединице наше XII Народно-ослободилачке бригаде Хрватске постигле су значајне војничке успјехе. Изведене су акције на жељезничкој прузи Воћин—Чачинци, направљен је упад у Подравску Слатину, ликвидирано непријатељско упориште Ораховица, ликвидирано непријатељско упориште Воћин, ликвидирано непријатељско упориште Орљавац. У тим борбама заплијењено је 49 пушкомитраљеза, 3 тешка митраљеза, 550 пушака, 3 лака минобацача, 1 те-

¹ Копија оригинала, писаног на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 55 — 4, к. 1481.

шки минобацач, преко 100.000 метака, око 150 мина за лаки минобацач, 40 мина за тешки лшнобацач, затим много бомби и друге војничке опреме и материјала, заробљено 450 војника, убијбно 300.

Кроз те борбе партизани XII Бригаде очеличили су се а штаб Бригаде, као и штабови батаљона оспособили су се да руководе борбама које трају по 10 и 15 па и 36 часова (Орљавац).

Ови успјеси натјераће непријатеља да промијени своју тактику у борби против нас. Умјесто великог броја гарнизона, са по неколико стотина војника, он ће се мррати задовољити са далеко мањим бројем упоришта али која ће бити веома јака. Тако ћемо ми добити један већи слободни териториј. Али ипак изгледа да непријатељ још није схватио каква му пријети опасност, јер покушава да се поново враћа у очишћена упоришта. То значи да ћемо добити на јефтин начин још оружја. Баш данас воде наше снаге борбу са непријатељем на сектору Борки—Бијела—Зајле (секција Бјеловар—Слатина).

2) Колико велики значај имају велике покретне јединице за нашу Народно-ослободилачку борбу најбоље показују резултати које је постигла наша XII Бригада. Да би те успјехе још више повећали и да би се дошло што прије до побједи и слободе, према одлуци Главнога штаба формираће се на нашем територију још двије бригаде из снага славонских, мославачких и калничких снага, тако да ћемо имати на овоме територију 3 бригаде које ће сачињавати дивизију. У току 29 и 30 овог мјесеца извршиће се формирање дивизије. Предлози за штабове већ су послати у Главни штаб *Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Хрватске*.

3) Као што видите данас наш Врховни штаб има Народноослободилачку војску а то су бригаде, дивизије и Јодрпуси, као и партизанске одреде. И он има званичан назив: Врховни штаб Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије.

4) У нашем писму број 795/42 од 2. XII. 1942² ми смо вам дали упутства и наређења за рад. Одговорите нам шта сте од тога досада спровели.

5) Пишите нам шта радите политички, какве акције вршите, бројно стање, наоружање и све остало из којег би Могли добити јасну слику о промјенама које су настале од извјештаја друга Стеве па до сада.

² Види док. бр. 54.

6) Примили смо ваше извјештаје од 19 и 20 новембра³ као и Лалино¹ писмо од 3. XII. 1942.⁵ Писма су стигла 28. XII. 1942. Из овог видите да нам веза још слабо Јфункционише. Уопште, главне снаге сада смо усмјерили на то да ријешимо питање везе. Данашња парола на територији штаба III Оперативне зоне, како у војсци тако и у свим нашим масовним антифашистичким организацијама, је: „Веза доноси побједу“. Ви ју такође омасовите у вашем Одреду.

7) Јавите нам шта је са вашим партизанима који су у Босни, да ли имате везе, да ли имате везу са XI Пролетерском ударном бригадом.

8) Да ли сте успоставили већ везу са Војводином?

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

БР. 62

ЧЛАНАК „БОРБА ПАРТИЗАНА И НАРОДА У СРЕМУ“ ОБЈАВЉЕН У „НАШОЈ БОРБИ“ БР. 9 ОД ДЕЦЕМБРА 1942 ГОДИНЕ¹

БОРБА ПАРТИЗАНА И НАРОДА У СРЕМУ

Наш народ у Срему наставља своју праведну борбу за слободу и независност. У читавом Срему проводе се акти саботаже, скрива се жито, кукуруз, живина и стока. Народ одбија да служи окупатору, открива и уништава издајнике и шпијуне. Сви покушаји непријатеља нашег народа да изазове братоубилачки рат морали су до сада пропасти, јер је наш народ несаломљив и чврсто уједињен око народноослободилачких одбора и њелове јуначке народне војске — партизана. Издајници и верне слуге окупатора Недић и Дража Михаиловић покушавали су убацити из Србије своје агенте — плаћене четнике у наш народ, али их народ брзо открива и предаје партизанима.

Наши јуначки партизани у Срему и даље наносе велике штете окупатору, уверени да само неустрашивом борбом могу скратити своје робовање крвавим фашистичким хордама. У последње време извршене су ове значајне акције:

³ Види док. бр. 49 и 51.

⁴ Јован Бељански-Лала

⁵ Ово писмо није нађено.

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 3105.

У ЗемунскоМ срезу наши партизани² у прошлом месецу, скоро између свих места уништили су т.т. линије и жице, уништивши преко 300 бандера. Порушено је у томе срезу неколико мостова и уништено неколико народних издајника: петоколонаша, усташа и четника. Између В. Радинача и Сремске Митровице посечено је 14 бандера, жице су однете, а чашице полупане. Између Чалме и Лежимира исечено је 16 бандера.³

У селу Добринцима дошао је у село протерани општински бележник усташа са намером да обнови у селу стару усташку управу, али му то није успело, он је ухваћен и стрељан.

Усташки разбојници у селу Н. Карловцима ухапсили су једног рањеног партизана и његовог оца. Једна група партизана⁴ сачекала је у заседи крај села спровод усташа и жандара. За тили час после краће борбе ухапшени су били ослобођени. Овом приликом убијена су 3 усташе, један је рањен а остали су се разбежали. Заплећене су 3 пушке, муниција и војничка спрема.

Један вод партизана сачекао је у заседи на друму Михаљевци—Прхово једну чету немачке казнене експедиције. Убијено је 23, а рањено 7 Немаца и онеспособљен 1 камион. Друга једна група партизана извела је успелу акцију у селу Алаи Радинци. Заплећено је: 9 пушака, 11 ћебади, 500 метака, 50.000 кн општинског новца и друго.⁵ У селу Јакову заплећене су: 3 пушке, 3 бомбе, муниција, 20 кг масти, 10 пари опанака и друго.⁶

Између Карловчића и Петровчића прокопан је друм и тиме онемогућен саобраћај на путу.

Наши партизани спречавали су одлазак у окупаторску војску: у Манђелосу Немаца, у Сурдуку, Грабовцима и другим местима.

Запаљене су општинске архиве у Белегишу, Крњешевцима, Нерадину и још неким општинама. У Белегишу је заплећено 48.000 куна у корист НОФ-а. У Малим Радинцима 50.000 куна и Нерадину 47.000 куна.

У селу Прогару код једног петоколонаша заплећено је 250 кг соли донете из Србије, док је на другом месту заплећено 2.000 кг кукуруза у корист НОФ-а.

² Трећа чета Четвртог батаљона Трећег НОП одреда Треће оперативне зоне

³ Акције су извели партизани Прве чете Четвртог батаљона.

⁴ Један вод Четвртог батаљона који је ускоро прерастао у чету.

⁵ Акције су извели партизани Треће чете Четвртог батаљона.

⁶ Акцију је извела погранична група Четвртог батаљона Трећег НОП одреда, која је имала задатак да чува од четника границу према Србији.

Ухваћени су и кажњени од Народног суда, осуђени и стрељани следећи народни издајници: Јохан Лукс, општински претседник из Белегиша; на друму Раковац—Лединци убијен је усташа код кога је нађена пушка и друго. Код кела Лединаца убијен је један жандарм код кога је заплењена пушка, револвер, метака. У селу Лединцима ухваћен је и стрељан народни издајник Милош Станковић. У селу Краљевцима ухваћен је један бивши легионар са Источног фронта и стрељан. Ухваћен је и стрељан Влада Жајчић који је дошао из Србије у Срем и пљачкао наше сељаке издавајући се за партизана. Стрељан је шпијун Јохан који је дошао из Србије. Народни издајник „Покрајац“ који је побегао из партизанског одреда ухваћен је и стрељан. Између 19 и 20 XI ухваћен је човек који је прикупљао храну од сељака тобоже за њихове синове који се налазе у војсци. Код њега је нађено 6 пропусница. На саслушању овај поквартирник признао је да је оптужио многе сељаке усташким властима због помагања партизана. После саслушања он је стрељан.

Наш народ и његова партизанска војска продужиће да води борбу против окупатора и његових слугу, наоружавајући се од непријатеља.

БР. 63

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ОД 31 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О АКЦИЈАМА БАТАЉОНА¹

ШТАВ IV БАТАЉОНА
III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛ. ПАРТ. И ДОБРОВОЉ. ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 12/42 од 31. XII. 1942 год.

Предмет: Извештај о изведеним акцијама
I, II, и III чете.

Акције које је извела I чета.

1) Ноћу између 18 и 19. XII. ухапшена је и стрељана једна жена из Лединаца зато што је издавала и тужила властима да се у Лединцима крију партизани.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 2—19, к. 1486.

2) Између 19 и 20. XII. 1942 исечене су т.т. бандере и жице на друму В. Радинци—Гргуревци.

3) Између 20 и 21. XII. 1942 исечене су т.т. бандере и жице између Чалме и Ср. Митровице.

4) 28. XI. 1942 око 3 часа по подне опкбљена је од стране фашиста I десетина I вода у једној кућици у манђелошкој шуми. До овога је дошло неиажњом стражара и водника I вода. Приликом извлачења погинуло је 3 наша друга и то: другови „Зурка“ из Лединаца, „Марко“ из Раковца, „Трива“ из Лаћарка. Команда I чете ће испитати и казнити кривце чијом је непажњом дошло до овог случаја.

5) 12. XII. 1942 једна група непријатељских војника у јачини од 30—40 људи, наишла је у шуми на I чету, која је тамо одређивала своје људство за одлазак у Б.² Стража их је касно приметила, тако да за време борбе чета није имала добар распоред. Један наш стражар, коме је слагало неколико метака, погинуо је, док је други теже рањен тако да је до увече умро. Према призиању самбга непријатеља он је имао 5 мртвих.

А к ц и ј е

које је извела II чета.

1) 13. XII. и 15. XII. 1942 конфисковано је од двојице петоколонаша 15 кг вуне и 50 комада овчијих и јагњећих кожица.

2) 15. XII. 1942 ухапшен је и стрељан општински бележник из Добринаца, Који је дошао у ово место да успостави стару општинску власт

3) 20. XII. 1942 спаљена је општинска архива у Д. Петровцима, и стрељана су 2 шпијуна: Стајић Драгутић који је потказао све месне страже у Срему, које су летос стражариле на црквеним кулама, Жигић Митар, који је познат као сеоски лопов и сарадник недићеваца. У општини је заплењено: 1 радио-апарат, 1 велики каиш са вршалице и 2 мања.

4) 20. XII. 1942 ухапшена су и стрељана у Попинцима 3 човека и 1 жена. Сава Максимовић и његова жена Живка, као петоколонаша који су властима издали људе који нас потпомажу. Божа Месаровић, стрељан као непоправиви шверцер који је више пута опомињан да не тргује са усташама и Немцима, јер тиме штети Нар. осл. борбу. Чета Савић као провокатор који је наговарао сељаке да иду у Земун на рад.

² Босну

5) 20. XII. 1942 ухапшен је и стрељан у Добринцима Аца Томић, ради шпијунаже и издаје.

6) 21. XII. 1942 изведена је акција на жел. прузи Београд—Загреб, између Путинаца и Голубинаца. За време одвијања шина наишао је теретни воз на који је одмах припуцано. Воз се одмах зауставио и железничко особље је одмах заробљено, али је пуштено пошто ције припадало усташком покрету. На локомотиви су излупани сви апарати, а затим откачена и пуштена највећом брзином без управљача. Локомотива је пројурила кроз жел. станицу Голубинци, Пскочила из шина и тако преко прагова ишла око 4 км затим 300—400 мет. избацила све прагове испред себе и зауставила се. Пошто се у вагонима налазио угаљ то је угаљ просут а неколико вагона и полупано.

7) 22. XII. 1942 извршен је напад на финансиску и жандармериску постају у Ст. Бановцима. Успело се самб разоружати финанси код којих је заплењено 8 „манлихерових“ пушака, 630 метака за исте пушке, 41.780 кн. 2 радио-апарата, 3 писаће машине, 6 пари вој. ципела, 4 пара чизама, неколико ћебади, нешто веша, финансиског одећа, шињела и другог. На страни непријатеља био је један рањен, док на нашој, страни није било губитака.

Жандармериску постају није нам успело разоружати, пошто су се око 35 жандара забарикадирани у општинској згради и одатле их се није могло истерати пошто су наше снаге биле мале (свега 35 људи који су морали на 7 места нападати). Непријатељ је имао неколико рањених, док на нашој, страни није било ни једног губитка.

8) 23. XII. 1942 поново је покушано да се избаци воз из колосека на прузи Београд—Загреб, али је због лошег алата посао ишао врло споро, и у међувремену су наишла два стражара који су убијени и од њих заплењено: 2 „маузерове“ душке, 200 метака, 2 пара вој. ципела, 2 пара одећа и 1.170 кн.

9) 23. XII. 1942 ухапшена су и стрељана у Сибачу 4 шпијуна од којих су 2 жене, зато што су били у вези са шефом полиције из Руме, Бауером и жандармериским наредником из Хртковаца, којима су одавали људе који нас потпомажу и сарађују са нама.

10) 24. XII. 1942 запаљена је општинска архива у М. Радинцима, и спречено поновно успостављање већ једном укинута општинске власти. Заплењено је 83.181 кн. 1 батериски радио-апарат, 1 писаћа машина, 800 табака хартије, 1000 коверата, 2 кутије индипо папира, 1 лит. мастила, 1 кг гуmiar.абике, 15 лит. гаса, 4 пара вој. ципела,

2 пара чизама, по једна блуза, ћебе, кшгоран, чакшире- и одузети су каишеви са 2 круњачице машине, да би спречио извоз кукуруза за државу.

А к д и ј е

које је извршила III чета.

1) 18. XII. 1942 ухапшени су и стрељани у Пећницама Рада Плавшић и његова жена за шпијунажу и издају, затим крађу коју су признали. Исто вече ухапшен је и стрељан Богдан Велисављевић, родом из Меленаца а који сада живи у Земуну. Стрељан је због шпијунаже у корист непријатеља и шверцовања животних намирница. Од њега је заплењено 6.760 кн.

2) 22. XII. 1942 ухапшен је и стрељан у Прхову један легионар муслиман који се по селу хвалио да би клао партизане, само када би их видео. Одмах је ухапшен и ликвидан.

3) 28. XII. 1942 направљена је заседа петоколомашима и немачким војницима из Обрежа и Грабовца Који су ишли у посавске шуме да би спречили сељацима да се снабдеју дрвима. Пошто је непријатељ у јачини од 30 људи на 7 кола, отишао другим путем, стога су се наши морали пребавити преко њива и брисаног простора, тако да нису могли остати непримећени. Када су прва кола наишла на нашу заседу у једноме јендеку, и када су наши припуцали, пет Шваба је скочило у јендек, али су 2 убијена, док су 3 успела да побегну. Ту је погинуо и 1 цаш друг и једна другарица је рањена.

Остали Немци су се повлачили према једној бари која је имала добар заклон али је при том Повлачењу погинуло 10—13 Немаца. Када су Немци ућуткани, неколико другова је без одобрења командира скочило да покупи оружје и претресе Немце, али су Немци поново отворили ватру и убили 1 друга а ранили још двојицу. У овој акцији је заплењено: 7 иушака, 5 пари чизама, 5 пари вој. одела, 3 ранца и 114.750. [кн] Само у једнога Швабе нађено је 100.000 кн, које је овај сигурно (напљачкао негде у Славонији пошто се одатле враћао кући на отсуство. Према касније провереним подацима, погинуло је 25 Шваба, док наши губици износе: 2 мртва и то командир III чете, друг „Пишта" и друг „Струја", партизан III чете, и три рањена: Другарица „Лела", другови „Мрђа" и „Шокац". Мора се

напоменути да је у акцији учествовало само наше лево крило, иок десно збоп пребацивања није учествовало у борби.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За политкома
Н[икола] Груловић

Командант
(Дуле)
Пера Матић

БР. 64

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА, СОЦИЈАЛНОГ И НАЦИОНАЛНОГ САСТАВА И ВОЈНЕ СПРЕМЕ ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ НА ДАН 31 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОДИНЕ¹

Датум: 31-ХП-1942

СПИСАК 1

Ш Одред Ш 0.3.

(социјални састав)

Баталјон	Бројно стање	По народности								социјални састав				Војничка образованост								ПРИМЕДБА			
		Срба	Хрвата	Словенаца	Немаца	и Југослава	Чеха	Мађара	Словака	радника	1 сељака	интелектуалаца	слободне професије	официра	подофицира	пешака	митраљезац	Р. С. О. С.	минара	коњаника	инжињера		није служило		
1 —	198	185	4	3	—	1	—	—	5 ¹⁾	45	90	11	52	—	19 ²⁾	53	7	9	2	5	4	8	91	1 Јеврејин 2) 1 активни	
2 —	203	195	5	—	1	—	—	2	—	73	107	19	4	2 ¹⁾	11	51	7	11	1	2	6	3	109	х) резервни	
штаб одреда	5	5								1	—	4	1	2 ¹⁾	Р)	2									1) 1 пешад. актив. 1 инж. резерв. 2) питомац Вазд. академије
својста	406	385	9	3	1	1	—	2	5	119	197	34	56 ²⁾	4	31	106	14	20	3	7	11	11	200		

Политкомесар
Лука Мркшић

М. П.

Командант
Маријан³

¹ Оригинал се налази у архиву Војноисториског института под бр.2—17 к., 1486.

² Треба да стоји 57.

• Станко Лушајић-Маријан

БР. 65

ПРЕГЛЕД НАОРУЖАЊА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ НА ДАН 31 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОДИНЕ¹

Датум: 31-ХИ-1942

III ДЗред III 0.3.

СПИСАК 2
наоружање

штаб одреда	БАТАЉОН				Митраљеци		пушке				Бомбе				Пиштољи						Хлад. Оруж.		Бојни прибор				Опрема						Примедба
	пуш. митраљ.	метци	митраљете	метци	карабини м. 24	метци	метци	дефанзивне	офанзивне	партизанке	запальиве	Ф. Н. М. 10/22	метци	метци	метци	метци	метци	метци	бајонет	ножеви	доглед	компас	топографске карте	туристичке карте	опасача	фишеклије	чутурица	ашови	ранчеви	шатор. крила			
1	9	1540	3	150	175	8867	1	9	102	62	30	4	15	110	4	26	4	19	5	38	23	33	5	5	4	—	156	135	46	—	30	21	
2	8	600	1	50	178	5456	7	430	40	10	8	4	8	90	2	7	—	—	3	61	60	9	6	1	2	—	122	137	44	—	46	40	
8	17	2140	7	350	354	14358	9	454	151	72	38	8	25	223	6	33	4	19	8	99	83	42	12	9	12	—	283	172	10 ²	—	81	61	

Политкомесар
Лука Мркшић

(М. П.)

Командант
Маријан

¹ Оригинал се налази у архиви Војноисториског института под бр. 3—17 к, 1486,
* Треба вд стоји 90.

**ИЗВЕШТАЈ „НАШЕ БОРБЕ“ ПОВОДОМ СМРТИ ЖАРКА
ЗРЕЊАНИНА-УЧЕ¹**

Жарко Зрењанин-Уча²

У новембру 1942 г. немачки фашистички разбојници убили су једног од најбољих синова Војводине, верног члана и врло одговорног функционера наше Комунистичке партије Југославије, друга Жарка Зрењанина — Учу.

Друг Уча је у целој Војводини био познат као храбар борац против фашизма и рлзних противнародних влада. Више од 15 година он се налази у првим редовима нашег народа за слободу и бољу будућност. Као ђак учитељске школе истицао се као велики родољуб и врло рано је приступио радничком покрету. Ради свог револуционарног рада противнародни режими избацили су друга Учу из службе¹. Много пута је био хапшен и мучен на полицији, д три године робије издржао је у [Сремској] Митровици и Лепоглави. После хапшења и мучења друг Уча се још више предавао народној ствари и још одлучније се борио за слободу и срећу свога народа. Друг Уча је неуморно радио на обнављању и јачању наше Партије у Војводини и подизању и васпитању нашег партиског кадра. Више година је био секретар Покрајинског комитета за Војводину и члан Централног комитета КПЈ.

Кад је немачки разбојнички фашизам напао и поробио нашу земљу, друг Уча неуморио ради на организовању партизанских одреда у Војводини.

Друг Уча се увек истицао у целокупном политичком животу Војводине. Кроз низ година он је иступао као претставник наше Партије и радничког покрета у Војводини. Друг Уча је издавао партиски лист „Истину“, који је васпитавао многе активисте Партије и СКОЈ-а. У заједници са другим друговима он покреће и пише чланке за масовни политички лист „Трудбеник“.

Смрћу друге Уче губи данашњи Народно¹ослободилачки покрет Војводине једног од својих вођа и организатора, а наша Партија верног члана и врло одговорног функционера.

Слава народном борцу другу Жарку Зрењанину-Учи!

¹ Чланак штампан у листу „Наша борба“, органу КПЈ за Војводину, бр. 1 од јануара 1943 године. Оригинал, умножен на гештетнеру, ћирилицом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4176.

² Жарко Зрењанин-Уча, народни херој

ИЗВЕШТАЈ „ИСТИНЕ" ОД 2 ЈАНУАРА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА У СРЕМУ¹

ПАРТИЗАНСКЕ БОРБЕ У СРЕМУ

Снаге партизана у Срему успешно настављају своју борбу за слободу и независност нашег народа. У последње време примећује се све већи број акција у кочењу железничког саобраћаја. Један вод партизана на прузи Батајница—Бољевци извршио је напад на једну станицу. Убијене су 3 усташе, телефонско-телеграфски уређај. [уништен] Заплењена је једна војничка пушка са нешто метака, 2 пара одела и др. Друга Једна група партизана разорила је железничку пругу између Путинаца и Голубинаца која се налази на главној прузи Београд—Загреб. Воз који је наишао избачен је из шина и том приликом је оштећено неколико вагона и локомотива.²

Поред ових акција на железничким пругама извршен је и низ других успешних акција. У селу Старим Бановцима извршен је успешан напад на финансиску стражу. Стража је разоружана. Заплењено је 8 пушака, доста муниције и друге ратне спреме. На страни непријатеља било је губитака.

На прузи између Путинаца и Голубинаца сачекали и убили партизани 2 усташе одузевши им оружје и војничку спрему.

Једна чета партизана II батаљона која оперише у западном делу Срема,³ у последње време извршила је следеће акције: У близини Моровићких шума убијене су 3 усташе. Извршен је напад на жандармериску станицу у Босуту. Том приликом убијено је 4 жандарма. На једном салашу у близини Кузмина разоружана су 4 домобрана и 1 полицајац. Заплењене су 4 пушке и остала војничка спрема. Једна група партизана ове чете извршила је напад на жандармериску постају у Рачи. У борби убијено је 5 жандарма а 2 су рањена. Другог дана непријатељ је организовао напад на шуму са око 400 домобрана. Добрани су наишли на нашу заседу, после краће борбе домобрани су се повукли из шуме. У овој борби непријатељ је пре-

¹ Оригинал овог броја „Истине", органа Јединственог народно-ослободилачког фронта Срема, писан машином, ћирилицом и умножен на гештетнеру, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 9884.

² У овој акцији учествовали су омладинци из Добринца.

³ Односи се на Босутску чету.

трпео веће губитке у мртвим и рањенима, док на страни партизана није било губитака. Партизани ове чете извршили су напад на воз између Моровића и Грка, у коме се возу налазила војска. На страни непријатеља убијено је и рањено 30 војника и машиновођа. Партизани ове чете извршили су напад на непријатељску караулу на реци Дрини. У борби су убијена 2 Швабе. Заплењено је 1 пушкјомитраљез, 6 пушака, 3000 метака и друга војничка спрема. Поред тога извршен је напад на караулу Вртић, убијено је 6 жандарма. Заплењено је 6 пушака, 500 метака, 7 пари војничког одела и друга ратна спрема. Овај напад извршен је у часу кад су жандарми певали песму: „Нигде зоре, нигде бела дана, сад у шуми нема партизана“. За једном десетином ове чете упућена је иотера од 50 усташа и жандарма. Ова десетина сачекала је ову групу усташа и жандарма, убила једног од њих, а остале натерала у бекство. Сутрадан, усташе су приредиле заседу на друму Моровић—Грк. Убијена су 2 усташе међу њима Фрања Болковац из [Сремске! Митро'вице, а рањено их је 5. Заплењено је: 2 пушке, 250 метака и [друга војничка спрема. Остале усташе су се разбежале. У исто време на насипу близу Јамене друга једна десетина у заседи је дочекала 25 усташа. Убијено је 10 усташа. Заплењене су 4 пушке. На страни партизана није било губитака. Сам друг „Трта“ убио је 6 усташа.

Убијени су ови народни издајници: у селу Угриновцима убијен је неки бивши официр, који је Покушао организовати за рачун окупатора четнике Драже Михаиловића, и између Шимановаца и Угриноваца ухваћен је Светислав Момировић који је у нашим селима вршио шпијунажу за рачун окупатора.

БР. 68

ПРЕДЛОГ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 10 ЈАНУАРА 1943 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ФОРМИРАЊЕ ПРВЕ ВОЈВОЂАНСКЕ БРИГАДЕ И НОВОГ ШТАБА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ¹

ЗА ЋАЋУ

Драги другови,

3) Ради што успешнијег развијања ослободилачке борбе у Срему, јачањем наших снага и што наше партизанске

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 3280.

Јединице делују сада на две територије, саветовање усвојило је [да се] *предложи* својим вишим партиским руководствомима и војним нашим командама: Врховном штабу и Штабу III Оперативне зоне, да се од садашњих наших енага ван нашег терена образује I ВОЈВОЂАНСКА УДАРНА БРИГАДА са задатком да ова наша I Војвођанска ударна бригада окупља све родољубе из Војводине и приступи извршавању задатака које јој постави наш Врховни штаб. Од садашњег Штаба IV батаљона да се формира нови Штаб III одреда III Оперативне зоне. Као руководство I Војв. бригаде такои Штаба III одреда III Опер. зоне предлажемо да Штаб Бригаде преузме досадашњи Штаб III одреда III Оперативне зоне, а Штаб III одреда III Оперативне зоне да се формира из садашњег Штаба IV батаљона. — Молимз надлежни виши форум да и са своје стране подузме хитне иоракe, како би се организација Бригаде и новог Штаба III одреда III Оперативне зоне чим пре спровела.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

10 јануара 1943 г.

С другарским поздравом
ЗА ОК КПЈ У СРЕМУ

БР. 69

**ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 10
ЈАНУАРА 1943 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КПХ О
АКЦИЈАМА И ПРЕБАЦИВАЊУ СРЕМСКИХ ПАРТИЗАНА
НА ТЕРИТОРИЈИ ИСТОЧНЕ БОСНЕ¹**

ЗА ЦК КПХ

Драги другови,

У вези са одлуком нашег партисног саветовања за образовање I ВОЈВОЂАНСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ, *мсуш*Мо вас да ствар и са своје стране пожурите, как'о би с0 Бригада што пре формирала, као и посебан Штаб III одреда III

² На овом месту, као и на почетку документа, текст је изостављен јер се не односи на делатност војних јединица.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бв. 83.

² Текст изостављен јер се не односи на делатност војних јединица.

оперативне зоне, јер како вам је познато, Штаб нашел III одреда налази се ван наше територије.

5) У погледу пребацивања једног дела наших снага на други терен, сматрамо да је ваша оцена: „оно што није успео непријатељ"... неправилна. Нису наши људи са VI ударном бригадом послати тамо да преспавају зиму, као што ви мислите, већ да се у заједници са VI бригадом боре против окутатора и четника. Они би то радили и да су ма на који други терен пребачени. По овом питању, да је ваша оцена погрешна, цитирамо из писма ДК од 24 XI 1942. Ево шта се ту по овом питању вели:

„Врло је добро што сте се повезали са VI бригадом и што сте учинили као што пишете. Ако би претила опасност за ваше људство у одреду и остале ненаоружане, све, поштене, изван одреда, треба их пребацивати тамо где ће се моћи одржати, па, амо треба, онда и на ослобођеву територију коју могућност требало би да осигура VI бригада. Најбоље би било да остану у Ист. Босни и око ваше територије и због Србије и због вас..."

Поред тих пребачених снага; преостале снаге исл не мисле да зиму „преспавају". И оне раде — боре се против окупатора и његових слугу. Чим за то буде услова ми ћемо повићи све снаге на наш терен, развијајући борбу даље, улагањем свих сила да се очува све што је стечено у тешкој и крвавој борби.

Ми смо били спремИли око 170 људи, ненаоружаних, које смо требали пребацити у Босну у циљу наоружавања. У томе нас је спречио непријатељ. Људи имамо доста. Ми ћемо у томе и даље настојати. Са ваше стране и сами би могли можда да нам¹ помогнетб. Можда би се и тамо један део могао послати у циљу борбе и наоружавања. Јавите нам по овом питању и ваше мишљење.

Изузев онога што имате у нашој штампи о акцијама и борбама у Срему, изведене су још неке атсције о којима за сада још немамо подробнијих података. Избачен је један воз из шина, услед чега је непријатељ претрпео веће губитке. Поред тога изведен је један успешан напад на муслиманско-усташку легију у селу Пећинцима, као и већи број ситнијих акција, о којима ћемо вам поднети извештај чим будемо имали готов материјал.

У погледу борбе код нас у Срему као и у читавој Војводини, мислимо да ћете моћи осигурати да „Слободна Југославија" посвети више пажње. Томе треба посветити нарочиту пажњу, јер како смо напред навели, прилике су У Војводини доста тешке; тамо се мора доста политички радити.

6) Друг Стева³ инсистирао је да се одржи, хторед онога што смо урадили, и посебно саветовање ОК, Штаба III одреда и њега. Услед тога што смо одржали партиско саветовање за читав округ, коме је присуствовао и заменик политкома Штаба нашег III одреда, који се сада налази на другом терену и под непосредним руководством другог Штаба, ми се нисмо сложили да повучемо читав Штаб на «аш терен и ту одржимо жељево саветовање. Ако другови [желе] и поред тешкоћа на моје би се наишло, остављањем и пробијањем до нас целог Штаба са терена на коме се сада налази, ми ћемо то учинити. За сада ми, међутим, не видимо потребе за то. Стога вас молимо да нам саопштите ваше мишљење по овом питању, јер друг, Стева то питање поставља као вашу поруку.

Молимо вас да нам примитак овога писма потврдите, као и остали материјал који вам уз ово писмо шаљемо.

У погледу даљег одржавања везе, јавите нам хитно једну, две адресе у Броду⁴ или неком другом месту где би слали и примали материјале од вас.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

10 јануара 1943 године

С другарским поздравом
ЗА ОК КПЈ У СРЕМУ

БР. 70

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕГ
НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ
ОД 14 ЈАНУАРА 1943 ГОД. О БОРБАМА И АКЦИЈАМА
ДРУГЕ И ТРЕЋЕ ЧЕТЕ¹**

ШТАБ IV БАТАЉОНА
III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛ. ПАРТ. И ДОВРОВОЉ. ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 15/43. од 14. I. 1943. год.

Предмет: Извештај о акцијама које
су извеле јединице II и III чете.

Акције

^ које је извела II чета.

1) 26. XII. 1942 I десетина I вода, запленила је на задружном млину у Д. Петровцима 8 цакова кукуруза и 2 цака жита.

³ Јосип Хрнчевић

⁴ Славонски Врод

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 1—20 к. 1486.

2) Између 27 и 28. XII. 1942 извршен је напад на легионаре муслимане у Пећинцима, којих је било 110. Акција разоружавања није успела, пошто су се прво забарикадирани у стану а затим када су се једни хтели предати, други су ово искористили бегајући кроз помрчину. ЈЗекство је спречено ватром из п.митраљеза, так'о да су се остали поново забарикадирани и давали жесток отпор. Борба је трајала од 9 часова увече до 1 час после поноћи. На страни непријатеља било је према провереним подацима 14 мртвих легионара и око 20 рањених, од којих су двојица умрли на путу. На нашој страни било је два мртва, и то политком II чете, друг „Гиле“, затим један водич, док је један партизан рањен лакше у раме. Сутрадан легионари су напустили село.

3) 7. I. 1943 I десетина I вода избацила је из колосека брзи воз са немачким транспортом за Африку, на прузи Београд—Загреб, између Путинаца и Голубинаца. Транспорт се састојао од 800 Немаца и Италијана, од којих је попуштено око 70, док их је рањено око 120. Од целе композиције остало је свега неколико вагона, док је локомотива и велик број валона потпуно уништен. Тежи рањеници су преношени авионима од Земуна до Немачке. На преврнути воз партизани су припуцали из пушака и п.митраљеза. Саобраћај је заустављен за 12 часова.

Акције а

које је извела III чета.

1) 11. XII. 1942 у акцијама за спречавање шверца заплењено је у Прогару: 300 кг соли од шверцера који су је преносили из Србије у замену за животне намирнице.

2) 16 и 17. XII. 1942 заплењено је од шверцера у Јакову: 300 кг соли, 200 кг кромпира, 40 кг пасуља, 200 кг (Кукуруза, 60 кг јабука, 5,75 кг дувана, 120 кг жита, 5 литара есенције. Све ово је предато Народно-ослободилачком фонду.

3) 11. I. 1943 извршен је напад на Деч, у 10 часова пре подне, у моменту када је око 200 петоколонаша из Деча отишло у Шимановце да пљачкају и тероришу Србе. Заједно у саставу са једним водом II чете, партизани су Убрзо разјурили 15 „културбундаша“, упали у општину одакле су узели новац и запленили 6 вој. пушака, затим! заузели пошту одакле је узет новац и марке. У међувремену У неке Швабе јавиле у Шимановце да су партизани ушли У Деч, због чега су они напустили Шимановце и сви крећу у Деч. Једна наша десетина дочекала је у заседи Вапску претходницу од око 30 људи, од којих је неко-

лико погинуло, док су се остали разбежали. Ова десетина
се затим повукла у село где се са осталима распоредила
по улици где су дочекали Швабе. У тим уличним борбама,
према каснијим провереним подацима убијено је свега 28
Шваба, и већи број их је рањен, али чији се тачан ре-
зултат није могао никак!о устаноцити. На нашој страни
'било је два мртва и то: друл „Јовица" политком III чете,
друг „Паор" партизан III чете, док су 3 друга рањена, јед
којих 2 тешко који су касније умрли, а то су: друп „Кри-
лаш", политдел. III чете [и] „Новак", десетар III чете. У
тој акцији је заплењено 22.410 кн. Неодлучношћу политкома
III чете није запаљена општинска и поштанска архива. Пар-
тизани су се задржали у Дечу око 3 часа и затим¹ ја ца-
пустили.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За политнош
Н[икола] Груловић

Командант
Перо Матић

БР. 71

**ПИСМО ЦЕНТРАЛНОГ КОМИТЕТА КПЈ ПОКРАЈИН-
СКОМ КОМИТЕТУ ЗА ВОЈВОДИНУ, ПОКРАЈИНСКОМ
ПОВЕРЕНИШТВУ ЗА БАНАТ И ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ
ЗА СРЕМ ОД 16 ДАНУАРА 1943 ГОДИНЕ¹**

ЦЕНТРАЛНИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРУГУ ТОЗИ,² ЧЛАНУ ПК-А ЗА ВОЈВОДИНУ
ДРУГУ ЂОРЂУЗ И ПП-У ЗА БАНАТ
ОК-У КПЈ ЗА СРЕМ

Драги другови,

Примили смо ваше извјештаје и дрeписку са друго³
Михајлом⁴ из август⁴, септембра, октобра и новембра 1942
године. Готово истовремено добили смо извјештај о поги-
бији секретара нашега ПК и члана ЦК КПЈ друга Зрења-
нина-Уче.⁵ Смрт друга Уче тежак је ударац, не само за

¹ Оригинал, писан машином, латиницом, налази се у архиви
ПК СКС за Војводину.

² Сзетозар Марковић-Тоза, народни херој

³ Ђура Јовановић

⁴ Благоје Нешковић

⁵ Жарко Зрењанин-Уча, народни херој

вас» већ и за читаву нашу Партију, која у њему губи једног, од својих најоданијих и најбољих руководиоца. Јасно је да ће читаво питање коноолидације и обнове наших организација у Војводини тиме бити још теже.

У вези са вашим извјештајем и данадањом ситуацијом наших организација у Војводини сматрамо за потребно да учинимо сљедеће напомене:

1. — Није било правилно што сте толико оклијевали са извршењем директиве коју су вам пренијели другови Фишер⁶ и Михајло августа мјесеца 1942 год. о реорганизацији покрајинског руководства. Обнова рада на читавој територији Војводине није могућа без једног чврстог руководећег центра. Искуство сремских другова Показало је да је тај центар за Војводину могао бити успостављен у Срему. Дуго задржавање друга Уче у Банату, гдје је био потпуно компромитован и јесте један од разлога за његову смрт. На исти начин, може се поотавити питање друга Тозе, односно његовог недРласка у Срем.

И данас сматрамо да је питање реорганизације ПК једно од битних за наш рад у Војводини. Уз помоћ друга Михајла, друшви Тоза, Борђе и Слободан⁷ морају наћи начина да се у најкраћем року окупе и ријеше ово питање. Сједиште ПК треба одредити имајући у виду могућности одржавања веза и што сигурнијег боравка чланова руководства.

2. — У вашим материјалима нарочито оним из Срема примијетили смо да још увијек врло слабо етојите са увлачењем хрватских маса у Народно-ослободилачку борбу. Шта више, ви говорите готово стално о раду у хрватским масама и њемачком националНОм мањином као о задацима који су по својој важности, мање више, једнаки. Ово је скроз неправилно. На данашњој етапи борбе, ми у редовима њемачке националне мањине можемо да придобијемо и да се ослопимо још увијек само на појединце — свијесне антифашисте, док је у погледу хрватских маса велика могућност увлачења широких маса у редове Народно-ослободилачке борбе. Примјери маоовног устанка хрватских маса у Далмацији, Хрватском Приморју, Горском Котару, као и све живљих партизанских акција у Покупљу, Жумберку и Загорју, то најбоље пок'азују.

У питању акција и поступака ваших партизанских одреда добићете исцрпније директиве од Врховног штаба НОВ И ПОЈ. Акције сремских партизана у току 1942 године, поред

⁶ Иво-Лола Рибар, народни херој

⁷ Аћим Груловић

извјесних слабости и недостатака мНош су допринијели за Народно-ђслободилачку борбу. Сарадња са VI босансМоМ бригадом и са нашим славоиским снагама, као и брига] ОК у Срему за очување живе снаге наших одреда потпуно је на своме мјесту.

У једном од ваших писама ОК за Срем¹ поставио је питање преко кога окружно руководство руководи партијским радом у војечи: преко партијског секретара или замјеника политкомесара. Овде је иосриједи неспоразум. Замјеници политкомесара у нашој војсци су редовно и партијски секретари у својој јединици, поред тога што врше своју дужност замјеника политкома као војну функцију'. Н.п. замјеници полтиКома чета истовремено су и секретари четних партијских ћелија. Четне ћелије тј. њихови секретари сачињавају батаљонски биро у који улазе политком као рбичаи члан а његов замјеник као секретар бироа. Замјеник политкома бригаде или одреда одржава везе и руководи читавим партијским радом преко замјеника долиткома батаљона као и преко батаљонских бироа. Надлежна партијска руководства (ОК-и, ПК-и, ЦК КПЈ) одржавају партијске везе са партијским организацијама у војсци искључиво преко замјеника политкомесара.

3. — У вези са ранијом замисли друга Уче 0 организацији већих партијских курсева у Банату, потпуно се слажем са ставом друга Михајла. Треба се оријентисати на курсеве у малим групицама и у локалним размјерама.

4. — Сматрамо да нисте још довољно шкретно уочили четничку опасност иако посљедњи извјештаји ОК за Срем говоре јасно о неким појавама у том правцу. Не треба заборавити да ће великосрпске реакционарне клике из Београда и Дража Михаиловић предузети све да међу војвођанским Србима, који су изложени страховитом терору Њемаца, Мађара и усташа, створе четничке организације. Они се чак служе и убацивањем четничких „тројки" и „петорки" у наше редове да би их изнутра разбијали.

5. — Учвршћење наше Партије, буд^о чување кадрова, правилно спровођење наше политичке линије — то су најважнији задаци који данас стоје пред ПК-ом за Војводину, Повјереништвом за Банат и за Бачку и ОК-ом за Срем. У том правцу детаљно проучити Пролетер који смо вам' & о. м. послали заједно са другим материјалом преко друга Михајла.

Везе са нама одржавајте и даље преко друга Михајла, а надамо се да ће ускоро бити могућа и веза преко VI босанске бригаде којој се већ приближавају јединице Прве пролетерске дивизије у својој офанзиви између Врбаса и

Босне. Јачајте ваш одред и мобилишите ново људство, да слањајући се у свему на III зону — Славонија и на VI босанску" бригаду.

Наша организација у Војводини имала је неоспорно најтеже губитке, зато она мора удесеторостручити своје снаге у стицању нових кадрова. Јуначка борба наших другова у Војводини и партизанских одреда у Срему најбољи су доказ да нема те силе која може разбити редове наше Партије. Та борба претставља темељ изградње наших организација и њиховог чврстог повезивања с народним масама.

Преко „Слободне Југославије" и наше штам"пе свакако сте упознати, бар у главним цртама, са развоје'м политичке и војничке ситуације на ослобођеној територији наше земље, која је већ данас велика око 50.000 квадратних км. Јединице наше Народно-ослободилачке војске свуда су у офанзиви и задају све жешће ударце непријатељу. На ослобођеној територији учвршћује се демократска народна власт, чији је носилац данас АНТИФАШИСТИЧКО ВИЈЕЋЕ НАРОДНОГ ОСЛОБОЂЕЊА ЈУГОСЛАВИЈЕ. Расту масовне антифашистичке организације, омладинске и женске. Јединство народних маса под руководством наше Партије данас је чвршће него икада. Све то потврђује правилну политичку линију КПЈ у овој Народно-ослободилачкој борби. Уз побједоносну офанзиву Црвене армије и пожртвовани рад Комуниста и наших партијских организација, како на ослобођеној територији тако и у неослобођећим дијеловима, стварају се услови све ближе побједе.

16 јануара 1943 године

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Тито

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕГ
НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ
ОД 22 ЈАНУАРА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА ДРУГЕ И ТРЕЋЕ
ЧЕТЕ¹**

ШТАБ IV БАТАЉОНА
III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛ. ПАРЛ И ДОБРОВОЉ. ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 16/43. од 22. I. 1943 год.
Предмет: Извештај о изведеним
акцијама II и III чете, и једне
групе „аматера“ партизана.

Акције

које је извела II чета.

1) 5. I. 1943 ухапшен је и стрељан један усташа, инструктор усташке младежи у Загребу, који се тобоже бегујући испред власти нудио у Одред, хтео да шпијунира по нашим селима и у самом Одреду.

2) 5. I. 1943 I десетина I вода извршила је напад на жел. станицу Буђановци, на прузи Рума—Шабац. На станици је излупан телеграфско-телефонски уређај, а запленио је: 1 пар чизама, 1 буџа и 2 кључа за одвијање шrafoва на шинама.

3) 7. I. 1943 I зод исекао је 46 т.т. бандера на прузи Рума—Шабац, затим жице исекли и чашице излупали. Порушен је и 1 мањи мост.

4) 11. I. 1943 I вод II чете учествовао је у нападу на Деч, у заједници са III четом.

5) 4. I. 1943 II вод, II чете дочекао је у заседи на друму Сурдук—Сланкамен неколико жандарма и усташа од којих је један погинуо а један теже рањен услед чега је кроз два дана умро. Запленио је 1 пушка „маузер“ са 30 Метака, 1 пар чизама, 1 пар војн. одећа.

Акције

које је извела III чета.

1) 9. I. 1943 ухапшена су у Шимановцима 2 немачка ђојника СС-ловца, од којих је 1 утекао, док је други стрељан. Од њих је запленио оружје.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви под бр. 2—20. к. 1486.

Акције

које су извели партизани „аматери“

1) 5. I. 1943 једна група „аматера“ дочекала је у заседи код Батајнице једну групу ловаца, коју су сачињавали агенти Гестапоа из Земуна. Убијено је 5 агената и шеф Гестапоа, док је само један утекао и то рањен. На нашој страни није било ниједног губитка.

2) 7. I. 1943 пошла су 2 друга и 2 другарице ноћу иа колима за једно место али су забуном¹ дошли у Деч где су наишли на 2 стражара које су одмах убили и продужили даље, мислећи да су нашли место које им треба. Међутим друга, већа трупа стражара их је дочекала, те је дошло до пушкарања у којему су ова 2 друга погинула док је другарицама успе'ло да побегну.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За политкома
Н[икола] Груловић

Командант
Пера Матић

БР. 73

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ОД 25 ЈАНУАРА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА ПРВЕ И ТРЕЋЕ ЧЕТЕ¹

ШТАБ IV БАТАЉОНА
III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛ. ПАРТ. И ДОБРОВОЉ. ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 17/43. од 25. I. 1943 год.

Предмет: Извештај о изведеним[^]
акцијама I и III чете.

Акције

које је извела I чета.

1) 27.XI. 1942 минирана је жел. пруга Београд—За-
греб, између Вогња и Ср. Митровице. Пруга је разрушена
на дужини од 15 мет. Теретни воз који је наишао искочио
је из шина, при чему је оштећена локомотива и 4 вагона.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви
•Историског института под бр. 3—20 к. 1486.

2) 28. XII. 1942 ухапшени су и стрељани народни издајници Стеван Љубишић и МилаНка Абутинов, обоје из Лаћарка, због тога што су се претстављали као партизани и на тај начин заваравали сељаке и од њих купили животне намирнице и новац, које су утрошили у своју корист.

3) 6. I. 1943 ухапшена је и стрељана шпијунка Савета Јеленић из Сусека, због тога што је издавала властима другове из проф.[е'сионалног] одреда и чланове НОО из истог места, због чега су неки и похапшени. Исто тако дигла је оптужбу и против свога мужа, који је био курир, и који је због тога ухапшен.

4) 10. I. 1943 изведена „је акција у Стејановцима, где је нападнута Месна посада од 28 швапских „Јегера“. Непријатељ је давао жесток отпор и није се хтео никако предати. Стога су се бомбаши привукли до самих прозора и бацили 6 бомби у зграду, после чега се одмах чуо јаук непријатељских војника. Затим се покушало минирати зграду, али је непријатељ бацао бомбе са тавана, те се стога минирање није могло извести. У кафани где је било 4 непријатељска војника, било је и око 30 сељака, те су стога погинула и два сељака, од којих је 1 био члан месне организације. На непријатељској страни је било 9 мртвих и 8 теже рањених, од којих су двојица ујутро умрли. На нашој страни Није било ни једног губитка.

5) 10. I. 1943 нападнута је месна посада у В. Радинцима, али пошто је исте вечери био напад и на Стејановце, који је нешто раније почео, тако да су се ови разбежали, тако да када су наши упали у село нису никога нашли у постаји. Неки су се распоредили и по кућама одакле су пуцали тако да је дошло до кратког пушкарања, после чега су се наши морали повући, пошто је стизала помоћ од Ср. Митровице. На страни непријатеља је било 2 теже рањена, док на нашој страни није било губитака.

6) 12. I. 1943 између Јтаћарка и Чалме исечено је 50 т.т. бандера, које су покупљене и однете. док су жице исечене и бачене, а чашице излупане.

7) 14. I. 1943 између Гргуреваца и В. Радица исечено је 51 т.т. бандера, жице исечене и однете а чашице излупане.

8) 15. I. 1943 између Бингуле и Ердвика исечено је 18 т.т. бандера, док су жице исечене и однете а чашице излупане.

9) 17. I. 1943 ухапшен је и стрељан хрватски легионар Анте Башић из Дивоша, који је рањен у борби са партизанима. Исти је признао да је извршио велик број, убиства над Србима, а по наређењу крволока Францетића.

10) 29. XII. 1942 била су наша 2 друга опкољена у Беленовачком Прњавору у једној кући од стране 15 жандарма. Опкољавање се десило око 4 часа изјутра. Наши су другови дали отпор, бацивши и једну бомбу, која је ранила жандар. наредника, после чега су се остали жандарми разбежали.

11) 30. XII. 1942 на имању Веслајна, код Ср. Митровице, било је опкољено 5 наших другова, од којих је 1 био Неиоружан. Опкољавање је изведено око 5 часова ујутро, од стране петоколониша из Гргуреваца. Стражар је опоменио да се неко приближава, на што су се другови спремили. Дошло је до пушкарања у којему су погинула наша 3 друга, док су се двојица извукли неповређени. Од бачене бомбе погинуо је бирош, жена и њихово дете.

Акције

које је извела III чета.

1) 4. I. 1943 ухапшена је и стрељана шпијунка Мара Јовановић из Ирига.

2) 5. I. 1943 у Војки је ухапшен и стрељан председник општине и један шверцер, који је куповао стоку за немачку војску. Заплењено је 700 кн., 1 пиштољ и 1 пар одела.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За политкома
Никола Груловић

Командант
Петра Матић

БР. 74

ОСВРТ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 30 ЈАНУАРА 1943 ГОД. НА АКЦИЈЕ ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА И УПУТСТВО ЗА ДАЉИ ВОЈНО-ПОЛИТИЧКИ РАД¹

ШТАБУ IV БАТАЉОНА III ОДРЕДА НОВ И ПОЈ

Драги другови,

Примили смо од вас неколико извештаја о акцијама, које сте извели за последња два месеца. И са других страна смо дознавали о вашој активности, али сви ти извештаји

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 3001.

нису били »отпуни. Па ипак ми сматрамо да на основу свега онога што нам је познато, треба да вам укажемо на следеће.

1) Са бројем и карактером изведених акција можемо бити углавном задовољни. Нарочито треба истаћи акције ћа пружи, које свакако спадају у најзначајније акције које су изведене у Срему. Те акције су, с једне стране нанеле непријатељу знатне штете, а с друге стране оне су веома повољно деловале на подизању борбеног духа и морала мод наших бораца и нашег народа. Народ је, без обзира на репресалије непријатеља, поздравио све изведене акције.

2) Али активност ваших јединица није била равномерна у читавом Срему. То је свакако крупан недостатак. Све наше акције изведене су у два, највише три среза, па и то не по читавим срезovima, већ самб око неких места тих срезова. Тако напр. у Румском и Земунском срезу, изводе се скоро стално крупније и ситније акције, делимично и у Пазовачком срезу, док у Карловачком, Митрољачком, Илочкиком и Шидском срезу није било скоро никаквих акција.

Овакво вођење акција неправилно је из више разлога: прво, омогућује непријатељу да сазна где су наше главне снаге и онда му је лакше да се сконцентрише против нас; друго, запуштањем осталих срезова слаби наш рад у целини, и партиски и народноослободилачки, јер тамо где се изводе акције већа је политичка активност уопште, народ је ближе нама, ближе је борби, учествује на неки начин у њој. Даље, искуство нам говори да оне јединице које не воде акције постепено се деморалишу. Ова опасност прети 1 чети и Босућанима.²

3) Примећује се да неке акције нису биле довољно организоване и зато те акције или су пропале или су успеле само делимично. Извођење неких значајних акција било је препуштено нижим, четни¹ руководством, а како ти другови имају мало искуства, нису били стању да акције организују и изведу како треба. Ово важи за акцију у Пећинцима, код Сланкамена, поновљени случај са пуштањем локомотиве да иде не водећи рачуна о томе да ли ће се нанети непријатељу штете, итд. Главни неуспех тих акција лежи у слабој организованости истих.

4) О активности Босутске чете слабо се води рачуна. Према нашим обавештењима она није већ дуже време изводила акције.

¹ Босутска чета

5) Из извештаја румског СШ³ види се да се тамошњи „Аматери“⁴ много баве питањима борбе против шверцера (без наводница), крађе, ликвидирањем шпијуна међу Србима итд. Није погрешно што се они баве овим питањима, али нам се чини да би требали више да се боре против Шваба и претставника власти. У њиховом извештају говори се само о „ликвидираним“ Србима, издајцима и шверцерима. Добија се утисак да другови понекад не воде рачуна кога ликвидирају, нарочито о шверцерима. Ако Неки сиромаш шверцује не може се једноставно ликвидирати, јер може бити да он нема другог извора за живот. У том срезу се мора водити рачуна и на одређивање цена. По овим питањима се не смеју држати круто, па чак и по цену цепања села на оне који се с тим мерама слажу и на оне који се не слажу. Да би се постигло оно што се жели треба у првом реду *Шолитки* радити у народу. Треба и сваку цену избегавати да се сељаци доведу у положај да нешто спроводе и против своје воље. А то је могуће.

6) Досада смо примили два ваша наређења о организационом устројству „Аматера“, али не знамо да ли сте „Аматерима“ дали конкретне директиве за рад?

7) Из извештаја које нам шаљете не види се да сте ма шта подузели у погледу уништавања непријатељског кукуруза, сунцокрета итд. Неколико пута смо вам говорили да уништите сунцокрет код места Ст. П.,⁵ али ништа не предузимате. Шта је са упаљивим мецима, зашто их не искоришћавате?

На основу свега горе изложеног сматрамо да треба да подузмете следеће:

1) Да се чим пре отпочне са извођењем акција и у другим срезовима, — Митровачком, Илочком, Шидском итд.

2) Да код давања директива за извођење акција увек дате и конкретна упутства како треба акцију извести. Сами процените да ли јединица која треба да изведе акцију има способног друга да све добро изведе. Ако јединица таквог, друга случајно нема, онда треба неко из штаба да помогне дотичној јединици.

3) Анализирајте све досада изведене акције и извучите потребне поуке, Које би могли сви другови користити!

³ Срепски штаб који је формиран на терену имао је задатак да руководи акцијама месних партизанских одреда.

⁴ За разлику од партизанских одреда (који су се у Срему звали „професионални одреди“) месне партизанске јединице звале су се „аматери“.

⁵ Стара Пазова

4) Отгочните са уништавањем кукуруза и сунцокрета, јер се непријатељ спрема да извезе. Нарочито се кукуруз може лако уништавати на салашима.

5) И политичке акције треба да изводите у народу и у Митр. Шидском, Илочком и другим срезовима. Неколико изведених и добро успешних политичких акција говоре о томе да се полит. акције могу свуда изводити.

6) Да се обратите „Аматерима“ са посебним циркуларом у коме би изложили њихове главне задатке данас и касније, кад се буде вршила широка мобилизација. Једино овако ваше писмо упућено директно њима добро би деловало у правцу јачања „Аматера“.

7) У споразуму са Окружним НОО треба да заузмете став по питању одређивања цена. Рекли смо вам шта ми мислимо о томе. Везу са ОНОО одржавајте преко другарице Софије.⁶

8) Водите строго рачуна о томе да се ликвидирање непријатељских елемената врши по директивама наших виших форума. За сваки случај мора бити састављен записник.

Сада још по иеким питањима.

Као што сте видели из „Истине“ бр. 2 објавили смо ваше акције у виду билтена. Мислимо да овако треба радити и у будуће. На овај начин се популаришу ре сам!а изведене акције, већ се и наши партизани претстављају народу као организована војска [с]а својим штабом итд. Убудуће састављајте извештаје тако да се једноставно могу пренети у „Истину“. Примедбе које имате на акције или ствари које се не могу објављивати, пишете одвојено. Треба да пишете и чланке и фељтоне о појединим борбама за нас и штампу.

Чули смо да вам је у Д. пала техника, и како нам прича један одшворан друг фашисти су знали где се налази база у кући где је била техника. Од истог друга смо дознали да су мештани долазили у стан технике на разговоре и да «х је често било до десетак. Ако је ово тачно, онда је то за највећу осуду. Убудуће обратите највећу пажњу техници, она мора бити најбоље законспирисана. Овом провалом не само да је нанета материјална штета и људске жртве, већ смо изгубили драгоцене материјале до којих се врло тешко долази.

Ваши курири су још увек непажљиви и праве испаде. Тако су двојица дошла у место Крст [Нови Карловци] и нису се никоме пријавили, већ су се сами базирали. Увече су без икаквог проверавања каш је на улици прелазили

⁶ Душанка Јермић

из једног стана у други и ту се без икакве потребе сукобили са муслиманима-ушашама. Дошло је до пудъаве, село се компромитовало, без да се нешто Корисно учинило.

Мишљења смо да би требали да покренете чим пре батаљонски лист. У овим условима неће моћи свака чета да покрене свој посебан лист. У листу првенствено треба писати о животу и борбама батаљона.

Очекујемо да ћете и сами увидети потребу што хитнијег спровођења у живот ових примедба које иду за ти^а да ојачају и активизирају наше јединице.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

30 јануара 1943 г.

С другарским поздравом
ОК КПЈ ЗА СРЕМ

БР. 75

**ПИСМО ШТАБА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ
ОД 1 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТОГ БАТА
ЉОНА О ПОТРЕБИ ПРИКУПЉАЊА СНАГА И ФОРМИ
РАЊА ОДРЕДА, ОДРЖАВАЊА ДИВЕРЗАНТСКОГ КУР
СА, ФОРМИРАЊА ВОДА ЗА ВЕЗУ И ДРУГИМ ВОЈНИМ
ПИТАЊИМА¹**

**Ш Т А Б
ИГ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ХРВАТСКЕ**

Број: 79/1943.

Дана 1. II. 1943.

ШТАБУ IV БАТАЉОНА III НОП ОДРЕДА

III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ

Примили смо писмо друга Стеве [Јосипа Хрнчевића] члана Повјеренства ЦК КПХ за Славонију и Срем на које му одговарамо следеће:

1) Један од основних ваших пропуста је тај што још увијек не оперирате са читавим батаљоном као једном целином. Неправилно је што држите нете растепене и по мањим групама. То је баш оно што непријатељ жели. Овако мале групе врло лако напада те им¹ наноси знатне

¹ Копија оригинала, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 6—1 к. 1484.

губитке, а понекад их и уништава. С друге стране опет вама је тешко водити контролу и надзор над тим јединицама, а исто тако и развијати систематски и политички рад. Овакве мале групе остављене без јаке контроле обично падају у потпуни нерад. Аљкавост, недисциплина, пијаичење и све остале незгодне појаве врло често се појављују у таквим јединицама.

Зато по примитку овога дописа смјеста приступите сакупљању снага и од тих снага са којима располажете формирајте један одред са два мања батаљона који ће стално заједнички оиерирати као јединствена оперативна јединица. На територију на коју не буду могле достизати оперативне снаге Одредом упутите неколико мањих партизанских група које ће одлазити дубоко у непријатељску позадину те тамо вршити диверзије и саботаже, те одржавати митинге, растурати пропагандни материјал и мобилисати Нове људе за партизане.

2) Из писма друга Стеве видимо да код вас постоје „професионални“ партизани и по селима формиране мјеоне партизанске десетине, водови, па чак Негдје и чете које су врло слабо или никако наоружане. Ове ненаоружане групе „сматрају се као „клица“ позадинске војне власти. Прије свега назив професионалних партизана није сретно изабран и убудуће се не смије употребљавати, а Ненаоружане десетине и водови по селима нису Никаква клица позадинске војне власти, него су то резервне десетине, водови и чете које нам служе као мобилизациска резерва. Правилно је што се тима десетинама и водовима поставили руководећи командни кадар. Потребно је да уз воднике и командире, те резервне јединице имају и политички одговорне другове који ће са њима обрађивати сав наш пропагандни материјал и упознавати их са циљевима Народно-беслободилачке борбе. Од тих снага могу се формирати посебне ударне групе које за задатак имају да ликвидирају шпијуне, истакнуте усташке и четничке вође, затим да кидају т.т. везе, руше пруге, мостове, а затим да нападају мањошине, пале архиву, а новац да плијене- итд.

Да би вам било јасно како се организује позадинска власт шаљемо вам један примјерак „Организација народне власти на слободним територијама“.

3) По примитку овога дописа упутите 10—15 другова, добрих бораца, на Војно-политички курс у Штаб III Оперативне зоне. Другови треба да буду добро обучени. Са собом да понесу ранац, ћебе, један пар веша, порцију и сав остали прибор који им је потребан.

4) Упућујемо вам друга Живка² кога треба да помогнете да код вас организује и одржи партизанско-диверзантски курс. Он треба да успостави једног или двојицу другова који ће и даље код вас држати стално овакве курсеве.

5) Да би што боље функционисала веза између Нас и вас по примитку овога дописа одмах формирајте вод за везу и упутите га на успостављање веза са Славонијом. Тај вод би требао да успостави релејне станице од вас до нас. — Ми ћемо са наше стране учинити све што буде било могуће да ту везу успоставимо и што боље учврстимо. Уопће потребно је да при Штабу вашег Одрода постоји официр за везу који ће организовати везу са Босном, Србијом, Војнодином и са нама. О учињеном по овој ствари извјестите нас.

6) Настојте да мобилисане друшве, а који немају оружја упућујете у Босну у Штаб нашег III Одрода односно VI Ударне бригаде. Другове који су из села која су ближе к нама упућујте до нас. — Ми ћемо их примити неограничен број.

7) Што се тиче прелаза ваших енага у Босну, код тога се требате убудуће руководити по овом: ваш сектор не смијете напуштати до крајње нужде, тј. док не запријети вашим снагама потпуно уништење. У случају напуштања сектора потребно је мобилисати све истакнуте политичке раднике на терену и остале наше добре и поверљиве људе како би сачували наше кадрове. Но до овога мислимо да неће код вас доћи.

Код вас се неправилно гледа на питање жртава. Гдје је борбе ту мора бити и жртва. Сам што је код вас дедна врло незгодна појава да вам људи падају овако расцјећкани док с тиме не постижете никакве вјничке резултате. Жртве нису страшне само онда, ако иза њих стоје крупни војнички резултати. Код нас је број жртава несразмјерно већи, али то сви борци са разумјевањем примају, јер виде велике вјничке успјехе. Да не говоримо о жртвама у Босни, Лици и Кордуну."

Сада ћемо вас укратко уознати са стањем код Нас: Прије извјесног времена формирали смо IV Дивизију НОВ Хрватске у коју су ушле наша XII, XVI и XVII Народноослободилачка бригада. У задње вријеме имали смо неколико крупних акција. Нападали смо летину. Ослободили СЈО Ораховицу, Слатински Дреновац, Каменско, Орљавац и Воћин (по други пут). Нарочито тешку борбу смо имали код

² Живко Ковачевић

поноввог освајања Воћина која се је водила 6 дана без прекида. У свим тим борбама добили смо 1.077 пушака, " 78 пушкомитраљеза, 9 тешких митраљеза, 6 минобацача, око 300.000 метака, заробили смо 3 потпуно исправне радиостанице. Убијено је и заробљено преко 1.000 непријатељских војника и официра. Међу заробљенима је и чувени бојник Станковић. Уништена су и два непријатељска тенка. Наши губици у тим бојевима износе око 100 мртвих и 150 рањених. Задњих дана наша Дивизија нападала је на главну пругу у дужини од 25 км од Нове Градишке до Новске. Саобраћај је био прекинут неколико дана. У тим борбама заробили смо 107 Нијемаца, усташа легионара и домобрана, а преко 120 их је погинуло (од тога највише Нијемаца).

Имадемо формиране команде подручја и сада је код нас мобилизација у пуном јеку. Сада се у нашим Мобилизационим центрима налази око 700—800 мобилисаних бораца који ступају у нашу војску. Налазимо се и пред изборном кампањом те ћемо кратко вријеме провести прве наше слободне изборе. Наше диверзантске групе у задње вријеме дигле су 9 непријатељских влакова.

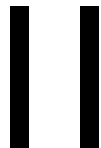
Било би добро када би могли да дођете до радиостанице те да успоставимо радио-везу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Командант

Л

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕГ
НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ
ОД 1 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА ДРУГЕ И
ЧЕТВРТЕ ЧЕТЕ¹**

**ШТАБ БАТАЉОНА
III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛ. ПАРТ. И ДОБРОВОЉ. ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 19/43 од 1. II. 1943 год.

Предмет: Извештај: о акцијама
које је извела II и IV чета
IV батаљона.

А к ц и ј е

које је извела IV чета.

1) 29. XI. 1942 заплешено је од домобрана који су дошли на отсуство, 2 пара војничких ципела.

2) 8. XII. 1942 ухваћена су и стрељана два усташе из Херцеговине. Код њих је заплешено 650 Кн.

3) 12. XII. 1942 заробљен је у Мартинцима један жандарм, од кога је одузета 1 пушка и 80 метака. Жандарм је пуштен на слободу.

4) 13. XII. 1942 једна наша десетина дочекала је у заседи-15 усташа и жандарма, који су пошли да претресају Иоље. Митраљеском ватром рањен је 1 усташа, коме је митраљез отсекао оба две ноге, услед чега је умро. Остали су се разбежали.

5) 27. XII. 1942 ухапшен је и стрељан Жика Дунић, сељак из Грка, који је на рачун партизана пљачкао сељаке, узимајући од њих зимске капуте, разна одела, жито и новац (око 100.000 к'н.), под маском да све то прикупља за партизана, што је међутим било лажно, него је све те ствари узимао за свој, рачун. Код њега је заплешено 12.000 Кн.

6) 15. I. 1943' око 20 усташа изненадило је једну нашу, стражу у једној колиби. Један друг је утекао, док је други био рањен и убијен. Погинули друг је „Стршљен" — Рајко Милановић.

Изведен је већи број акција у сврху снабдевања потребним зимским стварима, али је у тим случајевима било доста погрешака.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 4—20 к. 1486.

Акције

иоје је' извела II чета.

1) 26. I. 1943 ухапшен је полициски агент Сава Прња-ворац, који је дошао у источни Срем са намером' да испита колико се у тамошњим селима налази партизана. Ради овога задатка послао га је шеф неке црне легије. Исти је дошао из Земуна, и код њега је пронађено неколико исказница „жупске редарствене области у Вуковару" и 3 легитимације које су гласиле за „полициског извидника". Код њега је заплењен један пиштољ и кама и 140 Кн. Признао је да је у Вуковару пребијао и мучио затворенике.

Заједно са њиме је ухапшен и народни издајник Сава Стефановић-Ранитовић, браварски помоћник у Земуну, родом из Ст. Бановаца, члан четничког удружења Косте Пећанца. Из њекувих забележака је нађено да се уписао у четничко удружење децембра прошле Године у хотелу „Лондон" у, Београду. Оба ова шпијуна су. стрељана.

Накнада извештај.

У уличним борбама по дану, II и III чета убиле су 28 фашиста 11. I. 1943 у Дечу, док је велики број фашиста рањен, али чији се тачан број; није могао дознати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За политкома
Никола Груловић

Командант
Петра Матић

БР. 77

ДИРЕКТИВНО ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 3 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. О ДАЉИМ ЗАДАЦИМА ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА И ОРГАНА НАРОДНЕ ВЛАСТИ¹

СВИМА ПАРТИСКИМ РУКОВОДСТВИМА НА ТЕРЕНУ И У ОДРЕДУ

Да би се наш рад што боље развијао и у нашој партиској организацији и одреду и у широким народним масама, у вези са унутрашњим и спољним догђајима, ОК-а

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 85.

се обраћа свим партиским руководствомима, на терену и у војсци, овим директивним писмом:

1) Непријатељ је отпочео офанзиву на нашу ослобођену територију и у вези с тим потребно је да се појачају код нас акције у Срему, како би се помогло нашој Народно-ослободилачкој војсци која брани ослобођену територију. у првом реду треба ометати непријатељски саобраћај, спречавати непријатељу да шаље своја појачања својим бандама које оперишу против ослобођене територије. Појачати нападе на непријатеља, на његове гарнизоне — усташа, културбундаша, жандармерију итд. Да би се ово што лакше извело, потребно је максимално искористити постојеће оружје, прикупити све оно које је разбацано ту и тамо по местима, а које се скоро не искориштава и предати га нашим активним јединицама. У ту сврху треба и све наше организације да раде на Јачању ваших оперативних јединица, слањем у њих оданих бораца, по могућности Наоружаних.

2) Штаб IV батаљона, а исто тако и срески штабови, треба чим пре да успоставе међусобну чврсту везу, како би се што лакше могле координирати акције свих наших снага. Све акције и по плану, под руководством Штаба IV батаљона треба да изводе све наше јединице.

3) НОО треба да раде на свестраном прикупљању података и састављању спискова за народне издајнике, у првом реду најистакнутијих зликоваца — усташа, културбундаша, четника, за све њихове органе власти. Ове спискове треба достављати Ио један примерак НОО, Штабу IV батаљона, СК-у и ОК-у. У њих уносити поред имена и презимена, место и улицу боравка. На нашим партиским организацијама лежи пуна одговорност да НОО све"страно помогну при овом раду.

4) НОО треба да изврше попис свих злочина убистава, прогона, убијања, пљачке, паљевине итд. извршене над нашим народом и његовом имовином. Спискови треба да буду конкретни, да садрже имена убијених и прогнаних, опљачкано и упропаштено, када, колико и чега. Пописе доставити као и горе под тачком 3 овог писма.

5) Да би се наш народ што боље упознао са великим успесима Црвене армије и значајем тих успеха, успеха Ваших савезника и наше Народно-ослободилачке војске, потребно је да се усменом и писменом речи објашњава најширим народним масама развијање ових борби, истицати перспективу блиске победе. За време (овога рада увек треба објашњавати нашим народима да ћемо до победе доћи ако напрегнемо све своје снаге и још више појачамо нашу борбу против оккупатора и његових слугу. Где год је то могуће

треба организова-[ти] слушање вести и умножавати их, али увек водити рачуна о извору вести. Овај политички рад треба повезати са најевестранијим раскришвањем издајничке владе у Лондону и њеног министра Драже Михаиловића, који се са свој[им] четничким бандама бори на страни окупатора против наших савезника и наше ослободилачке војске.

6) ОК-'а је одлучио да поведе једну најширу кампању прикупљања добровољних новчаних прилога за нашу Партију. Ономе који даје и прилази ради прилога, треба изричито нагласити да се прилози прикупљају за КОМУНИСТИЧКУ ПАРТИЈУ. Прикупљање прилога треба да почне 14 и да траје до 21 фебруара. У те дане треба популаризовати нашу Партију као организатора и вођу данашње Народво-ђслободилачке борбе. По мршћности треба у ову сврху одржавати и састанке.

7) СК-И и батаљонски бирои треба да организују дописивање, слањем члаиака и фељтона за нашу партиску и Народно-Рслободилачку штампу. Код овога не губити из вида читаву борбу нашег народа, не запостављајући бор[бу] наше широке омладине, жена и деце.

У данашњ>ој ситуацији наше партиске организације морају да буду буд[не] и активне више него икада раније. Зато сва наша партиска руководства и сви члаови Партије треба да неуморно раде на спррвођењу одлука нашег партиског саветовања.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

3 фебруара 1943 г.

С другарским поздравом
ОК КПЈ ЗА СРЕМ

У

ИЗВОД ИЗ ПИСМА ЦК СКОЈ-А ЗА СРЕМ „ОСНОВНЕ ЗАДАЋЕ СКОЈ-А У ВОЈВОДИНИ“ ОД ФЕБРУАРА 1943 ГОД. УПУЋЕНОГ СКОЈЕВСКИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА У ВОЈСЦИ И НА ТЕРЕНУ¹

**ОСНОВНЕ ЗАДАЋЕ
САВЕЗА КОМУНИСТИЧКЕ ОМЛАДИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
У ВОЈВОДИНИ**

2

3) Скојевци треба да организују широки политички рад у четама. Сталним објашњавањем карактера Народно-ослободилачке борбе разбити покушај окупатора да изазове братоубилачки рат, раскринкати све непријатеље народа, подизати политичку свест партизана. На сваком кораку истицати потребу јединства омладине. То је најбоља гаранција да ће сви маневри окупатора, да изазову братоубилачко клање, бити онемогућени. Придржавајући се линије јединства омладине у Народно-ослободилачкој борби коју нам је указала и стално нам указује наша Комунистичка партија, онемогућавати истицање класног карактера данашње Народно-ослободилачке борбе. Појачати будност према свим триковима окупатора и његових агената — јесте један од најважнијих непосредних задатака.

4) Унутар актива организовати систематски рад на војничкој изобразби свих младих партизана. Млади партизани треба да постану добри борци и спремни војници који ће моћи извршити све задатке које пред њих поставља команда. Треба објашњавати потребу чврсте, гвоздене дисциплине по активима а скојевци МОрају служити као пример свим партизанима својом дисциплином и борбеношћу. СКОЈ као самостална омладинска организација налази се у склопу војничке организације. То значи поред свих редовних дужности војничких, скојевци треба да обављају и све оне дужности које пред њих поставља скојевска организација.

5) Скојевци у одреду треба да у споразуму са штабом организују ударне омладинске водове, чете и батаљоне који ће извршавати и посебне задатке. Те чете треба да укажу примером свој осталој омладини како треба тући и побе-

¹ Документ, умножен на гештетнеру, латиницом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 9892.

² и ³ Текст изостављен јер се не односи на скојевске организације у војсци.

ђивати непријатеља. Скојевци у тим омладинским јединицама морају бити иницијатори свих борбених акција, онц морају да воде рачуна о моралу партизана, о њиховој свестраној особито политичкој и војној; наобразби. Они морају бити подршка Партије и ње'н најбољи ослонац у спровођењу њене линије, они морају бити стална помоћ војним командама и политичким комесарима у партизанским одредима.

6) У партизанским одредима не треба организационо стварати УСАОЈ, јер омладинци партизани који носе пушкУ У рукама најсвеснији су чланови УСАОЈ-а. У местима кроз која пролазе наше партизанске јединице и омладина није оргднизована у УСАОЈ, скојевци треба да га популаришу и по могућности организационо оформе.

7) Васпитни рад у нашим четама досад је био занемариван. С њим треба, иочети одмах без одлагања. Активи морају да одржавају састанке који ће бити посвећени про ради материјала. Ради лакшега [рада] активисти се могу делити у кружоке пре'ма степену теоретске изградње. Треба систематски прорађивати све партиске материјале и марксистичко-'лењинистичке литературе, нарочито кратки курс историје ВКП(б).

8) Културно-просветни рад у нашим четама такорећи није ни постојао или је био врло слаб. Овом питању треба посветити већу пажњу и на њега окупити све младе партизане који имају воље за то,

Скојевци су дужни да по четама организују четне новине, певачки и рецитативни хор, дилетантске групе које ће спремати позоришне комаде и давати приредбе, алфаветске течајеве за неписмене итд. Поред тога наши активисти треба да сире'мају и држе предавања по разним питањима (историје, географије и друго). Сва предавања треба да буду добро припремљена. Овако широким културно-просветним радом омогућиће се нашој омладини у војсци свестрано образовање.

9) Поред својих редовних састанака скојевци треба да се састају пре и после сваке акције. На састанку који ће се одржати пре акције треба припремити младе борце за акцију, за извршење свих наређења која издаје команда, говорећи о дисциплини и храбрости, држању у акцији итд. На састанку после акције треба претресати држање свих скојеваца и омладинаца, критиковати слабости и грешке, а истицати и похвалити херојска држања другова' и из свега тога извући корисне закључке за будући рад. Читав рад скојевских актива у војсци треба да буде тако организован да буде прожет и усклађен интересима што успе-

шнијег спровођења одлуке војних старешина и политичких комесара.

Наши омладинди морају бити ирави ударници. Сваки појединац мора бити пример личне храбрости и пожртвовања и не само што мора бити пример личне храбрости већ и руководиоца у борби. Омладина мора да буде чувар морала и у најтежим случајевима, најљући непријатељ свим паникерима, кукавицама и свима онима који раде Иа слаљењу борбе и наше Народноослободилачке војске.

IV. О ОМЛАДИНСКИМ БОРБЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА

Све више распламсавање и развијање наше Народноослободилачке борбе наметнуло је поред партизанских јединица и потребу стварања борбених организација по градовима и селима.

Скојевска руководства треба да стварају мање, добро организоване и КоНспиративне омладинске, ударне групе (тројке или петорке) у које ће уврстити најборбеније и најхрабрије омладинце који су вољни да без поговора извршују одређене задатке. Ове добро организоване ударне групе треба формирати по местима. У њих треба увлачити и омладину ван СКОЈ-а и из свих националности. Питање стварања омладинских ударних група се нарочито оштро поставља пред СКОЈ у Банату и Бачкој где је Народноослободилачки покрет досад био слаб. Ударне групе имају за задатак да извршују најтеже и најчасније задатке као: диверзантске акције на пругама и друмовима, убијање окупаторских функционера, убијање окупаторских слугу — шпијуна, издајника итд., итд. У местима где постоји Партија ове ударне групе стоје под њезиним директивним руководством.

Осим ових специјалних група, наши другови скојевци по местима треба да организују и омладинске борбене јединице које имају за задатак да врше све врсте саботаже на жељезничким пругама, путевима, телефонском и телеграфском саобраћају, да откривају и убијају све непријатеље народа — усташе, четнике, петоколонаше, недићевце, љотићевце —, да учествују и у другим облицима борбе као чапр.: исписивање наших борбених парола, цепање и арање фашистичких пропагандистичких плаката итд. По градовима овакве борбене јединице треба стварати унутар предузећа, фабрика, школа које ће вршити саботажу у дотичним творницама а нарочито на жељезничким пругама. Ове борбене

јединице треба агитацијом и проагандом као **И** личИим! примером храброг учешћа у борби да створе борбено расположење читаве омладине у средини где она делује и повуку је у борбу. Омладинске борбене јединице налазе се под командом штаба у месту. У местима где још не постоје партизанске , јединице омладине, стоје под руководством СКОЈ-а³

.. .

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Фебруар 1943

**САВЕЗ КОМУНИСТИЧКЕ ОМЛАДИНЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
ПОКРАЈИНСКИ КОМИТЕТ ЗА
ВОЈВОДИНУ⁴**

БР. 79

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ОД 1 МАРТА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА МЕСНИХ ПАРТИ- ЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА РУМСКОГ СРЕЗА¹

**ШТАБ IV БАТАЉОНА
III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛ. ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Број: 28/43 од 1. III. 1943.

Предмет: Извештај о раду месних партизанских јединица Среза румског.

I

А к ц и ј е

партизана „Аматера“, месних партизанских јединица Среза румског.

1) 30. XII. 1942 убијени су у селу бр. 5² ови народни издајници: Жика Карић и његове 2 ћерке, Каћа Аралимуки и поштар Јеремић. Свих ових 5 народних издајника су

⁴ Ово писмо писао је Окружни комитет, СКОЈ-а за Срем који је, по одобрењу ОК КПЈ за Срем, потписао Покрајински комитет СКОЈ-а за Војводину.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 5—20 к. 1486.

² Односи се на Буђановце.

стрељани због тога што су сарађивали са усташким властима. Жика је поред гретака које је чинио, због којих је и стрељан, и познати отворени противник наших народно-ослободилачких одбора и Народно-ослободилачке борбе, а да и не говоримо о његовим грешкама које су ишле на штету осталих сељака. Он је сељацима продавао 1 кг соли за 10 кг кукуруза. Његове кћери су отворено сарађивале са петоколонашима из Никинаца. Тако су ови изроди провели католички божић у Никинцима код петоколонаша, којима су отворено причали како у њихово село долазе партизани, па чак и код кога долазе, наводили људе који са нама сарађују тако да је после тога дошло до хапшења.

Док су муслимани [усташе] били у селу, Јеремић је по селу водио исте и тражио од сељака да им дају вина. Купио је потписе од сељака да остане војска у селу, иако је знао да су ови типрви нанели толико штете нашим сељацима.

Истога дана у том месту је стрељан и претседник општине-хитлеровац.

2) 31. XII. 1942 убијен је Богдан Гајић из Јарка, петоколонаш, коме су усташе због његовог, прљавог рада и пушку дали.

У месту бр. 5 наши месни партизани уништили рутел. телеграф. уређај.

3) 12. I. 1943 месни партизани из бр. 13³ убили су 2 петоколонаша. Један усташа и 1 домобран, који је као легионар био на Источном фронту и члан црне легије. Од ових бандита је одузета Војна спрема.

Истога дана месни партизани бр. 3⁴ убили су једну усташицу, која је шпијунирала у нашим селима. Код ње је нађено 2.740 кн.

4) Између 6 и 7. I. 43 наши месни партизани бр. 13 у сарадњи са професионалцима извршили су акцију на жел. прузи Београд—Загреб, отшрафили шине, на које је наишао воз са немачком војском. Воз је искочио и погинуло је око 60 нем. војника а рањено је 120 фашиста, који су пошли на свој прљави рад да убијају невини народ. У возу се налазила већа количина оружја, што је такођер један део уништено.

5) На прузи између Буђановаца и Руме месни партизани бр. 13 исекли су 32 стуба од телефона а жице су покупљене и однете.

³ Односи се на Добринце.

⁴ Односи се на Пећинце.

6) 24. I. 43 наши месни партизани заробили су два финанси. После краћег саслушавања утврдило се да су ови обављали рад који је ишао на штету наших сељака, а у корист окупатора. Ови типови често су долазили у село бр. 13. Сељаке су глобили и од њих тражили да' ови испуњавају обавезе према усташким' властима. Овај свој противнародни посао обављали су обично у време када је у село долазила војска, јер сами нису смели долазити. После саслушања од стране народног суда који је формиран од Среског штаба, ове усташке слуге су стрељане.

Од ових је заплешено 3.805 кн.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант   Полит. ком.
Петар Матић   **Јован Бељански**

**СРЕСКИ ШТАБ
ЗА СРЕЗ РУМА**

БР. 80

ИЗВЕШТАЈ „НАШЕ БОРБЕ“ ПОВОДОМ УБИСТВА ЂОРЂА ДРАГОЈЛОВИЋА-АРСЕ¹

ЂОРЂЕ ДРАГОЈЛОВИЋ-„АРСА“²

2 фебруара о. г. на зверски начин убијен је друг Ђорђе Драгојловић-„Арса“. Друг Ђорђе Драгојловић је радник, члан •Комунистичке партије и члан СК-а.

Друг „Арса“ је рођен у Ср.[_емским] Карловцима, где у својој најранијој младости, од својих 12—13 година, показује много интересовања за читање, те зато буде за-пажен од старијих другова, који су поклонили више пажње за његово Подизање. У кругу шегрта и остале омладине он почиње свој рад. Окупља и организује шегрте који су неколико пута, са њим на челу, извели демонстрације. После окупације наше земље, рн наставља са радом у месту, све док га усташке звери нису натерале да напусти легалан рад.

у

¹ Штампан у листу „Наша борба“, органу КПЈ за Војводину, бр. 2 од марта 1943 године. Оригинал умножен на гештетнеру, ћирилицом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 9893.

² Ђорђе Драгојловић-Арса, члан Среског комитета КПЈ у Сремским Карловцима

Неио време ради илегално ио местима, а 1941 год. одлази у шуму, у редове бораца Подунавског одреда. У Одреду друг „Арса“ продужује свој рад, ради без пре- даха, не обазирјући се на своје врло слабо здравље. Ње- говим радом много је донринео, а нарочито у организовању омладине у Одреду. Друг „Арса“ је својом! истрајношћу, пожртвованошћу, дисциплином и храброшћу показао мно- гима да иду његовим примером. У Одреду је неко време био политмом чете.

После проведених, скоро годину даиа .у Одреду, буде ' иослан на политички рад у места где је радио као [члан] СК-а све до 2. II. Његовим политичким радом обновљене су и учвршћене наше организације тамо где су оне биле слабе.

Смрћу друга „Арсе“ Комунистичка партија као СК-а губи свог оданог, дисциплинованог и вредног члана, а мно- гобројни друшви који су се сретали са другом „Арсом“, било на терену где је он ради-о или у Одреду, губе у њему ретко омиљеног друга.

Нека цам твоја успомена, друже „Арсо“, да још више снаге да до краја наставимо Народно-ослободилачку б-орбу.

СЛАВА ТИ, МЛАДИ ЈУНАЧЕ ДРУЖЕ „АРСО“!

БР. 81

ЧЛАНАК „НАШЕ БОРБЕ“ ПОВОДОМ УБИСТВА РАДИ- ВОЈА ЋИРПАНОВА-ЋИРЕ¹

РАДИВОЈ ЋИРПАНОВ²

Од своје ране младости (рођен — 1909 у Чуругу) Ћир- панов се налазио у редовима бораца против реакције, фа- шизма, за слободу, за народну власт. И еам радник, он је активан на свим подручјима рада радничког покрета у Вој- водини. Најпопуларнији радник у Н. Саду, он је познат по свом многострумом раду у читавој "Војводини, претставник радничког покрета у крилу војвођанске Удружене опози- ције, један од стубова УРС-ових организација, агилан орга- низатор Странке радног народа, вииш функционер Кому- нистичке партије Југославије, он је кроз читавих 11 го-

¹ Штампан у листу „Наша борба“, органу КПЈ за Војводину, бр. 2 од марта 1943 године. Оригинал, умножен на шапирографу, ћи- рилицом, налази се у архиви ДК СКС под бр. 9893.

² Радивоје Ћирпанов-Ћира, народни херој. Види докуменат бр. 44, напомену бр. 34.

дина извргнут прогопима власти. По слому Југославије он све до своје смрти руководи Народно-ослободилачком борбом у Бачкој. У Н.[овом] Саду дочекан у заседи од мађарских агената и на позив да дигне руке увис, он се маша револвера, али пада под куршумима агената и умире.

Смрт Раде Тшрпанова „Ђире“ обућарског радника, највећи је досада губитак за раднички покрет и за Народно-ослободилачку борбу у Бачкој. Губитак Раде Ђирпанова осетан је губитак и за нашу Народно-ослободилачку борбу у Срему, осетан губитак за читаву Војводину.

Нека је слава народном борцу за народно ослобођење — Радивоју Ђирпанову „Ђири“.

БР. 82

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ОД 3 МАРТА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА МЕСНИХ ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА У СРЕЗОВИМА СТАРА ПАЗОВА И СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ¹

ШТАБ IV БАТАЉОНА III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ НАР. ОСЛ. ВОЈСКЕ И ПАРТИЗ. ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 30/43 од 3. III. 43.

Предмет: "Извештаји средских штабова м.п.ј.² које су извршиле њихове јединице.

Акциј е

које су извеле м.п.ј. средског штаба Ст. Пазова.

1) 6. I. 1943 два „аматера“ наоружана само бритвама, разоружала су усред средског места две усташе одузевши им 2 пушке и муницију, а потом наоружани кренули до усташког логорника, тражећи да изађе из куће, али како 'нико није излазио, другови су испалили неколико метака у к}ћу овога зликовца, и затим се изгубили у непознатом правцу.

2) Пре кратког времена, м.п.ј. овог Срјеског штаба извеле су ове акције: На прузи Инђија—Ст.- Пазова исечено је

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 7—20 к. 1486.

² Месних партизанских јединица

120 телеф.-телеграф. стубова и то на парчаде, док су жице исечене и чашице излупане.

На прузи Ст. Пазова—Н. Пазова исечено је доста стубова, али тачан број није Срески штаб послао.

На прузи Инђија—Бешка исечено је 30 бандера.

На друму Инђија—Н. Карловци исечено је 58 телефонских стубова на парчаде, а жице су такође однете.

На друму Н. Карловци—Н. Сланкамен исечено је 45 телеф. стубова на парчаде, док су чашице излупане а жица однета.

На друму Белегиш—Ст. Бановци исечено је 50 бандера.

3) 4 партизана „аматера“ једне м.п.ј. у договору са још два финансиа разоружали су остала 4 финансиа, од којих је заплешено: 6 „маузерових“ пушака са 200 метака и 24 њебета. Сами финанси су убили једнога финансиа који је био велики фашиста и гњаватор осталих финансиа. Ова два финансиа су ступила у партизански одред.

Ликвидиран је народни издајник и присталица Драже Михаиловића, Турчин Бранко из Војке, који је био курир једне Дражине десетине из Ст. Пазове. Овај издајница открио је све чланове ове десетине.

29. 1. 43 ухапшен је и стрељан Јован Гришин из Јакова, који је био шишун у корист „Гестапоа“ и присталица Драже Михаиловића. Овај тип је био у вези са раније ликвидираним гестаповцем Вујадином Ђиркићем, са којиМ је заједно вршио и крађе. Гришин је открио многе Србе воји су били у служби „Гестапоа“.

Акције

које су извеле м.п.ј. срескога штаба Ср. Карловци.

1) Пре извесног времена „аматери“ м.п.ј. исекли су на прузи између Бешке и Чортановаца 8 дуплих бандера, жице су однете а чашице излупане.

2) 21. 11. 1943 ухапшен је и стрељан један народни издајник који је био присталица Драже Михаиловића. Исти се зове Илија Обрадовић из Бешке, Који је по Бешки И Крчедину растурао неки „Југословенски гласник“ и прикупљао људе за Дражу Михаиловића.

3) 23. 11. 43 дочекани су у заседи 4 усташе и 1 агент који су реквирирали кукуруз у Чортановцима. Сачекало их је 4 „аматера“ једне м.п.ј. Убијен је 1 усташа и 1 агент, 1 усташа је утекао, док су остала двојица рањена. Заплешено је: 1 „маузер“ пушка са 200 Метака, 1 бомба,

1 торбица, 1 чутурица, 2 пара ципела, 7.000 куна и 1 акт-ташна у којој су се налазили сисскОви реквизиране хране из целе жупе Вука.

Акције

м.п.ј. среског штаба Ст. Паз'ова.

1) 18. II. 1943 једна група „'аматера" запалила је у Ст. Пазови магацин са уљем од еунцокрета, али су га ватрогасци успели да угасе. Убијен је 1 стражар.

2) Похватани су ови народни издајници: Воја Станчевић из Н. Карловаца, који се би'о увукао у Одред да шпијунира, па је покушао да 'се извуче када су партизани борци хтели да напаДну једно место. Имао је намеру да пошаље своју ташту у општину, да јави да ће бити напад. Стрељан је заједно са својом таштом'. Исти је био присталица Драже Михаиловића.

Стрељана је Вука Томић из Н. Карловаца, која је одржавала везу са фашистима и тужакала властима породице партизана који се налазе у Одреду^

Стрељана је Сеја Маринковић из Н. Карловаца, која је једноме жандару тужила јед'ну другарицу да је купила прилог за партизана. Код обадве ове жене је нађено 14.000 куна.

Ухапшена су и стрељана 2 шверцера, који су На са-слушању признали да су усташе, али да усташко оде,к> и оружје не носе из разлога што се боје да се не би срел^ са партизанима. Од њих је заплењено 20 кг зејтина и 1.150 куна.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар

отсутан

Командант
Петар Матић

**ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 5
МАРТА 1943 ГОД. БАТАЉОНСКОМ КОМИТЕТУ ЧЕТВР-
ТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРА-
ТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ О ОРГАНИЗАЦИОНИМ ПИТА-
ЊИМА, ПОЛИТИЧКОМ РАДУ И АКТИВИЗАЦИЈИ ОМЛА-
ДИНЕ НА ТЕРЕНУ¹**

БАТАЉОНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ IV БАТАЉОНА

Драги другови,

Примили смо од вас послати извештај о раду нашег комитета, као и о раду наших партиских јединица причетама. Ми се надамо да сте ви имали прилике да по многим питањима рада наше партиске организације у одреду расправите са другом који је раније дана код вас боравио, па се овде ради тога нећемо бавити свим питањима него ћемо се позабавити само са неким питањима, која би могла бити од користи за ваш даљи успешан рад. Углавном ми се овде дотичемо ових најважнијих питања:

1) Теме и материјале делимично, колико их имамо, ми вам их шаљемо у посебном омоту. Остале материјале, колико можете, набављајте барем по један примерак преко наших СК-а и сами у вашој техници умножите. Врло је велика штета што вам је пропало са техником и оно што смо имали само у једном примерку и које смо се надали да ћете умножене и вама послати. Нарочито је штета за материјал: Рев. [олуционарна] влада и рев. војска, рад Партије у војсци и друго, који материјал можете и ви тражити од Штаба III Опер. зоне, поред тога што ћемо и ми тражити.

2) Поздрављамо вашу настојања да се повезујете са нашим народом путем зборована, састанака итд., али из нашег извештаја видимо да ти састанци са народом доволно припремљени и организовани. Споменули сте да је на неким зборовима говорио вам друг Стења,² а на другим другови: Коста,³ Алекса⁴ и Трива.⁵ Зборована треба схватити по важности какав и сваку војну акцију, па је нужво!

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, латиницом, налази се у архиви ЦК СКС за Војводину под бр. 87.

² Стеван Молеров-Стења

³ Никола Груловић-Коста

⁴ Љуба Момчиловић-Алекса

⁵ Миливоје Савић-Трива

те наше политичке акције у народу унапред, плански припремити и организовати. На збору треба увек да неко иступа у име Партије, СКОЈ-а, УСАОЈ-а, жена, бораца, НОО — са дотичног тере'на. На збору или састанку где год је То могуће треба да учествују и водови, чете и батаљони — партизани, уз обезбеђење заштите места, уколико се не налази дубоко у ослобођеним територијама. Партизани треба да долазе организовано, постројени, весели, опремљени уз песме и наше паролe. Сваки говорник треба да буде кратак, сажет и да се унапред говори прегледају или [на] саветовањима организатора, рецимо "СК и Штаба одреда одНoсно њихових претставника. На збору треба говорити о Партији, као организатору и руководиоцу Народ. ослоб. борбе (партијац), о јуначкој, борби наше Народноослободилачке војске, значају борбе Црвене армије за наше ослобођење, Совјетском савезу, савезницима, о Оу^ладини, њеном учешћу у борби, о женама и важности учешћа жена у данашњој Народно-Ослободилачкој, борби, а претставници организација још и посебно, о учешћу њихових организација у борби, истичући улогу и значај повезивања народа са општом нар. борбом итд. Увек имати пред очима ове опште слике, повезујући излагање ситуације код нас и у свету, а нарочито ситуацију у месту и околини, округу, покрајини и целој земљи, све у духу борбе против фашистичког окупатора и борбе против домаћих издајника. Говори не треба да су дуги, они могу трајати по 10, 15 минута. За цело време трајања збора, треба да се унапред утврде повици наших парола. Нарочито треба истичати наше руководеће органе борбе ВШ, друга Тита, АВНОЈ, ко'д њиховог помена. При зборовима у местима са различитим Националним становништвом, нека увек неко од говорника говори и на другим језицима, а нарочито на Мађарско^, немачком^, словачком и другим језицима. Чак треба припремити и по неког пионира, дете, које ће у име деце иступати на свим зборовима. После одржања збора, треба увек организовати где је' могуће весеље народа и партизана, уз песму, игру, и друге културне приредбе. Батаљонски комитет мјогао би да изради читав план и да одреди агитационо пропагандистички одбор са задатком приређивања мањих и већих политичких манифестационих збор-ова и конференција.

3) Приметили смо у извештају да у IV чети има врло мали број чланова Партије, стога би требало помоћи ову чету да се политички што више подигне, ојача и учврсти. Јер од снаге и чврстине наше партиске организације у четама зависи вјерна и политичка активност читаве чете и одреда. Видимо да се код вас још увек формирају у војним

јединицама само СМГ.⁶ То је неправилно. У одредима постоји само наша скојевска организација, која Шумаже формирање СМГ тј. сада МО⁷ УСАОЈ-а. Сву омладину, борце, који се осећају младим комунистима треба увући у СКОЈ. У сврху бољег познавања организације рада омладине, шаљемо вам нова упутства — „Основне задаће“ ПК СКОЈ-а за Војводину,⁸ која треба да прораде и сви чланови Партије.

4) БК⁹ треба код Штаба одреда да настоји да се прикључе тачни подаци за све погинуле другове, а БК још и посебно за све чланове Партије и СКОЈ-а, а убудуће у сваком извештају о акцијама одмах истаћи који је друг погинуо, његово име и презиме, место одакле је и ако има потребе истаћи и друге податке. За сваки случај погинуле другове треба сахрањивати на партизански уобичајени начин.

5) Из извештаја рада партиских организација по четатама не можемо да добијемо стварну слику вредности рада парторге,¹⁰ о схватању њихове дужности као организатора и главних помагача нашим руководиоцима. Из самих дневних редова појединих чета видимо да друпови раде, али мање више без неког плана, важног за читав наш одред. Нигде нема помена да се негде говори о значају изведених акција, анализи успеха и неуспеха. Међутим, ОК-а је досада више пута указивао на ту неопходну свакидању потребу рада, у првом реду наше парторге и свих партизана. Верујемо да су услови рада у току прошлог времена били тешки, но се сада оправдано надамо да ће се рад моћи лакше и брже одвијати. Партиска организација треба да узме видног учешћа у помагању спровођења свих оних задатака који се постављају пред нашу војску. После свих изведених акција парторге и сви партизани треба да извуку поуке из протекле борбе, јер ће то олакшати будуће успешне борбе и акције. Партиска организација организује уз помоћ политичких комесара и њихових заменика читав политички, културни и забавни живот партизана. Проучавање актуелних политичких догађаја, прораду свих тема и материјала треба плански, свакодневно изводити у читавом Одреду, једнако обратити пажњу Подизању партиског кадра и свих партизана. Партиске организације одржавају два пута своје партиске састанке, један по општим питањима живота и Рада парторге у одреду, а други, теоретски. На првом се расправља и рад наше скојевске организације, пропа-

⁶ Савез младе генерације

⁷ Младићка организација

⁸ Види докуменат бр. 78.

⁹ Батаљонски комитет

¹⁰ Партиска организација

ганде међу партизанима, о потреби организовања помоћи нашем народу итд. Сваки партијац треба да добије у рад посао за који најбоље одговара и помаже осталима у раду по свима линијама. Наш народ обилно и пожртвовано помаже нашу борбу и нашу војску, али се наша војска не сме тиме задовољити. Наша Војска и сама треба да помаже своме народу, народу из кога је поникла наша војска. На нашим партиским организацијама је да сада припреми план на који начин да се још више приближи своме народу, како да му што више помогне у свакидашњим невољама, у раду у кући, пољу, како да га што више приближи својој војсци и да га поведе у борбу. Истина је да је било слушајева где је наша војска помагала своме народу у разним видовима, али то је све мало, то нас не може задовољити. Према нашем народу, који воли и помаже своју војску, морамо бити максимално пажљиви. У додиру са њиме морамо својим радом и држањем показати још више љубави према нашем нападеном народу, морамо код њега створити такво убеђење, да народ види нераздвојну везу и међусобну бригу између наше народне војске и нашег народа. Својим примерним понашањем и радом ми то можемо лако Ностићи и тамо где то још нисмо постигли, у првом реду међу несрпским делом нашег становништва у Срему. Приближити се народу, бити са њиме у сталној, и непрекидној вези, значи осигурати успешно докончавање и убрзавање победе, значи помоћи и народу и нашој партизанској војсци у њеној свакодневној борби.

6) Поједине наше чете издају своје Новине, одржавају приредбе. Те материјале нужно је да и нама шаљете и растурасте међу свима партизанима, јер све то може мористити за наше опште подизање.

7) Из примљених материјала нашег вишег руководства видимо да смо ми у Срему погрешно звали наше партизане „професионалним“, а месне меснима или „аматерима“. Наши партизани већ имају своје име као активни народни борци и зато их треба тако и називати, док су месни његова резерва. Нашу резерву треба да Штаб одреда повеже са командама из резерве и да их војнички и политички већ сада по плану подиже и оспособљава, одређује задатке које резерва наше војске или поједине јединице треба да проводе у живот. Нарочиту пажњу треба обратити војном и политичком раду међу омладином из резерве. У сврху оспособљавања резерве — омладине, више руководство препоручује образовање мобилизационих центара за омладину. Нека БК код свога Штаба постави у решавање овога питања.

8) Ми смо поставили Штабу IV бат. питање организације везе са једним водом. Не знамо да ли је Штаб предузео и какове мере, да се ово важно питање проведе у живот?

9) Не знамо да ли БК одржава и как'ове везе са *одредским комитетом*, који се привремено налази ван наше територије, али вам истичемо важним потребу да се стално Међусобно извештавате о раду и борбама. Стога уредите питање везе и начин обавештавања.

Надамо се, друшви, да ћете ви и сами увидети важност рада наше парторге. Отуда очекујемо да нам" се чешће, по свима питањима, јавите и уколико је потребно, да нашу помоћ и сами затражите.

5 марта 1943 г.

С комунистичким поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 84

ИЗВЕШТАЈ „ИСТИНЕ" ОД 5 МАРТА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕГ НОН ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ¹

ПАРТИЗАНСКЕ АКЦИЈЕ У СРЕМУ

Штаб IV батаљона III одреда Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда објављује следећи извештај о акцијама својих јединица:

5 јануара о. г. извршио је један наш вод напад на усташе у Нештину. Том приликом је заплењено: 4 војничке пушке и 100 метака, 6 цивилних пушака са 50 метака, 3 бомбе, 1 радио-апарат, нешткз војничке сиреме и 15.280 кн [куна] у корист Народно-ослободилачког фонда. Убијено је 4 усташе. На нашој страни није било жртава.

Ноћу између 7 и 8 фебруара извршен је напад на Лединачку железничку станицу код цистерни. Нападнута је домобранска стража у јачини од 15 људи. Акција је врло вешто и добро организована и изведена је без пуцња. Вешто је ухваћен домобрански наредник, а затим је у тишини оборен стражар и савладан. После овога партизани су упали у станицу и позвали домобране на предају. На овај позив наших бораца сви су се домобрани предали. У

¹ Оригинаал броја 8 „Истине", органа Јединственог НО фронта у Срему, налази се у архиви ЦК СКС заведен под бр. 4620.

овој акцији је заплешено: 15 пушака са 700 метака, 15 пари фишеклија, 15 опасача, 15 ножева, 9 бомби, 13 пари чизама, 14 ћебади, 13 блуза и др. На крају је домОбраниЈуга одржан кратак политички швор у коме је изнесена ситуација у Југославији и успеси Црвене армије на Источном фронту. Сви домобрани су ослобођени.

4 фебруара извршила је једна већа партизанска јединица Напад на 260 легионара и Шваба у Угриновцима. У просторије где су се налазили непријатељеки војници бачено је 19 бомби. Храбри партизани другови „Цое" И Јаша Привукли су се уз саме прозоре и бацили су свих 19 бомби. Погинуло је 20—25 легионара и Шваба, 15 је теже рањено и велики број лакше рањено. У овој акцији ми смо изгубили 3 друга: „Цое", „Минер" и „Ирод", а другарица Соња је лакше рањена. После дуже борбе наши другови су се повукли пошто је непријатељ био много надмоћнији у људству и располагао је са великом количином аутоматског оружја. Сутрадан после акције Швабе и легионари напустили су село.

1 фебруара о. г. једна група партизана дочекала је у заседи швапску патролу од 5 људи, Која је чувала пругу између Кукујеваца и Бачинаца. Ухваћено је 3 жива „јегера", док су двојица успели да Иобегну, али је и од њих један био рањен. Заплешено је 4 пушке са 60 метака, 2 бомбе, 3 пара чизам'а и др. У заробљавању патроле нарочито се истакао друг Ђока.

16. II. о. г. једна група партизана запалила је у Ст. Пазови велики магацин са сунцокретом. У магацину је било више од 20 вагона сунцокрета, Који је Непријатељ требао ових дана да извезе. Поред сунцокрета у заплешеном магацину била је већа количина зејтина. У овој акцији убијен је 1 стражар који је давао отпор.

14. III. о. г. једна група партизана напала је станицу финансиске страже у Ст. Бановцима. Један финанс који је пошао да обавести жандармерију убијен је, а остали су разоружани. Заплешено је: 6 пушака, око 150 метака, ћебад и др.

8. II. о. г. једна група партизана исекла је велики број т.т. стубова на железничкој прузи Рума—Кленак.

17. II. о. г. једна група партизана исекла је велики број бандера између Старе и Нове Цавове на железничкој прузи Београд—Загреб.

**НИВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕГ
НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ
ОП 7 МАРТА 1943 ГОД. О БОРБИ ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉ-
СКИХ АГЕНАТА¹**

**ШТАБ IV БАТАЉОНА
III ОДРЕДА III ОП. ЗОНЕ**

7. III. 1943 год.

Обавештајни извештај,
IV Батаљона III Од.

У нашем батаљону није било досада непријатељски¹ и расположених елемената.

На терену јављали су се непријатељски агенти без мало скор¹⁰ у сваком селу, нарочиту најезду агената и шпијуна имали смо у јануару и фебруару; тада је извршен просто јуриш са евих страна. Четници Дражини долазили су и прелазили Саву на овим местима: код Земунa, Прогар—Јаково, Кленак—Шашинци, [Сремске] Митровице и Грка. Већа група пребацила се код Јакова, њих 14, али пошто је наш одред „Народна заштита“ био обавештен да ће они доћи брзо су били Одбијени. Недићеви и Павелићеви били су концентрисани у Земуну, Ст. Пазови, Срем. Карловци[ма], Илок[у] и Шид[у]; одређеног дана они су наједном кренули у села из наведених места, снабдевени су били разноврсним легитимацијама, Павелићеви као беспослени радници, чиновници и за¹нат:ије. Недићеви и Дражини као намештеници „Конструктора“ и „Тота“, или чиновници београдских предузећа. Код свих ових типова нађене су им Љихове службене легитимације, па је за то време предато Војном суду 21 лице са Доказом о њиховој, кривичној одговорности.

Услед честе појаве прелаза, нарочито из Србије, разних агената Гестапоа, Недића, Драже Михаиловића и Павелића, који се узајамно помажу и сарађују, принуђени смо били формирати одељење „Народне заштите“ које има главни задатак: борба против шпијуна и осталих агената. Подељени су у три групе и постављени по разним тачкама одакле могу најбоље пратити кретање и водити борбу против шпијуна и непријатељских елемената. Поред ове редовне дужности они врше и диверзантске акције. Досада су дали одличне резултате.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 10—20 к. 1486.

Можда је овај начин јединствен код наше Народно-ослободилачке борбе, али пошто је противник променио тактику борбе у овим крајевима, где до сада није постигао успех, морали смо и ми извршити измене, наше борбене јединице нису могле посветити се тој, борби или уколико су Настојали да и у овРм правцу изврше свој задатак није био задовољавајући, зато смо принуђени били посветити више пажње овоме питању.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Јован Бељански

Другарски поздрав
Командант
Петар Матић

БР. 86

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕГ
НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ
ОД 7 МАРТА 1943 ГОД. О БОРБАМА И АКЦИЈАМА БА-
ТАЉОНА ОД 1 НОВЕМБРА 1942 ДО 1 МАРТА 1943 ГО-
ДИНЕ¹**

**ШТАБ IV БАТАЉОНА
III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛ. ВОЈСКЕ И ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 32/43 од 7. III. 1943.

Предмет: Извештај о раду IV батаљона од његовог формирања, тј. од 1. XI. 1942. до претварања истог у III Одред III Оперативне зоне, тј. 1. III. 1943.

ИЗВЕШТАЈ

. о раду IV батаљона III Одред III Оперативне зоне.

Од свога формирања па до данас јединице IV батаљона су извеле велики број саботажних акција (на железницама, друмовима, телефонском сајрраћају, мостовима, Млиновима и сушарама) и акција разоружавања и уништавања живе непријатељске силе.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 1—2, к. 105.

До сада је Минирана 1 ируга, 6 пута одвијеНе шине, 5 пута су вршене заседе на прузи, а исечеНо је око 100 бандера.

Уништено је' 9 лоКомотива (од њих су три миниране), и 46 вагона.

Извршено је 6 напада на железничке станице и сваком приликом је уништен станични уређај.

Изазвана је једна велика железничка катастрофа у којој је погинуло 60—70 немачких војника а око 100 их је рањено.

Нападнуто је 9 месних посада, које су или разоружане, или су приморане да напусте место. Спаљено је 11 општинских архива, 2 магацина који су олужили као сабирна станице за реквирирану храну, једна манастирска зграда, која је служила као усташка касарна и тврђава.

До сада је уништено 280 непријатељских војника (70 немачких војника, 63 СС-'Овца, 31 усташа итд.) од којих је за то време заплењено 82 војничке пушке са 3.021 метком, 15 пиштоља и 19 бомби, затим 2 митраљете са 80 метака.

За то време наши губици износе 29 мртвих и 13 рањених другова.

Што се тиче непријатељских губитака у рањеним они сигурно Износе 2 пут већи број него што је број мртвих.

На друмовима је исечено 318 т.т. стуббва, тако да је телефонски саобраћај бивао често прекидан, а у доњем: Срему (Рума—Земун) је прекинут већ неколико месеци, тако да та важна телефонска ли'нија уопште не ради.

Важније акције које су извеле једишце IV батаљона-

21. XII. 1942 између Голубинаца и Путинаца су Одвијене шине, тако да је из колосека искочио 1 теретни воз, при чему је уништена локомотива и 17 вагона.

22. XII. 1942 нападнута је финансиска и жандармери-свд постаја са 35 жандарма у Ст. Бановцима. Разоружани су само 8 финанса од којих је заплењено 8 пушака са 630 Метака. Жандарми су се чврсто ,утврдили тако да се нису могли разоружати.

28. XII. 1943 у заседи код Обрежа убијено је 25 СС-оваца од којих је заплењено 7 пушака.

5. XII. 1942 нападнута је жел. станица Бечмен—Сурчин у тренутку када је улазио у станицу особни воз. Убијено је 3 усташе. Заплењена је 1 пушка и излупан станични уређај.

27. XII. 1942 у Пећинцима је нападнуто 110 муслимана,² од којих је 16 погинуло а 20 их је рањено.

7. I. 1943 на прузи Београд—Загреб, избачен је из колосека брзи воз са немачким војним транспортом за Африку са 800 војника од којих је око 60 погинуло а око 100 их је рањено. Саобраћај Ј6 ЗЗуСТДВЉен за 12 чаоова. Уништена је локомотива са 17 вагона.

9. I. 1943 у моменту када су петоколонаша из Деча отишли у Шимановце да претресају и пљачкају село, партизани су напали Деч усред дана, разјурили посаду, запленили 6 пушака, а затим сачекали око 200 петоколонаша и жандарма у самим улицама Деча и том приликом убили 82 петоколонаша и жандарма а око 40 их је рањено.

27. XII. 1942 минирана је жел. пруга између Ср. Митровице и Вогња. Пруга је разрушена на дужи'ни од 15 метара. Преврнута је и онеспособљена једна локомотива И 4 вагона.

10. I. 1943 нападнута је месна посада од 28 јегера од којих је 9 погинуло а 8 их је рањено. Јегери се нису могли разоружати Пошто су се добро утврдили.

6. II. 1943 на жел. станици код Лединаца разоружано је без иједног пуцња 15 домобрана, од којих је заплешено 14 пушака са 700 метака. Домобрани су ослобођени.

4. II. 1943 у Угриновцима је нападнуто 260 легионера и СС-оваца, од стране 80 партизана. Убијено је око 25 легионера, 15 је тешко рањено и око 20 лакше. Није их се могло разоружати пошто су имали 13 аутоматских оружја на које се није рачунало.

28. II. 1943 запаљена је велика сушара у Бољевцима која је служила као сабирна станица за реквирирану храну из околних села.

14. II. 1943 бачена је мина у машински уређај рудника Врдник, тако да је рад прекинут за 12 часова. Исто тако је оштећен уређај, електричне централе тако да је рад у њој: био прекинут за 6 часова. ПослеДиа ове акције је смањена производња угља.

15. II. 1943 једна диверзантска група дочекала је воз у станици Павловци, убили 4 усташе и 8 СС-оваца, а запленили 7 пушака. Минирана је и уништена 1 локомотива а оштећено је 5 вагона. Излупан је станични уређај.,

15. II. 1943 дошло је до борбе са усташама у Босутски^ шумама. Усташе су поновиле 3 пута напад, али су сва три пута одбијени и натерани у бекство. Погинуло је 16

² Односи се на муслимане који су били у непријатељским формацијама.

усташа и 1 официр. На нашој страни био је 1 мртав и 2 рањена.

8. II. 1943 миниране су 2 локомотиве на станици Беочин које су потпуно уништене.

28. II. 1943 заиаљена је у Бољевцима 1 велика сушара и 1 мања покретна сушара.

27. II. 1943 једна диверзантска група је напала жел. станицу Буђановци у тренутку када је у станицу улазио војни воз са 150—200 јегера. Убијено је 12 јегера и 1 сатник.

4. III. 1943 одвијене су шине на прузи Беочин—Петроварадин и преврнута је локомотива и 1 вагон. Локомотива је минирана и потпуно уништена.

Акције

месних партизанских једжица о којима нас извештавају. Срески штабови м.ј. [месних јединица]

Срески штаб Ст. Пазова јавља да су месни партизани исекли 145 т.т. стубова на жел. прузи Београд—Загреб а на друмовима 153 бандере.

6. I. 1943 2 м.[есна] партизана наоружана бритвама разоружали су 2 усташе узевши од њих 2 пушке.

Нешто касније 4 „аматера“ партизана су напали финансиску поштају у Ст. Бајовцима и разоружали 6 финанси одузевши им 6 пушака.

„Аматери“ истога среза заиалили су магацин са сунцокретом у Ст. Пазови, али су ватрогасци угасили.

Срески штаб Ср. Карловци јавља да су „аматери“ партизани његовог среза отсекли 8 телефонских стубова на жел. прузи.

23. II. 1943 убијен је у Чортановцима 1 усташа и 1 агент, од којих је заплењена 1 пушка. Акцију су извела 4 аматера. Један усташа је рањен.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

Полит. комесар -

Јован Бељански

Командант

Петар Матић

ЗА III ЗОНУ

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ОД 9 МАРТА
1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТ-
СКЕ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ ОДРЕДА¹**

**ШТАБ III ОДРЕДА
III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
ХРВАТСКЕ**

9 март 1943 год.
Положај

ШТАБУ III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ НОПО ХРВАТСКЕ. '

Положај

Политички извештај.

V прошлом нашем извештају од 17. фебруара т. г.² Лподнели смо број чланова Компартије и СКОЈ-а у Одреду, тј. у два батаљона који се налазе ваи своје територије. У смислу директива ЦК-а у Партију је примљен велики број одаиих и храбрих друшва. Пошто још досада нисмо примили од наших јединииа податке о укупном броју чланова! Партије послаћемо их у идућем нашем извештају.

Наш Одред претрпео је опет један осетан губитак. Умро је у Шековићима од запаљења плућа друг Станко Лужајић, командант Одрода.

VI Ударна НОП бригада вратила нам је наш батаљон који је био у њевом саставу. 20 фебруара т. г. тај батаљон дошао је опет у састав нашег Одрода. У Бригади је остало још 90—100 бораца-Сремаца, који ускоро треба такође да буду враћени у наш Одред.

17. феб. прешло је из Срема овамо још 355 наоружаних партизана. Они су сада скоро сви већ наоружани.

У вези са доласком и наоружањем ових другова извршена је реорганизација наших снага на овој страни Саве. Формиран је још један батаљон. Тако сада имамо четири батаљона. Бр>ојно стање три батаљона износи око 180 људи укључиво штабови, а онај који је отишао у Шековиће броји 216 бораца.

Формирање новог батаљона извршено је на тај начин што је у њега ушла по једна чета из Првог и Трећег ба-

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 27—2 к. 1484.

² Редакција не располаже овим извештајем.

таљона заједно са момандама. На тај начин у свакој чети новог батаљона, којих има четири, има један вод старих бораца.

Исто такр новом батаљону дат је и потребан број чланова Партије. Формиран је одмах батаљонски партиски биро.

У вези са задатком који је В. Ш. дао VI бригади, наш II батаљон извршио је покрет у Шековиће, ради омогућења Бригади да изврши постављени јој, задатак.

Морал и борбеност наших бораца као и раније — добри.

У прошлом извештају јавили смо да није било смртних случајева код наших бораца оболелих од тифуса. Међутим у томе међувремену умрла су нам 4 друга.

Политички и војни рад По батаљонима одвија се нормално. Радио-вести као и до сада издају се редовно. Из Срема примамо „Истину“, „Нашу Борбу“ и све друге публикације, које издаје наш ОК-а у Срему.

Настојимо да се иојача политички рад у позадини, држани су зборови и Конференције у местима у којима се сада налазимо. У исто време радим'о на томе да од наших бораца створимо добре пропагандисте и агитаторе. У томе погледу имамо већ доста успеха.

Овде је опет отворен курс за политичке комесаре. На томе курсу учествује 14 наших другова из ова 3 батаљона, који се сада овде налазе. Овај курс води друг Р.[одољуб] Чолаковић. Од другова учесника на курсу две трећине су чланови Партије а једна трећина кандидати, који ће по повратку бити примљени у Партију. По свршеном¹ курсу са њима попунићемо упражњена места Пол. комесара по четама. Напомињемо да је велики број, како политичких тако и војних руководица боловао, те се многи још и данас налазе на боловању. Оздрављењем ових другова имаћемо резерву политичких и војних руководица, који ће се моћи употребити приликом формирања нових Јединица.

Јединице које су остале у Срему нараеле су толико, да се отвара перспектива за формирање и друге војвођанске бригаде.

Прилив људства у наш Одред доста је велик и сваког дана све већи. Разлози томе су политичка свест наших маса, које на терор окупатора, позиве у војску и на рад у Немачку, одговарају одласком у Одред. Детаљан извештај о политичком стању у Срему послаће вам наш батаљон који се налази тамо.

Политичко стање у народу на Мајевици и у Семберији (то је територија по којој се ми крећемо) знатно се је поправило од оног времена откако смо ми прешли овамо.

Четничке банде, нарочито после војничког пораза, немају утидаја на масе осим неких села у којима се њихове мање групе још задржавају. Политички су поражени, с једне стране све већим нашим утицајем, а с друге стране њиховим терористичким и пљачкашким поступцима према народу.

На овом терену налази се сада само наш Одред са 3 батаљона, док је Мајевички одред, према наређењу Главног штаба за Б.Х., а у вези наређења В.Ш. VI Ударној бригади, отишао у правцу Бирча д Романије. Према томе ми смо овде одговорни за војни и политички рад.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

«

Политички комесар
Лука Лукишић³

(М. П.)

БР. 88

ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 2 АПРИЛА 1943 ГОД. СВИМ БАТАЉОНСКИМ КОМИТЕТИМА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ О ФОРМИРАЊУ ПОЛИТИЧКОГ ОДЈЕЛА И ЗАДАЦИМА КОМУНИСТА НА ПОЛИТИЧКОМ И КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНОМ ПОЉУ¹

ОК КПЈ ЗА СРЕМ
2 априла 1943 г.

СВИМА БАТАЉОНСКИМ КОМИТЕТИМА
ШТАБА III НОПО III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ

Положај

Драги друшви,

У смислу директиве ОК-а при нашем Штабу одреда образован је политички одјел. Задатак је овог политичког одјела да уз пуну одговорност одредског руководства по свима четама и батаљонима организује политичко-агитационо-пропагандистички и забавно-културни живот међу партизанима у духу линије наше Народно-ослободилачке борбе, водећи при томе рачуна о потребама Јтше омладине и жена, тежећи да наше војне снаге провбде и политички

³ Лука Мркшић

¹ Копија оригинала, писана на машини, латиницом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 89.

рад у наш народ уз тесну сарадњу са нашим организацијама, партиским и ванпартиским (НОО, АФЖ, УСАОЈ).

На нашим је партиским активистима, ћелијама и комитетима да помогну политичком одјелу да проведе за сада ове најближе задатке:

1) Да образује своју технику која ће штампати и умножавати све њене материјале и материјале које издају наше организације.

2) Да организује издавање свога листа „Билтен“ као наставак прошлошдишњег „Билтена“.² „БилтеН“, који треба да излази најмање 15-дневно, треба да доноси по један актуелан чланак, политички обрађени извештај о свима акцијама у борби против окупатора и домаћих издајника, наређења вишег војног руководства и одредског, похвале, стручне војне чланке итд.

3) Да по свима јединицама организује дилетантске групе и певачке хорова, као и други забавни живот међу партизанима.

4) Да организује уз сарадњу наших народно-ослободилачких организација у Војводини политички и забавни рад са народом, путем састанака и приредаба, конференција, зборова и митинга, манифестација и демонстрација — све то путем наших чета, батаљона и читавог Одрода. Организовати дописивање за нашу политичку штампу.

5) Да се међу самим члановима изврши правилна подела рада, уз сталну колективну сарадњу и помагање, тако да би политички одјел могао у потпуности одшворити иостављеним задацима.

Драги другови,

Наше војне снаге досада су имале у свим¹ правцима видног успеха. Наши партизани па и читав наш народ све се више повезује са нашом Народно-ослободилачком борбом. Непрекидна и бескомпромисна борба треба да се и даље јазвија. У нашем народу и међу партизанима све је мање појава војног и политичког застрањивања. Али непријатељ нашег народа и наше војске стално покушава да уништи нашу војску и да наш народ одвоји од наше војске, изазивајући међу нашим народом братоубилачки рат. На те кржаве планове окупатора и домаћих издајника — усташа Павелића, четника Недића и Драже Михаиловића, ми морамо показати још више снаге, морамо уложити још много жртава и напора, да би око наше праведне Народно-осло-

² „Билтен“, орган Штаба Трећег НОП одреда Треће оперативне зоне, после овог писма почео је опет да излази.

бодилачке борбе окупили у јединствени и несаломљиви фронт читав наш народ, без обзира на верску, народносну и политичку разлику и тиме осигурали успешно докончавање започете борбе за извојевање пуне слободе и независности за наше Народе. Све то ми м-ожемо постићи неирекидним и неум-о'р'ним политичким радом. Свако запостављање политичког рада међу нашом војском и са народом, само штети нашој борби. Отуда треба очекивати да ће у првом реду наша партиска организадија, као најодговорнија, испунити све задатке и помоћи провођење свих овде постављених задатака.

Са комунистичким поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ОК КПЈ ЗА СРЕМ

БР. 89

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ОД 3 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ О РАДУ, ПРОМЕНАМА И СТАЊУ ОДРЕДА У ТОКУ ФЕБРУАРА И МАРТА¹

**Ш Т А Б
III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛ. ВОЈСКЕ И ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ХРВАТСКЕ**

Бр. 10
Дана 3/IV. 1943.

ШТАБУ III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ НО ВОЈСКЕ И ПАРТ.
ОДРЕДА ХРВАТСКЕ

У овоме писму дајемо вам преглед рада и промена у Одреду за последња 2 месеца.

1) Крајем фебруара месеца Штаб III Одред одржао је састанак коме је присуствовао и друг Степа² на коме се расправљало о реорганизацији наших снага по упутствима која смо од вас раније добили. На томе састанку је одлучено да I Војвођанску бригаду чине снаге које се налазе у Босни а снаге у Срему да чине III Одред. Према томе смо упутили вашем Штабу предлоге о наименовању одговарајућих штабова. Са тим предлозима је отишао и

¹ Препис оригинала, куцан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 37—2 к. 1484.

² Јосип Хрччевић-Стева

друг Стева а нешто касније и друг Жарко³ који ће заступати мишљење актива који се налазе у Срему. Убрзо после тога, због смрти команданта Одрета⁴ (који је то требао остати у новој формацији) били смо приморани да учинимо нове предлоге о измени предложених штабова. Док не добијемо одлуке нашег Штаба о наименовању Штаба одрета и док се наши ударни батаљони који се налазе у Босни не прогласе бригадом, а самим тиме док се не наменује Штаб бригаде, штабови ће бити у саставу како смо их предложили.

2) IV батаљон који је остао у Срему, а чије чете су биле распоређене тако да се присуство партизана осећа у целом Срему, ггорастао је почетком ове године толико да се морао поделити у два батаљона. У томе је дошло и до поменуте реорганизације. У последње врем'е указала се потреба за формирање и III батаљона због гломазности чета у досадања два батаљона (70—90). То формирање сада ћемо вршити. Тако ћемо сада имати у Срему опет три батаљона као и пред прелазак наших снага за Брсну. Затим имамо две диверзантске групе и две групе које монтролишу обалу Саве према Србији.

3) Ви нам зам"ерате што нисмо вршили операције увек са целим батаљоном. Свакако да ће вам објаснити другови који се сада тамо налазе али ћемо вам и м'и укратко изнети разлоге.

После одласка наших батаљона у Боану, у Срему је остао само један батаљон. Ми смо чете овога батаљона морали распоредити тако да се наше присуство осећа свугде и даље — у целом Срему. Те чете су једна од друге биле удаљене толико да стварно нису могле заједно оперисати, а оне које су биле ближе једна другој заједно су оперисале. То је један разлог.

Други разлог је зима и непогодан терен за батаљонске операције. Фрушка Гора, коју просечан пешак прелази за 8—10 сати уздуж, а за два сата попреко, тамо где је најшира, лети још може некако да буде наше боравиште, али зими када дрвеће оголи и када се ван зграда не мкже становати, она не долаз у обзир за боравак у њој. Друго, Фрушка Гора је опкољена сталним гарнизонима из којих долази у њу војска врло често, јер она стиже из најудаљенијег гарнизона за 2—3 сата. Да смо и хтели, рецимо, презимити у шуми (у земуницама које би ископали) морали би стално водити фронталне борбе. То не би више

³ Јован Веселинов

⁴ Станко Лужајић-Маријан

хтели чинити, односно не би хтели да грешимо и сада као што смо грешили летос.

Ми знамо и видели смо да живот партизана у селима, мање акција бројчано и по обиму, излежавање, као и недо-вољан надзор, утиче негативно на борце. Радило се свим расположивим снагам'а да тај негативни утицај продре што мање. Руководиоци су стално обилазили своје јединице, радило се војнички и политички, изводиле се мање акције итд. Успело се али не сасвим. У првим пролетњим већим' борбама и акцијама примећено је доста неиздржљивости и недисциплине као и слабије борбености. Недостатак дисциплине нарочито се јосетио у последњој великој борби код Нерадина.

Сада ћемо имати већ више могућности за исправљање свега тога. Сада ће наше снаге* већ моћи повремено боравити у шуми те ћемо тако моћи вршити акције са већим! снагама, а самим тиме моћи ћемо јединице чврсто држати у рукама те тиме увести челичну дисциплину и борбеност повећати.

4) У погледу поделе партизанских јединица у професионалне и месне, извршили смо потребне исправке. Назив „Професионалне“ партизанске јединице избацили смо из употребе. Месне партизанске јединице назвали смо резервне јединице. За вођење тих резервних јединица образовали смо штабове за сваки срез. Ти штабови руководе свим резервним јединицама у појединим срезovima. У сваком месту ћостоји команда резервне месне јединице. Те резервне јединице врше и мање акције.

5) У погледу успостављања везе са Славонијом, са Босном као и веза унутар Срема, учинили смо све како би те везе правилно функционисале. За везу са Славонијом упућен је један вод са одговорним водником. Везу са Босном као и везу унутар Срема, организовали смо путем релејних станица. Поставили смо и на овој линији одговорног друга. Официра за везу још немамо али ћемо га ускоро поставити.

6) У вези са мобилизацијом људства као и одашиљањем њиховим за Босну и Славонију, можемо вам дати следеће објашњење.

Од како је почео партизански покрет у Срему па све до данас прилив у Одред је био прилично велик. Ми нисмо могли све наоружати. Узимали смо само онолико колдико смо оружја негде запленили а имали смо стално и изван број и неоружаних. Остале који су хтели у Одред организовали смо у месне јединице. До офанзиве у

августу месецу, док смо се налазили у шуми, они који су морали услед терора, разних провала, одвођења у хрватску вбјску и на рад у Немачку, долазили су у шуму где су живели под нашом заштитом. Дотле нисмо имали ни везе са Славонијом ни са Босном¹, те тако нисмо имали где да отпремамо те људе, нити да их наоружавамо. Када су наше снаге прешле у Босну и када смо успоставили везу са Славонијом, ми смо почели разматрати могућност пребацивања оних који су већ живели илегално, као и о'них који су хтели добровољно да ступе у Одред у поменуте крајеве. Тако смо у фебруару месецу пребацили за Босну 350 другова а пре неки дан још 230. Прва група је већ наоружана а друга ће се повремено наоружати. Могли би послати тамо много већи број када могућност акција није толика да би их све могли наоружати. У Славонију, према вашем писму, могли би слати неограничен број. Када би постојала могућност за пребацивање већег броја људи ми би се веома радовали. Али разматрајући све што је с тиме у вези долазимо до закључка да је то засада немогуће. Пут до Славоније траје најмање 8—10 дана. Тај пут води кроз непријатељску територију где нема наших снага. Један део пута води кроз шуму, док на неким местима шуме нема. За пребацивање и мање групе другова, морали би дати велико обезбеђење а за пребацивање веће групе морали би за обезбеђење слати све наше наоружане снаге. Ми сматрамо да [је] такво пребацивање засада немогуће. Када будемо проширили терен нашег војног и политичког рада од Шида према Вииковцима и када пут кроз непријатељску територију буде под контролом наших снага мислимо да ће онда постојати више могућности за то пребацивање.

Ако нам можете нешто предложити у томе погледу ви то учините. Можемо вам напоменути да би могли у Срему мобилисати у року од неколико дана до неколико хиљада другова. За дуже време могли би знатно више.

Ако би постојала могућност за пребацивање оружја из Славоније овамо, добро би било. Можда би то лакше ишло него пребацивање људи.

7) На једном од наших последњих састанака разматрали смо могућност образовања II Војвођанске бригаде. Могућност постоји. У Босни имамо 4 добро наоружана и бројчано велика батаљона. Сада смо послали још 230 другова од којих ће се формирати V батаљон. У Срему имамо ТРИ батаљона. Дакле, узели би из Босне Један и из Срема Два, те би они сачињавали II бригаду.

Ова Бригада би оперисала на терену Срема. Одред би се опет састојао од Једног батаљона, као и зимус, моји би

¹⁸ Зборник том I, кн>. 6

се даље развијао. Када будемо извршили све потребне припреме, поднећемо вам предлоге на одобрење и 'наименовање.

С тим у вези још нисмо решили питање јединствене команде, пошто би тада оперисало у Срему две бригаде и један одред. У томе смислу пошаљите нам упутства.

Пошто измена предлога с једне и упутстава и наређења са друге стране траје дуго, због далеког пута и далеке везе, то сматрамо да би било потребно да пошаљете једног одговорног друга са овлашћењима. Тај друг би у заједници са овдашњим активом расмотрио сва питања, где би се она брзо и решила. Пошто разни проблеми сваки дан све више ничу, сматрамо да би се на тај начин све брже решавало а самим тим и рад би нормалније текао.

8) Сада ћемо вам укратко изложити опште стање у Срему.

У последње време непријатељ је појачао своје гарнизоне у градовима а такође и у осталим местима. Он сада није имао офанзивне намере иако је у народ пуштао гласове о некој офанзиви. Наше јединице су у последње време извршиле неколико крупнијих акција, што се види из прошлих и садашњих извештаја. Непријатељ нарочи-го реагира на наше акције рушења пруге и уништавања возова. Он после сваке акције одводи народ из села која су у близини изведене акције, да би после старије пустио а млађе отерао на рад и у логоре. Но и у овоме непријатељ нема успеха, јер млађи беже од кућа тамо да буду отерани само старци.

У вези са Хитлеровом тоталном мобилизацијом и овде је непријатељ покушао да мобилише. Разаслао је позиве али и остало је само на томе. Наша омладина неће да иде у фашистичку војску. Врло мали број одлази и то из оних места где због терора завлада паника. Срем је сада пун оних који се нису одазвали позиву и ми их смештамо по селима и организујемо јединице, док се не нађе могућност да се наоружају.

Расположење народа у Срему може се поделити по територији у два дела. Док у селима поред Фрушке Горе влада прилична паника дотле у осталим деловима од панике нема ни трага и народ заједно са нама, у разним видовима, води борбу против окупатора и народних издајника. У првим селима влада паника због врло великог терора и слабијег политичког рада у овом делу Срема. Сада све чинимо да ову панику разбијемо и већ смо постигли доста успеха у томе.

Са нашим штабом који је у Босни одржавамо сталну везу. Пре два дана смо тамо послали поред ненаоружаних

другова и око 15 кола хране (суво месо, сланину, маст итд.) одеће, веша, обуће и др. Ускоро ће један друг <S13 овог Штаба отићи тамо ради разговора по разним питањима.

Јавите нам које сте извештаје добили за последња -3 месеца, да би уколимо нисте добили, могли испитати где су се и зашто задржали.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јован Бељански с. р.

Командант
Срета Савић с. р.

Да је препис веран оригиналу
јамчи

шеф Штаба

Војко

БР. 90

ДИРЕКТИВНО ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 6 АПРИЛА 1943 ГОД. СВИМ СРЕСКИМ И БАТАЉОНСКИМ КОМИТЕТИМА О ФОРМИРАЊУ РЕЗЕРВНИХ БАТАЉОНА, УВОЂЕЊУ ОБАВЕЗНЕ ВОЈНЕ ОБУКЕ И ОДНОСУ ПРЕМА СТАНОВНИШТВУ¹

ОК КПЈ ЗА СРЕМ

6 априла 1943 г.

**СВИМ СРЕСКИМ И БАТАЉОНСКИМ
ПАРТИСКИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА**

Драги другови,

У смислу наређења Штаба III НОПО III Оперативне зоне у Срему, а у циљу правилног спровођења наређења Врховног штаба НОВ и ПОЈ од војног и управног значења у позадини, на читавој огтеративној територији наших јединица у Срему обавезно засада треба да се проведе следеће:

1) У свим срезовима треба одмах да се формира по један резервни батаљон са својим штабом и потребним бројем официра из резервних партизана, по примеру како је то Организовано у нашим активним батаљонима, четама, водовима и десетинама.

2) Резервни батаљони стоје под непосредном командом Штаба III одреда односно оперативног батаљона који де-

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви ГИК СКС за Војводину под бр. 91.

лује на терену сваког резервног батаљона, коме подносе своје редовне извештаје, предлоге и траже помоћ.

3) При сваком резервном батаљону у најкраћем року има да се образује једна стална оперативна ударна десетина, одабрана од проверених, оданих и храбрих бораца конспиративних и који обећавају максималну издржљивост како у борбама тамо и за случај да падну у руке непријатељу

4) По свим батаљонима уводи се обавезна војва обука. Обука треба да обухвати и партизански начин ратовања организациону структуру наше НОВ и сва наређења, објашњења и упутства Врховног штаба НОВ и ПОЈ о организацији грађанства и позадинских војних власти и све то спроводи у живот.

5) Штаб резервног батаљона сарађује и одржава везе, помаже штабу батаљона и његовим јединицама код операција, базирања, снабдевања итд. преко политичког комесара батаљона, чета и других делегата у својим јединицама. Одређени руководиоци из резерве за везу са оперативним јединицама треба да су повезани са народно-ослободилачким среским и месним одборима, јер ће везу оперативне јединице одржавати са позадином само на горе наведени начин.

6) У циљу да наше оперативне јединице могу проводити сталну војну обуку, политички и забавно-културни рад међу партизанима, на нашим је јединицама да приликом смештања партизана воде рачуна о томе да их смештају скупно по водовима, четама па чак и са целим њиховим батаљонима, због тога је потребно изнаћи места за становање, логоровање где се може боље законспирисати или за случај напада организовано повлачити и успешно бранити.

7) Приликом даљњег слања партизана у одред, потребно је да се шаљу обучени у резерви партизани и партизанке у првом реду из војничких центара, поједини војни стручњаци, минери, митраљесци, мајстори за справљање бомби и другог оружја, затим варошки и сеоски пролетери и други.

8) Резервни батаљони треба у свему да сарађују и помажу нашим оперативним јединицама на њиховом терену и где им то Штаб одреда или батаљона одреди. У јединицама увести гвоздену војничку дисциплину путем систематског, сталног војног и политичког стрпљивог убеђивања. Непоправљиве, неморалне, недисциплиноване војне и политичке застрашиваче немилосрдно прогонити и отстрашивати из наших јединица. У сусрету са народом крајше бити сусретљив, народ у нашој војсци треба да види и да осети да има свога искреног, несебичног чувара и заштитник •

9) По свима сре^овима прикупљати све расположиво оружје, муницију, војла одела и другу спрему као лекове и завоје. На -овом пс>слу ангажовати месне наше организације МНО, АСЖ,² УСАОЈ и резервне партизане. Сав вишак преко 10 пушгзка предати оперативним јединицама са партизанима из резерве како је то речено у тачки 7 овога писма. Популарисати приликом прикупљања оружја ову нашу паролу: пупдка која данас не пуца против неприштеља, пуца против нашег народа! На нашим [је] резервним батаљонима, као и на партиским организацијама да стално изналазе изворе оружја код непријатеља као и муницију, експлозив, бомбе, гранате и друго. Користити све личне и породичне везе.

10) У циљу контролисања и чувања наших места од народних издајника и Јлпијуна, месне и среске сграже у резервној нашој војсци контролисаће [кретање] свих странаца. МНОО у ту свр^у издаваће своје дозволе за кретање становништва, било сталним или повременим дозволама ограниченим на једно путовање. МНОО у ту сврху пред народом треба да легализује једног свог члана који ће потписивати дозволе за кретање стаНовништва. Из вароши који долазе у наша села ради личнога снабдевања не чинити сметње, али их упућивати, уколико долазе без дозволе, да [се] у првом суседном селу снабдевају са дозволама, путем повезивања са онима који их лично познаје и гарантује да нису у служби непријатеља. На НОО и стражама је да стрпљиво сваку меру објашњавају народу, јер је то на корист успешаог развијања наше борбе. Искључити свако грубо понашање са народом. МНОО и месне страже поред свакодневног позивања народа да се спречава сваки извоз на пијаци одакле се снабдева окупатор за своју разбојничку војску. И ове мере треба схватити као мере опрезе и ближег повезивања са најширим масама, на њихово увлачење у нашу свакодневну борбу против окупатора.

11) На нашим партиским активистима је да свестрано проуче све шрње, да спроводе у живот и мобилишу све своје снаге за остварење постављених задатака. И у нашим Резервним батаљонима, наши комунистички омладинци треба^{ба} У свему да предњаче својим неуморним, самопожртвовањим радом.

Са комунистичким поздравом

СМРТ ФАШИЈСЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ОК КПЈ ЗА СРЕМ

(М. П.)

² Антифашистички сек«-вез жена

БР. 91

НАРЕДБА ШТАБА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋ# ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ОД 9 АПРИЛА 1943 ГОД. СВИМ ШТАБОВИМА РЕЗЕРВНИХ БАТАЉОНА ЗА ИЗДАВАЊЕ ПРОПУСНИЦА И ДОЗВОЛА ЗА БОРАВАК¹

Јарак²

**Ш Т А Б
III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛ. ВОЈСКЕ И ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр.

Дана 9 априла 1943.

НАРЕДБА СВИМ ШТАБОВИМА РЕЗЕРВНИХ БАТАЉОНА ПОЗАДИНСКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА

У последње време кроз наша села пролази велики број сумњивих странаца, који долазе ради шпијунаже. Стога се наређује месним позадинским властима, да сваком мештанину који одлази у друго место издају пропусницу или дозволу за боравак, а становништво да се истим снабде.

Сви штабови резервних батаљона треба да траже од месних позадинских власти по један оригиналан потпис, који ће се увек стављати на издату пропусницу.

Грађани који одлазе у друга села ради снабдевања храном треба да се снабдеју са потребним пропусницама преко својих познаника који ће за њих гарантовати. Дозволе за набавку животних намирница издају МНОО. У противном ако дође до хапшења онога који нема пропуснице односно дозволе не можемо сносити никакве одшворности.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Доктор³

Командант

Срета⁴

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, ћирилицом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 8692.

² Дописано мастиљавом оловком.

³ Јован Бељански-Лала

⁴ Срета Савић-Коља

БР. 98

**ОПЕРАТИВНИ ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА
ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ОД 14 АПРИЛА
1943 ГОД. ЗА ПЕРИОД ОД 1 МАРТА ДО 1 АПРИЛА¹**

**Ш Т А Б
III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НАР. ОСЛ. ВОЈСКЕ И ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ХРВАТСКЕ**

Бр. 11

Дана 14. IV. 1943.

**ОПЕРАТИВНИ ИЗВЈЕШТАЈ
од 1 марта до 10 априла 1943.**

2. III. 1943 једна мања јединица I батаљона запалила је, између Вратична и Босута, једну лађу за преношење дрва. Лађа је била својина једног усташе из Сремске Митровице.

4. III. 43 конфисковано је од једнога петоколонаша 40 метарценти кукуруза у клипу, који је овај петоколонаш куповао по максималној цијени, а продавао га по зеленешким цијенама. Кукуруз је предат Народно-Ослободилачком одбору који га је подијелио сиротињи.

Јединице II батаљона заплијениле су од једнога фашисте у Илоку 100 кг брашна и око 25 кг сухог, меса, које је предато НОО-у да подијели сиротињи.

Неколико бораца II батаљона ухватили су једног финанси шверцера код кога је заплијењено један пиштољ Ф.Н. и већа количина дувана. Финанс је пуштен на слободу.

10. III. 43 I диверзантска група је минирала главну жељезничку пругу Београд—Загреб, између Кукујеваца и Бачинаца. Мина је експлодирала када је наишао воз у коме се налазила непријатељска војска. Уништена је локомотива и неколико вагона. Детаљнији извјештај о броју погинулих и учињеној штети нисмо могли добити.

Једна група партизана из I батаљона налазила се у селу Кузмину. Војска је дошла тога дана у село ради претреса. Приликом извлачења другова из села дошло је до пушкарања. Погинуо је један друг.

11. III. 43 јединице I батаљона ухватиле су и стријељале народног издајника Уроша Зечевића из Кузмина.

¹ Препис оригинала, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 43—2 к. 1484.

Стријељан је зато што је у име партизана купио у селу новац и храну и дијелио са усташама.

12. III. 1943 у циљу спријечавања шверца хране заплијењена је извјесна количина масти и осталих иам^ирница.

18. III. 43 заплијењено је код Нашичке фирме, која има салаш код села Јарка, 1500 кг пшенице. Ову пшеницу су фашисти намјеравали да одвезу у циљу исхране своје војске. Пшеница је подијељена сиротињи.

Јединице II батаљона извршиле су напад на постају жељезничке станице Чортановци, на прузи Београд—Загреб, и на стражу код тунела који се налази у близини поменуте станице. Постаја на жељезничкој станици се састојала од 20 непријатељских војника, а стража код тунела од 10 жандара. Послије кратког пушкарања стража код тунела се предала док је постаја на жељезничкој станици давала отпор и предала се тек послје успјешне ватре наших пушкомитраљеза и убацивања неколико бомби у саму станицу. Рањена су 4 домобрана које су наше болничарке превиле. Заплијењено је: 24 пушке, 1800 метака, 4 бомбе, 2 пушкомитраљеза са 700 метака, 6 шињела и 10 пари одијела, 12 пари цокула и 2 пољска казана. У станици је уништен сав телефонско-телеграфски уређај, а сама зграда је демолирана. Ту је заплијењено 1 радио-апарат и 130 хиљада куна.

У исто вријеме јединице истога батаљона запалиле су опћинску архиву у селу Чортановци.

21. III. 43 јединице I батаљона запалиле су и уништиле све бункере од Лисника па "до Јамене. Запаљене су и уништене све зграде на Дому!не[скели]. Ови бункери и зграде служиле су непријатељу за блокирање ријеке Саве.

21. III. 43 јединице II батаљона сконцентрисале су се и смјестиле у с. Сурдуку. Борци су били размјештени по кућама. У току дана наишла је у село једна непријатељска патрола жандара из Сланкамена. Патрола се састојала од 15 жандара. У село је дошла са одређеним задатком да одведе одређени број омладинаца у непријатељску војску. Када су дошли у једну кућу гдје су била смјештена два Наша борца, неки издајници запалили су сламу испод које се налазила база са скривеним друговима. Другови су приликом извлачења из те базе примијећени од стране жандара. Том приликом жандари су отворили ватру на поменуте другове, али су се ови извукли неповријеђени. Послије тога ови бандити су потпуно опљачкали кућу у којој су се другови налазили. Опљачкане ствари однијели су у своју ћостају. Пошто су се жандари истога дана требали вратити са постаје у Сланкамен то им је приређена засједа од

стране јединица које су се налазиле у поменутом селу. Када су ови наишли, другови су их из аасједе позвали на предају. Пошто нису хтјели да се предају, отворена је ватра и са једне и са друге етране којом приликом су погинула два жандара и један је рањен, један је успјео да побегне, а остали су заробљени. .. Заплијењено је 14 пушака са 560 метака, 14 пари ципеда и 14 пари'одијела. Опљачкане ствари које су носили ови бандити, враћене су власнику.

Истога дана извршен је напад од стране јединица II батаљона на финанси у с. Сурдуку. Заплијењено је 6 пушака са 300 метака и 2 дефанзивне бомбе. Запаљена је опћинска архива и заплијењено 137.500 куна.

Послије тих акција чете су промарширале кр'оз село уз пјевање борбених пјесама.

22. III. 1943 једна патрола I батаљона наишла је на 7 кз^лтурбундаша, од којих су •дНојица убијени, док су остали успјели да побјегну. Заплијењене су 2 пушке са 50 метака, 3 њемачка копорана, 1 пар чизама и једна бомба. На нашој страни није било губитака.

'23. III. 1943 два друга из I батаљона налазила су се по неком послу у селу Л.² гдје су дознали да се у Истом¹ селу налазе и два њемачка војника који купе храну. Одмах су поменути друшви отишли у стан гдје су се ови смјестили, развалили су врата, ухватили оба Нијемца... Заплијењена су два бицикла, два бајонета и нешто новца.,

24. III. 1943 јединице II батаљона су се сконцентрисале ради покрета у циљу извршења напада на мјесто Б.³ у коме се налазило око 100 војника. У покрету, приликом прелаза преко жељезничке пруге Београд—Загреб, на наше лијево крило наишла је једна фашистичка патрола. У сукобу је убијен један непријатељски војник, а један је тешко рањен. Наша десна побочница наишла је у исто вријеме на непријатељску засједу. Услијед помрчине Наша побочница се помијешала са непријатељским в^ојницима. Ухваћен је један непријатељски војник са пушКомитраљезом.

Исте јединице преданиле су и прбноћиле у једном селу уз саму шуму и 25. III. у 4 часа ујутро повукле су се у шуму гдје су заузеле положаје. Између осталих засједа постављена је и засједа на друму који води од Ирига прем^а Нерадину. На ту засједу наишла је једна група жандара. Убијено је 8, а заробљено 3 жа'ндара, остала деветорица су успјели да побјегну према Иригу. У Иригу су се у то вријеме налазиле двије сатније војске. Пошто су ра-

² Прхово

³ Вероватно се односи на село Белегиш.

није извијештени од «еких моји су примјетили засједу изашли су изван Ирига и заузели положаје одмах после изласка жандара из мјеста. Када су чули пуцање одмах су извршили покрет у циљу пресецања отступнице према шуми наше засједи. Наша засједи пошто је побила жандаре, уместо да се одмах повукла, док још непријатељске јединице нису извршиле поменути покрет, а по погрешном наређењу водника који је командовао том засједом, јурила је за жандарима до над сам Ириг гдје се наравно сукобила са непријатељском војском. Видјевши то, наши борци покушали су да се повуку у шуму, али пошто им је већ отступница била отсијечена, били су приморани да се повлаче према селу Нерадину и напослетку да уђу у само село. Непријатељ је у потјери за њима такођер ушао у село. Настала је жестока борба прса у прса. Наши борци су се измијешали са непријатељским војницима. Командант батаљона који се налазио на ивици шуме, када је после дужег времена добио извјештај, послао је неколико појачања, али она нису била довољна да разбију обруч око опкољених другова. Већа појачања нису могли послати јер су се морали држати и остали *положаји*. *Опокољени борци* видјевши да се налазе у безизлазној ситуацији и да им није могуће борити се организовано, извлачили су се појединачно што није свима успјело. Борба је трајала све до 3 сата поподне. У борби је учествовало око 600 непријатељских војника, док је наших било свега око 30. Погинуло је 13 наших другова три су жива ухваћена. На страни непријатеља било је 43 мртва и доста рањених.

У овој борби изразили су се многи недостаци шје посједују како наши руководиоци, тако и борци. Руководиоци се овдје уопште нису снашли. Одлуке су често мијењали и тиме падали из једне грешке у другу. Извјештај за вријеме борбе нису уопште слали команданту батаљона те овај није могао имати преглед тока [борбе]. Појачања је слао тек онда кад је добио извјештај, који је примио не од руководиоца из борбе, већ од једног посматрача, али то појачање није било ефикасно пошто је непријатељ већ заузео све истакнуте положаје око села. Борци нису били дисциплиновани. Нису слушали наређења, већ је напослетку радио сваки шта је хтио. У овој борби била је једна борбеност на висини, која се нарочито испољила за вријеме упадања непријатеља у село. Ту су наши борци доказали много храбрости и јунаштва. Борећи прса у прса они су скупо давали животе, убијајући по неколико фашиста прије него што би дали свој живот. Појединци су у тој борби показали и невиђену жртвованост. Један рањени

друг, пошто је претходно убио 4 непријатељска војника, изнио је из борбе 3 пушке и бомбе. Други један борац, рањен у обе ноге, пузећи је изнио из борбе 2 пушке и 5 бомби.

25. III. 1943 јединице I батаљона ухватиле су 2 шпијуна који су ишли кроз села и продавали разну робу. Доказано је да је један од њих обичан усташа, а да је други усташки таборник. Признали су да су се борили против партизана. Обојица су стријељани. Заплијењено је 50 м платна, 12 м штофа, око 10.000 куна и других ствари.

26. III. 1943 I диверзантска група подметнула је мину под воз на прузи Београд—Загреб, између Вогња и Срем. Митровице. Мина је експлодирала у право вријеме и воз је избачен из шина, преврнут. Локомотива, као и сви вагони онеспособљени за употребу. Воз је био пун непријатељских војника. Било је доста мртвих и рањених. Причињена штета је велика. Тачније податке још нисмо примили.

28. III. 1943 тројици наших курира који су се враћали из Босне, четници су поставили засједу. На позив четника да се предају, један друг је испалио метак који је међу четнике унио забуну, те су се тослије краткога пушкарања два друга извукла, а један је од стране четника заробљен. Овог друга су четници претукли и пустили га.

Приликом покрета, једна јединица II батаљона код прелаза преко пруге Београд—Загреб, наишла је на 4 њемачка војника. Војници су се без отпора предали. Заплијењене су 4 пушке, 250 метака, 2 шанжера за пушкомитраљез, 4 шињела и 3 пара чизама и три пара одијела.

29. III. 1943 јединице I батаљона извршиле су напад на петоколонашко место Баноштор. Петоколонашци су приликом претреса села од стране наших бораца мјестимичко давали жесток отпор. Приликом опкољавања једне петоколонашке куће, два петомолонаша су давали жесток отпор. Тек после убацивања неколико бомби, и пошто је један од петоколонаша био рањен, предали су се. Рањени петоколонаш сам се убио, а други је стријељан. Приликом претреса селд, заплијењено је 17 пушака, 2 пинггоља и 1 радио-апарат, доста обуће и одјеће и 217.000 куна. Осим иоменуе двојице стријељана су још 2 петоколонаша који су чинили терор над нашим народом. Осталим Швабама и Хрватима који су [се] предали, одржан је швор, а после тога су пуштени.

30. III. 1943 једна мања група бораца из I батаљона ушла је у село Платичево и заплијенила од једнога петоколонаша 1 пушку са 157 метака, „маузерову", 1 цивилну и 1 француску трометку са 20 метака. Приликом повлачења

из села другови су наишли на стражу те је дошло до пушкарања, али су се извукли са свим плијеном.

2. IV. 1943 је-дна мања група бораца из I батаљона поставила је засједу на друму Јарак—Хртковци. Наишао је један луксузни ауто који је заустављен. У аутомобилу се налазио један љекар из Сремске Митровице и шофер из Земуна. Послије претреса обојица су пуштени јер не припадају усташком покрету. Аутомобил је запаљен, пошто је државна својина.

Иста група другова ушла је у село Јарак и заплијенила код председника општине 2 цивилне пушке и 2 зимска капута, а у општини једну писаћу машину, разног канцеларског материјала, разних љекова и 1 телефонски апарат.

4. IV. 1943 I диверзантска група минирала је пругу између Сремске Митровице и Лаћарка на прузи Београд—Загреб. Мина је монтирана помоћу часовника. Намјештена је да експлодира у 8 часова ујутро када пролази брзи транспортни воз са шемачком војском. Брзи воз је тачно у одређено вријеме налетео највећом брзином и мина је експлодирала тачно под локомотивом, тако да је уништена локомотива и сви вагони. Ова саботажна акција може се уврстити међу нај-успјелије акције које су досада изведене. Било је велики број мртвих и рањених, али се тачан број још не зна, пошто су фашисти одмах блокирали то мјесто, тако да се није могао нико приближити.

10. IV. 1943 I диверзантска група извршила је саботажну акцију на прузи Београд—Загреб између Вогња и Сремске Митровице. Постављена је (монтирана на одређено вријеме) мина, која је експлодирала тачно у 8 часова ујутро када је наишао брзи воз. Према примљеном извјештају композиција тога воза се састојала од локомотиве и 7 вагона. Локомотива и 6 вагона су потпуно уништени. О броју жртава се није могло ништа сазнати, јер је мјесто било блокирано све док није рашчишћено као и приликом претходне акције.

У времену од 4. IV. до 10. IV. извршена је реорганизација Одред. Од досадања два батаљона формирана су четири. Одређени су штабови батаљона, као и команде чета. Образоване су двије диверзантске групе а још двије ће се објазовати накнадно. Одржани су састанци са штабовима батаљона на којима се дискутовало о прошлом раду и о будућем раду. Одређене су три десетине које шнтролишу обалу Саве према Србији због прелаза рааних четничких агената.

Наши резервни батаљони у вршењу мањих акција имали су нарочитог успјеха у убијању разних шпијуна. Тако је

само један резервни батаљон у току мјесец дана стријељао 12 шпијуна. У тим акцијама заплијењено је нешио новца као и разне војничке спреме. Једна група другарица из једног резервног батаљона исјекла је једном приликом (7. IV.) 72 т.т. стуба на друму између Ср. Митровице и Великих Радинаца.

Иста група другарица исјекла је одмах следеће ноћи 60 т.т. стубова на жељезничкој прузи Врдник—Павловци. После овога другарице су упале у жељезничку станицу гдје су уништиле телефонски и телеграфски и сав остали уређај у станици.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јован Бељански

Командант
Срета Савић

За тачност преписа јамчи

Шеф Штаба

Ј. Вајс

(М. П.)

БР. 93

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ГРУПЕ ВОЈВОЂАНСКИХ ПАРТИЗАНСКИХ УДАРНИХ БАТАЉОНА ОД 19 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ О ФОРМИРАЊУ И ЈАЧИНИ ГРУПЕ УДАРНИХ БАТАЉОНА И ПРЕДЛОГ ЗА ФОРМИРАЊЕ ДРУГЕ ВОЈВОЂАНСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ¹

Ш Т А Б

ГРУПЕ ВОЈВОЂ. ПАРТИЗАНСКИХ УДАРНИХ БАТАЉОНА

Бр. Службено
19. IV. 1943.

ШТАБУ III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ

У вези раније достављеног предлога за формирање I Војвођанске У. П. бригаде, а к томе пораст наших снага у Срему, присилили су нас да раставимо јединице које се налазе на територији Источне Босне од оних које се налазе у Срему и формирамо Групу ударних батаљона са посебним штабом, док Одред III Оперативне зоне има свој

¹ Препис оригинала, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 48—2 к. 1484.

посебни штаб на територији Срема. Штаб Групе војвојских ударн. батаљона сачињавају иста лица која смо предложили за штаб I Војвођанскс бригаде, са изм:јено^М достављецом Вам накнадно. У току времена, наша се Гр^п^М батаљона повећала на шест батаљона, те смо је растави^п^М две групе. Штаб прве Групе војвођанског ударног батаљона (будуће Прве војв. бригаде) сачињавају сл^п другови:

Командант: друг Марко Перичин.

Политкомесар: друг Слободан Бајић.

Замјеник политкомесара: друг Л/ка Мркшић.

Љекар групе: друг Др Душан Савић.

Интендант: друг Бошко Јокић.

Начелник штаба: друг Војислав М. Илић.

Мјесто замјеника команданта групе засада је непопуњено.

Штаб друге Групе В. П. У. Батаљона (будуће Друге војвођанске бригаде) сачињавају:

Командант: друг Радослав Јовић, досадањи замјеник команданта Групе.

Замјеник ком^пандаита: друг Илија Богдановић, досадашњи командант батаљона.

Замјеник политкомесара и вршилац дужности политкомесара Групе: друг Драго Дикић, досадашњи замјеник политкомесара батаљона.

Љекар Групе: друг Александар Бакић.

Мјеста политкомесара и начелника Штаба засада су непопуњена.

На основу изложенога предлажемо да се одобри формирање Друге војвођанске ударне бригаде, а Штаб друге Групе В.П.У.Б. постави за штаб II Војвођанске бригаде.

Групе ударних батаљона сачињавају: три батаљона са по три чете од 50 до 60 наоружаних бораца, чије се бројно стање свакодневно повећава.

Бројно стање прве групе је 568 бораца под оружјем, а друге групе 563.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Слободан Бајић

(М. П.)

Командант
Мар^по²

(М. П.) За тачност преписа јамчи-'
Шеф Штаб^п
Ј. Вајс

² Марко Перичин-Камењар

**ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА СРЕСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА
ЗЕМУН ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 26 АПРИЛА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА МЕСНИХ ДЕ-
СЕТИНА НА ТЕРИТОРИЈИ ЗЕМУНСКОГ СРЕЗА¹**

ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ К.П.Ј. ЗА СРБИЈУ

За Срем²

Драги другови,

...³

Политичка ситуација код нас карактерише се и даље терором и иљачком окупатора и усташа над селима среза. Непријатељ покушава да хапси оне, који су позвани у Павелићеву војску, а нису се одазвали (Иозва;на су сва годишта од 910—23, али се 90о/о није одазвало). Домобрани и Немци крстаре по селима у групама од 100 и више и отимају народу кукуруз и стоку. Тако су опљачкали села Јаково, Сурчин и Добановце, али су их у Угриновцима 6. II. дочекали партизани те су убили 6, а ранили 21 домобрана. У првој половини јануара бомбардовани су Михаљевци, са око 120 бомби од 12—50 кг, при чему је убијено 10, а рањено двоје (људи, жена и деце) срушено до 10 кућа и потучено доста стоке. Циљ је био, да се заплаши народ у целој околини и покаже нека снага после борбе у Дечу, где су Немци, почетком јануара, у сукобу с партизанима имали око 15 мртвих. Непријатељ врши препаде на села, али није успостављао власт у селима одакле је протерана летос. Из Шимановаца повучена је жандармериска посада од 30 људи због њене колебљивости и немоћи. Исто тако повучена је почетком априла жанд. посада из Прогара (исто 30 људи) после заседе коју су њим приредиле месне десетине и где је убијено 7 жандара. У Јакову су покушали да купе оне који су добили позиве за Павелићеву војску и ухватили 40 младића, али су убрзо сви умакли — искакањем из воза и слично. Из Јакова је почетком априла одведено око 90 људи, међу којима има стараца, дечака и же'на. Три су убијена, други су отерани у логор на сајмиште. То је био колебљиви део сељака, који нису хтели да беже, нако им је јављено дан раније,

¹ Докуменат, писан машином, латиницом, налази се у архиви ЦК СКС заведен као оригинал под бр.. 3749.

² „За Срем“ — у оригиналу дописано оловком.

³ Текст изостављен јер се односи на партиски рад.

тако да нема губитака међу активистима. ГТовод је била ликвидација претс. општ., Немца, али су иначе били кивни на село.

Приликом препада на села, Немци и усташе убијали су понеког. Тако је од јануара убијено преко 20 сељака. Домаћи Немци из Обрежа убили су 3 сељака из Карловчића, који су радили близу Обрежа, а претходно им извадили очи, секли лица и размрסקали главе.

Држање широких слојева народа у додиру⁴ с непријатељем све је боље. Од преко 25 младића из Карловчића, Шимановаца и Михаљеваца који су одведени у децембру, ниједан на румској полицији није ловорио, мада су их све претукли. После тога неки су пуштени, а Остали су мало помало сви побегли. Сељаци из Шимановаца приликом доласка Немаца у село одбијали су да ишта говоре пред митраљезом (о стрељању једног нем. војника које је извршено у селу и о шме су сви у селу знали). Онда су им; пуцали преко главе и склонили их, али кад су извели другу групу, ни из ње нико није хтео да говори, иако су мислили да су они први пострелјани (тога пута Немци су убили само 1 човека). Поводом тога говорио је швапски бандит Биндер, претс.[едник] општ.[ине] у Добановцима, да су то „чудне ствари“ и да је „народ постао тврд“.

По наређењу штаба III зоне (Слав. и Срем) које ШШ је доставио ОК, у марту смо формирали месне десетине, састављене углавном од сшјеваца. У току 6 недеља прикупљено је од Срба и отето од Словака и Немаца 50 војничких пушака и око 30 разних цивилних пушака. Десетине су вршиле ситње акције: убијена су 2 Немца из Бечмена, кад су се враћали са одсуства и ишли за Грчку. Направљена је заседа прогарским жандарима и убијено 7, пао наш један. Убијен Таис, претс. рпшт. у Јакову и његов телохранитељ, гестаповац. Убијена двојица усташа у Петровчићу, из усташке посаде у Забрану. Убијен у Јакову бележник-агент и његова љубавница и спаљена архива. У Шимановцима стрељан агент румске полиције, као и двојица усташа, послати да шпијунирају. Сем тога ухваћено је и стрељано више разних шпијуна по селима (испод 10) — просјака, жена, послатих од полиције и усташа. Одузимано је оружје од Немаца у Бечмену, Купинову, од Словака у Бољевцима. Одузимана је и војничка обућа и одећа. Са подржављеног имања ман.[астира] Ф^нека одведено је ...⁵ говеда, ... коња и ... оваца, а у готовом узепу

⁴ Мисли се на држање ухапшених пред непријатељем.

⁵ Цифре у оригиналу изостављене.

62 000 кн. У Ашањи је узето 80.000 кн цркв. новца који је слат у Земун као пореза. Испражњена су 2 петоконична салаша, где је заплете но око 3 вапона хране и стока, што је подељено по селима-

У фебр. и марту упутили смо две групе бораца за Босну, са укупно преко 100 људи. Послати су без оружја. Пре две недеље упутили смо 51 борца у »овоформири Посавски батаљон (све* су наоружани, *покупили* смо за то оружје од месних ^есетина). И цео састав Штаба бат. је пошао са нашег терена: команд.[ант] — подоф. секр. [етар] јед.[инице] у Шиман.[овцима],⁶ зам. команд. — рез. подоф. секр. јед. у Добан.^овцима],⁷ пол. ком. — бив. секр. једне градске јед. (ком^арац),⁸ зам. пол. ком. — друг У.,⁹ члан ранијег СК (њег-а смо послали тамо условно, док не буде повучен).

(По питању наоружања позадине, мислимо, да је потребно, да остане нешто оружја у рукама парт. орг. у позадини. Оно би имало да послужи за ситне свакодневне акције добављања оружја (које партиз. јед. не могу вршити), за борбу против Дражиних повереника и разних шпијуна, а за случај повлачења партиз. јед. за узнемиравање непријатеља (да би се спречило учвршћење власти). То смо изнели и друговима из ОК, али за овај пут послали смо све расположиво оружје. Скоро сви борци које смо послали имају војничку/ спрему).

Расположење Срба у срезу је такво, да би се јавило до 1000 људи и жена за одред (нарочито омладина). У погледу оружане борбе нема код широких маса на селу колебања. У Павелићев^ војску звана су сад сва годишта од 901—24, али се никсз од Срба не одазива. Словаци се већином спасавају одласком у војна предузећа на рад, а делом и Немци. Немци се пријављују на разне дужности овде у позадини и велика хоће да избегне одлазак на Фронт. Њихов морал је у опадању, мада су наоружали све Немце од 16—60 г. Међу Немцима и Словацима немамо никаквог рада, сем у Бољевцима, (1 члан, нешто активиста и симп., преко 50 скојеваца Словака).

Агенти Драже Михаиловића почели су да вршљају тамо где је наша организација ослабљена ударцима непријатеља

⁶ Новак Атанацковић-Дугачки, погинуо октобра 1943 год. у борби за ослобођење Брчког као заменик команданта Треће војвођанске бригаде.

⁷ Васа Мајић-Лука

⁸ Милан Узелац-Шуле, погинуо у пролеће 1944 год. код Зворника као комесар батаљона у Трећој војвођанској бригади.

* Урош Остојић-Бетић

и где је фашистичка власт јака: у Земуну, Батајници и до бановцима. Одржавају састанке и прикупљају прилоге у селима од сасвим уског, у граду од нешто ширег круга људи. По именима која досад знамо, раде међу трговцима бив. офиц., кулацима, интелектуалцима — у граду. у сел' њихови су пунктови обично кафеције и понеки кудак, увек бивши јерезовци. У току ова три месеца стрељали смо тројицу: Жику Мармовића, коњ. подоф. југ. вој. родом из Србије, који је био заменик раније стрељаног „команданта Срема" Јелића, Раду Бежановића, бив. бел'ежника из Михаљеваца, послатог из града да организује упоришта за Дражу, повезаног сем тога са зем. полицијом, Пају Радовановића, каф. из Крњешеваца, који је био пункт за Дражине и полициске агенте.

10

26 априла 1943

С другарским поздравом

СК¹¹

БР. 95

ДИРЕКТИВНО ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 9 МАЈА 1943 ГОД. СРЕСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СТАРУ ПАЗОВУ ПОВОДОМ МОБИЛИЗАЦИЈЕ ЉУДСТВА ЗА СРЕМСКИ НОП ОДРЕД¹

СРЕСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ СТ. ПАЗОВА

Драги другови,

Обраћамо вам се овим писмом да најхитније обавиге следеће задатке:

1) Ваш срез треба да да око 80 друшва за одред. Зато је ваша дужност да преко среског резервног штаба и месних партиских организација одмах мобилишете оволики број људи. У обзир дјолазе првенствено нелегални другови, војни бегунци, а уколико ових нема довољно, поупити број легалним људима.

2) Поред мушкараца тре'ба мобилисати и жене које желе да буду борци, затим које су прошле болничарски курс, као и оне које га још нису прошле а способне су и хоће да иду у одред.

¹⁰ Текст изостављен јер се односи на партиски рад на терену-

¹¹ Срески комитет Земун

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, латиницом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под рег. бр. 94.

3) Код избора људи треба водити рачуна о томе да мобилисани друшви (другариде) буду *здрави* и способни за борбу. Добро би било ако би их претходно прегледао неки наш лекар, али уколико немате лекара сами оцените ко је здрав. Слабе друшве немојте слати.

4) По могућству м^аобилишите што већи број других народности.

5) Настојте да пошаљете у одред такве другове који би могли да дођу у обзир за војне руководиоце (бивши активни и резервни официри, подофицири итд.) а исто тако и такве који би могли да буду политички радници у нашој војсци. Такође настојте да међу мобилисаним буде механичара, шофера, м'инера, митраљезаца и других стручњака.

6) Један од важних услова је и тај да најмање 50/0 (процентата) мобилисаних другова *'бУду чланови Партије*. Скојеваца треба да буде што је могуће више.

7) За сваког друга треба месне организације одмах да напишу карактеристике. Ово нарочито важи за чланове Партије и СКОЈ-а, али ни остале не треба слати без њих. Један примерак карактеристика чланова Партије и СКОЈ-а пошаљите ОК-у, а други примерак заједно, са осталим дајте једном најодговорнијем другу из групе који ће, кад стигну на одређено место, предати заменику политкома дотичне јединице (одреда, батаљона или чете).

8) Настојати да сваки борац понесе најмање 2 пара веша, топло Одело, ципеле и остале потребне ствари. Сваки друг треба да направи један ранац или да узме џак у којем ће понети са зборног места прикупље'ног веша (осим свог) или мастц, јер су ове ствари неопходно потребне.

9) Осим овога дужност је партиских организација да преко НОО и НОФ-а организују хитно прикупљање што веће количине хране и веша. Од хране треба скупљати: шунке, сланину, маст, шећер, мед и друго што није изложено квару, сем тога — новац, цигарете, дуван, око 50 кг сапуна за веш, шибице, нешто глицерина, батерије итд.; затим, *што више чарапа и веша*, марамница и пешкира, *обуће* и материјал за оправку обуће (кожа, текст ексери, фонал). Поред тога треба набавити санитетског материјала. Све ово треба да буде сакупљено док другови не пођу, јер добар део од тога ће они понети а преостало ће се преносити колима заједно с њима.

10) Мобилисане другове сконцентришите у једном месту где ће чекати спремни једну војну јединицу која ће доћи. Да их спроведе на одређено место.

Из Ристиног² и Мартиновог³ среза другови ће кренути на пут 17 о. м. То значи да сви мобилисани морају 17 маја бити у месту одређеном за сакупљање. Друпови из Николиног¹ среза такође ће кренути 17 о. м.

Драги другови, схватите ове директиве најозбиљније и спроведите их са највећом савесношћу и тачношћу. Не дозволите да се деси да у заказани дан не буде све спремно. Све оно што треба да обаве НОО пренесите на њих а ви пазите и контролишите да се свега скупи што више. У свему вам могу помоћи и срески штабови, тј. штабови резервних батаљона. *

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

9-У-1943

С другарским поздравом
ОК-а КПЈ ЗА СРЕМ

БР. 96

НАРЕДБА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ОД 12 МАЈА 1943 ГОД. О ПОХВАЛИ ТРЕЋЕ ЧЕТЕ ДРУГОГ БАТАЉОНА ЗА УСПЕШНО ИЗВЕДЕНУ АКЦИЈУ У СЕЛУ ЈАРКУ¹

Ш Т А Б
III Н.О. ПАРТ. ОДРЕДА
III ОПЕР. ЗОНЕ У
СРЕМУ

Број: 33/1943.
дана 12 маја 1943 г.

НАРЕДБА

Похваљује се бивша V чета I батаљона, сада III чета II батаљона, за изведену акцију у селу Јарку на жандармериску станицу.

Приликом извођења акције показала је нарочигу спретност и брзину партизањског сналажења као и велику храброст и пожртвованост, где је у року од 15 минута разо-

² Ово је била шифра, а односи се на Пазовачки срез.

³ Карловачки срез

⁴ Иришки срез

¹ Наредба штампана у „Билтену“ Трећег НОП одреда ТР^е оперативне зоне бр. 2 од 21 маја 1943 године. Докуменат, умножен гештетнеру, ћирилицом, налази се у архиви ЦК СКС заведен бр. 8143.

„,7кала 13 жандарма заједно са шефом жандармериске Р^нице.

Довитљивост исте чете изражава се још и у томе да извршили напад у моменту када се непријатељ најнадао. Напад је изведен у 6 сати изјутра а завршен ^ 6,15 сати.

' Похваљује се командир Стари² и остали чланови ко-ма0де као и сви борци исте чете и указују као пример о с^алим нашим јединицама како се изводе акције и по-ст^же успех.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. политичког ком^есара "

Максим³

Зам. команданта

Дугачки⁴

² Славко Адамовић

³ Стеван Јовичић-Максим

⁴ Новак Атавацковић-Дугачки

БР. 97

ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА, НАОРУЖАЊА, ВОЈНЕ СПРЕМЕ И СОЦИЈАЛНОГ САСТАВА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ НА ДАН 14 МАЈА 1943 ГОДИНЕ¹

Датум; 14 маја

СПИСАК

Бат. III Одред III Операт. зоне

Бр 1

Штаб

III НО Парт. Одред

III Опер. зоне у I

Срему

Укупно	Народност				Социјал. састав				Војничке образованости												Примедба																
	I	II	III	IV	радника	сељака	занатлија	студената	бака	чиновника	официра	под-официра	пешака	митраљез.	артиљераца	коњица	авијатичара	шофера	тенкиста	надобранца		минара	понтонџера	тел. телеграф.	железничара	санитета	морнара	пиротехника	хем. јединица	пионира	болничарке	курира	није служило војску				
694	139	150	177	228																																	
661	134	139	162	226																																	
33	5	11	15	2																																	
653	134	144	172	203																																	
20		4	3	13																																	
6		2	1	2																																	
2				2																																	
7		1		6																																	
3		1		1																																	
1			1																																		
1		1																																			
129	14	15	10	90																																	
370	90	81	87	112																																	
151	27	45	61	18																																	
2				2																																	
24	7	5	5	7																																	
8	1	4	2	1																																	
4	1	1	1	1																																	
23	1	11	6	5																																	
113	27	27	22	37																																	
18		2	7	9																																	
26	7	8	5	6																																	
22	5	7	3	7																																	
13	1	4	6	2																																	
4	1	1	2	1																																	
1				1																																	
3			2	1																																	
9			7	2																																	
6	1	1	1	4																																	
1				1																																	
2			2																																		
1			1																																		
1		1																																			
12	3	8	1																																		
8		5	1	2																																	
443	94	77	122	150																																	

Полит. комесар
Јован Бељански

Зам. команданта
Жарко Самарцић

¹ Оригинал се налази у архиви Војноисториског института под бр. 9—3 к. 1484.

" Жарко Самарцић-Баћа, погинуо 1944 год. код Власенице као командант Шесте војвођанске бригаде.

БР. 98

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ГРУПЕ ВОЈВОЂАНСКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ УДАРНИХ БАТАЉОНА ОД 14 МАЈА
1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТ-
СКЕ О ФОРМИРАЊУ ДРУГЕ ГРУПЕ УДАРНИХ БАТА-
ЉОНА И МОРАЛНО-ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ ЈЕДИНИЦА¹**

Препис

**Ш Т А Б
II ГРУПЕ ВОЈВ. ПАРТ.
УДАРНИХ БАТАЉОНА**

Бр
14. мај 1943. г.
Положај

ШТАБУ III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
НОП ОДРЕДА ХРВАТСКЕ

Извештај о политичком
стању и раду.

20 априла 1943. г. раздвојили смо се од I Групе Војв. Парт. Ударних Батаљона, и формирали II Групу Војв. Парт. Ударних Батаљона. Том приликом је формиран један батаљон, као и реорганизовани стари батаљони и чете. Приликом формирања као и реорганизације постављен је приличан број нових политичких руководилаца. Обзиром на њихово слабо искуство, као и на теориску изградњу, политички рад није на завидној висини, али је ипак задовољавајући обзиром на политичко стање по батаљонима. У остала стара два батаљона питање организовања политичког рада скоро је у потпуности решено, док у III »овоформираном батаљону им'а још да се ради око организовања политичког рада.

У I и II батаљону поред Политичког рада постоји¹ и културно-просветни рад. Ова два батаљона су способна да самостално живе и раде. Одржано је прилично збора и конференција у народу. Приликом сваког збора одржавају се сшро увек и приредбе. На приредбама се изводе разни скечеви, рецитације и песме, као и разни хумори (врабац, лагарија, покварени радио и др.).

Што се тиче морала мод бораца — на задовољавајућој је висини.

309 ¹ Препис оригинала, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 24—6 к. 1484.

Код бораца се примећује прилична политичка свест, обзиром на њихово држање и понашање према становништву. Нарочито се примећује код омладине склоност за подвргавање дисциплини, као и велика борбеност и пожртвовање, у чему се управо и огледа високо разумевање и политичка свест.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За политкома
Драго Дикић²

Командант
Рад. Јовић@

Штаб III. О.З.НОВ и ПО
Дана 18. VI. 1943.

За тачност преписа јамчи
Шеф канцеларије
Ј. Вајс

БР. 99

**ОПЕРАТИВНИ ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА
ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ОД 22 МАЈА 1943
ГОД. ЗА ПЕРИОД ОД 1 АПРИЛА ДО 6 МАЈА¹**

**Ш Т А Б
III Н.О. ПАРТ. ОДРЕДА
III ОПЕР. ЗОНЕ У
СРЕМУ**

Број: 36/1943.
дана 22. IV. 1943 године.

ОПЕРАТИВНИ ИЗВЕШТАЈ ОД 1. IV. ДО 30. IV. 1943
ГОДИНЕ

1. IV. 1943 једна четворка III чете I батаљона упала је у Ср.[емску] Рачу у стан жандармериског наредника. Запленили су 1 пиштољ, 1 војничко одело, 1 пар чизама, наредник је пуштен на слободу јер се није показао непријатељем Народно-Ослободилачке борбе.

• Драго Дгасић-Вања
³ Радослав Јовић-Мишко

¹ Препис оригинала, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 55—2, к. 1484.

² На оригиналу је погрешно написан датум. Треба да стоји 22 V 1943 год. јер извештај обухвата период од 1 IV до 30 IV 1943 године.

2. IV. 1943 једна мања група бораца из I батаљона поставила *је заседу на друму Јарак—Хртковци. Наишао је 1 луксузни ауто који је заустављен. У аутомобилу се налазио 1 лекар из Ср.[емске] Митровице и његов шофер. После претреса обојица су пуштени пошто се нису огрешили о Нар. осл. борбу а ауто је запаљен као државна својина. Иста група другова ушла је у село Јарак и код председника општине запленила 2 пушке, а у општини канцелариски материјал, лекове и телефонски апарат.

4. IV. 1943 јединица I батаљона минирала је пругу Београд—Загреб између Ср.[емске] Митровице и Лаћарка у В часова изјутра. На мину је наишао брзи транспортни воз са немачком војском. Воз је налетео тачно у одређено време највећом брзином. Мина је експлодирала под локомотивом тако да је уништена локомотива и сви вагони. Ова саботажна акција, може се уврстити м"еђу најуспелије акције што су до сада изведене. Било је велики број мртвих и рањених.

7. IV. 1943 један вод I чете II батаљона извршио је акцију у Н. Хопову. Конфискована је већа количина болничког материјала.

8. IV. 1943 једна десетина ове чете II батална извршила је саботажну акцију на водоводу који спроводи воду, за непријатељско упориште на Иришком Венцу. Водоводни уређај је заплењен, док је мотор уништен помоћу мина.

Исте ноћи из Ирига је изведен дезертер и издајница Никола Вуковић који је побегао из партизанског одреда и служио окупатору и усташама. Поменути је саслушан и предат војном суду који га је осудио на смрт. Казна је исте ноћи извршена. Овако ће проћи сви Народни издајници.

8. IV. I чета II батаљона извршила је саботажну акцију на друму Ириг—Рума. Исечено је 85 т.т. стубова. Између Ирига и Крушедола 80 т.т. стубова, чашнице су полупане а жице покупљене.

9. IV. 1943 једна јединица I батаљона минирала је пругу Београд—Загреб између Вогња и Ср. Митровице. Тачно у 8.15 часова воз је наишао на мину. У ваздух су одлетеле 2 локомотиве и знатан број вагона у коме су биле италијанске трупе. Непријатељ је имао велики број мртвих и рањених.

9. IV. 1943 неколико другова из II чете I батаљона отишло је у Баноштор код Немаца који нису разоружани приликом акције и затражили од њих пушке. Ови су им одмах предали 9 пушака, сву муницију и осталу ратну спрему.

9. IV. једна десетина II чете I батаљона разопуж^{ла} је месну стражу у Бингулу. Занлењено је 6 пушака, КУ^м ниција и остала ратна спрема.

10. IV. 1943 I чета II батаљона конфисковала 1^{на} пустари Банковац за снабдевање наше војске 2 деб^{ела} свињчета, 2 мет. пасуља, 15 мтц. кукуруза и 8 мтц ж^{та} и кајише од вршаће машине.

11. IV. партизани II чете I батаљона запленили су^{на} рибњаку на Дунаву 150 лит. нафте и 50 лит. петролеум² > 1 кајиш са мотора у циљу снабдевања наших партизанс^{их} јединица. Мотор на риболову је потпуно уништен. Заг^{ле}њено је 150 кг. рибе, која је употребљена за исхрану^{на} ших другова. Заплењено је 2 пара коња и 2 ^ола.

11. IV. 1943 партизани II чете I батаљона исекли^{су} т.т. стубове на друму Чалма—Бингула и исечено је 50 ком. стубова, чашице су полупане и жице покидане.

11. IV. 1943 једна десетина IV чете I батаљона исе^{ла} је 65 бандера на друму Манђелос—Чалма, чашице су полупане а жица је покупљена. Исте ноћи друга десетина исекла је 56 бандера на друму Лаћарак—Чалма. Чашице су полупане а жица је покупљена.

У ноћи између 11 и 12 априла 1943 у 3 сата ујутр⁰ извршила је I чета I батаљона напад на железничку стражу у Лединци. Стража се састојала од 1 поручника, 1 чашничког намесника, 1 водника и 22 домобрана. Пре поласка на станицу поручник са једним¹ наредником и водником из Петроварадина налазили су се у селу Лединци. Сва три су заробљена и потом чета кренула на станицу. Раепоред за напад направио је командир I чете друг Мита.³ Стража је имала бункер а од оружја пушке и 1 немачку митраљету. Наши борци напали су стражу у тренутку када је вршена смена тако да их је било уместо 6 на пол.у 12 што ^е знатно отежавало напад. Наши борци су и поред тога на јуриш заузели стражару, позивајући стражаре на предају. Стражари су давали отпор из бункера 10 мин. тако жестоко, да се није могло прићи све дотле док им први бункер није био заузет. Бункер је заузет на тај начин јер су се наши борци привукли бункеру, бацили бомбе и тако онемогућили посаду за даљи отпор. Осим нешто стражара, који су се разбежали, остали су заробљени. После кратког саслушања сви су пуштени на слободу. Поручник, водник и 1 наредник прикључили су се нашим борцима. У тој борби заплењено је 12 пушака, 870 метака, 1 митраљета са

Никола Маринковић из Белегиша, погинуо 1943 године.

140 мет. и сва остала ратна спрема. Политички комесар чете позвао је преко телефона усташког таборника из Беочина и саопштио му да се ту налазе партизани који су разоружали стражу. Позвао га је да дође у помоћ разоружаним стражарима. Разумљиво да није (нимо сме) да дође. У тој борби нисмо имали властитих губитака.

Ноћу између 12 и 13 априла извршена је акција од стране III чете I батаљона у Врднику. Како су наши другови имали везу са једним од стражара, то им је овај омогућио да се привуку стражари у времену кад су стражари спавали. Партизани су упали у стражару и на спавашу ухватили све стражаре, заробили их и разоружали. Свих 5 стражара дало је изјаву да желе ступити у Одред. Међутим командир страже почео је бежати а наши другови нису га хтели присилно одвести те су га пустили да побегне. У акцији је заробљен 1 тешки митраљез „Шварцлозе“ са 1750 метака у реденицима, 5 пушака са 250 метака и сву осталу ратну спрему. Десетина моја је вршила акцију показала је много спретности и одважности.

Између 14 и 15. IV. 1943 г. извршена је акција у Вбјк'и на 35 усташа, који су били утврђени у школској згради, где су имали израђене пушкарнице и бункере на улици. Напад на зграду извршила је II чета II батаљона у 9 часова увече и борба је трајала све до 4 сата изјутра, док су I чета II батаљона и I чета III батаљона вршиле обезбеђење на путу Стара и Нова Пазова.

Наши борци у овој борби одмах увече ухватили су командира жандармериске станице наредника Јурића који је испитан и стрељан, због тога што је вршио терор над нашим народом.

Усташе су неколико пута биле позиване на предају али су се они очајнички бранили. Зграда је била запаљена под врло тешким условима, док су усташе пуцале наши су борци успели да се попну на тава,н и запале зграду. Свега се 10—15 усташа извукло од којих је на путу, неколико умрло од рана- и опекотина, а остали су у самој згради изгорели и погинули. Заплењено је 4 пушке, око 200 метака, 2 бомбе и осталог ратног материјала. Затим је уништен телефонски уређај На пошти, где је заплењено 100 кг шећера. Заплењена је општинска архива и заплењен сав канцелариски материјал. Заплењено је 1000 кг кукурузног брашна, 1 врећа макарона, око 15 лит. уља и 1 радио-апарат. У тој борби изгубили смо три друга, њихово оружје је спасено и 2 друга су лакше рањени.

Овде су највише борци показали пример храбрости и издржљивости против заклетих непријатеља српских партизана.

Између 13 и 14. IV. 1943 године 1 десетина из III чете I батаљона заробила је на Сави 1 шлеп између Јаркова и Хртковаца који [је] носио 30 вагона дрва-стубаца за Грчку мачку. Посада шлепа је пуштена на слободу а шлеп дрвима је запаљен који је потпуно изгорео.

Између 7 и 8. IV. о.г. иста десетина је конфискована на Фишеркином салашу код Јарка 25 метара жита и пољског НОФ-у.

Између 10 и 11. IV. 1943 г. иста десетина ишла је у Хртковце да разоружа неколико петоклоноша. Запленено су 1 „маузерку“ са 100 метака, митраљески оквир и немачке ратне спреме.

Између 10 и 11. IV. о.г. једна диверзантска група I батаљона извршила је акцију на главној прузи између Кукујеваца и Кузмина, где је избачен брзи воз из Шина у 7.30 часова изјутра. Био је велики број жртава, по досада прикупљеним подацима било је 250 мртвих и 150 рањених немачких војника, а саобраћај је био прекинут од прилике 4 сата.

14. IV. о.г. I чета II баталјона извршила је акцију на држ. имању Банковци. Том приликом је запленио 400—500 мтц. кукуруза, око 3 мтц. пасуља, 2 бурета гаса, 3 телета итд. Запленио је писаћи материјал и запаљена архива са салаша. Од кукуруза који је запленио дато је нешто народу за прехрану.

Истог дана ухваћен је 1 усташа из Српских Карловаца. Он је испитан и стрељан као народни издајник. Тога дана иста чета извршила [је] акцију на манастир Н. Хоиново. Запленио је велика количина болничког материјала, 70—80 м. платна за веш, чарапа мушких и женских и осталих ствари.

15. IV. о.г. I вода I чете II батаљона враћајући се из заседе успут ухватио једног усташу, по имену Тома Хорват, који је после саслушања стрељан као народни издајник.

Истог дана 1 десетина II вода II батаљона извршила је акцију у Прњавору код једног петоклоноша, где је запленио 1 револвер са 12 метака, 2 каме и опасач. Затим је отишла у акцију на магацине код Крушедола где је запленио 1 пушка, са 12 метака, 3 пара чиза и 2 ћарацокула. Ухваћен је 1 усташа који је саслушан и стрељан као народни издајник.

Иста десетнина исте ноћи извршила је акцију на Марадичку општину где је заплена архива а инвентар излупан.

16. IV. 1943 I вод I чете II батаљона у јутарњој заседи зауставили су један луксузни ауто у коме су била 2 Мађара које су испитали и пустили а ауто спалили.

Истог дана други вод I чете II батаљона ишао [је] у акцију у Ириг где су ухваћене 2 усташкиње, доведене и испитане и, као народни издајници, стрељане.

17. IV. 1943 г. усташе су нападе на I чету II батаљона која се налазила у шуми код Гргетеге. Усташе су дошле од Карловаца преко В. Ремете, којих је било око 120 са 3 минобацача и више аутоматског оружја. Борба се водила кратко време где су усташе биле одбијене. Ми нисмо имали губитака.

Истог дана ухапшена су 3 четника код села Пећинаца; после дужег саслушања установило се да су народни издајници и као такви су стрељани.

Између 17 и 18. IV. 1943 г. III чета I батаљона ухапсила је општинског благајника из села Бешенова који је био у служби фашиста и издавао друшве где се налазе. Таш је у селу Прњавору његовом издајом дошло до борбе, када су жандари покушали да хапсе другове. У тој борби је погинуо 1 ненаоружан друг, који је пошао у наше редове. Овог није и народног издајника стигла је праведна казна — смрт.

19. IV. 1943 код села Белегиша ухваћена су два белогардејца и жена који су били у служби немачке шпијунске и као такви су кажњени заслуженом казном — смрћу. Код њих је заплена 1 пцацка, 1 револвер, војничко одело, 1 цокуле и 38.940 куна и осталих ствари.

Истог дана у ноћи једна десетина II чете I батаљона исекала је на друму између Илока и Нештина 180 т.т. стубова, чашице полупали а жице локупили.

Једна десетина II чете I батаљона 19. IV. о. г. ишла је у акцију у село Бингулу. Том приликом су запленили 2 енглеске и 1 цивилну пушку са око 200 метака, 2 револвера и 5 пари одела, 5 опасача и остале ратне спреме.

20. IV. 1943 једна десетина II чете I батаљона исекала је на друму Илок—Шид и Илок—Љуба 100 т.т. стубова, излупала чашице и покупила жице.

21. IV. о. г. Дошло је до сукоба између наших друшва и фашиста који су кренули на шуму из села Тргуреваца. Том приликом је убијено 4 фашиста и тада су се вратили натраг.

Ноћу између 21 и 22. IV. о. г. једна десетина I батаљона отишла је у Бешеново где су спалили општинску архиву, запленили 35.627 куна, 3 метра кукуруза и 50 кг житног брашна и 1 пресу.

23. IV. о. г. ухваћена је у селу Стејановци Јозефина Јовановић, рођена у Осијеку а боравила је у Рум'и. На испиту је установљено да је вршила обавештајну службу, да је била у вези са шефом полиције Бауером и као таква је стрелана.

Истога дана III чета III батаљона направила је заседу код Петровчића на усташе који долазе из забрана. Тога дана нису пролазили те су само цсечене бандере од забрана до Петровчића и то 70 комада.

Истога дана између Прхова и Шимановаца направила је заседу једна десетина II чете III батаљона, одакле је напала један бдиндирани ауто, бацила две бомбе и припуцала али је ауто успео да се извуче.

Између 23 и 24. IV. 1943 II вод III чете I батаљона отишао је у село Бешеново са задатком да запали жандармеријску касарну која је служила као утврђење непријатељима. Жандармерија је отишла пре један дан из села јер се надала нападу од стране партизана, али с тим да се врати у већем броју. Касарна је спаљена, фашисти су изгубили своје упориште. Заплењено је 50 мтц. кукуруза у клипу од њих.

23. IV. 1943 III чета II батаљона уз помоћ диверзаната минирала је пругу између Батајице и Земунa. Покидана су два колосека. Машина је потпуно уништена и 6 теретних вагона, моји су били празни. Заплењено је 10 кг дувана,, 12 пари чарапа и осталог веша.

24. IV. о. г. 2 вод III чете III батаљона у заседи Прхова и Шимановаца чекајући аутомобиле који су у последње време крстарили овим путем; наишла су троја оклопна кола, 1 камион и 1 луксузни аутомобил са немачком војском. Наши борци су их пустили у близину, отворили жестоку паљбу и збунили их. У тој борби онеспособили су луксузни ауто и непријатељ је имао неколико мртвих. Ми нисмо имали губитака, 'другови су се у реду повукли а фашисти су отворили ватру из топова, митраљеза итд. што је било касно.

24. IV. о. г. II вод III чете II батаљона спалио је стражару на прузи између Старе и Нове Пазове. Истога дана I чета II батаљона извршила је акцију на лустару Гладнош. Заплењено је 50 мет. жита, 1 пушка и 1 бомба. Затим 1 радио-апарат, 3 ђебета, спреме за колску запрегу

и осталих животних намирница. Извесна Шличина жита подељена је народу а остало НОФ-у.

Између 24 и 25. IV. о. г. извршена је акција у Нештину и то 1 вод II чете I батаљона. У селу је било око 50 усташа смештених у општини. Другови су упали у село, пустили 2 до 3 рафала из митраљеза а усташе се нису уопште појављивале. Затим су отпочели да врше претрес села. Приликом претреса села ухапшен је 1 усташа који је после саслушања [стрељан] као народни издајник. Ухапшен је полицајац из Визића који је тиранисао народ и као такав је после саслушања, стрељан. Заплењена је 1 пушка, 1 пиштољ, 6 опасача, 12 пари ватрогасног одела, 12 капа, 1 војничко одело и остале ратне спреме. Затим су у трг. радњи Љолделбергера Мише, кога су фашисти интернирали, [а! радњу преузео један петошлонаш, запленили; 400 кг мануфактурне робе, 20 лит. ракије, 2 пара коња, 2 кола, и осталих ствари.

У ноћи између 29 и 30. IV. 1943 извршена је акција у Черевцу. У акцији је учествовао I батаљон са I, III и IV четом са задатком да се разоружа жандармериска станица, финансиска постаја и општинска стража. Напад је извршен у 9.30 часова увече на све предвиђене објекте. Наши су брзи осули плотунску паљбу на жандармериску станицу, жандарми су почели давати отпор и побегли на таван и после кратке борбе од 15 мин., када су увидели да су опкољени са свих страна, сишли су са тавана без оружја и предали се. Убрзо су били разоружани и финанси, а затим у општини је запаљена архива и покупљен сав канцелариски материјал као и у усташком табору. У том месту је ухваћен чувени Швац из Ср. Раче зван Бека, који је за време велике офанзиве на Фрушку Гору вршио терор над нашим народом. Њега је стигла заслужена казна — смрт. Заплењене су све ципеле из „Батине“ радње, које су подељене партизанским породицама, као поклон за 1 мај. У тој акцији је заплењено 21 пушка, 2200 метака, резервна цев за пушкомитраљез, 8 оквира за п.Мит., комплет жандарска и финансиска униформа. У наше редове су ступила 2 жандарма који су по свом понашању према народу заслужили да их примимо.

4. V. 1943 код села Грабоваца I и III чета III батаљона направила је заседу са намером да сачекају СС-овце и жандаре који су се кретали дзџем Грабовци—Обреж. На заседу је наишло 17 СС-овца и 4 жандара. Заседа је била вешто направљена тако да су ови зликовци пали у клопку. Након борбе која је трајала 3—4 сата убијено је 8 фашиста а 8 их је ухваћено живих, док је 5 успело да

побегне. Ових 8 заробљених фашистичких бандита после проверавања осуђени су на смрт. Заробљено је 1 пушкотрицал са 38 шарџера, 1 ватмет прибор са п.митр., затим, 15 пушака, 1165 метака, 15 пари фишеклија, 15 опасача, 15 ножева, 14 пари чизама, 12 пари одела и остале ратне спреме.

6. V. 1943 г. 1 вод I чете II батаљона извршио је акцију у Н. Карловцима. Запаљена је општина и општинска архива као и школа. Разоружана су 3 полицајца и Претседник општине. Заплењено је 9 пушака са нешто муниције, 4 пиштоља и нешто метака, 3 шињела, 4 чакшира и друге ратне спреме која је нађена код ших.

Истог дана III чета II батаљона извршила је Напад на жандармериску касарну у селу Јарку. Напад је вешто припремљен и то у мксцентру када су жандарми после доћног дежурства изашли из бункера и повукли се⁴...

БР. 100

ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 8 ЈУНА 1943 ГОД. СВИМ ЧЛАНОВИМА ПАРТИЈЕ ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ И УДАРНИХ БАТАЉОНА НА ПОДРУЧЈУ СРЕМА О ГРЕШКАМА И СЛАБОСТИМА НЕКИХ ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА И МЕРАМА ЗА ЊИХОВО ОТКЛАЊАЊЕ¹

СВИМА ЧЛАНОВИМА ПАРТИЈЕ III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ И УДАРНИХ БАТАЉОНА НА ПОДРУЧЈУ СРЕМА

Наша партиска организација у одреду много је допринела учвршћењу наших војних јединица и јачању одреда као целине. Чланови Партије и СКОЈ-а били су у одреду најактивнији, најпошртвованији, а у акцијама су се истичали као најхрабрији и борци. Партиска организација је бројчао ојачала. Партизани имају више поверења у нашу Партију, виде у њој организатора и руководиоца данашње Народноослободилачке борбе.

Услеси наше партиске организације у одреду били би много већи, одред би изнутра био много јачи и не би се чиниле честе и крупне грешке, да је наша партиска организација у свим јединицама радила како треба. Рад наших

⁴ Препис оригинала нема завршетка.

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, латиницом, налази се У архиви ПК СКС за Војводину под бр. 2990.

партиских организација често је био потпуно запостављен. По многим важнијим питањима чланови Партије уопште нису расправљали, нити су се интересовали зашто је нека акција пропала, како се партизани држе кад дођу у додир с народом итд. Наша руководства, која у првом реду сnose одговорност за стање у одреду и рад партиске организације, често се и не осећају. Чланови Партије нису могли у довољној мери да схвате потребу активизације партиске организације умногоме и због тога, што наша руководства (батаљонски комитети) нису сама радила како треба. Директиве виших партиских форума нису пажљиво проучаване. Отуда је долазило до тога, да су многи нижи војни и политички руководиоци радили онако како су они лично сматрали да је најбоље. Све је то нужно довело до већих слабости и грешака наших одреда и до слабљења активности наше партиске организације.

Овде указујемо на неке конкретне слабости и крупније грешке:

1) Неке наше ћелије (ово нарочито важи за I батаљон) кроз дуже време уопште нису одржавале своје редовне састанке. Има чланова Партије, па чак и руководиоца, који говоре: „Сад је борба, шта ће нам састанци“. Против оваквог антипартиског става није се ништа предузело.

2) Батаљонски комитети нису схватили своју дужност. Сам састав комитета је такав да он више личи на тело састављено од претставника појединих ћелија, него на руководство које организује и руководи радом Партије у читавом батаљону и које у целини одговара за све оно што се у батаљону догађа. У погледу организовања батаљонских комитета није се поступило у духу директиве Централног комитета наше Партије, иако је ОК-а ту директиву послао свим нашим јединицама још пре пола године и дао упуте како та директива треба да се спроведе.

3) Врло често долази до изражаја неправилан однос партизана према народу, нарочито према нашим народно-ослободилачким одборима. Партизани потцењују НОО, третирају их као тело које је њима потчињено, које има само да се брине за њих; често се извичу на поједине чланове НОО, а био је један случај да је један водник ухватио члана НОО за гушу. Кад члан НОО каже партизанима који су смештени у селу како да се понашају, да се неј шећкају без потребе итд., они се на ово смеју и обично одговарају: „Пусти ти то, ниси ти меродаван да мени заповедаш“ итд.

Оваквим држањем партизани компромитују и себе ост^ављајући утисак неозбиљних и недисциплинованих људи и руше ауторитет наших НОО.

4) И кад треба и кад не треба партизани се смештају по селима. Често путују из једног м'еста у друго по да^оубез икакве потребе и тако компромитују поједина се^а-Искуство је показало да партизани не треба да живе¹¹⁰ у селима, изузев крајње нужде. Живот у селу, где су партизани одвојени једни од других, слаби дисциплину и борбеност код бораца, они се све мање осећају као јединствена борбена целина.

5) Слабо је организован политички рад с партизанима. Чак и наша штампа и леци не читају се пажљиво и организовано.

6) Политичке акције које се изводе у народу обично се слабо припреме. Говорници испред војске често држе слабе говоре, чак нису у стању да кажу ни оно што је најосновније. После сваке акције у селу треба мештанима одржати кратак говор о значају изведене акције, а то се врло ретко чинило.

7) Батаљонска, четна, па чак и лижа руководства, издају разна наређења о реквизицији, конфискацији, о откупу појединих артикала од сељака, узимају рд сељака ствари које они добровољно дају нашој војсци. Код извођења овога прелазе се компетенције и, што је најгоре, узима се од сељака силом оно што је он спреман да дадне и добровољно. На тај начин ствара се незадовољство код једног дела народа.

8) Није редак случај да нека јединица добије да изведе неки задатак, а она, уместо да се стара да добијени задатак обави како треба, почиње да се бави другим пословима. Тако на пример једна група диверзаната, уместо да организује диверзантске акције, почела је на своју руку да пали школе по селима, што је било сасвим погрешно и изазвало незадовољство код једног дела сељака.

9) Поред свих указивања ОК-а, да сви батаљони треба да издају своје листове и о чему у тим' листовима треба да пишу, ово није схваћено озбиљно. Досада су покренута два листа, али у њима се уопште не пише о животу и борбама батаљона, кроз њих се не огледа живот наших бораца, већ се пишу најопштији чланци који могу изаћи у сваком другом листу. По садржају тих чланака нико не може видети да тај лист издаје једна војна јединица. Још никако да се организује слање дописа за нашу штампу.

10) Рад агитпропа одреда сведен је искључиво на културни рад, док је политичка страна рада овога тела потпуно запостављена.

11) Наши руководећи другови не воде рачуна о партиским материјалима које им шаље ОК-а. Ти материјали који се уз много тешкоћа умножавају, не прорађују се како треба, а најчешћа је појава да се они логубе. Многе наше јединице сада немају довољно теоретског и другог партиског материјала.

12) Волији курири често несавесно обављају своју дужност. Због те њихове немарности доста трпи наш рад. Курирска дужност поверавана је понекад људима у које се нема довољно поверења и брбљивцима.

Указујући на ове грешке и слабости, ОК-а апелује на све чланове Партије у нашем одреду да сложено приступе отстрањивању свих досадашњих слабости и учине од наше партиске организације у одреду стожер око кога ће се одвијати целокупан политички и војни живот наших бораца. Партиска организација мора будно пазити да се у одреду стриктно спроводи линија наше Партије и сва наређења Врховног штаба и осталих наших војних руководства. Комунисти се морају за све интересовати, они морају водити рачуна о акцијама које одред изводи, о политичком и моралном стању бораца, о држању бораца кад дођу у везу с народом, о политичком раду у народу итд. Ништа се не сме десити у одреду што партиска организација не би знала. Само ако комунисти буду будно вратили целокупан живот и борбе своје војне јединице, моћи ће на време исправљати све слабости и грешке и указивати нужну помоћ. Члановима Партије мора бити јасно да без њихове активности, без њиховог свестраног помагања на организовању своје јединице у духу директива наше Партије, нећемо моћи имати добар одред, који ће бити политички и морално јак и акционо способан.

Као најважније задаће које се сада стављају пред наше партиске организације у одреду јесу:

1) Да се батаљонски комитети изабере у духу директиве ЦК-а. Подела рада у батаљону треба да буде слична оној која постоји и у другим партиским комитетима (уз ову тачку прилажемо писмо ЦК-а и објашњење ОК-а).

2) Партиске јединице по четама морају редовно одржавати два састанка недељно. На једном састанку расправљаће сва питања своје јединице, а на другом прорађиваће политичке и теоретске материјале. Партиска организација у одреду мора бити нелегална.

3) Да се обрати велика пажња васпитању другова у духу челичне, самосвесне дисциплине, да се наређења претпостављених извршавају. Треба будно пратити да се у наше војне "јединице не увуку туђи елементи.

4) Да се по четама одржавају редовни састанци за све партизане и то бар једанпут недељно, на којима ће се, под руководством комесара, расправљати сви проблеми чете и говорити о политичким питањима. Једно од првих предавања за све партизане треба да буде о значају и функцији наших НОО. У том предавању треба нарочито указати на огромну улогу козу НОО играју у данашњој борби, на то да су НОО органи народне власти и да их наши партизани морају као такве поштовати.

5) Забранити кретање партизана без неопходне лотребе. Ако неко иде у неко место или да обави неки посебан посао, мора имати нарочиту дозволу. Пушка и униформа не могу заменити дозволу, то не може бити легитимација као што то неки погрешно мисле, јер и униформу и оружје може да има и непријатељ. По нашим местима још увек има доста појединаца партизана који немају никакав посао и вршљају около, или таквих који су дошли на боловање а оно им је давнб истекло. Треба испитати због чега се ти људи налазе ван својих јединица и позвати их на одговорност.

6) Наше војне јединице које добију одређени задатак од својих претпостављених морају се старати да то обаве што је могуће боље. Не сме се десити да нека јединица уђе у неко село и сама почне да измишља себи друге задатке, запостављајући оно због чега је ту дошла. Искуство је показало да самовољно држање неких јединица, чак и без знања месних другова, само наноси штете. Тако на пример, дешава се да наши другови који се сасвим случајно нађу у неком селу врше претресе код појединих лица у том селу, конфискују разне ствари од сељака, не саветујући се о томе ни са месним НОО. Овамо нешто будуће се не сме понављати.

7) Сви батаљони морају имати свој лист. У листу првенствено треба писати о животу и борбама јединица дотичног батаљона. Од сваког броја листа треба послати ОК-у по три примерка. Исто тако ОК-у треба слати по три, четири од сваког летка који изда батаљон. ^

8) Агитпроп одреда треба да припреми неколико актуелних политичких предавања која ће се одржати по свим нашим јединицама. Теме узети из писма ЦК-а. Ова предавања морају бити популарна, разумљива за сваког партизана.

9) Увлачити добре борце у Партију и преваспитавати их. Не сме се дозволити да ико уђе у Партију а да и даље остане на оном политичком нивоу на којем је био и раније.

Поред ових општих директива за рад наше партиске организације у одреду, ОК-а ће преко заменика политичког комесара у одреду и заменика политичких комесара у батаљонима, израдити конкретнија упутства за рад појединих јединица како би се већ једном стало на пут свим слабостима и сузбила свака аљкавост у раду.

Да би ОК-а имао што јаснију слику о раду партиске организације у одреду, заменик политкома у штабу одреда и батаљонски комитети слаће сваких 14 дана извештаје ОК-у о раду партиске организације и војним и политичким акцијама које одред, односно батаљони, изводе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

8 јуни 1943 г.

ОК КПЈ ЗА СРЕМ

Додатак

(Из писма ЦК КПЈ)

29 јануар 1942 г.

СВИМА ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА

Драги другови,

У интересу активнијег и правилнијег рада у војним јединицама као и њиховог политичког деловања у народу потребно је:

1) Пре свега учврстити партиску јединицу у батаљону и непрекидним систематским радом подизати теоретско-политички ниво партијаца.

У том циљу треба одмах спровести до краја изградњу партиске организације у батаљону. Партијци у једној чети сачињавају четну ћелију, основну партиску јединицу. Четна ћелија не одржава везе са партиским комитетима на терену, него посредно преко *партиског бироа у батаљону*. Тај биро бирају четне ћелије преко својих делегата. Партиски биро руководи партиским радом у батаљону, одржава директно везу са ОК-а на чијем се терену батаљони налазе, стоји под његовом контролом, прима од њега материјал, директиве, *сугестије* за рад у народу и помоћ у

инструкторима. Заменик политкомесара батаљона (осим ако није партијац, таквих случајева имамо у босанско-херцеговачким одредима) обавезно улази у партиски биро као секретар. Политички комесар чете улази као обичан члаи у партиску ћелију.

Чланови Партије у штабовима батаљона сачињавају обичну партиску ћелију само с том разликом од четних ћелија, што штабска ћелија одржава директне везе са ОК-а поред своје ве[зе] са партиским бироом у батаљону.

О спроведеној организацији, бројном стању итд. као и избору батаљонског бироа Партије извести одмах ОК Партије на свом терену.

2) Код радова на подизању кадрова у чети и партиским јединицама посветити нарочиту пажњу подизању и учвршћивању партијности свих чланова. Поред предавања из теорије Партије (објашњавања основних организационих питања лењинистичке Партије), објашњавати нарочито какав треба да буде партијац као партизан, пример храбрости, пожртвовања, несебичности, дисциплине, мудрости, чувања људи, трезвености, добар друг, носилац оптимизма, борац против паникерства, малодушности, увек спреман на Извршење најтежих задатака. Илустровати то примерима из живота наших, совјетских и других партизана.

БР. 101

ПОЗИВ ОКРУЖНОГ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ ОДБОРА ЗА СРЕМ И ШТАБА ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ ОД 11 ЈУНА 1943 ГОД. НАРОДИМА СРЕМА ЗА ОДБРАНУ ЛЕТИНЕ ОД ОКУПАТОРА¹

Настојте да све стане на једној страни!

Умножити у 1000 ком.²

НАРОДИМА СРЕМА

БРАЋО И СЕСТРЕ

Једна од сталних мера крвавог окупатора јесте пљачка свега онога што смо ми припремили за нашу исхрану, отимање наших свиња, говеда и друге стоке. Фашистички бан-

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 2739.

² У оригиналу дописано мастилом.

дители упадају у наша села и односе све што имају остављено. Они доводе нас и нашу децу да гладујемо. Многа наша села немају шта да једу, јер су их швапски и усташки разбојници потпуно опљачкали. Читав наш народ би данас гладовао да није уз помоћ својих партизана успео да отме нешто хране од непријатеља и да је склони.

Сада се швапски, усташки и остали бандити спремају да изврше најгрознију пљачку нашег равног и богатог Срема. На све стране непријатељ врши припреме како би што потпуније опљачкао нашу овогодишњу летину. Из неких места фашисти одвлаче пшеницу и вршалицу у своја упоришта, средња места, како би их касније уз помоћ своје војске могли користити, а овршено жито одмах товарили у камионе и односили за своју изгладнелу пљачкашку војску.

Хитлер и Мусолини исцрпили су све своје резерве хране, по Немачкој и Италији све више хара глад. Јасла фашистичких звери све су празнија. Да не би поскапали и да би могли да наставе с разбојничким ратом, фашисти се бацају у највећу пљачку поробљених народа. Немачки освајачки фашизам рекао је кроз уста целата Геринга, да немачки народ не сме гладовати. Могу гладовати сви други народи, али немачки не сме. Хитлер хоће да нахрани нашом пшеницом своје гладне псе, да би могли лакше да пале наша села и градове, да убијају и пљачкају, да се боре против наше Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда, против наших ослободилаца.³ Он хоће с нашим житом да нахрани своје изгладнеле раднике да би они могли да праве бомбе које ће фашистички ваздушни пирати бацати на наша мирна села и градове. Хитлер хоће нашом пшеницом да храни своју разбојничку војску која се на совјетско-немачком фронту бори против наше руске браће, против јуначке Црвене армије, која се бори и за наше ослобођење. Нашом пшеницом Хитлер хоће да храни своју војску која се бори против наших савезника — Енглеске и Америке. Пљачком жита у окупираним земљама Хитлер мисли да продужи овај, за њега изгубљени рат, да учврсти наше ропство, појача наше патње и истребљење.

БРАЋО И СЕСТРЕ

Један од најслабијих фронтова фашизма јесте његова исхрана. Уколико је порција фашистичких војника мања

³ Реченица „да се боре...” до краја дописана је на оригиналу настилом.

утолико ћем'о их пре победити. И на том фронту ми можемо и морам'о тући фашистичке освајаче. Борба за жетву јесте борба не само за исхрану нашег народа и наше народне војске, већ и борба иротив фашизма уопште.

Ослободилачка Црвена армија својим' великим победама довела је Хитлера до потпуног слома. Војске наших савезника потукле су фашистичке банде у Африци и отпочеле су са снажним бомбардовањима фашистичке ратне индустрије и других објеката који служе непријатељу. Наша Народно-ослободилачка војска и партизански одреди туку непријатеља где год се појави. У тој великој ослободилачкој борби учествују и народи Срема. И наш народ се дигао на оружје, и он води борбу против окупатора и његових слугу свим средствима. Акцијом за одбрану наше летине ми ћемо дати још један допринос нашој Ослободилачкој борби.

НАРОДИ СРЕМА!

Дигните се сви до једнога за одбрану наше летине. Ворба за жито није ствар појединаца, већ свију нас. Наша парола: **Ни зрна жита окупатору и његовим слугама** мора се у потпуности спровести у живот. Крвожедни Хитлер и његов *верни нас Павелик* не смеју ништа извести из нашег Срема. Срем не сме бити подручје за снабдевање највећег душманина нашега народа — германског освајача. У борби за летину коју непријатељ хоће да опљачка треба да учествују сви народи Срема, јер окупатор нећа никога поштедети. У тој борби решава се питање исхрана наше народне војске. Зато не смем'о дозволити да нас разбојници опљачкају. Наше жито м'ора заиста бити наше, оно нам је потребно за исхрану нашег народа и наше Ослободилачке војске, наших партизана.

Наши народно-ослободилачки одбори, ваши партизани, Антифашистички фронт жена, Уједињени савез *антифашистичке омладине*, све наше родољубиве организације треба свим снагама да помогну нашем народу да одбрани своју муку од фашистичких лопова. Све што је народно мора остати у рукама народа. Жита на државним имањима, петоколонашка и друга која су у рукама непријатеља треба уништавати. Ниједна Иепријатељска косачица не сме косити, ниједна непријатељска машингГ не сме врћи.

Ни зрна жита окупатору! Све жито нашем народу и за наше партизане!

11 јуни 1943

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**ОКРУЖНИ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИ ОДБОР
ЗА СРЕМ**

**ШТАБ III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ
ЗОНЕ У СРЕМУ⁴**

БР. 102

**ЧЛАНАК „ИСТИНЕ“ ОД 22 ЈУНА 1943 ГОД. О РАЗВИТКУ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ ПОКРЕТА У СРЕМУ¹**

ОСЛОБОДИЛАЧКА БОРБА У СРЕМУ

У овој светој и праведној борби нису изостали ни народи Срема. Претрпивши многе муке и патње од фашистичких зликоваца, увидевши да се ради и о њиховој судбини, народи Срема нослушали су позив своје Партије и почели се прикупљати у шумама, почели се дизати на оружје. Два, три пиштоља, две, три старе пушке, било је све оружје којим је расп(олагала прва група фрушкогорских партизана. Прва пушка која је одјекнула у Фрушкој Гори звала је у бој све народе Срема против окупатора и домаћих швапских и усташких слугу. Од малене грушце лоше наоружаних бораца развија се снажан партизански покрет који данас у Срему задаје непријатељу осетне ударце.

За две године ослободилачког рата, наши борци побили су и разоружали на хиљаде непријатељских војника, уништили преко 20 возова са непријатељском војском и материјалом, посекали око хиљаду бандера и преко 250 километара тл. жица. За неко време онеспособили рудник угља и фабрику цемента, нарочито леп успех постигли су приликом прошлдишње жетве. Већина петоколонашких имања била су спаљена. Преко 40 вршалица и око 100 косачица уништено је и онеспособљено. Активност наших партизана види се и по томе, што је из нашег, углавном равног Срема протерана окупаторска власт из око 50 места, а у 70 општина спаљена архива.

⁴ У оригиналу дописано мастилом.

¹ Оригинал „Истина“ бр. 22 од 22 јуна 1943 год., умножен на гештетнеру, ћирицом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4101.

Прилив нових снага и нових бораца нужно су наметнули проширење наше борбе и ван Срема. Један део наших снага налази се у БоСни, формиран у бригаде, наоружав са најбољим оружјем и споообан за извођење већих акција. Само у једној акцији они су заробили 9 официра, 2 топа, 2 бацача, 5 тешких и 8 лаких митраљеза, 18 митраљета, 180 пушака, доста граната и бомби, око 15.000 метака и друго.

Наша позадина и фронт чврсто су повезани између себе. Људи, жене и омладина једнако раде за своје партизане. Нема те ствари коју наш (народ не би дао својим¹ партизанима. Партизани и народ то је једно исто.

У овој тешкој и суровој борби народ је исковао своје јединство и у великој већини места створио Народно-ослободилачке одборе, органе праве народне демократске власти; окупио се око њих и преко њих помаже своју војску, организује позадину и води борбу против не'пријатеља.

Али ми смо свеони да ће до коначне победе бити још тешких и жестоких борби. Зато је потребно да збијемо још чвршће своје редове, да окупимо све поштене родољубе око наших НОО и других родољубивих организација и још јаче и силније ударимо по душманину нашег народа.

БР. 103

ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 26 ЈУНА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАГИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ О НЕКИМ ГРЕШКАМА ПАРТкЗАНА И ПОТРЕБИ ПОЈАЧАЊА ВОЈНОПОЛИТИЧКОГ РАДА¹

ШТАБУ III ОДРЕДА III ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ

Положај

Драги другови,

Пре две недеље ОК-а је упутио писмр члановима Партије у одреду² у коме указује на неке конкретније слабости и крупније грешке које су раније чињене у нашим јединицама. До данас се не осећа да су се те грешке почеле исправљати, већ се и даље продужује по старом. И не само да се продужује, него се појављују и неке нове грешке.

Овде вам указујемо на ове грешке:

¹ Јригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4544.

² Види док. бр. 100.

1) И поред указивања у писму на неправилан однос партизана према НОО и даље наилазимо на појаве некоректног и недругарског држања према члаковима НОО. Тако на пример један партизан (Мита, из Јашине чете³) налазећи се на боловању у Прх.[ову] без потребе се шета по улици са припасаним бомбама, води разговоре са људима по сокаку, итд. Једном приликом, када се налазио у једној групи људи, опоменуо га је друг Јован, члан СНОО, да није згодно што се шета, а овај му је на то пред целом групом одговорио: „Ја сам¹ партизан већ 13 месеци и знам! шта треба да радим.“ Затим¹ је додао: „Боље би било да је овај у месном одбору — показујући на једног старца — а ти да идеш Да се бориш“.

Исто тамо је Дошло до сукоба између друга Деве из Пећ.[инаца] и једног делегата вода, али не знамо конкретно о чему се ради.

Даље, запажено је да се партизани још увек возе колима по дану. Тако се друг Јаша са једном другарицом возио по дану колима према Мишк.[овцима] и то још у униформи. На путу су наишли на фашистички камион одакле је на њих отворена паљба. Они су додуше поскакали из кола, али се зато кочијаш једва извукао. Чули смо да се истога дана десио сличан случај и са другом Србијанцем који се са још једним другом возио гиком⁴ од Мишк.[оваца] према Пећ.[инцима] и на путу такође наишли на фашисте који су на њих пуцали.

И даље се, дакле, наставља непотребно шећкање партизана по селима. Ово доказује да писмо ОК-а од 8-ог јуна, у коме се говори о свим овим појавама и наглашава да их се што пре отклони, није у довољној мери спроведено у живот. Није довољно да се неко директивно писмо прочита међу партијцима а затим савије и метне у џеп. Њега треба потпуно и до краја спровести у живот. То значи да све партизане треба у згодној форми упознати са садржајем тога писма. Осим партиске јединице у одреду дужност је и политичких комесара да путем четних и батаљонских зборова скрену пажњу свим борцима и издају сва потребна наређења у довору са командирима и командитима. Треба нагласити да ће се убудуће кривци кажњавати.

2) Поред тога примећено је да су се другови партизани и сувише раскомилили и просто ударају намет на сељаке. По ослобођеним селима они се ретко, или скоро никад, не крећу пешке. Врло често и за најкраће путеве узимају од

³ Ђорђе Живковић-Јаша

⁴ Чезе, двоколица

сељака кола, а после тога по два, три дана. не раде ништа. Тако се десило да су при п'овратку из „Шангаја“⁵ дошли; колима до пруге, а идуће ноћи из В.⁶ до Поп.[инаца] опет узели око 15 кола. Оваквих примера могло би се још много навести. То, другови, не ваља из више разлога. Прво, на овај начин слаби борбеност, дисциплина и отпорност код бораца. На овај начин они млитаве, олење се, деморалишу се и постају постепено неспособни за акције и дужа путовања приликом пребацавања И маневрисања. Друго, ово непрестано тражење кола изазива незадовољство код сељака што је и разумљиво. Сад се налазимо у јекну пољских радова. Сељаци преко целог дана копају кукурузе и обављају други посао, а увече уморни и они и коњи морају да возе партизане. А што је најгоре понекад бива да их и усред дана одреде да возе. (пример Прх.[ово]). Све ово, разуме се, изазива негодовање код наших сељака. Треће, пребацавање колима из места у место је и неконспиративно, што није исти случај кад се иде пешице. (Кад се другови пребацују колима зна се и одакле су дошли и куда иду). Све би се ово могло избећи ако би се друкчије радило. Овоме треба стати на пут одмах, ако желимо да имамо добру војску и ако не мислимо да се свађамо са сељацима. Само код овога не треба отићи у другу крајност и сасвим искључити употребу кола. Наши другови партизани треба да користе кола и сељаци су дужни да им у том погледу изађу у сусрет, али кад се за то стварно укаже потреба (ако се ради о некој! хитној акцији или о неком брзом повлачешу).

3) Обавештени смо да су вао другови из Шидског среза звали у њихова места ради извршења акција на прузи и протеривања окупаторских власти по местима где су мале непријатељске снаге. До данас овај предлог нисте прихватили. Сматрамо да је овим учињен велики пропуст и штета нашем раду. Ви знате да је према директиви В. М.⁷ најважнији задатак наших оперативних јединица — уништавање и разарање пруга, а тамо баш иМа могућности за извршење оваквих акција, тим пре што су непријатељска упоришта слабија. Зато треба одмах да упутите један део јединица и на тај терен.

4) Показало се да јединице нашег одреда нису довољно активне, а у неким случајевима ни саме акције нису била довољно припремљене. Због тога је било и неколико неуспеха. Сматрамо да је неопходно да, се после сваке а

* Сурдук

* Војка

⁷ Вероватно Врховни штаб

нарочито после неуспелих акција, изврши дубока анализа и извуку потребни закључци и искуство. С овим треба упознати и нижа војна руководства. Ако се овако ради биће наше неуспеха.

5) Убудуће редовно шаљите имена погинулих другова, а нарочито чланова Партије. Код овога треба написати кратку биографију погинулог друга.

6) Шаљите нам имена организатора и вођа непријатељских банди који организују покоље и друге злочине по селима.

7) Преко „Сл. Југославије“ чули смо да непријатељ при офанзиви примењује тактику обухватног напада, односно опкољавања наших снага. Упозоравамо вас да при изради вашег плана за претстојећу офанзиву имате и ово у виду.

8) Приликом постављања Нових команданата батаљона треба у свему да се споразумете са "Оперативним отсеком (уколико имате везе с њим!а), а нас да благовремено известите и пошаљете карактеристике људи које намерава да поставите.

9) Наши комесари по четама и батаљонима не врше у потпуности своју дужност. Свима комесарима треба указати да су они одговорни за политичко и морално стање партизана, да они треба с времена на време да организују предавање у јединицама о Народно-ослободилачкој борби, о појединим антифашистичким организацијама, читање наше штампе, проучавање наређења виших војних руководства, извештаје Врховног штаба итд.

Свака чета треба да одреди једног способнијег друга који ће слати мање дописе за нашу штампу, који ће описати макар и на најгрубљи начин оно што се у његовој, јединици догађа.

Штаб одреда је дужан да нам сваких десет дана шаље редовно извештаје о политичком, борбеном и моралном стању бораца, као и о изведеним акцијама. До данас нисмо добили ни један обавештајни извештај.

На крају хоћемо да подвучемо да сматрамо све чланове Партије у штабу, поред заменика политичког комесара, одговорним пред Партијом за извршење директива Партије у живот.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

26 јуна 1943 г.

Другарски поздрав

ОК КПТ ЗА СРЕМ

БР. 119

**ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА
КПЈ ЗА ВОЈВОДИНУ ОД 27 ЈУНА 1943 ГОД. ЦЕНТРАЛ-
НОМ КОМИТЕТУ КПЈ О АКЦИЈАМА И СТАЊУ ПАР-
ТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА У СРЕМУ¹**

ЗА ЋАЋУ

Драги другови,

Наше јединице у Срему прилично су активне, али се још увек чине мањи и већи пропусти. Често се акције не организују како треба услед чега у потпуности не успевају и имамо непотребне жртве. Однос партизана према народу није увек коректан, што ћете видети из приложеног писма упућеног члановима Партије у војсци.² Ради се на томе да се повећају акције на железничкој прузи. Ту наилазимо на тешкоће, јер тешко долазимо до експлозива. За последњих 14 дана једна наша диверзантска група избацила је четири воза из шина. У Срему сада имамо одред и два ударна батаљона. Ови батаљони уз помоћ једног батаљона II војвођанске бригаде, спремају се да изведу неколико већих акција.

Као што вам је познато, м'и смо из Срема пребацили велике снаге у Босну.³ Тамо стално шаљемо ненаоружано људство и хране и остало што је војсци потребно. Највише нас погађа то што морамо да шаљемо и један део нашег актива. Колико год будемо могли помагаћемо другове у Босни. Са VI бригадом и партиским форумима у Босни стално одржавамо везе. Те везе су боље од веза са III зоном. Мишљења смо да је Зона требала да пошаље макар за краће време једног свог делегата у Срем, који би на лицу места помогао нашим друговима. Преко писма тешко се споразумевају.

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 3281.

- Види док. бр. 100.

® Непријатељ је настојао да до зиме 1942 год. уништи партизанске јединице у Срему, па је у том циљу предузимао акције великих размера. Због тако тешке ситуације Штаб Трећег одреда одлучио је да главнину својих снага пребаци у Источну Босну заједно са Шестом источнобосанском бригадом која се у то време налазила у Срему. Прелазак у Босну извршен је почетком новембра 1942 године.

друг • Слободан⁴ је од стране ПК-а делегиран у оперативни отсек, који координира са радом свих наших јединица. Типа Оперативни отсек се сада налази у Босни.

О борбама у Срему и борбама наших војвођанских бригада ништа не чује преко „Слободне Југославије“. Једном приликом је Москва на руском језику јавила о борбама Љоушкогорских партизана а „Сл. Југосл.“ баш ништа. Ми смо да би вас о нашим борбама могли обавештавати другови из Србије.

• СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

27 јуни 1943 године

С другарским поздравом

ПК КПЈ ЗА ВОЈВОДИНУ

БР. 105

ИЗВЕШТА. Ј ИНФОРМАТИВНОГ ОФИЦИРА ШТАБУ ТРЕЋЕГ НОП • ОДРЕДА ОД 28 ЈУНА 1943 ГОД. О ПРЕТСТОЈЕЋОЈ НЕПРИЈАТЕЉСКОЈ ОФАНЗИВИ И О ЈАЧИНИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ГАРНИЗОНА У ЗЕМУНУ И ШИДСКОМ СРЕЗУ¹

Број: 43/19-'43.

Дана 28. VI. 1943.

Дрзаги другови,

подносим информативни извештај:

Од инф. [информативног] официра II и III батаљона примио сам следећи извештај:

Према извештају из непријатељских полуваничних кругова требало би да стигне нека „шуб“-полиција за 10—14 дана евентуално за 3 недеље у Срем са циљем да одједном окруже доњи Срем и то у правцу Саве, Кленак—Земун, оемун—Рум. Iа и Рума—Кленак пругом. Циљ им је да опљачкају жетву, а уједно да „доведу народ на прави пут“. Њихова замисао је: у свако село довести по 1 чету као посаду. Ја би врла жито, а сељацима би оставили по 70 кг жита на душу. Команда те полиције је 1 генерал који је учествовао у реакцији против партизана у Русији и још неки Јуицири који су с њима учествовали. Људи који се налазе

¹ Аћим Гх"руловић

Оригинал, исписан на машини, латиницом, налази се у архиви Јуиисториског института под бр. 28—5 к. 1484.

у тој полицији су од 45—50 година. То њиховом рачунигу сваки сељак ће се морати у року од 24 сата јавити Па ће добити легитимацију са личним описом и сликом, [а] ко не буде имао ту легитимацију биће стрељан. [За] сваки напад партизана из места — биће место савњено. У шуме у Посавини немају намеру да иду него им је намера да их бомбардују у коју сврху ће наводно употребити 50 „штука“² Та полиција ће бити наоружана са пушкама и тешким митраљезима, бацачем пламена и бацачем мина и по 2 борна кола у сваком селу. Циљ им је да увуку и Србе као шпијуне ^ полицајце да им загарантују и обезбеде живот као немачким породицама са добром платом. Покушаће на миран начин да дође до тог јер постоји једно поверљиво наређење према коме се не смеју Срби више убијати већ се шаљу у Руму на испит и после у Норвешку у најгоре руднике. За терен Подунавља још немају војске али мисле прво овде па после у Подунавље. У најважније циљеве спада да пресеку везу за Босну и везу између Посавине и Фрушке Горе тако да би на тај начин уништили партизана. Они су требали доћи још пре 3 месеца али није био споразум са хрватском владом коју они називају полукомунистичком. За Фрушку Гору немају снага да нападају јер ту они кажу има по километар, дугачки тунели и да не могу наудити партизанима. Њихова изобразба врши се у Осијеку где се та полиција вежба да би стигли што пре али наводно се журе да чим пре стигну. Места која замишљају запосести, су: Краљевци, Добринци, Голубинци, Војка, Угриновци, Крњешевци, Шимановци, Деч, Карловчић, Михаљевци, Прхово, Ашања, Огар, Товарник, Суботиште, Брестач, Буђановци, Пећинци, Сибач и Кленак. Подунавље запосели би у два маха и то: I. Стари и Н. Бановци, Белегиш, Сурдук и Сасе [Нови Карловци] а затим линија Чортановци, Крчедин, Прњавор, Нерадин, Ривица, Вел. Радинци, Карловац, Мали Радинци.

Примећујем да овај извештај није из непријатељске команде али од човека који може евентуално да дозна непријатељске намере. Контрадикторно је у том извештају што се с једне стране тврди да је та полиција требала да дође већ пре 3 месеца али да није дошла услед сукоба са хрватском владом док с друге стране тврди да се та полиција још увек изобразује. Ако је тачна тврдња ДД № требала доћи пре 3 месеца онда не може бити тачна тврдња да је још увек на изобразби. Али свакако да ће непријатељска војска и њихова цивилна управа настојати да по сва у

² Немачки обрушавајући бомбардери

цену, и мајући искуство из прошлогодишње жетве, подузме све мере да би опљачкала нашу жетву и нахранила своју огладнелу војску и позадину.

Према овом маневру непријатеља од наше војске би била највише угрожена она јединица која оперише у Посавини а затим у Подунављу.

Највише би ова реакција непријатеља погодила нашу позадину а нашим војним јединицама не би могла учинити велике штете, но свакако треба у претстојећој жетви бити на опрези јер ће непријатељ вероватно подузети нешто, поготово служећи се затиштем на великим фронтovima у могућности да за пљачку и реакцију искористи чак и пролазне своје снаге као што је то и приликом прошлогодишње велике офанзиве учинио.

2. У Земуну у ортс командантури има 5 официра и 15 подофицира; у коњичкој школи непознат је број војника; на аеродрому око 2000 људи са око 1700 апарата, укључивши ту и велики број покварених апарата. У бившем штабу ваздухопловства је болница са око 300 кревета; у војном дому у главном парку око 20 наоружаних људи; у бившој полициској школи 50 војника, и касарни у парку 1 немачка чета са десетак аутомобила. У касарни код француске цркве око 700 домобрана; у факултету 300 домобрана и 130 војника радне службе. У гимназији и код среза је два чета жељезничара и 400 Срба радника. У бившој морнарици има 30 официра и подофицира, ту је команда места, Речна пловидба, Лучко поглаварство и Војна штампарија. У авлији православне цркве има 120 домобрана, око 150 усташа и 4 официра; у бившој полициској школи 50 жандарма, 2 официра, војна музика са 1 официром и 40 домобрана. Наоружање њихово су пушке а у целом Земуну има око 50 п.митр.

3. Према извештају среског повереника за инф. службу за срез Шид непријатељске снаге су следеће:

4. У Шидским Бановцима на станици има 16 домаћих Шваба са пушкама;

5. У Илачи има 23 Швабе на станици са 1 п.митр. и пушкама и 40—60 ручних бомби;

6. у Горњем Товарнику [код Шида] има 22 Швабе на станици са пушкама и ручним бомбама и 4 жандарма са пушкама. У Товарнику има око 1000 немачких војника који иду према Дунаву где се укрцавају и иду наводно према истоку;

7. у Малој Вашици, Батровцима, Адашевцима, Илинцима нема никаквих непријатељских оружаних снага;

8. у Липовцу има и домаћих петомолонаша и оно 50 пушака за чување жита;

9. у Моровићу има 100 немачких војника и 100—120 усташа са п.митр. и пушкама;

10. у *Бачинцима* има 42 Швабе на станици са 2 п.м^{ТР}-и пушкама;

11. у Шиду има 12 жандарма, 12 полицајаца и 7 Ф^{и*}нанса са пушкама на жељезничкој станици, 80 Шваба⁰³ пушкама, и у Шиду има доста немачке војске која је *с^{мо}* на пролазу за Подунавље.

Примећује се уопште покрет непријатељских снага У правцу Дунава са главне жељезничке пруге, а од м^{ста} Илока према Вуковару где врше вежбе а затим се укрД^{а-}вају на Д/наву и одлазе на Ист. фронт.

Није искључено да би и та војска могла извршити офанзиву на наше јединице у Фрушкој Гори.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Информативни официр III Одред III

О.З.

Павле³

БР. 106

ИЗВЕШТАЈ ИНФОРМАТИВНОГ ОФИЦИРА ШТАБУ ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ОД 2 ЈУЛА 1943 ГОД. О КРЕТАЊУ, БРОЈНОМ СТАЊУ И НАОРУЖАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ЈЕДИНИЦА¹

Број Инф. 45/1943.

Дана 2 јула 1943 године.

Драги другови,

Подносим инф. извештај:

На основу инф. извештаја и инф. официра при III батаљону и при I батаљону све су непријатељске снаге:

1. 25 јуна о. г. отишло је према Петровчићу 30—38 усташа са 1 п.митр., те усташе су ишле из Ашање. Често иду кроз њиве потос звани „Галати“ и то 5—6 са пушкама и бомбама, кроз шуму Ложнац иду 10—20 усташа са пушкама и бомбама. 26 јуна прошло је преко шуме

³ Арнолд Рајх-Павле

¹ Оригинал, куцан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. рег. 29—5, к. 1484.

Ложнац према Петровчићу немолицина усташа са 1 п.митр. и пушкама а сваки има око 1 бомбу. 27 о. м. прошло је преком калдрмом 12 усташа са 1 п.митр. и сваки 3—5 бомби, пуцали су за неким људима из Карловчића који су разгледали ливаду а једног су ухватили.

2. у **Кленку** има 38 жандарма у касарни са 2 п.митр., 50 СС-бваци са 3 п.митр. и 7 фманаца, а на прузи има 8 војника са 1 п.митр. Њихово кретање је село и око села.

3. у Буђановцима је 26 јуна о. г. била жандармерија око 20 њих са 1 п.митр. нису никога дирали и вратили се возом натраг.

4. из **Путинаца** су отишли Немци који су били на станици. Швабе држе стражу на торњу са 1 п.митр. У Путинцима сада има 120 пушача са 6 п.митр. које су скоро добили.

5. у Руми је бројно стање непромењено. За сада врше поправку моторизације и прека непровереним вестима дошли су из Босне ради жетве.

6. у **Шашинце** је стигло још 9 камиона војске тако да их сада има око 500 ромеловаца са 50—60 п.митр. и са истим бројем митраљета, 3 гопа, 2 бацача мина, 29 камиона и 2 борна кола. По селу пљачкају животне намирнице и ћилимове, тј. све што нађу.

7. из **Голубинаца** се сазнаје из приватних извора да у то место треба да дође 30—40 гестаповаца.

8. у **Старој Пазови** има 120 домобрана са 40—50 пушача а који се облаче у СС-овске униформе. Иначе у Ст. Пазови се врши попис станова што није први случај.

9. у Врднику неких битних промена нема и војска, која је тамо, изгледа да има само намеру да чува индустријску и рудничку постројења.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Информативни официр III Одред
Павле²¹

¹ Арнолд Рајх-Павле

БР. 119

ИЗВЕШТАЈ ИНФОРМАТИВНОГ ОФИЦИРА ШТАБУ ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ОД 12 ЈУЛА 1943 ГОД. О АКЦИЈИ ПРВЕ ЧЕТЕ И О БРОЈНОМ СТАЊУ И НАОРУЖАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ЈЕДИНИЦА У ПОЈЕДИНИМ ГАРНИЗОНИМА¹

Број Инф. 51/1943.

Дана 12. VII. 1943.

Драги другови,

Подносим информативни извештај:

Један непотиуни вод од 18 другова из I чете I батаљона нашег Одрѣда био је у заседи на ирузи Загреб—Београд са циљем да дочека патролу на ирузи. Патрола међутим није наишла већ је наишао један транспортни воз.

Наши дрзтови су успели са лампом од чувара пруге да зауставе воз и међу осталим запленио је око 50 француских пушака и осталог ратног плена. У возу је била нека жандармерија која је пошла из Осијека преко Винковаца. Ова жандармерија како се то разабере из исказа двојице, који су пришли нашим редовима, имала, би намеру да сачува жетву од партизана а затим им је речено да ће вероватно ићи у друге крајеве и на Источни фронт. У возу је било њих 1600. Један део сишао је у Шиду, око 50 њих, а око 100 је сишло у [Сремској] Митровици. Ова двојица који се данас налазе у нашим редовима требали су ићи у Ириг, а и њих је било око 50.

Један од официра који је погинуо имао је у џепу исправе из које је видљиво да је у Руму, односно у срез Румски, упућено око 50 од Тога транспорта, а и даље у друга среска места упућени су исто.

Та жандармерија стоји под командом СС трупа. Војници, тј. редови, су Хрвати, а руководиоци, тј. подофицири и официри, су Немци из окупираних крајева Европе, а и из саме Немачке.

Из једног списка се разабере да су Хрвати добровољци, но другови који се налазе у нашим редовима, тј. ова двојица која су нама пришли, изјављују да су присилно мобилисани. У те трупе су већином узети- Млађи има их доста

¹ Оригинал, куцан ва машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. рег. 30—5, к. 1484.

који су рођени 1927 г., а старији, који су узети у те трупе, су они који су за иојску неспособни.

Наоружани су са француским пушкама, а аутоматског оружја нису имали. Официри су имали митраљезе са којим су давали отпор. Војну обуку нису никакву имали.

Према тврдњи ових друшва који су нам пришли у Осијеку има велики број тих трупа које иду на све стране, вероватно и у Славонију.

Униформе имају нарочите плавкастр-зелене боје са жутим немачким орлом и хакнкрајцом на рукаву. Одело им је потпуно ново, а и обућа им је врло добра. Пушке су дугачке француске и прилично нове.

Они при доласку из Осијека нису добили муниције, одн.[осно] само мали број од њих је муницију добио чиме се и може тумачити успех наших другова.

По свему изгледа да морал ових жандарма, осим руководећих, није на високом степену пошто је доста младих и војној вештини невештих.

За сада нисам добио никакав извештај о томе куда су отишли а о чему ћу хитно известити.

Предлажем да се чим се појаве на нашем терену нападну свуда и на сваком м'есту јер ћемо на тај начин моћи њиховим плановима парирати.

О офанзиви на шуму² нема говора бар како то за сада изгледа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Информативни официр III Одред
Павле³

² Односи се на Фрушку Гору.

³ Арнолд Рајх-Павле

БР. 119

**ПИСМО НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ ОДБОРА ЗА СРЕМ
ШТАБУ ТРЕЋЕГ НОП ОДРЕДА ДРУГОГ КОРПУСА ОД 14
ЈУЛА 1943 ГОД. О НЕОВЛАШЋЕНОМ ОДУЗИМАЊУ
ОПРЕМЕ СЕЉАЦИМА ОД СТРАНЕ ПОЈЕДИНИХ ПАРТИ-
ЗАНА¹**

**ОКРУЖНИ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИ
ОДБОР ЗА СРЕМ**

ШТАБУ III ОДРЕДА II КОРПУСА

Драги другови,

Још увек се дешавају баш ретки случајеви, да поједини партизани неовлаштено и самовољно одузимају од сељака, трговаца, занатлија и др. грађана разне предмета (обућу, одећу и др.), сматрајући да они на т^а и Мају право. Често су то вршили баш код (оних људи, који су одани Народноослободилачкој борби. Разуме се да такав поступак оставља у народу врло рђав утисак.

Наш народ свесрдно и обилно помаже своју војску, делећи с њом и последњи залогај хлеба. Утолико пре не треба и не смемо да дозволимо, да због неправилних и недозвољених поступака појединаца изазивамо незадовољство народа према нашој војсци. При томе морамо имати у виду да и окупатор и домаћи издајници једва чекају Ма и на'мању нашу грешку да је искористе против Народноослободилачке борбе'.

Исто тако ОНОО је обавештен, да неки партизани одлазе у село Баностор и од тамошњих Немаца без одобрења одузимају одећу, обућу, веш и др. и поред тога што они, у већини, више нису непријатељски расположени према нашој Народноослободилачкој борби. Напротив, они данас помажу нашу борбу, дајући храну и др. нашој војсци. Својим коректним поступком и пристојним понашањем и правилним политичким радом, треба преко Баностра и Бингуле да придобијемо Немце и осталих села.

Да би се већ једном сузбиле све те недопуштене и штетне радње и поступци, потребно је да Штаб одреда изда писмено наређење које треба да се саопшти свима војним јединицама и борцима да ће сваки онај који буде одузимао

¹ Докуменат писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви ЦК СКС, заведен као оригинал под бр. 8938.

ма шта од сељака, трловаца, занатлија и осталих грађана, бити ухапшен и најстрожије кажњен.

С тим у вези треба упознати све борце са наређењем Врховног штаба НОВ и ПОЈ од септембра 1942 год.:

1) Реквизицију у име војске могу вршити само интендант и њихови заменици којима ће Штаб одреда издати писмена овлашћења са упутством како и када могу вршити реквизицију. Овлашћење треба да потпишу командант и политком Одреда.

2) Реквизицију могу вршити и НОО-и, али само на захтев наших војних власти.

3) Реквизиција се може вршити само у случају хитне потребе и недостатку новца, али само с тим да се реквирирани предмети имају исплатити најдаље у року од 14 дана. Интендант су дужни да означе место и дан где ће и када вршити исплату.

4) Конфискације (заплене) Могу се вршити само оним лицима која су осуђена од војних судова. На основу судске пресуде Штаб одреда треба да изда писмено наређење и упутства надлежном интенданту за конфисковање (заплену) покретне и непокретне имовине осуђеног лица.

Предузимање строгих мера против оних који својим поступцима нарушавају ред и дисциплину, учврстићемо још више јединство фронта и позадине, а то је један од најважнијих услова за сигурну победу.

ОНОО се нада да ће Штаб одреда са своје стране одмах предузети све што је потребно, ради што успешнијег сузбијања наведених поступака појединаца.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

14-УП-1943

**ОКРУЖНИ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИ
ОДБОР ЗА СРЕМ**

Ово писмо се доставља и свима СНОО-има ради знања и управљања по горњим питањима.

БР. 119

**НАРЕДБА ГЛАВНОГ ШТАБА ВОЈВОДИНЕ ЗА 19 ЈУЛИ
1943 ГОД. КОЈОМ СЕ ПО ОДЛУЦИ ВРХОВНОГ ШТАБА
НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ПОСТАВЉА РУКОВОДСТВО
ГЛАВНОГ ШТАБА, УКИДА ТРЕЋИ НОП ОДРЕД ДРУГОГ
КОРПУСА И ФОРМИРАЈУ ПРВИ И ДРУГИ СРЕМСКИ
ОДРЕД НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ¹**

НАРЕДБА БР. 1
ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ ЗА 19 ЈУЛИ
1943 ГОД.

I

Одлуком Врховног Штаба НОВ и ПО Југославије формиран је овај Главни штаб и постављени су:
За команданта друг Слободан Сремчић²
За заменика команданта друг Срета Савић³
За политичког комесара друг Слободан Бајић⁴
За начелника штаба друг Сава Оровић
За чланове штаба: другови Јован Бељански⁵ И Миливој Савић⁶.

II

По одлуци Главног Штаба НОВ и ПО Војводине укида се досадашњи III одред II корпуса НОВ и ПО Хрватске.

III

По одлуци Главног Штаба НОВ и ПО Војводине на територији бившег III одреда II корпуса НОВ и ПО Хрватске формирају се I и II сремски одред НОВ и ПО Војводине.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1—1/1, к. 211.

² Аћим Груловић

³ Срета Савић-Коља

⁴ Слободан Бајић-Паја, народни херој

⁵ Јован Бељански-Лала

⁶ Миливоје Савић-Трива

IV

По одлуци ГлавнОг Штаба НОВ и ПО Војводине Постављени су:

- а) У Штаб I сремског одреда НОВ и ПО Војводине:
- 1) За команданта друг Жарко Сам'арџић,⁷
  - 2) За полит. комесара друг Лазар Љубинковић,⁸
  - 3) За заменика пол. комесара друг Гаврило Механџић,⁹
  - 4) За обавештајног официра друг Арнолд Рајх,¹⁰
- б) У Штаб II сремског одреда НОВ и ПО Војводине:
- 1) За команданта друг Сава Согић,¹¹
  - 2) За полит. комесара друг Јован Бељански,
  - 3) За заменика полит. комесара друг Златоје Мали,
  - 4) За обавештајног официра друг Димитрије Шешеринац.¹²

За Главни штаб НОВ и ПО Војводине
Командант
Слободан Сремчић

БР. 110

ОПЕРАТИВНИ ИЗВЕШТАЈ КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ ЗА ПЕРИОД ОД 7 МАРТА ДО 19 ЈУЛА 1943 ГОД. О ДИВЕРЗАНТСКИМ АКЦИЈАМА ВОЈВОЂАНСКИХ ЈЕДИНИЦА¹

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ

Положај

7-Ш-1943 год. — У 20 часова између Кукујеваца и Бачинаца миниран особни воз. Уништена локомотива и 8 вагона. Број жртава негознат. Промет обустављен 8 сати.

26-111-1943 год. — У 21 час између Вогња и [Сремске] Митровице миниран немачки транспорт с војском и материјалом. Уништена ломомотива и 13 вагона. Број жртава непознат. Промет обустављен 24 сата.

⁷ Жарко Самарџић-Баћа

⁸ Лазар Љубинковић-Саша

⁹ Гавра Механџић-Војко

¹⁰ Арнолд Рајх-Павле

¹¹ Сава Согић-Куса

¹² Димитрије Шешеринац-Геца

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 1—1/1, I, к. 211.

4-1У-1943 год. — У 8 часова између Лаћарка и [Сремске] Митровице миниран немачки брзи воз. Уништена цела композиција (локомотива и 8 вагона). Промет обустављен 24 сата. Број жртава непознат.

9-1У-1943 год. — У 8 часова између Вогња и [Сремске] Митровице миниран талијански транспорт са војском и материјалом. Уништене 2 локомотиве и 20 вагона. Број жртава 1.000 непријатељских војника. Промет обустављен 24 сата.

18-1У-1943 год. — У 7 часова између Кузмина и Кукујеваца миниран немачки воз (брзи). Уништена локомотива и 9 вагона. Број жртава 400 непријатељских војника. Промет обустављен 48 сати.

25-1У-1943 год. — У 6 часова између Раче и Бијелине миниран особни ноз. Уништена локомотива и 7 вагона. Промет обустављен 12 дана. Борци II В.[ојвођанске] Б[ригаде] напали су на овај воз након експлозије и заробили богат плен.

3-У-1943 год. — У 11 сати између Врдника и Павловаца миниран транспортни воз са ратним материјалом. Уништене 2 локомотиве и 9 вагона. Број жртава Непознат. Промет обустављен 6 дана.

13-У-1943 год. — У 6 часова између Моровића и Грка миниран воз (особни). Уништена локомотива и 9 вагона. Број мртвих 23 усташе. Промет обустављен 48 сати. Борци Босутског батаљона напали су воз након експлозије и запленили богат ратни плен.

Од 18/У до 2/У1. 1943 Л>д. забрана минирања.

3-У1-1943 год. — У 1 сат између Вогња и [Сремске] Митровице миниран транспортни воз са црном легијом и тешким оружјем. Након пар минута на рушевине овога воза налетео је немачки транспорт са војском и материјалом. Уништене 2 локомотиве и 20 вагона. Број мртвих и рањених 700 фашиста.

8-У1-1943 год. — У 22 часа између Батајнице и Н. Пазове миниран талијански транспорт са војском и материјалом. Уништена 1 локомотива и 7 вагона. Број жртава није познат. Промет обустављен 15 сати.

13-У1-1943 год. — У 11 часова између Кленка и Платичева миниран немачки транспорт са војском и коњима. Уништена локомотива и 9 вагона. Број жртава непознат. Промет обустављен 48 сати. Борци II батаљона III одреда напали су након експлозије воз али су се услед премоћи непријатеља повукли.

19-У1-1943 год. — У 5 сати између Бољеваца и Батајнице миниран транспортни воз са усташама. Уништена

локом'отива и 9 вагона. Број жртава није познат. Промет обустављен 3 дана.

22-У1-1943 год. — У 8 сати између Врдника и Павловаца миниран транспортни воз са војском и материјалом. Уништена локом'отива и 6 вагона. Број жртава није познат. Промет обустављен 5 дана.

25-У1-1943 год. — У 11 сати и 30 Мин. између С. Ц Н. Пазове миниран немачки воз. Уништена локом'отива и 6 вагона. Мртвих и рањених 50 фашиста. Промет обустављен 16 сати.

2-УП-1943 шд. — У 22 часа између Батајнице и Н. Пазове миниран теретни воз са војском' и материјалом. Уништена локом'отива, 10 вагона. Број жртава непознат. Промет обустављен 14 чаоова.

8-УП-1943 гзд. — У 8.30 сати између Раче и Бијељине миниран особни в'оз. Уништена локом'отива и 12 вагона. Запаљено 15 тона нафте, која се налазила на возу. Борци III ВБ након експлозије напали су воз и запленили богат плен. Жртва је било око 30 војника и цивила. Промет још данас обустављен.

12-УП-1943 год. — У 3 часа између Товарника и Илаче Миниран теретни воз са ратним¹ материјалом. Уништена 3 вагона. Број жртава непознат. Промет обустављен 12 сати.

15-УП-1943 год. — Миниран је један воз на прузи Инђија—Земун. Подацима до данас не располажемо.

19-УП-1943 год. — У 7.30 сати између Кукујеваца и Бачинаца миниран немачки воз (брзи). Истога дана и сата минирана је пошта и телефоНска централа на заједничкој станици у Шиду. Подацима до данас не располажемо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
Слободан Сремчић

БР. 119

**ОПЕРАТИВНИ ИЗВЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ ОД 25 ЈУЛА 1943 ГОДИНЕ¹**

Војо?

ГЛАВНИ ШТАБ

Н.О.В.И.П.О

ВОЈВОДИНЕ

25 јула 1943 год.

Број: 46

Положај

Оперативни извештај
за последња два месеца.

АКЦИЈЕ III ВОЈВОЂАНСКЕ БРИГАДЕ

2-У1-1943 год. уништен је један војнички аутомобил на друму Ириг—КаМеница. Истога дана II батаљон Бригаде водио је 5 сати борбу са 450 усташа и домобрана. Батаљону је успело да непријатеља потпуно разбије. Губици непријатеља били су 25 мртвих и 45 рањених. Заилењено је 25 пушака. Наши губици били су један мртав и три рањена.

17-У1-1943 год. — Батаљон ове Бригаде напао је код Корушке на Д/наву ра транспортни брод који се кретао у правцу Новог Сада. Напад је извршен тешким митраљезом и топом¹. Брод је тешко оштећен пуним поготком гранате. Убијено је и рањено 80 немачких војника.

25-У1-1943 год. Диверзантска група дигла је у ваздух воз на главвој прузи Београд—Загреб између Старе и Нове Пазове. Уништена је једна локомотива и шест вагона. Непријатељ је имао 10 мртвих и 40 рањених. Саобраћај је прекинут за 16 сати.

1-УП-1943 год. — Јединице ове Бригаде извршиле су напад на IV радну бојну II пуковније чији је гарнизон у Отоку. Свакодневно иде у шуму на рад обезбеђена стражарским водовим'а. Поменута бојна се превози возом из Отока до Спачве. — Када је воз наишао јединице ове Бригаде су припуцале на њега и помериле према њему, за то време м'ашинов'ођа је кренуо воз и успео да утекне са

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 48—1, к. 9 А.

² Ово је шифра коју Редакција није могла дешифровати.

извесним бројем¹ официра и војника. У овој акцији је заробљено 5 официра, 80 војника стражара наоружаних и 165 војника радника без оружја. Војницима стражарима и радницима одржан је говор у коме се говорило о циљу наше борбе, после кога је 15 домобрана ступило у наше редове, а остали су пуштени. Официри су задржани у заробљеништву. Заплењено је 79 пушака, 6.000 метака пушчаних, 120 пари одела, 80 пари цокула, 25 пелерина, 50 пари фишклија и опасача, 1,252.000 куна. После извршене акције Бригада је извршила покрет и то са два батаљона у село Липовац, а са две чете у село Батровци. У оба села запаљене су општинске архиве, заплењено је канцелариски материјал и око 67.000 куна. У селу Липовцу запаљене су две вршаће машине. У истом селу одржан је митинг који је одлично посећен од сељака, сељанки и омладине. Из Липовца су батаљони кренули за село Батровци где су се налазиле две чете. На путу за село наишли су непријатељски тенкови који су приметили колону, отворили су ватру из тешких митраљеза и топова. Батаљони су се морали брзо повући у шуму. За време повлачења рањена су четири друга.

Акције паљења жита: 18/19-УП-1943 год. 1 чета I батаљона ове Бригаде ишла је у акцију са задатком да запали жито Бранка Шатрића у Иришком атару. Фашисти су били на том имању у заседи са једним тешким митраљезом, 4 лака митраљеза и два тенка. Чим су борци почели палити жито, ови су на њих отворили ватру тако да су наши били приморани да се повлаче, али су у повлачењу ипак палили жито и јечам. Запаљено је око 60 јутара жита и 20 јутара јечма. На том имању остало је око 80 јутара јечма које се није могло упалити услед јаке непријатељске ватре,

19/20-УП-1943 год. — Једна десетина I чете запалила је 50 јутара жита Јеврема Калића из Ирига.

Исте ноћи 2 чета I батаљона запалила је 80 јутара жита у атару-Велики Радинци, власништво Бранка Шатрића из Руме.

20/21-у'П-1943 год. — IV батаљон ове Бригаде запалио је 125 јутра жита у Гргуревачком атару, власништво петоколонаша и издајника.

У току те две ноћи јединице III вој. бригаде запалиле су укупно 362 јутра жита и јечма. Све запаљено жито је власништво државе, петоколонаша или народних издајника.

Акције Сремског одреда:

10-У1-1943 год. — Диверзантска група овог одреда дигла је у ваздух транспортни воз са војском и ратним материјалом на прузи Београд—Загреб између Батајнице и Нове Пазове. Уништена је локомотива. Број жртава није утврђен.

3-У1-1943 год. Диверзантска група овог одреда дигла је у ваздух транспортни воз са црном легијом¹, између Вогња и Сремске Митровице на прузи Београд—Загреб. У исто време уништен је и брзи воз са немачком војском који је из супротног правца налетео на овај минирани воз. Уништене су две локомотиве и 18 вагона.

13-У1-1943 год. — Јединице овога одреда са диверзантском групом и митраљеским водом извршиле су минирање пруге и напад на транспортни воз, немачке војске између Кленка и Платичева, на прузи Рума—Кленак. Уништена је локомотива, и 4 вагона. У возу се налазило око 800 непријатељских војника и нешто стоке. После жестоке борбе наше јединице су успеле да очисте 7 вагша. У њима је уништено преко 20 немачких војника, 3 су заробљена, 4 су се предала од којих је један остао са нама, а остали су пуштени, пошто је доказано да су невини. Уништено је преко 40 коња. Заплењено је 15 пушака, 1.400 метака, одеће и обуће и осталог ратног материјала. Непријатељ је имао поред наведених губитака још много више, али се тачан број није могао утврдити, јер им је стигла помоћ. У овој борби погинуло је 6 друпова и један је рањен. Утрошено је 1.400 метака.

14-У1-1943 год. — На друмовима Шид—Илок, Сусек—Нештин—Церовача и Нештин—Илок, исечено је 80 т.т. стубова и покупљено око 4 км. жице.

Исте ноћи срушени су мостови на друму од Сусека до Свилоша и на друму између [Сремске] Митровице и Манђелоса. Ове акције извршила је 2 чета I батаљона.

Исте ноћи 2 чета истог батаљона са пушкомитралеским одељењем напала је на стражаре са Манђелоске казнице. Убијено је 5 стражара а један је заробљен. Заплењене су три пушке, 180 метака и три бомбе.

17-У1-1943 год. — Једна десетина I батаљона заробила непријатељску патролу на прузи Шид—[Сремска] Рача. Заробљено је 4 непријатељска војника. Заплењено је: 4 пушке, 120 метака, 42 бомбе и остале ратне спреме.

22-У1-1943 год. — Диверзантска група овог одреда дигла је у ваздух воз на прузи Врдник—Рума кбд места Павловци. Уништена је локомотива и 6 вагона. Пруга је онеспособљена

за пет до шест дана. Непријатељ је имао 2 мртва и 6 рашених.

27-У1-1943 год. — Десетина III чете I батаљона уништила је неколико зграда у Ср. Рачи које су служиле непријатељу као упориште. Заплењена је општинска архива, 2 писаће машине и канцелариски материјал.

Истог дана једна десетина 2 чете I батаљона запалила је школу у Љуби среза Илочког, која је служила непријатељу као упориште.

28-У1-1943 год. — Једна де'сетина 2 чете I батаљона исекла је 60 т.т. стубова на друму Церовача—Нештин. Уништена је и тел. веза између Нештина и Илока.

29-У1-1943 год. — Једна десетина 2 чете I батаљона исекла 50 т.т. стубова на друму Љуба—Ердевик.

25-У1-1943 год. — Једна де'сетина 1 чете I батаљона извршила је са неуспехом (напад на неколико немачких војника и културбундоваца, код села Гргуревца. Погинуо је полит. комесар исте чете.

2-Х/И-1943 год. — Диверзантска група I батаљона «напала је на воз на прузи Вогањ—[Сремска] Митровица. Оштећена је локомотива. Саобраћај је био обустављен 14 сати.

6-УП-1943 год. — 2 чета I (батаљона запалила је општинску архиву у селу Черевиху. Заплењено је канцелариског материјала и нешто новаца.

Истог дана запаљена је архива у селу Баноштору.

8-УП-1943 год. — Једна десетина 2 чете I батаљона исекла је т.т. стубове, укупно 55 кјом., покупила жицу са друма Церовача—Нештин и Нештин—Илок, у дужини од 3 ш.

12-УП-1943 год. — Један вод од 17 другова 1 чете I батаљона из заседе сачекао је један траиспортни воз са 1.600 непријатељских војника на прузи Вогањ—[Сремска] Митровица. Непријатељски војници били су Хрвати у униформш немачке полиције, који су имали задатак да сачувају жито за непријатеља у Иришмом срезу. Воз је заустављен са црвеним фењером. Напад је извршен бомбама, борба је трајала око 20 мин. Због малог броја партизана и због свитања извршен је претрес само у три вагона. Непријатељ је имао губитака у 58 мртвих официра и војника. Заплењено је 49 француских пушака, 1 маузерка, 1 парабелум, један 7.65 м.м. пиштољ, 30 пари нове војничке одеће и обуће и осталог ратног материјала. Један друг је лакше рањен.

13-УП-1943 год. — Једна десетина 2 чете I батаљона убила је из заседе 3 усташе на друму Илок—Нештин. За-

плењена је једна пушка, 1 пиштољ, 2 бомбе, 100 м'етака. Две пушке су уништене о'д бомбе.

Истога дана 3 чета I батаљона извршила је напад на село Бос. Рачу и запленила: 1 пушкомитраљез, 47 пушака-маузер, 3.000 метака, 30 бомби, 58 шињела, 51 блузу, 40 чакшира, 80 ком. ћебади, 14 шатора, 49 торбица, 18 пари 'веша, 141 врећу, 3 пиштоља, 23 пара ципела, један сандук санитетског материјала, 200 лит. нафте, 9 радио-апарата, 20 порција, 10 чутурица, 7 пољ.[ских] телефона и 8 ранаца.

22/23-УП-1943 год. — 1 чета I батаљона у саставу 10 чете III вој. бригаде, извршила је акцију паљењем жита на цустарама: Бранка Шатрића, Спајића, Бајића и Јарића из Руме, Обрада Живића из Вогња.³ Изведено је уз помоћ 20 позадинаца. За време паљења непријатељ је пуцао са пруге из Вогња. Акција је изведена до краја. Изгорело је 150 јутара жита; 10 јут. зоби и стаја. Такође су цзгареле и 2 камаре кудеље на пустари Бајића и Јарића.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

Командант
Слободан Сремчић*

⁵ Овде се ради о иман>има богаташа који нису били на страни Народноослободилачког покрета.

⁴ Ахим Груловић

БР. 112

**ОПЕРАТИВНИ ИЗВЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ ОД 25 ЈУЛА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ
НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О АКЦИЈАМА ПАРТИЗАН-
СКИХ ЈЕДИНИЦА У ВОЈВОДИНИ¹**

ГЛАВНИ ШТАБ
Н.О.В. и П.О.
ВОЈВОДИНЕ

25 јула 1943 год.
Бр. 48. —
Положај

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ

Додатак оперативном
извештају.

АКЦИЈЕ III БАТАЉОНА III В.Н.О.П. БРИГАДЕ

15/16-У11-1943 год. — Једна тројка 8 чете и једна тројка Босутске [чете] онеспособиле су три вршалице у селу Јамени и делове однели у шуму. Запаљена је једна вршалица и 2 трактора. Са дрешом изгорела је и зграда у којој се иста налазила, као и 30 кг етара, нешто олаја, и гаса. Два бурета нафте је донесено у шуму.

Исте ноћи једна десетина 8 чете и 15 другова Босутске чете запалила је архиву у оиштини Страшинци. Разоружано је 7 стражара са пушкама „Манлихер“. Из касе је узет новац 15.000 куна, са једном писаћом машином. Запаљена је вршаћа машина Стефана Алмаша. Од њега је заилењен један моторцикл, бицикл, радио-апарат, један цак жита и један цак брашна. Код Бауш Ђуре усташе конфисковано је: 3 цака соли, 15 кутија масти за обућу, један пар вој. ципела. — Том приликом убијен је усташа Иван Грлош од кога су одузети коњи и кола.

Исте ноћи у Грку три друга 7 чете запалили су једну вршалицу.

Исте ноћи у Срем.[ској] Рачи је размонтирана једна вршалица, делови однети у шуму.

16-УП-1943 год. — Два друга који су се налазили на бол'овању у Босуту, зауставили су ауто са приколицом и дотерали га у шуму. Ауто је власништво петоколонаша из Бијељине, који је носио робу из Руме за Бијељину. Запле-

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 49—1, к. 9 А.

њена је сва роба: 212 кутија вазелина, 15 ком. термос флаша, 6 труби платна, 200 кг пасуља, један нов кајиш за вршалицу, 6 бала вуне [од] 200 кг, 4 бале кудеље, 1 цак сапуна, 400 шпулни белог конца, 100 шпулни црног конца, 20 снопова камџија, 2 трубе штофа и др.

Истога дана једна тројка Босутске чете запленила је новац са рачанске станице', укупно 41.000 куна.

17-УП-1943 год. — Вршене су акције у Беркасову, Гибарцу, Бачинцима, и Привиној Глави. Извештаја о тим акцијама нема.

17/18-УП-1943 год. — Једна десетина Босутске чете извршила је акцију на чамце у Бос. Рачи. Заплењена су 4 чамца. У један чамцац може стати 25 људи, а у остале по 16. — Исте ноћи једна десетина (Босутске и 8 чете) запалила је 5 јутара јечма и 7 јутара жита петоколониша из Бачке, у Батровцима. Исто та^о једна петорка запалила је 5 јутара жита петоколониша Зопа из Моровића.

16/18-УП-Ш^3 год. — Извршене су акције у селима:

I. У селу Бачинцима: Запаљена је општинска архива са зградом. Заплењене су 4 цивилне пушке и 2 „Манлихер", са 25 цивилних метака и 14 ком.[ада] „Манлихер".

II. У селу Гибарац: Запаљена општинска архива и зграда. Размонтирана вршалица, делови базирани. Заплењене 2 писаће машине, 1 шапирограф, 1 бицикл, 2 њебета, једне вој. чакшире, 2 пиштоља 6.35 И 28/640 куна из благајне.

III. У селу Беркаову: Запаљена вршалица, општинска зграда и архива, запаљено 4 писаће машине, 5 цивилних пушака са 50 метака, 1 бицикл, 1 усташка униформа са држ. [авним] ципелама и пиштољ 6.35.

IV. У селу Привина Глава: У манастиру, заплењено 50 државних њебади, 15 пари ципела, 5 коња и двоја кола, запаљено 15 јутара манастирског жита и машина косачица.

У селу Беркасову дигнут је попа Гвоздановић, усташки таборник. Исти је вршио зверства према становништву тога места и суседних места. При хапшењу је дошло до пуцњаве те је лакше рањена његова жена, којој је указана прва помоћ. Смртна казна је извршена.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
Слободан Сремчић²

² Аним Груловић

БР. 113

НАРЕДБА БР. 2 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ ОД 26 ЈУЛА 1943 ГОД. ЗА ОБРАЗОВАЊЕ ОФИЦИРСКЕ ШКОЛЕ НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ¹

НАРЕДБА БР. 2
ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ ЗА 26 ЈУЛИ
1943 ГОД.

I.

Пошто је Народно-ослободилачка партизанска борба у Војводини, нарочито у Срему, узела велике размере, тако да је већ формирана једна војвођанска дивизија, поред неколико одреда, који сваким даном расту придоласком нових снага из народа, то се са порастом војске проширују и њени задаци чије решење захтева способне руководиоце (воднике, командире и команданте), који зналачки користе искуства партизанске борбе и проширују видокруг војних знања да би се усавршили за коначно протеривање окупатора и уништење домаћих издајника. Ради тога

НАРЕЂУЈЕМ:

1. — Да се образује официрска школа НОВ и ПО Војводине под непосредном управом овога штаба.

Циљ је ове школе: обука и усавршавање командног кадра, изучавање и примена стеченог искуства Народно-ослободилачке борбе и спровођење јединствене доктрине, у сагласности са осталим јединицама Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије.

Трајање школе: 21 радни дан (са испитима).

Број слушалаца: 20—30 на поједином курсу.

О смештају и снабдевању школе стараће се штаб I сремског одреда, код кога ће школа и радити.

2. — За управу и наставнике школе постављају се:

Командант школе: Милован Ковачевић-Тарас,

Полит. ком. школе: Новак Михајловић-Богдан.

Наставници (поред команданта школе): Светислав Стојановић-Стојан,² Вукашин Ковачевић-Вол³ и Новак Михајловић-Богдан.⁴

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2—1/1, к. 211.

² Погинуо као начелник штаба Пете војвођанске бригаде код Зовика или Рахића у Источној Босни 1944 године.

³ У документу је погрешно написано, треба да стоји — Вукашин Биволаревић-Волф.

⁴ Новак Михајловић-Лака

3. — Слушаоце ће позивати командант школе преко команданта бригаде и одреда благовремено, тако да сви буду у школи уочи почетка наставе. Команданти бригада и одреда упућиваће слушаоце са објавом. Осим тога, на посебном акту доставиће команданту школе карактеристику сваког слушаоца са назначењем: од када је у партизанима, владање уопште, држање у борби, политичка свест, садашњи положај и за који положај има услове да се развије. Одређени другови за слушаоце треба да *буду* изабрани од оних, који су досадашњим војно-политичким радом заслужили и који обећавају могућност даљег развоја и усавршавања у *командовању и вођењу јединица*.

4. — У школи ће се предавати ови предмети:

- а) Ратна служба са решавањем тактичких задатака;
- б) Пешадиска егзерцирна правила, стројева и борбена обука са партизанским начином ратовања;
- в) Топографија;
- г) Настава гађања;
- д) Наоружање;
- ђ) Служба везе;
- е) Фортификација (утврђивање, маскирање);
- ¹ ж) Политичко и морално васпитање.

Програм-градиво из појединих предмета — *узеће се* по упуштвима датим команданту школе, с тим да се не губи драгоцено време на споредним стварима и теорисању, већ уочити оно што је главно и битно, па то *прагматично* учити и обавезно научити.

Настојати да слушаоци све важније одредбе концизно, у изводу унесу у своје бележнице, са потребним цртежима. А заповести за разне тактичке радње, као и други обрађен материјал по могућству *умножити* и дати слушаоцима у табацима.

5. — Као литературу за предавања појединих предмета користити одговарајућа правила. Правила б.[ивше] југословенске војске, за решавање тактичких задатака „Тактику пешад. батаљона“ од Арсе Јовановића, а за партизанску *борбу* „Партизански рат“ у табацима издање Гл. штаба Војводине. Градиво за предавања из политичког васпитања изабрати у споразуму са политичким комесаром школе.

6. — Последња два дана извршити испите из свију предмета и донети коначну оцену о постигнутом успеху за сваког појединца. Ова оцена, која треба да буде описна и објективна, служиће као мерило при одређивању војног положаја дотичног слушаоца. Главни штаб ће водити евиденцију о завршеним слушаоцима.

8. — Командант школе састављаће блаповремено распоред рада и достављаће га на преглед и одобрење овом штабу два дана пре почетка сваког курса. А по завршеном курсу доставити одне слушаоца њиховим командама, као и овом штабу, за све слушаоце у року од три дана по свршетку курса.

9. — Политички комесар помагаће својим радом команданта школе са којим ће се по свима конкретним питањима саветовати ради доношења сагласних закључака.

10. — Како Командант школе, тако политички комесар и наставници уложиће све своје силе да школа одговори своме узвишеном задатку, старајући се да у њој влада поред пријатне другарске атмосфере-партизанске, примера поред и чврста војничка дисциплина, као што доликује једној тако узорној установи.

11. — За све тешкоће и недостатке извештавати хитно овај штаб ради могућег отклањања ових.

12. — Стечена знања у школи слушаоци треба да пренесу на трупу.

II.

Наредба овог штаба Бр. 1 од 19 јула 1943 год. допуњује се утолико, што се за референта овога штаба поставља друг Павле Геренчевић.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
Слободан Сремчић

БР. 119

**ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ ВР-
ХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 27 ЈУЛА
1943 ГОД. О РАЗВОЈУ СРЕМСКИХ ЈЕДИНИЦА¹**

ГЛАВНИ ШТАБ Н.О.В. И П.О.
ВОЈВОДИНЕ

Бр. 45.—

27 јула 1943 год.

Положај:

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ

У овом писму вам дајемо преглед рада и развоја наших јединица у времену од нашег доласка из Босне у Срем, па до данас.

1). Политички комесар овога штаба друг Слободан Бајић (Паја) погинуо је приликом повлачења наше I бригаде из Шековића. Извештај о томе смо добили од другова који су дошли из Босне.

Предлог за наименовање 'новог политичког комесара поднећемо вам у најкраће време.

2). Због проширења територије нашег деловања у Срему указала се потреба за образовање још једног одреда. Целу територију Срема поделили смо на два дела. У делу западно од Срем.[ске] Митровице оперисаће II срем. одред, а у делу источно од [Сремске] Митровице оперисаће I срем. [ски] одред.

3). Бројно стагве наших јединица које оперишу на терену Срема је сада следеће: III вој.[вођанска] бригада има 4 батаљона са око 750 бораца. I срем.[ски] одред састоји се од 3 батаљона са око 400 бораца. II срем. одред има за сада само један батаљон који броји око 150 бораца, али ће се он проширењем акција на новодобијене срезове моћи брзо повећати.

4). Досада је у Срему постојала једна команда подручја са 10 командних места. Сада формирањем II срем. одреда, указује се потреба за образовањем и другог Срем. подручја чије ће се деловање простирати на територију II одреда, док ће досадашња команда подручја деловати на територији I одреда. Формирање II подручја учинићемо у најскорије време.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 50—1, к. 9 А.

5). Још се раније указивала потреба за образовање једне официрске школе где би наши војни руководиоци добили теоретског знања, јер су они сви углавном сељаци и радници. У недостатку стручњака-официра ми ту школу нисмо образовали али су одржавани кратки војни курсеви. Досада је одржано 3 таква курса. Сада смо у могућности да образујемо и официрску школу јер имамо на расположењу руководиоца и наставника за њу. Курс ће трајати 21 дан, број слушалаца ће бити 25—30.

6). Болнички течајеви се код нас одржавају непрекидно. Сада је пети такав течај при завршетку. Са тог течаја ће изаћи 37 оспособљених болничарки. Све болничарке које заврше течај упућују се на практичан рад а затим се оне распоређују по јединицама и по местима где има наших болесника и рањеника.

7). У вези са проширењем рада и акција на Бачку и Банат учинили смо следеће: све Бачване смо издвојили из јединица где су досада били и од њих смо створили посебну јединицу. Њих сада има око 20 и сачињавају један вод. Они са јединицама одреда иду у разне акције, у циљу стицања искуства и борбене способности. Затим се с њима посебно ради као војнички тако и политички. На тај начин ће они за кратко време бити способни, за самостално деловање на њиховом терену.

Сада радимо на формирању Бачког одреда, што ћемо ускоро завршити а тада ћемо коначно моћи и почети са деловањем на терену Бачке.

Што се тиче Баната ствар стоји друкчије. Ми у нашим јединицама бораца Банаћана немамо. Тек пре кратког времена се пребацило оданде у Срем неколико другова. Они су распоређени у одредске јединице где ће морати провести извесно време због стицања искуства. Пре неколико месеци су у Банат упућени 5 другова да извиде каква је ситуација, да ли постоје неке наше организације, да ли постоји могућност за акције итд., али се они до данас нису вратили нити су послали какав извештај. Чим пре буде могуће ми ћемо и тамо почети са радом.

8). По повратку у Срем одмах смо организовали један транспорт од 120 ненаоружаних другова и пребацили га у Босну. Транспорт је предат I вој. [вођанској] бригади. У вези с тим Штаб XVI вој. дивизије писао нам је да непријатељ врши неку офанзиву на Мајевицу и Семберију и да не шаљемо више људе док нам они не јаве. Ми ћемо тако и учинити, с тим што ћемо и даље вршити мобилизацију.

9). Пре неколико дана добили смо писмо од Штаба Космајског одреда. У томе писму поред тога што желе да

с нама одржавају везу траже и извесну помоћ и услуге. Тражили су да им пошаљемо још 20 старијих бораца, да могу послати неколико другарица на наше болничке курсеве, да примимо нешто њихових тежих рањеника итд. Одговорили смо им да ћемо им у свему изићи у сусрет и у неким стварима даћемо им и више него што су тражили. Позвали смо једног члана њиховог штаба да дође до нас па да заједнички претресемо што нас обострано интересује. Везу с њима ћемо одржавати по могућству стално.

10). Радио-станица коју сте нам дали није исправна. До данас још нисмо успели да дођемо у везу ни с вама ни са Штабом XVII дивизије. Молимо вас да водите о томе рачуна и да нам по могућству пошаљете једну јачу и исправну станицу.

11). Приликом нашег повратка у Срем ми смо мислили да ћемо добити нешто експлозива на Мајевици, међутим нисмо ништа добили јер га тамо није било. У Срему су наши извори за експлозив врло слаби тако да стваргао не можемо учинити много. Зато вас молимо, ако зато постоје могућности да нам пошаљете што више експлозива.

12). Група техничара (Енглеза) за кидање сувоземних и речних комуникација, која је у Јоомбинацији да дође овамо, требало би да пожури и да поред осталог донесе и коју противтенковску пушку.

13). Сада ћемо вам дати преглед стања непријатељске војске, као и преглед наших акција у вези са одбраном наше жетве и уништавањем непријатељске.

Ми смо прешли у Срем пред саму жетву. Одмах смо у заједници са штабовима одреда и III бригаде створили план за уништавање непријатељске и одбрану наше жетве. Јединице смо распоредили по целој територији Срема. Послали смо мање групе и у новодођене срезове. Све јединице су правилно схватиле своје задатке и углавном их извршавају. Сваку ноћ изгори по неколико стотина јутара жита. У вези с тим непријатељ је појачао своје гарнизоне и то углавном немачком војском. Они праве заседе на свим већим имањима, на путевима и пругама. Затим крстаре кроз Срем са тенковима, камионима и пешадијом. Због тога је рад нашим јединицама доста отежан. Али то наше борце није ништа поколебало нити смањило активност, а тако исто не спречава ни народ да ради и дању и ноћу и да спасе жита што више. Скоро свако паљење врши се под ватром непријатељских топова, бацача и митраљеза. По досада примљеним извештајима запаљено је око 1.500 јутара (око 225 вагона) жита. Нису прихваћени извештаји још од два батаљона.

Исто тако је доста спасено и скривено нашега жита. Запаљено је до сада око 30 вршалица. Наше јединице праве заседе тенковима и камионима. Досада је уништено у таквим заседама, а помоћу нагазних мина, један тенк и два камиона пуна немачких војника.

Непријатељ на наше акције наравно одговара реакцијом. Врши терор, одводи људе и жене из села у која упадне.

Непријатељу појачања стално долазе, тако је пре неки дан дошло у Инђију око 1.600 војника, у Руму око 2.000 са три стотине камиона, нешто тенкова и тонова. Дошло је нешто такође у Шид и сва друга места поред пруге. „Вражија дивизија“ која је требала прећи у Срем налази се сада у Семберији.

Пад оснивача крвавог фашизма Мусолинија изазвао је велико одушевљење како код војске тако и код народа и то ће повољно утицати на даљу борбу до коначног уништења мрског окупатора и домаћих издајника.

Прилажемо оперативни и обавештајни извештај за последња два месеца.²

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
Слободан Сремчић

БР. 115

ИЗВЕШТАЈ „ИСТИНЕ“ О АКЦИЈАМА ТРЕЋЕ ВОЈВОЂАНСКЕ БРИГАДЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРЕМУ У ВРЕМЕНУ ОД 8 ЈУНА ДО 4 АВГУСТА 1943 ГОДИНЕ¹

АКЦИЈЕ СРЕМСКИХ ПАРТИЗАНА

- Партизанске групе I сремског одреда, III батаљона извршиле су ове акције: 8. VI. 43 избачен је из шина италијански транспортни воз између Н. Пазове и Батајнице. Уништена је једна локомотива и 6 вагона. Није утврђен број мртвих и рањених.

13. VI. избачен је из шина немачки транспортни воз на прузи Рума—Шабац. Уништена је локомотива и 7 вагона.

² Види док. бр. 111 и 112.

³ Аћим Груловић

¹ Оригинал „Истине“ бр. 29 од 10 августа 1943 год., умножен на гештетнеру, ћирилицом, налази се у архиви ЦК СКС под бројем 4103.

18. VI. избачен је из шина путнички воз између Батајнице и Бољеваца који је превозио усташе. Уништена је локомкзтива и 2 вагона.

25. VI. избачен је из шина немачки транспортни воз између Војке и Н. Пазове. Уништена је локомотива и 6 вагона. Било је доста мртвих и рањених.

4. VII. између Батајнице и Н.[ове] Пазове избачен је из шина теретни воз. Уништена је локомотива и 5 вагона.

6. VII. избачен је воз на прузи Батајница—Бољевци. Уништена је локомОтива и 2 вагона.

17. VII. избачен је воз између Ст.[аре] Пазове И Инђије. Тачних података нема.

II чета II батаљона I сремског одреда у року од 5 дана (15—20 јула) запалила је око 705 јутара непријатељског жита. Спаљена су државна и петоколонашка жита у: Инђиском, Крчединском, Саском, Ст.[аро] пазовачком, Ст.[аро] бановачком и Н.[ово] пазовачком' атару. Приликом спаљивања Коновог салаша (државно имање) запаљено је и 15 буради нафте и 2 косачице. Иста ова чета ухватила је неколико шпијуна и народних издајника које је по заслузи осудила на смрт.

Јединице III војвођанске бригаде у времену од 18 до 21. VII. попалиле су око 360 јутара петоколонашког жита у Гргуревачком, Јазачком', Вел. радиначком и Иришком атару.

1. VII. 43. Група ударних батаљона разоружала је стражарске водове који су пратили четврту радну бојну II пуковније у возу између Отоке и Спачве. Заробљено је 5 официра, 80 наоружаних војника и 155 војника радника. Заплењено је 79 пушака, 6.000 метака, 2 ручне бомбе, 120 пари одела, 80 пари цокула, 25 пелерина, 50 пари фишеклија и опасача и 252.800 куна. Војницима је одржан говор после кога је 15 домобрана ступило у наше редове. Остали 'су пуштени кућама а официри задржани у заробљеништву.

13. VII. 43. III чета I батаљона I одреда извршила је напад на Бос. Рачу. Напад је потпуно успео. Заплењена је 42 маузер пушке, 2 манлихер, 3 пиштоља и 1 пушкомитраљез, 3 хиљаде метака, 30 бомби, 58 шињела, 1 сандук санитетског материјала, 9 радио апарата, 2 каиша, 200 лит. гаса, 7 телефона, 14 ком. шатора, 80 ком. ћебади, 140 ком. врећа, 23 пара ципела, чакшира, блуза, порција и осгале ратне спреме.

Између 3 и 4. VIII. 43. I погранична чета извршила је напад на граничарску караулу у Србији код Ушћа. Акција је изведена уз припомоћ једног српског пограничара тако да је прошла без и једног метка. Заплењено је 2 митраљеца са 1.900 метака, 12 енглеских пушака са 780 метака,

неколико бомби и остала војничка спрема. На крају акције пограничарима је објашњен циљ наше Народноослободилачке борбе и након тога 3 граничара ступила су у наше редове.

БР. 116

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ СРЕМСКОГ ОДРЕДА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ ОД 10 АВГУСТА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА БАТАЉОНА У ВРЕМЕНУ ОД 8 ЈУНА ДО 31 ЈУЛА¹

Ш Т А Б
I СРЕМСКОГ ОДРЕДА
НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ

Бр. 22/43

дана 10. VIII 1943 г.

Предмет: Извештај о извршеним акцијама до 31. VII 1943 год.

АКЦИЈЕ I БАТАЉОНА

За време кампање жетве до 31 VII 1943 год. I батаљон извршио је паљење жита 245 јутара. Том приликом паљена је жетва (жито), заплењено је 24 кОм. шведа, 4 коња, и 2 пара амова.

Ноћу између 27 и 28 VII 1943 г. запаљена је вршаћа машина Житарске задруге из Срем. Митровице, која се састојала од трактора, дреша и леватора. Заплењени су каиши који су дати команди места број 3 [Ириг] да их иста искористи за вршидбу у нашим селима. Ову акцију извела је I чета I батаљона.

Ноћу између 5 и 6 VII 1943 г. једна десетина 3 чете I батаљона исекла је т.т. стубове између Моровића и Раче. Исечено је око 140 бандера, а жице су покупљене.

7 VII 1943 г. 3 чета I батаљона (Восутска) конфисковала је на жељезничкој станици Рача—Сава 100 кг бонбона и 2 сандука лекова чија се вредност цени на око 2,000.000 кн.

9 VII 1943 год. 3 борца 3 чете I батаљона припуцали су на воз у Срем. Рачи, који се зауставио. Другови су искористили забуну и том приликом заробили 20 пари одела, 23 паоа ципела, 2 шињела, 1 пар чизама, 1 пушку „Маузер" и 3 пиштоља.

¹ Копија оригинала, писана на машини, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под рег. бр. 282.

Исте ноћи 3 чета I батаљона извршила је напад на магадин у Рачи. Том приликом заплењено је 300 кг шећера, 300 кг сланине, 65 кг писаћег материјала, 50 мет платна, 20 ком. гас-маски, 100 кутија крема за ципеле и 2 пара одела против плинова.

Дана 13 VII 1943 год. 3 чета I батаљона извршила је напад на село Бос. Рачу. Напад је изведен са потпуним успехом и том приликом заплењено је: 42 „Маузер" пушке 2 „Манлихерке", 3 пиштоља, 1 пушкомитраљез, 3000 метака, 30 бомби, 58 шињела, 51 блузу, 40 чакшира, 80 ком. ћебади, 14 шатора, 18 пари веша, 140 ком. врећа, 200 литара гаса, 23 пара дигела, 1 сандук санитетског материјала, 20 ком. порција, 10 чугурица, 9 радио-апарата, 7 телефона, 2 каиша, 40 торбица, 8 ранаца и 5 ком¹. казана.

У ноћи између 14 и 15 VII 1943 г. диверзантска група I батаљона избацила је из шина транспортни воз на прузи Београд—Загреб у коме се налазио ратни материјал. Уништено је 6 вагона.

У ноћи између 17 и 18 VII 1943 год. група од 6 другова I чете I батаљона, коју је водио друг командир Брка, направила је заседу на прузи фашистичкој патроли између Вогња и Ср. Митровице. Пошто патрола није наишла другови су помоћу сигнала зауставили транспортни воз са немачком војском, откачена је локомотива и са отстојања бд 600 метара у највећој брзини налетела на композицију воза и том приликом оштећена је локомотива и неколико вагона услед јаког судара. Друшви су успели да заплене једну пушку „Манлихер", 80 метака, 4 ранаца, 6 ћебади, 1 шаторско крило, 4 торбице, 5 пари веша, 2 кожна куфера и 6 пари чарапа.

Акције II батаљона

28 VI 1943 г. један вод 2 чете запалио је државно имање „Максимовац" — заплењено је 5 телади, 6 крава и 2 бика. Том приликом ухапшен је Милош Бабић, Србин који је био у усташком покрету. Пошто је доказано да је био народни издајник он је ликвидиран.

13 VI 1943 г. 2 чета и 1 вод I чете извршили су претрес усташких кућа у селу Марадику. Том приликом заплењено је 4 пара војничког одела, 4 ћебета, 3 шаторска крила, 1 пар чизама, 7 пари ципела, 3 пара цивилног одела, 12 пари веша, 45 пешкирића, 2 бицикла, 1 пар коња, кола и 1 казан за кување. А оружја није заидењено ништа су усташе сакрили. У овој акцији истакао се смело^{тп} друг Бата, који је први улазио у усташке куће.

2 VII 1943 г. стрељан је Чулик Драгутин из Загеба, гсташа ухапшен у Нерадину. Он је био резервни официр. учествовао је у нер[адинској] борби и изјавио је да је лоугарицу Сремицу заклао Тома Ликварчак из [Мара]дика.

3 VII 1943 год. II батаљон био је изненађен блокадом Крсту [Новим Карловцима]. Фаш[исти] су дошли од Ст. Пазове, Инђије и Бешке. У блокади је учествовало 320 фашистичких војника ромеловаца, домаћих петоколонаша. Другови су у повлачењу давали отпор. Том приликом изгубљени су другови: Тока, Бата, Артен, Ворис, Мирко, Пандур, Љутица и Звонко који су заробљени. Погинули су Шиља и Стрелка. Лакше рањени Мала и Жика.

13 VII 1943 г. ухваћен је Карл Бирман из Крчедина, који је убијао наше мирне грађане. После краћег саслушања он је стрељан.

14 VII 1943 г. ухваћен је шпијун Ротек Адам из Нове Пазове, који је пратио кретање другова и јављао властима, после саслушања он је стрељан.

15 VII 1943 јединице II батаљона у кампањи паљења жита запалиле су 1.578 јутара фашистичког жита.

30 VII 1943 г. у нападу на жајндармериску станицу у Вогњу, учествовала је једна десетина 2 чете.

3 VIII 1943 г. у акцији на Банковцу учествовала је 2 чета II батаљона. Том приликом су се нарочито истакли другови Север и Чабрић, који су у борби учествовали без пушака. И запленили су себи оружје.

7 VIII 1943 запаљена је кудељара у Руми. У овој акцији учествовали су другови: Џаја, Бели, Ага, Сврачак и Тирке. Запаљене су две велике шупе лана у којима се налазило око 80 вагона лана. Овом приликом заробљена је једна пушка, „Манлихер" и 1 ловачка.

Акције III батаљона

У ери кампање паљења жита III батаљон запалио је од прилике 1.000 јутара жита, већина је у румском атару. Поред тога запаљено је у Сурчину у камарама жито. Штета се цени на 15 вагона жита.

27 VII 1943 г. 1 чета III батаљона поставила је заседу на путу између Пећинаца и Суботишта. На путу је постављена мина. Наишао је 1 луксузни ауто, а мина је експлодирала пре времена, тако да је ауто продужио пут неоштећен.

26 VII 1943 2 чета поставила је заседу на каналу између Шимановаца и Михаљеваца, са намером да се дочекају борна кола, која су се очекивала из Шимановаца. На путу је била укопана мина, али је непријатељ дошао с

леђа из Михаљевачких кукуруза. Чета је била присиљена На повлачење. Том приликом погинуо је командир чете друг Стари² и борац друг Брале. Рањени су политички делегати П вода друг [Б]риле, друг Пливач и другарица Ружа болничарка.

Ноћу између 25 и 26 VI једна Десетина 2 чете претресла је једну кућу петоколонашку у Кленку и том приликом запленила: 6 пари цивилног одела, 2 пара војничког одела, и 9 ћебади, као и 5 пари веша. Цивилна Одела* су заплењена након признања да су опљачкана у Шапцу.

Ноћу између 26 и 27 VI један вод 2 чете претресаа је СС куће у Грабовцима. Заплењено је 2 цивилне пушке, 2 бомбе, 2 опасача, 1 пар чизама и 2 ће'бета.

29 VI 1943 једна десетина 2 чете ушла је у Грабовце и запалила петоколонашку машину, док је друга десетина при претресу куће запленила и једну пушку „Манлихер“ са 60 метака. Исте ноћи борци 2 чете исекли су т.т. бандере између Грабоваца и Кленка око 120 бандера. Жице су покупљене и бачене у каНал. Наредне ноћи посечено је 102 бандере између Кленка и Хртковаца.

Једна четворка запленила је у Платичеву пушку „Маузер“ са 120 метака, фишеклије и 1 пиштољ ЕН.

Ноћу између 19 и 20 VII 1943 једна десетина 2 чете запалила је поштанску архиву и телефонски уређај у Грабовцима.

9 VII 1943 г. на друму Бољевци—Прогар једна десетина прве чете извршила је напад на камион. Том приликом убијена су 2 фашистичка војника, а један је рањен.

Истог дана је један шд 1 чете био у заседи на друму Купиново—Обр[еж]. Том приликом убијен је један фашистички војник а 3 тешко рањена.

24 VII 1943 г. 1 чета у сарадњи са диверзантском групом поставила је заседу на друму Добринци—Пећинци; диверзанти су укопали мину на путу. Наишла су 3 тенка и 1 камион са немачком војс^ом. Уништен је један тенк. Чета се морала повући пошто је непријатељ био бројчано и оружано јачи.

Акције I пограничне чете

Ноћу између) 3 и 4 VIII 1943 г. 1 погранична чета извршила је акцију на граничарску караулу у Србији, код Ушћа| Акција је изведена уз припомоћ једног граничара без иједног метка. Том приликом запл^њена су два холандска миј траљеза са 1.900 метака, 12 енглеских пушака са 780 меј

² Славко Адамовић

така 3 десфанзивне и 2 офанзивне бомбе, 11 фишеклија, 2 кг' динамита, 30 капсули за динамит и 5 ђебади. На крају] изведене акције друг политком укратко је објаснио граничарима циљ> наше Народноослободилачке борбе и позвао их ко хоће добровољно да се јави у наше редове. Одмах су у наше редове приступила 3 граничара.

Акције диверзантских група III батаљона

8 VI 1943 г. на прузи Загреб—Београд између Нове Пазове и Батајнице избачен је из шина италијански транспортни воз. Уништена је 1 локомотива и 6 вагона. Број мртвих и рањених није утврђен. Саобраћај је био прекинут 12 часова.

13 VI 1943 г. избачен је из шина немачки транспортни воз на прузи Рума—Шабац, уништена је локомотива и 7 вагона. Саобраћај је био прекинут 24 сата.

18 VI 1943 избачен је из шина код Батајнице путнички воз на прузи Батајница—Бољевци. Уништена је локомотива и 2 вагона. Саобраћај је био прекинут 2 дана.

25 VI 1943 између Војке и Нове Пазове избачен је из шина немачки транспортни воз. Уништена је локомотива и 6 вагона, било је доста мртвих и рањених. Саобраћај је био прекинут 10 часова.

4 VII између Батајнице и Нове Пазове избачен је из шина теретни воз, уништена локомотива и 5 вагона, саобраћај је био прекинут 14 часова.

6 VII 1943 избачен је воз на прузи Батајница—Бољевци. Уништена је локомотива и 2 вагона.

17 VII 1943 г. избачен је воз између Ст. Пазове и Инђије. Тачних података нема.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

БР. 119

**НАРЕДБА БР. 7 ГЛАВНОГ ПГГАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИ-
НЕ ЗА 14 АВГУСТ 1943 ГОД. О ПОСТАВЉАЊУ РУКОВО-
ДИЛАЦА У ПРВОМ СРЕМСКОМ НОП ОДРЕДУ¹**

НАРЕДБА БР. 7
ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ ЗА 14
АВГУСТ 1943

I

На предлог Штаба I сремског одреда НОВ и ПОВ Бр. службено од 14 ов. м. постављају се.:

1) за команданта 3 батаљона I сремског одреда друг Никола Милошевић—„Ђира“, до сада заменик команданта 2 батаљона I сремског одреда, а досадашњи командант овог батаљона друг Никола Мајсторовић разрешава се дужности команданта и ставља на расположење команди Сремског подручја НОВ и ПОВ, услед нежног здравља.

2) За команданта 2 батаљона I сремског одреда друг Ђорђе Живковић—„Јаша“, До сада вршилац дужности команданта овог батаљона.

3) За заменика политичког комесара 2 батаљона I сремског одреда друг Душан Филипин—„Жан“, досада обавештајни официр истог батаљона.

4) За заменика команданта 2 батаљона I сремског одреда друг Миле Веренц—„Бака“² досада командир 2 чете истог батаљона.

Предњу Наредбу извршити одмах.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Достављено:

Командант
Слободан Сремчић

Команданту III бригаде
Команданту I сремског одреда
Команданту II сремског одреда

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 15—2 I, к. 211.

² Миле Веренчевић-Бака

БР. 112

**ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМ ОД 15
АВГУСТА 1943 ГОД. БАТАЉОНСКОМ КОМИТЕТУ ДРУ-
ГОГ БАТАЉОНА ПРВОГ СРЕМСКОГ ОДРЕДА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ О ПОТРЕБИ ПОЈАЧАЊА ПАРТИСКО-ПО-
ЛИТИЧКОГ РАДА У БАТАЉОНУ И УСПОСТАВЉАЊУ
ПРАВИЛНИХ ОДНОСА ПРЕМА ОРГАНИЗАЦИЈАМА НА
ТЕРЕНУ¹**

БАТАЉОНСКОМ КОМИТЕТУ И ЗАМЕНИКУ ПОЛИТКОМА
II БАТАЉОНА I СРЕМСКОГ ОДРЕДА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ

Драги другови,

Примили смо ваш извештај од 31 јула рв. г. о стању и раду партиске организације у вашем батаљону.² Из извештаја се види да партиска организација у батаљону бројно доста добро стоји (28 чланова). Кад се томе дода и скојевски актив (27 чл.) онда видимо да више од половинне бораца чине чланови Партије и СКОЈ-а (њих 55 Од укупно 98 бораца). Овакво бројно стање у вашем* батаљону је задовољавајуће.

Али из извештаја се такође види да у вашим партиским ћелијама постоје велике слабости у погледу политичке и моралне свести, партиске дисциплине, једном речи партијности чланова наше Партије. Да ова слабост постоји и ви сте на свом састанку констатовали, наводећи за то низ примера (појаве разоружавања партијаца, олијања, неправилног односа и става по питању женидбе, недовољноо разумевања и одлучност по питању разних грешака) итд. Осим тога утицај: чланова П. на остале партизана је слаб, њихов; ауторитет није на Бисини услед честих случајева неправилног држања по овим или оним питањима.

Све ово говори да ваша партиска организација у овом погледу много заостаје иза Партије и да таква не може да одигра ону улогу која јој је намењена. Ако се што пре не отклоне и не савладају ове слабости, ми би могли да имамо лоших последица у нашем даљем раду а Партија би имала штете.

Примећује се даље — а и извештај о томе говори — да однос између наших другова партизана, а ту спадају и чла-

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 2983.

² Овај документ није пронађен.

нови Партије и СКОЈ-а, и друшва партиских активиста и осталих политичких радника на тербну није онакав какав би требао да буде, није здрав, што се даље не сме трпети.

Због свега тога сматрамо да је вашој партиској организацији у батаљону нужна интервенција како би она кренула напред и постала оно што треба да буде — организатор целокупног политичког, војног и културног живота у батаљону, стварни руководилац Народнослободилачке борбе!

Правилно је што сте ви батаљонском бироу (себи) ставили у задатак да предузме најхитније мере за њено оздрављење, а то значи добро објаснити сваком члану шта то значи носити име члана П.[артије], колику част то претставља и како треба да се чува звање члана П. — ту највећу светињу за сваког партијца. Није довољно само читати теоретски и политички материјал, већ и објашњавати партијцима, а нарочито новим, какви ми морамо бити.

Поред тога што сте ви сами одредили да урадите, сматрамо да је вама нужна и помоћ виших партиских органа. Досада су углавном чињене грешке и због тога што су наши другови нови, млади чланови Партије, без довољно искуства и без партиског васпитања, а помоћ која им је долазила била је мала и повремена. Ћелија је та која мора своје чланове васпитавати и подизати не само у идеолошком и политичком погледу, него да им првенствено подиже свест, партиску дисциплину, борбеност, иницијативу, самопоуздање — партијност. Зато ћемо вам ми послати, поред заменика политкома Штаба одреда који треба редовно да обилази све партиске организације и указује им помоћ, и једног делегата ОК-а, који ће вам указивати сву потребну помоћ на подизању и учвршћењу партиске организације. Наш делегат је друг Бата³ (који је можда и стигао до вас).

Верујемо да ће уз помоћ ових другова ваша партиска организација стати чврсто на ноге и развијати се даље како треба.

Онај начин по коме сте ви досад прорађивали теоретски материјал, разуме се, није правилан јер се претворио у шаблон, што сте ви такође увидели. Сасвим је разумљиво да ће друшвима досадити ако се непрестано раде исте ствари, па макар оне биле и најинтересантније. Због тога са друговима који су већ прорадили све теме, прорађујте нове, свеже ствари, а самостално с времена на време узмите који од ранијих материјала да не би заборавили. Сада излази доста разноврсног материјала и не можете се жалити да га немате. Са новим друловима радите онако како сте зами-

³ Ђорђе Бошковић

слили (по групама). Амо вам недостаје материјал обратите се заменику политкома одреда и ако има добићете. Осим прораде теоретских ствари потребно је да радите и политички: све наше листове најпажљивије читајте, дискутујте, а чланке који се односе на актуелну политичку ситуацију систематски прорађујте. Чланови П. и СКОЈ-а треба боље него ико други да буду упознати са свим политичким догађајима и променама у свету, што ће постићи само пажљивим читањем политичких чланака из „Наше борбе“, „Истине“, „Слободне Војводине“, „Гласа омладине“ итд.

Што се тиче културно-просветног рада решите тако, да ако нема друга Стевке⁴ нека неко други узме тај сектор рада. Настојте да ни у овом погледу не заостајете.

Већ од раније се приметило да однос између вашег батаљона и организација и друпова на терену није нормалан. Више пута су нам стизале жалбе и с једне и с друге стране. Нарочито је озбиљна ваша последња жалба која је управо оптужба а односи се на СК-е Ст. Пазова и Ср. Карловци и на тамошње одговорне друпове као и на НОО. Ми смо подузели све потребне мере на испитивању оног што ви наводите. Уколико се утврди да је све тачно ово што ви наводите, а нарочито наводи друга Сава,⁵ политкома, — у свему ће се поступити по партиским¹ правилима у погледу наших чланова и активиста а за остале ће се такође наћи одговарајуће решење. Ваша је дужност да све неправилности које приметите на терену констатујете на састанку батаљонског комитета (биороа) и да их доставите заменику политкома Одредом или директно вама. Ми ћемо интервенисати ако треба. Само ви немате право да критикујете поједине средске комитете као што сте то овога пута чинили (друг Сава) и тражите да о исходу истраге будете обавештени, јер то прелази вашу надлежност. Будите уверени, другови, да ће ОК-а урадити све да испита држање СК-а и ако је потребно кривце казни, а уколико се нешто односи на вас, ако треба, бићете обавештени. Однос између вас и позадине мора бити здрав, другарски, они морају вас помагати а ви сте обавезни да се понашате онако каш то правило изискује и како вам другови саветују или траже од вас. Немојте заборавити да су врло често чињене грешке баш од стране партизана (С. Крст, непромишљени испад Раткове десетине због којег је после страдало доста људи⁶).

⁴ Стеван Молеров

⁵ Стева Крнега, погинуо на Мајевици 1944 године.

⁶ Односи се на догађај када је Други батаљон Првог сремског одреда у Новим Карловцима био изненађен нападом фашиста. Види Документ бр. 116.

Катастрофа у Крсту⁷ још није до краја испитана, али колико ми знамо одговорност за то сноси команда батаљона а за губитак десетине такође одшвара војно руководство ваше јединице. Није ретка појава код наших бораца партизана да су и поред указивања другова са терена неконспиративни, да без потребе шећкају, и праве испаде итд. Зато ОК-а или директно или индиректно интервенише. на време свуда где се за то укаже потреба па било то на терену или у војсци. За нас су сви чланови Партије једнаки, били они у Униформ^и или у цивилу. По грешкама ударамо једнако ма где се оне појавиле.

Тачно је да је једно време, око десетак дана, постојала забрана од стране нас да се изводе акције у атару Четворке,⁸ али само тамо. То је било тада када вам је друг Милан⁹ преко друга Отанка¹⁰ доставио нашу поруку. За остале атаре у срезу то није важило и не знамо како сте могли бити обавештени криво. Ово ћемо такође испитати.

О питању жалбе друга Саве на друга Мићу, партиског руководиоца на терену, по њешвом саслушању друг С. ће бити обавештен. Друг Аћим није секретар ћелије. Но његово питање ће се решити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

15-УШ 943

Другарски поздрав
ОК КПЈ ЗА СРЕМ

⁷ Нови Карловци

⁸ Односи се на село Чортановци. V..1

⁹ Милан Зељајић, командант диверзантске групе

¹⁰ Георгије (Борђе) Васић-Станко, политички комесар Трећег батаљона Првог сремског одреда

**ИЗВЕШТАЈ СЕКРЕТАРА СРЕСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА
РУМУ ОД 15 АВГУСТА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕ-
ТУ КПЈ ЗА СРЕМ О ОДБРАНИ ЖЕТВЕ И ТЕРОРУ
ОКУПАТОРА¹**

ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРЕМ

Драги другови,

Подносимо извештај о раду за протекли месец јули 1943 године:

Између осталог један од најважнијих задатака, који је био постављен пред Срески комитет,¹ јесте одбрана жетве нашега народа и уништење фашистичког жита. Тај задатак је био постављен пред све како партиске организације тако и народноослободилачке организације. У сврху одбране жетве прво су партиске организације посветиле пажњу политичком припремању нашега народа: о значају жетве за народ и за окупатора, о начину одбране жетве, а упоредо с тим указивање народу на методе окупатора да разједини наш народ да би успео макар делимично да нам отме жетву. Срески комитет, потпомогнут од Сресмог народноослободилачког одбора, је био организовао широке народне конференције у свим местима где је протерана фашистичка власт. Конференције су прилично успеле. Приметило се да су појединци указивали на неке споразумске начине да се жетва отке. Ти људи нису дошли много до изражаја.

Окупатор у сврху разбијања нашега народа, да би лакше отбо жетву, био је у току друге половине прошлога месеца предузео офанзиву на скоро сва места нашега среза у, којима је протерана фашистичка власт. Реакција је била најкрвавија у поређењу на раније реакције јачега стила. Био је предузимао најгнуснија средства да би успео у свом^{*} пакленом плану. У самој реакцији је било хватања људи, жена [и! оmlадинаца које су водили у РуЦу одакле су их отпремили у Либгор или за Немачку на робијашки рад, а пред тога је скоро у свим местима било и убијања. У реакцији су настрадала следећа места:

14-VII су били извршили страшну реакцију на Велике Радинце. Упадом у место су почели од реда, где су кога нашли без обзира било то старо или младо, клати невино становништво. Остале похватане су мучили и зло-

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 357.

стављали, а напуштене куће су скроз опљачкали. Том приликом су убили 31 особу, међу којима је било доста деце и жена. Реакција је уследила и због неконспиративног рада наше војске, који су из акције на воз код Вогња заробљене фашисте довели под село те пустили, а сами партизани су пред њиховим очима отишли у село. У реакцији су фашисти ухватили око 52 особе, од којих су 10 претукли у селу тако да су троје од батина и стезања ланца рко груди умрли. При поласку су двојицу обесили о банде'ру крај самог друма Вогањ—[Сремска] Митровица где су их држали два дана, са натписом изнад главе: „Сваком тако било ко у воз дио". У реакцији су погинула и два члана Народноослободилачког одбора, од којих је један кандидат за пријем у Партију. После реакције народ се доста деморалисао и поколебао тако да они који нису ни ухваћени ни одведени су се повукли у шуму и околна места. Партијска организација се том приликом показала исто деморалисана, што се види из њиховог писменог тражења да им се дозволи одлазак у одред. Касније када се народ мало прибрао и почео са вршидбом, партизани су дошли у село не обраћајући се на НОО и запалили вршалицу која је власништво нашег човека, а врла је без повереника. То је оставило лош политички ефекат на народ који се осећао незаштићен. Сада у месту врше машина са повереником. Из извештаја се види да је народ у могућности да жито прикрива, а одређеНи вишак делимично извози.

22-УП су фашисти из три авиона бацали на Пећинце запаљиве бомбе и тукли из митраљеза становништво. Том приликом су убијене две особе, рањене три, а рањена су и два коња. Од запаљивих бомби изгорела су два гувна. Ово бомбардовање вероватно да је уследило из следећег разлога: Пре бомбардовања на осам дана је партизанска стража напала један камион са три војника, у селу, који је успео да побегне. Тако глупу и неорганизоваћу акцију је био народ оштро осудио, али пошто није одмах уследила реакција стање се поправило. Непосредно после неколико дана опет је партизанска стража у тме месту из кућа напала на мотоцикл који је успео да побегне неоштећен, после два дана уследило је горње бомбардовање. Ако би и даље партизанске страже вршиле тако глупе, неорганизоване акције из села сама наша војска изгубила би углед и компромитовала би се у очима народа, као војска која не води довољно рачуна о своме народу.

У свом налету на наша села окупатор је прво блокирао дана 23 место Добринце. Реакција у месту Добринцима исто је била крвава. Окупато'р је у томе месту на очиглед ро-

ђака стрељао у школском дворишту 3 особе. У извлачењу погинуо је и секретар Среског народноослободилачког одбора који је члан Партије. У реакцији су зверски поступали. Једној жени су пребили и ноге и руке, ископали очи, секли по лицу, тако да је у највећим мучкама умрла. Отерано је 88 што жена, девојака и људи, а запаљене су и две куће. После реакције се народ прилично поколебао, те је један део, који је наводно добио и моралну подршку од наших руководилаца у месту, позвао повереника за вршалицом. Исти повереник је од стране нашег војног суда био ухапшен и стрељан. Овом приликом је наш војни суд према том поверенику преоштро поступио, јер исти није био усташа, а није се показао ни кроз хрђав, а и војни суд није се осврнуо на то што су људи за њега гарантовали. После убијања повереника је створено дегодавага код људи, тако да су ти који су потписали демонстративно напали наше руководиоце. Стање се после поправило јер су фашисти наводно одобрили властима вршалице да врше без повереника. У месту се наставља са вршидбом¹ и настоји се послати још коју вршалицу да би вршидба брже ишла.

Из Добринца фашисти су отишли према Пећинцима, где су то место блокирали. Пошто су се људи у том месту надали блокади и извукли благовремено из села, фашисти су ухватили и отерали само једног човека. За време блокаде озлојеђени фашисти што нема никог у селу су извршили пљачку над свим¹ што су нашли по кућама. Из тога места убијене су три особе приликом¹ блокаде у Михаљевцима, а два човека су ухваћена у Прхову и отерана. После саме блокаде и када фашисти су мање крстарили по нашем срезу наставило се са вршидбом.

23-УН су бандити који су дошли од Путинаца блокирали место Петровце, где су били, мучили, злостављали и пљачкали тамошњи народ. У блокади су убили троје, а отерано је око 40. Похватане су тукли, нарочито омладинке, које су се јуначки држале пред фашистима не признавајући ништа иако су фашисти били прилично верзирани и о раду у месту и о организацијама. Напуштене куће су као и у осталим местима страшно опљачкали. После реакције у месту је била народ захватила прилична паника, нарочито због близине фашиста који су били у Путинцима а претили су да ће вршити поновно блокаду.

У томе месту не врше ни једна наша машина. Народ који је био понуђен да прими једну вршалицу после реакције није смео примити, бојећи се поновне блокаде. Пошто фашисти нису до сада послали своје вршалице, народ врше на коњима и односи у Попинце.

Из тога места су дошли у Попинде и блокирали и ухватили око 44 особе. У самој блокади су убили једног човека. Као и у осталим местима су пљачкали где су шта нашли. После блокаде наставило се одмах са вршидбом' где се врше непрекидно до да'нас.

У свом налету на Прхово фашисти су се служили истим средствима као и у осталим' ме^тима. Похване жене, људе су малтретирани и зостављали. У блокади је убијено 5 људи од којих 2 су неспособна за физичке послове, а напомиње се да су те обесили. У својим дворишту убили су једну омладинку која се јуначки држала, и својим држањем пркосила у лице бандитима. И у томе месту су пљачкали где су шта нашли. После реакције се народ поколебао, те су намеравали да траже повереника за вршалицу, што је путем конференције, убеђивањем спречено. После неколико дана од реакције у селу су наставили са вршидбом која се приводи крају.

У Товарнику су се фашисти' најдуже налазили и за све време су крстарили друмовима и по селу. Првог дана су место блокирали, где су у блокади убијена два друга. Један је друг члан Партије а други брат му добар омладинац. Исти омладинац се за време мучења јуначки држао и није хтео ништа признати те је у мукама и умро. Фашисти, ухвативши га, терали су га да покаже неке куће, чему се он супротставио и почео бегати до недалеког бунара у који је скочио. Фашисти су га извукли из бунара и везали га за камион и тако вукли по друму док нија издахнуо. Отерали су 18 особа и то једног члана Народно-ослободилачког одбора. За све време које су се налазили или у месту или у не'посредној близини Места су пљачкали и нападали народ који се налазио код куће. После одласка фашиста наставило се са вршидбом, иако се народ у први мах био поколебао.

Исто и у Огару су се фашисти задржали дуже време. У блокади су ухватили 4 човека које' су потерали према Грабовцима и два су у путу заклали, а два жива затворили у куће са закранима коју су запалили. Из тог места су отерали око 20 особа. Цело време су правили хајке кроз шуму у непосредној близини села, пуцали на народ који је избегао. Партизанска стража је приликом блокаде избегла у паници, тако да су у кући, где су били смештени, оставили сав намештај и 3 пушке са 150 метака! које су фашисти пронашли. Тај немаран и непартизански став страже је фашистима дао материјала да терете а село и да у селу малтретирају народ>\

У Суботишту су фашисти у своје налету ухватили и отерали 20 жека и 10 људи. У месту су пљачкали, скупљене жене у цркви су малтретирани, гњавили, застрашивали итд., не би ли их пок-олебали да нешто дознају, о раду у месту. После одласка војске у месту се наставило са вршидбом и врше се све до данас.

У својој офанзиви на наша села нису били у Сибачу, Буђановцима, као и у Брестачу до пред сам полазак за Руму.

После саме офанзиве на наша села првих дана се народ у већини села прилично поколебао, што се постепено поправило. Та зверства окупатор је чинио у сврху убијања морала код народа, застрашивања, да би протурнио поверенике и макар делимично отео жетву. Констатује се да су после реакције, скоро у свим м'естима дошли до изражаја споразумски настројени елементи, који су негде успели да за собом поведу и још неке људе. Окупатор у тој својој намери према садашњој ситуацији није успео. У свим местима се врше сем Петровцима где се уопште не врше на вршалицама обављају вршидбу. То место које је прошлог месеца доста настрадало и народ се помолебао су фашисти искористили преко колебљиваца у циљу отимања жетве.

Код народа се сада води најшира кампања да се што више жита сакрије, да не би окупатор могао накнадно опљачкати наша села.

У току прошлог месеца је на територији нашега Среза уништено на 1645 јутара по приближној процени ома 23.460 метери фашистичког жита и то:

У атару града Руме око 1200 јутара, према приближној процени око 15 метери по јутру што износи 19.000 метери.

У атару села Грабовци и Платичево око 170 јутара, према приближној процени око 8 метери по јутру што износи 1360 метери.

У атару села Никинци—Хртковци око 55 јутара, према приближној процени 10 метери по јутру што износи 550 метери.

У атару села Вогањ—Велики Радинци око 40 јутара према приближној процени 15 метери по јутру што износи око 600 метери.

У атару села Путинци—Солнок—Мали Радинци око 130 јутара према приближној процени 15 метери по јутру што износи 1650 метери.

Разних петоколонаша и издајника на територији нашега среза које се није могло конфисковати, а (налазило се у

местима где је протерана фашистичка власт око 50 јутара према приближној процени по 10 метери по јутру што износи 500 метери.

У паљењу је учествовала омладина на петоколонашким имањима, у атаревима оних преко пруге као и у атару, Грабовци—Платичево. У паљењу жита у Румском атару учествовала је омладина из Јарка. Напомиње се да ови подаци су приближни.

Исто тако су позадинске војне власти, потпомогнуте од наше омладине, шинфисковбле са петоколонашких имања око 250 метери жита.

Пошто се није могло организовати паљење свег петоколонашког жита у атару Хртковци—Никинци, због јаких снага које су биле у тим местима, стављено је неколико заиаљивих бомби у крстине од чега су уништене три вршалице и изгорело око 400 метери жита.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

15-УШ-1943 г.

За СК КПЈ за Руму
Сенко²

БР. 120

ИЗВЕШТАЈ „ИСТИНЕ" ОД 17 АВГУСТА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА ТРЕЋЕ ВОЈВОЂАНСКЕ БРИГАДЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРЕМУ¹

АКЦИЈЕ СРЕМСКИХ ПАРТИЗАНА

Од 15 јула до 10 августа јединице Другог батаљона Првог сремског одреда у кампањи паљења жита запалиле су 1.578 јутара фашистичког жита.

22. VII о. г. јединица I сремског одреда направила је заседу на прузи Павловци—Врдник. Наишла је патрола од 6 војника. Три су погинула, два су заробљена и један је побегао. Заплењене су 3 пушке, 2 бомбе, 4 пара војничког одела и остало.

У ноћи између 30 и 31 јула о. г. Други батаљон Треће бригаде у заједници са једном четом из I батаљона I одреда извршио је акцију на Вогањ. После борбе од двадесет минута нашим борцима успело је да разоружају жандар-

² Душан Богданов

¹ Оригинал „Истине" бр. 30 од 17 августа 1943 год., умножен на гештетнеру, ћирилицом, налази се у архиви ЦК СКС под бројем. 4334.

мериску постају. У току борбе погинуло је четири жандарма и један наш друг. Запаљена је општинска архива заједно са зградом. У овој акцији заробљено је 20 пушака, око 4000 метака, 18 пари војничког одела, 20 ћебади, 18 пари ципела и 6 пари чизама, 4 радио-апарата и неколико пиштоља. Из општине је заплешено 4 писаће машине и доста канцелариског материјала. Заробљено је 18 жандарма и четири петоклошаша. Сви су стрељани.

У ноћи између 3 и 4 августа I батаљон III бригаде извршио је напад на фашистичко упориште на салашу Банковци који је био утврђен бункерима. У упоришту је било 82 домобрана наоружава са четири пушкомитраљеза, 4 митраљете и 74 пушке. Борба је трајала два сата. Заробљен је један пушкомитраљез, једна митраљета, 22 пушке, 30.000 пушчаних метака и нешто војничког одела и ћебади. Заробљено је 25 домобрана од којих су двојица стрељаци. Након тога салаш је запаљен. Изгорело је око седам вагона жита, две вршалице и један камион и све зграде. У сламама је изгорело 10 домобрана који су се у њих поакривали. Губици непријатеља износе: 12 мртвих и један рањен, осим изгорелих, а наши: један мртав и три рањена.

У ноћи између 17 и 18 VII о. г. група од шест другова I чете I батаљона I одреда чекајући у заседи фашистичку патролу на прузи између Вогња и [Сремске] Митровице, напала је транспортни воз са немачном војском. Воз је заустављен помоћу сигнала, локомотива је откачена и са највећом брзином пуштена на композицију. Локомотива и неколико вагона јако су оштећени. Друпови су успели да заплене једну пушку, 80 метака, и нешто војничке спреме.

БР. 121

**ИЗВЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ ОД
18 АВГУСТА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ О УСПОСТАВЉАЊУ ВЕЗЕ С ГЛАВНИМ
ШТАБОМ СРБИЈЕ И О СТАЊУ И ДЕЛАТНОСТИ ВОЈВО-
ЂАНСКИХ ЈЕДИНИЦА¹**

**ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ**

Бр. 146
18 августа 1943
Положај

**ВРХОВНОМ ШТДБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈ-
СКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Положај.

У прилогу достављамо вам извештај друга Темпа који смо извештај ми отвјорили и о коме смо делом вас известили путем наше радиостанице. Сматрали смо за потребно да вам¹ пошаљемо горњи извештај, што се надамо да ћете одобрити.

Исто тако у прилогу достављамо вам извештај једног нашег пријатеља из Београда који је уско повезан са нетничком организацијом Драже Михаиловића, из кога (извештаја) можете видети стање њихове организације у Београду и Источној Србији. За потребе познавања четничке организације у Војводини као и другим¹ покрајинама тражили смо од овог нашег пријатеља да нам пошаље свој извештај са најисцрпнијим подацима. Чим од њега шта будемо добили ми ћемо вам послати. Напомињемо да смо један примерак овога извештаја послали друговима у Србију.

Како смо већ раније известили, Ми смо успоставили непосредну везу са Космајским јодредом у Србији, а како нас сада обавештава одговоран друг из Србије преко овога Одрода са нам¹ је успоставио везу Главни штаб за Србију. Од њих, засада, нисмо још ништа добили али се надамо да ћемо ускоро добити податке о стању и приликама на њиховом терену. Уколико су се они нама обраћали за извесне помоћи у свему, ми смо изјавили своју приправност да им помогнемо. Камо нас наша јединица извештава, која оперише на реци Сава, они су отуда тражили извесне помоћи и у нашим војним снагама.

¹ Оригинал, писан на машини, ћирицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 11—2, к. 9 А.

Карактеристично је да нас одговорћи друг извештава из Србије да је ситуација управо сјајна у бколини Крушевца, Ниша, Прокупља, а да је врло првољна и у осталим крајевима Србије.

После формирања нашег III бачк!о-барањског одреда, ми смо упутили у Бачку једну мању групу наших бораца, са нужним оружјем, муницијом и експлОзивом. За 4 дана шаљемо даљу једну групу.

На нашем терену извори за добавку експл*озива врло су минимални. У погледу кочења саобраћаја ми би могли много више учинити. Зато вас молимо да нас у том погледу издашно Помогнете. ПоУоћ у експлозиву могли би нам слати и преко наших јединица у Источнбј Босни, а уколико зато имате мбгућности можда би нам' могли слати и из Словеније.

За сређивање наших јединица, њихово учвршћивање и јачање издали смо низ наредоба и упутстава. Примећујемо да су наши војни руководиоци На врло ниско^ степену знања и вештине, акције припремају површно и недовољно. Сви наши напори да румоводећи кадар подижемо путем курсева споро дају^т резултате. Како смо Срем поделили на 2 одреда — I и II срем'ски одред и како сте нам ви већ раније обећали послати једног начелника, то вас молимо да нам* пошаљете уствари сада за сваки наш одред по једног начелника.

Наша III бригада која је дел^овала на нашем терену, а у сагласности са штабом наше XVI дивизије делом је већ пребачена на територију Босне и биће замењена са једном од наших бриг^да у Источној Босни. Ова бригада, која би имала да делује на нашој територији биће свакако далеко боља за изврђење акција на нашем терену, јер наше бригаде у Источној Босни имају далеко веће искуство.

После попуњавања наше дивизије са око 1000 нових бораца, штаб наше XVI дивизије сложио се са нама да приступимо формирању наше IV бригаде. Ми смо мишљења да после формирања ове' наше IV бригаде оспоаобимо још једну од њих и пребацимо на наш терен, што се надамо да ћете и ви с ваше стране одјбрити. С обзиром¹ на (сушу очекивати је да ће овогодишња жетва кукуруза бити врло рана и на тај начин на нашем терену биће рано отежаио кретање и оперисање већих наших снага. Због овога смо мишљења да на наш терен, ако се ви сложите, већ одмах дозволите пребацивање још једне бригаде и да 2 бригаде одмах приступе чишћењу мањих и већих упоришта, кочењу речног, железничког саобраћаја и приступе уништавању других објеката на нашем терену Срема и да у исто време, док

људства, које би и даље слали у Источну Босну за **потребе** за то има повољних услова, убрзамо мобилизацију новог попуњавања како наших тако и других јединица.

У погледу савезничке обећане помоћи ми још увек рачунамо, али нам није познато колико можемо и стварно на ту помоћ рачунати. Ви сами знате колико и чиме би нам могли помоћи, па вас тим поводом молимо да са ваше стране подузмете све што можете.

На нашој територији сем покрета и снага по гарнизонима нема, сем немачких и усташких војних снага, мађарских, бугарских и др. војника. Од пада Мусолинија сви гарнизони у Срему нешто су ослабљени. Непријатељ углавном своју делатност управља у правцу пљачке овогодишње летине, као и других ствари и предмета за потребе његове разбојничке војске. Тамо је непријатељ ових дана опљачкао скоро сву стоку, ловеда и свиње у селу Ривици. Са *веким* снагама, око 200 и више, он улази у наша поједина села са вршаћим машинама, тамо врше за себе и односи жито, а после тога кад заврши рад у једном селу премешта се у друго село. Са нашим снагама са којима ми сада располажемо нисмо у могућности да га у томе озбиљније епречимо.

У прошлу недељу са нашим војним снагама и народом из околине, испод Фрушке Горе одржали смо један врло успели митинг. Испред војске на томе митингу поворио је наш друг командант, један партизан и једна партизанка, а испред народа швољио је један члан Окружног народно-ослободилачког одбора. После говора наш агитпроп 1 сремског одреда дао је врло успели програм: а иза тога настало је право народно весеље. Народ из околних села који је учествовао на овом збору частио је своје борце са колачима, воћем и другим стварима.

О стању у Банату још увек немамо преглед ситуације. Друг Берберски² који се тамо налази известио нас је да је дошао у везу са о.на 4 друга који су, са њиме од вас тамо упућени. Из извештаја друга Берберског приметили смо да он није схватио своју дужност и да се мање-више посветио другим питањима тамо, а не оним питањима која су њему требала бити главна. Њему је на све ово указано и сада се надамо да ћемо добити преглед тамошње ситуације, после чега ћемо [бити] у могућности одредити наш даљи став по питању деловања¹ у тој нашој области. Уколико знамо, тамо се осећа извесна активност четничких банди. Тако четници под окриљем и заштитом окупатора одржали су један збор у селу Ченти.

² Слободан Берберски

И-јо још непровереним извештајима у Бачкој се врше извесна хапшења симпатизера наше борбе. Наводио, последних дана врше се тамо хапшења и неких четника Драже Михаиловића.

ЈОД нас у Срему иступање четника отворио се не осећа али то не значи да се они и политички не појављују. Њихова активност углавном данас се састоји у Срему у томе што заговарају [проповедају] потребу чувања окупаторских општинских управа, недирања повереника код вршних машина, а што све углавном долази из редова оне респоде која живи у варошима. Њихова оружана акција, било против нас или против окупатора, не осећа се.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Прилог: Писмо друга Темпа³
Извештај о четницима.

Командант
Слободан Сремчић

БР. 122

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ
ОД 20 АВГУСТА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВОГ И ДРУГОГ
СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА КОНТРОЛУ И ОБЕЗБЕЂЕЊЕ
ГРАНИЧНОГ ПОЈАСА СРЕМА ОД УПАДА НЕПРИЈАТЕЉСКИХ
ЕЛЕМЕНАТА¹**

**ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ**

Пов. Број 157.
20. VIII. 1943.
. Положај

**КОМАНДАНТИМА ШТАБОВА I И II СРЕМСКОГ ОДРЕДА
НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ**

Положај.

ГТриметили смо да у последње време на нашу територију у Срему долазе из разних крајева, а нарочито из Србије и Босне разни сумњиви људи, међу којима има и четничких бандита. Наша погранична чета I сремског одре-

³ Ради се о писму Светозара Вукмановића-Темпа, делегата Врховног штаба при Главном штабу Македоније.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4471.

да до данас није подносила никакав извештај о прелазима [непријатеља] на њеном терену, што раније није био случај. Даље, на другим деловима реке Саве и на Дунаву уздуж читаве наше територије Сава и Дунав су неконтролисани и због тога постоје сви услови да се на тим деловима на нашу и обратно са наше територије на другу страну пребацију разни сумњиви типови: четници, гестаповски шпијуни и други.

Стога у циљу строге контроле прелажења на нашу и одлажења са наше територије у граничне области наше земље, штабови одреда морају подузети све потребне мере да се обезбеди правилно контролисање на прелазима. У ту сврху наређујемо следљве:

1.) Наш II сремски одред на своме терену на реци Сави од Сремске Митровице до закључно Жупање контролисаће реку Саву по одређеној једној својој јединици са потребним бројем бораца.

2.) Исто тако наш II одред предузеће контролисање реке Дунава од правца Корушке—Нештина—Илока—Шаренграда па све до закључно Вуковарског среза у коју сврху образовати посебно граничну јединицу.

3.) Наш I одред поред граничне страже коју сада има на простору Саве од Земуна до Митровице, образоваће посебну јединицу за контролисање Дунава источно од Земуна преко Сурдука, Сланкамена, Петроварадина, Беочина до Корушке, док ће код пограничне своје чете извршити детаљан увид у рад, испитати све могућности из досадашњег, пребацивања свих сумњивих.

Пограничне јединице поред тога што ће саме контролисати у сваком месту дуж обале, контролисаће прелазе свих превозних средстава и људи преко за то одјеђених повереника у појединим селима. Сваки повереник и сам ће контролисати једну одређену просторију из једнога атара служећи се при томе својим личним везама са наше и са стране суседне области. У ту сврху употребљавати људе одане нашој борби, трезвене и карактерне.

На нашим је пограничним јединицама да одмах настоје ступити у везу са суседним војним нашим јединицама, других области у циљу одржавања међусобне везе, међусобног помагања и контролисања прелаза, које везе ће се одржавати преко наших руководећих другова при граничним јединицама. Никома се из суседних области не може допустити долажење на нашу територију и овде одржавати везу, ако дотично лице преко наших тамошњих организација није добило за то дозволу или уколико дотично

лице није у стању доказати да се тамо није »грешило о наш народ и његову Народноослободилачку борбу.

Све оне који не би могли доказати предње, наше пограничне јединице дужне су разоружати, ухапсити, одузети све ствари и предмете који се код њих нађу личним иретресом, са састављеним списком, писменим саслушањем и описом прелажења, односно хапшења, са својим мишљењем и предлогом доставити најближем обавештајцу свога одреда с тим да га овај спроведе сигурном стражом до обавештајца штаба одреда.

Штаб одреда и сам ће предузети строгу контролу својих граничних јединица, од њих тражити извештај по свим опажањима, кретање непријатеља, непријатељских бродова, чамаца и људи, са свим потребним подацима.

Све важније извештаје који би могли утицати на јачу нашу предострожност и ради саме наше интервенције достављати *најхитније*, а редовне извештаје за сваки дан рада подносити сваких 10 Дана.

За потребе наше везе са суседним областима, наше ће пограничне јединице бити дужне прено свога надлежног штаба да нас известе о следећем:

Које везе има у суседним областима, са киме (одредима или приватним лицима), која им превозна средства стоје на располагању, колико су осигурана превозна средства за наше потребе, који број, лица свако превозно средство може у једној тури превозити људи односно примити товарне тежине.

Сваки нехат у погледу вршења ове одговорне и важне дужности биће најстрожије кажњен. Сваки пропуст и несавесно вршење дужности третираће се као издајништво, због чега ће штабови предузимати најстрожије мере за правилно функционисање контролисања и борбе против рада издајника нашег народа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
Слободан Сремчић

Достављено:

- 1.) I сремском одреду,
- 2.) II сремском одреду,
- 3.) Главном штабу НОВ и ПО Србије, ради знања,
- 4.) Космајском одреду Србије, ради знања и
- 5.) Бачко-барањском одреду НОВ и ПО Војводине, ради знања.

БР. 123

**ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ ОД
20 АВГУСТА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СР-
БИЈЕ О ПОТРЕБИ СЛАЊА ИЗВЕШТАЈА ВРХОВНОМ
ШТАБУ НОВ И ПОЈ О СТАЊУ У СРБИЈИ¹**

Строго Шверљиво.

**ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ**

Пов. Број: 160
20. августа 1943.
Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ

Положај.

У смислу тражења нашег Врховног штаба НОВ и ПОЈ потребно је да нам хитно и сигурном везом пошаљете ове податке:

1.) О јачини, наоружању и распореду наших јединица у Србији.

2.) Има ли Београд везе са свима вашим одредима и какве?

3.) Шта мислите да је потребно са наше стране да подузмемо да везу између нас стално одржавамо и да та веза буде чврста?

У исто време Врховни штаб се интересује уопште о приликама и ситуацији на вашем терену, о активности ваших јединица и другом, па би било иотребно да и нас о свему обавестите како би могли Врховном штабу дати потребних података.

Са наше стране ми смо мишљења да на реци Сави Уожемо успоставити неколико међусобних канала са потребним превозним средствима па би било најбоље ако би ви са ваше стране учинили све припреме, а затим послали једног одповорног друга да ту везу и са наше стране уредимо и везе повежемо.

Доцније кад будемо ту везу учврстили ми ћемо вам моћи пружити података о приликама код нас и слати вам наше материјале, уколико ви те материјале већ не добијате из наше технике.

Од интереса је како за Врховни штаб, тако И за нас да нас по свим питањима што пре обавестите, Имајте у

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4470.

виду да би путем најсигурније и најбоље везе преко нас требало тамо да дође и неколико војних и политичких руководилаца, због чега је нужно да учините све потребне прииреме.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комардант
Слободан Сремчић

.П/С.

Сву пошту коју упућујете
за нас адресирајте за
Слободана Сремчића — лично.

БР. 124

НАРЕДБА БР. 4 ШТАБА ДРУГОГ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА 20 АВГУСТ 1943 ГОД. О ФОРМИРАЊУ ЧЕТВРТЕ ЧЕТЕ ПРВОГ БАТАЉОНА И ПОСТАВЉАЊУ РУКОВОДСТВА¹

Д.П.бр. 194.

**Ш Т А Б
II СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА
ВОЈВОДИНЕ**

Број: 31/1943.

Дана 20. VIII. 1943 године.

НАРЕДБА БР. 4/1943.

Штаба II сремског НОП одреда Војводине за 20. VIII. 1943 год.

I. Порастом снага нашега Одрета како у људству тако и у оружју, ради боље организације војног и политичког рада, Штаб овога Одрета донео је одлуку да формира још једну чету, која ће се звати IV чета I батаљона II сремског НОП одреда.

II. За команду IV чете I батаљона именујемо:

1. За командира чете, друга Илију Павковића досадањег заменика командира III чете.

2. За политичког комесара одредиће се накнадно.

3. За водника I вода и заменика командира, друга Милоша Тимарца, досадањег десетара IV десетине III чете.

¹ Препис оригинала, писан на машини, **х и р и л и ц о м**, налази се у архиви Војноисториског института под бр. **14—1/1**, к. 211.

4. За заменика политкомесара, другарицу (Секу) Добрилу Кунић, досадањег водног делегата I вода III чете.

III. На упражњено место заменика командира 3 чете постављамо друга Анкарића Митра, досадањег десетара 3 чете.

Ова наредба ступа одмах на снагу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јован Бељански

Командант
Сава Согић

БР. 125

ИЗВЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ПРВЕ ВОЈВОЂАНСКЕ БРИГАДЕ ОД 21 АВГУСТА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ВОЈВОДИНУ О ОПШТЕМ СТАЊУ БРИГАДЕ И ЗАДАЦИМА ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ¹

Препис:

ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ВОЈВОДИНУ

Драги другови, шаљем вам свој први извештај:

Да би се добила јаснија слика стања и рада партиске организације I војвођанске бригаде, треба неколико речи написати о самој бригади.

I војвођанска бригада је форм'ирана од 3 батаљона који су раније припадали III одреду III Оперативне зоне. У Босну су дошли новембра 1942 јер у току зиме не би могле толике снаге да се одрже у Срему. Већим партизанским јединицама је тешко маневрисати по сремској равници, која је добрим делом испуњена петоклонашким селима и густим комуникацијама. Због тога су борци III одреда, прелазећи у Босну, очекивали да ће се у пролеће 1943 год. вратити натраг у Срем. Но акције на новом терену су биле честе и успешне, па се је наоружало још неколико батаљона. Тако је доцније одлуком Штаба III Операт. зоне, створена I војвођ. бригада.

Борци I војв. бригаде су сви добровољно дошли у војску. У Срему је одзив партизанској војсци велик, па се није морало присилно мобилисати. Сремци као парти-

¹ Препис оригинала, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 3321.

зани су у већини врло добри борци. Прича о „иречанима“ као познатим невојницима, — потпуно је нетачна. Разлог заостајања (у ратничком погледу) војвођанских партизана је у томе, што нису извођене крупније акције и што је војни руководећи кадар млад и неискусан. Иначе постоје сви услови да те јединице достигну висину старих и искусних бригада. Потребно је да се отклоне неке навике и остаци партизанског живота још из првих дана усташка у Срему. Борце треба убедити да се у непосредној близини својих кућа и села не може остати ако се желе постићи одлике пролетерских бригада. Јача дисциплина, више ратничке вештине и војничка изградња уопште, — заједно са дизањем политичке свести бораца, мора се што пре постићи.

Обзиром да је читава бригада бројала нешто преко 500 бораца, партиска организација није код нас квалитативно слаба, она има:

чланова 160 од којих:
радника 58
сељака 65
интелектуалаца 15
осталих 14

Но ипак има много услова да се још више ојача у том погледу, јер су сви партизани наше бригаде добровољци и антифашисти, а неписменост је мала (5%о). На конференцији свих чланова Партије I војв. бригаде, коју смо одржали 30 јула о. г. то питање је оштро постављено и њему се обраћа велика пажња. За три наредне недеље је примљено 10 чланова, а 5 кандидовано. И даље ћемо настојати да што више оданих, борбених и дисциплинованих бораца уведемо у чланство.

Кандидата имамо 21 од којих:
радника 9
сељака 12
интелектуалаца
осталих

Скоро сви чланови су пре кратког времена (3—12 месеци) примљени у Партију, па им је због тога политички и теоретски ниво низак. Сада смо почели да редовније и правилније одржавамо теоретске састанке ћелија, да би и квалитативно оснажили организацију. Недостатак нам је што нисмо створили јединствен план рада на теоретском подизању чланства, али ћемо то учинити у најкраћем року. Пар-

тиски курсеви нису одржавани за последњих 6 месеци. Једино је ПК за Б и Х организовао ире пар дана нижи партиски курс, на који смо упутили 10 чланова, који још нису руководиоци али могу брзо постати. Разлог што ми нисмо сами одржавали курсеве је тај, што немамо довољно предавача.

Радни састанци ћелија одржавани су углавном редовно. Чак и за време највећих покрета и борби, успевало је одржати макар и сасвим кратке састанке. Питања која ћелије претресају, увек су у вези са најконкретнијим стварима из живота и рада бригаде, али само вођење састанка није било добро. Није се радило по дневном реду нити су сви другови износили своја мишљења у дискусији. Зато сада и то исправљамо (али не тешко).

Са кандидатима се ради појединачно, али смо имали и кандидатских група. Материјала смо имали довољно и партиског и народноослободилачког.

Дисциплина је код свих партијаца на приличној висини. Није било тежих прекршаја.

Критику и самокритику наши другови нису правилно разумели, па због тога и није могло бити користи од ње. Сада настојим да се часови критике и самокритике одржавају повремено и редовно и да критика буде конструктивна. Водим строг надзор над тим, и могу се већ осетити побољшања.

Што се тиче уопште партијности наших чланова, — не може се рећи да је на висини. Партијци у нашој бригади још немају потпуно развијен осећај партиске одговорности и не полазе при решавању свих питања од тога да су у првом реду — комунисти. На тај велики недостатак је нарочито реагирано на конференцији 30. VII. За сада не можемо запазити неки нарочити напредак, али ћемо сигурно успети и у томе.

Војни сектор

Младост наше бригаде се доста осећа и у извођењу војничких акција. Пре него што смо дошли у додир са Врховним штабом, бригада је деловала углавном самостално. Најглавнији задатак јој је био чишћење Источне Босне од четника и борба са домобранима из гарнизона Бијељине, Брчког, Зворника и Тузле. Ишло се у акцију кад се сматрало да је прилика згодна. Најчешће није цела бригада ни деловала него само мања одељења. Према томе, када смо дошли у директан додир са нашим главнинама и ушли у састав I пролетерске дивизије (борбе око Зворника) увиделе

су се многе грешке. Наша бригада није била спорообна да V то време успешно садејствује са осталим бригадама на Извршењу истог задатка. Одмах смо на састанцима са Дугом Фићом,² политкомесаром I пролет. дивизије продискутовали о томе и сагласили се да [у] нашој бригади не функционише служба везе, обавештајна служба, да нема довољно дисциплине и упорности команданата, затим слаба покретљивост итд. Против свих тих грешака и слабости повели смо одмах борбу и успели да знатно коракнемо напред. Већ у задљим борбама показало се да бригада постаје све чвршћа у погледу војне организације и ударне моћи. Ово се нарочито испољило у борбама са четницима на „Бусији“ (Мајевица), затим приликом заузимања града Бијељине и у нападу на VIII добр. пуковнију у Бос.[анској] Рачи.

Још увек је остао један од главних проблема: обучити борце да буду вештији и особити неiskusне руководиоце да боље руководе операцијама.*

Ново људство које стално долази из Срема, мора такође брзо да се оспособљава како би достигло старе борце, којих сада има једва 30%. У ту сврху се стално изводи војничка обука. Било би нам од велике користи кад бисмо могли одржавати војне курсеве за командире чета и команданте батаљона, а и свака помоћ у том погледу, коју добијамо са стране од велике нам је важности.

Политички сектор

У нашој бригади постоје по свим јединицама (од батаљона до вода) политички руководиоци. Њихов рад се осећа и преко њих Партија сигурно држи читаво руководство у својим рукама. Са борцима се стално ради. Док се раније није редовно одржавало батаљонске и четне зборове, сада настојимо и успевамо да се сва питања која интересују бригаду, — претресају са свим борцима. Политички комесари улажу врло много труда да би свим борцима у потпуности објаснили праву линију Народноослободилачке борбе и Комунистичке партије. Успели смо да ојачамо и донекле учврсти дисциплину у војсци на тај начин што хоћемо да сталним политичким радом подигнемо свест војника. Батаљонски и четни зборови претресају питања из непосредних потреба јединица, али се такође сазивају и специјално за прорађивање материјала. Пошто смо приликом заузимања Сребренице имали случајеве

* Филип Кљајић, народни херој

пљачке приватне имовине, водили смо месец Дана широку кампању против тога (у духу писма ЦК КПХ). На састанцима Ђелија, затим на конференцијама по водовима, четама и батаљонима стално се говорило против непартизанских поступака у поменутој акцији и штетним последицама. Оцењено је да смо Поред војничког успеха Много политички изгубили код народа.

Резултати те кампање и упорног рада показали су се при заузимању Бијељине. Када је наша бригада заузела град, евакуисање конфисковане имовине народних непријатеља извршила је потпуно правилно. Сви борци су се најкоректније држали и није било ни једног случаја пљачке с њихове стране.

Ипак, поред постигнутих успеха, борба Партије против свих грешака и недостатака у бригади наставиће се упорно и нећемо дозволити да се привремени успеси изгубе и рад стане. То је закључено на задњем саветовању партиског актива бригаде, које смо одржали 19 августа ове год. у Нприсуству делегата ПК за Б и Х друга Аце,³ политкомесара XVI дивизије друга Стефана Митровића и друга Рате Дугоњића.

За сада се поставља као једно од главних питања: исправљање односа између војвођанских и босанских другова на Мајевици и односа између војвођанских бораца и народа у Источној Босни. Било је доста грешака у том погледу. Војвођански борци су сматрали свој боравак у Источној Босни привременим и због тога нису много пазили на правилне односе с народом, кога је требало извлачити испод утицаја четника и придобијати за Народноослободилачку борбу. Такође се често није правила разлика између четника зликоваца и оних који се Могу поиравити или су заведени.

С друге, пак, стране, код босанских другова се запазило да према грешкама појединих Сремаца цене војвођанске јединице. Зато је ПК за Б и Х упутио партиској организацији XVI дивизије једно писмо у коме указује на штетну појаву, и тражи да се Партија потпуно ангажује у брзој миквидацији те грешке док се није дошло до још већих размера.

Културно просветни сектор

Доласком Политодјела у нашу бригаду, активизирали смо и културно просветни рад који дотле скоро није постојао. Грешило се је утолико више што се на том пољу

³ Хасан Бркић

могло много учинити јер су борци из Срема прилично културни. Било је приредаба за војску и народ, постојали су певачки хорови, али није било планског рада па нк резултати нису били скоро никакви. Поред тога је изгинуло у борбама око Сребренице, Власенице и Зворника много другова који су радили на том пољу.

Сада су већ скоро по свим четама и батаљонима организовани одбори, који раде. Одржавају ее често приредбе на којима буде увек песама, рецитација, скечева па и предавања. Ради се такође и на ликвидирању неписмености, али би се могло много више у свему успети када би имали погодних људи за то, но код нас има врло м'али број, Интелектуалаца и образованих другова, па ће рад на културном и просветном подизању бригаде ићи вероватно теже.

Економски сектор

Због лоше (организације апарата интендантуре, имала је бригада знатне штете. До скоро није била уопште обрађана пажња том питању. Бригада се је кретала' по крајевима где је исхрана војске била на терету НОО-а па није било ни потребно држати товарне коње и носити храну са собом. Борци су били врло слабо одевени а нарочито се кубурило са обућом. Имали смо једно време преко једне трећине потпуно босих другова. Због тога је долазило и до обољења. Кад смо прешли на терен где су села попаљена и тешко се долази до потреба за војску, (власенички и сребренички крај) имали смо непотребних гладовања и оскудице.

Али када смо имали прилике да видимо како је интендантура организована код других бригада и када су другови са стране пренели своја искуства на нас, пришло се одмах стварању целог интендантског апарата. Сада већ исхрана војске и снабдевање иде тачније и редовније иако не сасвим добро. Још увек Партија мора много учинити у ту сврху, или постоји опасност да се због лошег снабдевања смањи и борбеност војске.

Ској

У низу осталих грешака и пропуста у раније'м раду партиске организације наше бригаде, било је и то да се СКОЈ-у није помагало. Без сталне партиске контроле СКОЈ није организационо био правилно постављен. Примало се без

скоро икакве пажње у чланство. Скоро сви омладинци у бригади су били чланови СКОЈ-а, али не зато што су дорасли да буду то, него само зато што су омладинци. Тако је Ској до краја био развођен, са страним елементима у себи. Од неког планског и систематског рада није било ни говора. Састанци су били само празно причање, а делу се није прилазило. У бригади је био формиран омладински батаљон, али се је брзо у борбама показало да није у стању да извршава задатке као војна јединица. Зато га је Штаб бригаде и расформирао, пославши у остале батаљоне по једну чету.

После доласка друга Крсте Попиводе, који је у нашој бригади провео 2—3 дана, и донео нам задње циркуларно писмо ЦК СКОЈ-а свим организацијама, почели смо правилније радити. Данас већ запажамо да су организације, после једног чишћења, доста учиниле иа војничком и политичком јачању бригаде. У настојању да се ликвидирају појаве пљачке, недругарства, затим неписменост и др. Ској много помаже Партији. Приредбе за омладину у бригади и ван ње чешће се дају. Испуњене су краћим говорима, скечевима, хорским певањем, рецитацијама итд., а имају мнош успеха. Нарочито је то важно у крајевима где је политички утицај четника велики и где сељачка омладина и не зна истину о Народноослободилачкој војсци.

У даљем раду СКОЈ-а мораће се осигурати стална помоћ а и контрола Партије.

Потребно је напоменути да поред других задатака који стоје пред Партијом у I војв. бригади, постоји још један, а то је стварање расиоложења код бораца да се боре по свим крајевима наше земље. Криза, кроз коју су вероватно прошле и друге бригаде, захватила је и нашу, а састоји се у томе што се код бораца појавила жеља за повратком у Срем. Утицајем тешких прилика око исхране и снабдевања (чега у Срему нема), а такође и због терора кога окупатор врши над породицама партизана, долазило је до дезертирања појединаца, мањих група па чак и једног члана Партије. Бекство у Срем је због тога окарактерисано као издаја и сада је читава партиска организација мобилисана у борби против тога. Сузбијање ове појаве ће ићи теже, иако ће се на крају успети. Но, пред организацијом стоји да уложи максимум труда, јер у противном бригада неће моћи никада постати оно што су остале старије бригаде, а то је — да се са истим одушевљењем боре где их наш Врховни штаб упути.

Иако постоје многе тешкоће у слању извештаја до вас, настојаћу да вам га убудуће редовно шаљем.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

21. VIII. 1943

С другарскиМ поздравом¹
зам. политкомесара I војвођ. бриг.

Љуба Момчиловић
(Алекса)

БР. 126

**РАТНИ ИЗВЕШТАЈ БР. 1 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ ОД 23 АВГУСТА 1943 ГОД. О БОРБАМА И
АКЦИЈАМА ВОЈВОЂАНСКИХ ЈЕДИНИЦА¹**

23. VIII. 1943. г.

Број 1.

Главни штаб НОВ и Г10 Војводине објавио је о делатности својих јединица следећи ратни извештај:

У месецу јуну јединице наше III војвођанске бригаде митраљезом и топом код Корушке на Дунаву, извршиле су напад на транспортни брод који се кретао у правцу Новог Сада. Брод је тешко оштећен пуним поготком гранате. Непријатељ је имао велике губитке.

Офанзива непријатеља на Фрушку Гору

На дан 31. VII. о. г. покупљене фашистичке банде са јачим снагама хитлероваца, јегероваца,² усташа и домобрана опколиле су са три стране Фрушку Гору у намери да изврше офанзиву на наше положаје и да очисте шуме од наших јединица. Наше јединице примиле су борбу и цео дан одбијале све покушаје непријатеља да се приближе нашим положајима. Непријатељ је преко целог дана довлачио појачања. Наш противтенковски топ са 2 хица погодио је један непријатељски тенк и онеспособио га. Непријатељ је имао губитке у мртвим и рањеним. У току ноћи наше снаге су се пробиле и у позадини непријатеља наставиле борбу. Непријатељска офанзива завршила се потпуним неуспехом.

¹ Препис оригинала, писан на машини, ћирицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4—1/1, к. 211.

² Немачке јединице

Напад на гарнизон II бојне Сремског здруга

Наш II сремски одред 18/19. VIII. о. г. извршио је напад на II бојну Сремског здруга, чији је гарнизон био у Врбањи. Напад је извршен у моменту кад је иста наиуштала Врбању и укрцала се на железничкој станици у воз. Непријатељ је давао жестоки отпор.

У борби је заплешено 35 пушака, 2 пушкомитраљеза, 1 митраљез, око 800 пушчаних и митраљеских метака. Заробљено је 28 дкзобрана, од којих је половина остала у нашим редовима. Губици непријатеља у мртвима и рањенима су доста велики.

18. VIII. о. г. пребегло је у наше редове 7 домобрана горе поменуте бојне. Ови домобрани изјављују, да су требали бити отпремљени на Источни фронт. Собом су донели 1 пушкомитраљез и 5 п/шака, са око 300 метака. Међу њима се налази 1 болничар, који је донео нешто санитетског материјала. Такође изјављују да је у току прошлог дана из исте бојне побегло 60 домобрана, који желе да се придруже нашим јединицама.

Напад на село Гргуревце

19/20. VIII. о. г. јединице III војвођанске бригаде извршиле су напад на село Гргуревце. Претходно су наше јединице порушиле све мостове и прокопале све друмове у околини села. Наше јединице наишле су на организовани отпор непријатеља, али су и поред жилаве борбе продрле у село и ућуткале непријатељску ватру. Непријатељ је имао осетне губитке. Заробљено је 6 немачких војника и 11 милиционера — мештана. Заплешено је 20 пушака, 2 пушшмитраљеза са 16 оквира и муницијом, 6 ручних бомби, ош 2000 метака, 2 радио-апарата и остале ратне спреме. Акција у Гргуревцима одјекнула је у читавом Срему као радосна вест, а нарочито у околини Фрушке Горе, коме је народу још увек у сећању зверска убиства 350 Гргуревчана од стране гргуревачких петоколонаша и окупаторских војника.³

Успела заседа код Непгина

На дан 23. VIII. о. г. јединице наше III војвођанске бригаде извршиле су напад на чету минерског батаљона у близини села Нештина. Наше јединице су у облику потковице поставиле заседу. Непријатељ је ушао у заседу у 6.15

³ Ова зверска убиства непријатељ је извршио јуна 1942 године.

часова, где су се по-стројавали. Знак за напад дат је у 6.30 часова хицем из бацача. На овај знак отворена је ватра из свих аутоматских оружја и пушака, који су тукли унакрсно по непријатељу. Ватра је трајала 6 минути, затим је извршен јуриш. Непријатељ је давао слаб отпор, био је изненађен и деморалисан. Непријатељ је имао велике губитке: 85 мртвих и 22 заробљена. Заплењено је: 2 лака митраљеза, 72 „маузерове“ пушке, 1 апарат за тражење мина, око 1500 Метака и око 50 пари оде'ла. Наши борци су овом приликом показали велику пожртвованост и одлучност против непријатеља.

Од бораца су се нарочито истакли командир IV чете другарица Јања,* друг црвеноармејац Петров, друг Цига, и друг, Врка.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 127

ИЗВЕШТАЈ „ИСТИНЕ“ О ПОГИБИЈИ СЛОБОДАНА БАЈИЋА-ПАЈЕ КОМЕСАРА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ¹

СЛОБОДАН БАЈИЋ-„ПАЈА“

Још једна светла жртва пала је на пољу наше велике Народно-ослободилачке борбе. Непријатељска граната разнела је нашег најомиљенијег политичког комесара и једног од организатора првих партизанских јединица у Срему, друга Слободана Бајића-„Пају“.

Друг Слободан рођен је 1917 год. у Шидским Бановцима, где му је отац једно време био поп. После завршетка Карловачке гимназије уписао се на Филозофски факултет у Београду. На универзитету се упознао са напредним студентима и ступио је у њихово удружење. Ту се брзо издигао и постао један од руководиоца у стручном студентском удружењу. Упознавајући се са животом друг Слободан почиње да увиђа да је једино Комунистичка партија права народна партија и да једино под њеним руководством наш народ може да очува своју слободу и независност, те да извојује себи сретан живот и бољу будућност. Зато је без сваког колебања приступио радничком покрету. Као борца

⁴ Јања Драгојловић

¹ Оригинал листа „Истина“ бр. 31 од 24 августа 1943 год., умножен на гештетнеру, ћирилицом, налази се у архиви ЦК СКС под бројем 9899.

за студентска права и присталицу радничког покрета апси га београдска полиција 1938 год. После великих мучења у Београдској главњачи, противнародни режим осудио је Младог Слободана на пет годиња робије. У Митровачкој, казниони искористио је друг Слободан сваки минут да што више научи како би могао, кад се једног дана поново нађе на слободи, што више урадити за своју Партију и свој народ. Кад су у августу 1941 год. побегли политички осуђеници из Митровачке казнионе међу њима је био и друг Слободан. Чим се нашао у Фрушкој Гори постао је партизан и отада се борио у редовима наше Народне војске све до своје смрти.

Међу оно мало активиста с којима је располагала наша Партија када је приступила стварању партизанских одреда у Срему, налазио се и друг Слободан. Почетком 1942 г. он је постао политички комесар Фрушкогорског одреда. Партизани су га волели и ценили, јер је био храбар и умео је да разуме људе где руководи с њима. Ништа мање од партизана, волели су друга Слободана и сељаци из наших фрушкогорских села. И партизани и сељаци звали су га „политички Паја“. Сви су се они обраћали „Паји“ за савет, њему су се жалили они којима је нешто било криво, свако је осећао потребу да све оно што му лежи на срцу каже „политичком Паји“. Кад су се наши батаљони прошле јесени пребацили у Босну² с њима је отишао и друг Слободан. Заједно са друговима организовао је успешне акције против четничких банди на Мајевици.³ Чим је формирана I војвођанска бригада,⁴ друг Слободан постао је њен комесар. Касније, у лето ове године, кад је Врховни штаб донео одлуку да се формира Главни штаб НОВ и ПО Војводине,⁵ друг Слободан именован је за политичког комесара овог Штаба.

Друг Слободан је био један од организатора наших одреда и бригада, он је скоро две године неуморно радио на јачању наше народне војске и на васпитању и подизању њеног кадра. Погинуо је почетком месеца јула у Босни. — Смрт друга Слободана тежак је ударац за наше одреде и бригаде. Његовом смрћу губи наша војска једног од својих

² Почетком новембра 1942 године

³ Види докуменат бр. 129, примедбу бр. 2.

⁴ Априла 1943 год. формирана је Прва војвођанска бригада у Источној Босни од сремских јединица које су се почетком новембра 1942 год. пребациле у Босну. Први командант Прве војвођанске бригаде био је Марко Перичин-Камењар.

⁵ Види докуменат бр. 109.

организатора и руководиоца, а наша Комунистичка партија верног и оданог члана.

Осветићемо твоју јуначку смрт, друже Слободане! Наша Народноослободилачка војска збрисаће са лица земље душманина нашег народа који је и теби одузео живот. Наша домовина ће бити слободна, а жртве освећене.

Слава народном борцу Слободану Бајићу-„Паји“!

БР. 128

**РАТНИ ИЗВЕШТАЈ БР. 3 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ ОД 26 АВГУСТА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА И
БОРБАМА ВОЈВОЂАНСКИХ ПАРТИЗАНА¹**

26. VIII. 1943. г.

Број 3

Главни штаб НОВ и ПО Војводине објавио је следећи ратни извештај о делатности својих јединица:

Атентат на зликовца жандарма Блажу

18. VIII. о. г. извршен је атентат на злогласног жандарма Блажу у Старим Бановцима. Насталом експлозијом однесене су му обе руке до лаката, избијене очи и по целом телу израђаван. Овај зликовац је мртав. Он је терорисао и злостављао становништво Старих Бановаца, Белегиша, Сурдука и других места. На тај начин су освећени сви злочини и недела бандита Блаже у овоме крају. У исто време то је опомена и свима осталим народним зликовцима и издајницима да неће избећи заслужену казну од праведног народног суда.

Упад у село Врбању и насеље Баново

22. VIII. о. г. јединице II сремског одреда ушле су у село Врбању и спалиле општинску архиву, затим је спаљена школа која је била непријатељско упориште и порушени сви бункери око исте.

На железничкој станици уништени су сви уређаји, а магацини у близини спаљени. Станица је за дуже време онеспособљена за сваки рад. На железничкој станици је запаљен такођер 1 вагон зоби и вагон дрва.

¹ Препис оригинала, писан на машини, ћирицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 14—1/1, к. 211.

У магацину „ЗЕМПРОА" који се налази у близини станице, заплењена је велика количина пшенице, зоби, шећера и др.

Поред заплењене огромне количине хране и осталог материјала заплењено је 80 комада свиња, 4 пушке, 2 пиштоља, 1 радио-апарат, 2 писаће машине и велика количина канцелариског материјала.

Минирана два транспортна воза

20. VIII. -о. г. у 2 часа ноћу минирана је пруга Гибарац—Шид. На мину је налетео немачки воз са ратним материјалом. Уништена је локомотива и композиција воза је доста оштећена.

20/21. VIII. о. г. минирана је пруга Београд—Загреб између Инђије и Старе Пазлове, у 7.35 час. налетео је талијански транспортни брзи воз, те јеса целом композицијом излетео из шина и сурвао се у канал. Локомотива је потпуно уништена. Број мртвих и рањених је велик. Саобраћај је био обустављен 48 сати.

Два црвеноармејца у партизанским редовима

Дана 22. VIII. о. г. дошла су у наше јединице 2 Совјетска војника Петар Шкипченко Иванович, заробљен на Источном фронту 24. IX. 1941 у Брезнаји код Полтаве и Михајло Шерманов Стефанович, заробљен 26. V. 1942. код Харкова. Једно време били су у заробљеништву у Ембриху (западна Немачка), затим у пољском заробљеничком логору. Насилно мобилисани за немачку војску.

Немачки зликовци поставили су им да бирају, у војску или у смртни логор. Храбри црвеноармејци нису хтели да бирају; одлучили су да побегну и да даду своје животе за уништење мрског фашизма.

Наши борци су са великим одушевљењем' примили оовјетске војнике радосни што у својим редовима имају борце великог и слободољубивог Совјетског Савеза. У њихову час[т] исте вечери одржана је приредба на којој су учествовали и нови другови. Таво је прослављен тај радосни сусрет.

Изјављују да је поступак са заробљеницима у смртном логору нечувен. Заробљенике туку, мрцваре, злостављају на најсадистичкији начин, море глађу, без икаквих хигијенских и санитарских услова.

Смртни логор је опасан електричном жицом и добром стражом да не може нико умаћи. Свакодневно умире на десетине измучених и изгладнелих, "без оних који су премаћени или на други начин уморени.

Сутрадан по њиховом доласку извршена је акција код села Нештина у којој су учествовала оба црвеноармејца. У тој борби су били обојица храбри, нарочито се истакао друг Петар, који је заједно са нашим друговима показао како треба тући фашистичке звери.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 129

**„ОД МАЛИХ ОДРЕДА ДО ВОЈВОЂАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ” —
ЧЛАНАК ОБЈАВЉЕН У „СЛОБОДНОЈ ВОЈВОДИНИ”
БР. 5—6 ОД АВГУСТА 1943 ГОДИНЕ¹**

ОД МАЛИХ ОДРЕДА ДО ВОЈВОЂАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Народноослободилачка борба у Војводини неједнако се развијала. Цепане Војводине између немачко-фашистичких разбојника и њихових вазала створило је низ вештачких препрека, те Војводина у народном устанку није иступила јединствено, руковођена из једног центра. Услед тога је свака област: Срем, Ванат, Бачка и Барања, како у политичком тако и у војничком погледу одвојено деловала, руковођена према ситуацији на свом терену. Тако је било све до скора, док нису савладане многе препреке, док нису остварена јединствена војна и политичка руководства.

У дугим и тешким борбама против окупатора и његових помагача стварала се и калила наша Народноослободилачка војска Југославије, на челу са храбрим, мудрим и вољеним Врховним командантом другом Титом. Требало је у неједнакој борби против најмодерније наоружаног и бројно надмоћнијег непријатеља стицати оружје, по цену тешких жртава стицати војничко искуство и вештину, из савладаних непријатељских офанзива излазити спокојно за нове, још жешће нападе који запрепашћују непријатеља. Тако су настале прво пролетерске бригаде, а по угледу на њих све остале бригаде, па дивизије и корпуси наше Народноослободилачке војске, која претставља данас снагу којом и те како рачунају фашистички „освајачи света”, који су код нас већ више пута поломили зубе.

Тако је дошло и до формирања војвођанских бригада, до формирања Војвођанске дивизије. То стварање регуларних војних јединица од огромног је значаја за Вој-

¹ Оригинал, писан на машини, ћирицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 3083.

водину. Тиме се наша Народноослободилачка борба дигла на виши ступањ, изишавши из оквира чисто партизанског ратовања са мањим јединицама, тиме је наша борба превазишла локалне оквири и слила се са општим устанком и борбом свих крајева Југославије, тиме су се наше јединице улиле у моћну реку Народноослободилачке војске читаве Југославије и учествују у општенародној борби, кроз коју се остварује оружано братство свих поробљених народа Наше земље.

Прве пушке народних осветника запрашталe су у Банату. Много жита намењеног окупатору уништили су први банатски партизани. У Бачкој и Барањи такође су од руке народних осветника падали поробљивачи и петоколонaши, кидан је крвоток окупаторског саобраћаја, гореле су фабрике, уништаване индустриске биљке. Устанак је у Банату букнуо свом жестином, али услед сувише наглог и великог ангажовања свих најсвеснијих бораца у акцијама у вези са погрешном оценом трајања рата, и услед недовољне повезаности с народним масама тих најсвеснијих бораца који су се скоро сами дигли на устанак, непријатељ је успео да снажним ударцима по кичми устанка задржи за дуже време његов ток. И у Бачкој је погибија првих најбољих бораца и појачани терор мађарског окупатора за неко време зауставио Народноослободилачку борбу.

У Срему је борба букнула касније, али се развијала правилније, уско повезана с народним масама. Прве групе наших бораца, састављене од комуниста и омладинаца као и од родољуба одбеглих у шуму испред немачко-уштакoг терора, почеле су с нападима на мање снаге непријатеља, наоружавајући се запленим оружјем. Међу првим већим акцијама сремских партизана истиче се ослобађање политичких осуђеника из Митровачке казнионице и њихово привођење Народноослободилачкој борби. Народ је прихватио своје борце, помагао их и придруживао се. Тако су основани први одреди. Наше снаге, и поред бројних напада непријатеља, његове сталне близине и преимућства због густе саобраћајне мреже, успеле су не само да се очувају, него и да наносе непријатељу осетне Ударце и да стално јачају. Овом правилном применом партизанске тактике, уз помоћ народа, доказана је моћност да се партизанска борба води на сваком терену.

У јесен 1942 наша војна руководства донела су одлуку да се извесне веће снаге пребаце у Источну Босну, са задатком да тамо наставе ослободилачку борбу, на терену који је за нашу војску повољнији а за непријатељску неповољнији. Нашим борцима, командирима и политичким ко-

месарима било је најважније да туку непријатеља свугде где год се он налази и да га проналазе тамо где му се могу задавати осетнији удари. И наша војска, која се пребацила преко Саве у јачини од неколико батаљона, цспунила је свој задатак, калила се у напорима на које није била навикла, јачала се у новим борбама, наоружавала се заплењеним оружјем, богатила се ратним искуством, и дала основу за стварање I, II и III бригаде. Ове су после уједињене у Војвођанску дивизију⁷ XVI дивизију Народноослободилачке војске.

Као и на свом завичајном терену, сремски борци су и на новом терену у Босни, показали примерну борбеност и свест. Наше војвођанске бригаде су примале и с успехом завршавале борбе против батаљона, па и пукова немачке војске, четника, усташа и домобрана. Оне су се показале приликом освајања утврђених Лопара, у бици код Драгаљевца, на утврђеном Рудишту код Белошевца и Загоне. Чишћење Источне Босне од четничких банди великим делом је заслуга војвођанских снага, пошто су две босанске бригаде са тога терена учествовале у борбама у другим крајевима. Уништавање банде Ђуре Бижића² на Мајевици, којом приликом је убијено 130 а заробљено око 450 „ђикана“, речито говори с коликом се мржњом наши борци туку против ових изрода српског народа у служби окупатора. Уништено је више четничких батаљона са њиховим командирима, врбованим од бивших жандарма, финансиа и порезника, међу којима је ликвидиран и издајник Јова Радић.

Управо када су јединице наше Народноослободилачке војске које су биле захваћене непријатељском офанзивом прешле у контраофанзиву, наше војвођанске бригаде изишле су им у сусрет ослободивши Сребреницу и извршивши напад на Власеницу.

² Борба са четничком групацијом под командом Ђуре Бижића, бившег жандармериског наредника, јесте једна од најзначајнијих борби које су у том периоду водиле војвођанске јединице. Група Бијасића бројала је 700-800 четника и она је у то време претстављала озбиљну препреку за успешно дејство наших јединица. У споразуму с окупатором Бижић је нападао јединице НОВ с леђа и *так* ометао акције наших јединица против окупатора. Он је такође терором и присилном мобилизацијом држао у страху народ Мајевице, Семберије и Бирча, те је тиме онемогућавао прилив људства у наше јединице и отежавао им исхрану и целокупну делатност. Због свега тога војвођанске јединице, које су се тада бориле на територији Источне Босне, морале су што пре уништити ову четничку групацију. У борби која је трајала пола дана, уништена је цела групација са Бижићем на челу. Поред Бижића у тој борби погинуо је и поп Сава командант требавских четничких -одред.

Сарадња са старијим, искуснијим бригадама не само што је допринела успесима, неш је и обогатила наше бригаде борбеним искуством и ратном вештином.

Но успешне борбе наших бригада у Босни нису умањиле активност наших партизанских јединица у Срему, иапротив, успеси наше Народноослободилачке војске давали су потстрека за појачане борбе у Срему. Само од 7 м^арта до 19 јула наше јединице у Срему уништиле су 19 локомотива, 162 вагона, и једну пошту и једну телеграфску централу. При томе је настрадало много непријатељских војника и официра, као и петоколонаша. Извршен је напад на један брод са непријатељском војском. За неколико дана запаљено је 1500 јутара жита намењеног окупатору. Борба за одбрану наше летине, уништавање фашистичких општина и архива, уништавање вршаћих машина под фашистичком контролом, — све то јасно говори колико се разгара Народноослободилачка борба у Срему.

Што је у Срему већ постигнуто и што се даље развија, то могу и морају да учине и Банат, Бачка и Барања. За успешни развитак војничке снаге потребна је повезаност фронта и позадине, једнодушност народа жељног слободе, солидарност и оружано братство поробљених народа. Те задатке Војводина мора да реши, како би што више допринела скорој победи над фашистичким окупаторима³ коју народима Војводине гарантује наша храбра Народноослободилачка војска Југославије, наше у *борби* исковане Народноослободилачке организације, херојска Црвена армија, наши велики савезници Енглеска и Америка и борба поробљених народа Европе.

Слободан Сремчић³

³ Аћим Груловић

БР. 142

**РАТНИ ИЗВЕШТАЈ БР. 4 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ ОД 30 АВГУСТА 1943 ГОД. О БОРБАМА И
АКЦИЈАМА ВОЈВОЂАНСКИХ ЈЕДИНИЦА¹**

30. VIII. 1943.

Број 4.

Главни штаб НОВ и ПО Војводине објавио је следећи ратни извештај о делатности својих јединица:

Напад на прузи Винковци-Брчко

25. VIII. о. г. јединице II сремског одреда извршиле су напад на домобране који су осигурали пругу" и на воз између Винковаца и Брчког.

Једна десетина овог Одрода извршила је напад на домобране, који су осигуравали пругу према Отоку. Друга десетина истог Одрода разоружала је групу домобрана који су се налазили у бункерима према Брчком. На позив наших бораца, обе групе домобрана су се предале без отпора,

Приликом напада на воз на железничкој станици Спачва, путници су позвани да изиђу из воза. Из воза је одговорено кратком ватром, после чега су се предали.

Приликом лештимисања путника ухваћени су познати и злогласни зликовци и крволоци нашег народа Пепа Новосел из Срем. Митровице и Мато Матковић из Дреноваца, који су заједно са усташким бандитима убијали, терорисали и злостављали народ у околини Сремске Митровице и Дреноваца. — Бандит Пепа хвалисао се нашем становништву „да има везу са партизанима и да му они неће ништа". Наше јединице су му заиста дале „везу" али несквратну. Поменути зликовци предати су народном суду, који ће им судити за сва њихова недела. Из дана у дан лада по једна зликовачка глава, из дана у дан сустиже народна освета издајнике и крвнике. Издајнице већ хвата грозница, јер знају да и на њих мора доћи ред.

Убијена су 2 немачка војника, заробљена 3 домобранска официра, 1 немачки официр и 2 немачка подофицира. На челу заробљених официра налази се пуковник Куленовић Бећир-Домдо. — Заробљени немачки каплар (Словенац) жели да остане у нашим редовима. 1 заробљени домобран добровољно је ступио у наше редове. — Уништена је локомотива, а сви вагони оштећени.

¹ Препис оригинала, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 37—1/1, к. 211.

Заплењен је следећи ратни материјал: 21 пушка, 1200 „маузерових" и 250 „манлихерових" метака, 5 пиштоља, 1 митраљета са 4 оквира и 80 метака, 13 пари ципела, 286.030 куна и много другог ратног материјала.

Миниран транспортни воз

25. VIII. о. г. јединице II сремског одреда у 10.30 час. на главној прузи Загреб—Београд између Гибарца и Бачинаца, минирале су транспортни воз са војском који је ишао према Београду. Уништена је локомотива и неколико вагона, док су остали оштећени. Број жртава је велики.

Напад на воз између Срем. Митровице и Вогња

26. VIII. о. г. јединице III војвођанске бригаде извршиле су напад на немачки транспортни воз на главној прузи Београд—Загреб, између Срем. Митровице и Вогња. Након што је експлодирала мина, која је раскомадала машину и иреврнула 3 вагона, борци су отворили ватру. Како из воза није одговорено ватром, само по који метак, борци су извршили јуриш на воз, улазећи у вашне. После тога отворена је ватра из аутоматског оружја из 2 вагона. Наши борци су извршили јуриш и на те вагоне. Настала је борба прса у прса. Брзом интервенцијом наших бораца непријатељ је савладан, затим је воз запаљен. Како се у вагонима налазио експлозив, барут, артиљериска муниција и бурад са бензином, настале су страховите експлозије једна за другом. Услед настале експлозије, ватре и пушчано-митраљеске ватре већи део непријатељских војника је изгинуо. Пруга је онеспособљена за саобраћај за дуже време.

У овој акцији нарочито се истакао са невероватном хладнокрвношћу друг „Лебарник"².

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

² Трифун Витасовић-Лебарник, народни херој, познати диверзант у Срему, погинуо 1944 године.

БР. 145

НАРЕДБА КОМАНДЕ МЕСТА ИРИШКОГ СРЕЗА ОД 1 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. СВИМ КОМАНДАМА ПАРТИЗАНСКИХ СТРАЖА И МНОО¹

КОМАНДА МЕСТА III²

Дана 1-IX-1943.

Бр. 85.

СВИМ КОМАНДИРИМА ПАРТИЗАНСКЕ СТРАЖЕ И М.Н.О.О.

У *вези* наређења Команде Сремског подручја од 25-У-1943. бр. 94. о организацији позадинске партизанске страже издаје се следећа:

НАРЕДБА

о дужности партизанских стража.

1. Дужности партизанских стража су следеће:

а. Вршење свих послова који се односе на мобилизацију обвезника рејона који им је додељен код команде места; у овом циљу прикупљају податке и воде на тај начин евиденцију мобилисаних по четама, неспособних, рањених, болесника, одређених у партизанске страже и погинулих или умрлих партизана. Подаци се прикупљају личном констатацијом и узимањем података од сеоских стража, НОО и војних команди.

б. Обилази поверени јој рејон и одржава на њему ред и поредак и контролише елементе непријатељски расположене према Народно-ослободилачкој борби.

ц. Стара се о прихвату, смештају и снабдевању пролазећих трупа.

д. Регулише и контролише цели војни и приватни саобраћај у своме рејону. Сва лица без прописаних исправа, као сумњива лица, била она грађанска или војна, спроводи надлежној команди м^еста.

е. Издаје становништву свога рејона објаве за кретање које ће страже (постаје) издавати објаве а које ће их само контролисати одређује команда места.

ф. Контролише рад сеоских³ које одређује НОО; потпомаже НОО и сеоске поверенике у спровођењу наредаба

¹ Оригинал, писан машином, латиницом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 8860.

² Команда места III налазила се на територији Иришког среза.

³ Односи се на сеоске страже.

војних власти и одлука самих НОО, које ће одлуке МНОО-и доносити писмено и у случају да одбор не може сам спровести своју одлуку због тога што се неко противи. У том случају ће партизанска стража интервенисати.

г. Стара се о заштити становништва, спречавајући убиства, пљачку, насиље и паљевину.

х. Организује службу веза на своме терену.

и. Стара се о чувању свих ствари, објеката и лица која су им поверена.

Командант
Шиме¹

*Број: 1—9. IX. 1943 Г.*⁵

Другови М.Н.О.О. и ком.
страже упознати.

БР. 132

**РАТНИ ИЗБЕШТАЈ БР. 6 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ ОД 3 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА
ПРВОГ И ДРУГОГ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА¹**

3 септембра 1943 године

Број 6

Главни штаб НОВ и ПО Војводине објавио је следећи ратни извештај о делатности својих јединица:

Напад на теретни воз на прузи Брчко—Винковци

30. VIII. о. г. јединице II сремског одреда у 11.30 часова минирале су теретни воз између Брчког и Винковаца. Композиција се састојала из 18 вагона. Кад је мина експлодирала избацила је из шина локомотиву и неколико вагона. Постављена заседа одмах је извршила напад, али отпора није било. Воз је запаљен, 14 вагона је потпуно изгорело, а 4 су онеспособљена. Приликом легитимисања цивила ухапшена су 3 зликовца кбји су денунцирали и хапсили наш народ и предавали га усташким властима. Ови бандити су предати војном суду, који их је осудио на смрт. .

* Тодор Јовичић

⁵ Дописано руком на полеђини документа.

¹ Препис оригинала, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 9—1/1, к. 211.

У нападу на воз рањена су 3 железничара. — Заплењено је 3 пушке, 100 метака, 1 пиштољ са 16 метака и другог ратног материјала.

Напад на домобранску радну бојну у селу Бошњаци

31. VIII. о. г. јединице истог одреда извршиле су напад на село Бошњаци у коме се налазила једна дошбранска радна бојна. Две чете и један вод осигуравали су прилазе селу, док је једна чета неприметно се привукла школској згради у којој је војска била смештена. Поменута чета разоружала је стражара и извршила изненадан напад на школу и без икаквог отпора разоружала целу бојну.

Заробљено је 5 официра и 224 домобрана. Од заробљених домобрана добровољно је ступило у наше редове 59, остали су пуштени кућама. Заплењено је 180 пушака, 20.000 метака и 20.000 куна, као и још велика количина војне спреме која се пребројава.

Порушена железничка пруга Врдник—Рума

У ноћи 1/2. IX. о. г. јединице I сремског одреда порушиле су пругу Врдник—Рума у дужини од 500 метара. Шине заједно са праговима однесене су. Саобраћај је прекинут за дуже време. За време вршења ове акције непријатељ није ометао.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 133

НАРЕДБА БР. 6 ШТАБА ДРУГОГ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА 4 СЕПТЕМБАР 1943 ГОД. О ФОРМИРАЊУ ДРУГОГ БАТАЉОНА О ПРИВРЕМЕНОМ ПОСТАВЉАЊУ КОМАНДНОГ КАДРА У ОДРЕДУ¹

НАРЕДБА БР. 6.

ШТАБА II СРЕМСКОГ ОДРЕДА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ
ЗА ДАН 4. IX. 1943.

I.

Услед повећаног броја људства у овоме Одреду штаб овога Одрода донео је решење да се изврши реорганизација Одрода и формира II батаљон II Сремског одреда.

¹Препис оригинала, писан на машини, ћ и р л и ц о м, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 14—1/1, к. 211.

Према томе, а по указаној потреби, постављају се привремено за вршиоце дужности Штаба I батаљона:

1. за команданта батаљона Станковић Славка (Липић)
2. Зам. команданта Павковић Илија (Побра)²
3. Политкомесар Ивановић Аврам (Гарави)

Штаб II батаљона:

1. за команданта Продаиовић Живко (Миша)
2. Заменик команданта друг Свилокос Стева
3. За полкома друг Брмбота Миленко
4. Зам. полкома друг Коларић Ђорђе (Мали)

Команда I чете I батаљона:

1. Командир, друг Јовичевић Сима (Сића)³
2. Политком, друг Петровић Петар (Јапан)
3. Зам. полкома, друг Гвозденовић Ђорђе

Команда II чете I батаљона:

1. Командир, Миловановић Жика (Тата)
2. Политком, Имамовић Шефик (Белиша)
3. Зам. полкома, друг Бранковић Бранко

Команда II чете I батаљона:

1. Командир, АнтоНије Хорватић (ТатеК)
2. Полком, Комненовић Љубоја (Пајкан)
3. Зам. полкома, Шкрбић Жика (Кења)

Команда I чете II батаљона:

1. Командир, друг Кривокућа Петар
2. Политком, Јовановић Бошко (Попа)
3. Зам. полкома, Кунић Добрила (Сека)

Команда II чете II батаљона

1. Командир, Ковачевић НеМања (Месар)
2. Политком, Петропољац Вукашин (Брица)
3. Зам. полкома, Гајић Паја (Бранко)

Команда III чете II батаљона

1. Командир, Тимарац Милош
2. Политком, Милешевић Павле (Кордунаш)

² Погинуо почетком септембра 1943 године у борби са белогардејцима код с. Илинаца.

³ Погинуо у Источној Босни 1944 године.

Сви горе наведени другови одређени [су] 'за привремено вршење својих дужности до изласка наредбе Главног штаба.⁴

Скреће се пажња свим новопостављеним друговима да приону свим силама на својим новим дужностима да би се у што краћем року постигао што већи успех у нашим јединицама.

Ова наредба ступа на снагу одмах.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Обрад Јуришић

Командант
И. Богдановић⁵

БР. 134

**РАТНИ ИЗВЕШТАЈ БР. 7 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ ОД 6 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА
ВОЈВОЂАНСКИХ ЈЕДИНИЦА У СРЕМУ¹**

6 септембра 1943 г.

Број 7.

Главни штаб НОВ и ПО Војводине објавио је следећи ратни извештај о делатности својих јединица:

Напад на село Лаћарак

Увече 4. IX. о. г. јединице III војвођанске бригаде извршиле су напад на село Лаћарак. Напад је био изненадан, тако да је збуњеном непријатељу шемогућено да изврши концентрацију својих снага за одбрану. Разоружана је месна стража. Заплењена је општинска зграда и архива, те усташки табор где се је увек смештала фашистичка војска. Сасвим је уништена пошта са целокупним уређајем. — Непријатељ је претрпео знатне губитке.

Заплењено је 30 пушака са 950 метака, 30 комада ћебади, 8 радио-апарата, 4 пара чизама, 80.000 куна и друге ратне спреме.

⁴ За другове: Шефика Имамовића-Белишу, Антонија Хорватића-Татека, Жику Шкрбића-Кењу, Петра Кривокућу, Немању Ковачевића-Месара, Вукашина Петропољца-Брицу, Милоша Тимарца и Павла Милешевића Редакција није могла прикупити тачне податке.

⁵ Илија Богдановић

¹ Препис оригинала, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 10—1/1, к. 211.

Напад на воз [на] прузи Загреб—Београд

Ноћу 5/6. IX. о. г. јединице исте бригаде извршиле су напад на немачки транспортни воз на железничкој прузи Загреб—Београд између Лаћарка и Мартинаца. Од експлозије мине локомotive и 4 вагона испали су из шина и потпуно уништени. Кад су наши борци извршили јуриш, непријатељ је из вагона отворио ватру. Услед доласка помоћи непријатељу наше јединице су се повукле. Губици непријатеља су доста велики.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 135

РАТНИ ИЗВЕШТАЈ БР. 8 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ ОД 8 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. О БОРБАМА И АКЦИЈАМА ТРЕЋЕ ВОЈВОЂАНСКЕ БРИГАДЕ И ПРВОГ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА¹

8 септембра 1943. године

Број 8.

Главни штаб НОВ и ПО Војводине објавио је следећи ратни извештај о делатности својих јединица:

29. VIII. о. г. јединице III војвођанске бригаде са јединицама I сремског одреда извршиле су напад на Ириг. Борци су ушли у Ириг и ликвидирали спољни бункер и на тај начин се потпуно приближили касарни, одакле се непријатељ жестоко бранио. Наш топ је сву касарну избушио гранатама, али непријатељ је и даље остао у Иригу. У моменту када су се наши борци све више приближавали касарни, упркос очајничког отпора непријатеља, долазило је појачање фашистичких бандита из Руме. На то су се наше јединице повукле.

Запаљен је млин, усташки логор и културбунд. — Непријатељ је имао тешке губитке. Заробљена су 2 немачка војника.

Заплењено је 32 бицикла, 21 пушка, 2 радио-апарата, велика количина животних намирница и много дрлте спреме.

Наши борци су се јуначки борили, — нарочито се у овој борби истакао други батаљон.

¹ Препис оригинала, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 14—1/1, к. 211.

31. VIII. јединице исте бригаде са јединицама I сремског одреда напале су на грудоболни санаторијум и „Санитас“ на Венцу. После кратког отпора који су давали из шумареве куће 1 немачки официр и 1 војник, а који су V борби убијени, наши борци су ушли у оба санаторијума. Нађена су 2 лекара и 4 болесника-подофицира хрватске војске. Лекари су остављени, а подофицири су заробљени.

Заплењена је велика количина санитетског материјала и мања количина хируршких инструмената, затим 70 ћебади, 100 кг пиринча, 300 кг шећера, 2 пиштоља и др. материјала. Запаљена је шумарева кућа са коњушницом.

3. IX. јединице исте бригаде извршиле су напад на село Бољевци. Непријатељ је био добро утврђен у бункерима на улици и око жандармериске станице, у општини и финансиској, станици. Наши борци су ликвидирали бункер на улици, али су се фашистички бандити жестоко бранили. Како су се бранили најбоље се види по томе, што су пре пристали да буду затрпани у бункерима, него да се живи предају. Заузета је финансиска станица, општина, као и зграда где се је налазила Прогарска општина. Све три зграде су запаљене. Ухваћен је бележник ком су одузете 2 пушке, 80 метака и једна писаћа Машина.

Непријатељ је имао око 6—7 мртвих.

3. IX. јединице исте бригаде са јединицама I сремског одреда напале су село Купиново. Ликвидирали су 2 бункера и заузета је школа која је одмах и запаљена. После тога наши борци наишли су на жестоку ватру непријатеља и поред такве ватре борци су заузели „имовинску кућу“ и 1 бункер. Потом је заузета општинска зграда и сви бункери око ње. Сви ови бункери освојени су на јуриш. Једино је остала касарна где се непријатељ повукао. Кад је престала ватра наших бораца непријатељ се извукао из касарне и изашао из села. Наше јединице су то искористиле и зазеле касарну. Сва храна која је нађена у великој количини и то: жито, кукуруз, кромпир, брашно и др. која се у касарни нашла, подељена је народу.

У међувремену непријатељ се из села Ашање пребацио камионима и напао I наш батаљон на осигурању. Храброшћу наших бораца непријатељ је био приморан да се повуче. Губици непријатеља су: 39 мртвих, има великог плена у ратном материјалу. У овој борби су се истакли борци I батаљона са изванредном храброшћу и упорношћу да савладају непријатеља. Нарочито се истакла II чета. Командант I батаљона друг Шмућа² истакао се својом храброшћу

² Никола Секендек-Шмућа

и пожртвован-ошћу положивши свој живот за ослобођење Купинова, поред њега је херојски пао и командир 2 чете, друг Цига.³ Борци I батаљона са велимом хладнокрвношћу за време целе борбе са песмом су јуришали на бункере.

Наша херојска Народноослободилачка војска ослободила је и изјурила фашистичке гадове у последње време из наших села и то:

Вишњићево, Сремска Рача, Босут, Јамена, Дреновци, Сољани, Рачиновци, Ђурићи, Страшинци, Врбања, Подграђе, Батровци, Илинци, М. Вашица, Адашевци, Шаренград, Нештин и Купиново. Тако ће наша војска наставити још брже са чишћењем и ослобођењем наших села од фашистичких изрода.

СНРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 136

**РАТНИ ИЗВЕШТАЈ БР. 10 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ ОД 14 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. О БОРБАМА
И ДИВЕРЗАНТСКИМ АКЦИЈАМА ДРУГОГ СРЕМСКОГ
НОП ОДРЕДА¹**

14 септембра 1943 године.

Број' 10.

Главни штаб НОВ и ПО Војводине објавио је следећи ратни извештај о делатности својих јединица:

8/9 септембра 1943 године у 24 часа II диверзантска група II сремског одреда минирала је пругу Београд—Загреб између Шида и Товарника. На мину је налетео теретни воз са ратним материјалом. Локомотива и 6 вагона потпуно су уништени.

8 септембра 1943 године један вод II батаљона II сремског одреда исекао је на друму Дреновци—Врбања 20 ком. т.т. стубова. Чашице су излупане а жице попуљене.

9 септембра 1943 године две чете I батаљона и II батаљон II сремског одреда поставили су мину и дубинску заседу на прузи Винковци—Брчко више станице Спачве код баре зване „Тикар“. Око 10 часова наишао је оклопљени воз са бункерима изграђеним од шлипера између којих се

³ Аврамовић из Лежимира (Редакција није могла дознати његово име.)

¹ Препис оригинала, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 14—1/1, к. 211.

налазио слој иеска, шљунка и камења дебљине 40 цм, а
иза њега на отстојању од око 500 метара путнички воз са
нешто цивила и мало домобрана. После експлозије мине
развила се жестока борба, јер су из оклопног воза домобрани
5 пуковније 3 ловачког здруга пружали јак отпор. У ме-
ђувремену брзо је ликвидиран путнички воз, у коме су
заробљени цивили и домобрани са око десетину пушака.
Да би се убрзало савлађивање оклопљеног воза наређено
је машиновођи путничког воза да откачи локомотиву и да
је свом снагом пусти на оклопљени воз, што је овај и
урадио. Због силног потреса који је настао услед судара
за кратко време престала је паљба из бункера и пре-
вртнуто је односно слупано 2 вагона. Наши борци, кори-
стећи локомотиву путничког воза као заклон од тешког
митраљеза који је тукао уздуж пруге, привукли су се
оклопљеном возу и бацили око 30 бомби на бункере који
су били одозго отворени. Једно време борба се водила
искључиво бомбама. Бацањем бомби у бункере настала је
код домобрана дембализација и они су, л^пршањем белих
марамница, дали знак да се предају.

У току борбе која је трајала 1/2 сат убијено је 7 до-
мобрана, а заробљен 71 домобран, 1 водник и 1 часнички
намесник. Заплењено је 1 тешки митраљез, 6 пушкомитра-
љеза са 26 оквира, 51 пушка, 1 митраљета, 3 пиштоља, око
12.000 пушчаних и митраљеских метака.

Наши губици су 2 погинула друга, 4 теже и 2 лакше
рањена.

Цивили и железничари заробљени у возу по претресу
и прегледу легитимација отпуштени су. Одржан им је кратак
швор о циљевима и значају наше борбе. Железничари су
позвани на саботажу.

Уништено је 17 вагона који су запаљени, а тешко су
оштећене 2 локомotive. Пруга је такође теже оштећена
а телефонска веза прекинута.

У борби се нарочито истакао друг 'Бока,² заменик ко-
мандира 1 чете II батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

¹ Ђорђе Станковић, погинуо априла или маја 1944 год. као ко-
мандир чете.

БР. 137

**РАТНИ ИЗВЕШТАЈ БР. 11 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ ОД 15 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. О БОРБАМА
И АКЦИЈАМА ТРЕЋЕГ БАЧКО-БАРАЊСКОГ И ДРУГОГ
СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА И ДЕЛОВА ТРЕЋЕ ВОЈВОЂАН-
СКЕ БРИГАДЕ¹**

15 септембра 1943 год.

Број 11.

Главни штаб НОВ и ПО Војводине објавио је следећи ратни извештај о делатности својих јединица:

26 августа 1943 један партизан из заседе је убио у Врбасу 2 мађарска жандарма. Наш друг је рањен али је успео да се спасе.

7 септембра 1943 у ФилипОву (Бачка) извршен је напад на железничку станицу. Станица је запаљена а новац из благајне заплешен у корист НОФ-а.

У селу Бачком Градишту једно мање одељење III бачко-барањског Јодреда истребило је 2 жандарма, 1 полицајца и 1 полицајца.

Приликом једног суклоба у Турији (Бачка) рањен је 1 полицајца.

Појава првих партизана-Народних осветника изазвала је у читавој Бачкој велики интерес и одушевљење.

12 септембра 1943 два батаљона II сремског одреда у сарадњи са једном четом II војвођанске бригаде и две чете III војвођанске бригаде направиле су заседу на путу између Босуна и [Сремске] Раче једној бојни 8 пуковније која је прешла из Босанске Раче и кретала се према Кузмину.

Борба је отпочела у 11 часова пре подне и трајала је до увече. Непријатељ је претрпио велике губитке у људству и био приморан на повлачење. Засада нема тачних података о непријатељским губицима. Заплешено је разног телефонског материјала и војничке спреме.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

¹ Препис оригинала, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 36—1/1, 211.

**РАТНИ ИЗВЕШТАЈ БР. 12 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ ОД 19 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА
ЈЕДИНИЦА ПРВОГ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА И ТРЕЋЕ
ВОЈВОЂАНСКЕ БРИГАДЕ¹**

19 септембра 1943 год.

Број 12.

Главни штаб НОВ и ПО Војводине објавио је следећи ратни извештај: о делатности својих јединица:

Ноћу између 12 и 13 септембра 1943 године I батаљон I сремског одреда извршио је акцију у Врднику са задатком да ослободи домораднике који су изразили жељу да ступе у наше редове. Акција је потпуно успела, извршена је у тајности, тако да се није наишло на отпор рејпријатеља, а уз помоћ наведених доморадника заплењено је: 14 пушака, 24 ћебета и друге спреме. Непријатељ је припуцао једино кад су се наши повлачили. Жртва није било. 15 доморадника ступиле су у наше редове.

Ноћу између 13 и 14 септембра 1943 године I батаљон I сремског одреда у сарадњи са I и X четом III војвођанске бригаде извршио је акцију у Врднику на магацин рудника. Наши борци привукли су се неопажено до магацина, провалили су зид, упали у Магацин, и извукли материјал који се ту налазио. Акција је изведена у потпуности, без сметњи и без икакве пуцњаве и ако се у близини још 300—400 метара налазила непријатељска војска. Том приликом заплењено је: 7000 електричних каписли, 4800 метара фитиља, 88 ћебади, 300 метара платна, око 150 кгр каиша за ђонове, 30 комада коже за лице обуће, 4 пара одела против отровних плинова, 4 пара радничког одела, ужади, разног алата итд. После шведене акције магацин је запаљен.

12 септембра 1943 године у 22.30 часова увече код села Путицаца на прузи Б—3² јединице III војвођанске бригаде извршиле су напад на теретни воз који се састојао од 23 вагона угљеника и имао оружану пратњу од 4 војника. Експлозијом мине изврнута су 2 вагона. У међувремену је наишао други воз од Београда, који је стао и успео да спасе двојицу од пратиоца теретног воза. Затим је, одржавајући ватру, кренуо даље. Теретни воз је поливен бен-

¹ Препис оригинала, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 15—1/1, I, к. 211.

² Београд—Загреб

зином и запаљен а његова локомотива упућена је пуном паром без ложача и машиновође у правцу Земуна. Заробљена су 25 железничара, воји су после испита пуштени на слободу, и 2 немачка војника. Заплењено је: 4 пушке са око 200 метака, 4 ранца и спрема за 2 војника.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 139

ОБАВЕШТЕЊЕ СРЕСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА РУМУ ОД 21 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. СВИМ ПАРТИСКИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА О БРОЈНОМ СТАЊУ И НАОРУЖАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА У РУМИ ПРЕД ОФАНЗИВУ У СРЕМУ¹

СВИМ ПАРТИСКИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА

У вези последње директиве о претстојећој офанзиви доставља се парт. организацијама следеће:

Бројно стање у Руми 20 овог Месеца износило је 4 до 5000 војника, 50 До 60 тенкова, Много борних кола, преко 10 тоПова, већи број камИона чекају наредбу за офанзиву по Срему. Офанзива ће бити већа и зато треба озбиљно упозорити народ да не схвати све то олако већ да одмах припремају нове, добро замаскиране и некомпромитоване базе. Има могућности да ће бити хајка и по атару и да ће села запосести, зато базе нека буду у атару. Прошлу директиву треба тачно спровести у живот јер за неспровођење у живот су одговорни сви чланови Партије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

СК КПЈ ЗА РУМУ

21-IX-1943

¹ Копија оригинала, писаног на машини, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 2919.

**ПИСМО СЕКРЕТАРА СРЕСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА
РУМУ ОД СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИ-
ТЕТУ КПЈ ЗА СРЕМ О ТЕРОРУ, ЈАЧИНИ И КРЕТАЊУ
ОКУПАТОРА НА ТЕРИТОРИЈИ СРЕЗА¹**

Драги друже Чедо!²

После овог извештаја о реакцији, могу ти јавити где су касније вршили реакцију и где се сада налазе.

20. о. м. су били фашисти у Пећинци[ма] и Прхову. Вршили су реквизицију³ стоке, жита, кукуруза итд. Било је бко 150—200 војника, а собом су повели око 100 кола, из Краљеваца, Добринаца, М. Радинача и Петроваца, ради отпремања реквирираних ствари. У Прхову су били, пред ту реакцију, ухватили белогардејци једног из бомбашке радионице, и отерали га за Руму. Овога пута је исти био са њима, униформисан и маскиран, у кући где су радили тражио је остале који су с њим радили у радионици и ствари које су биле већ сакривене чим је он ухваћен, Домаћину нису ништа чинили, јер је исти издајник рекао да је домаћин био прим^оран од партизана да држи исту радионицу. У Прхову су само пљачкали, а од људи нису никог отерали. У Пећинцима су само пљачкали.

За то време путиначке Швабе, наоружани, упали су ноћу у Петровце и убили су 5 особа, партизанских родитеља. У месту постоји бојазан да се ие понове такви или слични случајеви.

Из Добринаца и Краљеваца су белогардејци отишли за Руму, а из Руме су одмах продужили према [Сремској] Митровици. Наводно рдлазе из Срема. У Руми сада сем гарнизонске војске нема више никакве војске. Било је сваки дан пролазећих трупа, које су отишле и сада их према извештају нема.

Нисам добио извештај да ли су белогардејци отишли из Шашинаца. Исти [су] за све време тамо крстарили по атару Шашинаца и Јарка и често су по 8—10 навраћали у Јарак, ради пљачке.

У Грабовцима су замењене СС трупе са доМобранима. Исти број. У Платичеву се налази око 150 домобрана. То су снаге које се налазе у местима нашег среза.

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви ГИК СКС за Војводину под бр. 359.

² Петар Релић

³ Реквизицију

У Краљевцима и Добринцима су фашисти оставили општинске бележнике с намером да успоставе постепено њихову власт. О томе сам пре пола сата обавештен. Мишљења сам да се протерају из наших села. Уколико не буду хтели отићи на основу наших опомена, исте ћемо ухапсити и предати војном суду. У месту је народно расположење да не требају општине, и народ упозорава да се исти протерају.

У последњем извештају нисам споменуо благајну, а нисам ни послао ни обрачун из следећих разлога. Ја сам био вама напоменуо да можемо купити једну писаћу машину (ћирилицу) за 19.000 кн. и то смо учинили. Сада сам разговарао са Шандором⁴ да исту машину НОФ исплати, и пошто ми буду повратили новац — направићу обрачун и послаћу вам новац.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав од
Сенка⁵

БР. 141

НАРЕЂЕЊЕ КОМАНДЕ СРЕМСКО-МИТРОВАЧКОГ ПОДРУЧЈА КОМАНДИ МЕСТА ИРИШКОГ СРЕЗА ОД 29 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ЗА ИЗРАДУ СКЛОНИШТА ЗА ПРИКРИВАЊЕ ЉУДСТВА И МАТЕРИЈАЛА¹

**КОМАНДА
СРЕМСКО-МИТРОВАЧКОГ ПОДРУЧЈА
Н.О.В. и П.О. ВОЈВОДИНЕ**

Број: 10/43.

дана 29-IX-1943.

Положај.

КОМАНДИ МЕСТА III²

Примећено је да су наши другови у позадини велике успехе наше херојске Н.О.В. и П.О. последњих неколико месеци схватили као коначни слом фашизма, као његову капитулацију. Многи од њих изгубили су из вида значај

⁴ Пера Миловановић, члан Среског комитета Румског среза

⁵ Душан Богданов

¹ Документ, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 8861.

² Иришки срез

и потребу копања што већег броја база за прикривање своје и својих ствари. Тако је врло честа појава да приликом сваке реакције³ на поједина наша села падне у руке непријатеља велики број наших другова-цивила, као и извесна количина ствари од вредности.

Ове чињенице имају за последицу: 1.) Провалу у месту где се врши реакција непријатеља, узи^мајући у обзир слабост појединих друпова када падну у руке фашистичких крвника. 2.) Оваквим својим поступком >ометамо рад другова из оперативних јединица, јер немајући где склонити се <а фашистичке немани приликом реакције народ бежи у шуме и тиме компромитује базу другова из оперативних јединица.

Током борбе стотинама пута указивана је нашем народу потреба стварања база. Крајње је време да схватимо да све оно што наше руководство препоручује води нечему добром и корисном, јер данас више него икада свима нам је јасно да водимо борбу пр^отив окупатора са циљем да га дотучемо, а да сачувамо што је могуће више живота наших другова из позадине.

Другови, не заборавите: фашизам је данас јак таман толико да би могао упасти у наша незаштићена села и напасти голоруко становништво. Зато прионимо на посао. Створимо што већи број база за себе и своју обитељ водећи при томе рачуна: Да база буде што даље од предмета чије би евентуално паљење могло имати катастрофалних последица за онога ко је у бази, да за базу зна само онај који мисли ући у њу када наступи реакција непријатеља.

На нашим М.Н.О.О.-рима лежи и овога пута дужност да свима својим припадницима укажу потребу стварања што већег броја база, добрих и сигурних, односно да ово наређење обнародује преко неколико узастопних конференција.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. команданта
Тракара⁴

³ Односи се на акције непријатеља.

⁴ Борбе Раисав-Тракара, погинуо 1944 год. у селу Шимановцима.

БР. 142

**РАТНИ ИЗВЕШТАЈ БР. 16 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ ОД 30 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА
ТРЕЋЕГ БАЧКО-БАРАЊСКОГ НОП ОДРЕДА¹**

30 септембра 1943 године

Број 16.

Главни штаб НОВ и ПО Војводине, објавио је следећи ратни извештај о делатности својих јединица:

Ноћу између 11/12 септембра 1943 године једна маша група бораца III бачко-барањског НОП одреда растерала је једну непријатељску заседу на друму Деспот—Св. Иван—Куцура. Убијен је 1 фашиста а 1 је тешко рањен.

Ноћу између 16/17 септембра 1943 године на прузи Нови Сад—Суботица, пред самим Новим Врбасом једна диверзантска група III бачко-барањског НОП одреда дигла је у ваздух један теретни воз. Оштећена је локомотива и 2 вагона. Саобраћај је био обустављен на краће време.

Ноћу између 16/17 септембра 1943 године на прузи Нови Сад—Суботица једна друга мања група бораца III бачко-барањског НОП одреда исекла је и уништила т.т. жице са обе стране пруге између Фекетића и М. Иђоша на дужини од 2 км.

Ноћу између 22/23 септембра 1943 године мања група бораца III бачко-барањског НОП одреда извршила је паљење Реселове фабрике и кудеље у [Бачкој] Паланци. Изгорело је око 600 вагона кудеље, као и 1 део фабрике.

Ноћу између 23/24 септембра 1943 године борци III бачко-барањског НОП одреда извршили су напад на фабрику кудеље у Бачу. После жестоке борбе са стражарима наши борци су на јуриш заузели фабрику, коју су затим запалили. Заробљене су 4 пушке и нешто муниције. Изгорео је и један део фабрике и 200 вагона кудеље. Непријатељ је имао једног мртвог и неколико рањених.

24 септембра 1943 године II диверзантска група II сремског НОП одреда дигла је у ваздух један непријатељски теретни воз, на главној прузи Београд—Загреб између Товарника и Илаче. Уништена је локомотива и 6 вагона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

¹ Препис оригинала, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 37—1/1, к. 211.

ИЗВЕШТАЈ ЗАМЕНИКА ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГОГ СРЕМСКОГ ОДРЕДА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ О ПАРТИСКО-ПОЛИТИЧКОМ РАДУ ОДРЕДА У ВРЕМЕНУ ОД 15 ДО 30 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹

**ПАРТИСКИ ИЗВЕШТАЈ
(II СРЕМСКОГ ОДРЕДА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ)
ОД 15 ДО 30 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД.**

У II сремском одреду имамо 63 члана Партије, 15 кандидата и 112 скојеваца. Од тога броја отпада на:

II диверзантску групу 5 чланова Партије, 4 скојевца,

I батаљон 21 члан Партије, 7 кандидата, 58 скојевца,

II батаљон 32 члана Партије, 6 кандидата 50 скојевца,

Штаб одреда 5 чланова Партије, 2 кандидата,

Укупно: 63 члана Партије, 15 кандидата, 112 скојевца.

Политичка изграђеност у последње време поправила се како код партијаца тако и код скојеваца.

Примећује се већа активност у раду, и интересовање за читање и предавање на састанцима.

Али смо у великом недостатку материјала, којег врло мало имамо и то неколико примерака од тема, јер нема ни свака чета по један примерак, а тако исто не добијамо редовно ни материјал који издаје наша штампа, тј. „Истину“, „Нашу борбу“, „Глас омладине“ и друге листове, што би још више допринело подизању и политичкој изградњи наших чланова. Највише читају се вести и разне књиге колико их имамо на расположењу. На састанцима држе се предавања од стране оних другова који су завршили курс, а после предавања развија се дискусија о предаваним предметима.

Нужно би нам било и потребно од свег нашег материјала тј. тема, по неколико примерака, јер се број чланова стално повећава; настојаћемо да се што пре умножи. — „Пролетера“ немамо ни једног примерка.

На политичком курсу имамо 8 чланова, и то заменици политкомесара чета.

Партија се такођер и бројчапо повећала.

Ској

Састанци Скоја по четама одржавају се редовно, како практички тако и теоретски.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 3300.

Другарица Јелка² која је дошла на овај терен по ли-
нији СКОЈ-а помогла је доста у раду и подигла на виши
ниво и наш Ској: у рреду.

Стање у одреду уопште

Код бораца дисциплина и послушност се поправила,
али има још случајева да се поједини друшви опију када
се отстране из лошра.

Партиски састанци по четама одржавају се редовно и
поред сталног покрета наших јединица, које су стално на
терену. Такође одржавају се и састанци чета на којима се
читају вести и држе предавања о спољној и унутарњој си-
туацији, односу другога према нашим лозадинским вла-
стима у местима итд.

Што се тиче батаљонских ћелија за прошлих 15 дна,
ни једна није одржала ни један састанак, и то услед боле-
сти у I батаљону друга ГаравОг³ политкомесара, који врши
и дужност секретара ћелије, а у II батаљону такођер због
болести секретара ВладимИра,⁴ а и разједињених чланова
Штаба, који се налазе по четама на терену, а чете су
биле раздвојене једна од друге.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. политкомесара II среМ¹. одреда
Обрад Јуришић

БР. 144

РАТНИ ИЗВЕШТАЈ БР. 17 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ ОД 4 ОКТОБРА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА ПРВОГ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА¹

4 октобра 1943 године

Број 17

Главни штаб НОВ и ПО Војводине објавио је следећи
ратни извештај о делатности својих јединица:

² Јелка Петковић

⁵ Аврам Ивановић

⁴ Владимир Браиковић

¹ Препис оригинала, писан на машини, ћирилицом, налази се
у архиви Војноисториског института под бр. 19—2/1, I, к. 211.

АКЦИЈЕ ЈЕДИНИЦА X СРЕМСКОГ ОДРЕДА

14 септембра 1943 године III чета III батаљона пригодном претреса фашистичких кућа у Сурчину запленила је: 3 пушке са 167 метака, 4 ђебета, 1 шаторско крило, 1 пар дигела и 1 летњу блузу.

- 15 септембра о. г. иста чета, пригодном претреса фашистичких кућа у Бољевцима, запленила је: 2 кожна капута, 2 пара војничког одела, 3 пара ципела, 1 чутурицу и 1 опасач.

Ноћу између 19 и 20 септембра о. г. I и III чета III батаљона разрушиле су железничку пругу између Платичева и Кленка у дужини од 50 мет.

23 септембра о. г. једна десетина II чете III батаљона извршила је акцију у Сурчину, где је запленила код Тајза 2 пушке са 320 метака, 1 нову немачку униформу и 2 пара коња са запрегом.

25 септембра о. г. I вод III чете I батаљона, дочекао је у заседи на друму између Ср. Митровице и Гргуреваца 15 фашистичких војника, који су ишли од Срем. Митровице са 5- кола. После крапе борбе убијено је 4, а заробљено 3 фашиста. Остали су побегли чим је отпочела борба. Овом приликом наши борци запленили су: 6 пушака, 6 пари одела, 4 пара ципела, двоје фишеклије и 2 опасача.

Ноћу између 26/27 септембра о. г. вод III чете извршио је акцију на пустари Оделскалског где је конфисковано следеће: 2200 кг пшенице, 150 кг пасуља, 2 бале кудеље, 6 ком. свиња.

28 септембра једна десетина III чете III батаљона запленила је у Хртковцима, 2 пушке и 1 војничку блузу.

Истог дана једна тројка исте чете запленила је у Никинцима 1 пушку са 40 метака и 1 исправан радио-апарат.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 145

**ИЗВОД ИЗ ПИСМА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА
ВОЈВОДИНУ ОД 5 ОКТОБРА 1943 ГОД. УПУЋЕНОГ СВИМ
ПАРТИСКИМ РУКОВОДСТВОМА У ПОЗАДИНИ И ВОЈ-
СЦИ¹**

СВИМА ПАРТИСКИМ РУКОВОДСТВОМА У ПОЗАДИНИ
И ВОЈСЦИ

Драги другови,

2

III.

У раду наших позадинских војних власти на ослобођеној и полуослобођеној територији има много крупних недостатака. Команда Сремског подручја није успела да организује свој рад како треба, није постојао потребан контакт између Команде подручја и Команди места, није се тачно регулисао однос између К.П.³ и К.М.⁴ итд. Још увек се не зна шта спада у надлежност К.П. а шта у надлежност К.М. Партиска организација и њен рад није се уопште осећао. Контрола над радом месних стража скоро се није ни вршила. Главни штаб ће издати наредбу којом ће се регулисати рад команди подручја и команди места, а ми ћемо се овде задржати само на раду партиске организације.

Целокупан рад Команде подручја, *партиска*, подлеже контроли ОК-а на чијем се терену налази. Ова контрола ће се вршити преко помоћника команданта, односно преко партиске ћелије у Команди подручја која је преко свога секретара директно повезана са ОК-а. ОК-а ће вршити контролу над радом команди места преко среских комитета. Иа чијем терену се налази К.М. Ови наши партиски форуми тј. ОК-а и СК-и водиће рачуна о целокупном раду позадинске војне власти. Све важније одлуке и мере морају бити донесене у сагласности са нашим партиским форумима на терену. Ово, разуме се, никако не искључује, већ напротив претпоставља најужу сарадњу војних позадинских власти са НОО. Ова сарадња је нарочито потребна у борби против пете колоне и снабдевању наше војске. Тако напр.

¹ Оригинал, умножен на гештетнеру, латиницом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 6.

² Текст изостављен јер се односи на партиски рад на терену.

³ Команда подручја

⁴ Команда места

кад се ради о ликвидацији наших петоколонаша или откривању истих, потребна је сарадња свих наших организација и руководства у позадини. Чланови Партије у партизанској стражи припадаће месној партиској јединици места у коме се налазе на вршењу своје дужности. Ако у месту Имамо 1—2 члана Партије-стражара они улазе у састав месне, сеоске ћелије, а ако их има више чиниће посебну ћелију. Секретар те ћелије улази у састав месног руководства. То месно руководство контролише рад стражарске ћелије и одговара за њихове поступке. Стражари чланови Партије морају живети партиским животом, тј. морају редовно одржавати своје састанке као и остали чланови Партије на којима ће расправљати о свим питањима њиховог рада а и политички и теоретски се подизати. Позадинске војне власти и све наше организације у позадини имају да решавају о сличним а често и истим питањима и због тога између свих тих организација мора постојати најтешња веза и узајамна сарадња. Оваквим радом партиске организације избећи ће се сви неспоразуми и осигурати сарадња.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**ПОКРАЈИНСКИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ЗА ВОЈВОДИНУ**

5 октобар 1943.

БР. 146

ИЗВЕШТАЈ „ИСТИНЕ" О АКЦИЈАМА ПРВОГ СРЕМСКОГ ОДРЕДА ОД 1 ДО 5 ОКТОБРА 1943 ГОДИНЕ¹

АКЦИЈЕ НАШИХ ОДРЕДА

1. X. о. г. једна чета I сремског одреда напала је на воз на прузи Беочин—Петроварадин између Раковца и Лединаца. Воз је минирао и уништена је локомотива и један вагон. Други вагони откачили су се и низ низбрдицу појурили у правцу Раковца тако да није могао бити узет плен.

4. X. о. г. једна чета I одреда ликвидирала је жандармериско упориште у Добановцима. Убијена су два а ра-

¹ Извештај штампан у листу „Истина" бр. 38 од 1943 год. Оригинал, умножен на гештетнеру, ћирилицом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 9902.

њена три жандарма. Заробљено је 18 пушака, 1 пушмоми-траљез и 5000 метака.

5. X. прешло је 80 четника у село Купиново са намером да користе немачку реакцију те да формирају четничке јединице које би повеле борбу са партизанима. У тој намери сазвали су збор становништва тога места. Наше јединице чим су сазнале за то појуриле су према селу и у суседној глуми отвориле борбу са четницима. Четници су натерани на Саву. Број њихових губитака не може се утврдити јер су многе рањене и мртве вукли са собом а многи су се удавили у Сави. На месту борбе нађено је 17 лешева док су 4 четника заробљена.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

БР. 147

ИЗВЕШТАЈ ЗАМЕНИКА ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ПРВОГ СРЕЗИСКОГ НОП ОДРЕДА ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВИ ПО ВОЈВОДИНЕ ОД 7 ОКТОБРА 1943 ГОД. О СТАЊУ ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ, ПОЛИТИЧКОМ РАДУ И БРОЈНОМ СТАЊУ ОДРЕДА¹

ИЗВЕШТАЈ

ЗАМЕНИКА ПОЛИТ. КОМЕСАРА I СР. ОДРЕДА

/ баталјон

У ОВ⁰м батаљону било је свега 4 ћелије са укупно 35 чланова Партије. Пошто је формирана и трећа чета то распоред чланова Партије изгледа овако: I чета 11 чл. и I кандидат, II чета има 6 чл. КП, од тога 1 нов, а III чета има 9 чланова од чега 2 нова и има 2 кандидата. Штаб батаљона има 9 чл. Партије. Пошто је друг Марко² премештен у иограничну чету то је I чета остала без зам. полит. комесара чете, а како је формирана III чета то она има само полит. комесара док заменика нема. У II чети заменик де био д. Голуб којег је бат. искључио из Партије због покушаја обљубе једне активисткиње у позадини. Затим друг, Влада,³ зам. полкома батаљона премештен је у II срем. одред. Имајући овакву ситуацију, потпуно је јаено да је и глартиски и политички рад заостао. Руководство смо

¹ Оригинал, писан на машини, пола латиницом а пола ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 3324.

² Саао Ђирић-Марко

³ Владимир Бранковић-Гаца

мислили попуити са политичког курса али како се у међу-времену десило формирање IV бригаде⁴ то су све комбинације отпале а Бригади смо предали 5 чета са комплетним штабовима и командама чета, комбинујући из сва три батаљона.

У батаљону је било свега 73 скојевца. Четни активи показали су велику активност и рад Скоја је приличан. Скојевац Месар избачен је из Скоја због неморала.

Борбеност у батаљону била је прилична. Војне вежбе нису редовно извођене. Има неколико случајева недисциплине и спавања на стражи.

У целом батаљону се развио интерес за догађаје у свету као и код нас.

II батаљон

Пошто је из овог батаљона узета једна чета за пограничаре на Сави, то је узето 60 најбољих другова комбиновано из свих чета, тако да је остала свега једна чета. Отпало је 20 партијаца пошто та чета сада припада Команди подручја.

Из старе пограничне чете Још нисмо добили ниједног друга и ако треба да дође цела чета.

Заменик политкома батаљона налази се на курсу а у раду га замењује политком' Сава.⁵ Батаљонски биро није се уопште састао, али обе чете одржавале су своје редовне састанке. Заборавио сам да напоменем да је из III батаљона пребачена цела I чета у 2 батаљон.

Из извештаја се види да су обе чете доста радиле на политичком пољу а одржавани су и ћелиски састанци из којих се, према дневном реду, види да се дискутовало по свим питањима батаљонског живота. Кандидата има 6, док број партијаца није навео.

На културно-просветном пољу такође је доста урађено. Ској је био такође активан.

Друг Бата • кажњен је опоменом због недисциплине.

Из 3 батаљона још никако нисам добио никакав извештај иако сам неколико пута тражио да га пошаље. Сигурно због присуства фашиста у Срему чете су се разишле а и везе су слабије, па мислим да је то разлог што извештај није стигао.

⁴ Четврта војвођанска бригада формирана је септембра 1943 године. Гро људства за ову бригаду дао је Први сремски НОП одред. Види док. бр. 167.

⁵ Саво Ђирић-Марко

Услед формирања IV бригаде наш Одред смањио се на свега 170 пушака. Још није извршена организација наших чета, али углавном треба да има 2 батаљона са укупно 4 чете. Бригади смо дали скоро сва руководства тако да ће избор нових руководилаца мало запињати. Услед присуства великог броја непријатељске војске у целом Срему, све наше снаге су расуте тако да нам је немогуће извести реорганизацију батаљона.

Ћелија Штаба одреда није се већ више од месец дана састала, пошто нам је било немогуће прикупити цео Штаб. Углавном стајало је до друга Моше⁶ који је у прво време био на курсу, затим је сада болестан, а тако исто смо били растурени због наговештаване офанзиве.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

7.X.1943 г.

С другарским поздравом
Зам. полит. комесара I. Ср. одреда
Војко⁷

БР. 148

**РАТНИ ИЗВЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ
О АКЦИЈАМА ДРУГОГ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 12 ОКТОБРА 1943 ГОДИНЕ¹**

**РАТНИ ИЗВЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ**

12. X. о. г. један вод II сремског одреда дочекао је у заседи већу групу белогардејаца између села Градине и [М.] Вашице. Непријатељ је панично побегао после краће борбе изгубивши једног мртвог и четири рањена. Заплењен је један митраљез и 411 метака.

Истог дана једна диверзантска група II сремског одреда дигла је у ваздух један мешовити воз између Гибарца и Шида. Избачена је из шина локомбтива и три вагона цистерне. (наставиће се)

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

⁶ Јован Вуксан, заменик команданта Одредa, погинуо у с. Даросави крајем 1943 године.

⁷ Гавра Механцић-Војко

¹ Извештај штампан у листу „Истина“ бр. 40. Оригинал, умножен на гештетнеру, ћирилицом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4109.

БР. 149

**РАТНИ ИЗВЕШТАЈ БР. 19 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ ОД 14 ОКТОБРА 1943 ГОДИНЕ¹**

14 октобра 1943 године

Број 19

Главни штаб НОВ И ПО Војводине објавио је следећи ратни извештај:

8. X. у 23 часа једна диверзантска група II сремског НОП одреда дигла је у ваздух један непријатељски теретни воз на прузи Београд—Загреб. Уништена је локомотива и 6 вагона.

9. X. у 21 час. диверзанти II сремског НОП одреда дигли су у ваздух непријатељски брзи воз (симплон), који је био пун немачких официра. Уништено је 8 вашна. Непријатељ је имао велики број жртава.

11. X. непријатељска војска напала је село Дивош у намери да опљачка село и похاپси сељаке. Јединице I сремског НОП одреда после краће али жестоке борбе протерале су непријатеља и нанели му губитке од неколико мртвих и више рањених.

Јединицама нашег I одреда предало се 10 Руса белогардејаца са 7 пушака и 3 парабелума.

13. X. рано изјутра непријатељ је у јачини од 2 бојне продро из Гуње у Дреновце. Јединице наше IV војвођанске бригаде после жилаве борбе истерале су непријатеља из села и вратиле га назад у Гуњу. Непријатељ је имао 10 мртвих и већи број рањених војника и официра. Заплењено је 5 пушака, 2 митраљете и др.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 8847.

БР. 150

НАРЕДБА БР. 12 ШТАБА ДРУГОГ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА 15 ОКТОБАР 1943 ГОД. О ПОСТАВЉАЊУ КОМАНДНОГ КАДРА У ОДРЕДУ¹

НАРЕДБА БР. 12
ШТАБА II СРЕМСКОГ ОДРЕДА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ
ЗА ДАН 15 ОКТОБАР 1943 Г.

По указаној потреби службе поставља се:

за команданта I батаљона овог одреда друг **Павковић Илија**, досадањи зам. команданта истог батаљона;

за политичког комесара I батаљона друг [Павле] **Милешевих** „Кордунаш“, досадањи политкомесар 3 чете истог батаљона;

за заменика команданта батаљона поставља се друг **Хорватић Антоније** -„Татек“, досадашњи командир 3 чете I батаљона;

за командира 3 чете I батаљона [поставља] се друг **Кузминац Миладин** -„Момчило“, досадањи командир пратек вода овог Одрода.

Сви постављени другови примиће нове дужности одмах с тим, што ће друг „Кордунаш“ вршити и дужност политкомесара и у својој чети до доласка новог комесара.

Ова наредба ступа одмах на снагу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Лала²

(М. П.)

Командант
Ил.[ија] Богданових

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 11—2, к. 211.

² Јован Бељански-Лала

**ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ПОЛИТИЧКОГ СЕКРЕТАРА
СРЕСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА РУМУ ОД 19 ОКТОБРА
1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ИСТОЧНИ
СРЕМ О РАДУ КОМАНДИ МЕСТА И САРАДЊИ СА НА-
РОДНООСЛОБОДИЛАЧКИМ ОДБОРИМА¹**

ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ИСТОЧНИ СРЕМ

2

Рад команди места: У току прошлог месеца није Команда подручја тачно одредила састав команди места на терену нашег среза. Веома се често врше измене и због тога се није Срески комитет могао довољно са истима повезати и увидити какав је рад био у командама места.

Организовању партизанских стража односно раду и дужностима истих није се било довољно поклањало пажње. Врло често саме партизанске страже нису схватиле своје дужности и какав треба да је однос њихов према осталим организацијама, нарочито НОО, те је чешће долазило до мањих размимоилажења у раду и несклада. Својој дужности (стражарској) нису одговорили у оној мери у којој се од њих очекивало. У самој реакцији се дешавало да нису на време обавестили о непријатељу, и када је настала офанзива да су губили ствари и одлазили далеко од свога места, тако да су се повраћали на дужност тек после неколико дана после реакције.

Саме команде места су у неколико махова, без обраћања на Срески НОО прикупљале прилог за војску и непосредно дизале новац из МНОО, из чега се види да нису схватиле шта [је] њихова дужност, а шта НОО.

За време реакције је врло слабо, скоро никако, функционисала информативна служба. За цело време реакције није се знало где се налази окупаторска војска и какав им је правац.

Потребно је да се постави стално особље у команди места, јер услед сталних измена отежава се рад, како саме

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви ИК СКС за Војводину под бр. 358.

² Текст изостављен јер се односи на партиски рад.

команде места тако и партиски који се врло слабо осећао у командама.

Са другарским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

19. X. 1943 год.

За СК КПЈ за Руму
Политички комесар
Сенко³

БР. 152

**ЗАПИСНИК СА ВАНРЕДНОГ САСТАНКА ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ШТАБА ПРВОГ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 23 ОКТОБРА 1943 ГОДИНЕ¹**

ИЗВЕШТАЈ
СЕКРЕТАРА ЋЕЛИЈЕ ШТАБА I. СРЕМ. ОДРЕДА

9 октобра 1943 ћелија овога штаба одржала је ванредни састанак са овим дневним редом:

1. Извештаји по секторима.
2. Организационо питање I. ср. одреда после стварања IV. бригаде.
3. Будући рад.
4. Питање чете за везу и агит.-пропа.
5. Разно.

Пошто се- политички рад развијао непромењено то је опште политичко стање Непромењено. Слаба политичка свест код бораца долази услед непрекидног придоласка нових бораца. Још увек се осећа извлачење од посла, често изговарајући се да овај или онај још није радио. Дисциплина у одреду је нешто опала, а нарочито се испољила приликом формирања IV бригаде и прелаза преко пруге. Полит. комесар чете за везу није послао још ниједан политички извештај, јер док не обиђе све релејне станице потребно му је око месец дана.

Културни рад у II и III батаљону мало је кр[^]нуо док је у I батаљону и даље изостао, премда су издали 2 броја зидних новина, али то је углавном заслуга одредског агит.-пропа.

³ Душан Богданов

¹ Оригинал, писав на машини, латиницом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 3325.

Агит.-проп је показао велику активност приликом митинга.

Батаљонских зборова било је мало.

Прехранбено питање је задовољавајуће, обућа и одећа добра. Број санитарки није био довољан.

Сва три батаљона одржала су неколико митинга у заједници са позадинцима (Попинци, Буђановци, Дивош¹ Лединци-Раковац, Манђелос, један на ивици шуме за околна села) и неколико конференција (Круш.[едолски] Прњавор, Моловин, Шаренград, Кле'нак).

Однос партизана према народу се поправио и нема више харанге према МНОО.

Дискусија: Ради бољег рада са куририма д. Павле² предлаже да се за командира станице постави политички свеснији друг који би са куририма могао политички радити. — Друг Бата³ сматра да немамо толико људи на избор, али да би полит. комесар Одред могао да обиђе неколико станица да констатује рад у станицама. — Друг Бата констатује да је приликом формирања 1У бригаде међу борцима владала тенденција да остану у одреду и сматра да би штаб требао више да залази међу јединице. Исто тако критикује рад у вези са формирањем Бригаде. — Друг Павле критикује што се ћелија није састала пред формирање Бригаде, него је све учињено на штапском састанку, те је услед тога доста ствари решено половично.

Во/ни сектор: Пре формирања IV бригаде Одред је имао око 450 пушака, 7 митраљеза, 5 аутоматских пушака. Изведено је неколико значајних акција, као што је у Чортановцима, Моловину, Шаренграду, затим неколико заседа код Гргуреваца, на прузи, 3 на друмовима, неколико упада у села као у Никинцима, Сурчину, Бежанији и Платичеву.

Најмање могућности за акције има I батаљон, пошто је скоро сав терен очишћен од фашиста. Овај батаљон набавио је око 40 пушака, II и III бат. запленили су у Чортановцима око 80 пушака, а сам III бат. набавио је око 90 пушака. Аутоматског оружја није нигде заплењено. Најдисциплинованији је I бат., најборбенији II бат. а III се много поправио у оба смисла.

Примећена је једна ствар а то је да су наши војни руководиоци необазриви и да има мало личне одговорности. У 7 акција митраљези су затајили, било услед нечистоће аутоматског оружја, било да није прегледана муниција. Приликом акција, уираво заседа не одређује се свакоМ

- Арнолд Рајх

³ Ђорђе Бошковић, делегат ОК за Срем при Првом сремском одреду

борцу задатак, тавд да често камиони прођу а нико није гађао шофера.

Приметило се да је полком I бат. д. Илија⁴ врло борбен (Вогањ, Моловин).

Дискусија: Указано је команданту Одред д. Баћи⁵ да би требало бити оштрији према грешкама и нехату штабова батаљона, да [је] за ово требало штабове слати на рапорт. Затим батаљонски комитет Партије I батаљона сматра да акција з[^] Шаренграду није била добро организована и да д. Баћа треба да је обазривији при давању знакова за распознавање.

После формирања IV бригаде Одреду је остало омо 200 пушака.

Обавештајна служба:

Што се тиче обавештајне службе она је организована и повезана са свима среским повереницима у свима срезовима. У III батаљону Цига⁶ је слабо организовао информативну службу у доњем Срему. У I батаљону друг пзизикан⁷ је прилично добар, али је у моментима слаб и једностран. Слабост информативне гране долази и услед тога што је веза са градовима слаба или постојеће везе слабо искоришћене услед тога што се зтотребљавају за друге ствари (санитетски материјал, канцелариски материјал итд.), затим места и сељаци су много коМпромитовани и слабо одлазе у градове одакле би могли црпсти информације. Даље, обавештајцима морају штабови батаљона, када је то изузетно хитно, ставити на расположење специјалне курире.

Политичка свест бораца је слабија што повлачи за собом и слабију дисциплину. Дисциплинских грешака има доста, али има мало казни. Ово све долази услед слабе контроле над борцима. Потребно је више зборова, конференција и критике.

Однос бораца према позадини је добар и нема потраживања кола за превоз. Једино борци наседају харангерима при базирању у селиМа, против НОО. И у овоме смислу стање се поправља.

Сумњивих елемената нема сем једног случаја.

Дискусија: Бата критикује штаб Одред што не залази међу чете и борце, затим примећује да је приликом формирања IV бригаде показала се тенденција код бораца да

⁴ Илија Романовић

⁵ Жарко Самарцић

⁶ Радован Новић

⁷ Недељко Шуљманец

остану у Одреду. Приликом формирања Бригаде постављен је за полкома батаљона д. Драгољуб⁸ који је прерано постављен на ту дужност, узевши да је тек 2 месеца партизан, а и припада интелектуалцима који су у почетку НО борбе шпекулисали. По овом проблему ја сам се ослањао на карактеристику и препоруку друга Жана,⁹ зам. полкома II батаљона. Осим овога другог полкома нисмо могли наћи.

Друг Павле критикује што се пре формирања IV бригаде није састала штапска ћелија и по свим питањима дошла коначно решење, нешто је то учињено на штапском састанку, на којему је решено све дполовично, услед чега је и долазило до мањих неспоразума са штабом II батаљона који је припао Бригади.

Интендантура:

Интендант друг Радивој поднео је следећи извештај: У сва три батаљона организована је интендантура са интендантима на челу и четницима комесарима. Снабдевање јединица врши се преко команди места и команди подручја, које се врло добро показало због односа са народом, јер се избегло просјачење, али би команде места морале показати већу активност и већу експедитивност.

Одећа и обућа у Одреду је доста добра, сем неколико случајева у сваком батаљону. У зимској одећи је већа несташница и стога је од Команде подручја требовано 300 пари веша и чарапа и 50 пари опанака.

Прање веша је неуредно због одношења у села, услед чега долази до мењања и нестајања веша, те другови слабије дају свој веш на прање. Да би се ово избегло сваки борац ће нумерисати свој веш и тако ће добити сваки свој веш. О овоме ће водити рачуна болничарке.

Дискусија: Пошто је примећено да се одредски коњи не хране пажљиво, то ће се отада за свака запрежна кола и сваки пар коња одредити кочијаш који ће о њима водити рачуна и терати. За јахаће коње ће се одредити дежурни који ће их хранити и опремати.

Организационо питање I. ср, одреда:

Приликом формирања IV бригаде нама је остало свега око 180 пушака, али од Команде места I¹⁰ треба да се добије 37 пушака, што чини свега 217 пушака. Од овога треба

⁸ Драгољуб Гвозденец

⁹ Душан Филипин

¹⁰ Сремска Митровица, а у то време налазила се у селу Бешеновачки Праваор.

да се формира 4 чете са 2 батаљонџ. I батаљ'он у Ф., Гори са две чете и II батаљон са 2 чете, једном у Подунављу и једном у Посавини.

Штабови батаљона:

/ батаљон

Командант: Бошко,¹¹ досадашњи командант истог батаљона.

Зам. команданта :нема засада, али би се касније имао пронаћи.

Полит. комесар: Илија, досадашњи коМесар истог батаљона.

Зам. полит. комесара: Мали,¹² досадашњи замеиик истог батаљона.

// батаљон

Командант Ћира,¹³ досадашњи командант III батаљона.

Зам. команданта Цоба,¹⁴ досадашњи командир II чете II батаљона.

Полит. комесар СтанКо,¹⁵ досадашњи полкоМ III батаљона.

Зам. политкомесара Жан, досадашњи зам. гголкома II батаљона.

Команде чета предложиће штабови батаљона нашем штабу.

У бившем III батаљону накупИло се у I чети доста Сурчинаца, који су лошег владања и склони пићу, тако да су умногоме утицали и на командира те чете, друга Цигу, Код којега је примећено да је више пута био напнт, али се никада није самокритички држао. Због овога Штаб батаљона мораће све ове другове разместити по другим батаљонима.

Код команданата I и III батаљона испољила се не-активност на коју им одмах треба указати. Код друга Ћире приметило се да је паничар, пошто је повукао две чете свога батаљона за Ф. Гору, а трећу оставно, иако је имао времена, јер су фашисти били удаљени око 50 км. и свакако не би у току 24 часа стигли на његов терен, као што се и догодило. Затим то није учинио у сагласности са полит.

¹¹ Бошко Ћирић

" Ђорђе Коларић

" Никола Милошевић

" Слободан Новаковић

⁴⁵ Георгије (Ђорђе) Васић-Станко

комесаром батаљона, него против његове воље, а сагладио се са командирима чета. Затим једне недеље када су белогардејци били истерани из Дивоша, исти је напустио што није смео учинити, јер би припуцавањем: на белогардејце који су после дошли, могао их поново одбити, као што је учинио сам командир села.

Што се тиче чете за везу потребно је разграничити са II одредом, пошто се показало немогуће да једна команда те чете контролише терен од Земуна до Винковаца. О овоме ће се уредити са Г. Ш.

Што се тиче будућег рада, најпре се мора извршити организација Одред а затим дати батаљонима конкретне задатке.

Разно: критикован је друг Саша¹⁶ што је већ више пута мењао одела и оружје, затим друг Војко¹⁷ што је на тражење своје другарице дао јој пиштољ а није се претходно сагласио са штабом Одред а. Друга Баћу критиковао је батаљонски биро I батаљона што је лоше организовао акцију у Шаренграду. Затим је критикован због лоше организоване колоне за Босут. шуме, пошто смо лутали кроз шуму више од 3 часа.

Овим је састанак завршен. Састанку су присуствовали: Бата, Војко, Саша, Баћа и интендант Радивој.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

23 октобра 1943 г.

С другарским поздравом
зам. полит. комесара I срем. одреда
Војко

БР. 153

**РАТНИ ИЗВЕШТАЈ БР. 20 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ ОД 27 ОКТОБРА 1943 ГОДИНЕ¹**

27-X 43

Бр. 20

Главни штаб Народноослободилачке војске и партизанских одреда Војводине објавио је следећи ратни извештај:

12. X. 1943 један вод чете II сремског НОП одреда дочекао је у заседи једну већу групу белогардејаца, који

¹⁶ Лазар Љубинковић

¹⁷ Гавра Механцић

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 3780.

су пошли од Градине у правцу села [М.] Вашице. После краће борбе непрјатељ је панично побегао у село [М.] Вашице, изгубивши једног мртвог и 4 рањена. Наши борци запленили су том приликом један митраљез „шарац“ и 411 метака. Ми нисмо имали губитака.

18. X. 1943, у 22.30 часова једна диверзантска група II сремског НОП одреда дигла је у ваздух један мешовити воз са теретним вагонима и цистернама на главној прузи Београд—Загреб, између села Гибарца и Шида. Том приликом избачена је из шина локомотива и 3 вагона, те 3 цистерне, које су уништене. Жртава са наше стране није било. Других података немамо.

19. X. 1943, у 19.30 часова, једна друга диверзантска група II сремског НОП одреда дигла је у ваздух непријатељски брзи воз са официрима, на главној прузи Београд—Загреб између железничких станица Илача и [Шидски] Бановци. Уништена је локомотива и неколико вашна. Непријатељ је имао велики број жртава.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 154

ДИРЕКТИВНО ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ИСТОЧНИ СРЕМ ОД 28 ОКТОБРА 1943 ГОД. СВИМ ПАРТИСКИМ РУКОВОДСТВИМА ИСТОЧНОГ СРЕМА И ПРВОГ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА О НЕКИМ СЛАБОСТИМА У РАДУ ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА И УПУТСТВА ЗА ДАЉБИ РАД¹

СВИМА ПАРТИСКИМ РУКОВОДСТВИМА ИСТОЧНОГ СРЕМА И I СРЕМСКОГ ОДРЕДА

Драги другови,

У овој последњој офанзиви непријатеља против нашег Народноослободилачког покрета испољиле су се извесне слабости у раду наших партиских организација на које овде желимо да укажемо и уједно дамо и нека упутства за даљи рад.

1.) Окупатор је своју офанзиву на Срем почео још пре више од месец дана. До ње је дошло услед евакодневних великих пораза које немачки фашизам трпи на Источном фронту, у нашој земљи, Италији итд., као и због све јачег

¹ Оригинал, умножен на гештетнеру, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 2972.

распламсавања народног устанка у Срему и све веће активности наших партизанских јединица. Окупатор је на нашем терену сконцентрисао већи број својих снага — овога пута послужио се и белогардејским пљачкашким бандама — обзиром на важност комуникационих линија које пролазе кроз Срем а које мора држати по сваку цену. Али истовремено поред чувања саобраћајних веза, намере непријатеља биле су: да разбије наш Народноослободилачки покрет, да уништи наше партизанске јединице и разбије партиске организације, да опљачка и опустоши наша села и ослаби отпор народа против окупатора, да народ одведе силом у концентрационе логоре и на робијашки рад у Немачку а што остане да деморалише. Због свега овога мрски непријатељ је отпочео своју јачу и организовану офанзиву.

Наше партиске организације биле су на време упозорене на претстојећу офанзиву, тако да их она никако није смела затећи неприпремљене. Али и поред нашег указивања да се припреме добра склоништа и да се појача конспирација, нека партиска руководства ово нису схватила озбиљно и чинила су грешке. Тако је услед неконспиративности наших руководећих другова у једном срезу непријатељу успело да нам уништи читав срески комитет и још неколико активиста и чланова Партије. Губитак ових другова претставља врло тежак ударац за нашу Партију и читав Народноослободилачки покрет у Срему. Сви ови другови изгинули су у склоништима која нису била довољно конспиративна. За њих су знали неки људи који нису имали никакве потребе нити су смели да знају а који су, претворивши се у гадне издајнике открили све што су знали.

У друга два среза партиски активисти нису озбиљно схватили потребу чувања партиског кадра. Овим друговима је досад више пута речено да спреме довољан број склоништа, али су они и даље продужили са сгаром праксом и испред непријатеља бежали из села заједно са народом. Бежећи тако безглаво и без плана, често под непријатељском ватром, наши активисти се излажу ведикој опасности, а неки се без потребе и откривају: Ми смо свим партиским организацијама стављали у задатак да и народ упућују да за себе припреми склониште, али и на томе је корећи сведена на нулу. Зна се и прича се шта ко ради, куда иде, где живи итд. Партија је свој рад готово пренела на улицу а да и не говоримо за остале организације (НОО, војнопозадинска власт итд.).

У многим наигим организацијама све се више срећу и појаве неодговорности. Тако је у месту Х² благодарећи неодговорности и алкавости наших чланова Партије пао непријатељу у руке веома важан и драгоцен материјал који никако није смео пасти. Уместо да све ствари сместе на сигурно место, ови другови су их лоше закопали у једној јавној згради где је било и још много других ствари и где непријатељу није било тешко да све пронађе. ОК-а строго осуђује немарност и алкавост друга А.³ коме су ове ствари биле поверене на чување.

Поред ових слабости указаћемо још на једну која се исто тако сада испољила. Неки наши другови често пута нереално па чак и нетачно приказују политичку ситуацију и стање на фронтима а најчешће то раде кад је у питању унутрашња ситуација код нас у Срему, потцењујући при том снаге непријатеља. Тако на пример у разговору са народом они обично говоре како више неће бити реакције и офанзиве, како непријатељ не сме доћи, како нема снаге итд. Овакво држање и начин пропаганде тих другова је скроз погрешан. Уместо да народу износе право стање ствари објашњавајући да су још увек могуће и вероватне и офанзиве, и терор, и пљачка, и то тим пре што се немачки фашизам налази пред брзим сломом, — ови другови као да се боје да пред народом говоре истину већ обмањују и своју околину и себе. Они овако раде, погрешно мислећи, да ће ако износе право стање „заплашити народ“, или „испасти паникери“. Разуме се да је овакво уверење неправилно. Ти наши другови нису свесни тога да баш оваквим својим погрешним радом могу пре да изазову деморализацију и дезорганизацију своје средине. Наш народ се неће деморалисати ако га се организовано припреми на све па макар и највеће тешкоће, и напротив, може да буде и већих незгода ако му људи од којих он највише очекује истину говоре једно а затекне га или изненади неприпремљеног друго. Ситуацију не треба ни улепшавати а нити оцрнити, већ је приказивати онакву каква је. Треба увек водити рачуна о начину објашњавања кад су у питању тешкоће да се не изазове паника и страх. Развој међународне политичке ситуације и ситуације на фронтима, изгледи на брзу пропаст хитлеризма — све ово говори да наши народи стоје пред брзом победом и ослобођењем. Због тога ми стално истичемо огромне победе Црвене армије

² У Прхову се налазила архива Окружног комитета КПЈ за Срем.

³ Овде се ради о једном члану Партије чији је псеудоним био Аца (Редакција није могла дознати његово право име).

и наше војске, но не треба заборавити ни на то да непријатељ још није дотучен, да је још јак и уколико је ближе својој смрти утолико ће бити бешњи.

Све ове наведене слабости и грешке партиска руководства и организације морају што пре да отклоне, јер би оне, ако се на време не ликвидирају Могле имати кобних последица по наш даљи рад. Нарочито треба оштро критиковати појаве неодговорности и несхватање дужиости. Неодговорност и олава схватање обавеза и дужности је тешка слабост појединих наших активиста и руководилаца по којима се мора најоштрије ударити. Све докле док у партиским организацијама буде било оваквих појава и по њима се на време не удари, дешаваће се теже грешке и рад ће назадовати. Код сваког члана Партије а у првом реду код руководилаца треба непрестано јачати и неговати осећај одговорности и обавеза. Комуниста који не осећа да треба да одговара за свој рад не може се правилно развијати и мора кад тад отпасти. Сва партиска руководства треба да појачају контролу како над нижим организацијама тако и над својим члановима.

Понгго непријатељ и даље продужује да врши упаде у села и то у време кад наступају хладнији зимски дани и када су могућности за скривање по пољима све теже, наша Партија да би могла успешно да настави рад и да би очувала своје кадрове треба да се повуче у дубљу илегалност. То значи да у свим партиским организацијама треба завести и појачати *строгу инспекцију*. Сем тога треба подузети све што је потребно да партиски актив буде сачуван. Свако неопходно шећкање по дану и неопходно причање забранити. Упозоравамо партиска руководства да одмах реше питање *инспективних скривалишта*. Из трагичног случаја у срезу К.⁴ који нас је веома скупо коштао треба све наше организације коначно да извуку потребну поуку. Скривалишта треба правити што је могуће више, али она морају бити *апсолутно инспективна*. Не сме више да се деси да више њих знају за та места, а најмање они који немају никакве потребе да знају. Ово питање треба утолико озбиљније схватити што ми, сем те, немамо скоро никакве друге могућности да сачувамо наш кадар, који не може напустити терен. Другове који по овом питању на време не изврше свој задатак треба позвати на

⁴ Односи се на Сремске Карловце где су у бази у Крчединској планини пронађени другови из среских комитета за Ср. Карловце и Ириг и том приликом погинуло је неколико чланова ових комитета.

одговорност. Неконспиративне другове кажњавати а брбљивце избацивати из наших редова.

И у свим осталим ванпартиским и народноослободилачким организацијама треба убудуће рад организовати што конспиративније. Нарочито пазити да се у њих не увуку разни шпијуни и непријатељски елементи. Наша Партија треба да се коликогод је могуће стара и о народу. Преко НОО, СКОЈ-а, АФЖ, УСАОЈ-а итд. треба саветовати народу да спрема за себе што више склоништа, јер ошлела поља се неће моћи користити за склањање испред непријатеља.

2.) Ми смо већ раније били издали упутства и ставили у дужност среским комитетима да на свом терену организују обавештајну службу. Међутим, на томе је досад врло мало урађено. Било је напр. случајева да непријатељ дође у једно место а партиска организација у суседном или у другом месту не зна тачно да ли је дошао И кад је напустио село итд. Или, дешава се и то скоро редовно, да народ пре сазна за кретање непријатеља него наши активисти. У већини случајева партиске организације се обавештавају о ситуацији од народа. Једном речи наша обавештајна служба слабо или готово никако не функционише. То значи да другови не схватају значај и потребу обавештајне службе, врло важног сектора нашега рада у данашњој ситуацији и не настоје много да је организују како треба. Партиске организације и руководства морају већ једном да прекину са досадашњом праксом да се обавештавају са улице и од неодговорних лица, него да питању организовања обавештајне службе приђу најозбиљније и без оклевања. Једног или два члана Партије треба обавезати да обавља овај посао и учинити их одговорним за то. У самом СК-у одредити такође једног друга за обавештајну службу. Баш тада кад непријатељ вршља околу наши курири морају да саобраћају више него обично и разносе извештаје о стању, а не као што је то досад било да престану да функционишу сваке везе. Појединци могу увек да нађу Могућности да се пробију поготово у крају који познају. Доклегод партиске организације не схвате обавештајну службу како треба, доклегод је не узму у своје руке, све дотле ће она бити неорганизована а резултати слаби.

3.) У вези са јачом навалом окупатора у Срему, постоји могућност да се активизирају И његове слуге, разни четнички елементи, по местима где су били притајени, а могуће је и да пређу из Србије у Срем. Недавни прелаз четничке банде од њих 89 преко Саве мод Купинова, које су наши партизани разбили (половину потукли а остале нате-

рали у дивље бекство откуд су и дошли; већи део ових подавио се у Сави) сведочи да је окупатор ангажовао и хтео да искористи и ове изроде против нашег Народно-ослободилачког покрета. Прелаз четника код Купинова јесте део опште окупаторске офанзиве против нас, четници су прешли у споразуму са својим газдама немачким фашистима. Због тога је нужно да све Наше организације, а првенствено партиске максимално појачају будност у својим местима. То још и Посебно важи за организације у местима поред Саве где постоји могућност поновног покушаја четника да пређу из Србије. Упућујемо све чланове наше Партије да поново пажљиво прораде циркуларно писмо нашег Покрајинског комитета које се односи на појаву четника у Војводини. Тамо су у кези с тим' дата и нека конкретна упутства.

4.) Сва партиска руководства треба у своме делокругу да појачају агитациони и пропагандистички рад. Да би наш народ био на време и правилно обавештен о догађајима на фронту и у свету а нарочито победама Црвене армије, наше Народно-ослободилачке војске и наших савезника, срески комитети и партиски бирои у батаљонима треба да организују издавање радио-вести једанпут или двапут недељно. Скрећемо пажњу друговима који хватају вести да доносе само оно што јавља радио Москва и „Слободна Југославија“ као и Лондон, без икаквих коментара. Нарочито не смеју Додавати и стављати неке своје коментаре и објашњења. Секретар партиског руководства или који други члан требало би да контролише издавање ових вести. Све оно што није проверено не треба објављивати. Издавање вести треба осигурати и у случају реакције. Технику уз добро склониште, тако законспирирати да сем оног који одржава везу нико други не зна.

Поред тога потребно је појачати и усмену пропаганду и агитацију. Искуство је показало да је слаба била она агитација и пропаганда када наши активисти иступају појединачно и сами, објашњавајући ово или оно питање. А пропаганда и агитација ће имати успеха ако се та два питања схвате тако да се на њима сем Партије мобилишу и све друге организације а преко ових и цео народ. Узмимо да сад треба што више популарисати победе Црвене армије (пропаганда), или пак треба сељаке убедити да не секу кукурузовину (агитација). Како ће се то учинити? Учиниће се тако што ће партиска организација најпре мобилисати НОО, СКОЈ, АФЖ, УСАОЈ и преко ових масовних организација добро припремити ову политичку акцију. Затим ће преко њих путем конференција и састанака окупити народ где ће се говорити о тим конкретним питањима и износити

наша оцена и наш став. Са тих састанака народ треба да се врати својим кућама заиста убеђен да су наша оцена и став потпуно правилни. Само ако се овако буде радило наша агитација и пропаганда имаће успеха. Неправилно је рађено тамо где су сељаци (Ма по разним питањима издавана наређења (сеча кукурузовине, извоз жита итд.). Комунисти не могу правилно да раде у масама ако једноставно издају сува наређења. Оваквим неправилним радом народ се може одбити од нас. Само путем правилног и сталног политичког рада са масама, путем *убеђивања*, путем организоване агитације моћи ће комунисти постићи оно што хоће... О овом питању морају партиска руководства убудуће да поведу више рачуна.

Сарадња и слање дописа за „Истину“ и остале наше листове још увек је слаба. Дописи су, додуше, стизали, али то су били обично дописи из народа. Најмање су писали они другови који би могли да иишу. Зато опомињемо све чланове СК-а, чланове батаљонских комитета, као и оне чланове: П. који се налазе у војним руководствома и руководствома народноослободилачких и војнопозадинских организација да и сами пишу чланке и шаљу дописе. Писати треба о конкретним и актуелним питањима која стално искрсавају како на терену тако и у одреду (о реакцији и терору непријатеља, о акцијама наших партизана, о чишћењу пете колоне, о прикупљању прилога, о зимској кампањи за нашу војску итд. итд.).

5.) Двадесетшестогодишњицу велике Октобарске социјалистичке револуције треба прославити по упутама нашег ПК-а које су дате у циркуларном писму од 5-ог октобра 1943 год. Уколико у неким срезovima конкретно прилике (присуство јачих непријатељских снага) не дозвољавају одржавање широких зборова и манифестација прославу организовати преко састанака и конференција.

Обавезује сва партиска руководства а такође и све партиске организације да овај циркулар Добро прораде и да дате директиве одмах спроведу у живот.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

28 октобар 1943 год.

**ОКРУЖНИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ЗА ИСТОЧНИ СРЕМ**

РАТНИ ИЗВЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ О АКЦИЈАМА ПРВОГ И ДРУГОГ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА У ВРЕМЕНУ ОД 30 СЕПТЕМБРА ДО 21 ОКТОБРА 1943 ГОДИНЕ¹

РАТНИ ИЗВЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ

19. X. 1943 год. једна диверзантска група II сремског одреда дигла је у ваздух брзи воз са непријатељским официрима између Илаче и [Шидских] Бановаца на главНој прузи Београд—Загреб. Непријатељ је имао велики број жртава.

29. IX. о. г. једна чета I сремског одреда напала је један камион немачких војника на друму између Ирига и Каменице. Непријатељ је имао 15 мртвих и 9 рањених.

30. IX. о. г. један вод истог одреда напао и уништио један непријатељски камион на друму између Илока и Шида.

1. X. једна чета истог одреда напала је војнички воз на прузи између Беочина и Петроварадина. Локомотива је потпуно уништена а у вагонима је убијено Митраљеском ватром много усташа.

Између 5/6. X. о. г. једка чета I сремског одреда напала је општинску зграду у Добановцима која је била утврђена са три бункера и брањена од месних петоколонаша и жандарма. После три и по сата уИорне борбе наши борци су ликвидирали бункере, продрли у зграду и запалили је. Непријатељ је имао два мртва и три рањена. Заплењено је 18 пушака и 5.500 метака, један пушкомитраљез, два бицикла, две писаће машине, 41 хиљада куна и др.[уго].

13. X. о. г. једна мања јединица I сремског одреда дочекала и разбила једну непријатељску коњаничку патролу код Шуљма. Убијен је један официр и заплењена митраљета са 120 метака.

12. X. о. г. један вод II сремског одреда сачекао је групу белогардеј'аца бициклиста која се кретала од Товарника према Илинцима. Убијено је 8 белогардејаца а један ааробљен и осуђен на смрт. Заплењено је 12 бицикла, једна митраљета са 4 пуна шаржера и нешто пушчане муниције.

21. X. о. г. приликом фашистичке офанзиве на Босутске шуме, I чета истог одреда напала је фашистичку Колону

¹ Извештај штампан у листу „Истина“ бр. 41 од 30 новембра 1943 године. Оригинал умножен на гештетнеру, ћирилицом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 9903.

која се кретала према Илинцима. Непријатељ је изненада нападнут бомбама. Борба је трајала три сата. Непријатељ је имао 150 мртвих док се број рањених не зна. Ми смо имали једног мртвог и два рањена друга.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

БР. 156

**ИЗВЕШТАЈ СЕКРЕТАРА ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ
ПРВОГ БАТАЉОНА ПРВОГ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 4 НОВЕМБРА 1943 ГОД. О ОДРЖАНОМ САСТАНКУ
ЋЕЛИЈЕ ШТАБА БАТАЉОНА¹**

**I БАТАЉОН I СРЕМСКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

**ИЗВЕШТАЈ СА ПРАКТИЧНОГ [РАДНОГ] САСТАНКА ЋЕЛИЈЕ
ШТАБА БАТАЉОНА**

Присутствовали су сви чланови и то другови: секретар Мали,² полит. батаљона Илија,⁸ командант Бошко,⁴ обавештајац Прикан,⁵ интендант Бата,⁶ писар при штабу Обрад. Био је присутан зам. политичког [комесара] Одред друг Војко.⁷ Састанак је одржан 24-Х1-43.⁸

- 1) Излагање међународне и унутрашње ситуације,
- 2) Извештај секретара,
- 3) Извештај по секторима,
- 4) Будући рад,
- 5) Разно,
- 6) Офанзива на шуму.

1) Друг Војко изложио је међународну и унутрашњу ситуацију, затим се развила дискусија.

2) Извештај секретара: Од 22-IX. није одржан ни један практичан састанак. Састанка Штапске ћелије одржана су два, учећа,⁹ на првом [из] полит. економије, је шворио друг Земан,¹⁰ на другом из Основе лењинизма.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 3327.

² Борђе Коларић

³ Илија Романовић

⁴ Бошко Ћирић

⁵ Недељко Шуљманац

⁶ Бата Милутиновић, родом из Шашинаца

⁷ Гавро Механцић

⁸ Ова реченица је у оригиналу дописана мастилом, па је притом учињена грешка јер састанак није одржан 24, већ 4 новембра.

⁹ Теоретска

¹⁰ "Борђе Ковачевић

3) Од офанзиве није било политичког рада нити збо-
рова, узрок томе је раштрканост другова и због панике у
позадини, што је извела фашистичка реакција. Војни рад
је заостао, због реорганизације и офанзиве. 5-Х. И 11-Х. 43.
биле су акције у Дивошу на белогардејце, који су дошли
у села да пљачкају и тероришу. Нашима је успело да их
растерају.

Сумњивих елемената нема.

Интендантура је неорганизована, одговорне санитарке
немамо.

Информативна служба није функционисала.

4) Батаљон се састоји свега од једне чете и то непот-
пуне, другови се још нису сакупили после офанзиве, а нај-
већи део другова пребачен је у IV војвођ. бригаду. Очекује
се долазак нових наоружаних друтова из других јединица,
да се овај Батаљон употпуни и тада ће се рад организovati.

5) Разно.

6) О офанзиви на Фрушку Гору и на села. Установило
се да непријатељ војничког успеха није имао никаквог. Али
политички је по прилици успео, то на тај начин што је
белогардејце Русе, који су вршили пљачку и терор, при-
казивао народу као оне Русе који се јналазе у Совјетском
Савезу, хтео је да ослаби љубав нашег народа према ру-
ском поштену народу и што је успео непријатељ да завлада
у селима паника, коју су искористили дражиновци и гово-
рили, како треба успостављати фашистичку власт у се-
лима. Наша је дужност да то друшвима -у јединици прика-
жемо, код којих је морал за време офанзиве био [на] ви-
сини и народу који се по прилици поколебао.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

дана 4-Х1-43 год.

Секретар ћелије
Мали

БР. 155

**ПОХВАЛЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ ОД
7 НОВЕМБРА 1943 ГОД, БОРЦИМА И РУКОВОДИОЦИМА
ТРЕЋЕГ БАЧКО-БАРАЊСКОГ, ПРВОГ И ДРУГОГ СРЕМ-
СКОГ НОП ОДРЕДА ЗА УСПЕШНО ИЗВЕДЕНЕ АКЦИЈЕ¹**

ПОХВАЛЕ

I.

Главни штаб НОВ и ПО Војводине овим изражава своју захвалност борцима и руководиоцима II сремског одреда који су успешно уништили лошмотиву и 17 вагона, од којих 4 оклопна и наieli непријатељу осетне губитке.

II.

Главни штаб НОВ и ПО Војводине изражава своју захвалност борцима и руководиоцима III бачко-барањског одреда који су упркос терора зверског мађарског окупатора с успехом спалили фабрике кудеље у Бачкој Паланци, Старом Врбасу и Торжи, као и борцима I сремског одреда који су спалили фабрику кудеље и преко 800 вагона лана. Овим подвизима уништено је око 2.300 вагона кудеље и лана, чиме је фашистичком окупатору нанесен тежак ударац.

III.

Главни штаб НОВ и ПО Војводине изражава своју захвалност и признање борцима I чете 3 батаљона I сремског одреда за снажљивост и успехе које су показали у борби против фашистичких слугу — четника Драже Михаиловића, који су се из Србије пребацили у Срем после фашистичке офанзиве, у намери да разбију јединство народа Срема у борби против окупатора. У овој борби нарочито се истакао својом снажљивошћу друг Маре,² заменик полит. комесара 3 батаљона I сремског одреда.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

7 новембра 1943 г.
Политички комесар
Стеван Јовичић

Командант
Аћим Груловић

¹ „Билтен“ ГШ НОВ и ПО Војводине за октобар, новембар и децембар 1943 год. Оригинал, штампан ћирилицом и латиницом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 9907.

² Новак Петровић-Маре

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ВОЈВОДИНУ
ОД 10 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ЧЛАНОВИМА ПК ГЕЗИ
ТИКВИЦКОМ И НМКОЛИ НЕТРОВИЋУ О СТАЊУ У
СРЕМУ, БАНАТУ И БАЧКОЈ¹**

Ратку и Шаци²

Драги другови,

Везе опет не функционишу како треба. Услед велике провале у Карловачком срезу и погибије многих одговорних другова нисмо могли до данас да успоставимо везу са другом Шацом. Мислимо да и ви треба с ваше стране више да настојите да се пронађу нови канали и нови људи за везу. Ми смо рекли друту Ратку да нас увек м^ожете наћи преко којег нашег села хоћете. То важи и даље. Сада настојимо да и на једном и другом месту веза нормално функционише. Друг Трива који ових дана треба да пређе у Бачку понеће са собом два гумена чамца.³ Један би могли задржати за потребе везе.

Офанзива на Срем била је доста јака. Око 25000 непријатељских војника учествовало је у офанзиви. Наше снаге нису претрпеле никакве штете, још су мало и ојачале отимањем оружја од непријатеља. Формирана је и IV бригада, која је ушла у састав дивизије. Наш народ се одлично држао за време офанзиве. Било је мало панике у неким селима која су јако страдала, али је то углавном већ сузбијено. Неколико села је спаљено (Јединци, Прњавор), а у скоро сваком селу спаљена је по која кућа и убијено по неколико људи. Много мушкараца и девојака је отерано у логор.

За војску је скупљено огромно *хране*, веша, ћебади и др. Од сакупљеног жита један део (25 вагона) послали смо у Босну. Сам'о АФЖ је сакупио за десет дана преко 2000 пари веша и око 25 вагона жита.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 3282.

² Геза Тиквицки-Ратко и Никола Петровић-Шаца налазили су се у то време у Бачкој, а остали чланови ПК КПЈ за Војводину у Срему.

³ Милivoје Савић-Трива је по задатку Главног штаба и ПК КПЈ за Војводину требало да пређе из Срема у Бачку ради успостављања чвршће везе и обезбеђења канала за прелаз из Бачке у Срем, али до његовог одласка није дошло јер је касније добио наређење да остане у *Фрушкој Гори*.

ОК за северни Банат стално шаље људе у одред. До сада је послао 170 другова и другарица, а мОгу послати још неколико стотина. Са свим српским местима имају везе, а у неким местима су формирали парт. орг. Почели су са стварањем АФЖ. Према писму друга Андрије⁴ услови за рад су врло добри и ОК одушевљено ради на развијању нашег рада по свим секторима. Имамо везу са Папчевом и околином. У делиблатским шумама има партизана. И против њих је била упућена казнена експедиција. Не знамо како су прошли. Према једној висти недавно су партизани разоружали жандармерију у Кусићу и Шушари. Разоружавају и сеоске страже по српским местима. Осећа се активност код четника. На Ади код Ковина има И наоружаних бандита. Тамошњим¹ друговима указујеМо помоћ колико год м!ожемо. Веза са северним Банатом и Панчевом добро функционише. Политичка линија другова у Банату погрешна је. Секташе у највећој мери.

Као што смо вам раније јавили ситуација у земљи и у свету веома се брзо развија. У вези с тим ЦК је донео одлуку да се формира привремена влада која ће се звати *Национални комитет народних ослобођења Југославије*. АВНОЈ остаје са Рибаром на челу као највише законодавно тело у земљи. Ово се форсира Још и зато што еМигрантска влада и краљ желе да на преваран начин искористе споразум у Москви да се врате у земљу.

Састав Националног комитета изгледаће овако: Председник и повереник за народну одбрану Тито, потпредседници: Едвард Кардељ, Владислав Рибникар и Божидар Маговац. Повереник за спољне послове др Јосип Смардлака, за унутрашње послове Влада Зечевић, за просвету Едвард Коцбек, за привреду Иван Милутиновић, за финансије Душан Сернец, за саобраћај Сретен Жујовић, за народно здравље? [др Миливој: Јамбришак], за обнову земље Тодор Вујасиновић, за социјалну политику Миле Перуничкић,⁵ за судство др Зоран Полић,⁶ за исхрану (Фране Фрол,⁷ за грађевине Раде Прибићевић, за шуме и руде Сулејман Филиповић и за информације Владислав Рибникар.

АВНОЈ ће имати президиум од 45—50 људи на челу са председником Рибаром и потпредседницима Мошом Пијаде, Антуном Аугустиновићем и Јосипом Русом.⁸

⁴ Пал Шоти

⁴ У документу је погрешно написано, јер за социјалну политику није изабран Миле Перуничкић већ др Антон Кржишник.

⁵ За судство је изабран Фране Фрол.

⁷ За исхрану је одговарао Миле Перуничкић.

⁸ Поред Моше Пијаде, Антуна Аугустиновића и Јосипа Руса за потпредседника био је изабран и Дмитар Влахов.

ЦК је тражио наше мишљење ио овом питању на што смо одговорили: „Поздрављамо формирање Националног комитета и слажемо се с вашим предлогом“.

Чим се објави да је састављен Комитет требаће га нај-свестраније популарисати. Исто тако треба популарисати и АНВОЈ.

Неке примедбе на ваш рад.

1) Сматрамо да нисте искористили Могућности за подизање нових кадрова. Ви до сада нисте подигли ни једног друга на одговорно место, нити сте одржали који партиски курс иако се о томе говори у мајском писму.⁹ Према причању другова Коље¹⁰ и Данила¹¹ вама курирску службу обављају чланови Об.[ласног] комитета!

2) Из ваших извештаја ништа се не види шта радите и шта сте урадили. Они су толико општи да се из њих не може баш ништа видети. У извештају ЦК-у МИ нећемо моћи ништа конкретно рећи о Бачкој (волико имамо чланова Партије, комитета, како стојиМо с кадром, у коликој мери смо повезани с појединим местима, нарочито с градовима итд.).

2) Погрешили сте што „Нашу борбу“ нисте растурили међу Буњевцима. Став који [је] дошао до изражаја у чланку и у новембарском прогласу¹² за сада је став ПК и ви нисте требали на своју руку да обуставите растурање нашег материјала. То је став и КПХ, а и из разговора са појединим друговима, између осталих и са другом Бранимиром,¹³ и Јованом,¹⁴ сви Буњевци који су се бавили политиком, све буњевачке вође сматрају се Хрватима. Ми мислимо да није опасно говорити о војвођанским Хрватима. Ако је то био и став ХСС то никако не значи да они нису Хрвати. Ако би хтели да се служимо и сличним аргументима онда би могли навести да Мађари не дају Буњевцима да се зову Хрв.[атн], већ Буњевци, шта је све поку-

• Односи се на писмо ПК КПЈ за Војводину које је упућено свим члановима Партије у Бачкој и Баранџи, а у коме се говорило о стању у партиским организацијама и НО покрету у тим покрајинама. Редакција није располагала овим писмом.

¹⁰ Срета Савић-Коља

¹¹ Срета Ковачевић-Данило

¹² Односи се на чланак и проглас који су штампани поводом годишњице Октобарске револуције. Према објашњењу која је Редакцији дао друг Јован Веселинов, у чланку и прогласу говорило се о Хрватима, међутим неки другови у Бачкој сматрали су да није правилно Буњевце називати Хрватима, па су због тога чланови ПК КПЈ за Војводину Геза Тиквицки и Никола Петровић обуставили растурање овог материјала.

¹³ Славко Кузмановић-Бранимир

¹⁴ Јован Поповић, књижевник, умро 13 фебруара 1952 године.

шавала великосрпска реакција итд. На заједничкој седници ми ћемо ово питање претрести а дотле расгурајте сав наш материјал и међу Буњевце.

3) Према причању другова Коље и Данила код вас још увек постоји велико секташтво и у Партији и у СКОЈ-у. Наводе неке примере који зачуђују.

4) Чини нам се да ј^ пропагандни рад слабији него раније. Ви сада не само да не издајете листове и летке, него ни радио-вести. Како другови кажу чак и ви живите без радио-апарата.

5) Сматрамо да чиите велики пропуст што нам не шаљете чланке за штампу. Како ми можемо уређивати војвођанске листове без дописа из Бачке и без познавања прилика и у осталим крајевима ван Срема?

Кад успоставимо боље везе настојаћемо да одржимо састанак читавог ПК на коме ћемо претрести сва важнија питања. Важно је да претресемо данашњу ситуацију и одредимо наше задатке у Војводини. Ако не будемо створили могућности да се ускоро састане Мо ми ћемо сами донети решења ио свим важнијим питањима и вас ћемо упознати с њима. Што се тиче задатака наше партиске е>рг. у Б. [анату] и Б.[ачкој] мислимо да смо о томе доста разговарали а и мајско писмо садржи све што је најважније, само треба то писмо спроводити у живот. Нама се чини да се ви још увек бојите нових људи и да због тога имате престрог критеријум за нове чланове Партије и нове кадрове. Ако се тога не ослободите ви нећете сами моћи ништа учинити, јер вас је мало. За тако велику организацију као што је ваша треба Доста активиста.

Да ли примате наш материјал који вам редовно шаљемр? Као што сте видели почели смо да штампамо. За који дан изаћи ће *говор* друга *Стаљина*, а јоко 20 о. м. и „Сл. Војв.“

Јавите нам се. Искористите друга Триву за учвршћивање веза.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

10 новембар 1943 г.

Фил.[ип]¹⁵

¹⁵ **Јован Веселинов**

БР. 159

**НАРЕДБА БР. 20 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ
ОД 14 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ЗА ФОРМИРАЊЕ ДИ-
ВЕРЗАНТСКОГ УДАРИОГ БАТАЉОНА¹**

НАРЕДБА БР. 20

**ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ ЗА 14 НОВЕМБАР
1943 ГОДИНЕ**

I

По указаној службеној потреби при Главном штабу НОВ и ПО Војводине формира се диверзантски ударни батаљон са следећим задацима:

1. — Да на целој оперативној територији Главног штаба НОВ и ПО Војводине (Срем, Банат, Бачка, Барања) организује и врши диверзантске акције, тј. рушење мостова и тунела на железничким пругама и путевима, кварење пруга и путева, минирање тенкова, возова и осталих возила, минирање бродова, монитора и моторних чамаца на рекама, рушење магацина и осталих војних објеката, кидање телеграфско-телефонских саобраћајних веза итд.

2. — Да одржава диверзантске курсеве за добијање довољног броја спорообних и одважних диверзаната, обзиром на задатке и формацију батаљона.

3. — Да формира потребан број чета, тако да на сваком одредском оперативном сектору буде по једна диверзантска чета, која ће се састојати из једне или више диверзантских група.

4. — Батаљон ће бити под непосредном командом Главног штаба НОВ и ПО Војводине, од кога ће добијати директиве, задатке и упутства за рад; а са штабовима одреда Цоординираће акције, тако да излази у сусрет њиховим потребама, жељама и сугестијама, а ови да диверзантским јединицама дају потребно обезбеђење при вршењу већих акција, као и помоћ у погледу смештаја и исхране.

5. — За команданта диверзантског ударног батаљона поставља се друг Живко Ковачевић, досадашњи инструктор диверзаната овога штаба, а за политичког комесара истог батаљона поставља се друг (Јова) Михаило Вукша, досадашњи обавештајни официр I батаљона II сремског одреда.

¹ Препис оригинала, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 39—1/1, к. 211.

6. — Командант баталона приступиће одмах формирању батаљона и поднети предлог за постављање командира, са којима ће после одредити вође диверзантских група.

7. — Штаб батаљона одговоран је овом штабу за правilan рад батаљова и успешно извођење диверзантских акција на целој територији Војводине, у ком циљу има да развије највећу активност, Иницијативу и енергију, како би диверзантски батаљон испунио своју значајну улогу а штаб батаљона оправдао поверење које му се поклања.

8. — За све недостатке и потребе обраћати се благовремено овом штабу са својим предлозима и плановима.

Напомена: штабови одреда треба и даље у свом саставу да имају по неколико извежбаних диверзанта, да се не би за омање потребе обраћали дотичним диверзантским четама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Начелник штаба генерал	Командант
Стеван Јовичић	Сава Ј. Оровић	Слободан Сремчић
	(М. П.)	

ШТАБУ III БАЧКО-БАРАЊСКОГ ОДРЕДА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ²

Положај

Упућујемо вам друга Тонча³ диверзанта, који има задатак да на оперативном подручју тога одреда формира диверзантску чету.

Уједно са другом Тончом упућујемо и друга Лалу — Саву Стефановић, који се добровољно пријавио за диверзанта на оперативном сектору тога одреда.

Прилог: Карактеристика за друга Лалу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

20 новембра 1943. г.	За штаб	Начелник штаба ⁴
Положај.	(М. П.)	генерал

² Овај део текста написан је на полећини оригинала.

³ Тончи Милишић

⁴ Саво Оровић

БР. 160

**РАСПИС НОО ЗА СТАРОПАЗОВАЧКИ СРЕЗ ОД 14 НО-
ВЕМБРА 1943 ГОД. МЕСНИМ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧ-
КИМ ОДБОРИМА ЗА ИЗРАДУ МОБИЛИЗАЦИОНИХ
СПИСКОВА¹**

**НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИ ОДБОР
ЗА СРЕЗ СТАРОПАЗОВАЧКИ**

Број: 8/43

14 новембра 1943 год.

МЕСНИМ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИМ ОДБОРИМА

На основу наређења Главног штаба НОВ и ПОВ стр. Пов. бр. 418/43 г. позивате се да у најкраћем року доставите СНОО-у мобилизационе спискове свег људства из вашег места који још нису м'обилисани за иашу НОВ и ПО.

Са израдом спискова отпочети одМах, а ту у обзир улазе годишта почев од 1903 до закључно 1926 рођених. Чим спискови за једно Родиште буду готови одмах дупликате истих достављати СНОО-у. Спискови имају садржавати следеће рубрике:

1 редни број, 2 презиме и име, 3 година рођења, 4 одакле је (село, општина и срез), 5 народност, 6 занимање, 7 чин у бившој југословенској војсци, 8 примедба.

Посебно ћете саставити спискове за стручно особље бивше југословеиске војске и то за: артиљерце, тенкисте, трактористе, шофере, железничаре, поштаре, инжињерце, ваздухопловце, Шњицу, телеграфисте, телефонисте, падобранце, морнаре, понтоњерце, минере, болничаре и др. У овај други списак стручњаке унети [уз] исте рубрике као што је горе наведено.

Попис људства вршити на најконспиративнији начин, а уколико у том месту постоје црквено-школске или општинске књиге ове податке вадити из њих.

У прилогу достављамо вам једаи формулар из којег ћете видети како треба спискове шпартати и шта у појединим рубрикама треба унети у спискове како је већ горе напоменуто, да спискови за стручно особље имају садржавати исте рубрике као и први само ггоред чина унети његову стручност у бившој југословенској војсци.

¹ Оригинал, нисан на машини, латиницом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 1414.

Ово одмах и најхитије узети у рад и на најшпира-
тивнији начин, те чим завршите списак једног годишта тако
исто на конспиративан и поверљив начин одмах доставити
СНОО-у.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар
Мирко²

Претседник
Јордан³

БР. 161

**УПУТСТВО ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ
ОД 16 НОВЕМБРА 1943 ГОД. КОМАНДИ РУМСКОГ ПОД-
РУЧЈА ЗА ПИСАЊЕ И СЛАЊЕ ОБАВЕШТАЈНИХ ИЗВЕ-
ШТАЈА¹**

**ГЛАВНИ ШТАБ
НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ**

Број 765
16 нов. 1943
Положај у 13 ч.

КОМАНДИ РУМСКОГ ПОДРУЧЈА

У вези са об.² извештајима које овом Штабу шаљу об.
официри ваших јединица, потребно је учинити следеће при-
медбе:

Об. извештаји које ова¹ Штаб добија нису потпуни.
Об. официри се често задовољавају тиме што шаљу об.
извештаје о стању и кретању непријатељских трупа у ма-
њим гарнизонима и околним селима, и то готово редовно
непотпуне. Об. официри у својим извештајима скоро ни-
када не шаљу податке о стању и кретању непријатељских
трупа у великим гарнизонима на свом терену, нпр. у Зе-
муну, Винковцима, [Сремској] Митровици, Руми, итд., што
је за нашу об. службу и операције наших јединица од нај-
већег значаја. Осим тога наши об. официри и када шаљу
податке о стању и кретању непријатељских трупа у окол-
ним гарнизонима, ретко наглашавају, када се говори о кре-
тању непријатељских трупа, одакле су дошле и куда имају
намеру да иду, у коју сврху и т. сл., без чега су ти изве-

² Петар Вукелић-Мирко

³ Ђока Шиђанин-Јордан

¹ Оригинал, писан ка машици, ћирилицом, налази се у архиви
ПК СКС за Војводину под бр. 181.

² Обавештајним

штаји штурџи и непотпуни. Такође наши об. официри по-свећују недовољно пажње ко'нтроли на непријатељским комуникацијима (железничким пругама, друмовима и воденим пругама [путевима]), што је такође од великог значаја, и што претставља један од највећих недостатака наше об. службе. Осим тога об. извештаји не шаљу се редовно и често не садржавају тачно време када се пишу, што претставља велики недостатак и умањује њихову улогу, а у исто време смањује и оријентацију наших борбених јединица.

У ту сврху дајемо следеће сугестије и задатке нашим об. официрим:

1. — Об. извештаји морају се слати редовно, путем најбржих веза, а када специјалне прилике то захтевају морају се слати и ванредно, као и по специјалним куририма.

2. — На об. извештајима Мора се обавезно назначити тачно време (датум, дан и час) када се пишу.

3. — Да [би] об. извештаји били потпуни, и да би на тај начин одговорили свом задатку, не смеју се задовољавати тиме што ће садржавати стање и кретање непријатељских трупа у околним селима и мањим гарнизонима, већ морају садржавати и податке о стању, кретању, намерама итд. непријатељских трупа у већим и главним гарнизонима на односном т?реу.

4. — Када се говори о кретању непријатељских трупа (одласку и доласку) из појединих гарнизона, обавезно се мора нагласити откуда су трупе дошле и куда су отишле (у ком правцу).

5. — У циљу организоване и потпуније контроле кретања непријатељских трупа на железничким пругама, друмовима и воденим пругама [путевима], потребно је урадити следеће:

Успоставити сталне осматраче на важнијим непријатељским саобраћајним везама (пругама: Земун—Винковци, Винковци—Суботица, Земун—Н. Сад, Н. Сад—Суботица, Винковци—Брчко, Винковци—Брод, и тако даље), на рекама Дунаву и Сави, као [и] на свим важнијим друмовима.

Ти осматрачи имали би задатак организоване и потпуније контроле кретања Непријатеља и подносили би редовно своје извештаје, који треба да садрже следеће податке:

а) На пругама: колико је возова прошло дотичном пругом у једном и у другом правцу, коликом се брзином крећу, каква обезбеђења имају, специјалне примедбе. И појединачно (I правац, II правац): број воза, број локомотива и вагона, време поласка (из Земуна, Винковаца), време до-

ласка (из ВинКоваца, Земуна), шта вуче, у коју сврху и где.

Ову службу осматрача треба комбинирати са организованим обавештењима са појединих железничких станица, где би се могли унапред добити подаци о намераваним транспортима непријатеља. У ту сврху треба организovati об. службу у већим саобраћајним центрима.

б) На рекама: колико је бродова, чамаца и сл. прошлo дотичном реком у једном и у другом правцу, каква обезбеђења имају, специјалне примедбе. И појединачно (I правац, II правац): број лађе, чамаца итд., број шлепова, време поласка (из Н. Сада, Земуна), време доласка (у Земун, Н. Сад), шта вуче, колико, у коју сврху и где.

Такође и овде треба инсистирати на томе да се помоћу об. органа у непријатељским саобраћајним центрима на пристаништима организује планско обавештавање, по могућству унапред, за поједине локрете непријатеља.

в) На друмовима: колико је камиона, тењкова, аутомобила и др. прошло у једном и другом правцу дотичним друмом, обезбеђење, брзина, специјални подаци. И појединачно (I правац, II правац): број тенкова, камиона итд., време поласка (из Земуна, [Сремске] Митровице), време доласка (у [Сремску] Митровицу, Земун), шта вуку, колико, где и у коју сврху.

У ту сврху треба направити одговарајуће формуларе, који унапред треба да буду спремљени и које би об. осматрачи имали само да испуњавају. У исто време об. официри (одреда, К-нди подручја итд.) имали би да према добијеним подацима од об. осматрача састављају на сличним формуларима своје Дефинитивне извештаје, које треба слати Најмање једанпут недељно.

Напомињемо још једанпут важност добре организације об. службе наших јединица. Развој ситуације у нашој земљи и у свету, пораст и успеси наше војске, тешња сарадња наше војске са савезничким војскама и Нарочито почетак наше авијације, као и помоћ савезничке авијације, све то захтева од наше об. службе нове и веће задатке, већу брзину, више пажње и бољу организацију.

Прве извештаје послати најхитније.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Стеван Јовичић³

Командант
Слободан Сремчић⁴

(М. П.)

³ Стеван Јовичић-Максим

⁴ Аћим Груловић

РАТНИ ИЗВЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ ОД 16 НОВЕМБРА 1943 ГОД. О НЕПРИЈАТЕЉСКОЈ ОФАНЗИВИ У БАНАТУ И НА ФРУШКУ ГОРУ¹

16 новембра 1943

/5 38

Главни штаб НОВ и ПО Војводине издао је следећу ратни извештај:

Непријатељ је пре офанзиве на Срем провео офанзиву на банатске партизани у Делиблатским шумама. Банатски партизани разоружали су жандармериске станице у Кусићу и Шушару. Они разоружавају и Србе-полицајце и друге који су у служби окупатора, и проводе успешне операције. Банатски партизани не престају да се боре од 1941 године.

31. X. 1943 извршен је напад на један непријатељски војни воз на железничкој прузи код Раковца. Мином је уништена локомотива и неколико вагона.

Ноћу 6. XI. 1943 једна наша диверзантска група дигла је у ваздух један непријатељски војни воз на прузи Београд—Загреб, између Мартинаца и Лаћарка. Уништена је локомотива и четири вагона. Непријатељ је, осим губитака у ратном материјалу, имао велики број жртава.

8. XI. 1943, непријатељ је са око 800 војника предузео напад на Фрушку Гору са две стране у намери да опколи и уништи наше јединице које се тамо боре. Међутим¹ наше јединице преухитриле су овај непријатељски план, одбиле једну непријатељску колону, док се друга, одуставши од плана, повукла не извршивши задатак. Непријатељ је имао 2 мртва и више рањених војника. Заробљен је један тешки митраљез, једна митраљета, 3 пушке и други ратни материјал.

9. XI. нашим јединицама се пријавило 6 италијанских војника, Који су побегли из логора са Земунског аеродрома. Они су изразили жељу да буду упућени у своје партизанске јединице, које се боре у нашој земљи.

(М. П.)

¹ Препис оригинала, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 38-1/1, к. 211.

БР. 159

**РАТНИ ИЗВЕШТАЈ БР. 23 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ ОД 24 НОВЕМБРА 1943 ГОД. О БОРБАМА И
АКЦИЈАМА ЈЕДИНИЦА ШЕСНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ,
ТРЕЋЕГ БАЧКО-БАРАЊСКОГ И ДРУГОГ СРЕМСКОГ
НОП ОДРЕДА¹**

24 новембра 1943 године.

Број 23

Главни штаб НОВ и ПО Војводине објавио је следећи извештај:

Јединице XVI НОУ дивизије у својој десетодневној борби код Брчког и Грачанице, разбиле су немачко-усташку офанзиву. У овим борбама непријатељ је претрпео велике губитке у људима и ратном материјалу. Непријатељ је изгубио 500 мртвих, углавном Немаца, а уништена су 3 и оштећена 4 тенка.

Својом храброшћу и борбеношћу наша I Војвођанска бригада и овде се истакла на челу са својим командантом другом Марком Перичиним.

Наша IV Војвођанска бригада на Мајевици у борби са четницима истребила је 40, ранила преко 70 четника и запленила 60 пушака са 2 пушкомитраљеза.

У селу Теочаку од бораца наше Војвођанске дивизије убијен је злогласни зликовац и усташки крволок Дедић, жандармериски наредник бивше Југославије.

Банатски партизани у заједници са румунским партизанима усред дана разоружали су жандармерију у Паланки [код Беле Цркве] и Врачев Гају.

Румунски партизани прекопавају друмове, руше мостове, уништавају телеграфско-телефонски саобраћај и тако ометају саобраћај непријатељских трупа, све то у заједници са банатским партизанима.

19 септембра 1943 године једна група партизана III бачко-барањског одреда напала је из заседе једну већу непријатељску патролу, убила 2 а ранила неколико окупаторских — мађарских војника.

Ноћу између 25 и 26 септембра 1943 године једна друга група бораца Бачко-барањског одреда извршила је напад на фабрику кудеље у Торжи. Чувари кудеље на-

¹ Препис оригинала, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 39—1/1, к. 211.

дали су се у бекство а партизани су запалили око 30 вагона непријатељске непрерађене кудеље.

3 октобра 1943 године борци III бачко-барањског одреда запалили су кудељару у Старом Врбасу. Изгорело је око 400 вагона кудеље, намењене окупатору.

5 октобра 1943 године један родољуб у Земуну насред улице убио је из револвера познатог усташког крволока и зликовца Волфа, усташког поручника. Овај зликовац сарадник је Павелића са Јанка Пусте,² а познат је по својим крволоштвима нарочито у Земунском срезу, где је вршио зверска насиља над нашим мирним народом.

Борцима II сремског одреда у Брезовом Пољу пао је у руке усташки бандит Салко Видинлић, кафеџија из Сремске Митровице. Овај зликовац бојећи се заслужене казне народних осветника — партизана побегао је из Срем. Митровице у Брезово Поље. Бандит, пре него што је стрељан, признао је нашим борцима страшна зверства и бројна убијања наших људи и жена како у затворима у Сремској Митровици тако и по околним селима.

Једна група диверзаната III бачко-барањског одреда 16 октобра о. г. исекла је 60 телеграфско-телефонских бандера и уништила постројења на железничкој прузи између [Бачке] Паланке и Гајдобре.

Између 5 и 15 октобра 1943 године јединице II сремског одреда предузеле су чишћење наших села од народних издајника у низу села, међу којима нарочито Липовац, Батровци, Страшинци, Рачиновци и Оољани. Овим потхватима наши борци убили су преко 25 непријатељских војника, усташа и народних издајника. Непријатељ је имао и већи број рањених. У овим акцијама наши борци дошли су до разног плена у ратном и другом материјалу.

15 новембра 1943 године јединице I сремског одреда извршиле су напад на непријатељско упориште у селу Обрежу. Након четворочасовне жилаве борбе, борци су избацили непријатеља из утврђених бункера, двеју зграда, које су запалили. Задобијен је плен у разном материјалу и војничкој спреми. На страни непријатеља било је мртвих и рањених.

На железничкој прузи Београд—Загреб, код Ђелетоваца, једна група диверзаната избацила је из шина непријатељски транспортни воз. Уништена је локомотива, а било је и великих жртава.

² Атентат су извршили Иван Радосављевић-Пилот и Лазар Саватић-Металац, народни херој, умро 1950 године.

У току ове јесени непријатељ се нарочито око Мио на наше мирно село Дивош, али су наши јуначки борци до сада успели да више пута непријатеља дочекају, задају му теже ударце и да га одбију од села. То су учинили борци I сремског одреда и 20 о. м. када је једна фашистичка колона долазила из Бингуле у Дивош. Наши борци заузели су Добре положаје, отворили пушчану и митраљеску ватру, успевши тако да присиле непријатеља да се врати у Бингулу натраг. — Недостају нам подаци о губицима непријатеља.

На један непријатељски брод који је долазио од правца Брчког ка Босанској Рачи једно одељење бораца II сремског одреда отворило је пушчану ватру, после чега се брод повратио натраг ка Брчком.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 164

„БОРБА НА САЛАШУ“ — ЧЛАНАК ОБЈАВЉЕН У ЛИСТУ „ГЛАС ОМЛАДИНЕ“ БР. 8 ОД НОВЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹

Из Бачке
БОРБА НА САЛАШУ

„Те ноћи уз сграховиту експлозију сурвао се први воз у Бачкој. Задатак смо извршили и сада је требало Одмаћи од овог места што даље. У праскозорје стигли смо до неких салашева. Да не би осванули напољу, ми решимо да преданимо на једном од њих. Међутим на првом домаћин, мада је неке од нас познавао, Није нас хтео примити. Мислили смо да је по среди страх, те се упутимо на суседни салаш, где смо били примљени и рдмах легосмо и заспасмо. Устали смо око подне, када домаћица улете у собу и преплашено викну: „Жандари! Опкољени смо!“ Свима нам проструји иста мисао: онај домаћин који нас де одбио пратио нас је куд смо отишли и потказао нас. Нас је било петорица² са свега три пушке а жандара не-

¹ Оригинал, умножен на гештетнеру, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 3121.

² Наредбом ГШ НОВ И ПО Војводине од 11 августа 1943 год. формиран је у Фрушкој Гори на Широком Долу Трећи бачко-барански одред (види док. бр. 167). Одред је имао 16 бораца-претежно Вачвана — који су прешли у Срем да се боре са сремским одредима. Убрзо после формирања Одред се пребацио у Бачку где су се од-

колико пута више. Борба је почела. Борили смо се више од 2 сата када, не могући да их одбијемо, решимо да Јуришем продреМО кроз њихове редове. Први друг који је излетео, убивши једног жандара, пао је и сам смртно рањен. Ми, потрчавши за њим, били смо приморани да се пред жестоком ватром непријатељском повучемо. Сада покушавамО кроз прозор, али тек што је један од другова разбио оквир на прозору, пада прорешетан митраљеским мецима. Остало нас је тројица. Продужавамо борбу решени да се не предајемо. Погођен од моје пушке пада један жандар. Али тада, када је један од другова хтео да пређе у другу собу, бомба непријатељска задржала га је на пола пута. Па!о је без гласа и јаука. Тренутак касније тек што сам успео да легнеМ са заглушујућом детонацијом распрсла се и друга бомба, чија је жртва био четврти друг. Сада сам остао сам. Тренуци су били тешки. Призор је био болан. Четири моја друга лежала су ту око мене дајући јуначки своје младе животе у светој борби. Решим се да се пробијем. Тешком противтенковском бомбом прокрчио сам себи пут. Нзен тресак, дим и Прашина омогућили су ми да се пробијем и дохватим првих кукуруза. Иза мене су остали дивљи јауци израњавањених крволока — а у салашу четири млада сина Бачке који су умрли без страха и колебања, свесни ствари слободе за коју су се борили" —

мах придружили нови борци. Да би Одред што успешније извршавао задатке на ширем терену подељен је у пет група и то: једна група је упућена на терен Бечејског среза; друга у Сомборски срез; трећа је имала задатак да дејствује око Новог Сада; четврта је упућена на терен Бачкопаланачког среза; а пета група имала је посебан задатак — да врши диверзантске акције. Све су ове групе успешно дејствовале и извеле низ акција које су озбиљно забринуле мађарске власти. Због тога је непријатељ одмах предузео напад на новопојављене партизане. Новембра 1943 год. Мађари су блокирали села и -Јалаше са жељом да разбију партизанске групе и њихова упоришта. Неке од ових група биле су у тешкој ситуацији и морале су да се пробијају кроз обруче много надмоћнијег непријатеља. У овим борбама погинуо је и комесар одреда Миладин Јоцић, који се тада налазио у Парагама. У Силбашу у блокади погинуо је Никола Новаков-Пера, секретар СК Партије за Бачкопаланачки срез.

Да би избегле опкољавање две групе бораца овог Одредовлаче се у Бачку Паланку где су се сместиле у две куће. У једној Кући били су опкољени Клара Фејеш, Живко Поповић и Душан Видовић-Ратко који су погинули у борби са далеко надмоћнијим непријатељем. Осталим партизанима, који су се овде налазили, пошло је за руком да се извуку из обруча и да се пребаце у Фрушку Гору. У Бачкскј је остала само једна група коју је водио командант одреда Светислав Величковић-Цвета. Ова група се борила под врло тешким условима и није никад престајала са акцијама. Група је стално расла и у лето 1944 године — у време формирања штаба Бачко-барањске оперативне зоне — послужила као језгро за формирање Бачкопаланачког одреда.

завршио је своју драматичну исповест непоколебљиви омладинац-Бачванин. Бачким равницама данас опет праште пушке осветника, који свете и осветиће своје пале друпове погинуле у борби са хортијевским крвопијама.

БР. 165

**ИЗВЕШТАЈ ЕКОНОМСКОГ ОТСЕКА ГЛАВНОГ ШТАБА
ВОЈВОДИНЕ ОД 1 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ЕКОНОМСКОМ
ОТСЕКУ ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПОЈ ЗА ОКТОБАР
И НОВЕМБАР¹**

Извештај Економског отсека
Главног штаба Војводине за
октобар и новембар 1943

ЕКОНОМСКОМ ОТСЕКУ ВРХОВНОГ ШТАБА НОВИПОЈ

1) Оснивање и задаци Економског отсека Г.Ш.В.

Економски отсек Г.Ш.В. основан је половином октобра о. г. и за шефа тог Отсека постављен друг Максим Горановић, а сада Отсек има још и другове: Душана Благојевића који ради на организацији транспорта; Гавру Радоичког, благајника-секретара и друга Жоју, економа.

Подручје Отсека је Војводина тј. три команде подручја (Винковачка, Митровачка и Румска) са 10 команди места, затим три болнице команди подручја, I и II сремски одред. Док је партизанска борба и организација позадинских власти у Бачкој и Банату у зачетку.

Сремски одреди броје око 700 бораца, болнице у Срему имају сада око 350 рањеника, болесника и особља, а у свим командама подручја и места било је запослено крајем новембра 900 лица (командно особље, рушводиоци, техничко особље, радници у радионицама, радни водови, курири, теренске чете).

Пред Економски отсек међу осталима оставила су три следећа најважнија задатка:

1) Извршити организацију економске струке у командама подручја и места и интендантуре у одредима, болницама, војно-полит. школама у Војводини сходно наређењима В.Ш. НОВ и ПОЈ и према тамошњим приликама, како би они правилно радили, и што боље одшворили свим задацима који се пред њих постављају.

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 2775.

2) Бринути се о правилном и редовном снабдевању са храном, одећом и осталим спремом оперативних јединица, болница и војно-нозадинских власти које се налазе у Срему (јер је у осталим крајевима Војводине партизанска борба тек у зачетку).

3) Прикупити резерве хране, одеће, обуће, лекова итд. у Срему и слати за наше јединице и болнице у Источној Босни (Семберији и Мајевници).

2) Обилазак команди, војних радионица и одреда у Срему

Да би се успешније извршили горе постављени задаци и упознао са приликама и проблемима на лицу било је потребно обићи подручне органе у Срему, одржати састанке, дати упутства и указати на погрешке и пропусте у организацији и раду. То је било у толико пре потребно што [су] извештаји, који су по економској струци слати Главном штабу, били непотпуни и без система, а све више се учавала бирократска појава општења између установа и јединица само путем преписки не контролишући личним контактом извршење наређења.

Шеф отсека је свега неколико дана боравио код Команде винковачког подручја јер је наишла офанзива белогардејаца те се скоро пола месеца није могло радити, него су се радионице и храна евакуисали у Источну Босну. У том међувремену руководио је од 25 октобра до 4 новембра евакуацијом хране са Мајевичког подручја за Тузлу (око 10 вагона) за III Корпус, а од 10 до 25 новембра обишао у Срему три команде подручја, I и II Сремски одред, војне радионице и упознао се са радом и ставом П.Н.О.О.² за Војводину, АФЖ, УСАОЈ за Срем.

3) Организационо стање

У организационом стању економске струке у командама, радионицама, одредима и болницама у Срему било је потребно извршити измене. Организацију снабдевања са одећом и новцем, вршење конфискација, расподела плећа, набавка и чување коња, смештај хране и спреме, вођење најновијих књига, расподела дужности и рада није проведено сходно наређењима В.Ш., а са неким нису биле упознате ни команде ни болнице, ни одреди (на пример наређењем Врховног команданта друга Тита од 8 октобра). Такође је чест случај да се наређења старијих команди нису

² Покрајински народноослободилачки одбор

извршавала. Извештаји су се неуредво подиосили и били непрегледни и непотпуни.

У организационом погледу извршили смо следеће: у одредима постављени су заменици интенданата, магационери и радни водови (који нису постојали); у командама подручја поред заменика који је одговоран за рад по економској линији постављени су: руководиоц свих радионица, интендант и један писар који би водио књиге и благајну у командама места: евоном, писар и радни водови (од 10 до 20 лица).

Дата су упутства и наређено обавезно вођење следећих књига:

1) *благајне*, где се у границама одобреног буџета уносе сви примитци и издаци новца;

2) *посљовања* тј. свих примитака хране, одеће, спреме и издатака исте са петнаестодневним закључивањем и подношењем извештаја из којих се мора видети стање залиха;

3) *радницих* из које ће се видети број и врста радионица и број радника, обављени посао, сировине и главни алат;

4) књига инвентара, база и коњских запрега.

Ове су књиге обавезне за све команде и одреде.

4) Досадање снабдевање НОВ и болница у Срему

Исхрана у Срему како болница тако и војних позадинских власти и наших оперативних јединица врши се највећим делом појединачним распоредом по приватним кућама преко НОО, а мањим делом из заједничких кухиња, команди, одреда и батаљона. За сада то и даље остаје као најпогоднији начин исхране. То је мишљење и Покр. НОО за Војводину, претераних захтева и Неправилности нема.

У Срему се налазе мање оперативне јединице и болнице, те снабдевање храном с обзиром На економску моћ Срема ишло [је] без тешкоћа. Међутим, то није случај са одећом, а нарочито обућом, у којима се осећа велика оскудица. Одреди заплењују од непријатељских војника врло мало одела, обуће, а такође и од конфискације од фашиста у сремским селима, јер се у већини случајева сакрива (базира) благовремено. Други Сремски одред у акцијама за последњих месец дана запленио је од усташа и хитлероваца у Липовцу, Нијемцима, Страшинцима, веша и платна да подмири најнужније потребе одреда и болница.

Болнице и јединице I и II одреда, радници у радионицама, војно-позадинске власти, снабдевали су се преко команди места, НОО и АФЖ. Такође су и нови борци

(добровољци и мобилисани) при поласку из Срема добијали одеће и обуће из команди места.

Од 10 августа до 20 новембра путем сабирне акције у септембру [у одећи и обући] и других добровољних прилога примиле су од НОО и АФЖ, команде Митровачког и Р/мског подручја (које обухватају 7 делова источног Срема) следећу количину одеће и обуће: 2400 комада кошуља, 900 мушких гаћа, 1450 пари вунених чарапа, 950 пешкира, 100 пари ципела, 250 пари опанака, 50 блуза, 40 чакшира, покривача.⁸ Све је ово издато у Срему, сем неколико стотина кошуља и гаћа, што је по наређењу Економског отсека било упућено XVI дивизији.

Покрајпнски НОО Бојводине, који је основан пре кратког времена, тражио је да се јединице за своје снабдевање (првенствено у »овцу и оделу) не обраћају нижим НОО него Економском отсеку, а овај: Покрај. НООВ. У вези с тим, као и по питању односа према народу, реквизицији и конфискацији, одржао је шеф Економског отсека састанак са -ПНООВ. Горња одлука је пренета на команде јер је до сада била пракса да и ниже оперативне јединице (батаљони, чете, водови) па и појединци траже и снабдевају се од НОО новцем, одећом и обућом. У будуће то ће моћи само преко свога одреда, а команде подручја и места вршиће расподелу према наређењима и овлашћењима која добију од Екон. отсека. У том смислу уређено је и пословање војних радионица. Једино изузетак код наших ратних инвалида и оболелих другова који су размештени појединачно по селима. Командама је издано наређење да на њих обрате нарочиту пажњу што до сада није био случај.

У будуће команде и одреди неће моћи примити и тражити новац од НОО и антифашистичких организација. То је исто и у погледу новца који се добија од плена и ликвидираних народних непријатеља, него ће га предати, односно пријављивати Економском отсеку. Команде, одреди и болницв за своје потребе тражиће за месец дана унапред од Екон. отсека Г.Ш. потребни новац уз образложење утrophка.

До сада се -нарочито много тражило за набавку лекова, а Није се водило рачуна о томе да се набављају првенствено неопходно потребни лекови. То су вршиле нестручно команде места, а сада је то пренето (не технички) на управу болница и санитетски одсек Главног штаба.

³ У оригиналу се не види број.

5) Досадање снабдевање НОВ и болница из Срема

Не располажемо тачним подацима о количинама хране, одеће, спреме која је упућена из Срема за Источну Босну за наше јединице и болнице.

Од 10 августа до 30 новембра о. г. из Срема је упућено за Источну Босну и предато командама места или XVI дивизији следеће:

око 25 вагона пшенице и брашна, око пола вагона пасуља, око 2 вагона кромпира, око вагон у живом месу, вагон кукуруза и зоби, затим мање количине: масти, сланине, лука, таране, сапуна, шећера, 600 кошуља, 230 гаћа, 300 чаршава, 150 пари чарапа, 200 ћебади и покривача, 100 чакшира, 150 блуза и разних ствари за болницу. Сем тога за радионице 50 чињених говеђих кожа, неколико стотина овчијих (за пршњаке). Највећи део овога прикупљен је на терену Команде винковачког подручја.

6) Резерве хране НОВ у Срему

Код Команде винковачког подручја нема резерве хране. До сада прикупљена храна транспортована је у Источну Босну или употребљена, сем 60 комада свиња. А на територији Митровачког и Румског подручја налазило се 25 новембра хране у базама иоја припада НОВ: 25 вагона пшенице, вагон и по кукуруза, вашн јечма, 17 мет. центи шећера, 200 комада свиња (160 мршавих) и мале количине намирница.

Пшеница је смештена: 10 вашна око Фрушке Горе, 6 вашна на Дунаву према Банату а остала у источном Срему. Кукуруз и зоб око Фрушке Горе, а свиње и шећер у источном Срему. Према извештају команди подручја највећи део хране смештен је у базама доста скривеним од фашистичких пљачкаша који стално и све чешће упадају у сремска села и врше безобзирну пљачку.

Базе се углавном налазе под земљом, те у источном Срему који је подводан, а наступило је кишовито време, то је потребно храну премештати у боље надземне базе, мање осигуране од пљачке. Команди подручја је издато наређење да се предузму најхитније мере да се пшеница сачува од квара и пљачке фашиста.

Базе са којима располаже Митровачка команда подручја имају капацитет од 30 вагона, а до сада је смештено у њих тек око 15 вагона разне хране.

Храна је мањим делом добивена од конфискације код фашиста а већим делом од добровољних прилога нашега

народа. На терену ових двеју команди није се приступило реквизицији, сем раније нешто коња.

Реквизиција жита и стоке вршена је у неколико села под непријатељском контролом у близини Брчког.

Постоје услови да се путем добровољних прилога затим местимичне реквизиције и конфискации од непријатеља прикупе нове *резерве хране*, веша и чарапа. У рејону Босутских шума уз појачан политички рад и активирање народно-ослободилачких одбора могуће је прикупити веће количине масти; у реону Фрушке Горе веће количине пасуља и кукуруза и у РумскоМ Подручју пшенице, масти, сланине и кромпира.

Покр.[ајински] НООВ изјавио је да би пред опасношћу Пљачке од фашиста појединци у већем броју добровољаца) Но на реквизициону признаницу (тј. плаћање после рата) дали НОВ храну и стоку.

Од 1 до 10 децембра УСАОЈ за источни Срем повешће сабирну акцију за прикупљање добровољних прилога за НОВ у храни, оделу, новцу и другом, што хоће предати ЦкономскоМ отсеку односно Командама подручја. Командама су издата наређења и упутства за брзо преузимање, транспортовање или базирање онога што се добије од те сабирне акције. *

7) Садање могућности транспорта хране из Срема

Постоје услови да се прикупе нове количине хране за НОВ у Срему али су велике тешкоће у погледу сигурног смештаја или транспорта за И. Босну. Због учесталих диверзантских акција на железничкој прузи Загреб—Београд све рампе и колски прелази на Тој, прузи су прекопани дубоким и широким јарком и жицама ограђени уз честа патролирања пешака и блиндираног воза који осветљава ноћу око пруге. Сем тога услед киша и блата путеви су за натоварена кола тешки за саобраћај. На Сави има само један навоз скелу и то код Раче а на Босуту само један прелаз (код Грка). Непријатељ је дуж нашег најповољнијег пута појачао своја упоришта, а последњих дана кроз СреМ крстари моторизована колона од неколико стотина тенкова, камиона и моторбицикла. С обзиром на ове тешкоће много би био лакши транспорт хране из Срема на товарним коњима али не располажемо ни самарним коњима ни самарима.

Наређено је командама да по транспортима регрута упућују из Срема за Босну, расподељено код појединаца, веш,

платно, сапун, неопходан материјал за радионице, лемове, али то су мале количине. Моментално је немогуће преносити храну из Срема у Босну, али и касније биће нужна јача обезбеђења оперативних јединица уз те транспорте.

8) Заједничке радионице на Мајевици

Услед офанзиве непријатеља (СС-оваца и белогардејско-Ковчовске дивизије) радионице из Команде винковачког подручја са материјалом", алатом и једним покретним млином иреместили су се у И. Босну крајем октобра. Такође су се морале померити из Сембериске равнице и радионице подручја за Мајевицу и оперативних јединица крајем октобра.

Предложили смо да се организује неколико већих радионица на најобезбеђенијем месту на Мајевици, које би радиле за оперативне јединице и болнице на Мајевици. Почетком новембра приступило се раду; у тим радионицама радило је 80 радника, од којих су 50 из Команде винковачког подручја. Било је 15 разних врсти радионица, али су биле најважније: 1) кројачница веша (18 радника), кожарско-опанчарско-ћурчиска са 35 радника. Сем Тога приступљено је зећој изради самара за коње, у којима се оскудева. Кројачке радионице радиле су веш- за болнице и јединице XVI дивизије, а опанчарско-кожарске припремале кожу препарирањем у кречу и шишарци и од ње правили Опанке. Прикупљено је око 200 говећих кожа (50 Команде винковачког подручја) од којих су се после прераде у кречу и шишарци правили опанци. Од те Крличине коже може се Добити 3000 до 4000 опанака. Јединице достављају сирову кожу овој радионици.

9) Војне радионице команди подручја

Подаци о радионицама НОВ у Срему су још непотпуни. Крајем новембра било је укупно 40 радионица са 130 радника код све три команде подручја и то: 3 радионице бомби и мина са 20 радника; 6 обућарских са 26 радника, кројачких 5 са 30 радника, 3 опанчарско-кожарске са 15 радника, 6 курчиских са 20 радника, 5 берберских, 5 механичарских, 2 пушкарске, 1 столарска (за самаре).

Ове радионице раде нередовно и под врло неповољним условима. Радионице Команде винковачког подручја су про-

ширене, појачане са радном снагом и премештене преко Саве у И. Босну.

Радионице бомби: су код Дунава, у Карловчићу и Семберији. Ова последња је тек у оснивању, а остале две раде врло нередовно. Све радионице располажу стручним особљем за прављење ручних бомби, а једна за прављење мина за бацач и мина за бродове. Такође је у испробавању неки патент за избацивање железничких возова из шина без употребе експлозива. Радионице располажу са дребанзима и најпотребнијим осталим алатом. За прављење бомби такође радионице у Срему имају и сировину (кокс, гвожђе, барут, месинг,) а у изгледу је да набаве и већу количину каписли. До 20 новембра исковано је 400 комада ручних бомби од којих је половина готова а остале у обради. Израђено је и 60 комада мина за минобацач. Капацитет радионица бомби је 25 до 30 комада ручних бомби.

У кројачким радионицама ради се веш од заплењеног платна и падобрана добивених од савезника, само је велика оскудица у добром машинском концу, али има вероватноће да ћемо успети да купимо у Срему довољну количину. У радионицама има матерњала за израду до 500 кошуља и гаћа.

Кожарске и опанчарско-обућарске радионице располажу са врло мало коже за израду обуће, до 400 пари за месец дана. Услед несхваћања велике важности прибављања што веће количине обуће догодило се у источном Срему и на Фрушкој Гори да је за последња 2 месеца украдено или фашисти опљачкали за до 50 говеђих кожа. Приступили смо завођењу личне одговорности кажњавањем криваца.

Ћурчиске радионице имају око 800 овчијих и јагњећих учињених кожа од којих праве пршњаке и чарапе за рањенике, болеснике, инвалиде и раднике у радионицама који су више у могућности да се држе чисто од вашију него оперативне јединице.

10) Пресовање уља

У Срему се још код произвођача налазе десетине вагона сунцокретовог семена, које окупатор Није успео да презуме. У споразуму са произвођачима и НОО приступили смо 25 новембра цеђењу уља од сунцокрета на једној преси у Бијељини чији је капацитет само 6 вагона семена за месец дана. Произвођачи ће добити 6 литара уља од 100 килограма семена, а 6 литара остаје НОВ. Са овом количином произвођачи су задовољни. Уље које се добије је за јело уступаћемо га болницама на Мајевици и у Срему.

11) Наџавка и размена соли

Пре ггоновног пада Тузле у руке окупатора преузели смо преко тамошње Команде места око 600 килограма соли и око 300 празних врећа и у Срему разменили за жито и пасуљ. Могле су се разменити много веће количине соли, јер је у истој оскудида у Срему. Учињен је велик пропуст, и економски и политички што се чекало читав месец дана од ослобођења Тузле па да се почне са разменом, (а у Тузли се налазило око 300 вагона соли, пола милиона празних врећа и 80 вашна живе соде).

Такође приступили смо куповини дувана у Боени ва наше јединице, команде и болнице у Срему јер му је цена у Срему по килограму 4000 до 7000 куна а у Бијељини 1700 до 2500 куна. Настојаћемо да и за народ у Срему у заједници са НОО вршимо куповину дувана у Босни.

12) Помоћ попаљеним селима, реквизиција и конфискација

У Срему фашисти свакодневно врше упаде у наша села, убијају, тероришу, пале куће и храну пљачкају. Опширнији извештај о томе поднеће Главни штаб касније. Ове фашистичке пљачке и паљевине узимају у новембру т. г. све веће размере. Десетак села је у ђотпуности или делимично попаљено и опљачкано, те је у извесном броју пострадалим требало дати хитну помоћ. Главна борба око тога пада на народно-ослободилачке одборе и АФЖ, али је одлучено да и наше команде и одреди помогну било хитним помоћима из већ прикупљене резерве хране било из акције од плена, и конфискације. Поред хране фашисти врше нарочито велику пљачку коња. За време офанзиве СС-оваца и белогардејаца, који су највећим делом коњица, опљачкано је неколико хиљада коња са опремама у Срему што је осетно погодило народ, а наше транспорте отежало нарочито на Сави према Босни.

Од заплених коња Додељено је попаљеним и опљачканим сељацима преко НОО у новембру око 40 коња затим разног материјала за домаћинства и алата који је заплениен и конфискован. Командама и одредима указано је на потребу помоћи пострадалим породицама те да о томе воде рачуна и мод извођења акција и конфискација, да се не појављују случајеви као што је на пример остављање 56 буради петролеума непријатељском предузећу, а код народа је врло велика оскудица у петролеуму. Такође код команди и одреда у Срему није схваћено довољно ни по-

литички ни економски значај конфискације и њеног правилног извођења. Наређено је да се конфискације као и реквизиције врше комисијским путем и дата су најнужнија упутства и да о томе достављају уредно извештаје.

Економски отсек Г.Ш.В. још не располаже сређеним и потпуним извештајима о конфискацијама и плену који су извршили у току октобра и новембра наши одреди и команде подручја и места.

13) Финансирање и расходи команди, одреда и Г.Ш.

Економски отсек Г.Ш.В. располаже само делимичним подацима о приходима, расходима и благајничком пословању у октобру и новембру команди подручја и места, одреда и болница.

Главни штаб у току октобра и новембра т.г. имао приходе од 4,565.419 куна и расходе од 1,260.839 куна, који ће *Оитн* употребљени за куповину дувана и наоавк⁴ конца, фонала и осталог материјала за радионице.

Главни штаб је добио за последња 3 месеца 5,141.100 куна и то: од плена у Бијељини од XVI дивизије 3,041.100 куна; од Сремског одреда 100.000 куна и од обласног НОО за источни Срем 2,000.000 куна. Утрошак се види из приложеног списка⁴ извршених исплата на благајни Главног штаба Војводине.

У октобру и новембру т.г. износили су расходи Команде румског подручја и појединих команди 1,321.980 куна, а Команде сремско-митровачког подручја 293.134 куна.

14) Пропусти и тешкоће

У командама и болницама није се водило довољно брига о коњима, колима и чувању заједничке имовине. Исто тако невичност у послу, велика немарност, одсуство осећаја одговорности за поверену имовину или посао такође су врло честе појаве почев од штабова одреда и команди места до појединаца. И економски, и војнички и политички разлози захтевају да се овде изврши коренити преокрет. У том правцу нужно је, поред честе контроле, и интензиван политички и васпитни рад. То је један важан задатак економског отсека.

Базе и магацине, као и спискее, команди као и коморе одреда биле су претрпане разним, за војску и болницу,

⁴ Овим списком Редакција није располагала.

непотребним стварима, што је увелико отежавало рад. На-
ређено је избацивање свих тих непотребних ствари из мага-
цина и спискова и експедитивна расподела свега тога што
није неопходно да стоји као резерва. (Ту исту појаву уочио
сам и код команди на Мајевици).

15) Авионске пошилјке савезника и њихова расподела

У току октобра и новембра савезнички авиони су че-
тири пута бацали пошилјке и то: 19 октобра, 22 октобра,
11 новембра и 16 новембра. Укупно смо у -све четири по-
шилјке примили следеће:

I. Оружје и муниција

- 1) Противтенковских пушака 14 комада са 1040 метака
- 2) Противтенковских мина 135 комада са 13 упаљача
- 3) Шаржера за проттенк. пушке 39
- 4) Пушака „Манлихер" 40 са 7500 метака
- 5) Ручних бомби 186 комада
- 6) Пикавац . . . . . 1 са 2000 метака
- 7) Митраљез тешки „Шварцлозе" 2 са 5800 „
- 8) Противтенковских граната . . . 96 ком.
- 9) Експлозива, 23 канте и 7 буради и 6
кутија брзогорећих штапина
- 10) Експлозивног материјала 6 већих бу-
ради, 25 малих буради и 14 канти
- 11) Гумених чамаца . . . . . 6 комада

II. Одело и обућа

12) Падобрана погодних за веш	82	
13) Ципела	95	пари
14) Чизама	16	
15) Чарапа	106	
16) Војничких и официрских панталона	95	комада
17) Војничких блуза	69	
18) Шињела	57	
19) Војничких кошуља	99	
20) Ђебади	147	
21) Џемпера	53	
22) Мајица	161	
23) Кишних кабаница	17	
24) Шаторских крила	5	
25) Војничких гаћа	81	
26) Рукавица	7	

III. Разно

27) Мала ручна штампарија	1	момад са 2 бале папира
28) Радио станида	2	иомада
29) Ручних и ножних динама	2	„ и МО- тор 1 ком.
30) Аккумулятора	10	^комада
31) Прибор за чишћење пушака	1	канта
32) Бензина	70	литара и у- ља 4 литре
33) Првих завоја_____	169	комада
34) Електр. и батер. лампи	36	„ и сија- лица 10ком.
35) Свећа	25	
36) Сапуна	17	„

IV. Храна

37) Конзерви	8	малих бура- ди
38) Цигарета	500	ком. и ши- бица 50 ком.
39) Шећера 2 кгр., кафе 2 кгр., чаја 1 кгр., чоколаде 6 табли.		

Примљене ствари расподељене су овако:

I. Главном штабу НОВ и ПО Војводине

1) Маузер пушака	5	комада
2) Ручних бомби	25	„
3) Пикавац_____	1	„
4) Метак за пикавац	500	„
5) Радио станица	1	„
6) Ручних и ножних динама	2	„
7) МоТор	1	
8) ШтаМпарија	1	
9) Санитетски материјал	69	„
10) Ципела	28	пари
11) Чизама	4	
12) Чарапа	74	
13) Чакшира	38	
14) Блуза	22	
15) Шињела	31	ком.
16) Кошуља	45	комада
17) Џемпера	39	
18) Мајица_____	44	

19) Ћебади	61	„
20) Сапуна	13	„
21) Батер. лампи	7	„
22) Сијалица	7	„
23) Батерија	15	
24) Падобрана	2	„
25) Конзерви	3	бурета
26) Акумулатора	10	комада
27) Кишних кабаница	8	„
28) Гаћа	в	„
29) Рукавица	3	„
30) Свећа	25	

II. Штабу XVI НОУ дивизије

1) Тешки мвтраљез „Шварцлозе"	2	комада
2) Противтенмовске пушке	12	„
3) Муниција за протутенковске пушке	900	„
4) „Маузер" пушке	35	
5) Муниција за „Маузер" пушке	7500	„
6) Шаржера за протутенковске пушке	37	„
7) Противтенмовске мине	100	„
8) „Манлихер" метака	400	„
9) Протутенковских граната	96	„
10) Експлозив	37	буради
11) Прибор за чишћење пушке	1	канта
12) Муниција за „пикавац"	500	комада
13) Гумених чамаца	5	
14) Ручних бомби	141	„
15) Санитетски материјал — први завој	100	
16) Бензина	7	литара
17) Уља	4	
18) Радио станица	1	к'омад
19) Ципела	50	пари
20) Чарапа	40	„
21) Чакшира	39	комсада
22) Блуза	5	„
23) Шињела	22	„
24) Кошуља	49	
25) Ћебади	73	
26) Цемпера	14	
27) Мајица	113	
28) Кишних кабаница	9	„
29) Шатор. крила	5	„
30) Гаћа	78	

31) Рукавица	4	”
32) Падобрана	50	
33) Конзерве	3	бурета

III. Енглеска мисија

1) Чизама	12	пари
2) Чарапа	20	
3) Чакшира	2	комада
4) Ђебади	1	
5) Сапуна	4	
6) Батер. лампи	4	
7) Сијалица	3	
8) Батерија	10	

IV. Првом Сремстм одреду. НОВ и ПОВ

1) Противенковска пушка	1	комад
2) Муниције за протутенковске пушке	70	
3) Протутенковске мине	15	
4) Шаржера за протутенковске пушке	1	
5) Ручних бомби	10	
6) Метака за „пикавац“	350	
7) Манлихерових метака	2500	
8) Гумених чамаца	1	
9) Ципела	7	пари
10) Чакшира	5	комада
11) Блуза	6	
12) Шињела	3	
13) Кошуља	2	
14) Мајица	2	
15) Ђебади	1	
16) Падобрана	2	

II Сремстм одреду НОВ и ПОВ

1) Протутенковска пушка	1	комада
2) Муниција за протутенковску пушку	70	
3) Протутенковских мина	20	
4) Шаржера за протутенковске пушке	1	
5) Муниције за „пикавац“	350	
6) Муниције за „Манлихер“	2900	
7) Ручних бомби	10	
8) Ципела	8	пари
9) Чакшира	10	комада

10) Блуза	6
11) Шињела	1
12) Кошуља	3
13) Мајица	2
14) Падобрана	1

Позадинцима

1) Ципела	2 пара
2) Чарапа	2
3) Чакшира	1 комад

Диверзантској груши за Срем

1) Експлозива	6 буради
2) Упаљача за мине	13 кутија
3) Штапина	6 „

Бригадама XVI дивизије

1) Експлозива	32 бурета
---------------	-----------

Команда вишовачкт подручја

1) Падобрана	24 комада
--------------	-----------

16) Ограничена финансиска средства Г.Ш.

Новчана средства са којима располаже Главни штаб су врло малена, а прибављање истих је отежано, те ^{с.м.о} били приморани да заведемР не само штедњу него да сведемо и набавку на Најмању меру најпотребнијих ствари, као што су лекови, материјал за радионице, дуван. С времена на време указује се могућност набавке врло потребних ствари за нашу војску и болнице нарочито одела, лекова, санитарског материјала, обућарских сировина итд. али нисмо у могућности јер немамо куна, а за Бачку би нам користиле мађарске пенге и за Банат НеДићеви динари, као и рајхсмарке.

Команда Румског подручја нас је известила да је преко својих веза добила понуду из Београда да купи врло велике количине лекова и разњог санитарског материјала под Довољним условима; тако на пример нуде 150000 комада тетанус ињекције по 60 куна комад. Стога се овај Отсек у сагласности са Главним штабом обраћа вама за помоћ у

новцу (кунама, динарима, пенгама) у колико ви за то имате могућности.

На нашем подручју новац, у пркос инфлацији, може да се употреби за куповину хране и робе и на селу и у градовима. С обзиром на релативно мали прилив цовца на нашу ослобођену и полуослобођену територију куне и Недићев динар нису пали онолико колико у центрима под усташком монтролом или у Београду.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

1 децембра 1943 год.

Шеф
Економског отсека
Главног штаба Војводице
Максим Горановић

БР. 166

**ИЗВЕШТАЈ КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО
ВОЈВОДИНЕ ОД 2 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ
ШТАБУ НОВ И ПОЈ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОМ РАДУ И
СТАЊУ ВОЈВОЂАНСКИХ ЈЕДИНИЦА У ДРУГОЈ ПОЛО-
ВИНИ 1943 ГОДИНЕ¹**

**ГЛАВНИ ШТАБ
Н.О.В. И П.О. ВОЈВОДИНЕ**

Бр. 877
2 децембра 1943 шд.
Положај

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Положај

Отсуством осталих чланова нашег штаба, нисмо у могућности да Вам поднесеШ заједнички извештај о нашем раду, те Вам стога Потписани подвеси један општи извештај и то:

1.) Наше војне акције и две офанзиве непријателл

а.) У току лета наше јединице у Срему, I и II сремски одред и новоформирана III бригада своје акције управиле су углавном на одбрану жетве. У овим акцијама наших

¹ Копија оригинала, писана на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 26—1/1 I, к. 211.

оперативних јединица учествовали су и родољубиви омладинци и омладинке, омладина организована у своје антифашистичке организације. У сврху ометања извођења наших акција, непријатељ је у Срему сконцентрисао веће своје снаге са мањим бројем моторизације и тенкова. Отуда су наши борци често своје акције изводили уз пушчану и митраљеску ватру непријатеља. Код извођења ових акција показале су се ове слабости: Спаљено је неколико мањих парцела наших симпатизера, спаљене су неке зграде које су служиле нашем народу, а не непријатељу и друго, на Гшта] је указано нашим јединицама. Упоредо са уништавањем жита намењеног Непријатељу-окупатору, око 40 вагона народ је даровао својој војсци и сакрио велике количине за своју властиту употребу. Отуда смо оценили да је наша акција на одбрани овогодишње жетве жита углавном задовољила у војном и политичком погледу.

б.) Упоредо са акцијама на одбрани жетве, наше су јединице извеле низ успешних и делимично успешних акција са нападима на непријатељска упоришта, гарнизоне и његове транспорте, од којих као најважније истичемо ове: напади на пустару Банковац, Вогањ, успела заседа у Нештину, Гргуревцима, Иригу, Бољевцима, Купинову, Врбањи, Дреновцима, Рачиновцима, Гуњи и др. У свим овим акцијама нанесеИи су непријатељу знатни губици у људима и у оружју са материјалом. У свим овим акцијама карактеристично је, да су скоро све акције нашег I сремског одреда извођене уз више жртава и са више напора, јер су непријатељска упоришта брарвена од боље састављене и боље наоружане војске, док су упоришта нападана од нашег II сремског одреда у већем делу брањена од домобрана често слабије наоружаних.

У свим акцијама борци су се иоказали као одлучни, дисциплиновани и пожртвовани. Слабости које су се у овим акцијама показале јесу ове: Често су акције недовољно припремљене, руководиоци нису били на висини, нису се сналазили, често се није осећало садејство јединица. Како код бораца тако и код руководилаца често се потцењују снаге непријатеља а прецењују сопствене снаге. Храброст и одлучност већег броја наших руководилаца и њихова недовољна иди површна искуства праћена је њиховим великим губицима и губицима уопште.

8.) У току лета и јесени изведено је низ акција на железничком саобраћају, нарочито на главној комуникацији Београд—Загреб. Уништена је знатна количина вагона, локомотива, ратног и доугог материјала и велики број непријатељских војника и официра. Најзначајније и најуспедије

биле су две акције комбиновано изведене са нашиМ оперативним јединицама. Један такав напад извршили су наши диверзанти уз садејство наше III бригаде. Том приликом нападнут је непријатељски транспортни воз са муницијом на прузи код Сремске Митровице и Вогња. Тада је уништено око 40 вагона и мвош муниције, а изгинула је скоро и читава посада воза, која се налазила у 6 вагона. Други напад извршен је на прузи Винковци—Брчко, којом је приликом уништено 17 вагона, од којих 4 оклопна, где је заробљено више непријатељских војника и официра и где је задобијен велики плен у оружју и Другој војној и ратној спреми.

г.) 31 јула о. г. изненада и скоро неопажено у току саме ноћи непријатељ је уз помоћ око 120 камиона почео довлачити своју војску на читавом простору око Фрушке Горе. О покретима непријатеља јединице које су се налазиле на терену Фрушке Горе биле су извештене тек око 7 сати изјутра. На томе терену у то време налазио се и наш штаб. Одмах су подузете мере за одбрану наших положаја, до припуцавања и са једне и друге стране дошло је око 8 сати. Наше снаге остале су цело време на својим положајима, одбијајући непријатељске нападе пешадије и тенкова, водиле борбу читави дан. У току вођења борбе кроз читави дан ми смо имали 1 лакше рањеног и 1 изгубљеног. На страни непријатеља било је око 20 мртвих и више рањених. Добијено је нешто оружја и материјала. У току вечера наредили смо да се наше јединице III бригаде извуку, а да мање одредске снаге остану и на терену Фрушке Горе брзим покретима нападају непријатеља и маневришу по Фрушкој Гори докле год то буде могуће, затим да се и саме повуку на погодан терен. Непријатељу су пристизала појачања. Пред сам мрак непријатељски притисак бивао је све већи. Али и поред избијања непријатеља на врх Фрушке Горе, повезивања њихових снага са југа са онима које су наступиле са севера, све наше снаге успеле су да се извуку са овим штабом. Непријатељ је остао после нашег извлачења у Фрушкој Гори 2—3 дана, а затим се повукао.

д.) Другу своју офанзиву непријатељ је брижљивије припремао. Он је ову офанзиву припремао са циљем:

1.) Да осигура себи несметан саобраћај на железничким пругама, путевима и рекама са којима се тешко служио, јер је био присиљен превозити своје транспорте камионима, колима или оклопним транспортовањем преко Мађарске, било да је упућивао своје транспорте на југ или запад.

2.) Да уништи наше снаге које су му нанеле током борби знатне губитке, иољуљале морал његове војске, а нарочито његове позадине, и

3.) Да одвоји народе Срема који под цену великих жртава нису поклекнули, но су остали верни својој Народно-ослободилачкој борби, верни нашој НОВ и ПО.

Офанзива претходило је чишћење терена од наших снага по селима и пољима испод Фрушке Горе, а почело је паљевином села Бешеновачшг Прњавора. Тада су у селу спаљене 22 особе. У то време снаге непријатеља биле су од једне СС-дивизије у јачини од око 5000 војника помогнуте са његовим снагама из појединих гарнизона на територији где су деловали. После Прњавора непријатељ се кретао по селима Мришког, затим Сремсш-карловачшг, Пазовачког среза и поставио се на истоку од пруге Инђија—Земун затварајући предазе преко пруге све до Срем. Митровице куда би се наше снаге могле повући. Уз помоћ других његових снага, у југоисточни део Срема непријатељ се кретао у три правца: од Голубинаца, Војке и Земуна, хватајући целу ову територију, претресајући поља и шуме, РЈшећи извесне црквене торњеве (који су служили народу и нашој војсци за осматрање) и тако наступао све до Јарка и Ср. Митровице. Свуда куда је пролазио непријатељ убијао је невино и мирно становништво, вршио пљачку и друга насиља, као: хапшење, вешање, стрељање. Тамо је трајало до 1 октобра када је у Срем дошла једна козачка дивизија под командом генерала фон Панвица, састављена од Немаца као руководиоца, белогардејаца и Руса — присилно мобилисаних из појединих заробљеничких логора. Козаци су се поставили у места крај пруге на важним стратешким путевима и у нашим упориштима. Ова козачка дивизија бројала је око 15.000 војника, имала је коњицу и бицикличке одреде. СС дивизија била је и даље у акцији „чишћења“ у којој су били заступљени и љотићевци. Простор који је био „очишћен“ од СС дивизије, сада су још немилосрдније пљачкали Козаци пљачкајући коње, силујући жене и девојке. Колико су ишли далеко у силовањима види се по томе што су силовали једну жену из порода два дана у селу Буђановцима. На сваку нашу акцију у време ове офанзиве, непријатељ је вршио одмазду, светио се нашем народу, вешајући по 20, 30 и више људи, било да је те претходно хапсио по нашим селима или их је доводио из концентрационог логора из ЗеМуна. Пошто је непријатељ претресао сва села, поља и шуме у југоисточном делу Срема, 13 октобра он је све ове снаге у јачини од преко 20.000 са коњицом, камионима и тенковима управио према Фру-

шкој Гори, запоседајући положаје испод и око Фрушке Горе са истока од Сремских Карловаца, са севера од Петроварадика до Илока и са југа од Илока на Дивош, Лежмир, Врдник, Ириг, све до Срем. Карловаца. Његови напади кретали су се са истока на запад и са југа на север као и са севера на југ. У то време на терену Фрушке Горе биле су само наше Мање снаге I сремског одреда, док су III бригада и један део снага I одреда пребачени већ раније на терен нашег II одреда. Ове снаге моје су пребачене на терен II одреда учествовале су у нападу на Брчко и Гуњу, који је напад организовала наша XVI дивизија. Наше снаге у Фрушкој Гори успеле су да више пута нападну непријатеља, нанесу му мање губитке и да се извуку из обруча. Приликом овога напада на Фрушку Гору ми смо имали незнатних губитака. Осетно су пострадали наша мирна села, нарочито Нештин, (где је убијено од бомбардовања и стрељања око 80 људи, жена и деце), Ђипша, Сусек, Свилош, Дивош и друга места. Пошто непријатељу није успело уништити нашу живу снагу, он је предузео уништавање наших села. Тако је спалио село Раковац и Лединце, пошто је претходно та села до темелја опљачкао. Након 5—6 дана непријатељ се повукао и поставио према нашем II одреду, у правцу Босутских шума. Пре него што је извршио напад на Босутске шуме, непријатељ је предузео „чишћење“ села, поља и шумарака између железничке пруге и Дунава у северозападном делу Срема, где је такође вршио пљачкање, силовање, убијање. У то време наше снаге XVI дивизије нападале су Гуњу и Брчко. На те наше снаге непријатељ је извршио напад 20 октобра о. г. Он је вршио напад са свих страна. Наше снаге које су биле постављене да бране прилазе реци Босуту, биле су изненађене, нападнуте са леђа — са десне стране реке Босута, где је непријатељ продро од реке Саве код Сремске Раче. Наше јединице које су биле на југоисточном делу реке Босута, нису се снашле, нису давале непријатељу отпора, биле су разбијене, али су успеле да се пробију у правцу Фрушке Горе и да се тамо повежу са нашим снагама I сремског одреда. Међу тим снагама налазио се и један батаљон; дивизије и већи део једног батаљона II сремског одреда. Остале наше снаге водиле су велику борбу са непријатељем после чега су се пребациле преко реке Саве у Босну, куда се успело пребацити и око 3000 избеглог народа.

У току ове офанзиве и даљег терора после офанзиве, непријатељ је вршио и „политичку“ офанзиву. Делио је летке у којима се грозио [претио] нашем народу, да ће за сваку нашу акцију на саобраћају и другом вршити од-

мазде вешањем и убијањем наших људи. Поред ових летака растурао је масу примерака листа „Истина о партизанским руководиоцима“ који је потписао неки издајник Сава Димовић, сада агент Гестапоа Велике жупе „Вука“. Непријатељ је у често случајева одржавао „зборове“ са присилно доведеним народом, чинио и чини покушаје да обнови своју власт — општине. Помоћу силовања која су вршили окупаторски војници, нарочито „козаци“ непријатељ жели да код нашег народа сва та зверства прикаже као дело Руса, говорећи им „ето вам ваших Руса, тако је код њих“.

На терену II одреда непријатељ је спалио село Јамену, неке салашеве, поубијао је многе истакнуте наше симпатизере и народне борце, који су остали код својих домова, међу којима има велики број Хрвата и Срба. Силовање које су вршили над женама и девојкама вршена су над женама уопште, не изуз!имајући ни усташке жене. Како на терену I тако и на терену II сремског одреда непријатељ [је! у појединим селима опљачкао скоро све коње, а села која је спалио претходно је до темеља опљачкао.

ђ.) Повлачењем наших већих снага из Срема, формирањем једне нове бригаде из одреда и стављањем ове и наше III бригаде под команду штаба Дивизије, на нашем терену остало је врло мало наше војске. Морал код народа после офанзиве у активности четничких банди, у недостатку одбране села од упада непријатеља, прилично је попустио. Све то дало нам је повода да од вас тражимо једну бригаду за заштиту прошњеног народа. У међувремену бригада је већ била кренула. Она је као први задатак узела да ликвидира непријатељско упориште у Гргуревцима, добро утврђено и јако брањено село. Борба је трајала непрекидно 36 сати. У току борбе непријатељ је добијао појачања из Срем. Митровице и Руме. После поновљених довлачења непријатељских снага бригада је била присиљена да се повуче. За време бављења наше I бригаде у Срему, у Срему се појавила једна тенковска дивизија оа око 250—300 тенкова. I бригада после повлачења са доложја из Гргуреваца узела је себи у задатак да истера непријатеља из нашег упоришта у селу Грабову. У току борбе непријатељ је са више тенкова предузео напад на наше снаге у Грабову, а нападнут је и једаИ батаљон. Овај батаљон у селу Грабову изненадним нападом изгубио је своју читаву ком!ору, није успео да је повуче. У ове две акције наша I бригада имала је осетних губитака, око 25 убијених, 100 рањених и мањи број изгубљених. У Гргуревцима до наших губитака дошло је и од нашег бацача. Там!о

је од непријатеља добивено 2 противтенковска топа, око 60 пушака и друго. Непријатељ је имао око 120 мртвих, рише рањених, а уништена су му и три камиона. Због исцрпљености Бригаде и сталног крстарења непријатеља са већим бројем тенкова, Бригада је била приморана да се повуче у састав наше Војвођанске дивизије.

е.) У току „чишћења“ нашег терена у југоисточном делу, Срема, из Србије код села Купинова пребацило се око 89 четника Драже Михаиловића. Ове четничке банде требале су да чине језгро за три њихове бригаде, а имале су да делују у ових шест срезова: Земунском, Старопазовачком, Сремско-карловачком, Иришком, Сремско-митровачком и Румском срезу. Одмах по доласку упали су у село Купиново. Наше снаге које су остале на томе терену извршиле су напад на њих изван села у шуми. Борба је трајала читави три сата. Борбу је водила једна наша чета и успела је да до ногу потуче ове банде. Нађено је 18 лешева. Четири су заробљена, док је према четничком званичном извештају, њих 37 успело да се пливањем натраг пребаце у Србију.

ж.) У току офанзиве на југоисточни део Срема тамо су се налазили другови које сте ви упутили на расположење Главном штабу Србије. Пошто је претила опасност за њихово даље задржавање код нас у Срему, потписајни је у договору са овим друговима, уз помоћ једног нашег батаљона, састављеног из наших позадинских стражара, делом неспособних, упутио ове за Шумадију. Овај батаљон из пратње другова у Србији имао је више борби са четничким бандама у Србији. У свом повратку овај батаљон сукцесивно се на Космају са већим снагама (око 300 људи) са „Војвођанским корпусом“.² У вишечасовној борби овом Нашем батаљону успело је да разбије непријатеља и нанесе му велике губитке у људима, оружју и друпој спреми. Међу запленим документима читаве архиве овог четничког корпуса налазила су се документа о стању њихових организација у Војводини. Али нажалост ову архиву задржали су другови из Главног штаба НОВ и ПО Србије, зато вас молимо да наредите Главном штабу НОВ и ПО Србије да нам сву заплениу четничку архиву, која се односи на Војводину, одмах упуте.

² Четници су настојали да у Срему формирају јединице Драже Михаиловића, али им то није пошло за руком, па су онда у Србији од избеглица из Баната формирали такозвани „Војвођански корпус“ кога су хтели да пребаце у Срем с намером да им он послужи као језгро за даље ширење четничког покрета, но та им се жеља није никад остварила.

з.) У вези са оперативним задацима наших јединица морамо приметити да је наша обавештајна служба и служба везе још увек слаба. Чинимо напоре да то поправимо, али та питања наравно можемо са успехом решити само уз свестрану помоћ наших позадинских, војних и грађанских власти.

и.) Наш III бачко-барањски одред у току од његовог пребацивања био је недовољно активан. Истина, језгро овог Одрода пребачено је прилично касно, у време кад је куруз већ почео да зре. У недостатку довољне помоћи на терену, делом ради провала које су се тамо десиле, погибијом друга комесара Одрода,³ један део наших бораца, њих око 11 било је присиљено да се пребаци на наш терен у Фрушку Гору, међу којима се налази и заменик команданта Одрода.⁴ Предузели смо потребне мере за организацију овог Одрода.

2.) Мобилизација нових бораца за НОВ и ПО

У току лета постојали су сви добри услови за транспортовање нових бораца, али нам у томе није довољно успело. Но ипак у Босну је пребачено око 1500 бораца, док је у наше јединице у Срему приступило око 1000, сви на добровољној бази мобилисани. Иако је то знатан број, ипак не би могли бити са бројем задовољни, сматрамо да су наше позадинске власти требале томе питању поклонити далеко више пажње.

Сада, после офанзиве, ми смо поред примања нових бораца на добровољној бази, одредили у Срему мобилизацију тринаест најмлађих годишта, а поред тога до 40 година старости, позвали смо све специјалисте: авијатичаре, тенкисте, телеграфисте, артилерце, минере, лекаре и др. Услед непланског организовања, несналажења те услед покрета мањих и већих снага непријатеља по нашим селима понегде, нарочито у фашистичким упориштима, ова мобилизација није успела. Издали смо потребне директиве како се има даље спроводити мобилизација за НОВ и ПО. Поред свих тешкоћа око мобилизације и транспортовања од офанзиве до данас прикупило се око 3000 нових бораца, у коме броју је урачунато и 250 нових бораца из Баната.

³ Миладин Јоцић из Турије. Новембра 1943 год. Јоцић се са једном групом одрода налазио у Царгама где је био опкољен. Том приликом се склонио у једну плевару и пошто се није хтео предати, непријатељ ју је запалио и Јоцић је у њој изгорео.

⁴ Богдан Стојаковић-Црни Ђорђе

3.) Рад нашег Главног штаба од оснивања

Од оснивања нашег Штаба изгубили смо друга Слободана Бајића, комесара, који је на путу од вас до нас погинуо. Али и после допуњавања нашег Штаба са полит. комесаром, Штаб није могао са успехом радити по свим линијама, није могао ући у детаље наше војске и наше војне позадине. Из тих разлога донели смо одлуку да се при овом Штабу образују следећи отсеци: обавештајни, са шефом другом Шешеринцом Димитријом, економски отсек, са шефом другом; Максимом Горановићем, санитарски са шефом другарицом Бебом Јовичић, војно-позадински са шефом другом Јованом Бељанским и мобилизациони са шефом другом Миливојем Савићем. Сви ови отсеци отпочели су са својим редовним радом тек у новије време. Али и поред тога они који се налази при Штабу на лицу поднеће вам своје извештаје о досадашњем раду. Надамо се да ће после формирања ових отсека, поделом дужности настати правилнији и успешнији рад читавог нашег Штаба.

4.) Стање наших одредских руководстава

Наша одредска руководства до сада су била слаба, неискусна са недовољно познавања дисциплине, одговорности. Из тих разлога нужно смо морали извршити промене.

Састав садашњих одредских руководстава је овај:

Штаб I сремског одреда: Командант друг Петар Матић, сељак, досадашњи командант III бригаде, храбар, војнички дисциплинован, добар војни руководиоца, млад, недовољно изграђен, сада је свршио официрски курс; политички комесар друг Ђока Бошковић, металски радник, бивши батаљонски комесар, има војног и политичког искуства, добар политички организатор, довољно политички изграђен, слабог здравља, досада задовољно на раду; заменик политичког комесара друг Гаврило Механџић, студент, искусан, политички довољно изграђен, без довољног знања војне вештине, помало -опортуниста.

Штаб II сремског одреда: командант друг Илија Богдановић, бивши подофицир, добар војни руководиоца, храбар, одан, дисциплинован; политички комесар друг Воја Живановић, трговачки помоћник, добар руководиоца, досада комесар батаљона II војвођанске бригаде, добар, храбар и иницијативан; заменик политичког комесара Обрад Јуришић, сељак, нема војног искуства, слаб организатор, свршио политички курс, уз помоћ и контролу може да ради. Ни I ни II одред немају потребног заменика.

5.) Подизање војних и политичких руководилаца

У циљу да омогућимо подизање нових и оспособљавање старих руководилаца образовали смо две школе: За војне руководиоце — официре и политичку школу за политичке комесаре. Кроз ове наше школе досада је прошло око 100 војних и политичких руководилаца. Настојаћемо да обе наше школе наставе са сбојим радом, који је рад дао досада задовољавајућих резултата. Тешкоћа је у извлачењу даљих руководилаца из одреда за овје наше курсеве, јер су сада одредске снаге мале, са мало искусних руководилаца. Међутим, дивизија сматра да би она могла да одржава курсеве за себе, одвојено од наше школе. Ми смо мишљења да је нужно израдити један јединствени наставни план, план по коме би се сви наши руководиоци подизали.

Војна настава је следећа: 1.) Ратна служба са партизанским начином ратовања и решавање тактичких задатака, на карти, у рељефу, у оквиру батаљона; 2.) Борбена обука; 3.) Тројна обука;⁵ 4.) Служба везе; 5.) Настава гађања; 6.) Наоружање; 7.) Пољска фортификација и 8.) Топографија.

Политичка настава је следећа: 1.) I империјалистички рат: Версајски мир, стварање Југославије; 2.) II империјалистички рат, претварање империјалистичког рата у Ослободилачки рат, улога СССР-а у Народно-ослободилачкој борби и улога Енглеске и Америке; 3.) О СССР-у; 4.) Национално питање у светлости Народно-ослободилачке борбе; 5.) О Црвеној армији; 6.) О Народно-ослободилачкој борби; 7.) О унутрашњим непријатељима народа; 8.) О Народно-ослободилачкој војсци и партизанским одредима Југославије; 9.) О народно-ослободилачким одборима као органима борбе и органима власти; 10.) О конспирацији и држању пред непријатељем.

6.) Наше снаге и наоружање у Срему

Оба наша сремска одреда сада располажу са око 600 пушака и другог оружја. Наша два одреда имају укупно 5 слабих батаљона подељених у 13 чета. Осим тога имамо две чете за позадинску службу, за борбу против народних издајника, који уједно контролишу прелазе из Босне и Србије. Друшћ снага на нашем терену засада немамо. Са банатским партизанима нисмо добили везу, али се надамо да ћемо са њима ускоро успоставити везу. Бачко-барањски одред се сада реорганизује.

⁵ Стројева обука

7.) Наш политички рад

Од оснивања нашег Штаба издали смо два прогласа народима Војводине, од којих го један примерак прилажемо.⁶ Поред тога издали смо 24 билтена о акцијама и борбама у Војводини, издавали смо каткада вести.

Истичемо вам да нарочито неповољно на нашу позадину утиче слање великог броја људи из наших јединица у Источну Босну. Одабирање бораца у нашим јединицама сматрамо да је престрого, поред тога што ми у Срему вршим О лекарски преглед и задржавамо од транспортовања по 20—30о/о, они са своје стране ове још једанпут прегледају и одбацују од прилике исти % [процент]. Како ове, тако и болесне, инвалиде и друге шаљу на нашу територију, често их пресвуку са одећом. У Срему, међутим, опстанак овако онеспособљених врло је тежак, често су изложени хапшењу и убијањима. У овом погледу ми смо код наше дивизије интервенисали и нешто смо у томе успели али то још увек није довољно. Ми смо чак предузели мере да пребацујемо у Источну Босну и сасвим неспособне л^де, жене и децу из наших запаљених села и из села која су изложена непријатељским прошњима, убијањима. Поред интервенције код наше дивизије ми смо чинили и чинимо интервенције у горњем смислу и код позадинских власти у Источној Босни, али у овом погледу код њих нисмо наишли на довољно разумевања.

У Срему засада смо формирали 3 наше команде подручја и то: Румску, Сремско-митровачку и Винковачку. Ове наше команде имају гао две и више команди места. Неке смо од њих укинули.

Други део политичког извештаја поднеће Вам накнадно друг политички комесар.

Иако горњи извештај није потпун али и из оволиког, молико смо Вам у овом извештају изнели, надамо се да ћете Моћи добити слику стања наших једшшца и услове под којима се наше јединице боре. Уз Вашу даљу помоћ ми се надамо да ћемо испунити јнаш задатак, оправдати Ваше поверење и довести нашу борбу до победоносог завршетка за све народе наше поробљене Војводине.

У то име м'и Вас гоздрављам>о са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант⁷

⁶ Редакција није пронашла овај проглас.

⁷ Аћим Груловић

БР. 155

**НАРЕДБЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ О
ФОРМИРАЊУ ЧЕТВРТЕ И ПЕТЕ ВОЈВОЂАНСКЕ БРИ-
ГАДЕ, ОТСЕКА ПРИ ГЛАВНОМ ШТАБУ, ДРУГОГ СРЕМ-
СКОГ, ТРЕЋЕГ БАЧКО-БАРАЊСКОГ НОП ОДРЕДА И
КОМАНДИ ПОДРУЧЈА¹**

НАРЕДБЕ

ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ

I

По одлуци Главног штаба НОВ и ПО Војводине, а у сагласности са Штабом XVI НОУ дивизије, формирана је IV војвођанска НОУ бригада, која се ставља под команду XVI дивизије.

По указаној службеној потреби поставља се:

За команданта — друг Марко Милановић, досадашњи заменик команданта II војвођанске бригаде.²

За полит. комесара — друг Рада Митровић, досадашњи полит. комесар I батаљона II војвођанске бригаде.

За заменика полит. комесара — друг Богдан Вујошевић, досадашњи заменик полит. комесара IV батаљона II војвођанске бригаде.

Ова наредба има се извршити одмах.-

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

28 септембра 1943 г.

Политички комесар
Стеван Јовичић

Командант
Аћим Груловић

II

По одлуци Главног штаба НОВ и ПО Војводине, а у сагласности са Штабом XVI војвођанске дивизије формирана је V војвођанска НОУ бригада, која се ставља под команду XVI дивизије.

¹ Докуменат, писан ћирилицом и латиницом, штампан у „Билтену“ за октобар, новембар и децембар 1943 год. налази се у архиви ЦК СКС под бр. 9907.

² Марко Милановић, народни херој, родом из Солина (код Сплита), погинуо у Срему крајем октобра 1944 године.

По указаној службеној потреби поставља се:
За команданта — друг Стеван Бикић, досадашњи за-
^еник команданта I војвођанске бригаде.
За полит. комесара — друг Арсо Мијовић,³ досадашњи
руководилац Политодјела I војвођанске бригаде.
За заменика полит. комесара — другарица Љубица Ђор-
ђевић, досадашњи члан Политодјела I војвођанске бригаде.
Ова наредба има се извршити одмах.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

6 новембра 1943 г.

Политички комесар
Стеван Јовичић

Командант
Аћим Груловић

III

По указаној службеној потреби, а по одобрењу Врховног штаба НОВ и ПОЈ, ради успешнијег обављања послова по разним гранама, овај Штаб установљава следеће отсеке: војно-позадински, економски, обавештајни, санитарски и мобилизациони, те се поставља:

за шефа војно-позадинског отсека — друг Јован Бељански, члан Главног штаба НОВ и ПО Војводине;

за шефа економског отсека — друг Максим Горановић, досадашњи члан Политодјела I војвођанске бригаде;

за шефа обавештајног отсека — друг Димитрије Шешеринац, досадашњи обавештајни официр II сремског одреда;

за шефа санитарског отсека — другарица Беба Јовичић, досадашњи санитарски референт I војвођанске бригаде;

за вршиоца дужности шефа мобилизационог отсека — друг Јован Бељански.

Ова наредба има се извршити одмах.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

4 новембра 1943 г.

Политички комесар
Стеван Јовичић

Командант
Аћим Груловић

IV

По одлуци Главног штаба НОВ и ПО Војводине формира се II сремски одред НОВ и ПО Војводине.

³ Арсо Мијовић погинуо у Срему крајем октобра 1944 године.

По указаној службеној потреби поставља се:
за команданта — друг Илија Богдановић,⁴ досадашњи
заменик команданта I војвођанске бригаде;
за политкомесара — друг Воја Живановић,⁵ досадашњи
полит. комесар 2 батаљона II војвођанске бригаде;
за заменика полит. комесара — друг Обрад Јуришић.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Стеван Јовичић

Командант
Аћим Груловић

V

По одлуци Главног штаба НОВ И ПО Војводине форми-
ра се III бачко-барањски одред НОВ и ПО Војводине.
По указаној службеној потреби поставља се:
за команданта — друг Светислав Величковић,⁶
за заменика команданта — друг Богдан Стојаковић,⁷
за заменика полит. комесара и вршиоца дужности полит-
комесара — друг Лазар Бранков.⁸

Ова се одлука има извршити одмах.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

11 августа 1943 г.

Политички комесар
Стеван Јовичић

Командант
Аћим Груловић

VI

По одлуци Главног штаба НОВ и ПО Војводине форми-
рају се ове команде подручја: Команда Румског подручја,
Команда Сремско-митровачког подручја и Команда Винко-
вачког подручја НОВ и ПО Војводине.

По указаној службеној потреби поставља се:

¹ Илија Богдановић-Чича

⁵ Воја Жиовановић-Цокеј

⁶ Светислав Величковић-Цвета, родом из Жабља, погинуо 1945 год. код Питомаче (Подравина) као командант Осме војвођанске бри-
гаде.

⁷ Богдан Стојаковић-Црни Ђорђе, погинуо заједно са Светисла-
вом Величковићем-Цветом 1945 год. код Питомаче (Подравина).

⁸ Лазар Бранков, издајник своје земље, 1948 год. емигрирао у
Мађарску и тамо учествовао на инсценираном Рајковом процесу.

У Команди Румског подручја:

за команданта — друг Миланко Чавић, бив. командант Сремског подручја;

за заменика команданта — Никола Депало;

за помоћника — друг .. .⁹

У Команди Сремско-мигровачког Шодручја:

за команданта — друг Караџић,¹⁰ досадашњи командант батаљона;

за заменика команданта — друг Ђорђе Ранисав,¹¹ досадашњи заменик команданта места;

за помоћника — друг Милош Петковић, досадашњи зам. команданта места.

У Команди Винковачког подручја:

за команданта — друг ..

за заменика команданта — друг Влајко Јовичић, заменик команданта Сремског подручја;

за помоћника — друг .. ,¹³

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

14 септембра 1943 г.

Политички комесар
Стеван Јовичић

Командант
Аћим Груловић

БР, 168

ПРОГЛАС НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ ОДБОРА ЗА БАЧКУ И БАРАЊУ И ШТАБА ТРЕЋЕГ БАЧКО-БАРАЊСКОГ НОП ОДРЕДА ОД ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. КОЈИМ СЕ ПОЗИВАЈУ НАРОДИ БАЧКЕ И БАРАЊЕ У БОРБУ ПРОТИВ ОКУПАТОРА И ДОМАЋИХ ИЗДАЈНИКА¹

НАРОДИМА БАЧКЕ И БАРАЊЕ!

Планула је осветничка пушка и у Бачкој!

Најбољи синови народа Бачке и Барање опет су узели ћушку у руке; ето већ три месеца воде оружане борбе против мађарских окупатора, убијају Мађарске жандаре, хон-

⁹ У документу је име изостављено.

¹⁰ Никола Стојановић-Караџић, погинуо несрећним случајем августа 1945 године.

¹¹ Ђорђе Ранисав-Тракора

¹² У документу је име изостављено.

¹³ У документу је име изостављено.

¹ Оригинал, умножен на гештетнеру, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 940.

веде, полицајце, агенте и окупаторске слуге и доушнике, пале кудељу, подмећу мине под возове, кидају телеграфске и телефонске везе.

Скоро три године харају и убијају оружане Хортијеве банде по Бачкој и Барањи. Огњем и мачем, гнусним злочинима и нечувеним терором хтели су фашистички освајачи да слома дух нашег народа, да га покоре и претворе у своје Лослушно робље. Али ни терор туђина, ни издајство Милана Лажи Поповића,² Милоша Петровића, Јуде Иринеја Ћирића³ и осталих издајца и одметника Нису могли да угасе у нашем народу љубав за слободу и мржњу према окупатору. Из дубине нашег напаћеног народа устали су његови најхрабрији синови да се са оружјем у руци освете пештанским освајачима — тим дивљим зверима са људским обличјем¹ — да им се освете за сва њихова недела и све злочине почињене по Бачкој и Барањи. Устали су наши храбри партизани да освете нашу поклацу децу и наше обешчашћене жене и поубијане мајке из Новог Сада, Чуруга, Жабља и Србобрана, Турије и Сомбора, Суботице и Белог Манастира.

Данас борци младог III бачко-барањског партизанског одреда Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Војводине могу да објаве своје народу прве успехе своје борбе. Спаљено је око 1.500 вагона кудеље у кудељарама у Паланци, Бачу, Торжи, Стапару и Врбасу. Убијено је или рањено на десетак жа'ндара, полицајаца, агената и хонведа у сукобима у Бачком Градишту, Петровом Селу, Старом Врбасу, Турији, Куцури, Ковиљу, Старом¹ Бечеју, Паланки. Подметнута је мина под воз између Пашићева и Врбаса. Уништени железнички уређаји на станици у Филипову. Уништена стража на кудељари у Јарку. Посечене телеграфско-телефонске бандере код Товаришева, Гајдобре и Иђоша. Убијен издајник Дејан Арсенин у Силбашу.

Опет крвави мађарски окупатори покушавају да свирепим терором и убиствима најбољих синова наших народа угрше нашу ослободилачку борбу народа Бачке и Барање. Из новосадске „Армије“⁴ чују се опет јауци мрцварених и мучених родољуба. По западној и источној Бачкој, у Паланци, Товаришеву, Лалићу, у јуначком Силбашу, у Бачком

² За време бивше Југославије био је сенатор, а за време окупације посланик у мађарском парламенту. После рата осуђен и стрељан као ратни злочинац.

³ Епископ бачки, за време окупације био члан Горњег дома мађарског парламента.

⁴ Зграда у којој се за време бивше Југославије налазио штаб армије, а за време окупације у њој је био смештен затвор.

Градишту и Старом Бечеју, у напаћеном Чуругу Хортијеви целати хапсе, премлаћују и убијају. У Суботици масовно хапсе омладинце. Поробљеном али непокореном Бачком и Барањом опет се разлежу јауци кињених родољуба, лелеци уцвельених мајки, запомагања невине дечице. Крволук Хорти се напио словенске крви.

Над свежим гробовима палих јунака и мученпка наш народ и његови храбри партизани заклињу се да ће наставити започету борбу и осветити пале другове. Заклињу се да ће осветити Миладина Јоџића,⁵ политичког комесара III бачко-барањског партизанског одреда НОВ и ПО Војводине, Клару Фејеш⁶ и Никодина Новакова, Ису Секичког⁷ и Живка Поповића,⁸ Миланка Петровића и Сезера Ђуркића, Славка Пајића, Јована Лазића, Здравка Трескића⁹ и остале борце за народно ослобођење.

РОДОЉУБИ" БАЧКЕ И БАРАЊЕ!

Досадашњи успешн наших партизана разбили су све труле и лажне „теорије“ окупаторских слугу, чанколиза и подрепаша да се у Бачкој и Барањи не могу водити партизанске борбе. Те борбе су показале да се непријатељу могу нанети тако озбиљне штете као што је спаљивање хиљаду пет стотина вагона кудеље. Те борбе су даље показале да се са мађарским отимачима и поробљивачима може ловорити једним језиком — бомбом и пушком!

Широм наше напаћене отаџбине пламти народни устанак. Корпусн, дивизије, бригаде наше Народноослободилачке војске и наши храбри партизани прославили су се у целом свету и исписали најславније странице у историји наших народа. Оснивањем Националног комитета ослобођења Југославије на челу са најбољим сином¹ нашег народа, Маршалом Југославије Јосипом Брозом-Титом и Врховног законодавног одбора под претседништвом др. Ивана Рибара, народи Југославије положили су чврсте темеље за скоро и потпуно протеривање фашистичких окупатора и за сло-

⁵ Види док. бр. 166, примедбу бр. 3 и док. бр. 164, примедбу бр. 2.

⁶ Члан ПК СКОЈ-а за Војводину

⁷ Налазио се у диверзантској групи Трећег бачко-барањског одреда. Ова група је после једне успешно изведене акције, у којој је порушен воз, била опкољена на једном салашу и у тој борби су (осим једног) изгинули сви борци. Ту је погинуо и Иса Секички, секретар СК Партије за Кулски срез.

⁸ Погинуо заједно са Кларом Фејеш. Види док. бр. 164.

⁹ Поменути други погинули су у непријатељској офанзиви на Трећи бачко-барањски одред.

бодну и срећну будућност наше земље. *Путем борбе и части којим ирачају остали крајеви Југославије Шогиле су сада и Бачка и Барања.*

Оружана борба против мађарских отимача и њихових слугу мора се наставити и наставиће се без милосги и поштеде. Али да би се та борба могла наставити, проширити у што краћем року и успешно окончати, потребно је да сав наш народ још више него досада помаже своје борце-партизана. *Потребно је описте учешће — опита мобилизација свих родољубивих снта за борбу против окупатора, за помоћ фронту, за помоћ нашим јуначким партизанима.* Родољуби Бачке и Барање, окупљени и збијени¹ око својих народноослободилачких одбора, морају за претстојећу зиму снабдети своје борце довољним бројем станова и склоништа, довољним количинама хране, одеће и обуће. Само уз свестрану подршку свога народа моћи ће наши борци — осветници да наставе и победоносно окончају нашу борбу за истеривање хитлеровских најамника из Бачке и Барање.

Пештанске слуге Милан Л. Поповић, Милош Петровић, Иринеј Ћирић, Тодор Милић уз помоћ ајГената издајника Драже Михаиловића опет су прискочили мађарским окупаторима у помоћ са намером да забију нож у леђа Нашем народу. По жељи Хортијевог „жупана“ Деака¹⁰ они су објавили срамну резолуцију против партизана у којој позивају наш народ да пође њиховим стопама, стопама издаје и службења убицама и поробљивачима нашег народа. Али каш народ једнодушно је одбио тај позив, одбио га зато, што неће за љубав одметника МилаНа Л. Поповића и преосвећеног Јуде Иринеја Ћирића да изневери своју славну прошлост и одрекне се слободе и боље будућности за себе и своје потомство. Онн малобројни покварењаци, себичњаци и кукавице који би Нослушали тај позив, нека знају да ће за свако потказивање, за свако доушкивање и шуровање с окупатором, за сваки податак који би дали окупатору о кретању наших партизана и о раду наших народноослободилачких организација бити стављени ван закона и кажњени смрћу, као што ће смрћу бити кажњени творци издајничког прогласа против партизана.

ОМЛАДИНО БАЧКЕ И БАРАЊЕ!

Твоји најбољи другови и вршњаци већ су узели пушку у руке и широм наше земље, па и по бачким равницама, воде славну борбу прбтив фашистичких варвара и осва-

¹⁰ Леон Деак, за преме окупације био велики жупан у Новом Сгду. После рата осуђен и стрељан као ратни злочинац.

јача. Тебе Хитлеров слуга Хорти још увек мобилише за своју разбојничку војску и за робијашки рад у својој индустрији и на спахилуцима својих гр-офова и барона.

Одужи и ти, омладино Бачке и Барање, свети дуг према својем народу! *Угледајте се на своју сремску браћу, на браћу из Србије, Словеније, Хрватске, Црне Горе и осталих крајева наше земље!*

Ни једног војника више за Хитлера и његовог крвавог слугу Хортија! Сви у нашу народну војску! Сви у партизане!

ЖЕНЕ БАЧКЕ И БАРАЊЕ!

Ви сте дале бројне примере јунаштва и оданости народној борби за слободу. Помозите још више него досада народне осветнике, вашу браћу и ваше синове партизане. Помозите их јер тмне убрзавате победу над фашизмом и обезбеђујете својој деци бољу и срећнију будућност.

Приближава се дан ваше славне победе, дан нашег ослобођења испод *туђинског* јарма. На прагу су завршни, последњи бојеви против Хитлера и његових вазала. Потребно је да се напреду све снаге да би се убрзала победа над разбојничком Хитлеровом војском и његовим „новим поретком“ вешала, тамница и концентрационих логора.

Дошло је час као нико више нема права да чека и оклева! Куцнуо је час општег народног устанка и у Бачкој и Барањи! Зато и ви, народи Бачке и Барање, у бој, у свети оружани бој за слободу и бољу будућност наших народа! Нека гори тле под ногама мађарских окупаторских банди! Нека лете њихови [возови] у ваздух! Нека падају главе окупатора и народних издајника!

Живела оружана борба народа Бачке и Барање!

Живели наши бачки партизани!

Живела Народноослободилачка војска и партизански одреди Југославије!

Живео наш вођ и учитељ, маршал Југославије друг Тито!

Смрт народним издајницима!

Све за фронт — Све за победу!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОЛА НАРОДУ!

**НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИ
ОДБОР ЗА БАЧКУ И БАРАЊУ**

Децембар 1943 године

**ШТАБ
III БАЧКО-БАРАЊСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ВОЈВОДИНЕ**

БР. 169

**ИЗВЕШТАЈ ЗАМЕНИКА ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ПР-
ВОГ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 6 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД.
ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ О СТАЊУ У
ОДРЕДУ И О ПАРТИСКО-ПОЛИТИЧКОМ РАДУ³**

ИЗВЕШТАЈ

Зам. полит. комесара I Сремског одреда

Од почетка месеца октобра па до половине новембра наш Одред је био стално дезорганизован пошто је у међувремену била непријатељска офанзива на Ф. Гору и Срем. У том времену формирана је IV бригада којој су припала и наша два батаљона. Остаци ових батаљона нашли су се углавном за време офанзиве у Босни на спроводу регрута, те су тамо остали преко 15 дана. Остатак III батаљона и придодати борци из партизанских стражи и граничне чете сачињавали су II батаљон који је прешао у Србију са специјалним задатком¹ 17 октобра а вратио се тек 12 новембра. За цело то време партиски рад био је неорганизован. Мало се радило пошто ни саме ћелије нису биле формиране. II батаљон у Србији је формирао батаљонски комитет К.П. а и ћелије које су се чешће састајале. Извештаје о партиском раду подносили су зам. полит. комесара Србијанске бригаде. Између батаљонског комитета и бригадног партиског комитета дошло је до размимоилажења у мишљењима, још то су сумњали у батаљонски комитет који је енергично затражио да се врате у Срем по завршеном задатку. Зам¹ полит. комесара им је изјавио да то није мишљење комитета већ појединаца који харангирају и потпирују повратак у Срем.

II батаљон за све време није имао формиран батаљонски комитет пошто му је остала само једна чета која није имала своју ћелију али су партијци одржали неколико учених [теоретских] састанака.

Ћелија штаба батаљона имала је два практична састанка 24. X. и 4. XI. 43. на којој је дискутовано о међународној ситуацији, непријатељској офанзиви на Ф. Гору и другим актуелним питањима у погледу формирања батаљона.

У Посавини било је две непотпуне чете од којих је једна имала ћелију која је одржала 2 радна састанка, У оврј ћелији владао је нездрав однос међу члановима Партије

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 3328.

који су дошли из Баната. Били су нетрпељиви и секташи. Стално су расправљали о стварима које су се дешавале у Банату. Ова ћелија имала је 17 чланова К.П.Ј. 15 их је било из Баната док су два била из Срема. Банаћани су били незадовољни, тражили су стално да дду за Босну.

II чета која је остала у Срему по преласку II бат. у Србију имала је свега око 30 другова и није имала формирану ћелију.

Око 15 новембра формирана су два батаљона у Посавини (II и III) од којих је II имао 120 пушака а III око 135. Сваки батаљон имао је три чете. Сваки батаљон формирао је свој батаљонски партиски комитет. Секретар бат. ком. II бат. је друг Техничар² а III бат. друг Жан.^a

2 децембра Штаб I бат. формирао је две чете са свега око 95 пушака. После тога одмах је формиран партиски батаљонски комитет чији је секретар друг Марко Бритвец (Шнајца). Састанак је одржан исте вечери на коме је говорено о међународној ситуацији, затим су прочитана писма ЦК КПЈ од 5 и 13 новембра о. г. и проглас ЦК КПЈ од 6 новембра. Сви чланови комитета упознати су са садржином циркулара, а из прогласа ЦК упознали смо се са линијом наше Партије у односу на краља и монархију. На састанку се претресало и питање кандидата, којих сада у батаљону има свега један. Констаговало се да том питању треба посветити највећу пажњу, да би се ћелије прошириле, Партија ојачала и све мане и недостаци ишчезли. Сваки секретар ћелије м^oраће проверавати добре скојевце и примати их у Партију, а све добре и одане партизане такође проверавати и створити кандидатску групу која треба да има већи број кандидата.

Економском питању батаљона такође тојеба посветити већу пажњу пошто се констатовало да [се] овај батаљон врло лоше храни.

Организована је санитетска служба са санитарком и хигијеничарком, које имају да се брину о здравственом стању батаљона. У последње време се приметило да борци носе доста прљав веш и да имају вашију. Стављено је у задатак батаљонском санитету да ово иМа одмах да отстрани да се не би појавио тифус.

² Радивоје Голубовић-Техничар. Напомињемо да је Редакција у овом документу објаснила само лсеудониме другова чија је права имена могла дознати.

³ Душан Филипин-Жан

Рад Скоја је такође био недовољан. За секретара бат. комитета Скоја изабрана је другарица Вера Механџић⁴ досадашњи секретар четног актива.

У батаљону има свега 19 чланова КПЈ (Штаб 5, I чета 7, II чета 6 и секр. бат. ком. Скоја). Секретар I ћелије је друг Уча,⁵ а II друг Лека. У батаљону има 29 чланова СКОЈ-а. (при штабу 2, I чета 13, II 14). Секретар четног актива I чете је друг Спартак, II чете друг Мики, који је до сада био секретар бат. комитета Скоја, али је услед разних слабости смењен. Био је неискрен, лењ и нетрпељив код друшва.

Што се тиче рада у II батаљону нисам добио ни један извештај од секретара бат. бироа. Узрок не знам али ћу тражити разлог овој алкавости. Одмах при формирању овог батаљона сазнао сам да има око 15 чланова Партије, а скојеваца око 30. Секретар бат. комитета Скоја је друг Саша, бивши секр. четног актива у бившем II батаљону.

Секретар бат. комитета III батаљона није ми послао никакав извештај пошто се разболео, а политички комесар послао ми је сам) извештаје секретара ћелија.

Ћелија I чете има 9 чланова КПЈ. Секретар ћелије је друг Дуле.⁶ Одржано је 2 састанка и то један радни и један учећи. Оба су одржана 22. XI. 43. На радном састанку дискутовало се о постављању војног руководства. ЗаМ. командира друг Кундак смењен је и иоставља за водника а на његово место поставили друга Путника. Смењен је због неспособности, али како нема довољно руководилаца постављен је за водника. Питању проширења ћелије посвећена је велика пажња и ћелија је предложила комитету да се у Партију приме два друга: Сава и Паја а које је друг секретар већ убројао у чланове Партије. Како ми недостаје извештај секр. бат. комитета, вероватно је да их је комитет примио. У кандидатску групу узети су командир Путник, Бега зам. командира чете и десетар Баба. — Економском питању такође је посвећена већа пажња.

У овој чети десио се један несретан случај. На једној културној приредби у Ашањи делегат влода друг Цига непажњом убио је друга Селима у приказивању једног четничког комада. Ћелија је решила да га смени са дужности и да га бојкотује непозивањем на састанке док суд не донесе одлуку.

⁴ Вера Радоички, сестра Гаврила Механџића-Војка

⁵ Вероватно се односи на Миленка Врзака који је касније, септембра 1944 год., био помоћник комесара Осме војвођанске бригаде.

⁶ Душан Крајновић

На учећем састанку обрађивала се тема „О фашизму“. Ћелија II чете одржала је два радна састанка (16 и 27. XI. о. г.), 1 учећи и 1 ванредни приликом поласка за Ф.[рушку] Гору. — Ћелија броји 12 чланова КПЈ. Ћелија је потпуно организована и рад је подељен по секторима. Сваки партијац је одговоран по неком сектору. На првом радном састанку предложена су два скојевца за Партију и то друга Руса и другарицу Наку.

На учећем састанку прорадили су циркуларе ОК и ПК КПЈ што су требали на практичном састанку. Циркулари су добро проучени.

На другом радном састанку расправљало се о опстанку друга Бека у Партији. Друг Бек био је командир чете у Србији, али се показао слаб услед чега је смењен. Приликом прелаза из Србије први је сео у чамац вероватно из страха. У борбама се показао приличан паникер. Решено је да се то питање покрене када се друг Бек поврати са боловања.

У III чети постојала је ћелија али се она није састављала услед тога *ит* је стално била подељена на водове, од којих је један био дуже време у Босни. У ћелији има свега 4 партијца и два кандидата. Одржано је свега 2 учећа састанка. Партиски рад је умногоме заостао.

У целом Одреду има око 420 бораца са 387 пушака. Борци су осредње борбени и дисциплиновани. То се приметило и код двојице командира (Циге команд. I ч. II бат. и ком. III ч. II баг. Бате). Овај последњи је смењен и деградиран. Преко партиских организација затражена је помоћ да би се сузбило сувишно трошење алкохола. Има појава симулирања разних болести, нарочито када примете да ће кренути транспорт. То се примећује код другова које смо узели од партизанских стража. Здравствено стање у батаљонима је задовољавајуће, док проблем одеће и обуће није још решен. II батаљон успео је да у последњим акцијама побољша ситуацију у јединицама док најлошије стоји I батаљон. Половина бораца Јнемају шињела или капута.

Политички рад у батаљонима био је мало застао али у последње време почело се политички радити са борцима. Добијен је разноврстан материјал који се и борцима појединачно даје. Једино није решен проблем радио вести тако да смо врло слабо обавештени о ситуацији на ратиштима.

Партиски рад у Одреду је дуго био у застоју, али су сада све ћелије ставиле себи у задатак да се партиски рад појача до "максимума, честим састанцима и проучавањем партиског материјала. Исто тако наглашено им је да се

мора савладати једна слабост, а та је да се почне и у покретима (за време борбе и транспорта) радити као и у моментима када се не врше покрети. Ово је била највећа слабост свих наших ћелија.

У Одреду има 59 чланова КПЈ, 113 чланова СКОЈ-а и 5 кандидата.

Питању кандидата мора се посветити највећа пажња јер ће се на тај начин решити и проблем руководећег кадра. Свака ћелија ставила је себи у задатак да што више пронађе добрих и оданих бораца од којих ће створити кандидатске групе и прозеравати.

Партиског материјала има слабо у ћелијама јер се скоро све дало IV бригади, а и доста је упропашћено за време офанзиве.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

5. XII. 1943 г.

(М. П.)

С другарским поздравом
Зам. полит. Ј&шесара
Г. Механџић⁷

⁷ Гаврило Механџић-Војко

БР. 170

**ИЗВЕШТАЈ СРЕСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРЕМСКУ
МИТРОВИЦУ ОД 6 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ
КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ИСТОЧНИ СРЕМ О РАДУ У НО-
ВЕМБРУ¹**

СРЕСКИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ЗА СРЕЗ СР. МИТРОВАЧКИ

ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУ-
ГОСЛАВИЈЕ ЗА ИСТОЧНИ СРЕМ

ИЗВЕШТАЈ

о раду за месец новембар 1943 г.

Драги другови,

Шаљемо вам извештај о стању у нашем срезу:

I. Општа ситуација.

У току овог месеца десило се неколико крупнијих до-
гађаја. У првом реду поменућемо мобилизацију.

Команда подручја приступила је спровођењу опште мо-
билизације, путем писмених позива, преко народно-ослобо-
дилачких одбора. Позиви су послати у следећа места и
резултати одзива су следећи:

1. Лаћарак — позвано	78	одазвало се	3
2. Мартинци	180		2
3. Стејановци	29	» »	2
4. Лежимир	70		64
5. Манђелос	75		62
6. Гргуревци			60
7. Шишатовач			7
8. Дивош	65		49

За Кузмин, Чалму, В. Радинце, Шуљам, Вогањ, Ср.
Митровицу, позиви још нису послати.

Из горњег видимо да је одзив из ослобођених места
био добар, а из места у којима се налазе фашистички гар-
низони, или која су у близини фашистичких центара, слаб.

Нећемо да тврдимо да још није време за мобилизацију,
али мишљења смо да сам начин «а моји је она вршена
није ваљао. Није било координације у раду између поза-

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви
ПК СКС за Војводину под бр. 352.

дилских војних власти и Сресмог комитета, односно, и наших народно-ослободилачких организација. Слаб одзив из горе наведених места уследио је из два главна узрока:

1. Политички рад у тим местима био је слаб, јер није било могућности за рад на широј бази. Баш зато требало је, на сваки начин, претходно бар донекле припремити људе за то путем конференција. Међутим конференције нису одржане и позиви су дошли као гром из ведре неба.

2. Народ у тим местима налази се под директним контролом фашистичких власти и није се одазвао из страха за фамилије. Требало их је и у том смислу убеђивати.

Сматрамо да је боље не вршити мобилизацију, него вршити је и претрпети неуспех. Баш из тог разлога, ми смо је моментално у нашем Срезу обуставили.

Ступили смо у контакт са Ком.[андом] подручја и Штабом одреда и утврдили следеће:

Пре него што се пошаљу позиви у једно место, СК-а ће одржати добро организоване конференције и људе убедити у потребу опште оружане борбе. Када СК-а буде сматрао да је терен за мобилизацију припремљен, известиће Команду подручја и Штаб одреда. Уколико то буде потребно и уколико буде за то могућности, у неким местима биће одржани и митинзи уз учешће војске, посвећени мобилизацији.

Иначе последице неправилног вршења мобилизације већ сада се осећају. Руши се ауторитет Народно-ослободилачке борбе, неодрживање заразно делује на остале људе и друга села (добија се утисак да се не мора ићи и ту мачи се као наша слабост), те се самим тим стварају бољи услови за рад дражиновцима.

Други важан догађај је акција I војвођанске бригаде на Гргуревце и фашистичка реакција после тога.

Напад на Гргуревце био је преко лотребан, јер су фашисти одатле у последње време сваки час упадали са малим снагама у наша села, лљачкали и терорисали. Народ је сам често постављао питање, зашто се не разбију? Сем тога, угрожавали су Венац, нарочито на „телефону“, и путем заседа угрожавали нам везе и- транспорте.

Иако акција у потпуности није успела, можемо комотно рећи да је успех постигнут, јер су фашисти ово упориште коначно напустили. Тиме су створени услови за бољи политички рад. — Из места су се отселили и Швабе и- Срби. Но Срби се већ сада враћају и акцијом су одушевљени.

Приликом напада наши су запалили фашистичке куће, а након тога фашисти су попалили око 50 српских кућа.

Још велик број кућа има неоштећено. Жртава на страни нашег цивилног становништва није било, јер се народ скло-нио. Потучена и разбијена фашистичка поМоћ, бежећи за Ср. Митровицу, покупила је народ из Шуљма и терала до Вел. Радинаца. Ту су их пустили натраг и из тога јасно произилази да су их терали из страха од партизана, истуривши их као своју побочницу. У Вел. Радинцима убили су 4 човека ван организације. — Око 60 људи из Гргуреваца отишло је са Бригадом у партизане.

Јаку фашистичку реакцију, после напада на Гргуревце, претрпио је Лежимир. Попаљене су све куће уз друм, село је опљачкано и поубијано омо 80 људи, махо'м стараца, жена и деце. Убијали су децу од 2 до 10 год. Међу убијенима има и Гргуревчана. На побијене људе срушили су црквени торањ.

И поред свих страхота може се констатовати да се народ није у великој мери поколебао. Прва паника је прошла и настојимо да људима објаснимо, да је фашизам у последњим трзајима такав.

После избацивања воза између Кузмина и Мартинаца фашисти су побили на прузи: 20 људи из Кузмина, 20 из Мартинаца и 80 из Земунског логора.

Рад дражиноваца у Срезу се осећа. Десио се и један случај пуцања на нашег курира.

На једном салашу, близу Манђелоса, откривена је њихова организација. Срески комитет је целу ствар са јасним Нодацима предао Команди места бр. 6, чији је задатак био да бандите похапси. Команда места упропастила је целу ствар. Блокирање салаша је било неорганизовано и главни организатор са још двојицом наоружаних је утекао и сада се налазе у Ср. Митровици. Од ухваћених двоје су стрељани, а двоје (муж и жена), за које би и најобичнији лаик утврдио да су дражиновци, пуштени су, с тим да муж иде у Одред. Он је искористио прилику и утекао, тако да је и он сада у Ср. Митровици.

Оваквим радом поменуте Команде места упропаћене су сјајне могућности, нанесена грдна штета целом нашем будућем раду.

Мишљења смо да та Ком. места не може даље вршити ту функцију и да ствар треба одмах иследити.

Команда подручја је такођер погрешила, јер није умела да установи рушилачки рад пуштених, који је био очигледан.

Срески комитет, са своје стране, ставио је себи као један од најглавнијих задатака најактивнију борбу против дражиноваца.

2

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

6 дец. 1943. г.

СРЕСКИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛ.
ЗА СРЕЗ СР. МИТРОВАЧКИ

БР. 171

**ДОПУНСКИ ИЗВЕШТАЈ ЗАМЕНИКА ПОЛИТИЧКОГ КО-
МЕСАРА ПРВОГ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 7 ДЕЦЕМ-
БРА 1943 ГОД. О БРОЈНОМ СТАЊУ ЧЛАНОВА КПЈ И
СКОЈ-а У ОДРЕДУ¹**

Драги другови,

у мом последњем извештају погрешно сам ставио број чланова КПЈ у Одреду као и скојеваца пошто нисам имао податке из II батаљона, пошто је извештај зам. полит. комесара II бат. ишао по релејној станици и тако путовао 8 дана. Сада имам тачан број.²

I бат.	има 19 чланова КПЈ и 29 скојеваца
II бат.	има 26 „ КПЈ и 40
III бат.	има 33 „ КПЈ и 66
Штаб Одред	има 10 „ КПЈ и 1.
	~88 "146

Од чете за везу немам' никаквих података, пошто смо ту чету поделили са II одредом'.

Број кандидата, засада немам тачан број, али ћу и то усморо послати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

7. XII. 1943.

С другарским поздравом,
зам. полит. комесара I срем. одреда
Г. Механцић³

² Текст изостављен јер се односи на партиски рад.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 3329.

² Види докуменат бр. 169.

³ **Гавра Механцић-Војко**

**ИЗЈАВА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ У
ВЕЗИ РЕЗОЛУЦИЈЕ НАРОДНИХ ИЗДАЈНИКА КОЈУ СУ
6 ОКТОБРА 1943 ГОД. УПУТИЛИ МАЂАРСКОМ ЖУПАНУ
ДЕАКУ ЛЕУ¹**

ИЗЈАВА

ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ

У вези с конференцијом народних издајника у Бачкој, на којој је примљена резолуција која је 6 октобра 1943 године предата самозваном мађарском жупану Бачко-бодрешке жупаније др. Деак Леу, Главни штаб НОВ и ПО Војводине даје следећу изјаву:

1) У име бачког српства не могу давати изјаве нити претстављати наш поробљени народ у Бачкој познати петоклонаши, издајници и пљачкаши још из времена Југославије, као што су: геџаповски шпијун Милан Л. Поповић, петоклонашки министри инж. Светозар Станковић и инж. Дака Поповић, издајничко јерезовско вођство у Новом Саду на челу са Милошем Петровићем и Обрадом Милутиновићем, мађарон Александар Моч, познате гуликоже Дунђерски и банда др. Иринеја. Сви ови издајници су се ставили у службу мађарског окупатора и сачувајници су окупатора у многобројним покољима и прогонима поробљеног народа у Бачкој.

2) Борба Коју у Бачкој, Шод тешким условима, под нашим руководством, несебично воде народни осветници-партизани, прави синови свога народа, јесте заиста једини правилан и могућ пут којим треба да пође читав поробљени народ Бачке, следећи примеру осталих крајева и земаља Југославије, да бји извојевали националну слободу и сачували своју част. Пут којим иду лоре наведени издајници, иззивајући омраженог окупатора у борбу против првоборца, јесте пут срамне издаје, који је и Довео до капитулације и окупације Југославије и Војводине, то је пут издајника Недића, Павелића и Драже Михаиловића.

3) Позивамо родољубиве Србе и све поробљене народе Бачке без обзира на верске, страначке и класне разлике да се чврсто окупе око славом овечане наше Народно-ослобо-

¹ Изјава штампана у „Билтену“ ГШ НОВ и ПО Војводине за октобар, новембар и децембар 1943 године. Документ, штампан ћирилицом (а неки пасуси и латиницом) налази се у архиви ЦК СКС под бр. 9907.

дилачке војске и партизанских одреда Војводине и Народно-ослободилачког покрета у борби за протеривање крвавог фашистичког Окупатора и уништење свих домаћих издајника.

12 децембра 1943 г.

Политички комесар
Стеван Јовичић

Командант
Аћим Груловић

БР. 173

ИЗВЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ПРВОГ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 21 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРЕМ О РАДУ У ДЕЦЕМБРУ¹

ШТАБ

1 СРЕМ. ОДРЕДА

Број 58 1943 г.

21 децембра 1943 г.

Положај

ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРЕМ

Подносим свој редовни политички извештај о раду наших јединица у првој половини месеца децембра.

I Батаљон

3 XII ог. формирана је I чета и истог дана одржан је четни збор на ком је говорено о НОВ, о владању како у самој чети тако и изван ње и о другарству које треба да влада у војсци. Дан касније читање су вести од 1 XII ог.; присуствовала је цела чета.

6 XII ог. прочитана је „Истина“ број 41 где је учествовало 40 другова након чега се развила дискусија у којој су се својим заинтересовањем нарочито истакли 5 другова. Највише се дискутовало о чланку који доноси резултате Московске конференције.

9 XII ог. са 30 друшва рађена је тема „Фашизам и радничка класа“ у самом раду истакли су се Спартак, Ђена и Срђа.

13 XII ог. пред целим батаљоном прочитане су вести „Танјуга“. По њима се развила жива дискусија о одлукама донесеним на другом заседању АВНОЈ-а.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ГИК СКС за Војводину под бр. 234.

II чета:

3 XII ог. потпуно је формирана чета, затим одржан збор на којем је говорио политички комесар батаљона дајући упутства за бољи и напреднији рад указујући на дисциплину и морално владање наших бораца која у нашој војсци треба да буде примерна.

4 XII ог. прочитан је лист „Слободна Војводина” на овом часу учествовало је 20 другова и показали велико интересовање са читањем нашег материјала.

6 XII ог. комесар чете са присутних 35 другова прорађивао је „Селјачко питање”; у вођеној дискусији нарочито се истакао Мики и Шпанац. Истога дана одржан је четни збор где су прочитане наредбе Штаба Одред и Штаба батаљона о дисциплини, раду, и примерном понашању наших бораца.

7 XII ог. прочитане су вести од 1 XII ог., код читања нарочито је задржано и указано на велике успехе наше војске и успехе Црвене арМије.

8 XII ог. комесар чете са присутних 40 другова прочитао је „Истину” број 41; у дискусији која се развила по разним питањима нарочито се истакло неколико другова. Истога дана по подне са истим друговима рађена је тема о Совјетском Савезу; другови Лека, Стева, Мика, и Шпанац живо су дискутовали док су остали присутни пажљиво пратили дискусију.

9 XII ог. са присутних 20 другова прорађивана је тема „Фашизам и радничка класа”. По подне истога дана пред целом четом друг Мики, након што је формиран културно-просветни одбор, одржао је предавање о значају и потреби културно-просветног рада у Нашој; војсци.

10 XII ог. са целом четом настављено прорађивање теме „Фашизам и радничка класа”; час је трајао до близу 2 сата.

12 XII ог. прочитане су вести од 7 XII ог.

13 XII ог. читана је тема „Војни слом Југославије”, у дискусији која се повела расИрављало се о издајничкој работи југословенских официра и великосрпске буржоазије. Истог дана поподне прочитане су вести „Тањуга” о одлукама другог заседања АВНОЈ-а. Свака одлука наполе дшроко је објашњена пред борцима.

Политички живот у батаљону нешто је напредовао откако је формиран културно-просветни одбор чији чланови раде по секторима предвиђеним у задатку тих одбора; чланови тога одбора до сада су показали извесну активност и доста воље за рад.

Политичке акције: 12 XII ог. одржана је конференција у селу Моловину на којој је говорио политички комесар овог батаљона о спољној и [уну]трашњој ситуацији, о карактеру Народноослободилачке борбе, о НОО, избегличкој влади у Лондону и издајницима четницима Драже Михаиловића. 20 присутних мештана били су врло заинтересовани по појединим питањима о којима се дискутовало; конференција је трајала 4 часа после чега су се задовољни разишли кућама.

Борбени дух и политичка свест код другова је на високом степену; приметило се да су другови заинтересовани радом и, настоје да на томе задовоље.

У батаљону је уведено такмичење за "бољи војни И политички рад. Такмичење се спроводи по четама, водовима, десетинама итд. До сада је ово такмичење показало извесне резултате.

Дисциплина у овом батаљону је средња али сталним војничким и политичким радом ради се на развијању самодисциплине.

Борбеност у батаљону је прилична; у неким мањим акцијама показале су се код појединаца и веће слабости, напр.: један десетар напустио свој положај повукавши се без наређења претпостављеног друга који је руководио акцијом.

У батаљону је изабран хигијеничар коме је стављено у дужност да води рачуна о хигијени у батаљону. По четама су такође изабране хигијеничарке које су за свој рад одговорне батаљонском хигијеничару; те се верује да ће се овим путем поправити стање чистоће у батаљону.

Економско стање у батаљону је задовољавајуће. Исхрана је добра, одећа је средња, обућа је добра. Осека се једино недостатак у вешу.

У овом периоду није одржан ниједан батаљонски збор, али је одржана једна конференција са командама чета где је указано на њихове недостатке и слабости које се испољиле у досадашњем раду.

Командант батаљона указао је на војничке слабости а политиком батаљона указао је на слабости полит. комесара након чега су им дата упутства за даљи рад.

II Батаљон

3 XII ог. и 10, XII ог. одржани су четни зборови I чете на којима је говорено о дисциплини потребној у војсци, о потреби конспирације, о дужностима и задацима појединаца и чете као целине.

6 XII ог. прочитан је пред целом четом Стаљинов говор од 7 новембра ог.

11 XII ог. читана је „Слободна Војводина“ са 30 другова ове чете.

12 XII ог. одржан је политички час на којем је прорађивана тема о Црвеној армији. Велики део другова узео је учешћа у тој дискусији док су остали с пажњом слушали.

11 чета:

1 XII ог. одржан је четни збор ове чете на којем су прочитане све наредбе Штаба Војводине те говорено о дисциплини указавши на досадашње слабости у дом погледу.

2 XII ог. одржан је политички час са целом четом на коме су читане „Истина“ и „Наша борба“. На крају се дискутовало о издајничкој улози четника у Југославији и назови Југословенске владе у Лондону.

3 XII ог. читани су прогласи „Народима Војводине“ који је издао ПНОО и „Народима Југославије“ од ЦК КПЈ о којима су на крају живо дискутовали.

6 XII ог. прочитана је „Истина“ по водовима.

12 XII ог. са цедом четом одржан је политички час на ком је прорађивана тема о Црвеној армији; на крају се повела дискусија о улози Црвене армије у данашњем Ослободилачком рату.

III чета:

30 XI и 11 XII ог. одржани су четни зборови. На првом су претресана питања унутар чете, о потреби веће дисциплине у чети и задатку чете као оперативне јединице. На другом је друг Бели² прим'ио дужност комесара те је поводом тога објаснио и дужност појединаца и целине.

9 XII ог. одржан је политички час са целом четом на коме су прочитане вести из Бијељине а водила се широка дискусија.

10 XII ог. политички час по водовима те је прочитана „Истина“ и „Наша борба“ уз шире објашњење политичког комесара и политичких делегата.

12 XII ог. одржан је политички час који је трајао 3 сата а на ком је прочитан Стаљинов говор уз објашњење политкомесара о значају самог говора.

4, 5, 7, 8 и 9 XII ог. вршене су разне акције и покрети те се није ништа политички радило.

За протекло време одржана су два батаљонска збора и то 30 XI на ком је говорио друг командант о војној дисциплини и слабостима испољеним у досадашњим акцијама. Дру

- Мирослав Демировић

комесар је поворио о спровођењу у живот наредби виших штабова, о потреби политичког рада и значају политичке свести у нашој борби. Други збор одржан је 5 XII ог. на ком су изнесене добре и слабе стране; о акцији у Буђановици [ма], даље је говорено о културно-просветном раду у батаљону. 10 XII ог. одржан је митинг у селу Ашањи на коме је испред војске говорио друг комесар батаљона; о политичкој ситуацији вањској и унутарњој говорио друг обавештајни официр штаба I сремског одреда, у име омладине са терена другарица Мала,³ културни део митинга-дилетантска и хорска секција истог батаљона. Митинг је према исказима друга Циге⁴ потпуно успео.

Уз присуство друга Рајка⁵ формиран је батаљонски културно-просветни одбор који је одмах почео са радом. У одбору је извршена расподела рада тако да сваки члац тога одбора одговоран је за свој сектор рада. До сада је одбор у свом раду дао већ неке резултате..

Заостало стање у батаљону донекле се поправило. На боловању има 20 другова од којих је 7 рањено. Хигијена у батаљону је добра, веш се уредно пере и нема кожних болести док се нађе понека ваш.

Стање одеће и обуће у батаљону је доста добро. Борбеност и политичка свест у батаљону на доброј су висини.

III Батаљон

За време од 1 до 15 XII 1943 године. По четама овог батаљона попуњено је политичко руководство; политичко-васпитни рад кренуо је на боље јер се за исти имало довољно времена и довољан број руководећих другова. Политичко стање у батаљону још није на задовољавајућем степену; појављују се још случајеви извлачења од дужности, непотребно јављање на лекарску, истина, сада у много мањем броју него раније.

Борбеност је и даље на задовољавајућем степену иако се у овом времену није имало прилике показати. Задатак који је имао овај батаљон да спроводи новомобилисане према исказима политкомесара батаљона лоше се одразио на борбени дух бораца, морал је донекле опао услед неучествовања у борбама; с друге стране због тога задатка добило се времена за политички рад и организовање тога рада у батаљону. Интересовање за политички рад је задовољавајуће.

³ Јованка Ранковић

⁴ Радован Новић

⁵ Рајко Мамузић

Борце највише интересују наши листови. Руководeћи дру-
лови помоћу читања наших листова настоје да се код бораца
јасно прикаже садашња ситуација, дискусије се редовно
воде и у њима учествује приличан број другова.

ПОЛИТИЧКИ РАД УНУТАР ЈЕДИНИЦА:

1 XII ог. одржан је састанак политкомесара и поли-
тичких делегата батаљона са овим дневним редом:

- 1) Извештај;
- 2) попуне политичких руководилаца;
- 3) план Будућег рада;
- 4) реорганизација културно-просветног рада; и
- 5) разно.

Из извештаја се видело да одређене теме за прошли
период нису све прорађене. Према томе, после указа на
ту слабост, остављају се непрорађене теме за прошли пе-
риод да се прораде у наступајућем периоду додавши Им
још и теме „**Сељачко питање**“ и „**Животу Совјетском Савезу**“
(По Стаљинском уставу).

Учињени су извесни предлози за попуњавање упражње-
них места.

Према најновијим директивама у културно-просветном
раду у батаљону треба да [се] крене новим путем и са
више пажње. Сектори културно-просветног рада били би:

- 1) Културна предавања
- 2) Рад читалачких група
- 3) Дописи и издавање батаљонског листа
- 4) Хор и хорске рецитације
- 5) Дилетантске претставе и солж> рецитације.

За овај рад, пошто је то део политичко-васпитног рада,
одговорни су политички руководиоци по четата и водовима.

3 XII ог. одржана је конференција четних културно-
просветних одбора и радника на културно-просветном пољу
са овим дневним редом:

- 1) О значају културно-просветног рада
- 2) Организација културно-просветног рада
- 3) Избор градива и материјала.

О свим овим тачкама исцрпно је говорено и донети су
закључци.

10 XII ог. одржан је први састанак културно-просвет-
ног одбора са овим дневним редом:

- 1) Извештај по секторима;
- 2) план за будући рад, и
- 3) разно.

херану, о оснивању Националног комитета ослобођеља Југославије.

•11 XII ог. и II вод исто то. ⁴

II чета:

3 XII ог. са целом четом „Шта су НОО“.

4 XII ог. међународни значај Народноослободилачке борбе у Југославији;

6 XII ог. из „Истине“.

7 XII ог. о Црвеној армији;

II XII из „Истине“.

Затим о воду који није ишао да спроводи транспорт рађено је следеће: из листа „Наша Борба“ чланак „Московска конференција“.

Из листа „Слободна Војводина“, чланак „Напрегнимо све снаге за брже ослобођење В-ојводине“.

Из листа „Слободна Војводина“ — Федеративно уређење у Југославији.

III чета:

3 XII ог. из Стаљинског устава и „Истина“ број 40;

4 XII ог. продужење из Стаљинског устава.

10 XII ог. објашњење новог политкомесара друга Беље⁹ о улози политичког рада и значај прлитичке изградње друшва.

По подне: О Совјетском Савезу, нашој војсци и нашој борби и о понашању другова са позадином.

11 XII ог. „Истина“ бр. 41 са дискусијом;

ПОЛИТИЧКИ РАД У ПОЗАДИНИ

Није га било.

Културно-просветни рад унутар јединица

По сектору културног предавања 8 XII ог. пред целим батаљоном друг Браца одржао је предавање „СССР и наши народи“, пре тога друг Рајко о потреби културног подизања наше војске.

По сектору читалачке групе подељене су следеће теме:

„Пролеће 1943 године“, „Црвеноармејци у ропству“ и „Слом фашизма у Италији“.

Затим постоји батаљонска библиотека са следећим књигама:

⁹ У документу је погрешно написано, а треба да стоји Бели (Мирослав Демировић).

Из белетристике: „3 лопова“, „Фонта Мара“, „Терор на Балкану“, „Нова руска проза“, „Рад“, „Љубим“, „Калџуга“, и „Динамит“.

По сектору дописа екупљено је неколико чланака за батаљонски лист.

По сектору дилетантских претстава подељени су следећи комади:

„Брат на брата“, „Мати“, располаже се још са следећим сценама: „Стара прича“, „Пожар“.

За соло рецитацију одабрано је омо 20 најбољих песама.

По сектору хорског певања обучен је батаљонски хор у следећим песмама: „Хеј Словени“, „Интернационала“ и још неколико борбених песама.

Културно-просветног, рада у позадини овај батаљон није спроводио.

Однос другова према позадини изгледа да још није дошао на правилан ток, још се дешавају грешке које се сузбијају.

Однос народа према нашој војсци остаје и даље добар.

Здравствено стање поправило се а уложиће се највише напора да се болесним друговима помогне. Вашака у батаљону има још, шуге у мањем и слабијем обиму.

Економско стање: обућа и одећа дрста слаба као и веш.

Општа оцена:

Констатује се опште побољшање политичког рада у свим нашим батаљонима. Неједнаке сразмере у појединим, многе још постојеће слабости које се огледају из овог извештаја и у практичном раду, узео сам у обзир и предузећу потребне мере у циљу њихових отклањања.

Примедба: Извештај нисам доставио на време јер сам се за то време налазио на путу, следећи извештај послаћу на време.

Примили смо ваше наређење о прослави коју треба да приредимо у част унапређења Врховног команданта Народноослободилачке војске и партизанских одреда Југославије друга **Тита** у чин маршала, као и теме и реферате из којих треба да црпимо своје реферате и да управљамо своје говоре на приређеним свечаностима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Ј. Љубинковић¹⁰

(М. П.)

¹⁰ Лазар Љубинковић-Саша

БР. 174

УПУТСТВО КОМАНДЕ СРЕМСКО-МИТРОВАЧКОГ ПОДРУЧЈА ОД 22 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. СВИМ ОБАВЕШТАЈНИМ ОРГАНИМА О НАЧИНУ ПИСАЊА ИЗВЕШТАЈА¹

За Стојана²

КОМАНДА
СРЕМСКО-МИТРОВАЧКОГ ПОДРУЧЈА
НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ

Инф. Бр. Сл./43 год.
22 децембра 1943 год.
Положај

СВИМ ОБАВЕШТАЈНИМ ОРГАНИМА

Положај

Драги другови!

И иоред усмених разговора са вама а исто тако и писмених споразумевања нас са вама, дешавају се опет извесни недостаци у подношењу извештаја. Наравно не код свих вас, али ја ћу овде навести неке недостатке који се десе један код онога, други код онога итд., например:

I. — Деси се да се не стави на извештај датум када се пише, акамоли да неки од вас стави датум и сат, на пример када говори о покрету неке војске: *Кога је датума прошла*, у колико сати, у ком се правцу и одакле крећу. Ово је другови тако важно, да никакав извештај који нема ове податке није користан. Онда се дешава да извештаји нису потпуни у погледу описивања војске, на што се испољава да неки од вас није довољно проучио оне директиве које имате код вас, односно које сте добили од мене, у којима јасно пише какви и шта треба да садрже извештаји. С обзиром на горе наведено налаже вам се да све директиве које сте добили од овога обавештајног центра *проучите* и да се стриктно њих придржавате.

II. — По пријему овога дописа одмах ћете устројити вашим куририма књижице по којима ће предавати сва писма која ви шаљете овоме центру, уз потпис примаоца писма, ово из разлога да се заведе уредније отпремање извештаја и да се зна ко је писмо задржао да се може узети на одговорност.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4567.

² Ово је шифра, а односи се на команду места у Дивошу.

Те књижице треба да имају следеће рубрике: *колико Жоида, чега, кога датума, у кољако часова предато и шот-пис примаоца.*

Ово писмо задржаћете до првога састанка са мном, дакле немојте га уништити.

[С] другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Пом. Об. центра
Мића³

БР. 175

**ИЗВЕШТАЈ СЕКРЕТАРА ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ
ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ ОД 23 ДЕЦЕМ-
БРА 1943 ГОД. О ОДРЖАНОМ САСТАНКУ ШТАПСКЕ
ЋЕЛИЈЕ¹**

**ИЗВЕШТАЈ
О РАДУ ПАРТИСКЕ ЈЕДИНИЦЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ
И ПОВ**

16 XII 43 одржан је редовни радни састанак наше ћелије, на коме су били присутни сви чланови, са овим дневним редом:¹

1. — Извештај по секторима
2. — Формирање бригаде
3. — Распоред кадрова
4. — Питање другарице Бебе²
5. — Разно

Друг командант је обављао административне послове и Отправљао и решавао пошту. Друг комесар је обишао политички курс, присуствовао једној конференцији, одржао састанак са руководством курса, као и са агит-пропом. Такође је одржао састанак са командантом, комесаром и наставником Оф. школе где су претресана питања школе. Лала је са командом Винковачког подручја одржао састанак, обишао је *потраничну* чету, док је два референта послао на терен у Митровачко и Румско подручје. Другарица Беба

³ Живорад Милић

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви ПК СКС за Војводину под бр. 3297.

² Беба Јовичић

обишла је II одред и болницу Винковачког подручја. Примећује да је политком те болнице доста слаб и да би га требало заменити са бољим, јер је лекар пијаница и требао би бољи комесар који би га контролисао. Решено је да се потражи бољи комесар. — Друг Максим Горановић одржао је састанак са економским¹ одељењем у команди Винковачког подручја, такође [је] одржао састанак са председником ОНОО за зап. Срем, на коме су разговарали о сабирној акцији за НОВ. Извештава да је прикупљено 2 вагона сунцокрета за цеђење. Поставио је питање финансирања наших јединица. Решено је да узме податке од ПНОО колику суму могу одобрити за нашу вбјску па према томе и да одреди буџет за јединице. — Друг Геца³ одржао састанак са шефовима об. центра у подручју (Винковачком) и у II одреду, где им је давао детаљна упутства за организовање бб. мреже. Из Румског подручја не добија редовне или никакве извештаје.

По питању формирања Шесте бригаде, одлучено је да се формира из Румског подручја, из јединица I и II одреда. По питању тражења једне бригаде од XVI дивизије, вама је познато, јер смо вам раније то упутили и тражшги мишљење. За команданта VI бригаде дошао би друг Илија¹ досадашњи командант II одреда, на његово место дошао би друг Баћа,⁴ бивши командант I одреда. За политкомесара VI бригаде друг Воја (Џокеј),⁶ досадашњи комесар II одреда а на његово место дошао би друг Влада (Гаца)⁷ досадашњи замполмома I бат. II одреда. Место замполкома бригаде за сада било би упражњено.

Да се од Дивизије тражи Вања,⁸ који је смењен са дужности вомесара II бригаде или можда неки други друг са терена.

Другарица Беба покренула је своје пигање одласка у Бригаду. Трбало би да дође др. Дода,⁹ како је дискутовано на прошлом састанку, којом приликом јој је обећано ако дође Дода да може ићи.

На овом састанку постављена су питања:

Да ли наша ћелија треба да буде упозната са партиским радом ћелија пратеће чете и курира?

Да ли наша ћелија треба да буде упозната са партиским радом у одредима?

³ Димитрије Шешеринац-Геца

⁴ Илија Богдановић-Чича

⁵ Жарко Самарцић-Баћа

⁶ Воја Живановић-Џокеј

¹ Влада Бранковић-Гаца

⁸ Драго Дикић-Вања

⁸ Душан Савић-Дода

Да ли чланови ове ћелије треба да иду у контролу на састанке партиских јединица у одредима?

Према томе да ли би и политком овога штаба требао да иде на партиске састанке одредских ћел(и)ја и да добија партиске извештаје?

Друг Максим Горановић вели да штаиска ћелија има право да се уПознаје управо да контролише рад свих других ћелија у војним јединицама потчињеним Главном штабу. Да има увек преглед стања партијаца, њиховог квалитета и броја, тако да их може уве"к Мобилисати по свим важнијим питањима која се постављају. Наша ћелија такође заступа мишљење да би требало да има већи увид и утицај на рад партиске организације у војсци.

На положају
23/ХП. 43

С другарским поздравом
секретар
Стеван Јовичић¹⁰

БР. 176

ЧЛАНАК „СЛОБОДНЕ ВОЈВОДИНЕ" О ПРЕЛАСКУ ПРВЕ ВОЈВОЂАНСКЕ БРИГАДЕ ИЗ ИСТОЧНЕ БОСНЕ У СРЕМ И БОРБИ У ГРГУРЕВЦИМА¹

СТИГЛА ЈЕ ПРВА ВОЈВОЂАНСКА БРИГАДА

Пред њом је већ ишла њена слава, пред њом је летео глас о њеним јуначким борбама код Зворника, Цапарда, Брчког. У многим срцима пекла је незалечена рана, и шапатом проширена вест да долази Бригада, падала је као мелем на њих. Откада је чекају, откад јој се надају, — и долазе осветници, крвници ће да испаштају.

Превезли смв се преко Саве. После душг отсуства поздравили смо наше родно тле. И тамо, у Босни, борили смо се за њега, но сада нас је испућила нежност, у срцима нам се ковитлају љубав и света мржња.

У Босутским шумама одржали смкз збор Бригаде. Храбри командант Камењар,² политком³ Бригаде и политком Главног штаба⁴ изложили су борцима задатак и истакли да је он

¹⁰ Стеван Јовичић-Максим

¹ Штампан у листу „Слободна Војводина" бр. 7 од 25 децембра 1943 год., органу Јединственог НОФ Војводине. Оригинал, штампан ћирилицом и латиницом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4305.

² Марко Перичин-Камењар

³ Пашко Ромац-Здравко

⁴ Стеван Јовичић-Максим

тежак. Када је друг Камењар поменуо Гргуревце и потсетио на три стотине Срба и Српкиња што су их прошле године у том селу убили фашистички зликовци, у сваком срцу затреперила је успомена, пред очима су искрсли драги ликови, мртви, и драги домови, Иорушени. И борци више нису могли да се уздрже, него су повикали: „Пођимо, друже Команданте!”

Али треба стићи неопажено, као што судбина стиже.

Штаб бригаде већ има свој план за прве акције, али нико још не зна намере и планове руководиоца. Зна се само то да ће најтврђе упориште фашистичких гадова пасти, да ће најкрвавији зликовци у Срему бити кажњени.

Осванули смо на Фрушкој Гори. Народ нас је одушевљено дочекао. Срца су се разиграла надама, читава околина је понављала као поздрав, као честитку: „Стигла је Бригада...”

Свега неколико сати смо се препустили одмору и радосном сусрету с народом. На брзину смо ручали, а онда смо пошли по распореду који је дао Штаб бригаде.

Први батаљон напаше упориште са севера и ликвидирати бункере око „Фештераја”, блокирати зграду и ликвидирати је као упориште. Други батаљон блокираће западну страну села и претрести петоколонашке куће. Трећи батаљон извршиће блокаду с истока, ликвидирати бункере и очистити петоколонашке куће у том крају. Четврти батаљон даће обезбеђење од Руме и [Сремске] Митровице.

Кроз мрачну и блатну ноћ тихо се привлаче наши борци мрском непријатељу, који још не слуги шта га чека. Али ускоро је овај приметио наше покрете, и осуо паклену ватру из пушака, митраљеза и других оружја. Но борци Бригаде не застају, и не базиру се на паљбу, напредују неодољиво и одвраћају на паљбу тек кад добро уоче циљ. Али онда је настала права олуја метака. Праште наше бомбе. Бомбаши јуре витлајући своје смртоносне лопте. Њихови повици и прасак бомби испреплићу се у страшну музику. А онда тишина. До пред зору ликвидирани су бункери по месту, осим главног утврђења и бункера око њега.

У „Фештерају” (касарни), у последњем збегу, скупила се читава банда, са породицама и неборцима. Престрављене и разјарене звери завукле су се у јазбину и оданде сипају отров. Треба их дотући.

Осванула је зора, крвава за гргуревачке Швабе и њихове усташке браниоце. Бригадири су их притисли са свих страна, ту су на десет корака пред њиховом последњом одбраном. Наши борци виде лица изнакажена од страха и злобе. Наши меци и наше бомбе падају међу њих. Свануло је, а наши борци и не мисле да се повуку — то је најстра-

шније за хрчкове у јазбини, који су се надали да ће проћи ноћ.

Дан је. Борци осматрају противника, заузимају бољи положај, упознају се с утврђењем. По наређењу команданта, бацачко одељење узима елементе за гађање. Први погодак је мало подбацио, други је ударио посред крова, а за њим се још десетак мина сручило на главе грешника. Али грешници знају да им нема опроштаја, и боре се до последњег даха. Зграде су велике и тврде. Борба се продужује. Са чекањем ноћ и извршиће јуриш бомбама.

Фашистичка команда у Руми и [Сремској] Митровици сазнала је за напад на Гргуревце и за долазак Прве бригаде. Настала је узбуна, на брзу руку су скупљали снаге, да спасу своје љубимце — амо још може.

У три сата поподне стигли су. Поправили су разрушене мостове и пожурили на пет камиона да притекну у помоћ опкољеној банди. Били су то „јунаци“ Хитлерови, чистокрвни фрицеви, довели су и топове, развили се и гордо јуришали на положаје Четвртог батаљона, који је запосео гробље испред села. Али наши су их добро дочекали. Док је Четврти батаљон вршио контра-јуриш, један вод Другог батаљона зашао је за леђа Немцима. Тада је настала паника у њиховим редовима. За врло кратко време цела та експедиција одабраних фрицева била је потпуно разбијена и добар део опкољен. У безизлазном положају неки су се сами убијали бацајући бомбу пода се. На бојишту су остала четири запаљена камиона и до 50 мртвих фрицева.

Спушта се и друга ноћ. Ноћ страшна за крвнике фрушкогорског краја.

Бомбаши се спрекају за јуриш на бункере. Најтеже је мало затишје. Прикупљају се бомбе, спремају се боце за паљење. Тихо и нечујно привлаче се наши борци бункерима. Непријатељ је приметио и сипа ватру. Али одједном, јек пушака и штектање митраљеза надглашује прасак бомби што падају на бункере. Много је фашистичких лобања одлетело, али утврђење је јако, а грех Шваба и сувише велик. Нисмо овладали утврђењем.

Ту ноћ Поновљен је још једном јуриш, али и овога пута тврђава је остала.

Освануо је и други дан, дан гнева и одмазде. Штаб бригаде је донео одлуку да се продужи с блокадом до уништења фашистичког упоришта. У подне је Четврти батаљон известио да се приближују јаче непријатељске снаге од Руме и [Сремске] Митровице.

Чује се већ топовска паљба, а затим и митраљези. Наше оружје још мирује. Кад се непријатељ приближио

нашем положају, извршен је снажан јуриш. Био је толико силовит, да је у року од 15 минута неколико стотина фашистичких војника потпуно разбијено. Бежали су у неред. На бојишту је остало шездесет мртвих војника и официра, два противтенковска топа, четири лака митраљеза, пет прских митраљеза и све пушке погинулих фашиста.

Непријатељ је двапут наишао на достојан пријем. Али је још једном скупио снаге из свих гарнизона у Срему, и с много мотора и тешког оружја поново налетео. Штаб бригаде издао је наређење да се батаљони повуку на повољније положаје. Напуштена је блокада касарне.

Непријатељ је дошао из више праваца и са Јачим снагама иред Гргуревце, али се није усудио да уђе у село. Ни онај остатак фашиста у бункерима није' те ноћи изишао. Јазавци су изишли тек сутрадан, пошто су добро проверили да Бригада није у селу. Пљачкали су по српским кућама, а потом побегли с домаћим Швабама у [Сремску] Митровицу.

Једна одредска јединица сишла је у село и мИнирала касарну и све бункере. Фашистичко упориште у Гргуревцима збрисано је са лица земље.

А жртве гргуревачке освећене су.

Максим

БР. 177

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ
ОД 27 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. СВИМ ВОЈВОЂАНСКИМ ЈЕ-
ДИНИЦАМА ЗА ПОДИЗАЊЕ КОМАНДНОГ КАДРА, ЈА-
ЧАЊЕ ДИСЦИПЛИНЕ, ЧУВАЊЕ МОРАЛНОГ ЛИКА И
ПРАВИЛНОГ ОДНОСА ПРЕМА НАРОДУ¹**

ШТАБ I СРЕМСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Број: 231/1943
27 децембра 1943 године.
Положај.

ШТАБУ II БАТАЉОНА I СРЕМСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА

Главни штаб НОВ и ПО Војводине доставио је под бр. 937 од 20 децембра 1943 године следеће наређење.

Наша Народно ослободилачка ројска у току своје две и полугодишње борбе прешла је тежак и славан пут од малих неповезаних борбених група до велике и праве војне силе. Не само бројно, већ и квалитативно, у погледу организације и борбене способности њених руководиоца и бораца, наша војска подигла се на степен организоване војне машине. Водећи тако борбу тешку са много јачим и наоружанијим непријатељима, наша војска однела је низ Многих победа и њена слава данас је позната читавом свету.

Да би све ово било постигнуто, није било довољно водити само борбу против свих многобројних непријатеља на бојном пољу, већ и свакидашњу тешку и упорну борбу за подизање војног знања, свести, дисциплине итд. код свих бораца наше војске.

Захваљујући тој борби, наша војска постигла је мнош успеха на бојном пољу и у погледу своје организације и способности уопште.

Данас се пред нашом НОВ и ПО постављају нови задаци. Данас стојимо пред новим напорима и новим победама, пред новим бригаама, дивизијама итд., пред многим хиљадама нових бораца.

Да би у што већој мери осигурали још бољу организацију и борбену способност наших јединица пред перспективама проширавања наше борбе

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 8—1/1, к. 211.

1. Подизање командног кадра и обука војника

Наши команданти, командири, водници, десетари итд. нису у већини случајева прошли никакове школе војне, ретко који и мирнодопску војну обуку, већ су у свакодневним борбама стицали своје војничко знање и искуство, али и у тешким условима свакодневних борби на војно подизање обраћали специјал[но] пажњу. Осим стицања искуства у борби, војно знање и ван борби мора се подизати. Због тога војни часови и предавања са практичним вежбама, где ће се стечена искуства у борби утемељавати и учвршћивати, морају нашим војним кадровима замењивати школе за војничку изградњу. Зато кажемо да се војничком подизању у нашим јединицама мора посвећивати пуна пажња, и то:

а) Упознавање оружја мора се систематски спроводити". Сваки борац мора да познаје сваку врсту оружја са којим располажемо и оспособити се да може њиме самостално руковати, тако исто и важнија оружја којим неке наше јединице моментално не располажу. Такође треба наше борце обавезно упознати са моторизацијом и ваздухопловством, којима већ и наша војска располаже. У ту сврху у свим јединицама завести часове упознавања оружја и практичне вежбе са овим.

б) Да би се постигла што већа вештина у борби, у свим нашим јединицама мора[ју] се завести обавезне вежбе на терену, не задовољавајући се сам[ом] теоретским часовима [где би се] прочитало и научило.

Нарочиту пажњу треба посветити партизанском начину ратовања.

в) Питању осигурања од изненађења и препада непријатеља морају све наше јединице обратити пуну пажњу. Према томе и војно васпитање у том погледу мора бити на дневном реду. Стражарска служба, ос[та]т[ра]чнице и објав[ни]це, све врсте патрола, уопште осигурање у кретању и у логоровању, предохрана од напада из ваздуха, од напада моторизације итд. треба обавезно да бу[де познато] свим нашим борцима и примењено увек тако да се искључи изненађење, које доводи до панике и пораза.

г) Питање везе важно је војно питање, нарочито у партизанском начину ратовања, са брзим, покретним партизанским јединицама. Веза је нервни систем у војном организму. Без добре везе нема доброг командовања, а према томе ни успешног ратовања. У борби ово питање везе добија нарочиту важност, али уопште и ван борбе њега треба по-

сматрати као једно од најважнијих питања ратовања. Зато у војном подизању наших бораца мора се на то обратити пуна пажња, како на теоретском објашњавању, тако и у пракси. Добра веза нашим каналима и куририма посебан је део овога питања и у пракси и у теорији. Овај начин везе нарочито је важан за штабове, команде и установе у Срему, као главно средство везе на широком простору. Зато избору и обуци курира и уређењу релејне линије обратити особиту пажњу, како би преношење извештаја и наређења било потпуно сигурно без закашњења и других незгода.

2. Подизање свести и осећања дужности

Борци наше НОВ и ПО одликују се од војника многих других војски својом високом свешћу. Најбољи синови нашег народа дошли су својом сопственом вољом у нашу војску, свесни своје високе дужности према народу. Оно што њих гони у беспопштедну борбу против многих непријатеља, оно што их шти да своје животе жртвују, то је висока свест да остану верни синови својих народа у њиховој борби за слободу.

Али ми не можемо остати на томе. У старој Југославији свест садашњих наших бораца била је спутавана. На нама стоји задатак да њихову свест данас подигнемо на виши степен. Ми хоћемо да будућност наших народа припада слободним и свесним људима, па и у тешким условима наше данашње борбе, и у интересу те борбе, хоћемо да ту свест што више уздигнемо. Због тога кажемо да у свим нашим јединицама питању подизања свести наших бораца мора се посветити нарочита пажња, и то на:

а) Политички и културно-просветни рад. (О томе се може говорити и посебно). У вези с тим напомињемо само огромну важност овог рада, јер хоћемо да наша војска буде војска политички изграђених, образованих и културних људи.

б) Подизању борбеног духа, храбрости и мржње према непријатељу, с једне стране, и љубави и разумевања према Народу с друге стране, треба да се преко политичког и културно-просветног рада у нашим јединицама посвети пажња. То се постиже и путем истицања примера за углед, којима толико обилује наша Народноослободилачка борба,

в) Пуна опрезност према непријатељима и народним издајницима.

г) Тајност. У вези с тим што наше јединице уживају велику љубав нашег народа и у борби су тесно повезане

с њим, а прилике под којима иаше јединице ратују специјалног су карактера с обзиром на терен, потребна је можда и већа тајност, у погледу на војску и њене операције, него у другим крајевима наше земље. Не само војне тајне, покрете и намере, нарочито акције и операције, већ и свакитнија свакодневна питања наших јединица, морају се држати у строгој тајности према сваком поједином човеку, који није позван, без обзира на симпатије и поверење које овај ужива у нашим редовима. Непријатељској обавештајној служби коју никако не смемо потцењивати, не смеју се дати ни најмање могућности да шпијунира рад наше војске.

Све грешке морају се одмах исправљати, кривци кажњавати и изводити потребне поуке за друге.

3. Дисциплина

Наша војска одликује се по добровољној дисциплини, дисциплини свести. Наши борци пошли су у борбу својевољно, свесно се покуравају дисциплини која влада у њој. То није принудна дисциплина кнуте и такозвана касарнска дисциплина, о којој су војници бивше југословенске војске понели толико хрђавих успомена. То је дисциплина бораца који у својој народној војсци, удружени и врганизовани већ више од две и по шдине успешно воде борбу са многобројним непријатељима, док је бивша југословенска војска, организована на жандармској дисциплини, пала за неколико дана као кула од карата.

Дисциплина је она мрежа челичних спона која нас везује једног за другог при нашим продорима, она је панцир који нас чини неуништивима у нашим узмацима [прегнућима]. Недисциплинованост је равна издаји народа и његове свете Ослободилачке борбе.

Дисциплина се састоји у безусловној послушности руководиоцима и у тачном познавању и савесном вршењу свих наређења, правила, прописа и војничких дужности уопште.

Између претпостављених и потчињених треба да владају прави другарски односи, али у строју и на служби мора да влада војнички дух и чврста гвоздена дисциплина. Само тако војска може остати и побеђивати.

Темељ такве дисциплине у нашој војсци јесте безгранична љубав за праведну ствар радног народа града и села — љубав за коначну победу над мрским окупатором и свима народним непријатељима.

Питању дисциплине све наше јединице треба такође да посвећују нарочиту пажњу. Дисциплина у нашим једи-

лицама мора се нодићи на још виши степен. Има још увек пропуста, прекршаја дисциплине од стране појединаца и јединица. Такве треба кажњавати и на њиховим случајевима треба се учити. Прилив нових бораца и другарство руководиоца и бораца, не смеју ометати провођење свесне и строге дисциплине у нашим редовима.

4. Питање моралног живота

Наша војска целом свету је позната као војска у којој влада високи морал. То с правом. Питање морала у једној војсци питање је које обавезно одређује и успехе те војске. Према томе, висок морал наших бораца допринео је многим нашим успесима. Мада је питање морала у нашој војсци умногоме деликатније од тог истог питања у другим војскама (питање односа Мушкараца и жена, веома тешки услови ратовања итд.). У нашим редовима ово питање решено је на начин који заслужује признање и то са евим својим разним странама.

Напомињем'о само два најважнија дела тога питања.

а) Међусобни однос другова и другарица. Што у многим другим војскама није случај, у нашој војсци налази се велики број жена, које заједно са мушкарцима доприносе свој део нашој Народноослободилачкој борби. Њихови односи са мушкарцима су чисто другарски и коректни. Ми у интересу велике борбе коју водимо, у интересу чврстине, организације, борбене способности, на питање ових односа гледамо као на питање које у циљу наше велике борбе мора да буде одређено њеним интересима. То питање у нашој војсци решено је сасвим успешно. Наши борци све своје личне интересе, прохтеве и уживања подређују интересима Народно-ослободилачке борбе. Има и усамљених случајева код слабијих људи који каткад крше правила правих другарских односа. У таквим случајевима преступа треба бити објективан и строг, а пред изгледима нових бораца васпитању у овоме питању мора се у свим нашим јединицама посветити специјална и велика пажња.

б) У истој светлости треба посматрати и питање алкохола. Постављајући своју дисциплину на свести наших бораца, у нашој војсци није алкохол забрањен. Али је подизање дисциплине, самодисциплине и свести наше оружје у борби против усамљених случајева алкохолизма, према којима такођер треба бити објективан и строг (у пијанице нема узданице).

5. Питање односа наших бораца према народу

Друг Тито рекао је: „Неправда учињена једном сељаку, јесте једна мала изгубљена битка са непријатељем“¹. Уживајући љубав нашег народа, не сме се заборавити обавезна конспирација, а с друге стране — сећајући се речи друга Тита — треба иосвећивати пуну пажњу према народу, који је извор снаге наше војске у сваком погледу.

Свим случајевима преступа у овоме питању треба енергично стати на пут. Чувати народ и његову имошину, као зеницу ока свог.

6. Слога и узајамно помагање

Иако је нашој војсци својствена одлика, верска и народносна (племенска) трпељивост, братство и јединство, још има код појединаца несхватања тога основног принципа наше борбе. Затим нема увек и свуда присног другарства (дружелубља), међусобног помагања, што је главни услов ва успех у борби и у нашеј покрету уопште. Настојати свом енергијом да се недостаци и грешке у овом погледу отклањају.

7. Снабдевање и становање

Свима руководиоцима треба да буде прва дужност брига и старање око исхране, обуће, одеће и удобнога смештаја својих војника, нарочито сада у зимско доба. Само тако се војска може одржати у доброј кондицији да издржи у вршењу своје тешке улоге, и само на тај начин старшина задобија љубав и поверење својих потчињених да свако наређење и сваки задатак безусловно и тачно изврше.

8. Хигијена

На одржавање чистоће обратити пуну пажњу. Организовати редовно прање веша и пресвлачење, умивање, шисање и бријање, кидање ноктију и прање ногу; чишћење и проветравање станова. По потреби вршити и парење одеће у бурадима, тако да се апсолутно искључи вашљивост, која, не само да је недостојна кљетурног човека, већ и носилац пегавог тифуса, који задаје више губитака него непријатељ.

У перспективи прилива нових бораца, ако се свим овим питањима наше уиорне борбе за још бољу изградњу наших

јединица поевети заслужена пажња, онда ће и борбена моћ наше војске бити још већа, те и наша победа Иад окупаторима и издајцима наших народа бржа и потпунија.

Ово наређење чувати као наређење трајне вредности, ради управљања по истом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Ј. Јубинковић²

(М. П.)

Начелник штаба
Јоле³

БР. 178

**САОПШТЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ
О ПОГИНУЛИМ РУКОВОДИОЦИМА НОВ И ПО У ВОЈВОДИНИ**¹

ПОГИНУЛИ ВОЈНИ И ПОЛИТИЧКИ РУКОВОДИОЦИ НОВ
И ПО ВОЈВОДИНЕ

1. Слободан Бајић, полит. комесар Главног штаба НОВ и ПО Војводине.²
2. Љубиша Урошевић, мајор, начелник Штаба XVI НОУ дивизије.³
3. Новак Атанацковић, заменик команданта III војвођанске бригаде.⁴
4. Јован Вуксан-Моша, заменик команданта I сремског одреда НОВ и ПОВ.⁵

Слава погинулим борцима за слободу и независност нашег народа!

² Лазар Љубинковић-Саша

³ Живан Перичин-Јоле

¹ Саопштење штампано у „Билтену“ ГШ НОВ и ПО Војводине за октобар, новембар и децембар 1943 год. Докуменат штампан ћирилицом и латиницом, налази се у архиви ЦК СКС заведен под бр. 9907.

² Слободан Бајић-Паја, народни херој

³ Погинуо у борби код Тузле 1943 године.

⁴ Новак Атанацковић-Дугачки

⁵ Погинуо у Србији када је са једним батаљоном прагио другове из ГШ Србије.

**ПРЕГЛЕД БОРБИ И АКЦИЈА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА НА ТЕРИТОРИЈИ
ВОЈВОДИНЕ У 1943 ГОДИНИ¹**

**БОРБЕ И АКЦИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА ВОЈВОДИНЕ**

У 1943 години наставила се у Војводини жилава и тешка борба против окупатора и издајника наших народа. Свакодневно се непријатељу наносе велике штете у људству и материјалу. Народи Војводине све више саботирају наређења фашистичких окупатора, одбијају да плаћају порез и да извршавају обавезе које им намећу фашистичке општине и управе. Уместо одазивања у фашистичку војску и на робијашки рад у Немачку, наш народ масовно одлази у "Народно-ослободилачку војску и партизанске одреде.

У току овога лета немачко-фашистички окупатор довео је у Срем веће своје снаге спремљене за пљачку овогодишње жетве. Но и поред тога народ и наше јединице успели су да од непријатеља отму знатне количине њему неопходно потребног жита. У тој борби уништено је 597 вагона пшенице, а такође и Око 2300 вагона кудеље и лана. Народ је за своје потребе сакрио веће количине а даровао је преко 80 До 100 вагона нашој војсци.

Овошдишњу пљачку жетве наше су јединице знатно омеле спречавајући непријатељски саобраћај на железничким иругама, рекама и друмовима. Поручен је велики број мостова, а посебно уништено је 49 локомотива и 290 вагона. Саобраћај на главној прузи Београд—Загреб био је стално прекидан а неколико месеци нису радиле пруге Рума—Шабац и Винковци—Брчко, док пруга Шид—Рача не ради већ пола године. Уништавањем великог броја возова уништено је и више транспорта са људством, ратним материјалом и храном непријатеља.

Наше јединице биле су стално активне у нападима на непријатељске гарнизоне, проширујући нашу ослобођену територију, нарочито у Срему. Многа непријатељска упоришта око Фрушке Горе, у југоисточном Срему и око Босутских шума ликвидирана су и очишћена од фашиста, а народ је у њима завео своју демократску власт. У стотини

¹ Извештај штампан у „Билтену“ за октобар, новембар и децембар 1943 године. Документ, штампан ћирилицом и латиницом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 9907.

наших села непријатељ може да врши сам'о повремене упаде, у коме циљу мора да употреби веће снаге. Сви покушаји непријатеља да обнови своју власт сламају се о отпор народа.

У току последњих 7 месеци на територији Срема убијено је 1440 непријатељских војника и официра, поред мнош рањених, а 1800 војника и официра заробљено је. Велики број шпијуна и издајника побијен је од народних осветника. Наши губици за ово време били су: 95 мртвих и 309 рањених. Од непријатеља је отето у борбама: 2 противтенковска топа, 2 тешка митраљеза, 30 пушко-митраљеза, 21 митраљета, 1500 пушака, преко 110.000 метака и друпог ратног материјала. Заплењено је тамође много санитетског материјала и хране.

Непријатељ је против наших снага предузео више напада, од којих две офанзиве. У обе ове офанзиве наше јединице' успеле су да сачувају своју живу силу и оружје. У офанзивама је непријатељ употребио тенкове, али су му уништена укупно 3 тенка. У својој немоћи да се бори против наших снага непријатељ је вршио зверски терор над Нашим народом, али сви покушаји да га поколеба били су узалудни. Наше јединице и наш народ још одлучније настављају борбу против фашистичких поробљивача. Мржња против окупатора све је већа, отпор наше војске и народа све је снажнији.

Међу значајније акције наших јединица спадају следеће:

I Акције I сремског одреда

20 VIII један вод II батаљона извршио је напад на село Љуково код Инђије. Приликом претреса села заплењено је 6 пушака и 150 метака.

21 VIII један вод III батаљона поставио је заседу код села Петровчић. Наишле су 2 групе непријатељских војника. Заседа је отворила пушчану и митраљеску ватру. Непријатељ је имао велики број м'ртвих и рањених. Овом акцијом спречена је пљачка села Карловчић ради које је пошао непријатељ.

22 VIII једна чета II батаљона извршила је напад на општину, жел. станицу и таборников стан у селу Платичеву, где су попаљене архиве и заплењено 8 пушака, 320 метака и разног друшг материјала.

23 VIII постављена је заседа на интернационалном друму Нови Сад—Београд, на иоју је наишао 1 непријатељски камион са домобранима. У краткој борби убијено је 6, рањено 2 и заробљено 2 непријатељска војника.. Заплењено је њихово оружје и опрема а камион заиаљен.

Истог дана друга заседа сачекала је камстон са усташама на путу Добановци—Земун и убила у њему 3 усташе.

25 VIII једна чета III батаљона извршила је напад на општину у селу Сурчину. Запаљена је архива и заплењене су 4 пушке са 200 метака, 2 бомбе и др. Непријатељ је имао 1 мрвог и 4 рањена.

Ноћу од 5 на 6 IX јединице I батаљона запалиле су општинску архиву у селу Шаренграду на Дунаву и заплениле 25 пушака, 668 метака, 1 пиштољ, 32 ђебета и други материјал. Уништена су два магацина са храном.

Ноћу 12-13 IX ослобођена је једна група доморадника са рудника у Врднику, којом је приликом заплењено 14 пушака, 24 ђебета и др. 15 доморадника ступило је у наше редове.

Следеће ноћи извучено је из рудничког магацина велика количина експлозивног материјала, фитиља, каписли као и разне коже, платна, ђебади, одела и др. и то без пуцња, иако се у близини налазила неђријатељска војска.

17 VIII јединице партизанских стража разоружале су жандармерију у Сланкамену. Заплењено је 65 пушака, 7000 метака, 3 сандука бомби, одела и обуће.

У септе'мбру месецу јединице III батаљона извршиле су неколико претреса и акција прикупљања оружја по фашистичким селима и то: 14-ог у Сурчину, где су заплењене 3 пушке са 167 метака, 15-ог у Бољевцима (војничка спрема), 23-ег поново у Сурчину (2 пушке са 320 метака), 28-ог у Хртковцима и Никинцима (3 пушке).

25 IX један вод III батаљона сачекао је у заседи 15 фашистичких војника на путу из Ср. Митровице за Гргуревце. Убијена су 4 а заробљена 3 непр. војника. Заплењено је 6 пушака.

11 X једна група белогардејске војске упала је у село Дивош с намером да га опљачка и похапси сељаке. Јединице I батаљона после краће али жестоке борбе протерале су непријатеља и нанеле му теже губитке у мртвима и рањенима. 10 белогардејаца предало се нашим јединицама са оружјем.

29 IX једна чета I батаљона отворила је ватру на камион пун немачких војника, који се кретао друмом Ириг—Каменица. Непријатељ је имао 15 мртвих и 9 рањених.

Ноћу 5-6 X једна чета III батаљона напала је на општинску зграду у селу Добановцима, која је била утврђена са 3 бункера и брањена од месних петоколониша и жандарма. После 3 и по часовне борбе наши борци ликвидирали су све бункере, продрли у утврђену зграду и запалили је.

Непријатељ је имао 2 мртва и 3 рањена. Заплењено је 18 пушака са 5500 метака, 1 пушкомитраљез, 41.000 кунаидра.

6 X прешло је из Србије преко Саве у село Купиново 89 четника Драже Михаиловића с намером да искористе непријатељску офанзиву на наше снаге у том делу Срема, те да формирају четничке јединице од тамошњих сељака за борбу против партизана. Једна паша чета одмах је извршила напад на ове изроде и у жестокој борби, која је трајала неколико сати, побила је 17 четника, 4 заробила, а велики број њих подавио се у Сави при покушају бекства натраг у Србију. За време борбе с четницима два немачка „Штука“-авиона уз помоћ једног извиђачког авиона бомбардовала су наше положаје.

8 XI непријатељ је са око 800 војника предузео напад на Фрушку Гору са две стране у намери да опколи и уништи наше јединице. Наше јединице осујетиле су овај план непријатеља, одбивши благовремено једну колону, после чега се друга повукла. Непријатељ је имао губитака у мртви[^] и рањеним. Наше јединице су заплениле 1 тешки митраљез, 1 митраљету, 3 пушке и др.

15 XI наше јединице извршиле су Напад на непријатељско упориште Обреж. Након четворочасовне борбе наши борци су избацили непријатеља из бункера и утврђених зграда уз његове губитке у људству и материјалу.

29 XI борци једног батаљона I сремског одреда сачекали су у заседи непријатељску колону која се кретала између села Обреж и Ашање. Убијено је 7 непријатељских војника а 20 је заробљено.

14 IX јединице I сремског одреда извршиле су напад на железничку станицу и тунел у Чортановцима, на прузи Нови Сад—Београд. После оштре борбе предале су се посаде бункера испред тунела, стража на мосту и посада у станици. Заробљено је 70 домобрана, а заплењено: 60 пушака, 4000 метака, одела, ћебади и друге ратне спреме. Уништени су железнички уређаји.

Ноћу 6-7 XI мања група наших бораца упала је на периферији Беочина у зграду у којој су се налазили немачки официри и војници. Бомбама је разнесено 8 Немаца, док је исто толико рањено.

II Акције II сремског одреда

18-19 VIII наше јединице извршиле су напад на „II бојиу Сремског здруга“, чији је гарнизон био у Врбањи. Напад је извршен у м[^]оменту када се та бојна укрцавала у воз с намером да напусти Врбању. Непријатељ је давао

жестоки отпор. У борби је заплeњено 35 пушака, 2 пушко-митраљеза, 1 Митраљета и око 800 метака. Заробљено је 28 домобрана, од којих је половина остала у нашим редовима. Непријатељ је имао доста мртвих и рањених.

25 VIII извршен је напад на железничку станицу и воз у Спачви, на прузи Винковци—Брчко. Том приликом убијена су 2 немачка војника, а заробљен 1 немачки официр, 2 подофицира и 3 домобранца официра, међу којима и пуковник „Домдо“ Бећир Куленовић, командант целокупне муслиманске милиције, који је после дужег боравка у нашем заробљеништву ступио у редове НОВ и ПОЈ. Истовремено су пала у наше руке и два злогласна зликовца, усташе: Пепа Новосел из Митровице и Мато Матковић из Дреноваца, које је стигла заслужена казна. Заробљени домобрани пуштени су кућама. Заплeњена је 21 пушка са 1500 метака, 5 пиштоља, 1 Митраљета, око 300.000 куна, док су локомотива и вагони уништени.

31 VIII разоружана је без отпора пратња домобранске радне бојне у селу Бошњаци и заробљена читава бојна, тј. 5 официра и 224 војника, од којих је 59 остало у нашим редовима, док су остали пуштени кућама. Заплeњено је 180 пушака са 20.000 метака.

12 IX два батаљона овог одреда у сарадњи са јединицама II и III војвођанске бригаде поставили су на ишту између Босута и Раче заседу једној бојној пуковније која је прешла из Босанске Раче и кретала се према Кузмину. Борба је трајала од 11 часова пре подне до увече. Непријатељ је претрпео велике губитке у људству и био приморан на повлачење. Заплeњено је много разног материјала и војне спреме.

12 X, један вод дочекао је у заседи већу групу белогардејаца који су пошли из Градине у правцу села [М.] Вашице. После краће борбе непријатељ је у паници побегао изгубивши једног мртвог и 4 рањена. Наши борци запленили су 1 митраљез са 411 метака.

Између 5 и 15 октобра јединице II сремског одреда предузеле су чишћење наших села од народних издајника у низу села. Овом приликом наши борци убили су преко 25 непријатељских војника, усташа и шпијуна. Непријатељ је имао већи број рањених. Задобијен је знатан плен.

Ноћу 23-24 новембра један батаљон извршио је опкољавање села Подграђа и [села] Немаца ради хватања народних непријатеља и издајника. Наши су борци убили 4 усташка бандита, међу којима злогласног таборника Андрију Маријановића.

27 XI борци овог одреда у борби са тенковском колоном која је продрла према селу Грку уништили су 1 непријатељски тенк из противтенковске пушке.

9 IX јединице I батаљона поставиле су мину у дубинску заседу на прузи Винковци—Брчко више станице Спачве, на коју је наишао војнички воз са уграђеним бункерима као претходница путничког воза. После жестоке борбе савладана су оба воза на тај начин што је разоружан најпретнички а затим је његова локомотива свом снагом пуштена на оклопљени воз. У току 2-4асовне борбе убијено је 7 домобрана а заробљен 71 домобран и 2 подофицира. Заплењен је 1 митраљез, 6 пушкомитраљеза, 51 пушка, 1 митраљета, 3 пиштоља и око 1200 метака. Уништено је 17 вагона и 2 локомотиве. На нашој страни пало је 2 борца а 6 је рањено.

III Акције III бачко-барањског одреда

26 VIII један партизан убио је из заседе у Врбасу 2 мађарска жандарма.

7 IX извршен је напад на железничку станицу у Филипову која је запаљена. Заплењени новац предан је НОФ-у.

У селу Бачком Градишту једно мање оделене наших бораца убило је 2 жандарма, 1 полицајца и 1 полицајског агента.

Приликом једног сукоба у Турији рањен је један полицајац.

13 IX једна група бораца исекла је тел.-телеграфске бандере и жице од Товаришева до ОбрОвца.

Ноћу 11-12 IX једна група наших бораца растерала је непријатељску заседу на друму Деспот Свети Иван—Куцура. Убијен је један, а рањен један фашиста.

Ноћу 16-17 IX на прузи Нови Сад—Суботица исечене су т.т. жице с обе стране пруге између Фекетића и Малог Иђоша.

Ноћу 22-23 IX запаљена је Реселова фабрика кудеље у [Бачкој] Паланци. Изшрело је око 600 вагона кудеље као и један део фабрике.

Ноћу 23-24 IX извршен је напад на фабрику кудеље у Бачу. После жестоке борбе са стражарима продрли су наши борци у фабрику коју су затим запалили. Заплењене су 4 пушке, док је 200 вагона кудеље и један део фабрике изгорео. Убијен је 1 стражар а неколико је рањено.

Ноћу 25-26 IX извршен је напад на фабрику кудеље у Торжи. Чувари су побегли, док су наши борци запалили око 30 вагона кудеље. •

3 X запаљена је кудељара у Старом Врбасу. Изгорело је око 400 вагона кудеље.

Крајем новембра једна група родољуба разоружала је окупаторску војску код села Гардиноваца. Заплењен је 1 пушкомитраљез, 12 пушака и друга ратна спрема.

IV Акције банатских партизана

Непријатељ је пред своју офанзиву на Срем повео офанзиву на банатске партизана у Делиблатским шумама. Банатски партизани разоружали су жандармериске станице у Кусићу и Шушари. Они разоружавају полицајце и друге зликовце који су у служби окупатора.

Усред дана, у заједници са румунским партизанима банатски партизани разоружали су жандармерију у Паланки [код Беле Цркве] и Врачев Гају.

Диверзантске акције на непријатељским комуникацијама

У току последњих пет месеци извршене су још ове диверзантске акције на главној прузи Београд—Загреб:

20 VIII минирана је пруга између Шида и Гибарца. Уништена је 1 локомотива и доста оштећена композиција воза.

20-21 VIII минирана је пруга између Инђије и Старе Пазове на коју је налетео италијански транспортни брзи воз. Локомотива је потпуно уништена а цела композиција излетела је са шина и сурвала се у канал. Саобраћај је био обустављен 48 сати.

25 VIII миниран је воз између Гибарца и Бачинаца. Уништена је локомотива и неколико вагона. Број жртава непријатељске војске је велики.

5 IX миниран је воз између Лаћарка и Мартинаца. Уништена је локомотива са 4 вагона.

6-7 IX избачен је из шина воз између Голубинаца и Путинаца. Уништена је локомотива а пруга је разорена.

Исте ноћи налетео је један транспортни воз са ратним материјалом на мину између Товарника и Илаче. Уништена је локомотива и неколико вагона.

8-9 IX између Шида и Товарника избачен је из шина теретни воз са ратним материјалом. Локомотива и 6 вагона су потпуно уништени.

12 IX миниран је код села Путинаца теретни воз са 23 вагона угља. Воз је запаљен, добијене су 4 пушке и други плен.

16 IX наиша-о је на мину немачки транспортни воз између Путинаца и Голубинаца. Уништена је локомотива и неколико вагона. Број жртава је непознат.

20 IX миниран је теретни воз између Нове Пазове и Батајнице. Уништена је локомотива и неколико вагона.

22 IX између Путинаца и Голубинаца миниран је немачки транспортни воз. Уништена је локомотива и неколико вагона. Број жртава је знатан.

Следеће ноћи на истом сектору миниран је други један воз. Уништена је локомотива и неколико вагона, док је број жртава велики.

24 IX избачен је из шина један теретни воз између Товарника и Илаче. Уништена је 1 локомотива и 6 вагона.

27 IX дигнут је у ваздух воз са немачко-фашистичком војском између. Вогња и Сремске Митровице. Уништена је локомотива и 4 вагона, а 6 вагона је оштећено.

8 X избачен је на прузи код Ђелетоваца теретни воз. Уништена је локомотива и 6 вагона.

9 X на истом сектору избачен је брзи воз-симплон са немачким официрима. Уништено је 8 вагона. Било је много жртава.

12 X избачен је мешовити воз између Гибарца и Шида. Уништена су 3 вагона и 3 цистерне.

19 X избачен је брзи воз са непријатељским официрима између Илаче и [Шидских] Бановаца. Уништена је локомотива и неколико вагона. Непријатељ је имао велики број жртава.

6 XI избачен је непријатељски војни воз између Мартинаца и Лаћарка. Уништена је локомотива и 4 вагона. Било је много погинулих и рањених.

21-22 XI код Ђелетоваца избачен је транспортни воз. Уништена је локомотива и неколико вагона, а било је и мноло жртава.

Ноћу 24-25 XI минирањем разорена је пруга између Ђелетоваца и Оролика. Овим је био саобраћај обустављен за 24 сата на обе пруге.

Исте ноћи разорена је пруга између Чаковаца и Негославаца. Саобраћај није био успостављен до 26 новембра.

3 XI избачен је теретни воз са ратним материјалом између Старе Пазове и Инђије. Уништена је локомотива и 4 вагона.

6 XI избачен је транспортни воз. између Нове Пазове и Батајнице. Уништена је локомотива и 6 вагона. Погинуло је 25 немачких војника, док је велики број рањен.

2 XII избачен је између Илаче и [Шидских] Бановаца теретни воз са ратним Материјалом. Уништена је локомотива и 8 вагона.

Друге ноћи избачен је између Илаче и Гибарца воз са немачко-фашистичком војском. Уништена је локомотива и 10 вашна. Непријатељ је имао велики број мртвих и рањених.

4 XII минирана је пруга између Шида и Товарника. На мину су наишла 2 воза, који су ишли у супротним¹ правцима, један са немачком војском, а други теретни. Уништена је локомотива војничког воза и по неколико вагона сваког воза.

Поред наведених избачено је из шина више возова на споредним пругама, а нарочито «а прузи Винковци—Брчко.

V Акције III војвођанске бригаде

У месецу јуну извршен је напад на транспортни брод код Корушке на Дунаву. Напад је извршен из топа и митраљеза. Брод је тешко оштећен пуним поштком гранате. На страни непријатеља било је губитака.

Ноћу 19-20 VIII извршен је напад на јако утврђено село Гргуревце. После жилаве борбе наше јединице продрле су у село, ликвидиравши све спољне бункере и утврђења. Непријатељ је имао осетне губитке. Заробљено је 6 немачко-Окупаторских војника и 11 Немаца-Нетоколонаша. Заплењено је 20 пушака, 2 пушкомитраљеза и око 2.000 метака.

23 VIII извршен је напад на чету 1 немачког мИнерског батаљона, у близини села Нештина. Постављена је дубинска заседа. У борби која је трајала 6 минута непријатељ је савладан и ликвидан. На бојном пољу остало је 85 мртвих непријатеља, док су 24 заробљена. Заплењено је: 2 п[ушко] митраљеза, 72 пушке, око 1.500 метака, 1 апарат за тражење мина, дионерски алат и друш.

26 VIII на главној прузи Београд—Загреб код [Сремске] Митровице—Вогња нападнут је Немачки транспортни воз. Експлозијом мине уништена је локомотива а 3 вагона преврнута. Затим су наши борци отворили плотунску ватру. Непријатељ је такође одговорио ватром, након чега су наши борци извршили јуриш. Непријатељ је убрзо савладан и воз је запаљен. У возу се налазио експлозив, гранате и друго, услед чега су настале страховите експлозије и пбжари, тако да је већи део непријатељских војника изгорео

и изгинуо. Изгорело је преко 40 вагона. Пруга је онеспособљена на дуже време. Наши губици: 1 мртав и 2 рањена.

4 IX нападнуто је село Лаћарак. Разоружана је месна стража и запаљена је општинска зграда са архивом, те усташки табор. Уништена је пошта са уређајем. Заплењено је 30 пушака, 950 метака и друго.

29 VIII извршен је напад на варош Ириг. Ликвидиравши спољне бункере, наши борци продрли су у варош. Уништен је млин, усташки логор и зграда „културбунда“. Непријатељ је имао тешке губитке. Заробљена су 2 немачка војника. Заплењена је 21 пушка, 32 бицикла и велика количина животних намирница. Борба је била дуга и тешка. Непријатељу су пристизала појачања, услед чега су се наши борци повукли. На нашој страни било је губитака.

31 VIII извршен је напад на Иришки Венац. Заробљено је неколико официра и војника и задобијен велики плен у лековима.

3 IX нападнуто је добро утврђено село Бољевци. Ликвидирани су бункери на улицама и заузета је финансиска касарна и општина. Заплењене су 2 пушке са 80 метака. Непријатељ је имао 6—7 мртвих.

Истог дана извршен је напад на село Купиново. Ликвидирани су 2 бункера и заузета је школа, која је служила као касарна, као и општинска зграда. После дуже борбе непријатељ је савладан и место је ослобођено. Заплењено су велике количине животних намирница. Било је губитака и на једној и на другој страни.

У међувремену непријатељу су пристизала појачања из села Ашање. Наши борци дочекали су непријатеља, наметнули му борбу и уништили 39 војника.

VI Акције II војвођанске бригаде

II војвођанска бригада очистила је у месецу октобру непријатељска упоришта у низу села у Жупањском срезу. Јединице ове бригаде, приликом напада XVI дивизије на Брчко, заузеле су на јуриш јако непријатељско упориште Гуњу и разбиле јачу непријатељску колону која се кретала из Жупање у правцу Брчког. Непријатељ је имао преко 100 мртвих и већи број рањених. Заплењена је знатна количина оружја и ратног материјала.

4 баталли ове бригаде у близини Моровића, на реци Босуту, потукао је једну белогардејску колону. Непријатељ је имао веће губитке у мртвим и рањеним.

VII Акције I војвођанске бригаде

Ноћу 24 XI извршен је напад на јаио непријатељско у Нориште, на село Гргуревце. После 36-чаеовне жилаве борбе са добро утврђеним непријатељем, коме је у неколико махова пристизала помоћ из Ср. Митровице и Руме, борци су успели да ликвидирају непријатељско упориште и одбију, све покушаје напада његових појачања. Наши борци Истребили су 120 немачких војника и официра и уништили 3 камиона. Заплењено је 2 противтенковска топа, 4 митраљеза — „Шарца“, 5 машинских пушака, 60 пушака и велика количина другог материјала. Наши су губици знатни.

27 XI борци 1 и 2 баталјона ове бригаде извршили су напад на гарнизон у селу Грабову. Непријатељ је избачен из села и у разбијеним групама у нареду се повукао према селу Баноштру. 3 батаљон ове бригаде наставио је са *гоњењем* непријатеља и протеривањем и из Баноштра. Непријатељ је имао губитака.

VIII Акције XVI НОУ дивизије

Јединице XVI дивизије водиле су последњих месеци сталне и успешне борбе у Источној Босни против фашистичког окупатора и усташко-четничких банди и упоришта. Непријатељу су нанешени тешки ударци у живој снази и материјалу, а нарочито уништавањем његових утврђења и саобраћаја. Уз помоћ осталих јединица НОУ очишћена је од непријатеља скоро читава Источна Босна и ослобођена је пространа територија (око 10 срезова).

Јединице XVI дивизије водиле су током¹ овог лета¹ и јесени борбе са непријатељским гарнизонима и утврђењима у Сребреници, Власеници (двапут), Зворнику, Цапардима, Бијелини (двапут), Тузли и Брчком. Ове јединице ослободиле су Власеницу, Сребреницу, Цапарде, Зворник, Бијелину. Сем тога јединице Војвођанске дивизије очистиле су и већи број мањих непр. упоришта: Угљевик, Јању, Козлук, Калесију итд.

Јединице XVI дивизије показале су великог успеха у разбијању и уништавању четничких банди Драже Михаиловића на Бирчу, Мајевици, у Семберији, Озрену и Требави.

У току месеца новембра и почетком децембра јединице XVI дивизије водиле су велике и тешке бојеве са јаким непријатељским снагама па сектору Брчко. Наше јединице извршиле су напад на непр. гарнизон у Брчком у циљу

разбијања офанзиве са тог правца. Затим су одбијени поновљени напади непријатеља који је прикупивши нове јаке снаге покушавао да продре у правцу Бијељине и Тузле. После дугих и жестоких борби непријатељ је био приморан да се повуче. У овој борби, која је једна од великих битака наше НОВ, непријатељ је изгубио велики број мртвих и рањених војника и официра. Уништено је 10 непријатељских тенкова и неколико оштећено. У борби су дошле до изражаја све врсте оружја: тешка артиљерија и аутоматска оружја са (обе стране, затим непријатељски авиони, тенкови, борбени чамци, те је и на нашој страни било знатних губитака.

БР. 180

ВАТНИ ИЗВЕШТАЈ БР. 31 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ ОД 31 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА ДИВЕРЗАНТСКОГ БАТАЉОНА И ДЕЛОВА ПРВОГ СРЕМСКОГ НОП ОДРЕДА¹

31 децембра 1943 године

Број 31

Главни штаб НОВ и ПО Војводине објавио је следећи ратни извештај:

13 о.м. II чета Ударног диверзантског батаљона мПнирала је непријатељски теретни воз на главној прузи Београд—Загреб између Старе и Нове Пазове. Уништена је локомотива и неколико вагона.

14 о.м. непријатељ, у јачини од око 200 својих војника, извршио је напад на село Гргетек, где се налазио један вод I батаљона I сремског одреда. *Наши* борци прихватили су наметнуту борбу, разбили непријатеља и натерали га у бег. Убијено је 8 усташа, међу којима један официр и један подофицир. Заплењена је 1 митраљета, 1 пушка и нешто ратне спреме.

16 о.м. II чета Ударног диверзантског батаљона дигла је у ваздух један камион са непријатељском војском на друму између Суботишта и Пећинаца. Мина је имала јако дејство. Непријатељ је имао доста губитака.

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 34—1/1, к. 211.

18 о.м. иста ова чета на главној прузи Београд—Загреб између Путинаца и Голубинаца дигла је у ваздух непријатељски теретни воз. Уништена је локомотива и неколико вагона.

18 о.м. код с. Ашање откачила се једна једрилица у којој се налазио разни ратни материјал и непријатељска војна пошта. Авион који је вукао једрилицу спустио се да је поново *закачи, али није успео* већ побегао испред ватре наших бораца. Међутим, погођеН НашиМ мецима авион типа „СИМ 110" пао је у атару између Бољеваца и Јакова. Једна наша јединица која се налазила у близини запленила је авион са ратним материјалом. Укупно је заплењено у авиону и једрилици: 1 радио-Станица, 3 авионска митраљеза, 350 ком. ракетли, 2 пиштоља, око 2300 митраљеских метака, 100 литара бензина, извесна количина санитетског материјала и важна непријатељска војна пошта.

Групе бораца из јединица I сремског одреда у више махова посеikle -су на више разних места у ноћи између 17/18, између 19/20 и 20/21 о.м. 176 дуплих т.т. стубова на главној саобраћајној артерији Београд—Загреб од Старе Пазове до Земуна, покупиле жицу и полупале чашице на стубовима.

22 о.м. на главној железничкој прузи Београд—Загреб између Путинаца и Голубинаца II чета Ударног диверзантског батаљона дигла је у ваздух транспортни воз са непријатељском војском. Уништена је локомотива и 4 вагона. Непријатељ је имао губитака.

23/24 о.м. једна група бораца чете команде Сремско-митровачког подручја запалила је архиву фашистичке општине у с. Павловцима.

Ноћу између 26/27 о.м. једна јединица I сремског одреда *извршила* је упад у с. Бапску—Новак. Убијено је 10 фашистичких зликоваца и заплењено 30 пушака, извесна количина муниције, више војничке спреме, 3 радио-апарата, 1 писаћа машина, извесна количина платна и разни други материјал.

Према накнадно добијеним провереним подацима, у заседи II батаљона I сремског одреда код Споменика између Ашање и Обрежа — којом приликом је заплењен један камион, 1 п. митраљез, 16 пушака, 2 митраљете и друго — убијена су 62 немачка фашистичка војника, а не само 19, како је у ранијем извештају било јављено.

СМРТ ФАШИЗМУ _ СЛОБОДА НАРОДУ!

**САОПШТЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ВОЈВОДИНЕ
О УБИЈЕНИМ НАРОДНИМ НЕПРИЈАТЕЉИМА¹**

УБИЈЕНИ НАРОДНИ НЕПРИЈАТЕЉИ

1) Јосип Новосел, звани „Пепа“, усташки крвник из Сремске Митровице, ухваћен у августу о.г. приликом акције на воз у Спачви. Овај познати коцкар и пропалица према сопственом признању поклао је 60 невиних људи из Срема;

2) Салко Видинлић, гостионичар из Сремске Митровице, усташа и пропалица, ухваћен у октобру о.г. у Брезовом Пољу, не заостаје по својим крвничким злочинима за пређашњим;

3) Усташки надпоручник Волф, сарадник Павелићев са Јанка-Пусте, после окупације целат нашег народа, убијен од једног родољуба насред Земуна;²

4) Главни повереник Драже Михаиловића за Војводину Колар;

5) његов доглавник Бајић

6) још један њихов помагач, и

7) Иван Ромеч, двоструки крвник нашега народа као Срески начелник среза Старо-Паз(Овачког и повереник "Дражин за источни Срем."⁴

¹ Саопштење штампано у „Билтену“ за октобар, новембар и децембар 1943 године. Оригинал, штампан ћирилицом и латиницом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 9907.

² Атентат су извршили 10 новембра 1943 год. Иван Радосављевић-Пилот и Лазар Саватић-Металац, народни херој, умро 1950 године.

³ Овај атентат су такође извршили Иван Радосављевић и Лазар Саватић.

⁴ У ликвидирању осталих чегника, који се спомињу у овом документу, учествовали су омладинци из Нових Карловаца који су отишли у Стару Пазову и убили их у стану лекара Илије Клашње.

РЕГИСТАР

А

- Абутинов Миланка —• 246; /
 Авакумовић Бранко —• 186;
 Аврамовић Цига — 414;
 Адамовић Миливоје — 77;
 Адамовић Славко-Стари — 309,
 366;
 Адашевци — 179;
 Алмаш Стефан — 353;
 Андригјевић Бранко —• 59;
 Андрић Бранно — 147;
 АнкармК Митар — 388;
 Апић Ђока — 146;
 Аралимуки Каћа —• 262;
 Арсенин Дејан — 497;
Атанацковић Новак-Дугачки —
 305, 309, 534;
 Ашања — 171, 172, 197, 547;
 Аугустинчић Антун — 452;

Б

- Бабић Јосип — 192;
 Бајић Бранко — 147, 158;
 Бајић Слободан-Паја — 23, 24, 126,
 302, 344, 358, 397, 398, 399, 491, 534;
 Бакић Александар'— 302;
 Бакош А. — 146;
 Банат — 16, 18, 110;
 Баноштор — 545;
 Бањац Никола-Дејан — 185;
 Батајница — 195;
 Батаљон босутскм — 346;
 Батаљски први Трећег НОП одре-
 да III оперативне зоне Хрват-
 ске — 190, 201, 295, 296, 299;
 Батаљон други Трећег НОП одре-
 да III оперативне зоне Хрват-
 ске — 190, 191, 192, 193, 194, 295,
 297, 346;
 Батаљон трећи Трећег НОП одре-
 да III оперативне зоне Хрват-
 ске — 190, 195;
 Батаљон четврти Трећег НОП од-
 реда III оперативне зоне Хрват-
 ске — 214, 216, 226, 244, 245, 247,
 251, 255, 262, 266, 273, 275, 276, 277;
 Батаљон четврти Друге војвођан-
 ске бригаде — 544;
 Батаљон ггрви Треће војвођанске
 бригаде — 379;
 Батаљон други Треће војвођанске
 бригаде — 348, 378;
 Батаљон трећи Треће војвођанске
 бригаде — 353;
 Батаљон четврти Треће војвођан-
 ске бригаде — 349;
 Батаљон прии Првог сремског НОП
 одреда — 363, 378, 428, 448, 546;
 Батаљон други Првог сремског
 НОП одреда — 364, 365, 369, 378,
 428, 547;
 Батаљон трећи Првог сремског
 НОП одреда — 361, 362, 365;
 Батаљон први Другог сремског
 НОП одреда — 414, 425;
 Батаљон други Другог сремског
 НОП одреда — 409, 414;
 Батаљон трећи Другог сремског
 НОП одреда — 425;
 Бауер (шеф полиције) — 288, 318;
 Бауш Ђура — 353;
 Бачинци — 354;
 Башић Анте — 246;
 Бебић Милош-Ујко — 146;
 Бежановић Раде —• 306;
 Белегиш — 217, 317;
 Белић Тогаика — 188;

- Бељаноки Јован-Лала-Доктор — 77, 113, 192, 216, 224, 264, 276, 279, 291, 294, 301, 310, 344, 345, 388, 432, 491, 495;
 Бем Лилика — 145;
 Бербереки Слободан — 382;
 Беркасово — 354;
 Бешеново — 77, 182, 318;
 Бешлин Ђорђе — 146;
 Биволаревић Вукашин-Волф — 355;
 Бижић Ђуро — 403;
 Бикић Стеван — 495;
 Бирман Карл — 365;
 Благојевић Душан — 466;
 Благојевић Милан-Жицар — 135;
 Блажић Петар — 145;
 Блан Ото — 145;
 Бобинац Ивка — 108;
 Богданов Душан-Сенко — 19, 378, 420, 434;
 Богдановић Илија — 302, 411, 432, 491, 496, 523;
 Божић Цвета — 145;
 Болковац Фрањо — 235;
 Бољевци — 413;
 Босанска Рача — 352;
 Бошковић Ђорђе-Бата — 370, 435, 491;
 Бошњаци — 409;
 Бранков Дејан — 154;
 Бранков Лазар — 496;
 Бранковић Бранко — 410;
 Бранковић Владимир (Влада)-Геџа — 424, 428, 523;
 Брзак Миленко — 504;
 Бригада прва војвођанска — 388, 462, 488, 524, 545;
 Бригада друга војвођанска — 346, 539, 544;
 Бригада трећа нојвођанска — 347, 348, 349, 358, 361, 362, 378, 381, 395, 396, 406, 412, 413, 417, 539, 543, 544;
 Бригада четврта војвођанска — 431, 462, 494;
 Бригада пета војвођанска — 494;
 Бригада шеста источнобосанска — 177, 203;
 Бригада дванаеста војвођанска — 20;
 Бригада дванаеста НО Хрватскз — 222, 223;
 Бритвец Марко — 503;
 Бркић Јован — 145;
 Бркић Хасан-Аца — 392;
 Брмбота Миленко — 410;
 Броз Јосип Тито — 106, 143, 210, 218, 243, 401, 452, 467, 499, 501, 520;
 Брусгав Цвеја — 41;
 Буђановци — 279;
 Бузација Душан — 19;
 Буковац — 109, 110, 114;
- В**
- Вајс Ј. — 301, 302, 312;
 Вал Лола — 146;
 Варга Ђула — 144;
 Васић Георгије (Ђорђе)-Станко — 372, 438;
 Васић Славко — 59;
 Велики Радинци — 373;
 Велисављевић Богдан — 229;
 Величковић Светислав-Цвета — 465, 496;
 Веренчевић Миле-Бака — 368;
 Веселинов Јован-Жарко — 23, 25, 27, 287, 453, 454;
 Веселиновић Миливоје — 78;
 Видинлић Сално — 463, 548;
 Видовић Душан-Ратко — 465;
 Визић — 181;
 Вијоглав Јш Иван — 147, 148;
 Вилић Роса-Нада — 13;
 Вировљев Никола — 185;
 Витасовић Трифун-Лебарник — 406;
 Влајковић Радован-Бата — 19;
 Вогањ — 20, 485;
 Вол Аккица — 145;
 Воћин — 222, 253, 254;
 Врачев Гај — 541;
 Врбник — 183, 184;
 Врховни штаб НОВ и ПО Југославије — 353, 358, 380, 481;
 Вујаиновић Тодор — 452;
 Вујин Ђура — 147;
 Вујошевић Богдан — 494;
 Вујчић Бошко — 59;
 Вукагјловић Бранко-Мирко — 76;
 Вукелић Петар-Мирко — 458;
 Вукмановић Светозар-Темпо — 380, 383;
 Вуковић Никола — 313;
 Вукоан Јован-Моша — 430, 534;
 Вукша Михаилов-Јова — 455;
 Вучичевић Миливој — 59;
- Г**
- Гаврић Стева — 518;
 Гајић Богдак — 263;
 Гајић Игњат — 147;

Гајић Паја-Бранко — 410, 518;
 Галечић Никола — 172;
 Гаџин Велимир — 147;
 Гардиновци — 541;
 Гвозденац Драгољуб — 437;
 Гвозденовић Ђорђе — 410;
 Геренчевић Павле — 24, 357;
 Гибарац — 354;
 Главни штаб НОВ и ПО Војводине — 344, 345, 348, 353, 355, 358, 368, 380, 383, 386, 395, 399, 405, 408, 412, 414, 416, 417, 422, 424, 430, 431, 447, 450, 455, 458, 461, 481, 494, 511, 522, 528, 534, 548;
 Главни штаб НОВ и ПО Србије — 386;
 Главни штаб НОП одреда за Срем — 29, 31;
 Главни штаб НОП одреда Хрватске — 135, 212;
 Гложани — 145;
 Гложански Здравко — 146;
 Глуваков Ђока — 148;
 Голубинци — 115, 172;
 Голубовић Радивоје-Техничар — 503;
 Горановић Максим — 466, 481, 491, 495, 523, 524;
 Грабово — 545;
 Грбатинић Аћим — 59;
 Гргетег (Манзтир) — 191;
 Гргуревци — 20, 182, 184, 396, 525;
 Грин Рудолф — 145;
 Гришин Јован — 267;
 Грлош Иван — 353;
 Грујић Раде — 154;
 Груловић Аћим-Слобојан — 42, 46, 51, 115, 116, 241, 335, 344, 345, 347, 352, 354, 357, 361, 368, 383, 385, 387, 404, 450, 456, 460, 493, 494, 495, 496, 497, 512;
 Груловић Никола — 230, 245, 247, 256, 269;
 Група Прва војвођанских партизанских ударних батаљона — 301, 302, 362;
 Група Друга војвођанских партизанских ударних батаљона — 311;
 Група Диверзантска сремског НОП одреда — 350, 367;

Д

Деак Леон — 506,
 Дејанов Стеван — 147;
 Дејановић Душица — 145;

Демировић Мирослав-Бели — 515, 519;
 Деспалов Никола — 497;
 Деч — 256, 278;
 Дивизија Шеснаеста НОУ — 462, 545, 546;
 Дивнин Стеван — 147;
 Дивош — 181, 464;
 Дикић Драго-Вања — 76, 302, 312, 523;
 Димовић Сава — 488;
 Добринци — 194, 225, 234, 263, 374;
 Доловац Здравко — 146;
 Доњи Петровци — 172;
 Дороњски Душко — 114;
 Дорослажди Љубомир — 145;
 Драгојловић Ђорђе-Арса — 264, 265;
 Драгојловић Јања — 397;
 Дрина — 177;
 Дуговић Рато — 392;
 Дудаш Гојко — 126, 189;
 Дунјидић Гавра-Раша — 76;
 Дунић Жика — 255;

Ђ

Ђелетовци — 463, 542;
 Ђиковић (шеф жупског редарства) — 41;
 Ђилас Милован — 158;
 Ђисалов Сава — 145;
 Ђитков Душан — 146;
 Ђорђевић Јбуџица — 495;
 Ђуга Павел — 145;
 Ђуричић Јово-Арапин — 187;

Е

Еликер (жупан) — 41;
 Елфимов Ђорђе — 172;
 Ердеек — 172;

Ж

Жајчић Влада — 226;
 Жерављев Јован — 145;
 Живановић Влада — 145;
 Живановић Воја-Цокеј — 77, 115, 491, 496, 523;
 Живановић Никола — 154;
 Живковић Ђорђе-Јаша — 331, 368;
 Жигић Митар — 227;
 Жујовић Сретен — 452;

З

Зељајић Милан — 372;
 Земун — 337;
 Зечевић Вlado — 452;

Зечевић Урош — 295;
Зикгер др М. — 146;
Златар Жарко-Јернеј — 19;
Злички Ђорђе — 145;
Зона III оперативна Хрватске —
173, 175, 190, 191, 206, 211, 212, 222,
251, 280, 284, 301, 311;
Зрењанин Жарко-Уча — 28, 148,
152, 163, 233, 240, 241, 242;

И

Ивановић Аврам-Гарави — 410,
424;
Ивановић Шкипченко-Петар —
400, 401;
Ивачковић Гордана-Црна — 25,
147, 148, 149;
Илин Рајко — 146;
Илић М. Војислав — 302;
Имамовић Шефик-Белиша — 410,
411;
Инђија — 172;
Инкрет Франц — 217;
Ириг — 191, 298;

Ј

Јамбришак др Милиеј — 452;
Јамена — 488;
Јанкес Грга — 139;
Јанковић Бошко — 191;
Јарак — 300;
Јарчић — 180;
Јахић Фадил-Шпанац — 73;
Јакић Кесврица Бранко — 187;
Јелинић Света — 246;
Јеремић Душанка-Софија — 250;
Јерковић Матија — 188;
Јовановић Арсо — 356;
Јовановић Вошко-Попа — 410;
Јовановић Воја-Тома — 171;
•Јовановић Ђура-Мића — 17, 51, 73,
152, 162, 163, 240, 241;
Јовановић Живојин-Жица — 19;
Јовановић Јозефина — 318;
Јовановић Мара — 247;
Јовић Радослав-Мишко — 302, 312;
Јовичевић Сима-Сића — 410;
Јовичић Беба — 491, 495, 522;
Јовичић Влајко — 497;
Јовичић Душанка — 13;
Јовичић Стеван-Максим — 309, 450,
456, 460, 494, 495, 496, 497, 512, 524;
Јовичић Тодор-Шиме — 408;
Јојкић Ђурица — 14;

Јојкић Никола — 147;
Јојкић Раде — 147;
Јокић Бошко — 302;
Јоцић Божа — 147;
Јоцић Коста — 147;
Јоцић Миладин — 465, 490, 499;
Јуришић Ђока — 196;
Јуришић Обрад — 411, 424, 491, 496;

К

Каменско — 253;
Кардељ Едвард — 452;
Кардош Ференц — 145;
Карић Жика — 262, 263;
Качански Лучић Вида — 145;
Кендл Франц — 183;
Кисач — 145;
Киш Ерне — 146, 148;
Клаус Рудолф — 144;
Кљајић Филип-Фића — 391;
Кнежић Иван-Цота — 23;
Ковачевић Вукашин-Вол — ввди
Биволаревић Вукашин-Волф;
Ковачевић Добровој — 59;
Ковачевић Ђорђе-Земан — 448;
Ковачевић Живко — 253, 455;
Ковачевић Милован-Тарас — 355;
Ковачевић Немања-Месар — 410,
411;
Ковачевић Срета-Данило — 453;
Коларић Ђорђе-Мали — 410, 438,
448;
Ком Милан — 145;
Комненовић Јован — 59;
Комненовић Љубоје-Пајкан — 410;
Кончар Раде — 158;
Корица Лазар — 41;
Косорић Перо — 177;
Коцбек Едвард — 452;
Крајновић Душан-Дуле — 504;
Крамер Јозеф — 146;
Кржишник Антон — 452;
Кривокућа Петар — 410, 411;
Крнета Стева-Сава — 371;
Крњешевци — 194;
Крстур — 15;
Крчединац Небојша-Неша — 76;
Кузмановић Славко-Вранимир —
453;
Кузминац Миладин-Момчило —
432;
Куленовић Бећир — 405, 539;
Кунић Добрила-Сека — 388, 410;
Купиново — 413, 428;
Куцурски Миленко — 147;

Л

Лабат Јаи — 145;
 Лазаревић Душан-Ђокица — 76,
 116;
 Лазић Јован — 499;
 Лаћарак — 188, 411;
 Ледерер Андрија-Ванди — 145;
 Ледерер Б. — 145;
 Лединци — 184, 226, 278;
 Лежмир — 63, 180;
 Лујајић Станко-Маријан — 75,
 173, 178, 231, 232, 280, 287;
 Лукас Јохан — 226;
 Лукић Каја — 183;

Љ

Љотић Димитрије — 32;
 Љуба (е.) — 181;
 Љубинковић Лазар-Саша — 345,
 439, 520, 534;
 Љубинковић Негован-Јовица —
 161;
 Љубишић Стеван — 246;
 Љубојев Жарко — 147;
 Љубојев Сава — 145;
 Љујић Воја — 177;

М

Маговац Божидар — 452;
 Мајер Ото — 146;
 Мајић Ваеа-Лука — 305;
 Мајсторовић Никола — 368;
 Максимовић Живка — 227;
 Максимовић Сава — 227;
 Мали Златоје — 345;
 Мамузић Рајко — 516;
 Манђелое — 182;
 Марадик — 192;
 Маријановић Андрија — 539;
 Маринковић Никола-Мита — 76,
 314;
 Маришковић Сеја — 268;
 Маринкоеић Соња — 147;
 Марковић Ђорђе-Ђилае — 45, 189;
 Марковић Жика — 306;
 Марковић Иван-Ирац — 73;
 Марковић Јосип — 146;
 Марковић Светозар-Тоза — 23, 28,
 29, 107, 127, 147, 148, 152, 153, 158,
 240, 241;
 Мартинци — 54, 77, 179;
 Марчок Андрија — 145;
 Марчок Јан — 145;

Матић Ђура — 191;
 Матић Јован-Пишта — 76;
 Матић Петар-Дуле-Пера — 60, 216,
 230, 245, 247, 256, 264, 268, 276, 279,
 491;
 Матковић Матко — 405, 539;
 Медурић Богдан — 147;
 Медурић Данило — 147;
 Мееаровић Божа — 227;
 Механцић Гаврило (Гавра)-Војко —
 345, 430, 439, 448, 491, 506, 510;
 Мијовић Арсо — 495;
 Микеш Ђорђе — 145;
 Микин Бора — 16;
 Микуличић Ивица — 24;
 Миланков Жарко — 16;
 Миланков Марко — 147;
 Милановић Марко — 494;
 Милановић Рајко-Стршљен — 255;
 Милешевић Павле-Кордунаш —
 410, 411, 432;
 Милић Тодор — 500;
 Милишић Тончи — 456;
 Миловановић Живан-ЖЈжа-Ћата
 — 410;
 Миловановић Пера-Шандор — 420;
 Мишошевић Бошко-Змај — 180;
 Мишхштевић Никола-Ђ.1фа — 368,
 438;
 Милошевић Светозар-Брка — 77;
 Милутиновић Бата — 448;
 Милутиновић Иван-Чворак — 158,
 452;
 Миодраговић С. — 114;
 Митровић Деепот — 59;
 Митровић Раде — 494;
 Митровић Ратко-Шиља — 143; "
 Митровић Стефан — 392;
 Мичашевић Славко — 192;
 Михаиловић Дража — 127, 128,
 224, 242, 258;
 Михајловић Новак-Богдан-Лака —
 355;
 Михаљевци — 172, 196, 198, 303;
 Михе Јохан — 24, 25;
 Мухић Живорад-Мића — 522;
 Мокић Бранислав — 145;
 Молеров Стеван-Стењка — 269,
 371;
 Момировић Оветислав — 235;
 Момировић Слободан — 217;
 Момчиловић Љуба-Алекса — 269,
 395;
 Моровић — 171, 180;
 Мразовић Карло-Гашпар — 139;
 Мркшић Лука-Миша — 75, 173, 178,
 231, 232, 282, 302;

Н

Нађ Стеван — 183;
Недић Милан — 32, 34, 224;
Немет Антол — 144;
Нерадин — 298;
Нешковић Благоје-Михајло — 51,
128 240 241 242'
Нештмн — 181, 183, 273, 319, 396,
401;
Николић Оветозар-Браца — 518;
Новаков Никодин — 499;
Новаковић Никола — 59;
Новаковић Славко — 183;
Новаковић Слободан-Цоџа — 438;
Нови Карлавци — 320;
Нови Кнежевац — 15;
Новић Радован-Цига — 436, 516;
Новосел Јосип-Пепа — 405, 539,
548;
Новоселац Цвеја-Црни — 41;

О

Обрадовић Илија — 267;
Огар — 376;
Одред НОП јужнобанатски — 19;
Одред НОП Први сремски — 344,
358, 363, 378, 383, 408, 409, 412, 413,
417, 424, 427, 431, 434, 440, 447, 450,
463, 482, 502, 512, 528, 536, 537, 538,
547;
Одред НОП Други еремски — 344,
358, 383, 387, 396, 399, 405, 406, 408,
409, 414, 416, 423, 430, 432, 439, 440,
447, 450, 462, 463, 482, 538, 539, 540;
Одред НОП Трећи бачко-барањски
— 381, 416, 422, 450, 456, 462, 463,
464, 497, 498, 540, 541;
Одред НОП Трећи III операгивне
зоне — 135, 170, 173, 175, 177, 179,
202, 206, 211, 213, 218, 222, 231, 232,
280, 284, 294, 295, 308, 310, 312, 320,
330, 334, 335, 338, 340, 344;
Одред НОП фрушкогорски — 13,
20, 21, 26, 52, 56, 57, 119;
Одред НОП мајевички — 128;
Одред НОП подунавски — 42, 52,
56, 57, 60, 73, 103, 104, 108, 140, 166;
Ораховица — 222, 253;
Орљавац — 222, 253;
Оровић Сава — 344, 456;
Остојић Урош-Ђетић — 305;

П

Павелић Анте 32, 34;
Павковић Илија-Побра — 387, 410,
432;

Павлоаић Миленко — 182;
Павловци — 278, 547;
Пајић Славко — 499;
Пал Карас — 144;
Пал Шоти-Андрија — 452;
Паланка (код Беле Цркве) — 541;
Палковљевић Бошко-Пинки — 10,
13, 186;
Панчево — 20;
Пауновић Сганко-Митраљез-Вељ-
ко — 13, 15, 23, 45, 58, 106, 107,
114, 136, 189, 202;
Пејин Иван — 145;
Перић Виктор — 41;
Перић Љубомир — 59;
Перичин Живан-Јоле — 19, 20, 534;
Перичин Марко-Камењар — 185,
302, 398, 462, 524;
Перуничкић Миле — 452;
Петковић Дамјан-Велики — 77, 113;
Петковић Јелка — 424;
Петковић Милош — 497;
Петровић Миланко — 499;
Пегровић Милош — 157, 498;
Петровић Никола-Шаца — 147, 451,
453;
Петровић Новак-Маре — 450;
Петровић Петар-Јапан — 410;
Петровић Ђира — 23;
Петропољац Вукашин-Брица —
410, 411;
Пећинци — 196, 263, 278, 374;
Пијаде Моша — 452;
Пинтер Ђуро — 183;
Пискар Хедил-а-Мила — 161;
Пиштин Милутин-Мића — 19;
Пиштинац — 181;
Плавшић Раде — 229;
Платичево — 299, 300;
Полић Зоран — 452;
Попивода Крсто — 394;
Попинци — 196, 376;
Поповић Владимир — 214;
Поповић Живко — 465, 499;
Поповић Јован — 453;
Поповић Лажи-Милан — 498;
Прибичевић Раде — 452;
Пръаворац Сава — 256;
Продаиовић Живко-Миша — 410,
Прхово — 297, 376;
Путинци — 192, 541;
Пушић Славко-Струја — 107;

Р

Рабић Влада — 185;
Раван (дворац) — 59, 61, 62, 183;

Радић Јова — 403;
 Радовановић Живко — 144;
 Радовановић Паја — 306;
 Радоички Вера — 504;
 Радоички Гавра-Гара — 76, 466;
 Радосављевић Иван-Пилот — 463, 548;
 Радужишв Ђорђе — 144;
 Рајнпрехт Драган-Брка-Шваба — 77, 115, 159;
 Рајх Арнолд-Павле — 338, 339, 341, 345, 435;
 Рависав "Ђорђе-Тракора — 421, 497;
 Ранковић Александар-Марко-Лека — 50, 106, 158;
 Ранковић Јованка-Мала — 516;
 Релић Петар-Чеда — 419;
 Рибар др Иван — 495;
 Рибар Иво-Лола — 241;
 Рибникар Владиславе — 452;
 Ромац Пашко-Здравко — 524;
 Романовић Илија — 436, 448;
 Ромеч Иван — 548;
 Росић др Симо — 158;
 Ротек Адам — 365;
 Рума — 27, 418;
 Рус Јосип — 452;

С

Сабо Геза — 146;
 Сава — 14;
 Саватић Лазар-Металац — 463, 548;
 Савић др Душан-Дода — 302, 523;
 Савић Мара — 188;
 Савић Миливоје-Трива — 269, 344, 451, 491;
 Савић Срета-Коља — 126, 192, 291, 294, 301, 344, 453;
 Савић Чеда — 227;
 Самарцић Жарко-Баћа — 310, 345, 436, 523;
 Свижжос Стева — 410;
 Секендек Никола-Шмића — 413;
 Секички Исо — 499;
 Оекулић Бане — 146;
 Сернец Душан — 452;
 Симин Милан — 144;
 Симић "Бока-Барак — 186;
 Сланкамен — 115;
 Слатински Дреновац — 253;
 Смиљанић Митар — 59;
 Смодлака др Јосип — 452;
 Согић Сава-Куса — 345, 388;
 Срем — 14, 16, 77, 536;
 Сремска Митровица — 7, 14, 20, 78, 485;

Сремока Рача — 351;
 Сремеки Карловци — 167, 267;
 Сремчев Анкица — 147;
 Сремчев Лазар — 147;
 Сремчић Слободан — види Груловић Аћим;
 Стајић Дратуташ — 227;
 Станковић (уст. оф.) — 254;
 Станковић Ђорђе-Ђока — 415;
 Станкшић Милош — 226;
 Станковић Славко-Липић — 410;
 Станчевић Воја — 268;
 Стара Пазова — 266, 268, 274, 279;
 Стари Бановци — 274, 399;
 Степанов Живко — 147;
 Степанов Петар — 147;
 Стефановић Реља — 19;
 Стефановић-Ранитовић Сава — 256;
 Стефановић Сава-Лала — 456;
 Стефановић Шерманов Михајло — 400;
 Стојаков Петар — 147;
 Стојаковић Богдан-Црни Ђорђе — 490, 496;
 Стојановић Никола-Караџић — 497;
 Стојанавић Светислав-Стојан — 355;
 Стражилово — 194;
 Суботиште — 196, 377;
 Сурдук — 296;

Т

Тиквицки Гезо-Ратко — 147, 159, 451, 453;
 Тимар Золтан — 145;
 Тимарац Милош — 387, 410, 411;
 Тишма Илија — 115;
 Товарник — 376;
 Томић Аца — 228;
 Томић Вука — 268;
 Трајковић Јован (Јовица)-Џвике-раш — 23, 24, 28, 179;
 Трбојевић Мане-Максим — 139;
 Треокић Здравко — 499;
 Тулић Јусуф-Тодор — 13, 14, 23, 158;
 Турија — 147;
 Туривски Жарко — 154;
 Туроман Витомир — 59;

Ћ

Ћирић Бошко — 438, 448;
 Ћирић Иринеј — 498;
 Ћирић Саво-Марко — 428, 429;

Ћирпанов Радивоје-Ћира — 145,
147, 148, 265, 266;
Ћурић Никола — 59;
Ћуркић Север — 499;
Ћурчин Бранко — 267;

У

Угриновци — 274, 278, 303;
Узелац Милан-Шуле — 112, 305;

Ф

Фејеш Клара — 465, 499;
Филипин Душан-Жан — 368, 437,
503;
Филиповић Оулејман — 452;
Филипчев Милојко — 20;
Франовић Антун — 23;
Фрол Фране — 452;
Фрушка Гора — 10, 54, 59, 159, 167,
172, 180, 189, 190, 396, 462, 485;

Х

Хорват Тома — 316;
Хорватић Антоније-Татек — 410,
411, 432;
Хрнчевић Јосип-Стева — 107, 170,
201, 206, 211, 214, 222, 223, 238, 251,
252, 284, 287;
Хрубик Мартин — 145;
Хрубик Рудо — 145;

Ц

Цимер Венда — 145;

Ч

Чавић Миланко — 497;
Чалма — 180;
Человић Жарко — 146;
Человић Ката — 146;
Черевих — 182, 184, 319;
Чета бијељинска мајевичког НОП
одреда — 198;
Чета босутска — 198, 234, 235, 248;
Чета прва подунавског НОП одре-
да — 193;

Чета друга подунавског НОП од-
реда — 74;

Чета трећа подунавског НОП од-
реда — 74; 109;

Чета прва фрушкогорског НОП
одреда — 181, 188;

Чета друга фрушкогорског НОП
одреда — 179, 180, 188;

Чета трећа фрушкогорског НОП
одреда — 74, 187, 188;

Чета четврта фрушкогорског НОП
одреда — 187, 188;

Чета прва Првог батаљона Трећег
НОП одреда — 201, 314, 340;

Чета трећа Првог батаљона Трећег
НОП одреда — 312, 315, 317;

Чета прва Другог батаљона Трећег
НОП одреда — 195, 313, 315, 316,
317;

Чета друга Другог батаљона Тре-
ћег НОП одреда — 195, 315;

Чета трећа Другог батаљона Тре-
ћег НОП одреда — 195, 308, 320;

Чета четврта Другог батаљона Тре-
ћег НОП одреда — 195;

Чета прва Трећег батаљона Тре-
ћег НОП одреда — 315, 319;

Чета трећа Трећег батаљона Тре-
ћег НОП одреда — 319;

Чета прва Четвртог батаљона Тре-
ћег НОП одреда — 225, 226, 227,
245, 246;

Чета друга Четвртог батаљона Тре-
ћег НОП одреда — 216, 227, 228,
238, 239, 244, 256;

Четатрећа Четвртог батаљона Тре-
ћег НОП одреда — 216, 217, 225,
229, 239, 240, 244, 247;

Чета четврта Четвртог батаљона
Трећег НОП одреда — 255;

Чета прва Првог батаљона Треће
војвођанске бригаде — 349;

Чета друга Првог батаљона Треће
војвођанске бригаде — 349;

Чета прва Првог батаљона Првог
сремског НОП одреда — 363, 379;

Чета трећа Првог батаљона Првог
сремског НОП одреда — 362, 363,
364;

Чета друга Другог батаљона Првог
сремског НОП одреда — 362, 364;

Чета прва Трећег батаљона Првог
сремског НОП одреда — 365, 366;

Чета друга Трећег батаљона Првог
оремског НОП одреда — 365;
Чета четврта Првог батаљона Дру-
гог сремског НОП одреда — 387;
Чета друга Ударног батаљона —
546, 547;
Чета прва погранична — 366, 383;
Чиплић Вујица — 145;
Чолаковић Родољуб — 281;
Чортановци — 279, 296;
Чулик Драгутин — 365;
Чурчин Ново — 146;

Ц

Цилитов Неца — 145;

Ш

Шаму Михалъ — 145;
Шатрић Бранко — 349;
Шешеринац Димитрије-Геца — 76,
345, 491, 495, 523;
Шид — 337, 338, 347;
Шиђанин Ђока-Јордан — 458;
Шимановци — 196;
Шкрбић Жика — 410, 411;
Шокица Коста — 145;
Шпољарић Ђока — 59;
Штаб НОП одреда за Срем — 56,
69, 79;
Шуљан — 78, 182, 183;
Шуљманац Недељко-Прикан —
436, 448;
Шундуковић Ђорђе-Шуне — 60;
Шућов Душан — 145;